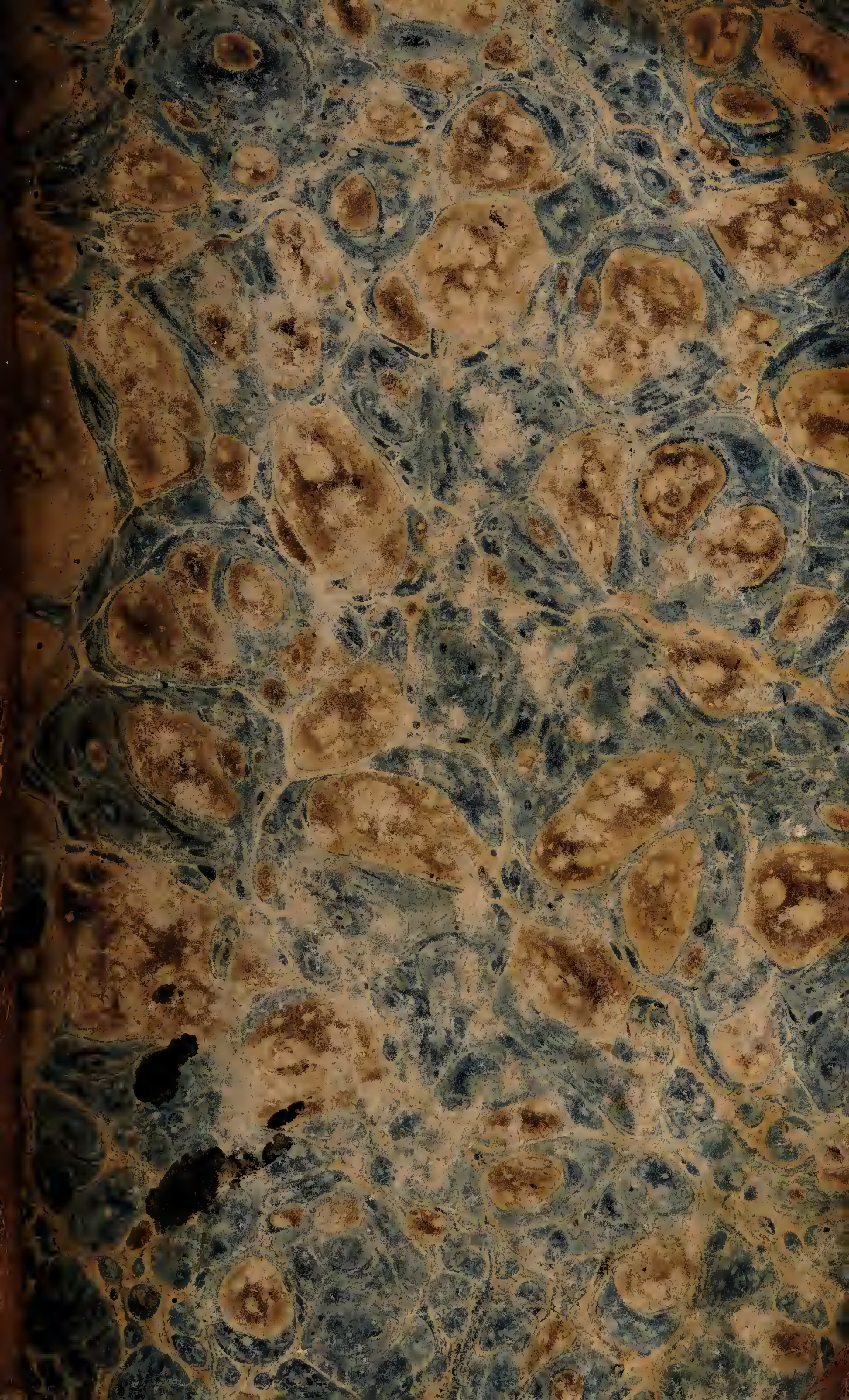

10697/B

Ex libris Caroli Todi medicinæ Doctoris

SYNOPSIS
UNIVERSÆ
MEDICINÆ PRACTICÆ,
SIVE

DOCTISSIMORUM VIRORUM

DE MORBIS

Eorumque Causis ac Remediis Judicia.

ACCESSERUNT NUNC DEMUM

Casus nonnulli oppido rari.

PARS PRIMA.

AUTHORE

JO. ALLEN, M. D.

EDITIO NOVISSIMA

Omnibus auctior, additis præterea FORMULIS remediorum ex quinta AMSTELODAMENSI desumptis.

Τῆς αὐτῆς διανοίας ἐςὶ γνῶναι τὰ ὀρθῶς εἰρημένα.
Ἱπποκρατ. περὶ διαίτης.

IN TYPOGRAPHIA BASSANENSI,
MDCCLXVI.

SUMPTIBUS REMONDINIANIS.
SUPERIORUM PERMISSU.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

VIRIS PERILLUSTRIBUS,

Eruditissimisque D. D.

ORNATISSIMO SPECTATISSIMOQUE

PRÆSIDI,

CENSORIBUS MERITISSIMIS,

ET RELIQUIS

INCLYTI MEDICORUM

LONDINENSIUM COLLEGII

Sociis Doctissimis:

Exiguum hoc OPUS,

Obsequii & Honoris ergo,

Quam humillime D. D. C. Q.

Συσκευαστῆς Indignissimus,

I. A.

AD LECTOREM.

EDICINA, *omnium artium nobilissima, si ad ejusdem præcognita, institutiones, & theoriam spectemus, nuperis annis progressus & incrementa admiranda accepit; agnoscendum est tamen & vehementer dolendum, quod praxis, pars ejus longe utilissima, haud pari passu processerit. Ars medendi non nisi tardo pede progreditur. In seculorum revolutione, ingenio singulari valens perraro assurgit, qui in hac etiam parte artem cudit; sed homines istiusmodi indolis, teste medicorum ab Hippocrate catalogo, in ingenti temporis tractu apparent rari nantes in gurgite vasto. Interim loco sanioris praxeos & melioris medendi methodi hypotheses novæ & theoriæ novæ quotannis ad nauseam usque nobis obtruduntur, quæ ostentationis multum, utilitatis parum habent. Tritum utcunque sit illud,* Qui speculantur, non medentur, *non tamen a veritate prorsus alienum esse ex observatione satis frequenti constat.*

Præsentis instituti propositum est praxim legitimam & laudabilem UNDECUNQUE DESUMPTAM VEL MUTUATAM *omni opera maxime compendiario exhibere, & optimorum scriptorum auctoritate firmiter stabilire. Hoc est, quod impræsentiarum subivi munus, quo officio (sperare fas est) fortassis aliquando manus magis idonea cum majori laude & utilitate defungetur;* ut uno intuitu videamus, *quo usque ventum est in vera ac solida medendi cognitione.*

Ut plurimum tantum monitoris officium præsto. Morbi omnes ex præstantissimis scriptoribus hic ad vivum depinguntur; præcipue morborum causæ, & de eorundem eventu judicia traduntur; indicationes curativæ exponuntur, & remedia nonnulla, præstantiora saltem, breviter attinguntur, & concinnæ aliquot formulæ subduntur, ut cito, tuto, & jucunde, & qua fieri potest certitudine, medeamur.

Citationes authorum non ex numero, sed ex pondere & momentis sunt æstimandæ. Aphorismos præclarissimi Boerhaavii *haud*

haud satis pro merito laudavi; quoniam uniuscujusque manibus præsto esse, & charissimos haberi nullus dubito; est enim opus omnibus numeris absolutum, & tantum non divino afflatu exaratum, auro contra æstimandum, decies & amplius perlegi dignissimum, immo in sinu perpetuo gestari.

De morborum Ætiologiis (ingenue fateor) non nisi paucissima in medio protuli: origines & causæ proximæ morborum plerumque longe abstrusiores sunt, quam ut nostræ mentis acies eo usque penetrare possit; & revera, si dissimulare nolimus, agnoscendum est, quod hæ ut plurimum usque adeo nos lateant, ut in iisdem pervidendis hactenus talpæ simus: In alto navigamus LONGITUDINIS IGNARI.

Meipsum quod attinet, ne sim plane ἀσύμβολος, *de proprio penu ex adversariis meis depromptum, ubique fere, nunc demum in hac tertia Editione, nonnihil interspersi, quæ usui publico libenter mancipavi, & utinam ne illa sint sola omnium manca & jejuna.*

Qualescumque tamen sunt hæ lucubrationes, satis novi non esse aliquid, quod hoc loco proferre possum, quod limatiores vel utiliores illas reddat; neque ornatiores in futurum polliceor, ut sint hujusce opusculi aliquid præsidii.

Unicum tantum præfandum restare censui, nempe, ut te certiorem faciam me hac collectanea in lucem edidisse non ex suasu amicorum, vel quæstus, aut gloriolæ captandæ gratia; sed inductu consilii, ut mihi visum est, recti honestique, & publicum, tam ægrotantium quam medentium (maxime juniorum) emolumentum respicientis.

Valeas itaque, Candide Lector, & hasce versuras *sine fastidio accipias, atque hoc levidense* φιλανθρωπίας *nostræ pignus, animique erga te benevoli documentum, fac æqui bonique consulas.*

Medicus est Minister, Natura Medicatrix; Deus interim hisce clementer benedicat.

NOI RIFORMATORI

dello Studio di Padova.

COncediamo Licenza a *Gio. Battista Remondini* Stampator di *Venezia* di poter ristampare il Libro intitolato: *Synopsis Universæ Medicinæ Practicæ, Jo. Allen*, osservando gli ordini soliti in materia di stampe, e presentando le Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 22. Luglio 1766.

(Angelo Contarini Proc. Rif.

(Andrea Tron Cav. Rif.

(Girolamo Grimani Rif.

Registrato in Libro a Carte 286. al Num. 1846.

Davidde Marchesini Segr.

SYNOPSIS
UNIVERSÆ
MEDICINÆ PRACTICÆ, &c.
CAPUT PRIMUM,

Sive Faſciculus Morborum primus.

FEBRES IN GENERE

Ex obſervatione & inter legendum.

(*Proœmium.*) Art. 1.

FEBRES (ut recte annotavit clariſſimus Sydenhamus) cum Appendicibus ſuis duas fere tertias partes omnium, quæ ſunt morborum, complent; ideoque his exponendis, utpote quæ etiam totis corporibus inhæreſcunt, merito exordiri ſtatuimus.

(*Febris quid.*) Art. 2. Febris autem (inquit idem) nihil aliud eſt, quam *naturæ conamen materiæ morbificæ, corpori valde inimicæ, exterminationem in ægri ſalutem omni ope molientis.*

(*Febrium diviſio.*) Art. 3. Febrium diviſio maxime generalis & genuina eſt in *Eſſentialem & Symptomaticam.*

(*Eſſentialis.*) Art. 4. Febris eſſentialis eſt cujus cauſa primaria in ipſo ſanguine deliteſcit, a nullo alio morbo ſolidarum partium originem ducens, aut quocunque modo pendens, atque hæc eſt *Febris abſoluta & proprie dicta.*

(*Symptomatica.*) Art. 5. Febris ſymptomatica eſt Febris ſecundaria, quæ non propriam ſubſiſtentiam habet, ſed a graviori alicujus partis affectu originem trahit, & frequentiſſime ab inſigni aliqua inflammatione pendet, unde *Febres variæ inflammatoriæ dictæ.*

(*Eſſentialis diviſio.*) Art. 6. Febris eſſentialis dividitur in Ephemeram, Intermittentem, Continentem & Continuam.

 (*Ephe-*

(*Ephemera.*) Art. 7. Febris omnium mitissima est Febris ephemera, sive diaria, i. e. Febris unius diei; ab insolatu, exercitio nimio, vel aliquo alio accidente externo oritur, & spatio 24. horarum ultro terminari solet. Sola quiete, & in lecto decubitu curatur.

(*Intermittens.*) Art. 8. Huic proximæ sunt Febres intermittentes, scilicet, quotidianæ, tertianæ, quartanæ simplices, tertianæ, quartanæ duplices, &c. Hæ more Febris diariæ spatio 24. horarum plus minus pro isthac vice finiuntur; verum pro peculiari illarum genio, singulis, vel alternis diebus, vel quarto quoque die, recrudescere solent.

(*Continens.*) Art. 9. His congener est Febris συνεχής, seu continens, quæ quidem est Febris continua, sed non uno tenore pergens; ad plures dies sine ἀπυρεξία protenditur, habet tamen sua *remissionis & exacerbationis* tempora, statis, vel incertis periodis se invicem excipientia; *intermissionem* vero nullam habet.

(*Continua.*) Art. 10. Febrium gradus proximus & ultimus est σύνοχος, sive Febris continua proprie dicta, quæ ab initio ad finem ubique est æquabilis, *sine symptomatum exacerbatione & remissione periodica*: hujus generis sunt Febres malignæ, Febres pestilentiales, ipsa pestis, &c.

Sydenhami sententia.

(*Ratio habenda est anni constitutionis.*) Art. 11. Ille dubio tramite errat, atque incerto ducitur filo, qui in Febrium curatione non continenter ob oculos habet *anni constitutionem*, quatenus huic aut alteri morbo epidemice producendo favet, cæterisque morbis omnibus una concurrentibus in ejus similitudinem ac formam detorquendis: hæ autem variæ constitutiones aut habitudines ab occulta & inexplicabili quadam aeris alteratione pendent, quæ proprias ac sibi peculiares Febres producunt, quæ *stationariæ* nobis audiunt.

(*Et in novę Febris ingressu paulisper cunctandum est.*) Art. 12. In novis Febribus cunctandum est paulisper, & ad magna remedia non nisi pede tardo procedendum; interim morbi genium ac morem diligenter pensitando indicationes præsertim a *lędentibus*, & *juvantibus* sumendæ sunt; neque pudet fateri me non semel in curandis Febribus, ubi nondum constaret, quid mihi agendum esset, nihil prorsus agendo & mihi & ægro consuluisse optime; dum enim morbo invigilarem, quo eum opportunius confodere valeam, Febris vel sponte sua sensim evanuit, vel in eum se typum redegit, ut jam mihi innotesceret, quibus armis esset debellanda. „ Non enim levis est consolatio viro probo in rebus dubiis, facileque errori obnoxiis se saltem inculpatum tueri, si „ se minus utilem præbere nequeat. „

(*Febris causę.*) Art. 13. „ Calidum solum non est Febris causa, „ (*inquit Hippocrates de vet. medic.*) sed est calidum & amarum simul, calidum & acidum, calidum & salsum, aliaque innumera. „

(*Evenire potest in corporibus sanis.*) Ex frequenti etiam observatione compertum est Febrem in *corporibus sanis* evenire posse, in quibus nullus apparatus morbificus, vel quoad plethoram, vel cacochymiam, &c. occasionem subministraret; nihilominus hujusmodi homines præcedente insigni aliqua aeris, victus, &c. rerum non naturalium, mutatione, Febre corripiuntur, propterea quod eorum sanguis novum statum & conditionem adipisci gestit, qualem ejusmodi aer aut victus postulaverit.

(*Indicatio generalis.*) Art. 14. Indicatio generalis in curatione Febrium est, ut sanguinis commotio intra modum naturæ proposito

sito congruentem contineatur, ea nimirum ratione, ut nec hinc plus æquo gliscat, unde periculosa symptomata, nec illinc nimium torpeat, ne naturæ conamen frustretur; atque hinc exurgit norma sanguinem mittendi plus minus, vel prorsus omittendi.

(*Vomitorium.*) Art. 14. Si adsit vomendi proclivitas, vomitorium propinare necessum esse omnino videtur; alias etenim accidere solet diarrhœa in Febris progressu, ægro interdum admodum periculosa. In initio Febris emeticum propinari debet, sed, si omissum fuerit, quovis morbi tempore adhiberi potest, modo vires ægri ferre valeant; post hoc autem paregoricum hora somni propinandum est, diebus insequentibus, si repetitio venæsectionis minus indicetur, & non aderit diarrhœa, enemata alternis diebus in usum venire possunt, usque ad decimum vel duodecimum diem, quo tempore negotio ad secretionem vergente medicamentis calidioribus liberalius indulgendum censeo ad concoctionem accelerandam. Si fermentatio recte progrediatur, nullis omnino remediis opus est; despumatio etenim est opus naturæ.

(*Catharticum exhibendum sub finem.*) Art. 16. Usitato circa diem decimumquintum, si adsit in urina laudabilis separatio, & symptomatum remissio, catharticum adhiberi debet, ne sedimentum a fermentatione hic illic depositum in sanguinem remigrans recidivam conciliet; quandoque tamen ad diem decimum septimum differendum est.

(*Catharsis post V. S.*) Art. 17. Pro comperto affirmo, nihil ita certo atque ita potenter ægrum refrigerare, atque *catharsim post venæsectionem celebratam*: testatur enim experientia catharsin post venæsectionem quibuslibet aliis remediis felicius certiusque Febrem perdomare, tum quatenus intestinis illuviem dimovet, tum quatenus anodyno viam sternit. (Schedul. Monit.)

(*Duplex secretio.*) Art. 18. Ad genuinam sanguinis depurationem *duplex secretio* requiritur; una per *fæces* fit, altera per *flores*, hæc sensim & paulo pleniori διαπνοῇ, potius quam sudore manifesto ut plurimum peragitur; separatione hac per flores jam facta, minus periculosa est diarrhœa.

Boerhaavii sententia.

(*Febris quid.*) Art. 19. Febris est frequentissimus morbus, *inflammationi* individuus comes, qui ingenti symptomatum numero plerumque stipatur.

(*Symptomata quæ in omni Febre adsunt.*) Art. 20. In omni Febre, a causis internis orta, horripilatio, pulsus velox, & calor, vario tempore, & vario gradu, adsunt; hæc autem ubi velociter decurrunt, Febris acuta, ubi tarde, lenta audit. Febris fere semper cum sensu frigoris incipit, & progrediente morbo maxime a velocitate pulsus primario cognoscitur; adeoque velocior cordis contractio cum aucta residentia ad capillaria Febris omnis acutæ ideam absolvit, quæ a causis infinitis produci potest. Sanitas ægroti videtur esse *cynosura* primaria, in quam natura in Febribus collimat; frequenter vero Febris in mortem desinit, quandoque in alium transit morbum.

(*Curatio generalis.*) Art. 21. Curatio Febrium generalis summatim comprehenditur in vitæ ejusque viribus consulendo, acre irritans corrigendo & deturbando, lentorem dissolvendo, expellendoque, & symptomata mitigando. Si in Febre exorbitare natu-

ra deprehendatur, moderamen fit abstinentia, victu tenui, potu aquæ, venæsectione, clysmate refrigerante, &c. Si segnior appareat, excitabitur ope cardiacorum, aromaticorum, volatilium, &c.

(*De symptomatis.*) Sublata Febris causa symptomata reliqua cessabunt, quatenus ab ea primario pendent, adeoque, si ferri queunt sine vitæ periculo, singularem curationem vix requirunt, nec temere turbari debent: Si vero intempestiva & nimis sæva fuerint, singula sunt lenienda suis remediis propriis, habita semper ratione causæ & status morbi ipsius.

Ettmulleri sententia.

(*Quid vult natura per Febrem.*) Art. 22. Febris est *motus naturæ*, seu quædam lucta, quæ spirituum plus minus alteratorum ope id, quod est hostile œconomiæ animali, eliminare satagit.

(*De diæta.*) Art. 23. Quo magis acuta est Febris, eo tenuior convenit diæta; licet ægri ad plures dies jejuni jaceant, perinde erit, *nec unquam vidi febricitantem fame pereuntem*, sed potius si quid ingeritur, Febris exasperatur, &c. nam in alimentis appetitus præscribit rationem, *quantum*, & *quale*, & *tempus*.

(*Vomitoria & sudorifera.*) Art. 24. Vomitoria in Febribus fere omnibus in principio sunt proficua. Sudoriferorum usum ipsa natura nobis monstrat, signis coctionis apparentibus sunt optima; & etiam in toto morbi decursu sunt utilia; immo horum usu promiscuo Febres non raro curantur. Spiritus salis armoniaci, vel sal volatile ejusdem, est febrifugum universale, & in usu repetito raro fallax. Saccharata quæcunque in Febribus insigniter nocent. *Hippocrates* in omni Febre vinum porrigit. Semper observavi quamdiu urinæ sunt crudæ, tamdiu res ægri in statu existunt ambiguo; quando vero adsunt signa coctionis fausta possumus ominari; opus hoc coctionis est solius naturæ. Inter signa lethalia nullum est certius, quam frequens manuum ad nares admotio sine ulla materiæ effluxione.

Baglivii sententia.

(*Naturæ ductus sequendi sunt.*) Art. 25. In morbis acutis, atque inflammatoriis paucis opus est remediis; satis enim fuerit viam observare diligenter, qua natura exitum tentat, curamque eo perducere, naturæ obsecundando, alioquin ægrotus pessum dabitur.

(*Inanes speculationes missæ faciendæ.*) Art. 26. In Febribus universalibus, id est, quæ ipso de sanguine suscitantur, non admodum laborandum est circa partem affectam, ut inde curativæ deducantur indicationes: Febrium siquidem primordia, partesque affectæ in iisdem, nos plerumque latent, & si unquam paterent, oportet *indicationem dirigere ad constitutionem massæ sanguineæ febricitantis*, potius quam ad sophisticam speculationem causarum proximarum, aut quæ in Febribus primoprimæ sunt, quæ nostræ aciei minime subjiciuntur.

(*Tria præcepta de curandis Febribus.*) Art. 27. Ideo si primæ viæ sint obductæ, eæque egerendæ atque expurgandæ fuerint, danda opera, ut Febrium fomes tollatur; Si vero sanguis febricitans sit exaltatus, & vehemens, ejus reprimendus est impetus; si nimis crassis humoribus irretitus, atque coagulatus; exaltetur, ac dissolvatur. In hisce enim *tribus præceptis* omnium prope illarum Febrium cura versatur, quæ ortum non ducunt ab organi læsione, verum ab humo-

rum congerie, aut in ipso sanguine, aut in primis viis. Et cum ad crisin natura vergit, aut eas jam exciverit, tum a remediorum copia tanquam à peste cavendum.

(*Odor cadaverosus mortis præsagium.*) Art. 28. Ex odore, quem ægri spirant, soleo sæpe, utrum morbus facilis vel difficilis, brevis vel diuturnus, vel alterius generis futurus sit, judicare. In ægris qui morituri sunt, nonnullis ante mortem diebus solet, dum pulsum tangimus, ab eorum exhalare corpore fœdus quidam ac veluti *cadavericus odor*, qualem spirant in templis cadavera, ut sæpe observavi, & velim, ut serio animadvertant medici. *Animadv. in pract. nov.*

Farrago sententiarum.

(*Regula de diæta.*) Art. 29. *Hippocratis* Aphorismus de diæta in morbis acutis sic se habet: ubi peracutus est morbus, statim extremos habet labores, & extreme tenuissimo victu uti necesse est; ubi vero non, sed plenius cibare licet, tantum a tenui recedendum, quantum morbus remissior extremis fuerit. *Sect.* 1. *Ab.* 7.

(*Incommodum nimiæ remediorum copiæ.*) Art. 30. Graviter errant illi, qui acutos & inflammatorios morbos remediorum copia tamdiu afficiunt, donec natura, quo se vertat nesciat, & hinc inde, tum a morbi vehementia, tum a remediorum pondere, varie distracta, tandem cogatur succumbere: perturbato enim, distractoque motu illo ordinato naturæ a repetitis toties, vel absque methodo exhibitis medicamentis, nec Febris minuitur, nec crisis stato tempore succedit, sed patiens dubio Marte colluctatur; vel in perniciem, vel in chronicos morbos delabitur. *Baglivius.*

(*Incommodum V. S. nimis crebræ.*) Art. 31. Observatione constat, quod *crebra sanguinis missio* homines Febri aptiores reddat præ cæteris: quare vulgo dicitur, quibus sanguis semel detrahitur, eos, nisi quotannis idem faciant, in Febrem proclives esse, & pinguescere. *Willis.*

(*Prognosticon generale.*) Art. 32. In Febribus continuis, si pulsus sit fortis uno tenore pergens, ut ut deliria, tremores, tendinum subsultus, cæteraque dira in genere nervoso symptomata subitam ruinam minari videantur, semper bene præsagit: e contra vero pulsus celer, debilis ac vacillans mortem præ foribus adstantem indubitanter prædicit, ut ut reliqua symptomata adblandiantur. *Morton.*

(*Acumen ingenii opus est.*) Art. 33. In curatione Febrium summum ac acerrimum medici ingenium requiritur. Judicio præpollenti, *facultati innatæ, & incommunicabili*, plurimum debetur. Morbi genius, anni constitutio, ægroti temperamentum, & vivendi modus, symptomata singula & universa, & innumera alia incidentia, omnia conjunctim & divisim *animo præsenti & sereno* diligenter perpendenda sunt; e quibus omnibus inter se rite collatis sagaci medico, *lente festinanti*, exurgit *clara ac distincta medendi methodus*; & plerumque insequitur felix morbi exitus. Veritatem hujusce mei effati longa jam annorum serie non sine gratissimo animi delectamento feliciter expertus sum.

FE-

FEBRES INTERMITTENTES.

Mortoni sententia.

(*Definitio Febris intermittentis.*) Art. 34. Febris intermittens est calor præternaturalis in sanguine accensus ab insolita spirituum expansione statis periodis redeunte; in hac autem Febre algor, rigor, calor, & sudores se invicem excipiunt; adsunt etiam in paroxysmo ægritudo universalis, nausea & vomitus, dolor capitis, lumbago, &c. Paroxysmus quidem acutus est, morbus vero ipse ut plurimum plus minus chronicus. Febris intermittens simplex facillime cognoscitur; ultro enim sese in conspectum dat: quotcunque autem sint earum varietates (sint quotidianæ, tertianæ, quartanæ, &c.) *fermentum morbificum* omnium idem est, & viribus *corticis Peruviani* certo ac cito cedit.

(*Species Feb. intermitt.*) Art. 35. „ Species Febrium intermittentium „ communes sunt *quotidiana*, *tertiana*, & *quartana simplex*; *quoti-* „ *diana*, *tertiana*, & *quartana duplex*; *semitertiana*, &c. Sunt etiam „ Febres intermittentes quinto, sexto, vel septimo die recurrentes.

„ (*Historia rara.*) Contigit mihi in praxi videre fœminam per „ integram septimanam Febre laborantem, deinde proxima septima- „ na omnino liberam; atque ita alternis septimanis febricitantem; „ & alternis apyrexiam habentem, idque per longum tempus. Cor- „ tice Peruviano curata fuit. „

(*Curatio.*) Art. 36. Neque venæsectio, neque vomitoria, cathartica, aut diaphoretica, neque aliud quodcunque remedium in paroxysmo exhibitum aliquid ad curationem hujus morbi promovendam conducere observantur; a justa dosi vini benedicti trihorio ante tertium paroxysmum expectatum exhibita sæpius Febrem tertiam curatam novi. *Antimonium diaphoreticum* paulo ante adventum paroxysmi datum interdum morbum tollit; *Sal absynthii* febrifugum audit, & sequentem haustum usu comprobavi, ℞. *Aq. card. ben. theriacal. stillat. ana* ℥ij *sal. absynth.* ʒß. *syrup. limon. misce*; sumat æger dimidiam partem trihorio ante paroxysmum, & reliquam in primo insultu. „ In Febribus intermittentibus (inquit Dolæus) pro singulari „ secreto mihi est *lapis Lazuli* a ʒß. ad ʒj. cum spiritu vini ante paroxysmum traditus. Efficacia plurimorum amarorum (antequam vires corticis Peruv. satis exploratæ fuissent) experta fuit, uti *absynthii*, *cardui benedicti*, *rad. gentian. flor. chamæm.* (fere specifici) & privatim *decocti amari febrifug. seq.* ℞. *Fol. matricar. card. ben. absynth. summit. centaur. min. flor. cham. ana* mj. *sem. card. ben. citr. ana* ʒj. *sal. absynth.* ʒiss. *coq. in aq. font. q. s. ad* ℔iss. *dosis* ℥iij. vel iv. quarta quaque hora extra paroxysmum. Item pulvis febrifugus sequens; ℞. *flor. cham. subtilissime pulverisat.* ℈i. *antimon. diaphoret. sal. absynth. ana* ℈ß. m. f. pulvis pro una dosi quarta quaque hora extra paroxysmum utilissimus est quidem iis, quibus vires corticis defecerunt, vel quando ob ἰδιοσυγκρασίαν non possumus exhibere. In confesso est his & hujusmodi remediis Febres intermittentes æstivo tempore quandoque curari.

(*Cortex Peruvianus remedium polychrestum.*) *Cortex* vero *Peruvianus* consensu medicorum (hodie omnium) est *catholicum febrifugum*, quod omnes Febres intermittentes, in quavis anni tempestate, in omni ætate, & temperamento, penitus, cito, tuto, & feliciter sanat: neque

opus

opus est, ut medici ingenia sua amplius torqueant in aliis febrifugis explorandis. „ Cortex Peruvianus sudorem omnino nullum excitat; „ tantum omnigenas concoctiones e vestigio emendat sine ulla sensi- „ bili evacuatione nisi aliquibus alvum aliquoties, idque leniter ad- „ modum movet. Modus exhibendi nunc dierum omnibus innote- „ scit. *Hactenus* de Febribus intermittentibus simplicibus. „

(*Febris intermittens spuria.*) Art. 37. Symptomata vero Febrium intermittentium *spuriarum* nonnunquam sunt perquam vehementia, & typus Febris ipsius in variis suis stadiis sub larva vomitionis, diarrhoeæ, doloris alicujus gravissimi, &c. absconditur. A periodica symptomatum vehementium exacerbatione & remissione, nec non ab urina lateritii coloris verus morbus potissimum dignoscitur: alios etenim morbos frequentissime simulat, unde arrepta occasione creantur nunc hæc, nunc illa gravissima symptomata, vomitiones, Diarrhoeæ tormentosæ, cholera morbus, colica, dolores lateris punctorii, tanquam pleuritici, ophthalmia, apoplexia, hemicrania, spasmi universales, vel particulares, dolores nephritici, &c. „ Item *dolores partu-* „ *rientium æmuli*; in foemina quadam hujusmodi dolores, alternis „ diebus recurrentes, duobus vel tribus a partu septimanis accedentes „ semel ipse observavi, idemque ab alio observatum fuisse audivi. Et „ (quod rarius adhuc videatur) *dolorem unius cruris* periodice rever- „ tentem in homine quadragenario semel in praxi adnotavi: dolor „ fuit vehementissimus per 24. interdum per 30. horas durans, unde „ ingens intumescentia totius membri superveniebat; tumor cruris „ erat quasi partim *flatulentus* & partim *œdematosus*, qui non nisi „ longo post tempore, fasciatione ad pristinam dimensionem reda- „ ctus erat. Ambo hi ægroti cortice Peruviano sanati fuerunt. „

(*Curatio.*) Art. 38. Versatilis quidem est horum affectuum Proteiformium genius, sed ab uno eodemque fermento pendent omnes, & unica antidoto, nempe *cortice Peruviano*, cum prudentia adhibito, facile profligantur.

(*Prognosis.*) Art. 39. Nemo unquam a Febre intermittente interimitur, nisi in primo paroxysmi stadio, durante, scilicet, algore ex spirituum oppressione orto. Febres intermittentes, ubi valde chronicæ evadunt, viam sternunt ad alios morbos maxime funestos.

(*Historia.*) Art. 40. „ Sequens historia inter casus oppido raros „ merito recenseri potest. Paucis abhinc annis Wincauntioniæ in „ agro Somersetensi mortuus est senex, Theologus, nomine *Bul-* „ *gin*; hic annum agens trigesimum quartum in Febrem intermit- „ tentem quotidianam incidit, quæ per totum vitæ cursum (di- „ ctu mirabile! verissimum tamen) per sexaginta scilicet annos, „ usque ad vitæ in extrema senectute terminum, duravit. Febris „ cum frigore præeunte, calore & sudore succedentibus per diu- „ turnum istud spatium, utcunque non semper cum eodem sæ- „ vissimo impetu, constanter tamen, quotidie illum invasit. Po- „ stremo, *senio* potius quam morbo confectus, nonagesimum quin- „ tum agens annum obiit. Hæc narratio a filio & filia prædi- „ cti senis adhuc viventibus, fidei indubitatæ ambobus, renuntia- „ ta est.

Far-

Farrago sententiarum.

(*Causa proxima Feb. intermittentium.*) Art. 41. Post accuratum examen totius historiæ Febrium intermittentium causa proxima constituitur *viscositas* liquidi arteriosi, superveniente dein causa quacunque velocioris & fortioris contractionis cordis, atque resolutionis ejus, quod stagnaverat. *Boerhaave.*

(*Galeni methodus in quartanis.*) Art. 42. Galenus hac methodo curavit quartanas; primo propinavit vomitorium, die sequenti dedit *succum absynthii* bibendum, & denique bihorio ante paroxysmum dedit *theriacam*. „ Sed his adminiculis tuto inniti nequimus. Febris tertiana „ veteribus, quibus vires antidoti Peruvianæ ignotæ fuerunt, curatu „ erat valde difficilis, & quartana opprobrium medicorum audiebat; „ at hodie secus esse nemo non novit: quo enim longius recedunt „ intermittentium paroxysmi a natura Febrium continuarum, aut „ quo majus fuerit intervallum inter accessiones, eo minus periculi „ ab illis impendet, quoniam amplior est locus commodiorque cura„ tioni. „

(*Epithemata.*) Art. 43. Epithemata & epicarpia quandoque prosunt Febribus intermittentibus abigendis; ejusmodi est *Empl. febrile pro carpis D. Michaelis* ℞. *Fulig. furni splendent.* ℥j ß. *terebinth.* ʒvj. *tel. aranear.* ℥ß. *camphor.* ℈ij. *ol. scorpion.* q. s. m. f. emplast. pro carpis. Mortonus duo sequentia ex propria experientia commendat. ℞. *Pulv. oliban. terebinth. venet. ana p. æ. f. pericarpia.* ℞. *Fol. chelidon maj. rutæ ana* m. j. *fuliginis e lignis combustis, sapon. venet. salis marin. ana p. æ.* cum aceto acerrimo f. massa, &c. „ *Empl. rubrum febrifugum* „ sequens scrobiculo cordis applicatum in tenellis infantibus frequen„ ter prodesse deprehendi. ℞. *Thur. subtilissime pulv.* ʒv. *minii* ʒj. *ol. olivar. q. s. f. empl.*

(*Enema febrifugum.*) Art. 44. Qui *corticem Peruvianum* ore assumere pertinaciter respuunt, curari possunt cum enematibus ex ejusdem decocto; istiusmodi est *enema febrifug. Fulleri*, sed pueris certius solet opem ferre quam adultis.

(*Ad algorem.*) Art. 45. Dum febrilis horror, aut frigus universam cutem convellit, tum *oleum distillatum caryophyllorum* epigastricæ regioni illitum remissionem horroris undequaque procurat. *Baglivus.*

(*Vires succi limonum.*) Art. 46. Ansam mihi suppeditari autumabam aliquid ad artis nostræ incrementum ediscendi, idque aliquoties tentans, non infeliciter processit, in Febribus scilicet intermittentibus, circa initium paroxysmi, *haustu calido succi limonum* cum saccharo & aq. fontan. tanti semel atque iterum exhibito, exacerbationes vel in totum cessasse, vel saltem in dies præter expectationem simul cum siti deferbuisse, & intra paucos dies plane siluisse, deprehendi, subsequente utique manifesto effectu, urinæ scilicet, & imprimis sudorum larga promotione. Piso. p. 315.

(*Specifica alia.*) Art. 47. Sunt & alia nonnulla remedia a quibusdam plurimum decantata, tanquam Feb. intermit. specifice curantia. Nempe *pulvis corticis interioris fraxini* a ʒß. ad ʒj. cum pauco *sale absynthii* in vehiculo idoneo exhibitus, more *corticis Peruv.* vires ejusdem adæquare, immo superare dicitur; felici cum successu sæpe exhibuit doctissimus & insignis medicus D. *Hen. Vaghan.* Idem perhibetur

tur *de cortice ulni prope radicem*. *Flores salis armoniaci* optimum febrifugum censentur, præcipue in Febribus intermittentibus. De quo remedio audiatur clarissimus Boerhaave; non novi (inquit ille) melius febrifugum quam gr. xx. *salis armoniaci* in calido haustu, una vel duabus horis ante paroxysmum. *Succus rad. gentian. inspissatus*, & in vehiculo appropriato cum myrrha assumptus propter ejus vim febrifugam non immerito usurpari potest ad instar cort. Peruv. cujus succedaneum fere est (inquit Ettmullerus.) Sed forsan *cortex radicis prunæ sylvestris*, i. e. *spinæ nigræ* vulgo appellatæ, est adhuc præstantius medicamentum, quod olim honorandus D. Sloan in literis mihi datis communicavit. *Camphora* est remedium diaphoreticum nobilissimum, & omnium adhuc notorum certissimum. Insignis est ejusdem usus in curandis Febribus intermittentibus, & viribus corticis Peruviani magnopere opitulatur.

(*Recidivationis præcautio.*) Art. 48. Unicum hic, quod multa experientia didici, in bonum commune evulgari volo de *Recidivatione* præcavenda: nimirum, Febre cortice Peruviano prius fugata, cui penso istius remedii uncia vel ad summum sesquiuncia semper sufficit, intra triduum vel quatriduum propinare soleo *medicamentum aliquod chalybeatum*, & huic operi levissimas præparationes eligo, & in hunc fere modum præscribo. ℞. *Vin. chalybeat. pharm. Londinens.* ℔ij. *tinctur. stomach. amar. Quincii* ℥iij. vel iv. misce dosis coch. iv. vel v. bis in die;

(*Infusum chalybeat. amar.*) Vel loco hujus infusum chalybeatum amarum sequens. ℞. *Limatur. ferri* ℥iv. *succ. limon. N.* iv. *aurant. acid. N.* vj. *infund. per hor.* 24. *deinde add. rad. gentian.* ℥ß. *aristoloch. rotund.* ℥j. *cort. winteran. rad. calam. arom. ana* ʒij. *summit. absynth. centaur. min. ana p. j. vin. alb.* ℔iv. *aq. gent. comp.* ℔ij. *infund. frigide per septimanam & decantetur pro usu.* Vel ℞. *Flor. sal. ammoniac. martiat.* ʒij. *myrrh. elect.* ʒj. *rubig. ferri* ℈ij. *extract. rad. gent.* q. s. m. f. pil. med. dos. iv. bis in die, superbibendo infus. stomach. amar. sequent.

(*Infusum stomac. amar.*) ℞. *Rad. zedoar. cassumuniar. ana* ʒiß. *cort. flav. aurant. Hispalens.* ʒij. *sem. cardamom. min.* ʒß. *summit. absynth. Rom. p.* ß. *infund. in aq. bullient.* ℔j. *coletur frigide.* Atque ita ventriculo optime consultum est, & res in vado fit; Febris nullatenus recrudescit, nisi ex gravi aliquo sex rerum non naturalium errore. Interdum in casu ancipiti & in corporibus valde debilitatis *chalybs & cortex Peruvianus* junctim maritati melius cedunt, quam alterutet eorum seorsim exhibitus:

(*Decoctum nigrum.*) In hunc finem decoctum nigrum sequens est remedium appropriatum; ℞. *Cort. Peruv. pulverisat.* ℥ij. *chalyb. cum tart. præp.* ℥j. *coq. in aq. font.* ℔iij. *lento igne ad* ℔iß. *addendo sub finem coctionis cinnam. acutissim.* ʒij. *colatur. add. aq. absynth. magis comp.* ℔ß. *m.*

(*Tinctura Burgundica.*) Vel in magis delicatulis vinum chalybeatum prædict. & tinctura sequens usus tempore commista; dosis a coch. iij. ℞. *Cort. Peruv. pulverisat.* ℥x. *calam. arom. cinnam. ana* ʒj. *cort. aurant.* ℥ij. *cochinel.* ʒß. *macera per biduum in vin. ab Ulissyponens.* ℔ijß. filtretur, &c. hanc ob venustum colorem *tincturam Burgundicam* vocant.

FEBRES REMITTENTES.

Mortoni sententia.

(*Typus Febris remittentis simplicis.*) Art. 49. Febris Συνεχής, continens sive remittens ex manifesta *exacerbatione* & *remissione*, singulis ut plurimum, vel alternis diebus, stata & certa hora, periodice recurrentibus, facillime dignosci potest; atque equidem ab intermittente inde duntaxat discriminatur, quod calor febrilis in intervallis hujus Febris nunquam penitus extinguatur, & singuli exacerbationis paroxysmi cum algore & horrore minus incipiant. Sub finem cujuscunque paroxysmi æger sudoribus plerumque perfunditur; & urina, quæ durante paroxysmo rubedine multa perpetuo tingitur, in remissionibus hypostasin laudabilem ut plurimum deponit. Atque sic se habet typus Febris remittentis simplicis.

(*Spuriæ.*) Art. 50. In Febre vero remittente *spuria* gravia symptomata in genere nervoso suboriuntur, nempe, dolore in musculis, tendinibus, & membranis, rheumatismum, pluritidem, colicam, cæterosque id genus morbos inflammatorios, & spasmodicos simulantia, & a partibus glandulosis enormes subsequentur humorum excretiones, vomitio scilicet immodica, cholera morbus, diarrhœa, dysenteria; &c. unde typus Συνεχέος *spuriæ* multum obscuratur; paroxysmi periodici inde incerto, & nonnunquam sæpius eodem die recurrere solent, scilicet evacuatione, vel dolore aucto, calor & pulsus minuuntur; his autem diminutis illi augentur.

(*Prognosis.*) Art. 51. Febris remittens simplex, qua talis, & quam diu talis, raro admodum, si unquam, est funesta; priusquam exitialis evadat, typum ac genium suum mutat, & transit in Συνεχον *malignam*. Spuria vero sive mixta, ut ut in se non sit funesta, ratione symptomatum adjunctorum ægrotantes haud raro e vivis tollit. Quo exacerbationes & remissiones diei hora magis certa redeunt, & quo remissiones magis sunt protensæ, eo melius, & vice versa. Evacuationes in Συνεχῶν a natura institutæ fere semper sunt *infidæ*, atque ut plurimum *symptomaticæ*. Evacuatio critica & salutifera fit solummodo *per sudores*, vel *salivationem*; prior est magis cita; altera vero æque certa, licet tarda & molesta. Durante morbi augmento pessimum signum est, si urina sensim in tenuem & pallidam mutetur, & pulsus magis celer, debilis ac vacillans evadat, &c. e contra pulsus fortis & constans, urina rubedine multum tincta, & contentis saturata, multo magis quæ hypostasin laudabilem deponit, ubi morbus ad statum pervenerit, optimum præsagium exhibet, ut ut reliqua symptomata contrarium prognosticon denunciare videantur.

(*Curatio.*) Art. 52. Febris remittens simplex viribus *corticis Peruviani* æque certo cedit, ac ipsa intermittens; quippe fermentum febrile in utraque fere idem est. Efficacia ejusdem Antidoti in Συνεχῶν supra debellanda est propemodum æque certa, ac in simplici (modo rite ministretur, respectu ad symptomata vehementia habito) non autem adeo cita est, quoniam morbus est intensior, ideoque majorem remedii quantitatem postulat: in justa autem ac regulari hujusce antidoti exhibitione, atque repetitione, harum Febrium cura radicalis consistit.

(*Curatio debet esse alia, si Febris typum mutaverit.*) Art. 53. „ „ Curationem symptomatum maxime urgentium quod attinet, vel potius

„ potius mitigationem, in his ficut in aliis febribus, alibi (Art. 102. „ 103. &c.) dicendum erit. Interim fat erit impræfentiarum adnotare, quod, fi quando Febris remittens, vel ex errore aliquo typum „ mutaverit, & in continuam vel malignam migraverit, curationem „ tunc prorfus aliam expofcit, ut infra videbitur.

FEBRES CONTINUÆ.

(*Febris continua quid.*) Art. 54. „ Febris Σύνοχος, continua, five „ Febris putrida dicta, eft, quæ per plures dies fine *exacerbationibus* „ *& remiffionibus* ufque ad ultimam & integram fui ceffationem per- „ durat, aut faltem ita perhibetur.

(*Fomes Febrium harum omnium fere idem.*) „ *Fermenta febrilia*, „ *feu fomes morbofus in febribus omnibus ante dictis; & in hac quoque* „ *gradu tantummodo differre videntur.*

(*Venæfectio.*) Art. 55. „ Febres continuæ putridæ plerumque venæ- „ fectionem requirunt; intermittentes & malignæ rariffime aut nun- „ quam eandem admittunt. In Febrium progreffu ad ftatum appro- „ pinquantium fanguinem detrahere nefas eft juxta antiquorum præ- „ cepta; *Cælius Aurelianus*, *Celfus*, & reliqui fanguinem mitti folum- „ modo *prima diatrito* requirunt, ultra vero nunquam. „

(*Non fine neceffitate.*) Art. 56. „ De venæfectione in genere dicen- „ dum eft; in fanguine eft *radix vitæ*, & fanguis eft ipfe *vitæ the-* „ *faurus*; unde, fi aliis modis ægro vel fine periculo, vel æque com- „ mode fuccurrere poterimus, fanguini parcatur. Rariores funt fangui- „ nis emittendi occafiones, quam vulgo creditur. *Itali*, *Galli*, *&* „ *Hifpani* fanguinem mittunt, non unciatim, fed libratim. In *Ger-* „ *mania* non ultra quinque vel fex uncias emittunt. Inter hos nos „ *Angli* mediam viam amplectimur. „

(*In qua vena.*) Art. 57. „ In brachio fubter venam bafilicam ja- „ cet arteria, fubter medianam nervus, fubter utramque tendo; jux- „ ta cephalicam nulla eft arteria, neque nervus, neque tendo; At- „ que hanc ob caufam hæc ultima minimo cum periculo aperiri pot- „ eft. „

Willifii fententia.

(*Quatuor ftadia Febrium putridarum.*) Art. 58. In Febribus putridis continuis quatuor numerantur ftadia, vid. initium, augmentum ftatus, & declinatio; *in initio* plerumque adfunt fymptomata fequentia, rigor aut horror, laffitudo & perturbatio cum fiti & vigiliis, dolor in capite aut lumbis, naufea aut vomitus. *In incremento* fequentia, fitis intolerabilis, dolor capitis & vigiliæ pertinaces, deliria, phrenitis, motus convulfivi, oris amaror, fapor ingratus, linguæ fcabrities, pulfus vehemens & citatus, urina fumme rubicunda, plerumque turbida, contentis faturata, fine hypoftafi aut fedimento laudabili.

(*Crifis.*) *Status* morbi *crifin* continet, quæ in Febre continua fere idem eft ac paroxyfmus intermittentium, qui non nifi ftato tempore, ac poft totidem horas, evenire folet, fic etiam motus critici in Febribus continuis a die quarto in quartum aut forfan a feptimo ad feptimum contingunt: Hæ *Crifes* funt plerumque per fudorem, vel hæmorrhagiam; funt etiam aliquando *crifes imperfectæ*, quæ morbum non folvunt, quales funt per urinas, vomitum, feceffum, exanthe-

themata, bubones. &c. *Crises* tempora sunt valde incerta. Si Febri in principio sit vehemens, plerumque intra dies quatuor expectand est *crisis*; quod si tardior sit Febris in initio, circa diem septimum ad ἀκμὴν perveniet; si vero adhuc remissius incipiat, ad diem unde cimum, aut decimumquartum, vel ultra protrahi solet.

(*Nota bene.*) Art. 59. Interea notandum est, quod sicut paroxy mi intermittentium statis redeunt temporibus, ita *motus critici in con tinuis*; (diem autem quartum ut plurimum observant,) nam licet cri sis perfecta ad 14. 17. aut 20. diem prorogetur, tamen intermedi tempore motus leviores contingunt, quibus materia Febrilis velut pe partes amputatur, donec pleniorem ejus discussionem natura aggred valeat; *natura etenim ut plurimum, nisi alias perturbata, quarto quo vis die partem oneris sui excutere tentat*; quare ut plurimum 4. 7. 11 14. motus critici, non planetarum directione, sed ob naturæ neces sitatem eveniunt.

(*Declinatio.*) Art. 60. Per declinationis stadium intelligo conditio nem ægri & morbi, quæ statum sequitur, sive in salutem sive in mor tem tendat, vel alterationem quam sanguis subit post crisin bonam vel malam, cum res adhuc in dubio versetur, quandoque etenim crisi imperfecta existente, ægri diuturna imbecillitate labefactantur & non nisi longo tempore, si omnino, convalescunt.

(*Ptyalismus.*) Art. 61. Aliquando in declinatione Febrium *incru statio* in partibus oris succedit (quasi species *aphtharum*) & etiam ad est *salivatio* copiosa, velut ab assumpto Mercurio, cum fœtore anhe litus, item linguæ & gingivarum intumescentia.

(*Divisio in Febr. ardentem & lentam.* „ Ut instituatur harum Fe- „ brium therapia rationalis, utilissima est earum divisio in *Febres* „ *ardentes & lentas*, utpote quoad medendi methodum toto (quod „ ajunt) cælo a se invicem discrepantes. „

FEBRES ARDENTES.

(*Causus quid.*) Art. 62. Causus seu Febris ardens ea est, quæ cum majori æstu, siti fere intolerabili, aliisque symptomatibus insigniorem sanguinis *phlogosin* arguentibus, cursum suum peragit; symptoma- tis magis horrendis stipatur; crisin habet difficilem & eventum pericu- losum. (Calor ad tactum fere urens, est hujus Febris *signum patho- gnomonicum*, &, ut plurimum, habet conjunctam insignem alicujus visceris *inflammationem*.)

(*Lipyria*, *Assodes*, *Elodes*, *&c.*) Art. 63. „ Huic Febrium classi a- „ liquo modo referri potest 1. Febris *lipyria* dicta (Art. 104.) in qua in- „ teriora uruntur, exteriora vero frigent. 2. *Assodes*, in qua ægri de- „ cubitum eundem non ferentes jacendi situm perpetuo variant in le- „ cto indesinenter jactitantes. 3. *Elodes*, in qua ægri profundissime su- „ dant, sudore nihil proficiente, &c. Sed revera hæc sunt potius „ Febrium symptomata, quam novæ species. Ejusdem quoque com- „ matis est Febris *Calentura* dicta, quæ nihil aliud est quam peculia- „ ris *delirii* species. „

(*Calentura.*) Art. 64. „ Calentura est Febris nauticis peculiaris. „ Hoc morbo correpti singulari delirii specie afficiuntur, nimirum a- „ junt se in vireto, quod semper in conspectu habent, & præsto es- „ se arbitrantur, ambulare velle; & nisi vi detineantur, in mare „ prosiliunt; atque hoc symptoma est *signum hujus morbi pathogno-* „ *monicum*. In mari [mediterraneo friquenter occurrit; juvenes robu- stiores

„ ſtiores & temperamento ſanguineo præditi, huic Febri ſunt magis „ obnoxii. Larga ſanguinis miſſione ut plurimum ſublevantur.

Boerhaavii ſententia.

(*Symptomata frequentiora.*) Art. 65. In Cauſo adeſt calor ardentiſſimus, ſiccitas in cute tota, naribus, ore, lingua; reſpiratio denſa, anhelosa, cita; lingua ſicca, flava, nigra, exuſta, aſpera; ſitis inexplebilis; nauſea, vomitus; anxietas, inquietudo, laſſitudo ſumma: tuſſicula, vox clangoſa; delirium, phrenitis, pervigilium, coma, convulſio; diebus imparibus exacerbationes.

(*Prognoſis.*) Art. 66. Tertio & quarto die ſæpe lethalis evadit, ſeptimum raro tranſit, ſi perfecta; ſolvitur ſæpe hæmorrhagia (quæ, ſi tertio vel quarto die parca, lethalis;) hæc prænunciatur cervicis dolore, temporum gravitate, tenebricoſa caligine, præcordiorum contentione ſine doloris ſenſu, invitis lacrymis ſine lethali ſigno alio, rubore faciei, pruritu narium, optima fit die decretorio; ſolvitur & die decretorio vomitu, alvo, ſudore, urina, ſputo craſſo; acceſſio die pari peſſima, ſi id ante diem ſextum; urina nigra, pauca, tenuis huic lethalis; lethale ſanguinis ſputum: lethalis ſanguinis mictus; deglutitio læſa, mala, extremorum refrigeratio, peſſima; facies rubra & ſudans mala; parotis non ſuppurans exitialis, alvus nimis fluxa lethalis; cum tremore abit in delirium, inde in mortem; tranſit in peripneumoniam ſæpe cum delirio. „ In Febre ardente (inquit „ Hippocrates) ſi tinnitus aurium cum viſus hebetudine fiant, & ad „ nares accedat gravitatis ſenſus, delirium portenditur. „

(*Intentiones curativæ.*) Art. 67. In hoc caſu integumenta debent eſſe minime aggravantia corpus; ſitus corporis paulo erectior; potus copioſus, blandus, demulcens, ſubacidus, aqueus, calidus; cibi leves, farinacei, hordeati, avenacei, ex fructibus ſubacidis confecti; requiritur Venæſectio, ſi morbi initium, plethoræ indicia, inflammationis ſingularis ſigna, calor intolerabilis, rarefactio nimia, revulſio neceſſaria, ſymptomata urgentia, neque alio remedio facile ſuperanda, hanc exigant. Indicantur etiam quandoque *clyſmata* blande *laxantia* & *refrigerantia*, prout vis ardoris, ſiccitas alvi, imperant; medicamenta *diluentia*, *nitroſa*, alvum leniſſime *laxantia*, &c. „ Interim in „ animo probe tenenda eſt Waldſchmidii admonitio; Febris maligna „ (inquit ille) in principio ſæpe ſpeciem Cauſi præfert; cautus ita- „ que ſit medicus, ne in errorem incidat: animadvertendum ergo „ eſt, an Febricitans de cordis anxietate, virium jactura, aliiſque „ gravioribus accidentibus conqueratur, & qualis ſit urina, &c. nam „ longe diverſa eſt harum Febrium curatio.

„ Remedia particularia his intentionibus ſatisfacientia a ſectione „ de Febrium ſymptomatis (Art. 102. 103.) &c. petenda ſunt.

FEBRES LENTÆ.

Ettmulleri ſententia.

(*Febres lentæ.*) Art. 68. Febres *lentæ*, etiam ſi ſint minus acutæ, ſunt tamen continuæ, in quantum continuo affligunt ægros, ſed tardiore motu ſua abſolvunt tempora; hinc diuturniores ſunt, & ſymptomata habent minus urgentia. De Febribus his apud practicos pauca proſtant. A vitiis lymphæ (vel pituitæ) potiſſimum oriuntur; & a Sylvio Febres lymphaticæ appellantur, (forſan rectius pituitoſæ.)

(*Febres catarrhales.*) Art. 69. Inter has eminent Febres *catarrhales* dictæ, quæ in principio & incremento conjunctum habent *catarrhum*, *coryzam*, *tussim*, *raucedinem*, &c. Hæ Febres sunt plerumque lentæ, interdiu mites, vesperi vero aliquanto exacerbari solent; adest lassitudo artuum, durant symptomata sub coryza & tussi gravioribus usque ad statum morbi, donec materia catarrhalis (ut vocant) cocta fuerit, & spissior mucus emungitur, & deinde cessat Febris. Sedes morbi est in glandulis conglobatis.

(*Curatio.*) Art. 70. In Febre catarrhali *decoctum ligni sassafr.* (cum *rad. liquiritiæ* & *passulis* ad humorum acrimoniam) item *succus raparum expressus* cum pauco saccharo; item *volatilia* & *sudorifera*; solutio *gum. ammoniac.* &c. vid. catarrhum, tussim, raucedinem, &c. alibi.

(*Febres pituitosæ.*) Art. 71. Præter dictas observantur quoque Febres *lymphaticæ* (potius *pituitosæ*) vitio lymphæ (pituitæ) glandularum conglomeratarum, quæ in certam cavitatem suum effundunt succum; inter quas eminent parotides & pancreas, quæ in os & intestina, & consequenter in massam sanguineam secretos liquores evomunt. Peccant hi humores, quando sunt nimis viscidi, salsi & acres; unde excitantur hæ Febres, (quæ quoque non improprie interdum Febres *scorbuticæ* audiunt.) Acutæ continuæ, nonnunquam etiam intermittentes, in hujusmodi *lentas* degenerant, & quandoque in *hecticas* transeunt. Origo harum Febrium est plerumque in stomacho ex indigestione & cruditatibus.

(*Curatio*) Art. 72. Ideoque tam in principio quam in incremento mitius *vomitorium* ad curam optime viam sternit, & postea visciditas vel acrimonia pro re nata corrigenda est, & symptomata mitiganda, & ventriculus roborandus, &c. Pro his scopis consequendis aliquo modo valent remedia sequentia, *Tartarus vitriolatus*, *pulveres testacei*, *antimonium diaphoreticum*, *antihecticum Poterii*, *tinctura corallii*, *salia volatilia*, &c.

(*Febres colliquativæ.*) Art. 73. „ Febres *colliquativæ* sunt, in quibus „ corpus brevi tempore insigniter consumitur, & emaciatur; partes „ solidiores & ipsa pinguedo colliquescit, nunc per diarrhœam, nunc „ per sudorem, nunc per urinam, nunc solo ardore febrili sine ulla „ sensibili excretione; Febris aliquando *colliquativa* ex cancro mam„ marum cum diarrhœa observata est. Hactenus de Febribus benignis.

FEBRES MALIGNÆ.

Ettmulleri sententia.

(*Febris malignæ Diagnosis.*) Art. 74. Febris malignæ primum signum est subitanea virium prostratio citra causam manifestam cum pulsu debili; calor externus non adeo intensus ac in quibusdam aliis Febribus, potius interiora uruntur; adsunt vigiliæ pertinaces mox a principio morbi, inquietudo anxiosa: conqueruntur ægri, & monstrant regionem stomachi seu præcordiorum; urina est sanorum similis; facies interdum solet esse tetra, & a statu naturali multum mutata, livida interdum, aut plumbea. In his Febribus, quod æstus & Febrilis ebullitio ut plurimum remissior fit, malignitati, quæ sanguinem occupat, prorsus debetur, & spirituum magis *affectorum* & *quasi sideratorum*, quam turbatorum humorum indicium est: aut saltem in humoribus, præ-

præsertim sanguine, a fermentativis malignis miasmatis confusionem, & in textura & in motu intestino eorum inordinationem indicat, & ita incalescentia quidem, sed interne tantum gliscens, non vero ad exteriora pergens, accidit; unde natura quasi oppressa non potens est symptomata illa magis regularia exercere, quæ morbo competunt.

(*Magna varietas.*) Art. 75. Ratione symptomatum adjunctorum magna est varietas Febrium *malignarum*; dum quædam cum certis & insignibus cutis *efflorescentiis*, quædam sine iis, vel paucis admodum, quædam aliis symptomatis stipatæ sunt.

(*Vermiculi.*) Art. 76. Nonnulli asserunt (ex observationibus microscopicis) in omnibus Febribus malignis & ulceribus gangrænosis talem adesse putredinem sanguinis, ut exinde copiosissimi generentur *vermiculi*, qui, ubique scaturientes, & corpus lancinantes, tam varia inducant symptomata, necesse est: Sed hi vermes non nisi putredine præcedente generari possunt. In Febribus malignis sanguis est nimis fluidus, vix aut plane non omnino congrumescit (152.) sed hoc quoque est morbi *productum*. Malignitas aliquando est tanta, ut partes nunc internas, nunc externas *sphacelo* ac *gangræna* correptas observare liceat.

(*Prognosis.*) Art. 77. Audita Febre *maligna* homines contremiscunt; siquidem omnes Febres malignæ sunt admodum periculosæ, & quoad exitum valde incertæ, unde *Galenus* malignas Febres statuta ad judicandum non habere tempora asserit. Surditas in principio periculosissima, in statu vero morbi salutem portendit. Narium stillicidium, ut & alvi fluxus, quocunque morbi tempore, sunt pessima signa. Muscarum venatio, aut floccorum collectio est fere semper lethalis. Interdum bubones circa genitalia apparent, quibus die undecimo erumpentibus morbus evanescit. „ Medicus (recte admonente Waldschmidio) „ nunquam ab ægro recedat, nisi prius inspexerit *oculos*, quorum in- „ solita mutatio infaustum prædicit eventum; & dum pulsum explo- „ rat, semper attendere debet, an manus ægrotantis sit tremula.

(*Curatio.*) Art. 78. Venæsectio in Febribus malignis locum non habet: quo malignior est Febris, eo magis nocet; & quo tardius instituitur, eo deterius. --- *Vomitoria* in primo principio morbi præ cæteris omnibus maxime conducunt, antequam natura moliatur aliquam excretionem per cutim; elapso vero primo principio elapsa est occasio: Et postea cura aggredienda est medicamentis sudorem moventibus; sudores etenim (ipsa natura monstrante viam) causam & morbi fomitem frequenter expellunt: hæc medicamenta *bezoardica* aut *alexipharmaca* appellantur; quo autem major est malignitas, eo copiosius provocandus est sudor, respectu semper habito ad morbi genium, diversitatem, ægroti vires, &c. *ter ad minimum in 24. horis sudorifera sunt propinanda*; interponenda sunt *analeptica & blande acida*, inter quæ eminet *spiritus nitri dulcis*, (item *tinctura croci cum spiritu nitri dulcis extracta*) *succus citri*, *cydoniorum*, *&c.* *Camphora* est nobile alexipharmacum, sed omnes ejus usum ferre non possunt, præsertim mulieres & literati, quorum spiritus animales sunt mobiles & dissipabiles; est mirabile concretum, &, si cum cautela usurpetur, vix datur par remedium. *Rob. sambuci* est egregium sudoriferum pro pauperibus. *Cantharidum & vesicantium* usus in statu morbi insigniter prodest. *Sal volatile* C. C. *& sal viperinum* sunt sudorifera, & malignitati resistunt; & hic locum habet *mistura simplex* Paracelsi, viz. ♃. *sp. theriacal. camphorat.* ℥x. *sp. vitriol.* ℥ij. *sp. tart. rectificat.* ℥vj. digere in phiala hermetice obsigna-

ta ad tres septimanas, ut uniantur exactissime; dos. ʒj. plus minus in vehiculo appropriato, ciet sudorem. „ *Item decoctum sacrum Fulleri*, „ *& haust. diaphorat. ejusdem*, *bezoard. mineral. tinctura bezoardica*; „ *oleum Heinsii* (Art.192.) &c.

FEBRIS PETECHIALIS.

Ettmulleri sententia.

(*Febris petechialis symptomata.*) Art. 79. Febris *petechialis* est Febris *maligna*, in qua præter symptomata reliquis Febribus malignis communia, adest insignis laxitudo totius corporis, dolor universalis contundens & lancinans, maculæ raro die quarto, sæpius circa septimum erumpunt, præsertim circa pectus & scapulas, hinc abdomen, crura, brachia (collum) ordinario facies solet esse libera: interdum non maculæ solum sed vibices apparent, in declinatione aliquando quasi *ptyalismus* exoritur cum euphoria ægri.

(*Prognosis.*) Art. 80. Maculæ hæ in morbo salubri efflorentia intense rubent instar pulicum morsuum, (petechiæ differunt a puncturis pulicum, quod in puncturis in medio punctum appareat, quod semper manet etiamsi reliquum ruborem comprehensione vel frictione pellas,) hinc pedetentim pallescunt, flavescunt, sicque evanescunt, & quo magis rubicundæ sunt, eo melioris notæ; e contra, quæ ex rubore livescunt, vel nigrescunt, pessimæ sunt, si retrocedant, ingens periculum imminet.

Contagiosæ sunt hæ Febres, & interdum *epidemice* grassantur, admodum periculosæ sunt; plures moriuntur quam evadunt.

(*Curatio.*) Art. 81. Quoad curam Febrium *petechialium*, eædem indicationes, atque supra circa Febres malignas in genere, hic obtinent; si præmature & nimis cito maculæ retrocesserint, applicanda sunt *vesicatoria*, quæ etiamsi raro aut nunquam denuo apparere solent, earum tamen absentia vesicatoriis quodammodo suppletur, & symptomata nervosi generis ex earum retrocessione interdum felicissime præcaventur. Apparentibus *petechiis* nihil amplius in primis viis moveri debet; ipsa enemata sunt suspecta.

Donckersii sententia.

(*Symptomata. Invadendi modus.*) Art. 82. Febris *petechialis*, sive *continua maligna epidemica in* civitate agroque *Coloniensi* circa annum 1673. ad hunc modum se habuit; ex improviso plurimos occupavit anxietas præcordiorum, gravitas circa regionem ventriculi, appetitus dejectio, spontanea artuum laxitudo, nec non vertiginosus capitis dolor, præsertim circa originem nervorum opticorum; quibus omnibus postmodum cum virium subita prostratione accessit Febris, putridæ plurimum referens ideam *synochi*, utpote quæ præmisso brevi horrore vel rigore, universum corpus magno, & quem dicunt, præternaturali præfundebat calore, sequentiaque secum adducebat symptomata.

(*Symptomata.*) Art. 83. Pulsus in omnibus erat celer, & plerumque parvus ac debilis; sitis, invalescente morbo, cum linguæ siccitate inextinguibilis; urina in morbi principio ordinario quidem apparebat sana, aliquando tamen rubra & obscura, in fine vero augmenti, vel initio status turbata, in declinatione semper cum sedimento, saltem aliqua-

quali; alvus in aliis adstricta, in aliis laxa erat; infestabat ut plurimum ægros hypochondriorum præcipue sinistri dolor (quod notandum) per lumbos secundum spinam dorsi ascendens lancinans ad scapulas extendebatur, & cui non raro se præbebat comitem *pleuritis* vel *angina*; multos in principio augmenti defatigabat alvi fluxus, cum quo non raro lumbrici excernebantur; multi quoque alii in medio augmenti in aurium tinnitum, gravedinem auditus, & aliquando oculorum suffusionem, quin nonnunquam omnimodam eorundem sensuum ablationem incidebant; omnes denique affligebantur perpetuis vigiliis & delirio, quod in aliis levius, in aliis gravius fuit, concomitantibus semper rubris vel lividis aut subnigris maculis.

(*Solutio.*) Art. 84. Horum similiumque symptomatum *syndromen* in omnibus, quorum cura mihi commissa fuit, vel (quatenus ex aliorum relatione potui colligere) quorum natura inversa curandi methodo non fuit plane consternata, septimum circa diem subsecuta fuit *crisis*, vel manifesta vel obscura.

(*Contagium.*) Art. 85. Hic morbus in primo sui ortu aliquandiu apud paucos veluti latebat, pedetentium vero symptomatum malignitate funerumque frequentia longe lateque sæviebat; & ad tertium usque annum plus minus invaluit, & nonnullis in locis tertiam incolarum partem e medio sustulit.

(*Prognosis.*) Art. 86. Si delirium circa diem criticum vel primum accidebat, vel majus evadebat, concomitantibus diarrhœa, obscura voce, & difficillima (citra faucium tumorem) deglutitione, necnon digitorum, manuum labiorumque tremoribus convulsivis, indubia instantis mortis erant indicia; in hac Febre quando alius aliquis morbus se illi conjunxerit, multo periculosior fuit; lethalis fuit frequentius in cacochymicis, plethoricis, & valde obesis; pulsus parvus celer in morbi principio male ominatur; Maculæ parvæ & nigræ aut lividæ male portendebant: quibus vero floridæ tempestive prodierunt, nempe die quarto seu indicatorio, sub *legitima medicatione*, ut plurimum servatos vidi.

(*Signa ut plurimum lethalia.*) Alii autem, in quibus tales maculæ serius vel instante die critica sub cuticula obscure prorepererent, septimoque die vel immediate post, magis debilitarentur, ac pejus haberent, non evasere; exitialis quoque ægro ut plurimum fuit, si præter pulsum a principio insigniter parvum, debilem & celerem, urina quoque semper maneat sani coloris & consistentiæ; si ægrotus mente consternatus se non ægrotare, ast bene habere, & continuo esurire putet; si cum magna faucium linguæque ariditate parum bibat; continuaque adsit oculorum lacrymosa distillatio; hæc enim & similia symptomata, si non certum interitum, saltem extremum vitæ discrimen denotant. Certus denique pronunciatur interitus, si circa criticum seu septimum diem, urina in eadem perseverante bonitate & claritate, delirium majus fiat; si sitis acuta sit cum tanta linguæ fauciumque ariditate, ut æger non nisi inarticulate loqui, neque nisi cum difficultate deglutire queat; si adsint convulsiones; insuper si, exiguis & fuscis sub cuticula obscure emergentibus maculis, alvi fluxus superveniat, mors in propinquo est.

(*Signa salutaria.*) E contra vero si pulsus non sit nimis debilis, & si sit mediocriter magnus, & non præter modum celer, si delirium leve & insomnio quam delirio similius: si lingua non admodum sicca, sitisque tolerabilis sit; si maculæ sint *rubræ*,

majusculæ, rotundæ, claræ, & distinctæ, si post tertium diem erumpant; & urina circa idem tempus rubra & obscura, vel cum nubecula spectetur, bonum hinc lætumque præsagire oportet eventum, qui sine dubio septimo die insequitur, quando scilicet erupto sudore, quietoque oborto somno symptomata quæque graviora remittunt, & æger perfecte judicabitur.

(*Curatio*) Art. 87. Cum ab *alvi purgatione* semper inchoanda est, si nempe nullum aliud urgens symptoma aliter suadeat: sin vero morbus fuerit valde inflammatorius, pleuriticus, vel anginosus, &c. ante omnia præmisso clystere *venæsectio* instituenda est, & remedia *antipleuritica* propinanda, & aliquando phlebotomia est iteranda (sed parce & non nisi cum cautela aperienda est vena in febribus malignis.) Cathartica calida sunt vitanda, lenitiva, & quæ sanguinem minus exagitant, sunt eligenda. Factis his juxta indicationes particulares evacuationibus, sanguinis naturalis effervescentia confortanda est convenientibus *Alexipharmacis*, *sed non violentis*, ac si hostis una vice expellendus esset. Ex innumeris remediis, quæ in hunc scopum apud authores inveniuntur, eligimus vulgatissima, atque ab omni ævo probatissima, & idcirco tutissima; *mithridatium*, nempe, *theriacam*, *diascordium*, &c. Cavendum est inprimis ne sudorem expellere conemur sola vi medicamenti, antequam ipsa natura eum sponte excitare moliatur.

(*Potus & Cibus*.) Potus debet esse neque nimis calefaciens, neque valde refrigerans, inchoante crisi cum sudore nihil convenientius expertus sum, quam ut ægri *aquam hordei calidissimam* copiose bibant cum vino mixtam, & quandoque cum *flor. papav. errat.* & *rasur.* C. C. incoct. cibus debet esse tenuissimus vel potius nullus.

Art. 88. *Purgationis* in morbi principio necessitatem & bonos effectus non tantum inculcat ratio manifesta (de qua, si quis velit, videatur author) *sed & experientia mihi confirmavit, adeo frequens, adeo certa, adeo clara, ut si hæc falsa sit, aut esse possit, nulla certa aut sit, aut fuerit, aut futura sit unquam.*

(*Cathartica*.) Art. 89. Remedia cathartica mihi usitata fuerunt vel hujusmodi *apozema* vel *electuarium* subsequens; ♃. *Fol. sen. mundat.* ʒiij *sem. fœn.* ʒiß. *crem. tartari* ʒj. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℥vj. *in colatura* dissol. *pulp. tamarind.* ʒij. *syr. rof. solutiv. m.* ℥j. sumatur partitis vicibus. *Electuarium* sic habet; ♃. *Pulv. tamarind.* ʒiß. *confect. alkerm. pulv. jalap. ana* ʒß. *resin. ejusdem gr.* vj. *diagrid.* gr. v. *cum q. s. syr. de cichor. cum rheo f. electuarium.* Mixturam alexiteriam fere semper hujusmodi cochleatim bibendam propinare solebam.

(*Alexipharmaca*.) ♃. *Theriac. Andromac. diascord. Fracastor. ana* ʒj. *sal. absint.* ʒß. *ocul. cancrorum* ℈ij. *aq. card. ben. meliss.* ana ℥ij. *theriacal. syr. papav. errat. ana* ℥j. *sp. sulph. q. s. ad gratum acorem, f. mixtura.*

(*Successus admirandus*.) Ex magno ægrotorum numero, quos sub mea habui cura, licet aliquando quinque, sex, vel septem simul in eadem domo Febre ista laboraverint, nullus, quod meminerim, sit desideratus præter unum virum & unam fœminam. „ Fides sit penes authorem. „

(*Sed in dubium vocandus*.) Art. 90. „ In calce libelli historias LII. „ hac Febre decumbentium in medium profert, quorum duo tantum „ mortui sunt. Illius methodus est plane singularis; &, si dictis fides „ adhibenda sit, proculdubio curationes hasce *laudano* potissimum ac- „ ceptas referre (ut mihi visum est) debemus: in omnibus enim fe-

„ re

„ re præscriptis *laudanum* larga manu propinavit: exemplo sit bolus „ sequens, ℞ *Diascord.* ℥i ß. *laudan. opiat. gr.* ij. *m. f. bolus* pro una „ vice, concesso eodem tempore in potu ordinario *syrupo papaveris* „ *errat. p.* 467. His expendendis haud mihi suppetit tantum otii, sed „ ad propositum revertendum est.

Farrago sententiarum.

DE FEBRIBUS IN GENERE.

(*De diebus criticis & indicibus.*) Art. 91. Hippocratis aphorism. 39. §. 4. Sudores febricitantibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, septimo, nono, undecimo, decimo quarto, decimo septimo, vicesimo primo, vicesimo septimo, tricesimo primo, tricesimo quarto, ii enim sudores morbos judicant: qui secus evenerint, laborem, & morbi longitudinem, & recidivas significant. Aphorism. 24. §. 2. Index septimi quartus: sequentis septimanæ octavus initium; spectandus quoque est undecimus, siquidem is secundæ septimanæ quartus est; rursumque decimus septimus spectandus: is enim a quartodecimo quartus est, & ab undecimo septimus.

(*Doctrina eorum valde obscura.*) Dierum (inquit *Lister*) indicum & contemplabilium ad *crises explicandas* tota doctrina valde obscura est. Est quidem trium concoctionum quædam mensura, ut ex anatomia & statica medicina plane constat; ita Febrium intermittentium periodi statæ sunt; in aliis vero morbis acutis, quales sunt Febres symptomaticæ, ut pleuritis, angina, variolæ, & Febres continuæ, *crises*, earumque indicia forte non ita prompte animadvertimus; quod parum naturæ, sed nobismet ipsis (quod tamen veteres non fecerunt) totam fere sanationem vindicamus.

(*Utilitas vomitorii in Febrium principio.*) Art. 92. Nullum remedium (inquit D. D. *Freind*) sub initiis Febrium est æque salutare ac *vomitorium*, sæpenumero, & necessarium est, si quando, quod plerumque fit, vel nausea, vel ventriculi gravitas, vel etiam capitis dolor invaserit: hoc medicinæ genus apud vetustissimos *Græcos* haud infrequens fuit, & *Celsi* temporibus *Romæ* perquam familiare.

(*Virtus singularis rad. Ipecacoanhæ.*) Medicamenti, quo vomitus cietur, interior est quædam actio; quæ nusquam alias se manifestius prodit, quam in celebri illa radice *Ipecacoanha*. Hujus sane vis in attenuandis humoribus eximia est; cui & fidem facit summa herbæ amaritudo, & vividus ille, qui apparatu Chymico elicitur, *sal*. Equidem hanc radicem non parca manu adhibitam esse comperi, cum nulla fere vel per os, vel per alvum sequeretur purgatio: Elapsa autem una aut altera hora incalescere cœpit ægrotus, ita ut, pulsu excitato, tandem in *uberrimum sudorem* colliquesceret.

(*Febres vix sine evacuatione curantur.*) Art. 93. Hoc unum spondeo (idem laudatus author) quemquam experiundo comprobaturum, quod scilicet ex Febribus *multæ evacuantibus solis*, *etiamsi haud alio fuerit remedio usus*, *cedere consuescant*; *vix ullæ autem*, *quæ paulo vehementius invaluerint*, *medicina qualicunque si ab hoc evacuandi instituto decesseris*, *restingui possunt*.

(*Methodus Ludovici in curandis Febr.*) Art. 94. „ Hæc est accuratissima *Danielis Ludovici* methodus curandi Febres continuas, nempe, „ in principio præmisso vel omisso *vomitu*, mox volatile aliquod verbi „ gra-

„ gratia *tincturam bezoardicam*, *mixuram simplicem*, *spirit.* C. C. & „ pro circumstantiarum ratione cum *opiatis* exhibendo; in statu *fi-* „ *xiora*, *terrea*, *alcalina*; in declinatione *cancrina*, *corallina*, &c. „ hac nempe methodo nec crisin negligit medicus, nec otiose eam „ expectat. „

Art. 95. „ Quo mitiora pathemata sunt circa primas vias & regio- „ nem stomachalem, eo mitior & salubrior est Febris. „

(*Signa prognostica.*) Art. 96. „ Facies turgida & subtumida morbi „ longitudinem pronunciat. „

Art. 97. „ Quo magis sudant febricitantes, eo minor est sedimen- „ ti copia in urinis. Glutinosus sudor est pessimus.

Art. 98. „ Quanto urina rubicundior est in initio, tanto citius ter- „ minatur Febris, cum signis bonis ad bonum, cum malis ad ma- „ lum. Urina alba aut pallida & admodum cruda in Febribus arden- „ tibus periculosa est, & plerumque mortem portendit, præsertim si „ adsit delirium; convulsiones enim sunt in propinquo.

Art. 99. „ Surditas in Febribus, urina existente cruda, delirium „ grave portendit; sed si cum signis coctionis conjungatur, bene o- „ minatur. „

Art. 100. „ In Febribus, si ægri non possunt discernere colores, im- „ minent *convulsiones*. „

(*Cautela de usu opii.*) Art. 101. „ In omni Febre pulsu existente „ languido, inæquali, aut formicante, cane pejus & angue *opiata* „ vitentur.

DE FEBRIUM SYMPTOMATIS GRAVIORIBUS.

Inter legendum & ex observatione.

(*Frigus.*) Art. 102. Frigus in Febrium initiis oritur ex immutata cordis contractione liquidis ad extrema fere stagnantibus; unde oriuntur, si diu maneat, *polyposæ* in vasis majoribus *concretiones*, & interdum mors subitanea insequitur; ideoque quo majus in initio frigus, eo periculosior est Febris; in peste incipiente frigus est summum. ---- Optime curatur potu aquæ calidæ *nitrosæ* cum pauco vino, *decoct. cocin. frictione blanda*, &c. (45.)

(*Calor.*) Art. 103. Calor intensissimus in Febribus & velut incendium cum magno & forti pulsu fere semper *venæsectionem* postulat; quandoque etiam *clysma leniens* calorem mitigat. Nimius sanguinis fervor & ebullitio, *julapiis*, *emulsionibus* & *decoctis appropriatis* attemperandus est; sed apprime cavendum est, ne ex nimia attemperatione spiritus elasticitate sua plus justo orbentur, & inde Febris ardens inopinato in *malignam* mutetur. (Art. 67.)

(*Lypiria.*) Art. 104. Febris *lipyria* dicitur, quando interiora uruntur, exteriora vero frigent; oritur ex *inflammatione visceris interioris valde sensilis*; algor autem non est tactu medici judicandus, sed ægri judicio, qui se algere dicit, & tegi jubet; tepent enim membra; hæc Febris brevi terminum absolvit, plerumque intra triduum vel quatriduum, & vix unus evadit, nisi statim ab initio occurritur.

(*Sitis.*) Art. 105. Ad sitim in Febribus extinguendam melius est frequentius & parcius bibere, quam una vice multum ingurgitare; sequens est potus gratissimus febricitantibus; ℞. *Aq. font. cum pane tost. in coct.* ℔ij. *vin. Rhenan.* ℔ ß. *gelatin.* C. C. ℥ij. *syr. cydon.* vel *e succ. citr.*

citr. parum misce. Convenit etiam *decoct. ad sitim Fuller.* vel *decoct. coccin. ejusdem*. Gargarismata quoque usui esse possunt, ut *gargarisma commune Fulleri*, *decoctum rosarum* pro gargarismate, &c. Frequens ablutio oris cum simplici aqua multum confert ad sitim fallendam. Sitis (ut recte monet *Helmontius*) non oritur à calore sed a defectu salivæ, hinc guttæ aliquot *spir. sulphur.* plus levant sitim, quam integra mensura aquæ frigidæ; in eundem finem etiam conducunt *succi é vegetabilibus & fructibus*, *ut acetosæ*, *aurantiorum*, *limonum*, *citrorum*, *ribium*, *berberum*, *cydoniorum* &c. Præ cæteris commendabiles sunt hi succi per spontaneam residentiam post *sulphurationem* secundum *Helmontium* depurati, & in loco frigido asservati; *tamarindi* quoque optime conveniunt sitim leniendo, & alvum blande laxando: hæc vero *acida* & *refrigerantia* non sunt omnibus Febricitantibus indiscriminatim porrigenda, sed opus est maturo consilio: si enim præter sitim importunam adsit etiam summa debilitas, tum vinosa & spirituosa tutius propinanda sunt.

(*Jusculum avenaceum.*) Art. 106. *Ptisana* ex hordeo omnibus aliis sorbitionibus præfertur ab Hippocrate in lib. de victus ratione in acutis; & crebrior est ejusdem mentio apud veteres medicos; sed recentiores hordeo vitio vertunt ejusdem cruditatem ac flatulentiam, & *jusculum avenaceum* substituunt.

(*Siccitas linguæ & prunellæ.*) Art. 107. Siccitas & asperitas linguæ corriguntur *humectantibus & lenientibus*. Febris cum *prunella* dicitur, quando lingua, crusta nunc albicante nunc nigricante obducta, colore nigricante puniceo apparet tincta; ipsa saliva infecta videtur esse maxima causa. In prunella præter *mucilag. cydon.* &c. conducit sequens gargarisma, ♃. *Liquor. e rapis coct. express.* ℔ß. *succ. sedi major. depurat.* ℥iij. *mellis despumat.* ℥i. *sp. sal. armoniac.* q. s. m. Sequens quoque mixtura commodissima est, *Alb. ovi unius*, *fortiter* agitetur cum *aqua spermat. ranar.* ℥iv. *mel. ros.* ℥j. m. Ad linguæ etiam ardorem & siccitatem quandoque in usu sunt sequentia, viz. Mucilago sequens ♃. *Mucilag. cydon.* ℥ij. *pulv. tamarind. amyg. dulc. excort. ana* ℥j. *ol. sulph. per campan. gutt.* xx. *syr. de rub. Idæ q. s. misce decoct. ulmi bat. gargarisma commun. Fuller. lohoc. rub. vel lohoch. vitellin. ejusdem.*

(*Nausea & vomitus.*) Art. 108. Nausea & vomitus in Febribus, cum à crapula ortum ducant, leni *vomitorio* (*v. g. liquore posset. cum foliis cardui benedict. incoct.* copiose ingesto, addendo inter vomendum bis terve *sal. vitriol.* ʒß. vel *coch. oxymel. scillit.*) tutissime curantur: ubi vero fermentum febrile ventriculum petit, & enormes vomitiones biliosas excitat, ut ægri vix quicquam vel medicamenti vel alimenti retinere valeant, imprimis convenit jusculum tenuissimum pulli affatim ingerere, & postea remediis appropriatis tonum ventriculi laxatum firmare; sequens Julapium est valde efficax, ♃. *Sal. absynth.* ℈iv. *succ. limon. recens express.* ℥ij. misceantur & finita ebullitione add. *aq. cinnam. hord.* ℥iij. *menth. Stephan. ana* ℥j. *sp. croc.* ℥ß. *ol. garyoph.* g. vi. *syr. cydon.* ℥j. m. Interdum ad *laudanum* confugiendum est. Plura de vomitione sistenda videantur alibi (594.)

(*Diarrhœa.*) Art. 109. in Febribus aliquando accidit *Diarrhœa colliquativa* magno ægrotantium damno, quæ evacuatio non naturæ vi, sed morbi potius impetu & acrimonia turgentis humoris naturam stimulante fit, adeoque *symptomatica* est, & sisti debet; convenit *decoctum album* pro potu ordinario; recte exhibentur *pulveres testacei absorbentes diaphoreticis admisti*, & postremo ad *diascordium*, *theriacam*, &c. devenien-

niendum est; enema sequens quandoque singularem præstat opem. ℞. *Fol. ros. rub. m.* ij. *coq. in lact. chalyb.* ℔ß. in colatura dissolv. *diascord.* ℥vj. m. f. enema diutissime retinendum. Hic etiam plurimum facit, mihique in frequenti usu fuit, *enema de malicorio Fulleri*. In genere observamus in Febrium initiis alvum laxiorem quam adstrictiorem meliorem esse, in progressu vero morbi pejorem. Unicum hic notatu dignum observare liceat, nempe in diarrhœis colliquativis in declinatione Febrium accidentibus, & diu, non obstantibus remediisquibuscunque adhibitis, perseverantibus, solam sorbitionem *jusculi pullini* prohibitis omni alio victu & potu quocunque diarrhœam brevi penitus tollere, & ægrum restituere, ut experientia me docuit.

(*Dysuria.*) Art. 110. Interdum Dysuria est symptoma molestissimum. *Emulsiones communes* effervescentiam humorum in Febribus ardentibus plurimum compescunt; & hoc vexatissimum symptoma plerumque sublevare solent, ut etiam *oleum amygd. dulc. cum syr. de alth.* Dysuria ex applicatione vesicatoriorum in Febribus *gum. Arab.* commode medetur, *solutum scilicet ad* ℥ij. *in decoct. hord.* ℔ij. pro potu communi. Emplast. epispastic. Fulleri est omnium longe optimum & certissimum. Operæ pretium esset fortasse experiri vires *Camphoræ* intermiscendo ipsam in compositione epispasticorum, num stranguriam vel ardorem urinæ insecuturum præcavere potis esset.

(*Sudor.*) Art. 111. Sudor in Febribus, qui vel morbi initio vel quovis alio tempore ante diem criticum, nec adhuc visis coctionis signis profluit, est *symptomaticus*, & frequenter *colliquativus*, qui ægrotum gravat, & morbum exasperat, ideoque si modum excedat, arte, si fieri possit, cohibendus est: prohibetur surgendo ex lecto; corpus a nimiis integumentis liberando; aerem frigidiusculum admittendo; a calefacientibus abstinendo: *leniter astringentia & blanda acida* capiendo &c. egregiam vim in sudoribus sistendis habet *Saccharum Saturni*.

(*Dolor capitis, &c.*) Art. 112. Immanis capitis, lumborum vel artuum dolor in Febribus maxime in initio ut plurimum *Venæsectionem* postulat; manente nihilominus cum vehementia dolore injiciendum *enema laxans*; fortassis levamen aliquale dolenti capiti conferre potest sequens epithema ℞. *Sem. papaver. alb. parum contus.* ℥ß. *placent. rosac.* ℥j. *vitel. ovi unius*, *acet. sambucin.* q. s. misceantur super ignem, & f. epithema fronti admovendum, & sæpius renovandum.

(*Vigiliæ.*) Art. 113. Vigiliæ pertinaces in Febribus succurrendæ sunt, ne dissipatis spiritibus vires frangantur. [Investiganda est causa vigiliarum;] si a fervore & siccitate proveniant; conveniunt refrigerantia & humectantia: si a dolore, propriis remediis leniendus est dolor; non nisi necessitate coacti ad *opiata* confugimus. Obiter monendus est medicus, *ne criticis vigiliis seu ab inquietudine critica suscitatis auxilium hypnoticis præbere satagat*.

(*Coma.*) Art. 114. Prædicto malo contrarius est *sopor nimius* in Febribus, seu *coma*, *sive assidua somnolentia*; quando sopor morbosus evadit, excutiendus est omni arte, ne calor nativus opprimatur; injiciendi sunt *clysteres acres*; *epispastica* variis partibus admovenda sunt, & *cataplasma de halecibus* sive *de raphan. Fulleri* plantis pedum applicandum, interne conveniunt *salia volatilia*, *cephalica*, *&c.* (Art. 298.)

(*Delirium.*) Art. 115. Pervigilium frequentissime est causa delirii, non ideo delirium *hypnoticis* curari tentandum est; nam id esset temerarium, sed indaganda est causa, & remediis appropriatis au-

auxilium ferre conandum eſt. Camphora (inquit *Quincy*) delirio Febrium ſomnum conciliat opio neutiquam proficiente. Delirii in Febribus imminentis ſignum eſt, urinarum, quæ antea valde tinctæ erant & flammeæ, in tenues & aquoſas mutatio.

(*Spaſmi.*) Art. 116. Convulſiones quoque interdum ſuperveniunt, tremores item & affectiones ſpaſmodicæ; in tali rerum ſtatu diligenter expiſcanda eſt cauſa horum ſymptomatum, unde medicus intelligat, quibus remediis internis opem ferre valeat, interim plantis pedum applicari poſſunt *duo columbi* pullive recens mactati & per medios ſecti, vel toti pedes involvi poſſunt *calidis pulmonibus agninis*, *vitulinis*, vel *vervecinis*; renovari debent hæ applicationes ſaltem ter in die.

DE FEBRIBUS ERUPTIVIS IN GENERE.

Inter legendum.

(*Febrium eruptivarum ſymptoma peculiare.*) Art. 117. Febres *Eruptivæ*, quorum *criſes* per eruptiones cutaneas expectandæ ſunt (quales ſunt variolæ, morbilli, Febris ſcarlatina, Febris cum rubeolis, cryſtallis, Febris miliaris, &c.) præter ſymptomata aliis Febribus communia hoc habent peculiare & ſibi proprium, nempe, *ingentem pectoris oppreſſionem*, quæ harum febrium eſt ſignum fere *pathognomonicum*; nimirum eſt quidam validus naturæ conatus materiam morbificam a centro ad circumferentiam propellendi; unde certamina graviſſima, anxietas præcordiorum, pectoris anguſtia & oppreſſiones maximæ: facta autem eruptione, ſtatim hæc dira ſymptomata evaneſcunt. Ejuſmodi *pectoris oppreſſio* in aliis quoque febribus eſt *criſium præcurſor* (unde dictum illud, nox ante criſin eſt moleſtiſſima) in his tamen ſerius accidit, ſcilicet ſub morbi finem; in eruptivis vero non procul ab initio, imo frequenter propemodum in primo inſultu; quoniam *efflore ſcentia* in propinquo eſt.

(*Symptomata quædam inſigniora & fere propria.*) Art. 118. „ Præ„ ter ſymptomata aliis febribus communia (inquit Mortonus) in „ febribus eruptivis adſunt ſigna quædam quaſi *pathognomonica*, talia „ ſunt pulſus debilis, & celer; reſpiratio cita & anheloſa, hypochon„ driorum oppreſſio & anguſtia, urina pallida ac tenuis, coma, ſeu „ vigiliæ pertinaces, ſubſultus tendinum, nonnunquam ſpaſmi mani„ feſti, & deliria prorſus efferata, gravativa palpebrarum debilitas, o„ culorum rubedo, punctura dolorifica, & lacrymæ involuntariæ, in „ gutture dolor ulceroſus, raucedo clangoſa, tuſſis perpetuo moleſta. „ De febre miliari & petechiali alibi. “

Art. 119. In eryſipelate, variolis, morbillis, febre ſcarlatina, &c. (inquit D. *Freind.* Hiſt. Med. p. 75.) ſi ſymptomata vehementiora fuerint, ſi caput aut pulmones vehementius urgeant, aliæve partes ingenti dolore ſupra modum afficiantur; ratio poſtulat, ut vena incidatur, ac tuto fieri licet. Et teſte experientia (nihil enim frequentius expertus ſum) audacter affirmo me nunquam obſervare potuiſſe eruptiones iſtiuſmodi ex venæſectione retroire.

FE-

FEBRIS SCARLATINA.

Sydenhami sententia.

(*Febris scarlatina.*) Art. 120. Febris *scarlatina* quovis anni tempore, sed ut plurimum sub autumnum, se prodit, infantes præ cæteris infestans; rigent horrentque in initio, ut in aliis Febribus, neque vehementer ægrotant; postea cutis universa maculis parvis rubris interstinguitur, latioribus magisque rubentibus, at non perinde uniformibus, ac sunt in morbillis: ad duos tresve dies perdurat rubedo, & deinde evanescit, cutem relinquens aliquanto asperam & furfuraceam.

(*Curatio*,) Art. 121. Quoad curam naturæ prorsus relinquenda est, vel, si medicatione opus sit, cum morbillis satis convenit.

(*Efflorescentiæ modus.*) Art. 122. „ Febris scarlatina (inquit Mor-„ tonus) a morbillis minime distat, nisi *efflorescentiæ* modo; *morbilli* „ *confluentes* dici potest. Idem postulat regimen, eandemque medendi „ methodum. *Efflorescentia* in morbillorum interstitiis figuram diver-„ sam viz. oblongam, quadratam, vel multangulam obtinet, unde „ cutis variegata est: in Febre autem *scarlatina* una continuata inflam-„ matione & rubedine cuticula perfunditur. „

M O R B I L L I.

Sydenhami sententia.

(*Historia morbillorum accurata.*) Art. 123. In morbillorum apparatu primo die calor & frigus se mutuo expellunt, die secundo Febris sensibilis adoritur vehementi ægritudine, siti, inappetentia, lingua alba (non vero sicca) tussicula, capitis atque oculorum gravedine, & somnolentia perpetua stipata, plerumque etiam a naribus & oculis stillat humor (*signum certissimum* morbillorum ingruentium) insuper maculæ latæ & rubræ in facie & pectore conspiciuntur; sternutat æger, intumescunt palpebræ (viz. paulo ante eruptionem) vomit, sæpius tamen laborat diarrhœa cum dejectionibus subviridis coloris. Ingravescunt symptomata ad quartum usque diem, vel aliquando ad quintum, quo tempore maculæ pulicum morsibus similes prodeunt, quæ tam numero quam magnitudine auctæ racematim coalescunt, & faciem maculis rubris variæ figuræ interstinguunt, quæ quidem maculæ a parvulis quibusdam papulis rubris haud longe ab invicem dissitis super cutis superficiem paululum elevatis conflantur, digitorum levi tactu deprehenduntur, oculis remotis fugiunt; a facie sensim ad pectus, ventrem, crura, &c. se diffundunt. Die sexto aut circiter asperescit facies emorientibus pustulis; octavo in facie penitus evanescunt, nono vix ullibi inveniuntur; tunc temporis augetur Febris, & spirandi difficultas, urget tussis, &c. *Morbilli omni vacant periculo, si modo perite tractentur.*

(*Curatio.*) Art. 124. „ Morbilli ab Avicenna *variolæ cholericæ* ap-„ pellati cum ipsis variolis coævi sunt, (Art. 130.) & quoad curam „ his cum illis satis convenit; „ *Diacodium* quotidie vesperi exhibendum est: *linctus* quoque & *apozemata pectoralia* propinari possunt ad tussim leniendam. Sin vero ex calidiore regimine, vel aliter, Febris, dyspnœa, aliave accidentia post morbillorum decessum supersint, *venæsectione* sola curantur, quæ sine metu in tenellis audacter celebranda est.

est. In regimine intense calido exanthemata aliquando livescunt, & nigrescunt, in adultis phlebotomia & temperatiore regimine sublevantur aut pereunt; in peripneumoniam incidunt.

Art. 125. „ Morbilli nonnunquam (inquit Sylvius, & omnes hoc scimus) per aliquot dies distingui non possunt a variolis, *ne quidem* „ *a medicis peritissimis, atque diu in praxi versatis*: longe proinde satius est in re dubia medicum vel suspendere suum judicium, vel „ dubie duntaxat respondere. „

Mortoni sententia.

(*Curatio in singulis stadiis.*) Art. 126. Quoad curam morbillorum, in primo stadio, scilicet, ante efflorescentiam paucissima remedia sunt adhibenda, nisi gravissima symptomata superveniant, uti spasmi, enormes humorum colliquationes, &c.

(*Spasmi.*) Si spiritus nimis irritentur, & in spasmos rapiantur, remediis appropriatis compescendi sunt, nempe *julapis ex aquis cephalicis cum tinctura castor.*, *pulvere ad Guttetam*, &c. Et si nisus spirituum inde non minuatur, guttæ aliquot *laudani liquidi* propinari debent.

(*Alvi fluxus.*) Ad *diarrhœam* quod attinet, satius est palliativa curatione ejusdem molestiam, quoties insolito more sæviet, minuere, quam contra naturæ legem eam penitus tollere, atque ita ægrotantem occidere: abstineat æger a cervisia, bibatque decoctum album, & exhibeantur pulveres testacei, non nisi extrema necessitate ad *laudanum* perveniendum est.

(*Tussis.*) Ad tussim ferinam ab acri lympha ortam quadantenus cohibendam conveniunt *mucilaginosa*, *pectoralia*, *oleum amygdalarum dulcium*, &c. (privatim *syrup. e coral. & tinctura ejusdem.*) „ In „ tussi morbillorum pathognomonica, sæpe permolesta, & convulsiva, „ & nonnumquam lethali nullum remedium præstantius novi (inquit „ *Harris*) quam *gummi tragacanthum* copiosius sumptum in linctu vel „ decocto pectorali solutum, & pulveribus testaceis mixtum. Id enim „ gummi catarrhum maxime lenire solet, tussimque inde prognatam, „ symptoma morbillorum primarium, sistere aut levare aptum natum est longe melius tutiusque narcoticis, quantumcumque hæc laudantur a clarissimo Sydenhamo, &c. „

(*Peripneumonia.*) Art. 127. Efflorescentia jam incepta, imo eruptione plena existente quandoque suboritur *peripneumonia* cum respiratione anhelosa, strangulatione suffocativa, deglutitione læsa, &c. quo in casu, multo usu fretus omnibus author sum, ut sanguis copiosius educatur, æque ac si æger morbilloso affectu correptus non fuisset.

(*Ophthalmia.*) Idem in *ophthalmia* molesta ac periculosa faciendum moneo. Ad *alvi fluxum* in hoc stadio compescendum non minus tutus quam necessarius est opiatorum usus.

(*Ultimum stadium.*) Efflorescentia peracta, si febris venenatis symptomatis adjuncta remaneat, actum est de ægro. Contra, si crisis fuit perfecta, cathartica hydragoga adhibeant ad lymphæ colliquatæ affectus exitiales impediendos: non tamen præpropere massa sanguinis agitetur, antequam venenum fuerit omnino subactum.

(*Tussis ferina, superstes.*) Quoties æger post morbillos *tussi ferina, & perpetua* vexetur; primo in loco *venæsectio* celebretur, & , si opus fuerit, post unum vel alterum diem iteretur, & una cum *linctibus & medicamentis lenientibus* (quemadmodum in catarrho exhibere sole-

mus

mus) *cortex Peruvianus* copiose exhibeatur, & *opiatum* hora decubitus pro re nata.

(*V. S.*) Art. 128. „ Ad præcavenda dira symptomata in hoc affe-„ ctu evenientia, ab authore nostro enumerata, *phlebotomia* mature, „ in morbi initio, celebrata, & vomitorium exhibitum feliciter ple-„ rumque succedunt. (*vid.* Art. 119.)

Art. 129. „ Qui Variolis laborarunt, non sunt adeo morbillis post-„ ea obnoxii, quare ætate grandiores non ita prompte inficiuntur. „

VARIOLÆ.

Art. 130. „ Nihil de Variolis ante *medicos Arabes* scriptum in-„ venitur. Hic vero morbus antiquior est, quam vulgo creditur. Au-„ thores isti existentiam ejus usque ab initio septimi seculi tempo-„ ribus *Muhammedis* investigarunt. (Vid. *Freind.* hist. med. p. 188. „ vol. 2.) Variolæ ita appellantur, quasi parvi vari, quod cutem „ varient. Homini omni, soli & semel conveniet Variolis & morbil-„ lis affici: „

„ (*Chickeni Pox*;) In hoc autem censu non supputandæ sunt pu-„ stulæ variolosis similes, quas vulgo vocant *the Chickeni Pox*; pueris „ familiares sunt; Variolis veris quidem similes sunt, quoad magnitu-„ dinem & figuram; sed in eo ab iis distinguuntur, quod Variolæ „ cum rubore & inflammatione insigniori appareant, hæ vero albi-„ diores sunt, & veluti vesiculæ seroso humore repletæ, quæ intra „ triduum disrumpuntur, & exsiccantur, nullumque afferre solent pe-„ riculum, & plerumque sine Febre erumpunt. *Morbus est adeo beni-„ gnus, ut nunquam sub curam Medicam cadat*. Variolæ (inquit Dolæus) „ quoad ortum suum seminarium habent nobiscum connatum, quod ali-„ quandiu sepultum jacet, donec nacta emergendi occasione, ex lati-„ bulo erumpat, & massæ sanguineæ commixtum symptomata terribilia, „ & sæpe mortem perducat: inter multas hominum myriadas vix unus „ & alter per totam vitam ab his immunis manet. Ex cadaverum sectio-„ nibus patet viscera universa in corporis cavitatibus contenta pustu-„ lis variolosis confertim affici, æque ac cutis externa. „

Sydenhami sententia.

(*Variolarum discretarum historia.*) Art. 131. Variolæ sunt *distinctæ* vel *confluentes*: Distinctæ seu discretæ cum rigore ac horrore invadunt; sequitur calor intensus capitis & dorsi, dolor vehemens, vomituritio, dolor circa scrobiculum cordis, somnolentia, in infantibus præsertim; quandoque etiam paroxysmi epileptici, qui Variolas mox proruptura, easque futuras esse mites ac benigniores plerumque præsagiunt; quarto utplurimum die ab invasione erumpunt, & symptomata febrilia evanescunt, nisi quod adulti in sudores sint propensi. In facie primo conspiciuntur pustulæ subrubræ, deinde collo, pectore, & universo corpore, quæ magis magisque inflammantur, & subalbidæ fiunt, cute in interstitiis satis floridum colorem exhibente; die undecimo faciei tumor ac inflammatio recedunt, & pustulæ exarescere incipiunt; in hac Variolarum specie (si quando) die 14. vel 15. pereunt.

(*Confluentium historia.*) Art. 132. Confluentes cum discretis symptomata communia habent, nisi quod hic atrociora sint omnia; tertio die erum-

erumpit hæc species, aliquando citius, raro serius; interdum vero, licet oppido raro, ob gravius aliquod symptoma, lumbaginem dolo-remve lateris, &c. serius erumpunt, neque periculo vacant. Febris et-iamnum durat, crescente morbo pustulæ non in spectabilem molem at-tolluntur, ut in discretis, sed sibi invicem implicitæ vultum omnem contegunt, & illum in tumorem elevant, dein ad instar pelliculæ albæ in cutis superficie conspiciuntur. Præterlapso die octavo pellicula alba quotidie exasperatur, & ad colorem fuscum vergit, eoque magis Va-riolæ confluxerunt. *Magnitudo morbi a facie maxime æstimanda est, po-tius quam reliquo corpore.* In hoc genere adest in adultis salivatio, in infantibus diarrhœa; salivatio nonnunquam sub primum eruptionis tempus se prodit, interdum post diem unum vel alterum; die fere un-decimo saliva viscidior facta difficulter excreatur, ægro suffocationem intentans, & circa id temporis utplurimum cessat, & tumor faciei pau-latim subsidet, & tunc ejus loco manus intumescere solent, aut de-bent; diarrhœa non ita mature infantes invadit; sub vesperam exacerbatur morbus. Variolis discretis laborantes octavo, confluentibus vero undecimo die maxime intereunt. Interdum accidit pleuritis, in-terdum coma, interdum maculæ purpureæ (*totidem quasi sphaceli*) pustu-lis interspersæ, (mortis fere semper prænuntiæ,) quandoque mictus san-guineus, & aliæ Hæmorrhagiæ, quæ idem ominantur, nonnunquam u-rinæ suppressio.

Art. 133. In confluentium genere (ut dixi) maxime periclitatur (a primo insultu computatione facta) die undecimo viz. in maxime vul-gari confluentium genere, in crudiori adhuc 14., in crudissimo 17., ra-rissime 21. Ego Variolosum ab usu lectuli interdiu semper arceo usque ad sextum diem a prima morbi invasione, quartum ab eruptione, quo tempore omne pustularum agmen in conspectu est: posthac eumdem lectulo committo usque ad morbi finem.

(*Curatio.*) Art. 134. „ In confluentibus (ut recte inquit Dolæus) „ periculosæ plena res est aleæ, & medicus occasionem habet suas ten-„ tandi vires, & ostendendi, quid in arte medica calleat. „ Indica-tiones curativæ duæ sunt, nempe, 1. ut æquabilis tenor ebullitionis conservetur; 2. ut pustulæ debito modo sustineantur, regimen calidum vitandum est; *gradus caloris earum expulsioni accommodatissimus natura-lis omnino est*; non opus est, ut æger ante diem quartum (133.) le-cto addicatur; neque ut ad propellendas Variolas ullum remedium su-mat; quarto vero die, si eruptio ex votis haud succedat, exhiberi li-cet cardiacum aliquod blandius. Discretum genus ex sua natura ple-rumque omni vacat periculo. In confluentibus æger, a sudore, quan-tum fieri potest, prohibendus est, & ptyalismus in vigore conservan-dus; promovetur autem affatim bibendo cerevisiam tenuem vel liquo-rem alium non nimis calefacientem. Adultis propinare soleo *paregori-cum cum laudan. liquid. gut.* xiv. *vel syr. de mecon.* ℥j. hora sexta vel septima vespertina singulis noctibus post plenam eruptionem ad morbi us-que finem; temporius autem *hypnoticum* quam pro recepto more præ-scribo, quoniam exacerbatio caloris quotidie sub vesperam fere reperi-tur, ex quo non modo incommodi nihil, sed magnum emolumentum, quod frequentius experientia didici. *In hoc genere diarrhœa in infantibus est salutaris, & non temere sistenda, contra in discretis.*

(*Nota bene.*) De venæsectione die octavo, & de auræ liberaliori ex-ponendo, si quis velit, authorem consulat, *pag.* 153. &c. Cum saliva admodum viscida evadat, uti soleo *gargarismate* sequente; ℞. *Cort.*

ulmi ℥vj. *rad. glycyrrhiz.* ℥ß. *passular. enucleat.* N. xx. *rof. rub. p.* ij. *coq. in q. s. ad font. ad* ℔ß. *colatura dissolv. oxymel. simpl. mel. rof. ana* ℥ij. *m. f. gargarisma*. Interdum *emeticum* propinandum est. In *urinæ suppressione* æger e lecto debet eximi. Pustularum depressio & diarrhœa in Variolis discretis medicamenta *cardiaca* postulant. Febris illa, quæ die undecimo, &c. adoritur, diversa est ab ista, quæ eruptionem præcedit, nihil enim est aliud, quam *Febris putrida propriè dicta hæc Febris secundaria*; ad hanc autem fugandam nihil efficacius præstat, quam copiosa sanguinis eductio: non enim tunc cum Variolis res est, sed *Febre putrida*; mittendus est itaque sanguis ad ℥x. vel xij. & *anodynum* bis in die propinandum; ob immensam alvi constipationem præscribere soleo *elect. lenitiv.* ℥iß. in aqua lactis solut. Nihilominus *anodynum* stato tempore continuandum est; si prima vice votis non respondeat, iteretur die proximo: atque hac ratione tam *venæsectio* quam *catharsis* per intarvalla repeti possunt, prout Febris mora atque ægri inquietudo postulare videantur, donec tandem res in vado sit. Sched. mon. p. 81. &c. In Variolis confluentibus magna est virtus *spiritus vitrioli* a 5. vel 6. morbi die usque ad finem copiose in cerevisia ten. exhibiti; commoda & incommoda hujus remedii, p. 526 &c. ubertim recensentur.

(*Variolæ anomalæ discretæ*.) Art. 135. Variolæ anomalæ; *Discretæ* hæ a legitimis discriminabantur, quod erumpebant die 3. illæ 4., pustulæ minores fuerant; sæviebant tamen magis, & ante maturationem frequentius nigrescebant, ptyalismus (ut in confluentibus) aderat immediate post eruptionem.

(*Confluentes*.) *Confluentes* hæ ab aliis discrepabant, quod nunc die secundo, nunc tertio se primum monstrabant tumore subrubro atque uniformi, quibusdam in locis; in femoribus præcipue, vesiculæ, ambustorum ad instar sero limpido distentæ eminebant, quod disrupta pellicula copiose effluebat, subjecta carne nigredine & *sphacelo* quasi affecta; periculo non vacant ante diem septimum, in aliis confluentibus dies undecimus (ut plurimum) est criticus. Postremo hæ calidioris naturæ sunt & magis inflammatoriæ; ideoque temperato regimine indulgendum est. *Hydrogala* ex tertia parte aquæ & lactis una simul coctis ægri palato & votis ut plurimum respondet, & ptyalismum feliciter promovet.

Mortoni sententia.

(*Quatuor stadia Variolarum*.) Art. 136. Variolarum quatuor sunt stadia, viz. apparatus, eruptio, maturatio, & declinatio, in quibus varia occurrunt symptomata, quæ diversam medendi methodum postulant.

(*Primum*.) Primum stadium est a morbi ipsius insultu usque ad eruptionem generalem. In hoc stadio urina tenuis & pallida, præsertim si adsit frequens micturitio, male ominatur; urina rubicunda & contentis saturata contrarium indicat (insolitus aliqualis dolor vehemens præsertim colicum æmulans, est pessimum signum.)

(*Diarrhœa*.) Diarrhœa in hoc stadio non permittenda est, quin *decocto albo* & repetitis *laudani* dosibus est cohibenda, vel astringentibus sistenda.

(*Vomitio*.) Vomitio in hoc stadio non statim supprimenda est, sed potius (nisi valde enormis fuerit) cum repetitis haustibus liquoris po-

fetici

-etici carduati, vel cum pauco sale vitrioli leniter promovenda est; Evacuatione autem hac levi peracta, vel si vomitio ex morbi ipsius genio modum excedat, illico tumultum spirituum compescere oportet, eorumque vires conservare alexipharmaco aliquo remedio cum opiato commixto, & post justa intervalla repetito; sequens est formula mihi familiaris, ♃. *Aq. card. lact. alexiter. cinnam. hord. menth. stephan. ana* ℥ij. *sal. absynth.* gr. xii. *pulv. rad. serpent. virgin. e chel. cancr. comp. lapid. contrayerv. ana* ʒß. *syr. caryoph. vel menth.* ʒiß. m. f. julap. de quo capiat ægrotus coch. ij. iij. vel iv. quarta quaque hora, addendo singulis dosibus laudan. liquid. guttas aliquot pro re nata. „ Sanguis (inquit *Lister*) in Variolis non proprie mittitur, sed ex accidente tantum ut symptomati alicui vehementiori succurratur. „

(*Dolores spasmodici.*) In dolore capitis, artuum vel lumborum, item in dolore pleuritico, seu peripneumonico, ut etiam quandoque in colico necessaria est *venæsectio*, ut symptomata ista averruncentur; *vesicatoria* etiam & *opiata* hic locum habent; præcipue autem in affectibus comatosis.

(*Vigiliæ.*) Ubi vigiliæ in hoc stadio pertinaces fuerint, non raro in proximo stadio exanthemata confluunt, quorum eruptioni deliria, spasmi, cæteraque funesta symptomata superveniunt, quo nomine hoc symptoma venæsectione & opiatis, ut spirituum vires inde minuantur, opportune cohibere par est, adhibitis interea vesicatoriis & alexipharmacis. „ Insolitus aliqualis dolor vehemens ante eruptionem Variolarum, privatim *dolor colicam passionem æmulans*, est pessimum signum, & fere semper lethale, ut plus semel observavi, præsertim si adfuerit etiam *micturitio*. „

(*Stadium secundum.*) Art. 138. in stadio secundo exanthemata parva instar acupuncturarum primo in facie, collo, pectore, &c. erumpunt tumore renitente & rotundo; die secundo bases suas ampliant, & tertio (ultra quem hoc stadium non excurrit) in summitatibus acuminantur; quo longius est hoc stadium, hoc periculosior est eventus; in hoc stadio in benigniori saltem genere, ubi nullum adest funestum symptoma, haud par est ullo remedio naturam lacessere, utpote quæ propriis viribus instructa sine artis suppetiis satis valide suo officio fungi potis est.

(*Stadium tertium.*) Art. 139. Triduo eruptionis elapso Variolæ, sicut alia quævis tubercula inflammata, concoqui incipiunt, & lympha venenata per glandulas cutaneas naturæ lege collata acrimonia sua cuticulam a vera cute separat; unde apices exanthematum, paucarum horarum spatio, primum albescentes quadantenus intumescunt; dein lympha eadem pro morbi indole & naturæ viribus citius vel serius in pus mutata flavescunt, aut saltem colorem cinericium vel subfuscum obtinent, ubi desinit hoc stadium. Durante maturatione variolarum benignarum nulla exsurgit indicatio, nisi forsan adhiberi possunt *laudani liquidi* guttæ aliquot ad dolorem leniendum. Inter maturandas variolas, si tarde procedant, ♃. *Lentium crasse contus.* ℥j. *ficuum ping. par.* . *ras. C. C.* ℥ß. *coq. in liquore posset.* ℔ij. bibatur copiose ad libitum, si adsit ptyalismus commode usurpatur gargarisma sequens, ♃. *Lentium crasse contus.* ℥j. *rad. alth.* ℥ß. *ficuum ping. par.* vj. *vel* vij. *hord. mundat. p.* j. *glycyrrhiz. ras.* ℥ij. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℔iß. *colatur.* *l. mel. ros.* ℥iß. *m.* vel gargarism. Variolos. *Fuller.* Vitentur acida gargarismatis, nisi in maxima deglutiendi difficultate, deficiente salivatione, promoveatur urinæ profluvium exhibendo dosin unam vel alteram pulveris Æthiopici.

(*Stadium ultimum.*) Art. 140. Stadium ultimum variolarum est earum declinatio, in quo exanthemata pure maturo & laudabili referta primum incrustari, & scabie subflava obduci incipiunt; dein post unum vel alterum diem pure concrescente exsiccantur, & in arida tubercula ubique mutantur, quæ sensim emollita sponte evanescunt. Raro quispiam hoc morbo interimitur, nisi in declinationis stadio, scilicet in variolis benignis; de his etenim ut plurimum hactenus locuti sumus. Declinatio cum ἀπυρεξίᾳ, & appetitu restituto optime significat. Petechiæ seu vesiculæ miliares in hoc stadio erumpentes funestum eventum denuntiant; deliria, vigiliæ, subsultus tendinum, &c. in hoc stadio pejus ominantur, quam in præcedentibus, paucissimi enim vel nulli hoc modo affecti convalescunt; scabies diu pure scatens, atque inde sæpe decidens, & renascens, meliorem sortitur eventum, quam ea, quæ derepente exarescit; Variolæ, quæ scabie sessili & adhærenti obducuntur, male præsagiunt.

(*Variolæ benignæ.*) Art. 141. Ubi Variolæ fuerint figuræ exactissime rotundæ, discretæ, & margine admodum rubro circumcinctæ, neque petechiis, eruptionibus miliaribus, vel quavis alia nota exitiali, interpunctæ, & primo maturationis die in summitate albæ, tumore turgidæ & die secundo circa basin auctæ, & in summitate acuminatæ, minus pellucidæ, & tertio materia in pus convertatur, eventus felix duodecimo saltem morbi die insecuturus expectandus est.

(*Variolarum malignarum quatuor gradus.*) Art. 142. Quatuor sunt variolarum malignarum gradus, viz. confluentes universaliter, confluentes particulariter, discretæ verum admodum parvæ & cohærentes, maxime confertim ubique erumpentes, & denique discretæ cum petechiis & eruptione miliari conjunctis.

(*Gradus primus.*) Primi gradus sunt, quando cutis universa erysipelatoso tumore (maculis nigris hic illic interspersis) cum æquali superficie quadantenus crassescit; post triduum cutis albescit, & pergamenæ speciem inducit; atque hæ sunt Variolæ maxime exitiales; ægrum ultra secundum maturationis diem nunquam superstitem novi.

(*Secundus.*) Variolæ secundi gradus magis vulgares sunt, quando cutis faciei sola erysipelatosa est, & primo maturationis die pergamenæ speciem refert, dum in artubus & trunco corporis exanthemata fuerint fere discreta, non tamen regularia; vix enim oculo distinguuntur ab efflorescentia morbillosa; vix apices tollunt, sed sæpe livescunt, unde mortem instare certo præsagire licet.

(*Tertius.*) Variolæ malignæ tertii gradus, ubi quasi discretæ verum admodum parvæ & cohærentes, quæ non acuminantur, sed cute solummodo conspiciuntur, ac si ab urticæ plaga exasperatæ, donec sub initium maturationis albescentes confluant, & speciem pergamenæ exhibeant. Rarius quenquam hac specie affectum, nisi ope Ptyalismi diutius protracti, ingentis urinæ profluvii, vel intumescentiæ artuum diuturnæ, ad decimum quartum vel decimum quintum morbi diem superstitem novi.

(*Gradus ultimus.*) Art. 143. Gradus ultimus est, quando variolæ erumpunt quidem discretæ figura & magnitudine regulares, verum vesiculis aqueis, vulgo *the Whith-hives*, petechiis, vel maculis lividis in interstitiis, præsertim in collo, pectore, & artubus distinctæ; atque hæ non minus sunt exitiales quam confluentes.

(*Curatio symptomatum.*) Art. 144. In variolis malignis Febris continua mali moris post eruptionem remanet cum lingua arida, pulsu debili,

bili, &c. Neque prorsus exulat, ut in benignis solet: materia enim morbosa, vel propter malignitatem, vel morbi magnitudinem, per glandulas cutaneas satis protrudi nequit, unde dira symptomata evenire solent; nimirum hæmorrhagiæ admodum periculosæ, quæ (ut plurimum) maculis purpureis & nigris eodem tempore in conspectu venientibus) funestissimæ sunt, & vix aut ne vix arte cohibendæ, nisi forsan Vitrioli fræno præpotenti (aq. styptic. reg.) obsignari possint; *nihil tamen profecimus, si non una possimus vesicatoriis & alexiteriis generosissimis vires spirituum pene extinctorum denuo resuscitare*; venæsectio mortem accelerat.

(*Micturitio.*) Micturitio licet non adeo formidabilis, pessime tamen ominatur: in hoc symptomate sublevando *cineres bufonum* egregias obtinent vires (ut mihi usu compertum est) dos. ℈i. cum aliis alexiteriis quarta vel sexta quaque hora.

(*Dolor gutturis.*) Dolor gutturis & deglutitio impedita est symptoma quandoque maxime affligens & molestum; fauces itaque externæ ab aeris injuriis pannis laneis mollibus duplicatis muniri debent, quæ plus valent, quam croceata, vel alia quæcunque amuleta; & usurpentur gargarismata appropriata, &c.

(*Salivatio.*) Salivatio copiosa, & diu protensa cum insigni capitis & faciei intumescentia bene significat; ptyalismus vero brevis & derepente suppressus, nisi profluvio urinæ, aut intumescentia extremorum excipiatur, malum omen exhibet; salivatio diarrhœa excepta pessime significat.

(*Post Variolarum declinationem inappetentia & calor becticus.*) Art. 145. Morbosi quidam affectus quandoque post Variolas suboriri solent, inter quos inappetentia primum locum vendicat, quæ frequenter cum calore hectico conjuncta est, quo in casu ego multo usu doctus *alexipharmaca* (quod cæteros professores serio moneo) ubi calor fuerit continuus, jugiter ministranda duco; *corticem* autem *Peruvianum*, ubi calor statis periodis recurrit, cum felici successu exhibendum impero; & deinde postea ad alvum subducendam tuto progredior.

(*Parotides, & furunculi &c.*) Parotides nonnunquam sub finem Variolarum suboriuntur, quæ diu tanquam strumæ sine calore vel rubore permanent; *discutientibus* non sunt tentandæ, sed potius *fotibus maturarationem promoventibus* tractandæ sunt. Eadem via procedendum est in furunculis, scabie saniosa, ulceribus mali moris, impetigine furfuracea, &c. viz. *alexipharmacis & febrifugis* ab evacuationibus religiose abstinendo.

(*Gangræna & caries.*) Gangræna & caries ossium post Variolas nullo medicamento cedunt.

(*Tumores œdematosi.*) Tumores œdematosi *frictionibus*, *fotibus lixivialibus*, & more hydropicorum curandi sunt. De dolore capitis post Variolas (*Vide* Art. 279.

Freindii sententia.

(*Purgationis usus in febre secundaria.*) Art. 146. Sunt nonnullæ febres, quæ *purgantia* comode recipiunt, sunt etiam quæ omnino desiderant (sed de hac re nondum satis accuratæ ab auctoribus traduntur regulæ) ex quibus nullam aliam æque *purgationi* opportunam reperio, ac eam, quæ Variolas confluentes, maturitate pustularum aut vigente aut jam inclinata, semper excipit; ea quippe Febris uti omnium maxime putrida est, & periculi plena, ita præ cæteris curationem hanc aptius recipit. Atque hanc præ aliis medendi rationem

in putridis hiſce Febribus, quæ Variolis ſuperveniunt, ſuadet Sydenhamus. Mihi quidem ſæpius uſu venit, ut in Variolarum ſtatu, ubi puſtulis exareſcentibus Febris nihilo ſecius invaluerit, ad *purgantia* confugerem, quæ ita periculo vacare, ita commode adhiberi poſſe expertus ſum, ut multorum vitas ab hac maxime medendi via conſervatas eſſe haud abſurde dixerim. „ Doctrina de uſu *phlebotomiæ* & „ *catharſis* in Variolis confluentibus poſt imperfectam criſin in literis „ a peritiſſimo D. *Cade* ad eundem datis ſuccincte admodum conti„ netur; en ejuſdem ſummarium. „

(*Quando neque venæſectio neque catharſis conveniunt*.) Art. 147. In Variolis confluentibus, quamdiu faciei tumor & inflammatio manet & ſaliva recte fluit, *a venæſectione* & *catharſi* (pari ratione ac furunculo maturante) prorſus abſtinendum eſſe duco. Scilicet, ne iſtæ evacuationes, materiæ morbidæ a maſſa ſanguinea ſeparationem, & per puſtulas, tanquam per tot phlegmonas (cui unico hoc tempore natura incumbit) ejectionem obturbarent. Inſuper, procedente morbo; in eo tempore, quo facies detumere, & ptyaliſmus decreſcere incipit (quod die nono vel decimo ab eruptione accidit) ſi his, inquam, diebus manus debito modo tumeant, & nulla malæ notæ appareant ſymptomata, haud omnino (me Judice) vel *phlebotomia vel catharſis* adhuc indicatur; ſed totum negotium recte committitur naturæ. Interim tamen in hoc morbi ſtatu *enema* quotidie injiciendum præſcribo, quo alvum fæcibus exonerare, & Febris furorem coercere curo.

(*Quando utræque evacuationes ſunt neceſſariæ*.) Art. 148. Attamen facie diebus prædictis criticis detumente, quoties (quod nimis frequenter evenit) puſtulæ corporis non turgent maturo pure, nec manus intumeſcunt, unde (nempe a materia morbida in ſanguinis maſſa remanente eamque inquinante) ardens Febris naſcitur; reſpiratio brevis & frequens oritur, corporis jactatio, & obſtinatæ (narcoticis incaſſum exhibitis) vigiliæ urgent; quoties equidem diris his ſymptomatibus vexatur æger, medico incumbit per *venæſectionem* & *medicamenta leniter purgantia*, ſæpiuſque debitis intervallis repetita, humorem peccantem detrahere, & eo, quo poſſit, modo, laboranti ſubvenire. In Variolis denique confluentibus, licet facies & manus & puſtulæ corporis debito modo, ac tempore, intumuerit, & ſaliva ſatis copioſe ſtatuto tempore fluxerit; ſi tamen, Ptyaliſmo deſinente & dictis partibus jam ſubſidentibus, Febris utcumque (quod in hac morbi ſpecie ut plurimum accidit) gravior aſſidue inhæreat, & ſymptomata, ex hac nata (utpote anheloſa reſpiratio, vigiliæ, anxietates, cum pallida & diluta urina indeſinenter urgeant ægrotantem; rebus ſic ſtantibus, neceſſe habet medicus ſanguinis quantitatem *venæſectione* minuere, (nimirum ut exinde pars reliqua magis placide per vaſa fluat) & materiam morbidam (quæ per puſtulas, jam induratas & cruſta obductas amplius tranſire nequit) *Catharſi* ſæpius repetita evacuare: his enim evacuationibus omiſſis ſemper evenit, ut vel memorata ſymptomata in dies augeantur, & inter diem duodecimum & viceſimum quartum lethalia evadant; vel humor putridus in pulmonibus extravaſetur, eorumque veſiculas corrumpat; unde ægrotus miſeram vitam pauliſper trahit, & brevi moritur tabidus.

(*In anheloſa reſpiratione phlebotomia eſt unicum remedium*.) Art. 14[illegible] Anheloſæ reſpirationi, criſi ſuperveniente, *phlebotomia* feliciter ac uncе occurrit, quæ niſi confeſtim peragitur, actum erit de ægroto, neque hoc in caſu pulſus humilis & anguſtus me terret; quippe ſæpius obſer-

observavi vacuato sanguine arteriam fortius vibrasse: unde constat pulsus obscuritatem non infirmitati virium, sed humoris lædentis oneri, deberi.

(*In mictu cruento est nociva.*) Venæsectio tamen mictum cruentum non modo non cohibet, sed auget, & mortem in procinctu stantem accersit; hoc tamen funestum fati impendentis prænuntium (Camphora bis in die exhibita & acidis larga manu propinatis) amovi, ægroque brevi morituro ad tempus succurri: sed ut vera fatear, ne unum quidem Variolis affectum, cui urina cruenta fluxerit, diem decimum sextum ab eruptione supervixisse notavi. De rationibus, quibus innititur hæc praxis, videatur auctor. „ Atque ita *purgationis* methodum „ in Febre secundaria tanquam unicam salutarem venditat D. *Freind*, „ & alii apud illum nonnulli magni nominis medici: Ego vero, qui „ sum tardioris ingenii, rurique dego, de hac re aliquanto dubius ad„ huc hæreo. Hi viri, ingentia certe artis nostræ lumina seculique „ ornamenta, satis ingeniose ratiocinantur, omnesque fere summa e„ loquentia victos in illorum sententiam facillime descendentes inve„ niunt, sed sola experientia duce caute admodum progredi decet. „ In praxi mea per viginti circiter annos *clysmatum* injectionis utili„ tatem deprehendi; sed *cathartica non nisi rarissime propinare ausus* „ *sum:* Optandum erat, quod viri præfati meritissimi numerosiorem „ historiarum seriem tam morientium quam viventium protulissent, „ ut in re adeo ancipiti æquius judicium ferre potuerimus.

Farrago sententiarum.

(*Variolæ morbus novus.*) Art. 150. Variolas esse morbum novum satis demonstratur, quod in multis mundi partibus nunquam visæ fuerunt, ut apud *Indos occidentales* ubi nunquam apparuerunt, nisi postquam Hispani eo pervenere, siquidem per contagionem Æthiopis cujusdam, illuc delati, magnam Indorum partem sustulerunt, ut testatur R. a *Fonseca*. Helbigius indubitanter affirmat incolas *Indiæ orientalis* Variolas nunquam tentasse ante commercium *Hollandicum*.

(*Regimen frigidum.*) Art. 151. In Variolis *Alsabaravius* omnes infrigidantes medicos nostri sæculi multis parasangis anteivit; maxime in primo Variolarum tempore, nempe, in sanguinis missione ad syncopen, & frigidæ immensa quantitate, & confertim exhibita, potione; eaque sæpius repetita, paucis horis; at quantum video sine successu; his enim non obstantibus, venenum intra habitum corporis restitabat.

(*Sanguinis textura in Variolis malignis.*) Art. 152. Illud tantum (inquit *Lister*) curiosius animadverti (in Variolato cum maculis purpureis hæmorrhagia narium & mictu sanguineo) sanguinem refrigerium tenerrimum fuisse, & ejus crassamentum rubrum vel molliori pennæ pluma percussum facile dividi potuerit. In aliis autem multis, quibus urina cruenta, sanguinem e brachio missum adeo aquatum, putridumque esse vidi, ut fluctuaret crassamentum in vase non aliter quam ipsum serum; neque ullum servatum memini in tanta pestilentia, (76.) „ Variolæ præcedente crapula accidentes, ut etiam luxu„ riæ & intemperantiæ deditis, plerumque graviores sunt, & pessimi „ moris, & fere semper lethales.

(*Vires cochinel. in Variolis confluentibus.*) Art. 153. In Variolis confluentibus (inquit idem author) hunc in modum præscripsi; ℞. *Croc.* ℈j. *cochinel.* ℥ß. *sacchar. tantillum; m. pro chart.* viij. *capiebat ægra unam quaque hora cum coch.* i. vel ij. *aq. theriacal. per triduum & post-*

ea sexta quaque hora; item diacod. ℥j. *mane & vespere, & convaluit*; & pro alia fœmina ad eundem fere modum, ♃. *Croc.* ʒß. *cochinel.* ℥ß. *sacchar cand.* ʒj. *m. pro chart.* vj. *cepit unam tertia quaque hora.*

(*Rarissime aliquis bis inficitur.*) Art. 154. Ego (inquit idem) neminem bis infectum memini, præter unam fœminam, quæ in hac urbe (*Eboracensi*) me teste, intra annum Variolis bis decubuit, & convaluit.

(*Signum salutare.*) Art. 155. Nihil observatione dignius est (inquit *Ettmullerus*) quam anhelitus & vox in Variolis, ubi enim prompte recteque agitur respiratio, vox facile sequitur, neque raucescit, admodum salutare signum est.

(*Remedia nonnulla singularia.*) *Stercus equinum* in Variolis est sordidum quidem, sed egregium remedium, promovet sudorem, præservat guttur, &c. a quibusdam etiam deprædicatur *Stercus ovinum*, „ „ Nec locum infimum obtinet oleum sem. lini, vel amygdalarum „ dulcium, ut practicis quibusdam peritis satis notum est. Quodnam „ sit istud remedium, cui vires supereminentes *Vvaldschmidius* & *Do-* „ *læus* attribuunt, plane nescimus: optandum sane esset, quod tale „ medicamentum, de quo loquuntur, in morbo tam exitiali, in re- „ rum natura revera daretur. De hoc remedio hæc habet *Vvaldschmi-* „ *dius*; utimur *alio quodam remedio in forma liquida*, quod a primis „ statim diebus usque ad finem in adultis ad cochleare unum dari „ potest, quo ipso puto reconvalescentiam, divina adjuvante gratia, „ certe promitti posse, ut ut gravissima adsint symptomata; præcipue „ autem hoc remedium est dicatum *inflammationi*, quo & externe u- „ ti possumus. Et alibi; omnibus commendo *liquorem contra Variolas* „ a D. D. *Dolæo* & me millies expertum, quem & nos una inveni- „ mus. Multo uberior est *Dolæus* in hujusce specifici laudibus, ut & „ videre licet, p. 574.

Art. 156. „ Variolæ acu perforatæ tardius curantur, & crustas diu- „ tius retinent, unde cicatrices fœdiores relinquuntur; ideoque na- „ turæ satius sunt relinquendæ. " Maculas a Variolis relictas (observante Barbette) præprimis delet *oleum myrrhæ per deliquium ex albuminibus ovorum paratum*, ut & *oleum vitellorum ovorum*. „ Si quis linimentum velit; sequens in usu apud medicos *Londinenses* est elegans „ præscriptum; ♃. *Ol. amygd. dulc.* ℥jß. *cer. alb. sperm. cet. ana* ʒj. „ *Balsam. Gileadens.* ʒß. *f. s. a liniment.* "

(*Ulcera corrosiva.*) Ulcera corrosiva (inquit *Bonetus*) in facie & alibi optime sanantur cum *spiritu vitrioli melle rosaceo ad sufficientem aciditatem permisto*; semper respondent voto medentis, etsi dimidiam genam ulcus absumpserit.

Art. 157. Remedia in hoc morbo insigniora, præter jam memorata, sunt, quæ sequuntur; *Kermes, gum. lacca, viperina, cinnabaris antimonii, tinctura bezoardica, tinctura corallii, decoctum rubicundum, decoctum variolosum, gargarisma variolosum, lohoch rubrum, ungentum de bismuth, ad foveas Bat. &c.*

Inoculatio Variolarum.

(*Proœmium.*) Art. 158. Medicorum est morbos curare, non inferre; dices tamen medicum peritum ac probum humanarum infirmitatum providum, morborum futurorum occasiones præscindere, vel saltem leviores reddere, æque ac præsentes sanare omni arte decere: Si hoc non concedatur, quamobrem venæsectionem imperamus, emetica, & cathartica adhuc sanis & vegetis prophylaxeos gratia propinamus?

(*No-

(*Nova praxis.*) Art. 159. Inoculatio Variolarum eſt nova praxis a *Conſtantinopoli* ad nos nuperis annis translata; & mirum eſt, quanta expectatione recepta fuit, quanta induſtria exculta; ſtatim incredibiliter inclaruit: in ipſa domo regia, in multorum procerum & optimatum familiis magna oſtentatione celebrata fuit; quo eventu & quali ſucceſſu eandem exercentes ediderunt. Nihilominus ſub tantis auſpiciis & tam magnis exemplis inter *gentem popularem* minus increbuit; noſtrorum hominum genio & cogitandi modo vix rite quadrare videtur. Quoad fas, & an cum bona conſcientia fieri poſſit multum varieque litigatur; de certitudine & incertitudine Variolas genuinas producendi, itemque an alii etiamnum morbi, & humorum contaminationes, una cum Variolis, implantari poſſint, vehementer ac ſtrenue diſputatur. Mihi quidem neque otium neque facultates ſuppetunt tantas componere lites.

(*Operatio.*) Art. 160. Interim inoculationis operatio ad hunc modum facillimo negotio peragitur. Imprimis in promptu comparandum eſt exiguum pus (guttæ v. vel vj. puta) ab adoleſcente Variolis diſcretis decumbente, inter maturandum depromptum, quod parva phiala vel pyxide incluſum loco operationi aſſignato deportandum eſt, ubi omnibus præparatis inoculando vulnuſcula duo infligenda ſunt, unum in brachio, alterum in crure lateris oppoſiti; & pus prædictum penicillis applicandum, & ligaturis firmandum; non opus eſt, ne inciſiones fiant profundiores quam per cutem, neque grano hordei longiores, penicilli ad finem 24. horarum removendi ſunt, & ulcera emplaſt. Diachl. vel foliis braſſicæ operienda, & in futurum ſemel vel bis in die pro ratione quantitatis puris ibidem ſcatentis detegenda & medicanda. Hoc facto morbus ſenſim producetur, & ſymptomata ſequentia plerumque exoriri ſolent.

(*Symptomata ſupervenientia.*) Art. 161. Circa diem octavum poſt operationem erumpere ſolent puſtulæ, iis, quæ in diſcretarum genere ordinario contingere ſolent, haud diſſimiles, præeunte febricula, & reliquis uſitatis ſymptomatis, ſed mitioribus. Quoad loca inciſa, 4. die rubeſcunt, & inflammantur, die 6. ad ſupurationem vergunt, & pus ichoroſum emittunt. Sub eruptione quidem puſtularum invadente Febre ulcuſcula paulo minus fluunt; poſt vero eruptionem, uſque ad declinationem Variolarum, pus in dies augetur, ex quo tempore iterum ſenſim diminuitur; ita ut ſpatio quinque hebdomadarum ulcera plerumque penitus claudantur. Quanto major eſt evacuatio puris per ulcera hæc artificialia durante morbo, tanto mitior erit morbus. In genere obſervatum fuit Variolas per inoculationem inductas diſcretas eſſe, periculo ut plurimum vacantes, puſtulas perpaucas, cuti foveas raro relinquentes. Subſequuntur ſæpiſſime in variis corporis partibus tubercula & abſceſſus, nonnulla quidem levioris momenti; interdum vero mali moris, & difficillimæ curationis.

(*Præparatio & regimen.*) Art. 162. Ad corpus inoculationi præparandum multi multa loquuntur de Venæſectione, de uſu emeticorum, & catharticorum, &c. Sed profecto, ſi inoculandus ſit ætatis juvenis, boni habitus, & abſolute ſanus, nihil horum neceſſarium videtur. Sufficit temperati regiminis ad tempus ante operationem obſervatio. Operatione peracta inoculato ſolitum vivendi morem perſequi conceſſum eſt, niſi quod fortaſſis carnium nimis liberalem indulgentiam prohibere prudentis erit. Morbo incepto idem regimen ac in Variolis diſcretis, modo ordinario contractis, obſervandum eſt, & ſi medicatione aliquali opus ſit, Variolæ inoculatione inductæ eamdem poſtulant medendi methodum.

FE-

FEBRIS PESTILENTIALIS ET PESTIS.

Diemerbroeckii sententia.

(*Pestis definitio.*) Art. 163. Pestis est morbus peracutissimus, perniciosissimus, & maxime contagiosus, ex maligno & occulto spiritibus calorique nativo tota substantia infestissimo inquinamento ortus; a quo omnium viscerum, & imprimis cordis, functiones læduntur.

(*Diversum quid a Febre.*) Art. 164. Pestis est diversum quid a Febre, & Febris est tantum ejus symptoma, ut multoties observavimus, ac proinde nonnulli Pestem male per Febrem definiunt, cum Febris non sit de ipsius essentia, ut infra probabitur.

(*Signum Pestem præsagiens.*) Art. 165. Inter signa Pestem præcedentia & præsagientia sequens *Noviomagi* observatum fuit, nimirum, maxima & incredibilis insectorum copia, qualis vix unquam visa fuit, ut culicum, papilionum, scarabæorum, crabronum, cicadarum, omniumque maxime muscarum, quarum utroque anno stupenda ubique copia reperiebatur, ut ædium interiorum parietes undique muscis consiti viderentur, & foris ipse aer multis in locis quasi muscarum nubibus obfuscaretur.

(*Causa.*) Art. 166. De causis Pestis maxime ardua inter medicos quæstio movetur. In eo conveniunt omnes, illam excitari a cæca quadam pernicie, & inexplicabili aeris labe; sed unde labes illa emerserit, quomodo aer tantum vitium contraxerit, quid hoc elementum inquinaverit, de eo dubitant, & in eo inveniendo laborant omnes. Prima & primaria causa est *justissima summi Dei ira propter hominum peccata*; ab hac causa promanat illud τὸ θεῖον, quod pesti inesse animadvertitur, cujus etiam Hippocrates sæpe mentionem facit: & hoc omni ævo creditum fuit tam apud Gentiles, quam apud Judæos, & Christianos; idem quoque sacræ literæ passim plus satis confirmant. Nos arbitramur Hippocratem per τὸ θεῖον intellexisse causam quandam morbificam præter naturæ ordinem ac potentiam, a Diis e sublimi immissam, vel in & ex aere de novo ab ipsis suscitatam, cujus essentia nec in certa elementorum mistione, nec in manifestarum qualitatum intemperie, nec in magna aliqua putredine consistit, sed in novo quodam veneno, præternaturaliter a Diis in hoc sublunari mundo suscitato.

(*Quomodo incipere solet.*) Art. 167. Cum aer a venenoso inquinamento incipit alterari, pollui, ac ad venenositatem disponi, incipit simul etiam rebus sublunaribus valde infensus & noxius esse, interdum armentorum magnas strages edere, interdum segetes & terræ fructus corrumpere, inter genus humanum Febres malignas & Pestilentiales generare, & mox ipsam Pestem.

(*Contagii communicatio.*) Art. 168. Contagium est communicatio inquinamenti ab uno corpore in aliud, sive illa actio communicationis fiat per immediatum contactum, sive per medium; requiritur autem apta dispositio ad hujusmodi seminarium recipiendum, alias non communicabitur. Pestilens venenum cum vestibus, aliisve rebus ad alias civitates & regiones deferri videmus. *Inexplicabilis quidem est hominum dispositio, quoad contagium recipiendum, vel non*; in aliis talis est, ut a Pestilenti veneno statim afficiantur, in aliis talis, ut difficulter ab eo lædantur, in aliis talis, ut eidem sine ulla noxa resistere possint.

(*Febris pestilens unde.*) Art. 169. Febris Pestilens, Pestis comes, non oritur

oritur a veneno Pestilenti, sed mediante putredine, id est, non generatur propterea quod humores a veneno Pestilenti inquinantur, sed quod cor Pestilenti veneno irretitum, obrutum, plurimumque debilitatum, inquinatos humores debito modo neque coquere, ac dilatare, neque regere, & satis dispellere possit; qui hac de causa putrescunt, caloremque præter naturam concipiunt, sicque Febrem excitant: quæ ob dictam causam ordine posteriorem necessario est diversa ac separabilis a Peste, ejusque symptoma. Hoc ipsum confirmant dogmata & auctoritas tam veterum quam neotericorum, nec minus quotidiana praxis, & obvia exempla.

(*Pestis symptomata.*) Art. 170. Multa symptomata horrenda & gravia Pestem comitantur; quorum nonnulla sunt ei magis propria, ut bubo, anthrax, & exanthemata; alia autem aliis morbis communia, quorum primaria hæc sunt, capitis dolor, phrenitis, sopor, vigiliæ, anxietas, debilitas seu magna virium prostratio, visus turbulentus, cordis palpitatio, linguæ siccitas, vomitus, singultus, lumbrici, fluxus alvi, hæmorrhagia narium, menstruorum profluvium, sanguinis mictus, sputum cruentum, dolores lateris, hepatis, renum, aliarumve partium.

Art. 171. Bubones & carbunculi fiunt a veneno Pestilenti, quod cor ex sese per arterias ad alias partes expellit.

(*Bubo.*) Bubo est tumor dolorosus earum glandularum, quæ sitæ sunt retro aures, & in collo, sub axillis, & in inguinibus.

(*Carbunculus.*) Carbunculus a pustula plerumque ortum ducit, & est partis alicujus gangræna, dum est in fieri, & sphacelus, dum est in facto; nulla vi naturæ aut artis edomari, & in pus converti potest, sed integer a vicinis partibus separatur. Carbunculi non habent certa determinata loca, in quibus exoriantur, sicut bubones, sed in quacunque corporis parte excitari possunt: modo enim conspiciuntur in thorace, vel collo; modo in abdomine, vel dorso; modo in brachiis, vel cruribus; modo in manuum pedumve digitis; modo unus aut alter, modo plures simul, vel in una vel in diversis partibus: imo sæpe etiam in partibus internis oboriuntur, ut in pulmonibus, ventriculo, renibus, *&c.*

(*Exanthemata.*) Art. 172. Exanthemata Pestilentialia sunt maculæ purpureæ vel rubræ, vel nigræ, vel violaceæ, ut plurimum rotundæ, in summa cute efflorescentes.

(*Signa prognost.*) Art. 173. Acutorum morborum (inquit Hippocrates) incertæ admodum ac fallaces sunt prædictiones. In Peste *Noviomagiensi* observavimus sextæ diei crises semper certo lethales fuisse. Quicunque circa novilunium aut plenilunium Peste corripiebantur, ii maxime de vita periclitabantur. Prostratio virium in morbi principio, animi deliquia, & cordis palpitationes plerumque lethalia signa erant; pulsus intermittens semper lethalis, sopores, sternutationes, motus tremuli, delirium, dolor in gutture, & raucedo, anhelitus fœtens, male ominantur; pleuritides semper lethales; suppressio alvi bonum signum, spem salutis exhibens; alvi fluxus contrarium, cum hoc vix centesimus æger evadebat; sanguinis per sedes vel urinas signum lethale, ut & menstruorum fluxus. Quo citius bubones prodibant, tanto meliores, si sine Febre, vel ante Febrem, prodirent, salutis magnam spem dabant; & contra, si in emunctoriis loco bubonum emergerent carbunculi, gravissimum periculum indicabatur. Si carbunculi tardius prodirent, malum, & si valde multi, pessimum; in locis carnosis, melio-

liores, in nervosis, periculosiores; maculæ purpureæ, nigræ, virescentes, violaceæ, quocunque tempore apparentes, semper lethales erant; cum rubris nonnulli evadebant, etsi paucissimi.

(*Prophylactica.*) Art. 174. Præstantissimum & certissimum prophylacticum a Peste est *fuga cum timore Domini copulata:* recessus circumstantiæ in sequenti versiculo continentur;

Hæc tria tabificam tollunt adverbia Pestem,
Mox, longe, tarde, cede, recede, redi.

(*Diæta.*) Nullum melius Pestilentis aeris correctorium in rerum natura datur quam ignis, ut multiplex experientia comprobavit. Hippocrates famosam illam Pestem, quæ ex Æthiopia Græcos invaserat, olim per ignem edomuit, & extinxit: jusserat enim per totam civitatem accendi ignes luculentos nocturnis præcipue temporibus, ut aeris inquinamenta purgarentur. Ignis ligno juniperino vel fraxineo nutritus ad venenatas aeris corruptiones emendandas multum valere creditur. Accensio *sulphuris* & *pulveris pyrii* aerem purificat, & ejus corruptionem abigit; idem facit crematio *succini*, *thuris*, *picis navalis*, &c. Item suffumigium *aceti* cum ferro candente vel ignitis lateribus excitatum. Quoad diætam consultum est Pestilenti constitutione temperantiam colere, quæ magnopere ad sanitatis conservationem prodest; omnis vero repentina mutatio periculosa est; quapropter a consueta victus ratione subito discedere maxime periculosum esset. Malum est vigente Peste jejuno stomacho in publicum exire. Carnes porcinæ maxime damnosæ censentur. Omnia dulcia vitanda sunt. Vinum temperate usurpatum prodest; sed ejusdem abusus est valde periculosus: Mercurialis testatur Patavii & Venetiis se vidisse bibaces plurimos extinctos esse, qui existimabant vinis generosis se propulsaturos esse Pestem. Vestes laneæ & crassiores inquinamentum contrahunt, & conservant; præferendæ sunt itaque vestes ex serico tenuiore vel satino, aliove simili.

(*Venæsectio.*) *Phlebotomiam*, quamvis a multis veteribus & neotericis medicis summe laudatam, nos tanquam valde periculosam, & damnosissimam, plane rejecimus; experientia enim constabat Pestis invasionem brevi post venæsectionem iis, qui præservationis gratia adhibuerunt, insecutam esse, quapropter omnibus prohibuimus.

(*Fonticuli.*) Cauteria seu potius fonticulos plurimi insignes medici summopere commendant, & eorumdem insignem utilitatem nos quoque multoties vidimus. Prophylaxeos gratia in corporibus sanis & firmis sat erat, ut alvus servaretur libera, non fluida; in cacochymicis vero paulatim ac clementer alvum subducere necessarium duximus, & præ reliquis, cum Pil. Ruffi, utpote quæ tot sæculorum experientiis ad Pestilentem malignitatem comprobatæ sunt. „ Usu sulphuris communis *Hippocrates* Pestem istam famosam Græcia abegit: suffitus ejus pro aeris emendatione & pro potus medicatione per quam laudatur, uti quasvis corruptiones & alterationes præcavet. In graviori malignitate indusium & vestimenta imprægnari possunt cum *fumo sulphuris*. „ Ettmuller.

(*Antidoti.*) Art. 175. Quoad antidotos; inter simplicia imprimis duo commendavimus; primum erat *tabacum*, nempe illius fumus per tubu-

tubulum seu fistulam ore attractus, & post paucam retentionem inde rursus dimissus; quemadmodum ordinarie a fumi suctoribus sumi solet, illius usum in hac peste tam in meipso, quam in plurimis aliis, insigniter profuisse observavimus. Alterum erat *radix Helenii*, vel sicca masticata, vel in pulvere sumpta, vel saccharo condita; de antidotis aliis compositis consulatur auctor Cap. x. Pauperibus consuluimus, ut quotidie mane duo vel tria cochlearia *aceti vini optimi* biberent, atque illud in hac Peste animadvertimus fuisse unum ex optimis præservativis; quamplurimis etiam spongiam cum *aceto theriacali* ebriam naribus frequenter admovendam dedimus.

(*Authoris vivendi modus.*) Art. 176. Quod ad meipsum attinet, mirabantur quidem multi, quod ego, qui quaslibet ædes infectas indiscriminatim invisebam a tanta contagii violentia non læderer; imprimis, nec terrori, nec iræ, nec mœrori, locum concedebam; si forte meipsum aliquo modo contristatum perciperem, tum tribus quatuorve vini haustibus assumptis cor exhilarabam, atque ita tristitiam fugabam. In victu utebar cibis euchymis; potus mihi erat carevisia communis, ut & vinum album tenue vel mediocre, quod interdum usque ad hilaritatem, nunquam ad ebrietatem, utebar. Mane inter horam quartam & quintam ægros invisurus nihil omnino cibi aut potus aut medicamenti assumere potui, sed *oblatis Deo precibus* solummodo *aliquot grana Cardamomi minoris* masticando jejunus primos ægros invisebam usque ad horam sextam; Tum vel *theriacæ* vel *diascordii* pauxillum, vel *corticem aurant. conditum*, vel ut plurimum *radicum helenii* conditarum tria quatuorve frustula comedebam; circa horam septimam vel octavam frustum panis cum butyro & caseo ovillo viridi jentabam, superbibendo haustum cerevisiæ; quandoque haustum *vini absynthiti* bibebam; circa decimam, si per otium liceret, fistulam unam *tabaci* exsugebam, & post prandium duas tresve, nec pauciores post cœnam; sæpe etiam intermediis horis post meridiem duas tresve fistulas fumebam: Si autem ab ægrotorum fœtore me vel tantillum alteratum sentirem, statim postpositis omnibus negotiis, qualicunque diei hora foret ad *tabaci* usum fugiebam: nam, ut verum fatear, *tabacum* pro primario præservativo semper habui, & revera tale esse, non sola ratione doctus, sed experientia edoctus comperi; neque aliud melius pro ordinario usu hactenus inventum fuisse existimo; sed observatu dignum est, *quod non nisi insuetis auxiliabitur fumisuctio*; quapropter ego solo *tabaco* contentus nullis aliis suffumigiis utebar, & postea ejus usum rursus dereliqui.

(*Curatio.*) Art. 177. Circa Pestis curationem semper plurimum hallucinati fuerunt omnes medici, dubii causarum, dubii remediorum. Causa enim morbi adhuc latet, neque ullum hactenus remedium proprium inventum est par tanto malo. In Peste actu laborantibus a *venæsectione* religiose abstinendum est; *purgantia* quoque & *vomitoria* maxime fugienda sunt; alvi constipatio non est metuenda, etiamsi in longum protrahatur, utpote quam nullis nocuisse animadvertimus. In ipso morbi principio statim ad *antidota* & *sudorifera* confugiendum est: hæc autem remedia *alexipharmaca* dicta multa sunt ac varia, quæ variis modis miscentur, & componuntur pro morbi ipsius genio & reliquis circumstantiis, quarum decisio ex medici judicio dependet, neque certis regulis determinari potest.

(*Simplicia.*) Simplicia primaria sunt quæ sequuntur, *radix petasitidis*, *aristolochiæ*, *helenii*, *bistort*, *zedoar*, *gentian*, *angel*. *ering*. *scorzoner*.

zoner. serpent. virg. fol. scordii, rutæ, card. ben. absynth. rorismarin. flores croc. calendul. sambuci, fructus berber. poma cydonia, citrea, aurant., limon. eorumque cortices, acetum simplex, sambucinum & calendulatum; aromata, mirrha, camphora, succinum, vipera, &c. Compositiones sunt fere infinitæ, quamplurimarum formulæ apud authorem videri possunt. Author suspectum habet *crocum*, quoniam cerebrum petere solet; *camphora* a quamplurimis valde laudatur, item *flores sulphuris*, & *sal absynthii*, commendatur etiam *oleum vitrioli* & *oleum sulph. per campan.*

(*Methodus medendi.*) Art. 178. Curationem seqüenti methodo instituimus; imprimis cubicula nitida servari, & ter quaterve de die aerem suffumigiis alterari jussimus, & statim ægris (morbi primo, secundo, vel die tertio) *potiunculam sudoriferam* exhibuimus, iisque bene stragulis contectis, sudores copiosos per duas tres pluresve horas (habita semper virium ratione) promovimus; qui, si difficilius prodirent, arenam calefactam siccam lineis saccis infusam pedibus, axillis, & inguinibus apposuimus. Si a primo sudore non levarentur ægri, post paucas horas sudoriferum de novo repetendum est; si post secundum sudorem Febris cum aliis symptomatibus adhuc increſceret, nec quidquam levarentur ægri, pessimum erat indicium: post decem vel duodecim horas & sequentibus diebus adhuc quater vel quinquies (prout necessitas exigere videbatur) *sudorifera* reiteravimus. Intermediis autem horis varia *antidota* ad veneni violentiam extinguendam, ut & *condita corroborantia*, ac *putredini resistentia*, vel *apozemata convenientia*, aliaque quæ malignitatem a centro ad peripheriam pellebant, nec non cibos quosdam liquidos facilis digestionis, & antidotali condimentorum qualitate alteratos, exhibuimus. Symptomatum quoque morbo conjunctorum diligentem rationem habuimus, de quibus proximo loco dicemus.

(*Curatio symptomatum Febris.*) Art. 179. Inter symptomata, quæ Pestem comitantur, communissimum est Febris maligna pestilens, quæ ut plurimum gravis & periculosa existit. Hinc nos, durante hac constitutione, eodem fere modo, sicut ipsam Pestem, tractavimus, & *sudorifera* atque *antidota* ad illius curationem maxime profuisse observavimus, dummodo abstineremus a calidioribus, vel, si iisdem uti placeret, *alia frigida*, ut *acetum*, *succum citri*, &c. admisceremus.

(*Vigiliæ.*) Vigilias in Peste non magnopere metuendas esse docuit experientia;

(*Sopor.*) sed sopor in principio maxime damnosus & mali ominis erat; si ad somnum nimis proclives essent (quod admodum familiare erat) illos primo die a somno studiosissime prohibuimus, usque dum alexipharmaco assumpto prius bene sudassent.

(*Anxietas, virium debilitas & vomitus.*) Ad anxietatem, virium debilitatem, & vomitum, miraculose profuerunt remedia pauca sequentia: primum erat hæc mixtura; ℞. *Conserv. rosar. rub.* ℥iß. *diascord.* ʒiij. *vel* iv. *aq. nostr. theriacal.* (Art. 192.) ℥iv. *succ. limon. recent. ac. cinnam. ana* ℥iß. *m.* stent per horam unam aut alteram; deinde per linteum colentur, colaturæ add. *confect. de hyacinth. sine moscho.* ʒj, *m.* Secundum erat hoc linimentum; ℞. *Ol. nuc. moscat. express. ol. scorpion. vel laurin. theriac. Androm. ana* ʒj. *ol. junip.* ℈ß. *succin.* ℈j. *garyoph. vel cinnam. gut.* iij. *m. f.* linimentum pro scrobic. cordis, & ventriculi regione inungendis, bis terve de die superponendo hanc pastam ad ignem calefactam; ℞. *Rad. calam. anom. nuc. moscat. ana.* ʒj.

ga-

garyoph. benzoin. ana ʒß *fol. menth.* ʒij. *pulverizatis add. mic. panis secalin.*, ℥iij. *vel* iv. *acet. rosac. q. s. f. pasta.*

(*Siccitas Linguæ.*) Ad linguæ ariditatem post varias alias collusiones tentatas solam *aquam simplicem* plus profuisse animadvertimus.

(*Hæmorrhagiæ.*) Nihil perniciosius quam hæmorrhagia narium, & menstruorum, & sputa cruenta; quam citissime omni arte sistendæ sunt, aut actum erit de ægris. Illud sæpissime observavimus, si alvi fluxus in principio non sisteretur, postea plane incurabilem in omnibus fuisse.

(*Bubonum curatio.*) Art. 180. Bubonum curationem per suppurationem omnino tentavimus; quamprimum igitur ægri, sive in ipso morbi principio, sive in progressu, duritiem aliquam cum dolore sentirent, pone aures, in collo, sub axillis, vel in inguinibus, huic plerumque ad citiorem tumoris provocationem, & maligni ichoris extractionem, *vesicatorium* in inferiore ejusdem parte applicavimus, ita ut *vesicatorium* ipsam duritiem attingeret, ut hoc modo ulcere facto locus apertus teneatur, & damnosi ichores melius effluant (*cucurbitulas* minus approbamus;) secunda die ut noxia materia ad bubones attrahi, ibique digeri, ac suppurari posset, toti tumori *cataplasmata attrahentia & emollientia*, ac *suppurantia* imposuimus, quibus præter alia etiam *cæpæ*, *stercus columbinum*, *fermentum panis acidum* & similia admista erant; nonnullis etiam *solas cæpas sub cineribus aliquantum assatas*, & deinde contusas, pauco *theriacæ* & *butyri insulsi* admixto cataplasmatis forma biduo vel triduo imposuimus; cum autem tumorem jam satis magnum esse, atque ad maturationem tendere videremus tunc attrahentia amplius non addidimus, sed *solis maturantibus* usi sumus, ut tumores citius ad suppurationem perduci possent. Sæpe ab ipso principio usque ad perfectam suppurationem hoc solum emplastrum imposuimus, quod omnibus intentionibus satisfaciebat, eoque solo tumores ad integram sanationem non raro perveniebant; ℞. *Gum. galban. acet. dissolut. ampl. oxy. croc. diachyl. cum gummis ana* ʒj. *misceantur.* Notandum tamen nos quibuslibet tumoribus non imposuisse *fortiora attrahentia*, sed tantummodo iis, qui sub axillis, & in inguinibus oriebantur: tumoribus autem, qui prope aures vel in collo prodibant, talia non conveniebant; nam talium usu eosdem, cum maximo suffocationis periculo, imo cum multorum exitio, sæpe paucis horis enormiter accrevisse observavimus; quapropter *sola emollientia*, *vel leviter tantum attrahentia* his imponebantur; aliquando necesse fuit, cum tardius procedebant, tumores scalpello incidere, sed hoc antequam fere ad perfectam maturationem pervenissent, non est faciendum: sequenti digestivo usi sumus, ℞. *Scord. subtilissime pulv.* ʒij. *vitel. unius ovi terebinth. Venet. mel. unguent. Apostolorum ana* ℥ß. *m.* Caveri debet ne ulcera nimis cito occluderentur. Videatur in annotationibus methodus experientissimi Pauli Barbette de curandis bubonibus per *emplastrum magneticum arsenicale.*

(*Carbunculorum Curatio.*) Art. 181. In carbunculis tractandis sæpe prima & secunda die imposuimus *folia brassicæ rubræ oleo raparum inuncta*, quod apud vulgares in frequentissimo usu erat. Postea statim, imo ut plurimum ab ipso principio, frequentem pulticulam applicuimus, qua nihil invenimus, cum quo carbunculorum separatio & curatio citius ac melius perageretur; ℞. *rad. consolid. maj. sicc. herb. scord. ana* ʒij. *rad. alth. farin. sem. lini tritic. ana* ℥ß. *coq. in q. s. aq. font. ad pulticulam, deinde add. mel. terebinth. unguent. Apostolor. ana* ʒiij.

pic. liquid. ung. Basil. ana vij. *vitel. unius ovi croc.* ℈j. *m.* interdum etiam addebantur *theriac.* ℥ij. Apud vulgus in usu erat *pix navalis cum æquali parte picis liquidæ*, cum qua sola sæpius vidimus anthraces citissime separatos, & dolores optime sedatos. Quo mitius tractarentur, eo melius & citius curatos fuisse millies observavimus.

(*Exanthemata.*) Exanthemata mortis instantis præsagia erant, neque curationi tempus dabant; quam si admisissent, *per sudorifera alexipharmaca* curari debuissent.

Sydenhami sententia.

(*Proœmium.*) Art. 182. *Acuti morbi ut plurimum Deum habent authorem; sicut chronici nos ipsos.* Pestis vix Britanniam frequentius quam post annorum circiter quadraginta revolutionem devastat; „ jam „ vero ex peculiari Dei clementia plusquam quinquaginta annos im- „ munes viximus. „

(*Pestis descriptio.*) Art. 183. Pestis primo insultu rigorem ac horrorem, quemadmodum & Febrium intermittentium accessiones, fere perpetuum habet comitem; mox vomitus enormes, dolor circa cordis regionem, (ac si torculari premeretur) Febris ardens ægros indesinenter divexant, donec aut mors ipsa, aut benigna bubonis vel parotidis eruptio, quæ materiam morbificam foras ablegat, eos ab luctuosissimo discrimine liberet. Rarius quidem accidit, ut citra ullam Febris præsensionem ingruat, ac homines de improviso e medio tollat, maculis purpureis præsentanei interitus nuntiis, etiam dum in foro versantur erumpentibus, quod tamen nisi in Pestis admodum funestæ exordio vix contingit; fit etiam nonnumquam, ut tumores prorumpant, nec Febre nec graviore aliquo symptomate prægresso.

(*Aeris diathesis.*) Art. 184. Aeris dispositio quantumvis λοιμώδης; Pesti excitandæ per se impar videtur; nec Pestis epidemica erit, nisi accedente idonea aeris diathesi.

(*Curandi methodus.*) Art. 185. Vel per *sanguinis missionem* vel *per sudores* Pestis expugnanda videtur; posterior methodus sæpe funesta fuit; *venæsectio* vero larga manu & repetitis vicibus celebrata, nullo tumore protuberante, nemini adhuc, (quod scimus) unquam funesta; tumore vero conspicuo instituta, semper damnosa; ratio in propatulo est, nempe quoniam motui naturæ adversatur. Plures & gravissimi scriptores *venæsectionem* probant, præcipue Botallus, sed tam largam *venæsectionem* paucissimi admittunt. Alia est itaque methodus therapeutica, nempe, mittatur sanguis in lecto, & statim æger stragulis quamplurimis obruendus est, & caput obtegendum ad sudores ciendos ex tegumentorum pondere, & cum sudor promanare incipiet, alvi profluvium & vomitiones ultro sedabuntur, & tunc sumat æger bolum sequentem com Julap. cardiac. sexta quaque hora, sudorique indulgeat: ℞. *theriac. Androm.* ℥ß. *elect. de ovo* ℈j. *pulv. Gascon. gr.* xij. *cochinel. gr.* viij. *croc. gr.* iv. *succ. kerm. q. s. m. f.* bolus; omnique art. continuandus est sudor ad viginti quatuor horas, nec prius indusium mutandum est utcunque madidum; quod si sudatio citius abrumpatur, illico symptomatum sævitia recrudescit, & omnia in pejus ruunt. In sequenti luce commune *catharticum* exhibere soleo; atque hac medendi ratione, anno a peste proximo quamplurimis Febre pestilentiali correptis sanitatem restitui, adeo ut ne unus quidem ex eo morbo mihi desideratus sit, postquam eandem exercere inceperam. Vinum liberalius ingurgitatum, aliaque fortiora præservativa statis horis dierum assumpta, complures, qui

alias

alias salvi intactique verisimiliter permansissent, in hunc affectum conjecerunt. „ Temperantem sobriumque Socratem gravissima Pestis Atheniensium non attigit; neque ullo fere ævo *eidem similes* attingit. „

Willisii sententia.

(*Pestis causa primaria.*) Art. 186. Pro castigandis hominum sceleribus Pestem primitus a Deo immissam ipsi agnoverunt ethnici; ideoque pro extirpatione ejus, precibus & piamentis, æque ac medicamentis insistebatur.

(*Prophylaxis.*) Art. 187. Ad prophylaxin recordandum est Hippocratis præceptum; *labor*, *cibus*, *potus*, *somnus*, *venus*, *omnia sint mediocriter*. Plures novi, qui (*Helmontii* verbis) vino & confidentia fortificando Archeum, nec aliis antidotis usi inter infectos sine contagii noxa versabantur.

(*Methodus D. Sayer.*) Art. 188. D. *Hen. Sayer* in praxi medicus felix, plerisque aliis hanc spartam renuentibus, peste laborantes audaciter invisebat (*Londini* anno 1640.) ut seipsum a contagio muniret, antequam domos infectas adibat, solummodo vini generosi haustum pleniorem ingerere, deinde perambulatione sua peracta, idem antidoton repetere solebat, tandem ad castrum *Wallingfordiæ* occubuit cum duce quodam in eodem lecto discumbens. Illius medendi methodus sic se habuit; si, priusquam exanthemata aut bubones exterius apparerent, vocaretur, ut plurimum *vomitoria* exhibuit *ex infusione croci metallorum cum vitriolo interdum Romano*; vomitione finita, *diaphoreticis* statim exhibitis in sudorem conjiciendos præcepit; & deinceps intervallis quibusdam pro refectione virium concessis, usque ad morbi declinationem *diaphoresin* continuandam: sin post stigmata apparentia accerseretur, vomitione posthabita tantum *sudorificis* insistebat.

Farrago sententiarum.

(*Præservativa varia.*) Art. 189. Si quis, (inquit *Bonetus*) qui cum ægris conversatur, qualicunque morbo affectis, nunquam, quamdiu intra sphæram vicinitatis talium moratur, salivam deglutiat, sed semper eandem expuat, ab omni infectione, Deo & natura juvantibus, erit immunis. „ Observatum fuit scabiosos & lue venerea laborantes peste minus tentari. Frustulum myrrhæ in ore detentum in locis contagiosis versantibus optimum præservativum censetur. Quidam medicus, sæviente peste, sibi ipsi & quibusdam aliis setaceum in utroque inguine comparavit; unde morbo intacti tuto evaserunt. Observarunt *Forestus*, *Diemerbroeck*, *Galli*, *Angli*, *Germani* „ omnes Smegmatopolas, Lotrices & omnes qui ex officio sapone utebantur, immo qui saltem indusia sapone elota gerebant in peste illico mori. *Boerhaave*.

(*Vires Limonum.*) Art. 190. Peritissimi (inquit *Piso*) nonnulli Indiæ medicastri plus præsidii *in limonibus* ponunt, quam *in lapide Bezoar.* et *theriaca* contra malignos morbos, & pestilentes Febres, atque ipsa venena. Ego autem sine jactantia affirmo me ex nullo aliquo remedio simplici tot felices effectus in tota praxi mea observasse, quam *ex limonibus*. Communis Turcarum praxis (inquit D. *Harris* in tractatu de morbis infantum *p.* 88.) in curanda Peste fit *per succum limonum* in omne poculum liberalius instillatum, *per frustra limonum saccharata* ore frequenter masticata, & per potum apud nos vulgatissimum dictum Sherbet, hoc est, per ipsum regimen frigidissimum; utpote quibus *ale-xiphar-*

xipharmaca nostra calidissima bonis auspiciis sunt plane incognita, aut in nullo numero saltem habentur.

(*Vires Camphoræ.*) Art. 191. Ex regno vegetabili supereminet *camphora*, quæ ab omnibus practicis extollitur (inquit *Ettmullerus*) unde nobile & expertissimum oleum pestilentiale *Heinsii*, medici Veronensis, qui cum hoc mira præstitit, adeo ut ipsi post mortem Veronæ statua fuerit erecta. Compositum est *ex ol. camphoræ succini & cort. citr. ana* p. æ. quæ olea invicem bene juncta constituunt hoc mirabile remedium; pro præservatione dos. gr. 5. vel 6. pro curatione a gr. vj. ad xv. in vehiculo idoneo expectando sudorem, *Sal viperarum & Rob Sambuc.* laudantur.

Art. 192. In usu etiam sunt quamplurima alia remedia composita ad præcavendum & curandum gravissimum hunc morbum, ut

Aqua prophylactica.

℞. *Rad. angel. zedoar. ana* ℥j. *petasitid.* ℥ij. *fol. rut. m.* iv. *meliss. scabios. flor. calend. ana m.* ij. *nuc. jugland. immatur. concis.* ℔ij. *succ. pom. citr.* (*vel aurant. acid.*) ℔j, *acet. vin. opt.* ℔xij. *digere per noctem & distilla lento igne ad siccitatem.* Optimum alexiterium habetur.

Acetum Pestilentiale, Bat.

℞. *Rad. angel. zedoar. ana* ℥j. *baccul. junip.* ℥ij. *rut. m.* iij. *acet. opt.* ℔iij. *macera, ac cola.* Pro suffitu, & oris collutione grassante Peste

Aqua theriacalis, Diemer.

℞. *Rad. ostrutii, petasitid. angel. carlin. valerian. ana* ℥iiß. *encl. campan. cort. aurant. sicc. ana* ℥iij. *herb. scord. absynth. ana* ℥ij. *card. ben.* ℥ij. *flor. rof. rub.* ℥ß. *stæchad.* ʒiij. *bacc. junip.* ʒiiß. *cardamom. min.* ʒv. *cinamm.* ʒj. *vin. Rhenan. vel Gallic. ten.* ℔xxij. *aq. rof.* ℔ij. *vase bene obturato stent in infusione dies* x. *deinde add. fol. rut. m.* v. *tanacet. m.* iv. *rorismarin. pimpenel. ana m.* iß. *maneant simul in infusione adhuc per octo vel decem dies, quotidie baculo commovendo, postea affunde succ. citr.* ℔ij. *stent adhuc per 3. vel 4. dies, postea super ignem leviter ebulliant, & colentur, ac in torculari fortissime exprimantur, colatura distilletur in b. m. & servetur ad usum.*

Cataplasma Pestilentiale, Bat.

℞. *Stercor. columb.* ℥iv. *croc.* ℥ß. *Mithridat. theriac. Lond. sem. sinap. ana* ℥j. *tereb. q. s. m.* Pro bubonibus rumpendis.

Item *Spiritus theriacalis camphoratus, tinctura bezoardica Batean.* Et alia inumera apud scriptores medicos.

SUDOR ANGLICUS.

Willisii sententia.

(*Morbi historia.*) Art. 193. Sudor Anglicus cœpit anno 1585. circ. initium mensis Augusti, duravitque usque ad finem Octobris; & quamvis Sennertus dicat, hoc malum deinceps 40. annos regioni huic familiare & perpetuum fuisse, tamen nostrates, & medici, & historici qui tunc aut prope ea tempora vixerunt, eum perfecta & magna intervalla habuisse observabant; cumque 66. annorum spatio solummodo quater redierit, viz. anno 1506. 1517. 1528. 1551. vix unquam supra sex menses desæviisse, & nonnumquam spatio trimestri terminatum fuisse, eumque tempestatem valde humidam semper præcedaneam habuisse. At vero singulis quibus increbuit annis, maximas ubique edidit mortalium strages, & ut ab unoquoque ejus regno quibusdam locis

locis tertia pars hominum brevi desideraretur. Tanta fuit ejus malignitas, ut quamprimum urbem aliquam invaderet, singulis diebus quingentos aut sexcentos occuparet, & ex ægris primo vix centesimus evaderet.

(*Morbi typus.*) Art. 194. Morbi typum a Sennerto compendiose & methodice descriptum, etiam nostris authoribus consonum, hic inserere visum est. Morbo hoc correpti statim sine bubone, carbunculo, exanthematibus, languore dissolvebantur, & animo deficiebant cum summo virium languore, inquietudine καρδιωγμῷ, capitis dolore, pulsu crebro, celeri, inæquali, cordisque palpitatione maxima; sudore vero diffluebant perpetuo & copioso, qui non finiebatur, antequam morbus solveretur, quod intra 24. horas contingebat; nam qui *sudorem* non proliciebant, neque *cardiacis* utebantur, & qui impatientius calorem ferebant, auramque frigidam captabant, ii omnes subito intra 24. horas moriebantur. Postea ubi morbi hujus ratio innotuit, ut ægri *sudores* elicerent, ac *cardiacis* se munirent, pauciores moriebantur.

(*Curatio describitur.*) Art. 195. Circa curationem paulo accuratius scribit *Polydorus Vergilius*: post ægrotantium plurima experimenta & observationes, a juvantibus & lædentibus factas, ita usu venit, ut remedium unicuique promptissimum inventum sit, quod hujusmodi est. Si quis interdiu sudore corripiatur, cum vestitu protinus cubatum eat; si nocte, tum quiescat, nec se a loco moveat usque ad 24. horas exactas; interim ita se stragulis oneret, quo non provocetur Sudor, sed sua sponte molliter stillet, cibi nihil capiat, si tam diu famem tolerare possit; neque plus potionis consuetæ, ac calefactæ hauriat, quam modice satis sit ad sitim extinguendam; inter hanc curationem imprimis caveat, ne manum quidem aut pedem suum refrigerandi, recreandique causa extra stragula proferat, quod facere lethale est. Addunt alii toto isto nycthemeri spatio a somno prorsus abstinendum fuisse. A sudatione hac Pestilenti recuperati postquam aliquandiu sani perstitissent, quandoque in eam rursus, imo interdum vice tertia, incidebant.

Cajus apud D. Freind. *Hist. Med.* pag. 333. Vol. II.

(*Sudor Anglicus.*) Art. 196. Sudor Anglicus fuit morbus temporarius, *magnæ Britanniæ* indigena. Cœpit primo anno 1483. in exercitu regis *Henrici* Septimi quum ad portum *Milfordiensem* appulisset; *Londini* sæviebat a 21. Septemb. ad finem Octobris. Et exinde quinque aliis vicibus in insula nostra comparuit, idque semper æstivo tempore primo in 1485. deinde in 1506. & tunc tertia vice in 1517. ubi tanto impetu æstuabat, ut in instanti quasi, tribus nempe horis, mortem inferebat; inter optimates multi, & populares plurimi moriebantur; in quibusdam oppidis incolarum dimidiam partem abstulit. Tum demum in 1528. quarto redibat, quando ægroti intra sex horas perierunt; vita ipsius regis *Henrici* octavi valde periclitabatur; plurimi inter *Aulicos* interibant. Anno sequenti, viz. 1529. semel tantum *Belgiam* & *Germaniam* infestabat, apud quos multi occubuerunt. Postremo anno 1551. *Angliam* ultimo invasit; *Vvestmonasterii* centum ac viginti in dies moriebantur. *Salopiæ* speciatim, ubi *Cajus* author noster commoratus est, ingenti hominum clade invaluit, & tanquam *Pestis Athenis* tremenda est ejusdem descriptio, hoc oppido per septem menses deflagravit, quo tempore mille hominum trucidavit. Maxima proprietate ab illo vocatur *Febris Pestilentialis contagiosa unius diei.*

(*Symptomata.*) Art. 197. Modus invaſionis ſic ſe habuit. Imprimis ſingularem aliquam partem affecit; ſymptomata concomitantia fuerunt calor internus & ardor, ſitis inexplebilis, anxietas, ægritudo ventriculi ac præcordiorum (raro tamen vomitus) cephalalgia, delirium; deinde languor & ſomnolentia gravis, pulſus celer & vehemens, reſpiratio cita & laborioſa. Infantes, pauperes, & ſenes cæteris huic morbo minus obnoxii reperti ſunt: reliquorum autem pauci a contagione liberi, & inter correptos pauciſſimi convaluerunt. Exules patriæ in *Galliam*, aut *Flandriam* prophylaxeos cauſa fuga minus ſoſpitali freti pariter eodem fato cum conterraneis ſuis obierunt. Et inſuper, quod dictu adhuc mirabilius eſt, peregrini tunc temporis in *Anglia* hoſpitantes contagio immunes extiterunt, cum *Angli* peregre exiſtentes morbo correpti ſunt.

(*Methodus medendi.*) Art. 198. Medici hujus novi morbi adeo exitialis aſpectu terrifico perculſi primo obſtupuerunt, nec quid faciendum ſit bene norunt: Experientia vero a juvantibus & lædentibus petita paulo maturius docti eundem debito regimini & medicamentis obtemperare didicerunt. Indicatio curativa primaria, ac præcipua fuit *ſudorem liberum promovere & diutius ſuſtentare*: Sudor enim quoquomodo imminutus, abruptus, vel ſuppreſſus mortem accelerabat, quocirca ægroti omni opera a frigore muniendi fuerunt, & ſi ſudores ſponte ſua haud ſatis copioſi fluxerunt, medicamentis diaphoreticis & ſtragularum plurium impoſitione provocandi fuerunt, & vires cum cardiacis & vino ſuſtentandæ. Morbus hic acutiſſimus quindecim horis ad *agmen* exſurgebat, ſed non ante hor. 24. res in vado fuit. In quibuſdam neceſſe fuit ſudationem repetere, immo in robuſtioribus quandoque ad duodecimam vicem. Nonnulli, qui ſudoribus haud ſufficienter indulſerunt, *in Febres mali moris* inciderunt. Primis quinque horis potus omnino prohibendus erat; hora 7. morbus increvit, qua delirium superveniebat; ſomnus per totum morbi decurſum ſedulo excutiendus erat, & carnes non concedendæ.

CAP. II.

Sive Faſciculus Morborum ſecundus.

INFLAMMATIO.

(*Inflammatio in genere.*) Art. 199. Inflammatio in genere eſt tumor renitens ad tactum cum rubore, ardore, dolore urente, tenſivo, pulſatili, punctorio & gravativo, quibus ſemper accidit Febris plus minus acuta. Tumor vel reſolvitur, vel ſuppuratur, vel in ſcirrham abit, vel gangræneſcit, & mortem infert.

ANGINA.

Cœlii Aureliani ſententia.

(*Anginæ deſcriptio.*) Art. 200. Inflammatio faucium, *ſynanche* dicta, eſt difficultas tranſvorandi (cum ſuffocationis periculo) ob vehementiam tumoris faucium; in morbo naſcenti adeſt querela ſine ratione, atque

atque difficilis motus colli & gutturis, item faliva plurima, & fubdolens faucium fenfus cum afperitate fenfibili, difficultas deglutitionis falivæ, tum fpirationis, velut impedimentum tanquam obftantis craffioris humoris; crefcente malo partes affectæ rubent & tument, uti tonfillæ, & fummitas gutturis fere ad fuffocationem; dehinc intumefcit collum atque vultus; humores evadunt craffiores, oculi prominentes, fanguinolenti; demum lingua ultra dentes ad exteriora prolabitur, ficcefcunt fauces, gelidus torpor articulos invadit, pulfus eft celer & denfus, locutio cum fummo dolore, neque articulata, poftremo amputata, livor vultus, recurfus poti liquoris (per nares) gutturis atque pectoris ftridor, & quibufdam quafi *fonitus caninus*, pulfus defectio, quibufdam oris fpumatio, mors.

(*Curatio.*) Art. 201. Lanis mundis ac mollibus, & non infectis, dulci atque calido oleo infufis protegendum eft collum cum thorace; adhibenda eft phlebotomia intra diatriton. Aqua calida pro potu ordinario præbenda eft.

Boerhaavii fententia.

(*Angina fine tumore fere femper lethalis.*) Art. 202. Angina duplex eft: Species prima fine ullo tumoris externi internive figno, altera cum tumore aliquo; prior in fine morborum diuturnorum, maxime poft ingentes & repetitas evacuationes, contingit; pallorem faucium & ficcitatem, & tenuitatem, comites habet; quare *nervos & mufculos refolutos* plerumque habet; fere femper eft fignum imminentis mortis. ,, Anginæ graviffimæ funt (*inquit* Hippocrates *prognoft.*) & ,, celerrime interimunt, quæ neque in faucibus, neque in cervice quic- ,, quam confpicuum faciunt, plurimum vero doloris & *orthopnœæ* ,, inducunt." Remedia vafa vacua bono fucco vitali replentia, calefacientia, & corroborantia indicantur; fed raro curatur. Quandoque etiam oritur fubito fine fignis manifeftis prægreffis ullius morbi; vix capit medelam; & fere femper poft mortem fuppuratum pulmonem demonftrat.

(*Angina cum tumore.*) Art. 203. Angina cum *tumore* accidens varias occupat partes, uti linguam, ejufque mufculos, palatum, tonfillas, uvulam, pharyngem, laryngemque earumque mufculos, offis hyoidis mufculos, fiftulam pulmonalem, œfophagum ejufque mufculum, &c. quo plures harum partium inflammantur, eo fævior eft morbus & periculofior: decurrit enim confuetum *inflammationis generalis* iter, eafdemque facit ac patitur mutationes in *refolutionem*, *pus*, *gangrænam*, *cirrhum*.

(*Indicationes curativæ.*) Art. 204. In fpecie hac inflammatoria omni arte tentanda eft refolutio; 1. *Venæfectione larga*, &, fi opus fuerit, aliquoties repetita. 2. *Purgantibus* ore hauftis, vel *clyfmatibus*. 3. *Victu potuque tenuiffimo.* 4. *Nitrofis fubacidifque medicamentis.* 5. *Vapore tepido* affidue haufto: ℞. *Acet. fambuc. rofar. calendul. ana* ℥j. *aq. ftillat. fambuc.* ℥vj. *mifce.* Vapor calidus hauriatur infundibuli ope in fauces. Fomentis, epithematis, epifpafticis, &c. His fucceffu carentibus, denuntiata prius acerba prognofi, celebranda erit *bronchotomia*, de qua operatione confulatur auctor, ut etiam de *Angina œdematofa*, *catarrhofa*, *fcirrhofa*, *fuppuratoria*, *gangrænofa*, fingulatim.

(*Laryngotomia.*) Art. 205. ,, In illa Anginæ fpecie, quæ *Cynanche* ,, appel-

" appellatur, ægro suffocanti *Laryngotomia* restitui potest. Morbus " ipse periculosior est, quam hæc operatio, quæ hoc tempore magis " ad praxin est revocanda. Circumspectione nihilominus hic summa opus est, ne, si aliæ quoque partes, pulmo scilicet, pleura, gula, &c. inflammatæ, aut jam pure repletæ sint, irritus sit labor, & " calumniandi ansam præbeat. Omnibus igitur bene consideratis operatio hoc modo est aggredienda: reclinetur aliquantum caput, quo " in conspectu magis prodeat trachea, annulique ejus cartilaginei a " se invicem magis recedant. Incidatur deinde cutis secundum longitudinem laryngis usque ad foveam. Hæc utrinque ministri digitis deducatur, quo oculis chirurgi occurrant musculi duo longi sternohyoidei, " cultro ligneo vel osseo a se invicem parum removendi, mox, laryn-" ge sese exhibente, sectio in ea fiat ope phlebotomi, loco inter annulum cartilagineum tertium & quartum medio, sedulo cavendo ne " cartilagines ipsæ lædantur. Flatu prodeunte cultellum aufer, vul-" nerique fistulam argenteam infigito, bene prospiciendo, ne, lon-" gior justo, posticam tracheæ partem attingat, unde tussis continua. " Suffocationis periculo cessante, quod die tertio aut quarto plerum-" que contingit, vel saltem contingere oportet, fistula ablata vul-" nus ordinario modo secundum artem curetur, nam ab aliis non dif-" fert. Chirurg. Barbet. p. 498. "

Ettmulleri sententia.

(*Anginæ divisio.*) Art. 206. Angina est faucium & colli inflammatio; dividitur in *synanchen*, quando interni faucium seu pharyngis musculi inflammantur; *parasynanchen*, quando dicti externi afficiuntur; in *synanchen*, quando internæ laryngis partes sunt inflammatæ; *parasynanchen*, quando dictæ externæ patiuntur. In *synanche* pulmones quoque sæpius afficiuntur, unde insignis respirandi difficultas, tanquam in *peripneumonia*, adeo ut ægri canum more ore hiante respirent.

(*Tonsillarum Inflammatio.*) Tonsillarum inflammatio ex lymphæ vitio Febrem habet conjunctam, sed magis lentam, & omnia symptomata sunt remissiora, quam in *Angina*; fauces rubent, & tonsillæ tumidæ insigniter prominent. Periculosus est Anginæ in *Pleuritidem* transitus. Anginosis spuma circa os apparens est lethale signum.

(*Curatio.*) Art. 207. In cura omnia ea conveniunt, quæ *pleuritide* in usu esse solent, speciatim animalium stercora, ut equinum, caninum, &c. morbum in prima herba detruncant; externe conducit cataplasma ex *nido hirund.* ℞. *nid. hirund.* N. j. *cæp. sub cineribus assat.* N. iij. *flor. sambuc. p.* ij. *coq. in lact. & trajice per cribr. deinde add. alb. græc.* ℥ß. *ol. cham. stillat.* ʒß. *lilior. alb. q. s. m. Venæsectio* aliquoties repeti debet pro ratione circumstantiarum; omittenda est tamen in *angina maligna* in qua *sudorifera* & *specifica* sunt usurpanda, & ipse medicus caveat sibi ab halitu ægrotantium: Convenit *vomitorium* in principio anginæ malignæ, modo mature administretur. *Purgantia* locum non habent in angina, sed *enemata & vesicatoria*: Inter gargarismata *urina propria* valde commendatur, item *succus sedi majoris cum spiritu vini & sal. armoniac. & stercore canino*. Præ reliquis convenit gargarisma *ex decocto raparum cum pauco sal. armoniac.* Ad rumpendum abscessum convenit gargarisma *ex sem. sinap. in hydromel. coct.*

(*An-*

(*Anginæ nothæ Curatio.*) Art. 208. In angina notha, alias alba dicta; non opus est *venæsectione* nisi in plethoricis; conducunt potius in principio *sudorifera*; & post hæc *purgantia leniora cum externis resolventibus*, gargarisma *ex decoct. origani. rad. pyrethri, sem. sinap. cum aceto*, &c. & postea *succ. sempervivi cum syr. e moris.*

Farrago sententiarum.

(*Sydenhami methodus.*) Art. 209. Angina temperamento sanguineo præditos, & *rufos*, præ reliquis, invadit; *venæsectio* copiosa in brachio celebranda est, mox in ranula; deinde tangantur partes inflammatæ *melle rosaceo spiritu sulph.* ad summum acorem permisto, & *vesicatorium* nuchæ admoveatur. Si morbus sit diuturnior, *venæsectio* repeti debet & *enemata* injici, item *catharticum* propinari, &c. *Synhenham.*

(*Remedia ad salivam movendam.*) Art. 210. ℞. *Ol. amygd. dulc. flor. sulph. ana* ℥j. *chrystal. tartar. sacchar. cand. ana* ʒij. *ol. n. m.* g. iv. *syr. de alth.* ℥iij. *m. f.* linctus. Atque hunc præ aliis omnibus laudat Dr. *Harris* in observ. morb. grav. Ad salivam copiosissime educendam nihil pulv. sequent. (inquit author) præstantius efficaciusve novi. ℞. *chrystal. mineral. sacchar. chrystal. ana p. æ. misce*; teneatur in ore ℈j. donec saliva abundaverit, tunc expuatur; horæ post quadrantem vel dimidium repetatur; mirum quantum hinc salivæ, &c. *Musgrave. Succus corticis viridis nucum* cum melle depuratus commendatur a *Galeno.*

Remedia varia.) Art. 211. „ Venæsectionem in *ranula* omnes fere extollunt, quidam in *vena jugulari*; phlebotomia vero in *pede* alterutris præferri debet ob majorem revulsionem. Angina nulla tuta est, quanto minus tumoris, tanto magis periculi; securissima est, si rubor maxime foras vertatur. Interne *antepleuritica* fere omnia prosunt, privatim *oleum lini* nunquam satis laudandum. Externe *gargarisma anginosum*, *gargarisma ad pituitatem*, *cataplasma anginosum*, *vapor ad anginam*, &c. Fulleri. Item gargarisma sequens in angina notha. ℞. *auric. judaic.* ʒß. *rad. pyrethr.* ʒij. *herb. hyssop. p.* ij. *ficuum ping. scis.* N. iv. *coq. in aq. font. q. s. ad* ℔j. *sub finem addendo mellis* ℥iv. *colatur add. pulv. subtilissi. alb. græc.* ℈ij. *sp. vin. rectificat.* ℥ij. *sp. cochlear.* ℥ß. *misce.*

PLEURITIS & PERIPNEUMONIA VERA & NOTHA.

Sydenhami sententia.

(*Pleuritidis descriptio.*) Art. 212. Temperamento sanguineo præditos præ reliquis Pleuritis aggreditur cum rigore, horrore, deinde calore, siti, &c. Elapsis paucis horis (licet aliquando multo serius) æger vehementi dolore punctorio in latere circa costas corripitur, qui nunc versus omoplatas, nunc versus spinam, nunc ex adverso versus anteriora pectoris se propagat; tussi etiam crebra affligitur: in initio materia pauca & tenuis ejicitur sanguineis intermista particulis, postea copiosior & magis concocta sanguine etiam permista; aliquando ad expectorationem copiosiorem non provenit; febris pari passu incedit cum tussi, sputo sanguinis, dolore; & pro ratione liberioris expectorationis sensim imminuitur; alvus nunc nimis astricta, nunc soluta.

(*Medendi methodus.*) Art. 213. Est ubi *Venæsectione* omissa æger ne tussire quidem valeat; sed immani dyspnœa laborans suffocatur; interdum

terdum ad apostema res redit, quod *empyema* dicitur; per accidens (viz. ex usu medicamentorum calidorum) aliis febribus Pleuritis interdum supervenit ex præcipitatione materiæ febrilis in Pleuram. *Venæsectio* repetenda est ad tertiam quartamve vicem, si sit indicatio; in adultis vix sanatur minori quam 40. circiter unciarum sanguinis impensa. Æger e lecto quotidie eximatur ad horas aliquot; prout vires suaserint, quod multum confert ad curationem.

(*Peripneumoniæ nothæ descriptio.*) Art. 214. Peripneumoniæ nothæ insultu primo nunc incalescit nunc friget æger, ex motu quolibet vertiginosus est, rubent & inflammantur genæ oculique, tussis, & inter tussiendum admodum dolet caput, ad vomitum proclivis est, urina turbida est, & intense rubet, sanguis pleuriticorum similis, adest anhelatio, & dolor totius thoracis, & pulmonum coarctatio. Ab *asthmate sicco* plane distinguitur, quod in isto nusquam comparent febris indicia, in hac manifesto se produnt, licet minora longe & magis obscura, quam in *Peripneumonia vera*.

(*Cura.*) Art. 215. Curatio *venæsectione*, *redemiis pectoralibus & diæta refrigerante* perficitur. „ *Mistura expectorans Fulleri*, *vel Syr. e Peto* „ *Batean.* hic quandoque locum habere potest. „

Cœlii Aureliani sententia.

(*Peripneumoniæ veræ descriptio.*) Art. 216. Peripneumoniam (uti plerosque alios morbos) optime descripsit *Cœlius Aurelianus*. Adest, inquit, febris acuta, gravedo thoracis, & sensus laborantium quadam difficultate laterum atque mediarum mammarum, decubitus supinus atque paulo erectior, supra latus jacendi difficultas, vultus rubor tanquam florens, oculorum splendor; sequitur anhelitus celeritas, tussicula sanguinolenta ac biliosa vel fumosa jactans sputa, pleuriticorum fulviora vel spumosiora, spiratio difficilis, desiderium frigidi atque plurimi aeris hausto rapiendi, frigidi potus appetitio, os siccum, lingua aspera, ac primum subalbida, dehinc rubra, pulsus vehemens & celer, anxietas, jactatio, vigiliæ juges, ingemens atque turbulentus somnus; aucto morbo spiritus difficillime trahitur cum sibilatu; sequitur colli ac vultus inflatio, oculorum immobilitas, visus nubilosus, mentis alienatio, articulorum frigidus torpor cum livore, lingua crassior, sudor superiorum partium, pulsus latens aut formicans; postremo pectoris resonans stridor. (En accurata morbi descriptio, *erubescant* moderni.)

(*Hippocratis descriptio Peripneumoniæ.*) „ In Peripneumonia hæc ad- „ sunt (*inquit* Hippocrates *de humoribus*) febris vehemens, crebra „ & calida respiratio, anxietudo, virium prostratio & corporis jacta- „ tio, doloresque ad omoplatam, claviculam & mammas, pondusque „ in pectore, atque delirium. „

(*Curatio.*) Art. 217. Adhibenda est *phlebotomia*; potui ordinario danda est *aqua calida*, item cibus sorbilis & tenuis; conducunt eclegmata ex *lini semine*, *fœnugr. nucelis & melle decoct. & ovorum vitellis* confect.

Boerhaavii sententia.

(*Differentia inter veram & spuriam Pleuritim.*) Art. 218. Pleuritis aggreditur nullam non partem integumentorum interni thoracis, pleuræ scilicet vel mediastini; ideoque dolor punctorius in quamlibet partem thoracis incidere potest, sed frequentius latera obsidere

solet,

solet, atque hoc febre conjuncta *veram* efficit *pleuritim*; si vero altius intercostales musculi & his superiora laborant, *spuria* appellatur.

(*Pleuritidis veræ Curatio.*) Art. 219. In Pleuritide vera sanguis mitti debet copiose quam mature per magnum vulnus, repetique debet pro ratione symptomatum urgentium; crusta alba absens *sanguinem mittendi finem* definit. Externe conveniunt *fotus*, *linimenta*, &c. Interne *diluentia*, *resolventia*, *refrigerantia*, dolorem *lenientia*; omnia calide & magna copia sorbenda sunt. Interdum locus inflammatus ad *suppurationem* vergit, quod scitur ex pertinacia doloris, febris, &c. ultra quartum diem; *abscessum* jam fieri cognoscitur ex horrore sæpe recurrente, remissione doloris, anhelatione, decubitu in unum tantum (i. e. in affectum) latus tolerabili. Rupto abscessu pus stillat in cava pectoris, & incrementum capit ex ulcere depluente, unde *Empyema*, de quo postea. Interdum vero locus affectus evadit *scirrhosus* cum pulmonis & pleuræ adhæsione, unde *asthma* & *tussicula sicca*, malum immedicabile, nisi quod forsan aliquid levaminis a labore & equitatione multa possit recipere. Interdum loca inflammata *gangrænescunt*, unde mors cita subsequitur; *gangrænam* inceptam esse scitur ex delirio, livido thoracis colore, sputo subbilioso, doloris sine ratione remissione, &c.

(*Peripneumoniæ typus & cura.*) Art. 220. Peripneumonia est inflammatio pulmonis totius vel unius lobi; prior immedicabilis merito censetur ob magnitudinem morbi, altera medelam quandoque admittit; eodem modo ac iisdem remediis tractanda est ac *Pleuritis*, eundemque ut plurimum habet eventum. Si non resolvatur, *abscessum vomicamve* format intra quatuordecim dies, quod fieri ostenditur ex horripilationibus, doloris remissione, pulsus debilitate, manentibus adhuc dyspnœa, siti, febricula vespertina, &c. Exinde sequitur interdum suffocatio ex subita eruptione puris in asperam arteriam; interdum evacuatur ingenti sputo purulento; vel in thoracis cavitatem delabitur, unde *empyema*, *phthisis*, &c. postremo materies purulenta interdum intra pulmonales venulas resorbetur, & cruori miscetur, & in loca quædam alia deponitur, in hepar, lienem, cerebrum, &c. hinc fiunt *abscessus peripneumonici* ad aures, crura, vel hypochondria, ubi si cito evanescant, redeunte peripneumonia, casus est lethalis.

(*Peripneumoniæ nothæ typus.*) Art. 221. Peripneumonia notha oriri solet ex pituita lenta in toto sanguine nata, & sensim pulmones inficiente, donec in hunc morbum eat; senes, pituitosi, frigidi, catarrhosi, & gravedine laborantes huic morbo sunt obnoxiores: primo fallaci lenitate opprimit inopinantes, quippe levi fatigatione, debilitate, prostrato fere omni animi motu, anhelitu, oppressione pectoris incipiens; adeo leves motus excitat, ut vix caloris, febrisve indicia moneant periculi: mox vagæ horripilationes, leviusculi febris insultus adsunt: unde subito crescente anhelitu, & debilitate, mors, cujus in urina & pulsu vix ullum adfuit præsagium.

(*Curatio.*) Art. 222. Curatur *sanguinis missione*, *clysmatibus*, *victu tenui*, *diluentibus*, *abstergentibus*, & *lenissime aperientibus* assiduo propinatis. „ Breviter & raptim hæc pauca decerpsi, sed de his affecti-„ bus præ omnibus quotcunque scriptoribus consulendus est author præ-„ clarissimus, & ad illius mentem consequendam unice incumben-„ dum est, & summa impendenda est opera. „

Ettmulleri sententia.

(*Pleuritis.*) Art. 223. Observatum semper fuit in *Pleuritide* correptis,

ptis, quod non solum Pleura, sed pulmonis medietas simul in isto latere inflammata fuerit. Interdum quoque cum pulmone inflammatur mediastinum, duplicatura nempe Pleuræ sub sterno, quæ nomine caret.

(*Pleuritis notha.*) Art. 224. Pleuritis notha est dolor lateris punctorius, sed sine febre aut tussi; ægri ut plurimum in latus oppositum potius quam morbosum decumbere, queunt; contrarium observatur in *Pleuritide vera.*

(*Prognosis.*) Art. 225. Si statim intra triduum sputum cruentum appareat brevem morbum indicat, sin vero serius longum (ex *Hippocrate*) *Pleuritici* intra 14. dies superne non repurgati *Empyeici* fiunt (*inquit Hippocrates*,) & tales, si in 40. diebus repurgentur a die ruptionis liberantur, alioquin in *tabem* incidunt; in his affectibus sputorum potius habenda est ratio quam urinæ; Pleuritis in principio leviter apparens & usque ad 5. diem sic procedens, 6. vero die exacerbata plerumque est lethalis.

(*Curatio.*) Art. 226. In Pleuritide *benigna venæsectio* si non juvet, non nocet, in *maligna* tamen vix locum habet, sed semper erit nociva. Ex omnibus auxiliis *sudorifera* primarium obtinent locum, & præ reliquis *antimonium diaphoret.* „ Antimonium diaphoreticum summe „ commendatur in Pleuritide tum vera, tum spuria: egregie discutit humo- „ res congestos, acorem absorbet, dolores demulcet, expectorationem „ promovet, indicationibus fere omnibus satisfacit. *Wedelius.* Anti- „ monium diaphoreticum aeri aliquandiu expositum vim emeticam ac- „ quirere nemo non novit; ideoque usus tempore lavari jubeo. „ Nobilissimum pectorale habemus *in liquiritia & passulis*; saccharata non conveniunt; *papaver Rhœas ejusque flores*, seu optimum specificum, in toto morbi decursu locum habent; omnia calide sunt bibenda; *succus taraxici seu dentis leonis vel decoctum ejus*, ut & *eryngii*, laudantur, item *chærefol.* Succus *raphani* recens express. expectorationem mirabiliter promovet. Ad dolorem lateris externe commendatur *stercus gallin. cum ol. cham.* „ ut & sequens cataplasma, ℞. *alb. porri in* „ *sartagine cum q. s. ol. cham. frixi* ℥ij. *furfur. frument. mi. fæcum* „ *vin. alb.* ℥iij. vel *q. s. m.* convenit etiam infus. seq. intus sumptum; „ ℞. *Stercor. equi non castrat.* ℥vj. *vin. alb.* ℔j ß. *aq. flor. spin. alb.* „ ℔ ß. *infund. clause & calide per hor. dimid. deinde coletur cum ex-* „ *pressione forti, colatura cum alb. ovor. s. a. clarificetur, & add. aq.* „ *theriacal. stillat.* ℥v. *syr. balsam.* ℥iij. *m.*

Baglivii sententia.

(*Signum pathognomonicum Pleuritidis.*) Art. 227. Durities pulsus est signum fere infallibile omnium Pleuritidum, quamvis reliqua signa non adsint; durus enim pulsus omnium inflammationum partes nerveas vel membraneas obsidentium est comes indivulsus. „ Pleuritis „ vera (inquit Chesneau) cognoscenda est imprimis a pulsu duro. „ Nonnulli affirmant pulsum esse serratilem, sed ingenue fateor me „ nunquam serratilitatem illam deprehendere potuisse; ideoque parvi „ pendo tanquam rem fictitiam & imaginariam, contentus duritie „ pulsus, quæ sufficit ad Pleuritidem dignoscendam.

(*Pleuritides occultæ.*) „ Pleuritides frequenter sunt *occultæ*, quia indolentes, unde quandoque errores in praxi; fac itaque ægrum in dextrum vel sinistrum latus decumbere, decumbenti impera, ut fortiter respiret & tussiat, & tunc pete ab illo, an dolorem aut gravedinem

per-

persentiat, quod si affirmet, res manifesta est; hoc modo plures *Pleuritides* deteximus magno ægrotantium commodo.

(*Prognosis.*) Art. 228. Omnis prognosis a bona vel mala respiratione maxime petenda est. Perperam agitur cum *Pleuriticis*, qui nihil expuunt, nisi copiose effluant urinæ. Omnes Pleuriticos sanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor & exinde suppuratio supervenerunt. Crusta alba non apparens in superficie missi sanguinis est pessimum signum. *Pleuritides recidivantes* omnes fere sunt lethales (*ex Hippocrate.*)

(*Regulæ de venæ sectione.*) Art. 229. Quando in Pleuritide viget indicatio dissolvendi, *camphora* præ reliquis opus absolvit, (præsertim in *Pleuritide epidemica & maligna.*) Si sputum antea suppressum superveniat, & sit flavorubescens, nunquam imperato *venæsectionem*; nam post *venæsectionem* sputum denuo supprimetur, & æger morietur. Quocunque die, secundo scilicet aut 4. 5. 7. &c. ante vel post missionem sanguinis spirandi difficultas, & difficultas pariter excreandi sputi pleuritico superveniant: statim duo *vesicantia* tibiis admovenda sunt, juxta illud *Hippocratis*; *in pulmonicis quicunque tumores fiunt ad crura optimi sunt, &c.* Post apposita vesicantia observavi expectorationem statim promoveri, spirandi difficultatem imminui, & alvi fluxum, si adesset, feliciter sisti, & ægrum sanari.

Willisii sententia.

(*Horum affectuum complicatio.*) Art. 230. Opinari ducor *Peripneumoniam*, & *Pleuritidem* affectus esse modo singulares & separatos, modo connatos & primitus coexistentes, & modo invicem successivos aut succedaneos esse. *Peripneumonia* non tantum *Pleuritidi*, sed frequenter etiam *anginæ*, & aliis interdum affectibus succedit.

(*Pleuritidis eventus.*) Art. 231. De Pleuritico expectatur, vel ut morbus statim solvatur, partim crebra & libera *venæsectione*, & partim *sudore critico* die 4. vel 8. exorto, vel ut, his non rite succedentibus, diutius protrahatur; & tunc sæpissime huic morbo *Peripneumonia* aut *Empyema* vel *utrique affectus* superveniunt, periculi pleni, qui ægrum e medio ut plurimum tollunt, aut in *phthisin* ægre sanabilem aut exitialem præcipitant.

(*Cucurbitæ.*) Art. 232. *Riverius* & *Zacutus Lusitanus* exempla notabilia adducunt curationis Pleuritidis per *cucurbitas* cum scarificatione loco dolenti adhibitas. Pro usu externo in linimentis utiliter addatur *album Græcum*.

Farrago sententiarum.

(*Ad prognosin pertinentia.*) Art. 233. Densa & exercitationi assueta corpora (inquit *Hippocrates in coac.*) citius ex *Pleuritide & Peripneumonia* intereunt, quam quæ sine exercitatione degunt. *Pleuritides siccæ* (inquit idem) & in quibus nihil spuitur, gravissimæ; metuendæ quoque in quibus dolores ad superiora tendunt. A Pleuritide *Peripneumonia* malum; a Peripneumonia *Phrenitis* malum. *Hippocr. aphor.* sanguis missus est remedium magni & recentis doloris; at sive levior, sive vetustior casus est, vel supervacuum vel serum id auxilium est, confugiendumque est ad *cucurbitulas* cum scarificatione. *Celsus.*

(*Polypi.*) Art. 234. Pleuritides, ultra acutam febrem, sunt *polyposæ concretiones* in pulmonibus, ut ex cadaveribus, & extracto sanguine patet. *Malpighius.*

(*Polypi.*) Art. 235. Adverti debet *Pleuram* Pleuriticorum & *Pulmonem* Peripneumonicorum post mortem sectorum semper exhibuisse spectandam magnam copiam *polyporum*: Polypus autem est sanguis diutius

stagnans

stagnans dilapsa parte rubra, & raro pleura sola absque pulmone inflammatur.

(*Linimentum.*) Art. 236. Dolorem externe optime leniunt linimenta *ex ol. amygd. dulc. sp. sal. armoniac. & camphora Pitcarn. in MSS.*; Item linimentum seq. anodyn. ℞. *balsam. Locatel.* ʒij. *ol. amygd. „ dulc.* ℥j. *ol. mac. per express. ung. e flor. aurant. ana* ʒij. *m. f. li- „ niment.*

(*Prognosticon singulare.*) Art. 237. Quibus plurimus ex sputo strepitus in pectore sonat, & vultus demissus est, oculusque aurigine suffusus, & caligine obductus, in his mors expectanda est, ex *Hippocrate*, & authoris experientia.

(*Syrupus de Peto.*) Vix datur præstantius remedium in fine morbi, quam syrupus vel decoctum *nicotianæ. Barbette.*

(*Cineres pro usu externo.*) Art. 238. *Lucius* monitu *Æsculapii* a Pleuritide curatus fuit applicatione epithematis ex *cineribus* ab ara desumptis & vino commistis. *Le Clerc.*

(*Remedia varia.*) Art. 239. Vires & usus remediorum sequentium artis Apollineæ gnaris satis innotescunt. *Aq. omnium florum*, *balsam. sulph. anisatum*, *ens veneris*, *decoctum coccineum*, *decoctum pleuriticum*, *emplastr. pleuriticum*, *fotus lateralis*, *haustus pleuriticus*, *loboch. pleuritic. loboch. viride*, *oxymel asthmaticum*, *pulvis pleuriticus*, *sacculus lateralis*, *unguentum pleurit.*

EMPYEMA.

Boerhaavii sententia.

(*Empyema quid.*) Art. 240. Empyema est collectio puris in thoracis cavo, ut plurimum ex rupto Pleuritico vel peripneumonico *abscessu*; cognoscitur a tempore inceptæ inflammationis xx. dierum sine purgatione, a tussi sicca, gravitate ad diaphragma, decubitu in unum latus, strepitu puris ad motus, Febre lenta, genis rubentibus, oculis cavis, digitis in extremitate calidis, unguibus recurvis, & abdominis tumore.

(*Curatio.*) Art. 241. Ad curationem quod attinet, cognita vomicæ pulmonis, pleuræ, diaphragmatis, mediastini, vel pericardii disruptione, omni ope nitendum, ut *pus* evacuetur per os, vel per urinas, si natura has monstraverit vias, vel denique per thoracis aperturam ope instrumenti idonei in latere affecto, inter costam 4 & 5, vel 5 & 6 ab inferioribus numero ducto, pus lente & per vices educendo; ex indole puris educti, & reliquis ægrotantis circumstantiis, prognosis de vita vel morte pronuntianda erit; si *Empyema* fuerit vetus, vires collapsæ, capilli cadentes, alvi fluxus colliquativus, corpus tabidum &c. *parancentesis* facta mortem accelerare solet.

Willisii sententia.

(*Signa Empyematis.*) Art. 242. Empyema est collectio puris intra cavitatem thoracis qua respirationis organa opprimuntur; illuc vero pus istud confluere solet, vel ex *pleuritide*, vel *peripneumonia* (& quandoque forsan ex *angina*) suppuratis & disruptis; post morbos prædictos *Empyematis* secuturi major erit suspicio, si post unam vel alteram septimanam sine sputo copioso, rigores, & febris, & spirituum languores, superveniant, & dein post 14, vel 20. dies *Empyematis* plane facti signa erunt respitatio difficilis, pectoris gravitas, materiæ fluctuatio, & molestiæ sensus e corporis situ mutato, sitis & febricula fere constans, genarum rubor, totius inquietudo & vigiliæ. De *pa-*

racentesi vide locum, & de eventu ejusdem *p.* 201. Vide etiam *Mayerne*, p. 178.

Ettmulleri sententia.

(*Diagnosis.*) Art. 243. Cognoscitur, quando factum sit *Empyema*, quod remittat febris, quin etiam fluctuatio quædam puris hinc inde percipitur; rumpitur autem *vomica* circa diem 20. 30. aut 40. dum vero rumpitur, rigor fit, & febris intensior supervenit, adest tussis continua, quasi ex profundo, quia diaphragma gravatur ex incumbente pure, parum excernitur, febris mitior evadit, & magis lenta, respiratio est difficilis, & sentitur pectoris gravitas, si corpus inclinant pene suffocantur, sentiunt frequentissime *evaporationes* ex pectoris cavo ad os ascendentes instar *aquæ calidæ*; ulteriori progressu percipiunt in ore *saporem tetrium* & *quasi putridum*, & pulsus intermittit.

(*Curatio per apertionem thoracis & aliter.*) Art. 244. Apertio thoracis fit inter quintam & octavam costam (a supremis numerando;) mature fiat. Vide *Scultetum*. Quod ad remedia attinet, exhibenda sunt grumosum sanguinem *dissolventia* & *absorbentia*, & tunc præstat a *diureticis* incipere, in finem autem aliquod *sudoriferum* subnectere. Si moliatur aliquid natura, semper medicus sit ejus minister; Verb. Grat. quando urina purulenta redditur, dentur *diuretica*; in diarrhœa purulenta, *laxantia*; si ad sputum vergat, *expectorantia*, immo *vomitoria*; *nicotiana* est egregia; *fonticuli* etiam a quibusdam inter costas inuruntur, inter *balsamica*, *vulneraria*, decocta e *lignis*, *gelatina C. C. hedera terrestris* valde commendatur. Vide *vomicam pulmonis*. (541. &c.)

PHRENITIS & PARAPHRENITIS

Willisii sententia.

(*Phrenitis quid.*) Art. 245. Phrenitis est desipientia continua, scilicet principum cerebri facultatum depravatio ab inflammatione meningum orta cum febre synocha. Huic morbo affinis Paraphrenitis dictus est diaphragmatis inflammatio.

(*Phrenitidis causa.*) Art. 246. Phrenesin potius febri succedere, & quia sanguis effervescens recrementa sua adusta capitis transfert, produci, *Hippocrates* olim, & nunc quisquam vel e plebe observat; in quantum, scilicet, febricitantis urina a turbida & crassa, in tenuem & aquosam mutata Phrenesin imminentem indicat; cujus idcirco affectus causa exinde colligitur esse *materiæ febrilis* in cerebrum metastasis.

(*Quales morbi revera sint Phrenitis & Paraphrenitis.*) Art. 247. Ex dissectionibus patet Phrenesin non a meningum inflammatione oriri, neque Paraphrenesin diaphragmatis; sed Phrenitis definiri potest; *totius animæ sensitivæ sive spirituum animalium, quoad totam eorum hypostasin, phlogosis sive inflammatio*; & prout incendium vel a cerebro tantum, vel ab hoc simul & cerebello, incipit, vulgo in *Phrenitida* & *Paraphrenitida* distinguitur, quod tantundem est ac functiones animales spontaneas fere tantum & potissimum, aut una cum his vitales lædi.

(*Signa diagnostica.*) „ Phrenitis (inquit *Lommius*) his signis innotescit; febris urget acuta, atque continua, continuusque mentis error, modo his, modo aliis animæ vitalis actionibus; expeditus in omnem audaciam homo est, & vicissim tum vigiliis, tum somno difficili, turbulentoque impeditur, sicut interrupta quiete pro-

„ tinus

,, tinus cum impetu e cubili prosiliat, vociferetur, ferociat, ac mo-
,, do ploret, modo cantet, verbaque sine sensu, sine ordine profe-
,, rat, interrogatus ab alio omnia aliena respondeat; oculi sunt mo-
,, biles, flammei, cruenti, squalidi, quos æger crebro perfricat, mo-
,, do siccos, modo lachrymis perfusos; lingua aspera & nigra, dentes
,, strident, sæpeque cruor e naribus aliquis fertur, & interdum poste-
,, riora capitis dolent; idem manibus tremit, digitisque floccos vel-
,, lit, & festucas e stragulis legit, urina est tenuis flammea, interdum
,, etiam (quod pessimum) tenuis albaque est.

(*Prognosis.*) Art. 248. Phrenitis, aut brevi tempore in salutem, aut mortem, cum febre terminatur; aut diu protracta & post febrem superstes, aut demum vel sanatur, vel in alios morbos, nempe, *lethargum*, aut *maniam*, aut *melancholiam* transit, vel demum in *desipientiam perpetuam*, fracto, scilicet, (quod ajunt) cerebro.

(*Curatio.*) Art. 249. Si Phrenitis in principio febris accidat, *venæsectio* locum habet, & *enemata* sunt præcipui usus, cataplasmata pedibus admoveri debent ex *fol. rut. cham. verben. rad. brion. flor. papav. errat. cum sapone*; vel eorum loco *columbæ* vel *pulli* dum calent desciss; pro siti restinguenda bibat *Palmarii* potum divinum, scilicet *aquam fontan.* cum *succo limon.* & *sacchar.* vel emulsiones; *hypnotica* sunt caute usurpanda; in hoc affectu *placenta rosacea* vel *flores papaveris cum aceto & nuc. moschat.* capiti & temporibus cum fructu applicari potest.

Boerhaavii sententia.

(*Vera vel symptomatica.*) Art. 250. Phrenitis vel *vera*, ubi cerebrum vel potius illius meninges utræque primario inflammatione afficiuntur cum delirio & febre acuta conjuncta; vel *symptomatica* ex metastasi materiæ febrilis in cerebrum.

(*Eventus.*) Art. 251. Phrenitis *vera* 3. 4. vel 7. die necat, vel abit in *maniam*, *lethargum*, *coma*, *catochen*: A *peripneumonia & ileo* lethalis, a *variolis* admodum mala.

(*Indicationes curativæ.*) Art. 252. Hæmorrhagiæ quandoque morbum solvunt. ,, In Phrenitide vera prodest *venæsectio* larga. Immo
,, in hoc affectu (inquit *Dolæus*) arteriotomiam in temporibus institu-
,, tam commendamus. ,, Indicantur *diluentia* ex decoctis, *antiphlogisticis & nitrosis* affatim exhibitis, *laxantia* & *clysmata*, *capitis rasura*, *epispastica*, *cucurbitæ* in partibus inferioribus.

(*Sectio venæ jugularis.*) Art. 253. ,, Certe in Phrenitide (*inquit* D.
,, Freind) quæ febribus supervenit, sectionem *venæ jugularis* quam
,, maxime efficacem esse expertus sum, cum alia remedia minus commode
,, responderint: neque efficacem tantummodo, sed & adeo tutam, ut
,, valde mirer aliquid de efficiendi difficultate, nedum periculo apud
,, scriptores inveniri; nam hæc vena, uti nullo fere labore secatur,
,, ita & secta facillime omnium sanescit. (Frequentissime etiam in
,, aliis capitis morbis gravioribus in praxi mea *jugularem* secui.)

Paraphrenitis quid.) Art. 254. Paraphrenitis est morbus *Pleuritidi* similis, ubi diaphragma vel saltem ejusdem margo vere inflammatur, & longe frequentior est, quam vulgo creditur; cognoscitur ex febre continua, dolore inflammatorio in inspiratione maxime urgente; hinc respiratio sublimis, celeris, suffocativa, delirium perpetuum, convulsio, furor, grangræna, (symptomata omnia atrociora quam in *Pleuritide*); & licet totum malum cognitum sit, insuperabile tamen.

Ettmul-

Ettmulleri sententia.

(*Phrenitis affectus.* Art. 255. Phrenitis moderno usu vocabuli, est delirium intensissimum ex membranarum cerebri inflammatione ortum cum febre peracuta, veteribus *Sphacelismus* seu *Spacelus cerebri*;

(*Plerumque lethalis*;) est malum ut plurimum lethale, 7. vel 3. 4. die intereunt; Lethalem phrenitidem denuntiant dyspnœa, facies cadaverosa, sudor syncopticus, lingua & manus tremulæ, stridor dentium, stillicidium narium, &c. si in principio morbi acuti de dolore in bulbis oculorum conqueruntur ægri, funestissimum est signum, mox enim *delirium* & *convulsiones* aderunt, quod sæpius observavi; convulsiones superveniunt, quando inflammatio cerebri incipit abire in gangrænam.

(*Cura.*) Art. 256. Cura nil habet peculiare præ cura in febre acuta cum delirio; Tinctura *papav. rhœad.* effervescentiam sanguinis compescit, item *camphora* & *nitrum*; quando ab alio morbo pendeat, curato morbo primario delirium cessat; ideoque *sudorifera* & *alexipharmaca*, sunt propinanda, ut *tinctura bezoardica*, &c. In febre ardente decoctum *tamarind. epithemata* etiam plantis pedum conducunt.

(*Acida*, *&c.*) Art. 257. „ *Blandiora acida & cinnabarina cum emul-* „ *sionibus* inter interna remedia omne ferunt punctum in phrenitide „ ex præcepto *Waldschimidii*.

INFLAMMATIO VENTRICULI.

Ettmulleri sententia.

(*Inflammatio Ventriculi.*) Art. 258. Inflammatio stomachi est affectus periculosus, & si quis alius, peracutus; adest febris ardens, & aliqualis tumor in præcordiis, circa Ventriculi regionem dolor insignis sub costis nothis, cum gravi æstu ibidem, siti inexplebili, corporis jactatione & vigiliis: superveniunt deliria, vomitus, & non raro convulsiones lethales, raro evadunt; 3, vel 4. die finiri solet; interdum, sed raro ad suppurationem tendit, & *abscessus* rumpitur, vel in Ventriculi vel abdominis cavo, malum fere semper incurabile.

(*Differentia inter Ventriculi, & Hepatis inflammationem.*) Art. 259. Distinguendum est inter *Ventriculi* inflammationem & *Hepatis*; in priore ardor & dolor magis in profundo sunt, in hepatite inflammatio magis circumscripta est, & mitiora urgent symptomata. (268.)

(*Curatio.*) Art. 260. Curatio eadem est ac in aliis inflammationibus, viz. per *venæsectionem*, &c. *Sudorifera* primatum obtinent. Externe convenit cataplasma ex *stercore columbino*, *fermento*, &c. ad suppurationem promovendam ad imitationem *Sennerti*. Vid. *Boerh.*

INFLAMMATIO INTESTINORUM.

Ettmulleri sententia.

(*Inflammatio intestinorum.*) Art. 261. Accidit in herniis, ileo, & ab aliis causis. In loco inflammato tumor rotundus tactui (quandoque) percipi solet; adest vehemens dolor pulsatorius, fixus, distendens, &c. alvus occlusa, febris, vomitus, languor, &c. frequentius in *ileum lethalem* terminatur. Commendatur *omentum vervecinum*. Vide *Ileum* (666)

(*Boerhaave.*) Art. 262. Consulatur *Boerhaave* instar omnium scriptorum *de Intestinorum inflammatione*.

INFLAMMATIO MESENTERII.

Ettmulleri sententia.

(*Inflammatio Mesenterii.*) Art. 263. Inflammationes & tumores Mesenterii sæpius sunt fons & origo chronicorum & admodum latentium morborum, & fomes mirabilium turbarum ægros & medicos vexantium. Dolores adsunt nunc circa dorsum & lumbos, nunc in abdomine & circa umbilicum, tormina inferentes, lenti tamen & omnes & diuturni, subinde cum febricula erratica; dolores subinde per intervalla recurrunt.

(*Abscessus.*) Art. 264. Quando apostema suppuratum rumpatur, horror insignis, interdum rigor quatit ægrum, cum superveniente æstu non raro insigni, quem puris præsertim per alvum excretio successive comitatur.

(*Diagnosis.*) Art. 265. Corpus sensim emaciatur; respiratio evadit difficilior; & subinde aliquid molesti, quod ipsi ægri satis explicare nequeunt, in profundo abdominis circa & infra umbilicum persentire affirmant, flatulentiæ ægros vexare solent. Sæpe multis annis affligunt hujusmodi tumores, in *scirrhosos* & *strumosos* abeuntes.

(*Curatio.*) Art. 266. Curantur hæc pathemata Mesenterii, cum diuturniores fiunt: ut alii chronici affectus, *cachectici* & *hypochondriaci*; tractandi sunt tamen caute & sine violentia. Convenit externe *empl. de cicuta cum ammoniaco*, *de ranis cum mercurio*, &c. Interne *deobstruentia*, *millepedes*, *remedia ad strumas*, &c. Apertio venarum hæmorrhoidalium per *hirudines*; *purgantia* sunt nociva, *enemata* utilissima.

INFLAMMATIO PANCREATIS.

Ettmulleri sententia.

(*Inflammatio Pancreatis.*) Art. 267. Inflammatio Pancreatis est affectus perquam occultus, vigilias, lipothymias, aliaque gravia symptomata inferens in *abscessu* plerumque terminans. Interdum superveniente salutari *fluxu cruento* curantur hi morbi.

INFLAMMATIO HEPATIS.

Ettmulleri sententia.

(*Hepatitis.*) Art. 268. Inflammatio Hepatis & ejusdem abscessus vocatur alias Hepatitis. In genere percipitur in omni Hepatis inflammatione dolor obscurus & tensivus ac gravativus in dextro hypochondrio & ejus profundo, qui sub suppuratione punctorius plus minus evadere solet; adest febris lenta, plus minus vero acuta pro ratione gradus inflammationis; ægri fere supini jacent, præsertim si diaphragma afficiatur, & tussis arida affligit. In genere in *pleuritide vera* omnia symptomata sunt acerbiora, in *hepatitide remissiora*. Periculosum est malum, & quod sæpius ad mortem deducit ægros; aut discutitur, aut successive suppuratur, aut in *scirrhum* degenerat; *abscessus* nunc per alvum, nunc per urinam, interdum per tussim expurgatur; *singultus* est pessimum signum. (259.)

(*Curatio.*) Art. 269. Convenit *venæsectio* in pede, prosunt *sudorifera*, & *antipleuritica*, *antihecticum Poterii*, *sperma ceti*, *nitrata*, *saturnina*, *camphorata* & circa finem *diuretica*, externe *epithemata penetrantia & discutientia*, postremo *suppurantia*, rupto abscessu *vulneraria* & *balsamica* interne.

(*Phthisis sequi solet.*) Art. 270. Omnibus inflammationibus internis sup-

suppuratis & male curatis supervenire solet *phthisis*. De *hepatitide* præ omnibus consulatur *Boerhaave*.

INFLAMMATIO LIENIS.

Ettmulleri sententia.

(*Inflammatio Lienis.*) Art. 271. In inflammatione *Lienis* eadem fere sunt symptomata in sinistro hypochondrio, ac in inflammatione *hepatis* in dextro; ideoque diagnosis, prognosis & cura fere eædem sunt.

C A P. III.

Sive Fasciculus Morborum tertius.

DE AFFECTIBUS CAPITIS ET NERVORUM IN GENERE.

Procemium. Art. 272. CLarissimus noster Sydenhamus a quodam interrogatus, quamobrem non de morbis Capitis, æque ac de aliis, scripserat, summa modestia ac candore respondere dicitur, *quoniam illos nondum intellexi*. Et equidem agnoscendum est scientiam nostram in hac regione valde mancam ac imperfectam esse; utcunque tamen in hunc oceanum propemodum ignotum descendendum est, & a juvantium & lædentium contemplatione, quoquomodo possumus, cursus natura & experientia ducibus dirigendus est.

Cheynei de natura fibræ epitome.

(*Origo morborum chronicorum.*) Art. 273. Diuturnorum morborum origines in genere sunt tres. 1. *Humorum lentor sive tenacitas*. 2. *Eorundem acor & acrimonia*. 3. *Deperdita aut saltem imminuta fibrarum tensio sive elasticitas*. Omnes Nervorum morbi ab infimo oscitatione nempe & pandiculatione ad usque summum, nempe apoplecticam dispositionem, varii tantum videntur gradus unius ejusdemque morbi, *debilitatis scilicet, aut relaxationis defectusque elasticæ facultatis partium solidarum*, quorum causæ sunt, eaque comitantur *lentor & acrimonia humorum*.

(*Natura morborum Nervinorum.*) Art. 274. Morborum Nervinorum tria sunt genera. Primum est eorum, quorum symptoma præcipuum est *facultatis sentiendi debilitas temporaria aut perpetua, vel totalis ejusdem cessatio*, quam sequitur motus voluntarii suspensio; hujusmodi morbi ab humorum lentorum & viscosorum copia nimia tanquam causa principali oriri videntur. Multi sunt hujus generis morbi ab usque gravi apoplexia, qua omnium simul nervorum origo comprimitur, omniumque vibratio, ne ad animæ sentientis sedem propagetur, intercipitur, ad sensuum ingeniique hebetudinem & stuporem. Huc etiam aliquatenus referenda sunt *hypochondriacorum & hystericarum deliquia & paroxismi*. Secundum est eorum, quorum præcipuum symptoma est *motus voluntarius aut impeditus aut abolitus*; tales sunt morbi generis paralytici, a paralysi universali usque ad segnitiem, & inexpeditum inhabilemque artuum motum, membrorumque frigiditatem; atque hi fibrarum & nervorum & præcipue muscularium debilitati, imbecillitati, aut tono amisso deberi videntur. Tertium denique eorum

rum est, quorum præcipua symptomata sunt *spasmi*, *contractiones*, & *convulsiones musculorum*: tales sunt morbi convulsivi dicti ab epilepsia, & convulsione, hypochondriacis & hystericis paroxysmis, usque ad oscitatum & pandiculationem; & hi in universum acriori stimulo debentur, quorum origo est salsa quædam & erodens acrimonia fluidorum, acida præterea & stimulans aura, vapor, aut obstructa perspiratio. Hæc Nervinorum morborum per genera sua distributio maxime naturalis, & latissime patens videtur. Fibrarum infirmitati indivulsus comes adhæret, & pro ejus gradu minor majorve est omnium functionum animalium *languor & debilitas*.

(*Indicationes Curativæ*.) Art. 275. Ex prædictis patet tres indicationes sive intentiones curativas oriri; scilicet, prima est *diluere*, *attenuare*, *eorumque lentorem tollere*, & *canales obstructos aperire & meabiles efficere*. Secunda est *humorum acrimoniam tollere*, *molecularum nexus dissolvere & spicula frangere*. Ultima denique & præcipua intentio est *solidis partibus tonum suum & vim elasticam reddere*. Huic enim ultimæ intentioni assequendæ minime allaborandum est, antequam duabus prioribus felicem operam tamdiu dederimus quamdiu id postulare videtur morbi indoles. Quamdiu enim humorum lentor aut acrimonia manet, frustra, aut si succedat, magni ægri damno fibræ corrugantur, & intenduntur, & profecto hoc monitum est maximi momenti. Præmissis universalibus, primæ intentioni satisfaciunt quæcunque particularum pondere, agilitate, aut quavis proprietate, succis crassis, viscidis, lentis, incidendis, attenuandis & fluidis reddendis idonea inveniuntur. Talia sunt *calomelas*, *æthiops mineralis*, *cinnab. antimonii & nativ.* *antimonium diaphoreticum bezoardicum minerale & Joviale*, *sal Jovis*, *succi antiscorbutici*, *vina & cerevisiæ medicat. decoct. e lign. &c.* Inter ea primum locum tribuo *cinnab. antimonii*, quæ scilicet ex omnibus una ventriculo minime molesta est, nec ita facile torminibus intestina excruciat, aut catharsin ciet, præcipue recens & arteficiose elaborata. Ipse ego maximas ejus vires sæpe miratus sum, cum, nullo alio medicamento simul adhibito, laudum ejus vel minima pars communis esse posset.

Ad finem secunda intentione propositum assequendum, mirabiles profecto sunt vires medicamentorum *sulphureorum*; eidem etiam proposito conducunt medicamenta *absorbentia & alcalina dicta*, *gummosa et volatilia*: diligenter interim cavendum est, ne *volatilia* intempestive nimiave copia ingerantur; tunc enim humoribus haud satis dilutis, eos nimia vi agitabunt & ardorem febrilem excitabunt. In *gummosis* insignis est incidendi & attenuandi vis, *saponi* æmula, medicamentorum autem smegmaticorum vires in obstructionibus reserandis & ictero speciatim domando satis notæ sunt. Sed cum eximia calefaciendi vi polleant, nunquam adhibenda sunt antequam humores satis diluti fuerint. Ultimæ denique intentioni, quæ est fibras laxatas constringere, remissas intendere & corrugare, sequentia accommodata sunt, *cortex Peruvian. cortex Eleutherii*, *viscus arboreus*, *cinnam. calam. arom. cort. aurant. amara quæcunque*, *catechu. rhabarbarum torrefactum*, *styptica*, *e ferro parata*, *aquæ chalybeatæ*; reliquis vero omnibus præstat *cortex Peruvianus*, ut a multiplici experientia per multos annos didici in omnibus laxæ fibræ morbis. *Tincturam Burgundicam* præscribere soleo.

CE-

CEPHALALGIA.

Celsi sententia.

(*Descriptio morbi.*) Art. 276. In Capite interdum acutus & pestifer morbus est, quem κεφαλαίαν *Græci* vocant, cujus notæ sunt horror validus, Nervorum resolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, sic ut vox supprimatur; vel sanguinis ex naribus cursus, sicut corpus frigescat, anima deficiat. Præter hæc dolor intolerabilis, maxime circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in capite longa imbecillitas, sed neque gravis, neque periculosa, per hominis ætatem est.

(*Curatio.*) Art. 277. In dolore, qui acutus est, & qui supra consuetudinem intenditur, convenit *venæsectio*, sed nisi intolerabilis sit, supervacuum erit venam secare; satiusque est abstinere *a cibo*, si fieri potest, etiam a *potione*; si non potest, *aquam* bibere, si postero die dolor remanet, *alvum* ducere, *sternutamenta* evocare, nihil assumere, nisi *aquam*; sæpe enim dies unus aut alter totum dolorem hac ratione discutit.

Willisii sententia.

(*Prognosis.*) Art. 278. Si dolor capitis inveteratus & fere continuus fuerit, ut jure suspicemur eum a tumore *phlegmonode*, *erysipelate*, *scirrho*, *abscessu*, aut *vermibus* oriri, curationis spes exigua aut nulla superest. Si dolor capitis sit immanis, atque vertiginem, vomitionem, aliosque affectus aut convulsivos aut soporosos adjunctos habuerit, frequenter in *apoplexiam* lethalem, aut *epilepsiam*, *paralysin*, *cæcitatem*, *surditatem*, &c. Quum caput parte aliqua (*inquit* Lommius) „ aut circumcirca dolet, si pus, vel aqua vel sanguis naribus, ore, „ aut auribus exeat, scire licet malum solvi.

(*Curatio.*) Art. 279. Ad curationem hujus morbi detractio sanguinis e venis sedalibus *hirudinum* suctu locum habet, item *aquæ mineralis catharticæ*, *cremor tartari* in sero lactis solutus, *vesicatoria*, *opiata*, *infusum Coffee*, *fol. salviæ*, *rorismarini*, &c. instar *Theæ* epotum. *Millepedes* quoque curandis Cephalalgiis pertinacibus opem sæpe egregiam præstant.

(*Post morbillos, aut variolas.*) Dolor capitis post *morbillos* aut *variolas* totidem horis a pastu accedens, præmissis universalibus, *antiscorbuticis* & *chalybeatis* curatur.

Ettmulleri sententia.

(*Cephalalgia calida, & frigida.*) Art. 280. Cephalalgia est vel calida, prout sanguis magis fervet, tunc sensus caloris præsertim circa frontem percipitur; vel frigida, cum nihil tale occurrit, sed potius frigus sentitur, aut saltem adest gravedo capitis.

(*Per consensum.*) Ex omni Cephalalgia per consensum frequentissima est ista, quæ fit ex *stomacho*.

(*Habitualis.*) Cephalalgia *habitualis* inveterata est difficilis curatu, terminare solet in *vertigine*, *apoplexia*, *epilepsia*, *paralysi*, *cæcitate*, *surditate*, &c.

(*Scorbutica.*) Ex omnibus dolor capitis *scorbuticus* est contumacissimus.

(*Biliosa & Pituitosa.* Art. 281. „ Cephalalgia (*juxta* Dolæum) re„ cte dividitur in *biliosam* & *pituitosam*; in priori casu dolor est val„ de acutus cum insigni ardore; particulæ biliosæ acres vel salino„ sulphureæ in sanguine abundant;

(*Curatio.*) Ideoque adhibenda est *venæsectio*, leniter *purgantia*, alia-

,, que ad temperiem sanguinis alterandam, temperandamque facien-
,, tia. In cephalalgia *pituitosa* materia peccans est crassa ac tenax,
,, inde dolor gravativus, ideft stupor mentis, segnities; hæc species
,, *cathartica* fortiora postulat; proficua sunt decocta *lignorum*, *salia*
,, *volatilia*, *cinnabarina*, *cephalica*, potus herbæ *Theæ*; si malum a
,, stomacho debilitato trahat suum ortum, tunc conveniunt *corroborantia*,
,, *stomachica*, *acidulæ spadenses*, &c. Ad Curam Cephalalgiæ in gene-
,, re apprime conducit dosis *pil. cathartic. cum mercur. dulc.* ℈ß. &
,, *laudan.* gr. j. hor. somn. & aliquoties repetita, item decoctum, *e*
,, *lignis cum roremarin. salia volatilia*, *cinnabarina nativ. succinata*,
,, *camphorata*, potio *Theæ* (*Coffee.*) In contumaci capitis dolore em-
,, pl. de *ranis cum mercurio* capiti raso apponi poteft.

(*Hemicrania.*) Art. 282. Hemicrania (cum dolet dimidium caput) eft gravissima species Cephalalgiæ; præmissis universalibus experimentum eft singulare cataplasma factum ex *rad. cucumeris asinini* vel *brion. cum verben. & absynth.* &c. Hemicraniis deploratissimis (inquit *Turner*) laborantes *Arteriotomia*, (vid. Art. 323.) aliis omnibus incassum tentatis, feliciter liberavi, idemque ab aliis præstitum novi, p. 365. vol. 1. Si dolor capitis sit in modum hemicraniæ (inquit *Chesneau*) & parvum locum occupet, etiamsi adsit febris continua, nihil applicatione *ranunculi* præstantius inveni, universalibus præmissis, dolorem ad miraculum tollit, ad hunc modum utor, derasis capillis, si sit locus pilosus, parti dolenti imponatur quodvis emplast. adhæsivum cum foramine in medio ad amplitudinem denarii, ut in applicatione *Pyrotici* solet fieri; deinde supra foramen applicentur *folia ranunculi contusa*, *multo succo madentia*, in tenero loco & depilato duarum horarum spatio cutem aperit; in capite vero, ubi pili nascuntur, non facile aperit, sed parte in tumorem elevata dolorem sedat. Hoc unum advertendum, ut circa oculos ponatur parva quantitate propter palpebrarum & partium circumjacentium inflationes, quas gignit stupendas, nullius tamen periculi.

Baglivii sententia.

(*Dolor capitis ob nimium fibrarum sensum.*) Art. 283. sunt qui ob nimium sensum, sive fibrarum ariditatem, capitis dolore laborant; in quo casu, quoniam dolor solidi vitio potius quam fluidi oritur, ad *narcotica* libenter veniendum; nam tuto applicari possunt, quoniam non aliud debent efficere, quam obtundere nimium fibrarum sensum: ter aut quater observavi dolores capitis pertinacissimos, & fere ad maniam accedentes, irritis aliis, solo *pulv. de Guttet.* ad ʒj. dato feliciter cessisse.

Farrago sententiarum.

(*Euporist.*) Art. 284. ,, Acerrimi dolores capitis, *euporisto* sanari
,, possunt, nempe *strophiolo aqua frigida madido* collum circumdante,
,, & cum a nativo calore incalescit linteum pro novo permutandum,
,, unde dolor quasi excantatus desinit, & rediens eodem stratagemate
elusus fugatur; (*sed temerarium est experimentum.*)

(*Arteriotomia.*) Art. 385. In hoc malo *Parisiis* nihil frequentius, quam *sectio arteriæ temporalis*; aliquando chirurgus transversim secat; idque felicius quam ubi punctum incidit, sic enim magis coeunt divisæ arteriæ partes. *Trophimus*, *Serrier*, M. *Homberg*. memorat exemplum *Cephalalgiæ pertinacis* ac inveteratæ per combustionem accidentalem curatæ.

(*Remedia Varia.*) Art. 286. Camphora in spiritu quolibet cephalico, & naribus attracta Cephalalgiam sedat, *Greenfield.*

Art.

Art. 287. Succus *hederæ terrestris* naribus attractus, cephalalgiam penitus aufert, *Raii* hist. plant. videatur locus, *p.* 567.

(*In Cephalalgia habituali.*) Art. 288. In cephalalgia habituali & pertinaci pulvis *mari syriaci* est fere specificum; dos. ʒß. ut ab amico medico accepi.

VIGILIÆ NIMIÆ SEU PERVIGILIUM.

Inter legendum & ex Observatione.

(*Vigiliæ nimiæ.*) Art. 289. Interdum est morbus solitarius sine alia evidente ægritudine; ita tamen ut nonnulli istud sine molestia singulari ferant: alii vero mox languorem & appetitum prostratum inde percipiunt; ab alio morbo fere semper pendet.

(*Prognosis.*) Art. 290. Quod caret alterna requie, durabile non est.

(*Quibus potissimum accidunt.*) Art. 291. Melancholici maniaci & similes præ aliis, molestissima patiuntur pervigilia, ita ut quidam melancholicus per quatuordecim menses fuerit vigil & insomnis; & tales, utut per longum tempus in continuis sint vigiliis, hoc malum tamen sine insigni virium debilitate perferunt.

(*Senum vigiliæ.*) Art. 292. In senum Vigiliis non *anodyna*, sed *confortantia* & *aromatica*, *analeptica* ex *vino dulci*, &c. sunt optima.

(*Somnus quid & ejus commoda.*) Art. 293. Somnus naturalis est status corporis, in quo imminutus est spirituum influxus, in organa externa, nempe respectu motus eorum in vigiliis, non tamen penitus abolitus est. In somno omnes secretiones excepto sudore vel insensibili perspiratione, minuuntur. Somnus moderatus ad sanitatem plurimum confert, coctiones perficiendo, & vires redintegrando.

MORBI SOPOROSI.

Inter legendum & ex observatione.

(*Morbi soporosi.*) Art. 294. Coma seu cataphora, lethargus & carus sunt affectus soporosi secundum magis & minus potius quam essentialiter a se invicem discrepantes; in hoc conveniunt, quod *sudorem morbificum* inducant; fiunt ut plurimum ab una eademque causa, nimirum pituita in cerebro collecta.

(*Coma.*) Art. 295. Coma est somnus profundus, a quo tamen æger excitatur, & oculos aperit, & respondet, iterumque mox profunde obdormit.

(*Lethargus,*) Art. 296. Lethargus comati similis est, sed cum febre & delirio conjunctus; lethargici (*inquit Aurelianus*) leviter sunt excitandi suis nominibus exclamati; etenim jugiter titillatu, vel impressione forti ac punctionibus hoc facere, nihil aliud erit, quam stricturam asperare ob inquietudinem vexationis; blando articulorum fricamento utendum est; linguæ asperitatem vel ariditatem *spongia infusa aqua calida* humectemus, &c.

(*Carus.*) Art. 297. Carus est somnus adhuc profundior sine febre, ex quo æger excitatus oculos vix aperit, & non respondet; attamen vellicatus sentit integra manente respiratione; est proximus ad *apoplexiam* gradus.

(*Curatio horum affectuum.*) Art. 298. Ex his affectibus, eorum cura, qui a febre pendent, & sunt ejusdem symptomata, in capite de febribus recensetur; & reliqui, qui febre carent, tanquam leves

apoplexiæ gradus spectari possunt. Ubi morbi soporosi aliis morbis, febribus, &c. superveniunt, non temere secanda est *vena*, sed *purgatio* instituenda, & quidem in his casibus medicus magni nominis D. *Radcliff. resin. Jalap.* ℈j. ausus est exhibere successu mirabili. In caro, lethargo, aliisque soporosis morbis *acetum naribus insufflatum* plus excitat quam spiritus quilibet volatilissimus Alkalinus.

(*Coma vigil.*) Art. 299. Coma vigil est, quando adest quoad externa sensuum organa somnolentia summa, quoad interna perpetuæ vigiliæ; æger clausis oculis permanet, & somnum capere videtur, attamen dormire nequit, variis imaginibus & deliramentis impeditur; raro est morbus *solitarius*, sed potius *symptoma* febricitantium, signum esse solet imminentis *Phrenitidis*.

VERTIGO.

Willisii sententia.

(*Vertigo.*) Art. 300. Vertigo est affectio, in qua objecta visibilia circumrotari videntur, sentiuntque affecti perturbationem seu confusionem spirituum animalium in cerebro, ut in nervos non rite influant: quare facultates visivæ & locomotivæ sæpe aliquatenus vacillant, ut laborantes corruant, & non raro a tenebris obfuscentur.

(*Prognosis.*) Art. 301. Quoad morbi hujus sedem notabile discrimen occurrit; frequenter enim *anterius* consita est, & vix omnino *caduca* est, & therapiam admittit; quandoque aut *posterius* orta longe periculosior existit, & non raro in *apoplexiam* vel *paralysin*, aut in morbum *convulsivum* transit.

(*Curatio singularis.*) Art. 302. Pro Vertiginoso post alia incassum tentata hunc in modum præscripsi; ℞. *pulv. rad. pæon. mar.* ℥ij. *flor. ejusd.* ℥j. *sterc. pavonis albiss.* ℔ß. *sacchar. albiss.* ℥ij. dos. circiter coch. j. bis in die superbibendo haust. decoct. *salviæ* aut *rorismarini*, *Coffee tinctura* impraegnati; vix credibile est quantum ab hoc remedio juvamen recepit, post mensem sanus evasit.

Ettmulleri sententia.

(*Tres gradus hujus morbi.*) Art. 303. Vertigo a vertendo; omnia enim in hoc affectu circumrotari videntur; attamen non semper adest talis circumgyratio; sufficit enim motus *tremulus & undulatorius*. Tres sunt gradus, 1. *vertigo simplex*, quando fit saltim circumgyratio subito evanescens. 2. *Vertigo tenebricosa* seu *scotomia*, quando oculi caligine obscurentur, aut appareant coram oculis varii colores. 3. *Vertigo caduca*, quando æger protinus concidat, atque hæc ad *epilepsiam* quam proxime accedit. (375.)

(*Eventus.*) Art. 304. Dum res externæ gyrari videntur, hoc fit in oculo non in cerebro, non enim in cerebro videmus. (de *Ætiologia* hujus morbi ex tunicæ retinæ dimotione videatur *Bellini*) Vertigo gravior & diuturnior ut plurimum in senibus *apoplexiam*, in junioribus *epilepsiam* prænunciat; modo *anteriorem* modo *posteriorem* capitis partem affligit; illa est curabilior, hæc periculosior.

(*Curatio.*) Art. 305. Vertigo frequenter fit per *consensum* a vitio stomachi, vel primarum viarum; in hoc casu convenit *vomitorium* remedia *stomachica specifica*, *antepileptica*, &c. Pro cathartico *extractum hellebori nigri & mercurius dulcis*; convenit *venæsectio* in plethoricis; *sternutatoria* sunt præcipue vitanda. Præmissis ergo præmittendis ad *stomachica & specifica* deveniendum est, *semen sinap.* omni mane

come-

comestum est egregium, item *aromatica*, *confectio alkerm. cinnab. antimon. radix pæon. flores lilior. conval. salvia*, *rosmarinus*, *stercus pavonis* est specificum nobile; *cinnab. nativ. spiritus & salia volat. succinata*, &c. laudantur.

Mayernii sententia.

(*Methodus medendi.*) Art. 306. Methodus medendi in vertigine hoc modo se habet; si adsit plethora, sanguis mittendus est; post *venæsectionem*, (si necessaria sit) præsentibus nausea vel appetitu prostrato, vel aliis affecti ventriculi indiciis *emeticum* propinandum est: deinde *purgatio* per sedem instituenda, & postea *specifica* exhibenda. *Calamus aromaticus* quocunque modo sumptus ad vertiginem valet, imo pro secreto habetur. Medicus quidam *Germanus* multos vertiginosos curavit pil. sequent. per plures dies exhibit. (si recte conjecturam faciam *vide locum* p. 25.) ℞. *sacchar. Saturni q. v. tereb. Cypr. q. s. f. pil.* dosis una gr. iv. vel v. pendens. *D. Glisson* Cantabrigiensis medicinæ professor, gravi vertigine per tres septimanas conflictatus, irritis aliis remediis, vertici raso apposuit empl. ex *flor. sulph. & alb. ovorum*, a quo sanatus est, ut ipse retulit D. *Bate*. *Pyroticum* vel *setaceum* applicetur posteriori collo: *cauterium* bregmati post omnia, *Electuarium epileptic. Batean. elect. Peruv. epileptic. Fulleri*.

APOPLEXIA.

(*Definitio.*) Art. 307. „ Apoplexia est repentina suspensio omnis „ sensationis, & privatio motus totius corporis excepto cordis & pe- „ ctoris, quæ frequentius motu solito fortiori ac violentiori aguntur. „

Cœlii Aureliani sententia.

(*Apoplexiæ signa præsagientia.*) Art. 308. Apoplexia ita dicitur, quod tanquam ex lethali percussu repentinum faciat casum. Signa præsagientia aliquando nulla; interdum vero gravedo, vel dolor capitis, aut vertigo, aut aurium tinnitus, in solitos usus difficilis motus, vultus mœstitudo, saltus membrorum, præcipue labrorum, tremula locutio, oblivio mox dictorum, vultus plenitudo, sed hæc symptomata sunt etiam communia in *epilepsiam* vel *maniam* venturis. „ Torpo- „ res & stupores (inquit *Hippocrates coac.*) præter consuetudinem „ advenientes, futuram *apoplexiam* vel *paralysin* denuntiant.

(*Paroxysmus.*) Art. 309. In paroxysmo ægri voce privantur, mente capti repente cadunt, immoti, respiratione & pulsu tantum superstitibus, color plumbeus, atque involuntaria illacrymatio; crescente morbo, vultus adductio, ita ut longior nota videatur imago, præcordiorum prominentia, & totius corporis frigidus torpor, pectoris stridor, & superiorum partium sudores frigidi.

Boerhaavii sententia.

(*Causæ frequentiores.*) Art. 310. Causæ Apoplexiæ frequentiores sunt, 1. Polyposæ sanguinis concretiones. 2. Spissitudo inflammatoria cruoris. 3. Crassa, glutinosa, pituitosa, iners totius sanguinis natura. 4. Simplex plethora vasorum a quacunque causa. 5. Tumores intra cranium nati (quibus addi possunt sanguinis vel seri *extravasationes* ex *contusionibus* vel *concussionibus* vi externa impressis, & innumeræ aliæ *causæ latentes*.)

(*Divisio Apoplexiæ.*) Art. 311. Divisio apoplexiæ in *sanguineam* & *pituitosam* est utilis, sed non perfecta divisio; quum & *serosa*, & *atrabiliaria*, & *polyposa* sit, & *alia*.

(*Prognosis.*) Art. 312. Lenis apoplexia solvitur superveniente sudo-

re multo calido, æquabili, urina multa, craſſa; hæmorrhoidum, menſium vel alvi fluxu, vel febre magna. Paulo gravior ſolet mutari in *paralyſin* alicujus partis muſculoſæ; totius lateris unius, unde *hemiplegia*, vel omnium partium infra caput; unde *paraplegia*, quæ raro curatur, ſemperque memoriæ, judicii, motuumque læſiones relinquit. Exquiſita apoplexia in mortem cito finitur, raro ſeptimum diem excurrens.

(*Curatio varia.*) Art. 313. Curatio varianda eſt pro ratione cauſarum; ſi a cauſa frigida, pituitoſa oriatur, conandum eſt ſtatim, ut preſſio lentoris glutinoſi a capite avertatur per derivationes in alia & oppoſita loca, & per *evacuationes univerſales*, in uſum veniunt *veſicantia*, *cauſtica*, *frictiones*, *ligaturæ*, *apophlegmatiſmi*, *ſternutatoria*, acerrimi uſurpandi *ſtimuli* quicunque, *vomitoria*, *purgantia valida*, *clyſmata acria*; ut ſequens, ℞. *Pulv. colocinth.* ʒß. *fol. tabac.* ʒiß. *coq. in aq. font. q. ſ. ad* ℥x. *admiſce ſal. gem.* ʒij. *f. enema.* In uſu tamen horum omnium augetur ſæpe malum materie magis mota & impacta, viribus tamen mox projiciundis per evacuantia: hinc in concilianda diſſolutione ſemper *evacuationi* & *avulſioni* ſtudendum, quantum res pati queat; inde regula (*Hippocratis*) *venæſectio*, ni juvet, occidit (& *Celſi* occidit vel liberat.) Si vero a cauſa calida oriatur, & morbus inflammatorius videatur, tum illico mittatur ſanguis magna copia ex *venis jugularibus*, & repetatur pro re nata, unde, ſi morbus ſit ſanabilis, levamen accipiet; diarrhoea omni arte obtinebatur; *diluentia*, *attenuantia*, & *diuretica* ingerantur; detineatur æger, quantum fieri poteſt, e lecto, ſaltem a decubitu declivi. De reliquis lector ipſe conſulat auctorem.

Ettmulleri ſententia.

(*Hujus affectus prodromi.*) Art. 314. Signa Apoplexiæ aliquando probabiliter futuræ ſunt dolor capitis, vertigo, tumor carotidum, memoriæ debilitas, ſpontaneæ oculorum illacrymationes; ſcotomiæ, incubus, vocis tarditas & hæſitantia, oris diſtortiones, dentium ſtridores in ſomno, ſtupor frequens brachii aut pedis, aut etiam refrigeratio extremarum partium.

(*Paroxyſmus.*) Art. 315. In hoc affectu omnes functiones animales ſubito ceſſant, homo quaſi fulmine perculſus & attonitus in terram jacet, ſine motu (hinc dicitur morbus *attonitus & ſideratus*) reſpiratione ipſa plus minus imminuta cum vel ſine ſtertore, pulſu adhuc nonnihil vegeto, & per quam duro, in caſu admodum perículoſo, ubi deficit, color faciei & oculorum ut plurimum rubet, facies tumida; æger profunde dormit, & nequit ſuſcitari; interdum reſolvitur veſicæ & ani ſphincter; ſupervenit tandem ſpuma circa os.

(*Hemiplegia.*) Art. 316. Hemiplegia ſeu hemiplexia eſt quando ſolummodo dimidium capitis & reliqui corporis afficitur (*more Apoplexiæ.*)

(*Apoplexiæ cauſæ.*) Art. 317. Apoplexiæ cauſæ proximæ ſunt vel impeditus ſpirituum animalium motus in cerebro, vel impeditus ſanguinis circulus per cerebrum; Venus nimia potiſſimum in ſenibus ad Apoplexiam multum diſponit; ut & animi affectus graviores, ira, &c. Contuſiones & concuſſiones capitis, ſcabies retropulſa, vapores mercuriales, gas ſeu halitus carbonum.

(*Eſt morbus hæreditarius.*) Art. 318. Apoplexia eſt morbus admodum hæreditarius; omnes, qui Apoplexia moriuntur, ſuffocati intereunt

tereunt, unde quo *liberior eſt reſpiratio*, eo major eſt ſpes ſalutis, & contra; ſpuma circa os eſt fere ſemper ſignum lethale.

(*Curatio.*) Art. 319. *Barbette* in curanda Apoplexia *inunctionem mercurialem* commendat, metus eſt de *vomitu* exhibendo, ne ſuffocatio acceleretur, quod non paucos medicos deterret. In Apoplexia *ſanguinea* venæſectio eſt neceſſaria, in *pituitoſa* omittenda, quoniam nociva eſt, ſed potius exhibendum eſt *vomitorium antimoniale*; æger non debet in lecto decumbere, ſed erectus ſedere; *enemata acriora* ſunt injicienda parata ex *lavend. rut. majoran. nicotian. rad. pyreth. irid. noſtr. vin. benedict. ſal. gem. pulp. colocynth. in petia ligat.* &c. In ipſo poroxyſmo non neglectis univerſalibus conducunt *ſalia volatilia*, *ſudorifera*, ſpeciatim *aurum diaphoret. Poterii*, *cinnabarina*, *ſpecies diambr. confect. alkerm. ſudorifera ex lignis* declinante paroxyſmo aliquandiu continuata ſunt maxime proficua.

(*Prophylaxis.*) Art. 320. Pro præſervatione, præmiſſis rite univerſalibus præ reliquis multum laudatur frequens *ſalviæ* uſus quocunque modo; in *cubebis*, *cardamomo*, *ſem. ſinap.* & *erucæ* ſingulares latent vires maxime in ſenibus in forma pulv. vel aliter in vehiculo appropriato aſſumptis. „ Item *fonticuli inter ſcapulares* hodierno uſu comprobantur. „

Colei ſententia.

(*Cauſa Apoplexiæ ſingularis.*) Art. 321. Auctor putat acerbum frigus & gelu diutinum anno 1683. numerum *apoplecticorum* annis ſuccedentibus adauxiſſe.

Art. 322. Potio infuſionis *roriſmarini*, *ſalviæ beton. lilior. conval.* &c. inſtar *theæ*, item *Coffee*, & fumiſuctio *nicotianæ* ad præcavendam Apoplexiam laudantur; *balſalma odorifera*, Apoplectica dicta, & uſus *ptarmicorum* inordinatus damnantur.

(*De larga ſanguinis miſſione.*) Sanguinem detrahit manu maxime liberali ad uncias ſcilicet, 30. 40. 50. imo 60. hancque praxin non modo ex propria experientia ſtabilire ſatagit, ſed etiam auctoritate celeberrimi D. *Giabons*, neque in junioribus tantum, verum etiam in ætate provectioribus injungit; & inſtantiam profert cujuſdam annum 77. agentis, a quo ſanguinis inter 20. & 30. uncias detraxit, & tantundem alia vice intra ejuſdem ſeptimanæ ſpatium ob *vertiginem* aliqualem ſuperſtitem.

Catherwoodii ſententia.

(*Arteriotomia.*) Art. 323. Auctor pro virili conatur, & nullum non movet lapidem *arteriotomiam* introducere tanquam *phlebotomia* longe præſtantiorem in hoc morbo curando; locum deſignat in arteria temporali, operationemque neque difficilem eſſe, neque periculoſam aſſerit; accurate digitis detinenda eſt arteria, ne ſubvolutet, & vulnus infligendum eſt non punctura, ſed per inciſionem cum dextra mucronis lanceolæ elevatione; detracta ſufficiente ſanguinis quantitate, premendum eſt vulneris orificium in os temporale cum digito maximo, quo *trhombus*, ſi accidat, cito diſſipabitur, & fere momento temporis fluxus ſiſtetur.

(*Cui commodo adhibeatur iſta praxis, dubitatur.*) Art. 334. „ Verum
„ enimvero mihi videtur author noſter meras umbras conſectari, ut
„ *Hercules* ſtramineus appareat, novam crepat methodum; ſed quomo-
„ do ſtabilitur hæc praxis? Inter paucas, quas adducit hoc affectu
„ laborantium, hiſtorias, unicam tantum per *arteriotomiam* curati af-
„ fert; ſed de his non libet morari. Utcunque vero res ſe habeat, mi-
„ nime futurum videtur (ut recte admonet D. *Freind*) ut noſtri un-
„ quam homines huic medicinæ generi aſſueſcant.

Farra-

Farrago sententiarum.

Inter legendum & ex observatione.

(*Varias mortis causas detexit anatomia defunctorum.*) Art. 325. In paroxysmo Apoplectico intumescunt venæ jugulares, necnon pulmonum, quæ non raro rumpuntur in Apoplexia demortuis. In defunctorum cadaveribus sæpissime repertum est *serum viscidum* in cerebri ventriculis, aliquando *sanguinis* ingens copia in sinibus, aliquando *tumores* ad pugni magnitudinem juxta conarium inter cerebrum, & cerebellum; talis (observante *Drelincurtio*) semestri spatio primo *cæcitatem*, dein *surditatem*, subinde sensuum omnium *abolitionem*, & postremo *necem* intulit. In cerebro Apoplexia mortui (*inquit Cheselden*) observavi universa vasa sanguifera plurimum distenta, ventriculos ipsamque cerebri substantiam lympha supra modum abundantes, & duram meningem magnopere incrassatam, &c. *Vomitoria* (inquit *Dolæus*) experientia teste, quicquid reclamet *Sylvius*, divinam afferunt opem. „ Nullum est potentius remedium *vino emetico* in omni soporoso affectu, „ dos. ℥i ß. vel ℥ij. per os, ℥iij. vel iv. in enemate. Si injecta ene„ mata præter rationem moram faciunt, sollicitanda est dejectio acri„ bus suppositoriis, speciatim incidatur frustulum *saponis Venet.* in „ formam Glandis. „ *Venæsectionem* in omni *Apoplexia*, & in omni ætate, & in summa quidem senectute admittimus; timidis, loco hujus, *hirudines* vel *cucurbitulas* concedimus.

(*Pulsus fortis sæpe decipit inexpertos.*) Art. 326. *Rodius* observavit, quod in omnibus affectibus *comatosis*, præcipue *lethargo*, & *Apoplexia*, pulsus dum ex parvo fiebat magnus, & sensim in magnitudinem crescebat, ægrotantes brevi moriebantur; pulsus etenim in hoc affectu est ut plurimum fortis & plenus, quod multos decipit.

(*Nota bene.*) Art. 327. Apoplexia demortui ante triduum non sunt sepeliendi, quia omnes humores intra illud spatium moventur, & nonnulli ante illud tempus revixisse observati sunt. *Barbette.* Linimentum sequens ut specificum in *lethargo & Apoplexia* habetur; ℞. *ol. succin. spic. castor. ana* ℈ij. *flor. hyperic. succ. rut. expreff. ana* ℥iij. m. illinatur cervix, &c. Idem summum & fere unicum remedium in Apoplexia sunt *cucurbitæ* capiti impositæ. *Riverius*, *Zacutus Lusitanus*, &c. Cum morbi vis maxima est, admoveatur *cauterium actuale* inter primam & secundam nuchæ vertebram.

(*Remedia varia.*) Art. 328. Remedia sequentia interdum pro re nata in usum adduci possunt: *antimonium diaphoret. antihecticum Poterii*, *aurum fulminans*, *aurum Mosaicum*, *cataplasma suppedale*, *cataplasma de halecibus*, *elaterium*, *elect. antiapoplecticum*, *emplast. cephalicum*, *elixir pæon. Mynsicht. enema acre*, *enema apoplecticum*, *ens Veneris*, *flores salis armoniac. martiati*, *gargarisma ad pituitam*, *infusum cephalicum*, *pil. volat. sternutatoria omnia* (*flores Benzoin.* aliis ptarmicis adjecti illa multo efficaciora reddunt) *pulv. ad guttetam*, *tinctura epileptica*, *vinum benedictum*, &c.

HEMIPLEGIA, PARAPLEGIA, SEU PARAPLEXIA.

Ettmulleri sententia.

(*Ratio nominum.*) Art. 329. Paraplegia seu paraplexia, & apoplexia particularis, in altero tantum latere hemiplegia nominantur. Interdum afficitur totum corpus, excepto capite, ex obstructione spinalis medullæ; fre-

frequentius est morbus *secundarius*, interdum vero *primarius*; sensus vel motus vel alteruterque totaliter abolentur, vel multum imminuuntur.

(*Paraplegia ab apoplexia differt.*) Art. 330. Paraplegiæ, quæ *apoplexiam*, aliosque morbos immediate sequuntur, vulgo *paralysis* vocantur, sed *paralysis* est longe alius affectus, ut infra manifestum erit. (332.)

(*Curatio.*) Art. 331. *Vomitus* in omni paraplexia convenit & *purgatio* ad primarum viarum emundationem; *venæsectio* convenit in plethoricis; proximo loco *sudorifera* valde conducunt, cum specificis interspersis, decoctum *sassafr.* cum *roremarino* & *bacc. juniperi*; aliquando datur *aurum fulminans* ad gr. iij. vel iv. de reliquis internis medicamentis vide *apoplexiam & paralysin*; balnea ex *formicis* revera singulare quid obtinent in *paraplegiis* curandis.

PARALYSIS & PARESIS.

Ettmulleri sententia.

(*Paralysis & Paresis.*) Art. 332. Paralysis est gravior, & paresis levior affectus; paralysis est resolutio & relaxatio ligamentorum & membranarum motui inservientium, non ab obstructis nervis proveniens, sed a mera membranacearum & nervearum partium resolutione, & sic a *paraplegia* distinguitur, quæ ab obstructione nervorum exoritur; hæc sequitur *apoplexiam*, *epilepsiam*, *convulsiones*, *vertigines*, &c. qui affectus in se mutuo sunt permutabiles, & plerumque desinunt in *paraplegiam*: Illa vero sequitur alios morbos longe diversos, viz. *scorbutum*, *malum hypochondriacum*, *colicam*, & frequentior est in regionibus ubi vino & spiritibus indulgent; aut oritur etiam subinde a causis externis, ex fumis metallicis, &c.

(*Curatu difficilis.*) Art. 333. Paralysis cæteris paribus facilius curatur quam *paraplegia*, quæ plerumque omnem medici operam eludit, motus saltem amissus, superstite sensu restituitur; *tremor* superveniens est bonum signum recuperandi motum. „ Atrophia vero aut „ frigiditas pessime ominatur. „

(*Curatio.*) Art. 334. *Purgatio* lenis tantum institui debet cum *mercurio dulci & extracto hellebori*, *specie diaturb.* cum *rhabarbaro*, *pil. fœtid.* &c. & postea *sudorifera*, remedia *apoplectica*, & *epileptica*, *viperina*, *succinata*, *lumbricalia*, ex *milleped.* & *formicis* parata, *antimonialia*, *martialia*, *bezoardica*, *aurum diaphoreticum*; *antiscorbutica*, & *specifica* in sero lactis cocta quando a *dolore colico* ortum ducit; & externe pro abdomine illinendo *galbanetum Paracelsi*. Galbanetum Sennerti est præstantius medicamentum. Vid. *Pharm. Batean.* In genere *urticatio* membri resoluti est maximi usus, expertus loquor. *Thermæ naturales*, balnea ex *formicis* parata, *unguentum martiatum*, *nervinum*, *paralyticum*, &c.

Willisii sententia.

(*Definitio paralyseos.*) Art. 335. Paralysis est partium nervosarum a debita distentione resolutio, sive relaxatio; cujus ratione motus & sensus, nempe aut alter tantum, aut simul uterque, in toto corpore, vel in quibusdam partibus, debito more exerceri nequit.

(*Unde proveniat.*) Art. 336. Mentis hebetudo, oblivio & stupiditas, frequenter in paralysin mutantur. Paralysis aliis affectibus frequentius supervenit; quales præcipui sunt *carus*, *apoplexia*, *scorbutus*, *convulsio*, *colica*, *arthritis*, &c.

(*Difficile curatur.*) Art. 337. Paralysis ab apoplexia, caro, convulsione, colica, aliisque cerebri, aut systematis nervosi affectibus superveniens, si non brevi tempore in melius alteretur, aut medicamentis cedat, plerumque insanabilis perstat; hominibus provectæ ætatis, cacochymicis, valde scorbuticis, aut intemperatis accidens, atsi affectus haud immanis fuerit, difficile tamen curatur.

(*Curatio.*) Art. 338. *Phlebotomia* passim non omnibus convenit; & si hanc vetamus, non tamen ob eandem cum veteribus rationem, supponendo paralysin esse morbum frigidum; præmissis universalibus, viz. *vomitorio & catharsi*, cerevisia medicata parari potest ex *salvia beton. stæch. ling. sassafr. cortic. Winter.* &c. Quidam paralytici sunt frigidi, alii calidiores ex constitutione, ideoque remedia debent esse diversi generis, ut in ipso *scorbuto* evenire solet. Remedia in hoc affectu insigniora sunt *viperina, pulv. rad. serpent. virgin. gum. guaiac. tinct. succin. sp. C. C. succinat. pulv. ari comp. chalybeata, antiscorbutica* omnia, præcipue *succi antiscorbutici cum aqua raphan. aurantiis*, &c. Externe *fotus, linimenta, cucurbitulæ, vesicatoria, urticationes*, item immissio membri resoluti in *grana hordei* post cerevisiam subductam, vel intra *ventrem* vel *thoracem bestiæ recens mactatæ*, aut denique *balneum artificiale vel naturale*. His non succurrentibus proveniendum erit ad remedia magna, viz. *diaphoretica, salivantia, vomitoria fortiora*, &c. *sudorifica* usitatiora sunt decoctum *guaiac. spiritus & oleum ejusdem, mistura simplex, flores & spiritus salis armoniac. aurum diaphoreticum, sal viper. bezoar. min. tinct. antimon.* &c. Nullum datur præstantius remedium quam *thermæ nostræ Bathonienses*; quosdam tamen deterius reddunt. „ Pro pauperibus & nimis procul a *Bathonia* „ degentibus *Thermæ artificiales* ad imitationem naturalium ad hunc „ modum fieri possunt: ♃. *calc. viv.* ℔iv. *sulph. viv. pulv.* ℔ij. „ *coq. paulisper in aq. commun. cong.* xx. *vel.* xxx. *pro semicupio*. „

Inter legendum & ex Observatione.

(*Causa paralyseos.*) Art. 339. A spirituum inopia fit paralysis, ut in senectute valetudinaria, post immodica sanguinis, liquoris genitalis, &c. dispendia, e sanguine enim effœto pauci spiritus in cerebro procreantur.

(*Papillæ cutaneæ tactus organum.*) Art. 340. Credibile est papillas cutaneas esse tactus organum, ideoque hic ratio reddi potest, cur superstite motu sensus potest aboleri, viz. quia motus per nervos fit, sensus per papillas hasce.

(*Remedium ex formicis & ex semin. sinap.*) Artic. 341. Ad membra paralytica plurimum valent fomentationes quotidianæ ex *formicis* & earum *cubilibus* in aq. font. coct. interdum præsentaneam opem & firmum constansque robur partibus affectis afferunt; eodem tempore usurpetur oleum sequens, ♃. *sem. sinap. parum contus. q. v. sp. lavend. q. s. ut* madefiat; infunde frigide per horas 24. deinde oleum prælo exprimatur, cum quo inunge cervicis vertebras & spinam dorsi & etiam partes affectas. Nihil potentius est in affectibus paralyticis (inquit *Chesneau* experientia teste) ad discutiendum humorem aliquem in vertebris lumborum vel in musculis concretum, quam *oleum Philosophorum, & oleum terebinthinæ*, quod secundo exit post spiritum aureique est coloris. Si membrum paralyticum extenuetur, vix aut ne vix quidem restituitur.

(*Vires terebinthinæ e Chio.*) Art. 342. D. *Harris* in observationibus de morbis gravioribus asserit *terebinthinam e Chio* in hoc affectu vires plane admirandas obtinere; atque hunc in modum præscribit, ♃. *tereb. e Chio* ℥iij. solve in vitel. ov. immiscendo *syr. de stæchad.* ℥j.

℥j. *aq. lact. alex.* ℥iv. m. f. haust. singulis auroris capiend. ad quartam vicem. Addit præterea se dedisse *tereb. venet.* ʒvj. vel. ℥j. in haust. similiter dissolut. non modo in *paralysi*, verum & in *arthritide*, & in *rheumatis.* cum optimo successu.

(*Paralysis.*) Art. 343. Larynx, pharynx, & gula quandoque Paralysin patiuntur.

(*Laryngis,*) Paralysis *laryngis* prohibet deglutitionem liquidorum, non vero solidorum, quoniam epiglottis non perfecte claudet rimulam laryngis.

(*Pharyngis & gulæ.*) Paralysis *pharyngis* prohibet deglutitionem solidorum, non vero liquidorum. Paralysis *gulæ* omnimodam deglutitionem tollit. Interdum deglutitio læditur ex contractura spasmodica gulæ, quod hypochondriacis & scorbuticis est familiare.

(*Curatio.*) Art. 344. Epispastica sunt applicanda; antispasmodica & antiparalytica interne & externe usurpanda sunt; gargarismata & linctus in loquela amissa convenientia hic locum habent; speciatim *succus salviæ cum nuc. moschat.* castoreo frequenter & diu in ore detentus. „ Cataplasmate sequent. in praxi nostra quandoque usus sum, „ ℞. *pulp. raparum coct.* ℥iv. *herb. rut. contus. m.* ij. *sem. sinap.* ℥j. „ *pulp. alb. Græc. euphorb.* ʒij. *sulph. viv.* ʒij. *ol. suc.* gr. 100. *ung.* „ *nervin. q. s. m. f.* cataplasma gulæ applicandum.„

(*Paralysis linguæ.*) Art. 345. In paralysi linguæ solus succus *salviæ* obmutescentiam solvit; sequente gargarismate felici cum successu in praxi aliquando usus sum; ℞. *Fol. salviæ, rorismarin. ana m.* j. *hyssop. puleg. ana m.* ß. *sem. staphid. agr. sinap. ana.* ℥ß. coq. in q. s. aq. font. ad ℔j. Colaturæ add. *succ. salviæ depurat.* ʒij. *oxymel. scillit. aq. reg. Hungar. ana* ℥j. *syr. stœchad.* ℥iij. m. teneat coch. ij. in ore aliquandiu & deinde expuat, idque fiat frequenter in die.

Farrago sententiarum.

(*Celsi observatio.*) Art. 346. Solent, qui per omnia membra resoluti sunt, celeriter rapi; at si correpti non sunt, diutius quidem vivunt, sed raro tamen ad sanitatem perveniunt, & plerumque miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa. *Celsus.*

(*Curanda, ut lues venerea.*) Art. 347. Cura hujus mali a curatione *luis Veneree* non abludit multum, adeoque *mercurialia, sudorifera, decoct. e lign.* &c. prosunt. Externe *inunctiones, spirituosa* & *penetrantia* non in parte affecta, sed spina dorsi; ut *unguentum nervinum, martiatum, ol. tereb. sal. volat.* &c. Item maximo cum emolumento sequens emplastrum spinæ dorsi admovetur; ℞. *Empl. de ranis cum quadruplo mercurio* ℥j. *camphor.* ʒß. malaxetur cum *ol. succin.* & fiat emplast. *Waldschmid.*

(*Tinctura Pitcarnii.*) Art. 348. Tinctura antiepileptica *Pitcarnii* in cap. de *epilepsia* (385.) tradita purgantibus orba ab authore laudatur.

(*Remedia alia varia.*) Art. 349. Virtutes & usus remediorum sequentium lector ipse expendat. *Cataplasma de rapis, cinnabaris antimonii, emplastrum de pyrethro, enema apoplectic. enema terebinth. fotus spirituosus, galbanetum Sennerti, guttę Goddardianę, infusum cephalicum, linimentum paralyticum, oleum lumbricorum* (per distillationem mira præstat) *pulvis ad guttetam, spiritus sanguinis, succi scorbutici, tinctura cantharidum, tinctura epileptica, unguentum ad atrophiam, unguentum salino-volatile.*

CA-

CATALEPSIS.

(*Catalepsis.*) Art. 350. Catalepsis seu catoche, Latinis & Arabibus congelatio dicta, est affectus in quo ægri manent rigidi in eodem statu, quo prehensi fuerunt; interdum tamen nonnihil audiunt, vident, recordantur, & post narrant; si quid ori ingeratur deglutiunt, impulsi incedunt. Milites in obsidione Metensi hastam in manibus tenuerunt, equites turmam sequebantur, non minus quam non congelati.

(*Rare occurrit & rarissime curatur.*) Est morbus raro occurrens, at satis acutus, intra 3. aut. 4. ad summum dies jugulans; quandoque fit metastasis in *epilepsiam*, *apoplexiam*, vel *melancholiam*: in genere paucissimi restituuntur; nemo liberatur, cui secundo catochus supervenit.

Ettmulleri sententia.

(*Morbi descriptio.*) Art. 351. Catalepsis seu catoche, est affectus rarissimus, & summe mirabilis; in quo cessat omnis sensus internus, & externus, & motus, ita ut ægrorum membra rigida sint, & instar statuarum in sua positura: impulsa tamen moventur; sed tamen denuo in ista per motum acquisita figura fixa permanent. Vulgo pro *ecstaticis* habentur. „ In hoc affectu (inquit *Dolæus*) alvi ac urinæ fit „ suppressio; respiratio tamen integra & illæsa manet, ut & sangui„ nis circulatio: ægri vero immoti manent instar *Marpesiæ cautis*. „

(*Curatio.*) Art. 352. „ Quoad curam, in genere ab omnibus pra„ cticis tam veteribus quam neotericis hunc morbum ejusdem farinæ „ medicamentis, quibus *apoplexim* curari lectori patebit; unde jure „ merito *apoplexia inversa* nuncupatur. Remedia omnia prosunt, „ quæ viscidum quodcunque incidere vel attenuare, & pro ratione „ occasionis evacuare valent; excellunt *salia volatilia*; conveniunt „ *vomitoria antimonialia*, *epispastica*, *antispasmodica*, *antiparalytica*, *&c.*

Boerhaavii sententia.

(*Causa proxima.*) Art. 353. Hujus morbi causa proxima est immobilitas sensorii communis, prout primo momento insultus se habebat. Ergo sanguinis cerebrosi, glandularum cerebri, emissariorum ejus absoluta est quies, ut in initio. Omnes quidem in eo morbo functiones cerebri læduntur, & illæ, quæ inde pendent; soli musculi sic manent tensi, ut in initio erant; cæterum respiratio & pulsus supersunt, at plerumque leves. Dissecta cadavera demonstraverunt arterias venasque cerebri valde turgentes fortiter impacto denso cruore; in morte plerumque finitur.

(*Curatio.*) Art. 354. Solvitur interdum *larga narium hæmorrhagia*; ideoque curatio tentatur hæmorrhagiæ ex naribus prolectu, hæmorrhoidalis, menstruive fluxus prolectu; sternutatoriis, vomitivis; vesicatoriis; fonticulis (interscapularibus); setaceis; victu humectante.

STUPOR SEU TORPOR, & OBDORMITIO MEMBRORUM.

(*Stupor seu Torpor.*) Art. 355. „ Stupor vel torpor in genere est „ sensus tactus vel motus, vel utriusque imbecillitas, quæ quidem „ plerumque est aliqualis paralysis scorbutica inchoata; saltem istius mor„ bi plerumque est prodromus. Si plura simul occupet membra *hemiple*„ *giam* aut *apoplexiam* minatur. Stupor in facie *torturam oris* portendit. „

(Ob-

(*Obdormitio.*) Art. 356. „ Huc quoque pertinet affectus a quibusdam *obdormitio* membri unius vel plurium vocatur. Hæc obdormitio videtur esse affectus ex torpore & dolore aliquali simul mixtus, qualis a causa externa plerumque excitatur; compressione scilicet membri vel nervorum in eo, unde influxus spirituum animalium inhibetur, qui postea laxatis nervis copiose & subito in illud recurrunt, & subitam alterationem faciunt, quam dolor ille vel molestia sequitur. „

(*Historia singularis.*) Art. 357. „ Novi quemdam fere sexagenarium, qui *colica nervosa diuturna* laborasset, nimirum triginta plus minus annos per menses aliquot illum quotannis affligente, in hunc affectum tandem incidisse silente fere colica aut saltem leviter ac impotenter dolente, nempe *in stuporem, torporem & obdormitionem brachiorum & crurum, præcipueque manuum & tarsorum, & musculorum ocularium.* Huic imperavi *rhabarb.* ℈j. *vel* ʒß. alternis vel tertiis diebus hora aliqua antemeridiana masticare; opobalsami purissim. gr. xx. *vel* xxx. *in sacchar. crystal. instillat.* semel vel bis in die deglutire, cerevisiam & spiritus ardentes omnimodis prorsus interdixi. Porro bis tantum in die victum capere consului; jentaculum scilicet & cœnam idque ad intervallum *novem ad minimum horarum* omisso prandio; Aquam Spadensem inter cœnandum ad sitim potare loco cerevisiæ tenuis, vel aq. commun. atque ex hac methodo, dum hæc scribo, melius se habere videtur. Vires *Pisselæi Indici* nondum expertus est. “

TREMOR.

Ettmulleri sententia.

(*Tremor.*) Art. 358. Tremor est malum morbis *convulsivis* affine, in quo cum motu naturali & voluntario simul aliquid *convulsivi* concurrit; est affectus seipsum oculis prodens. Tremor supervenit animi passionibus gravioribus, speciatim iracundiæ, & crapulæ, sed hic est *accidentalis* & *transitorius;* metalli fossores & metalli fabri subinde tremunt; nimia Venus ad tremorem disponit; senio confecti fere semper tremore plus minus afficiuntur.

(*Prognosis.*) Art. 359. Tremor interdum periculosus est, quoniam facile degenerat in alios graviores affectus nervinos, in *paralysin, apoplexiam, lethargum, spasmum,* &c. in senibus est incurabilis. Tremor qui supervenit mulieribus post partum ex retentis quibuscunque in utero est periculosus affectus; subinde enim *epilepsias* lethales infert.

Art. 360. Tremori succurrunt omnia ea, quæ in *paralyticis, apoplecticis* & *convulsivis* morbis conveniunt, & quæ *nervina* dicuntur, privatim cerevisia *salviata,* proximo loco *stœchas Arabica, rosmarinus, melissa, majorana, radix & semen pæon. bacc. juniperi, rob. ejusdem, decoctum e lignis, aromata, castoreum, stercus pavonis, cinnabarini;* &c. Quoad externa eadem sunt ac in *convulsione tonica,* quibus addi potest usus *thermarum* (*psychrolusia.*)

CONVULSIO.

(*Convulsio ejusque divisio.*) Art. 361. Convulsio sive contractura est nervorum musculorumque versus suam originem, involuntaria & perpetua retractio, & ita distinguitur a *motibus convulsivis,* qui suas habent interpolationes: Estque vel *universalis, tetanus* dictus, qui dividitur in *emprosthotonum* & *opisthotonum;* vel *particularis,* quæ mem-

brum

brum quoddam vel articulum privatim reſpicit, hujus ſpeciei eſt *ſpaſmus cynicus*.

Schmitzii ſententia.

(*Spaſmus cynicus.*) Art. 362. Spaſmus cynicus, qui eſt diſtortio utrumque latus oris obſidens (ſin vero alterutrum tantum latus convellatur, *tortura oris* dicitur. *Ettmuller.*)

(*Tortura oris.*) a rictus canum ira percitorum & ad mordendum ſeſe comparantium ſimilitudine appellatur. Ex ſe turpe eſt malum & difficile curatu, exitialium morborum, ut *apoplexię*, aut *epilepſię*, non raro eſt prodromus, *Ligatura*, qua, tanquam capiſtro, facies ad figuram naturalem reducatur.

(*Curatio.*) Medicamenta *antiparalytica* & *antiſpaſmodica* ſunt uſurpanda. „ Pro homine quodam octogenario ſequens linimentum præ„ ſcripſi, non neglectis interim appropriatis internis, quorum nunc „ oblitus ſum; & præter ſpem omnem curatus eſt. ℞. *ſapon. Venet.* „ ʒij. *camphor.* ℈ij. *ol. mac. per expreſſ. aq. regin. Hungar. ana* ℥ß. „ *ſp. ſal. armoniac.* gr. xxx. *ol. junip.* gr. xl. *ol. caſtor.* ʒiß. *miſce.* „

Cęlii Aureliani ſententia.

(*Aureliani deſcriptio.*) Art. 363. Interdum buccas adducit in poſteriorem partem tanquam ridentibus; nunc palpebras & nares, collum etiam atque humeros rapit, & ita patientes facit commoveri tanquam onus humeris bajulantes transferendi ponderis cauſa (ſed hæc ſpecies videtur eſſe *emproſthotonus.*)

Aliunde.

(*Curatio.*) Art. 364. „ In hujuſmodi ſpaſmis particularibus poſt *eva„ cuationes* (ſi indicentur) factas, exhibenda ſunt remedia *antiſcor„ butica*, & *antiſpaſmodica*: Inter hæc eminent expreſſiones *millepe„ dum*, *caſtoreum*, *elixir pęonię* & decoctum *guaiaci*, & ultimo ad *to„ pica* deveniendum eſt; pars affecta, in artuum *contracturis*; ſi fie„ ri poſſit, *in intima bovis* aut *vervecis* recens cæſi immittatur, & ibi „ tamdiu detineatur, quamdiu animal calet; commendantur balnea „ præcipue *ſulphurea*, & *balſamum galbani terebinthinat.* a *Sennerto.* „

Ettmulleri ſententia.

(*Convulſio tonica.*) Art. 365. Colvulſio *tonica* eſt convulſio proprie dicta, viz. quando pars convulſa rigida manet, ac metus eſt ne omnino contracta permaneant. In *India orientali* epidemicum malum eſt varii generis convulſio, de quo eleganter ſcribit *Bontius*.

(*Curatio.*) Art. 366. Inter univerſalia, *clyſmata* ſunt valde proficua; remedia interna ſunt *carminativa*, *cephalica*, *antiepilectica*, in pertinaciori malo decoctum *e lignis*: Externe *linimenta ſpiritoſa & penetrantia*, ſpeciatim *lumbrici vivi* applicati, *ol. & ſp. lumbricorum camphorat. ol. ſuccin. cum petrol. galbanetum Paracelſi cum ol. euphorb. ol. terebinth.*

Aliunde.

(*Spaſmi ſive motus convulſivi.*) Art. 367. Spaſmi ſive motus convulſivi ſunt contractiones muſculorum non conſtantes, ſed cum interjecta aliqua quiete alternatim ceſſantes & celeriter redeunte ab involuntario & irregulari ſpirituum animalium influxu. Tales cernuntur in *epilepſia* in *paſſionibus hyſtericis & hypochondriacis*, aliquando in *ſcorbuto*, in *febribus malignis* male judicatis, in *capitis vulneribus* & *contuſionibus gravioribus*, &c. ſed hi affectus ſeorſim tractantur. Motus convulſivi ſive ſpaſmi ab ataxia ſpirituum in ſummitatibus, vel originibus nervorum inordinate deſcendentium oriuntur. *Tenſio convulſiva* ſolidarum par-

partium est una ex primariis causis, quæ *æquilibrium* destruunt inter solidas & fluidas. Jour. de Sçav.

(*Unde lethales.*) Art. 368. Lethalis evadit convulsio ex eo solum, quod suffocationem inducat convulsis musculis respirationi dicatis.

SINGULTUS.

Ettmulleri sententia.

(*Singultus.*) Art. 369. Singultus est motus diaphragmatis convulsivus. *Sternutatio* singultui superveniens illum solvit, quoniam est motus spasmodicus ei contrarius. Interdum est malum diuturnum per plures dies, menses, annos, affligens; aliquando penitus incurabilis; in quo casu occultum quoddam conformationis vitium, os ventriculi aut diapragma, aut nervos afficiens, fere subesse solet.

(*Cura.*) Art. 370. Quoad curam (est morbus *primarius* vel *secundarius*, si *posterior* habenda est ratio morbi a quo pendet, in genere *antispasmodica* & *stomachica* sunt adhibenda) *Laudanum* cum *cardiacis*, *zinzib. condit. stomachica*, *carminativa*, præmisso *vomitorio*, vel *purgatione cum calomel.* &c. Externe cataplasma ad singultum Mynsicht. quod componitur *ex fermento acri cum pulv. ment. & aliis aromat. cum ol. castor.* & malaxat. Quidam cum spongia aut pane calido applicant ventriculo fotum humidum factum *ex aceto cum castoreo*, *pipere & sinapi cocto*. Interne pelliculæ internæ *ventriculi gallinæ* exsiccatæ & pulverisatæ. Ubi pertinacior perdurat (in morbo *primario*) ad septimanas aliquot in corpore robusto semper provocandus est *vomitus*.

(*Spiritus æruginis.*) Art. 371. Virgo hoc morbo laborans per longum tempus post permulta remedia incassum tentata, solo *spiritu æruginis* ab empirico exhibito curata fuit. *Bonetus*.

(*Remedia varia.*) Art. 372. Eruditus medicus usum remediorum sequentium probe calleat, *aurum Mosaicum*, *cataplasm. stomach. fotus spirituosus*, *fotus stomachicus*. Et præ reliquis *julap. moschatum*, quo nondum hactenus novi præstantius remedium (inquit *Fuller.*) aliquando enim divinitus succurrit, & singultum superat. Hanc veritatem testatur praxis nostra. *Diascordium* larga dosi ad ℥ij. in febribus, *Sydenham.* (immo ad ℥iij. dari potest.)

STERNUTATIO.

(*Sternutatio.*) Art. 373. Sternutatio est motus convulsivus musculorum expirationi inservientium & diaphragmatis; nobis invitis accidit plerumque ex acrimonia humoris e glandulis narium sponte erumpentis; vel ptarmicis excitatur; immo aliquando ab aere frigido vel radiis solaribus.

(*Cura.*) Art. 374. Sternutatio nimia est morbus de genere *convulsivorum*; ideoque in genere eandem curam postulat; *lenientia* & *mucilaginosa* naribus attrahenda sunt; eandem fere curam admittit, ac singultus. (370.)

EPILEPSIA.

Ettmulleri sententia.

(*Epilepsia.*) Art. 375. Paroxysmi epileptici sunt motus convulsivi, quibus universum corpus, aut plura membra diversimode contrahuntur, vibrantur, aut agitantur.

(*Tres sunt gradus.*) Tres sunt gradus hujus affectus; primus parum differt a tertio gradu vertiginis (303.) In secundo gradu adsunt agitationes & gesticulationes variæ, sensibus externis ac internis perstantibus, aut in delirium abreptis, saltant, canunt, rident, flent, ridicula narrant, vociferant, pectora percutiunt; post paroxismum interdum omnium recordantur, interdum nihil sciunt. In tertio gradu omnis tam sensus quam rationis usus perit, ad humum prosternuntur, dentibus strident, corpus insigniter attollunt, spuma per os ejicitur, labia & linguam mordent, &c. quibus remittentibus ægri tanquam sopore oppressi jacent, ad se redeuntes nihil horum sciunt, tantum de torpore, & gravedine quadam capitis, & artuum lassitudine conqueruntur; qui secundo gradu laborant, vulgo *pro obsessis a dæmone* habentur.

(*Prognosis.*) Art. 376. Imprimis *lunæ motibus* auscultat epilepsia, maxime ea quæ est *per essentiam*. Epilepsia *habitualis* interdum sine periculo vitæ ad plures annos durat, utut sæpius recurrens ægros plus minus paralyticos, delirantes, aut stupidos reddat. In junioribus aliquando circa pubertatem terminatur, post 25. annum superveniens fere usque ad mortem durat, *teste Hippocrate*, sed hoc non est omnino verum. In junioribus spes est circa pubertatis tempus.

(*Curatio.*) Art. 377. Cura inchoanda est cum *vomitorio*, maxime si morbus sit *per consensum*, *mercurius dulcis* permiscendus est cum *purgantibus*, quæ etiam debent esse mitiora; laudantur *absorbentia*, *martialia*, *acidulæ*, *decoct. e lignis*, *fonticuli*; si *venæsectio* celebretur, fit in talo. Inter specifica *antiepilectica* numerantur sequentia, *Radix pæon. mar. flor. lilior. conval. tiliæ*, *sem. rutæ*, *viscus quercinum*, *vel potius corylinum*, *lignum buxi*, *sp. ceras. nigr. aq. epileptic. Langii sp. sang. human. secundin. human. cranium humanum*, *dens hippopotami*, *castoreum*, *stercus pavonis*, *camphora*, *sal & ol. succini*.

(*Quid agendum in paroxysmo.*) Art. 378. Ad excitandum ægrum e paroxysmo inflettur *fumus nicotianæ* (vel *avium pennarum*) in faucibus; suffitus *succini* etiam multum confert; conveniunt *ligaturæ* communicationem spasmodicam inhibentes, si, scilicet, *ab extremitatibus convulsiones inchoentur.*

Willisii sententia.

(*Paroxysmi descriptio.*) Art. 379. Insultus epilepticus universalis ac immanior tantum *convulsio* esse videtur, cujus accessio ut plurimum ex improviso aggreditur, ægrosque nihil tale cogitantes opprimit, atque ictu oculi citius, sensu & intellectu orbos, in terram præcipitat; quippe non tam cadunt, quam cum impetu quodam prosternunt; postratis supervenit stridor dentium cum spuma oris, sæpe etiam capitis concussio; brachia & crura, necnon cervix & dorsum, aut statim rigida fiunt, aut variis flexionibus distorquentur, plerisque præcordia & hypochondria & venter intumescunt, post aliquod tempus ad se redeunt, superstite dolore capitis & hebetudine.

(*Curatio.*) Art. 380. Est morbus curationis difficillimæ, aliquando tamen medicamentorum ope profligatur, aliquando sua sponte terminatur, viz. circa pubertatis tempus aliter in mortem definit, vel in alium morbum commutatur, scilicet, *paralysin*, *lividitatem*, aut *melancholiam* (incurabilia.) *Alphonsus Ferrerius* plurimos epilepticos simplici *guajac.* decocto bis in die ad ℥vj. vel viij. præscripto ejusque decocto secundario vice potus ordinarii (prout in *lue venerea* assolet) assumpto se curasse affirmat: si tali decocto *radix pæon.* aliaque *specifica* addita fuerint, forsan efficacius esset remedium.

Chesnea-

Chesneavi sententia.

(*Nota bene.*) Art. 381. Quod palpitatio est cordi, talis omnino est Epilepsia cerebro; nam cum in eosdem usus habeat utrumque principium suam *systolem & diastolem*, harum ratione, ambo ab iisdem causis, simili symptomate affici par est. Ideo Epilepsia, sive tanquam morbus sive tanquam symptoma spectetur, dicenda est cerebri, aut alterius cujusque partis alteratio, quæ apta nata sit gignendæ materiæ, ichoris, aut vaporis simili, qualitatibus cerebro proprietate specifica infensis, cujus occursu totum concutitur motu *palpitationis* simili cum læsione functionum, nervosa in consensum trahens, quæ suo modo etiam *palpitant* (quemadmodum *arteriæ palpitante corde*) quousque cerebrum noxia excusserit.

(*Coercitio membrorum.*) Art. 382. Non possum probare, quod omnes fere consulunt, *membra scilicet coercenda esse tempore paroxysmi*, existimantes ex illa convulsivi motus cohibitione levari musculos; sed tantum abest: cum enim cohibitio hæc sit violenta, impediatque musculi contractionem ad terminum suum pervenire: quo longius est ab illo, eo major fit fibrarum musculi contentio.

Barbettii sententia.

(*Ratio habenda est causæ, unde oriatur.*) Art. 383. Si Epilepsia oriatur ex cerebri *idiopathia*, semper adest gravitas, & atrox dolor capitis, item sensuum debilitas, stupor, faciei pallor, & insomnia turbulenta; si ex *sympathia* ventriculi, ii in præcordiis & circa orificium ventriculi dolorem, corrosionem vel distentionem sentiunt, præsertim jejuni, & difficillime inediam tolerant; paroxysmum semper antecedunt nausea, dolor & palpitatio cordis animique deliquium; solvitur autem paroxysmus cum vomitu biliosorum aut pituitosorum acidorumve humorum: Si ex *utero*, circa lumbos & pubem dolores, & simul capitis acerbi cruciatus percipiuntur.

(*Curatio.*) Art. 384. In hoc morbo curando omnibus fere antecellunt *flores salis armoniaci* & *ejusdem spiritus*, qui est valde volatilis & penetrantissimus, item prodest *cinnab. nativ.* præmissis universalibus haustus sequens bis in die exhibitus puellam ab hoc malo liberavit, ℞. *sapon. Hispan. albiss.* ʒß. *coque ex lact. vaccin.* ℥iij. bibatur tepide.

Pitcarnii sententia.

(*Pitcarnii tinctura.*) Art. 385. In Epilepsia vel paralysi post *vomitum* repetitum & *vesicantia*, detur tinctura antiepileptica sequens (junioribus vero exhiberi debet *mercurius* & jusculum cum *lumbricis terrestribus*) ℞. *Rad. valerian. sylv. dictam. alb. ana* ʒvj. *castor. sterc. columb. ana* ℥ß. *visc. quercin.* ℥vj. *cinnam. sumit. rorismarin. ana* ʒß. *fol. sen.* ℥ij. *jalap. turpeth. ana* ℥ß. Infunde frigide per dies x. in vin. alb. Gallic. ℔viij. colaturæ add. *pulv. cran. humani ungul. alcis ana* ... *sacchar.* ℥iv. *cui immisce rite ol. succin.* ℈iv. & *spir. castor.* ʒij. ... ℥iv. Expedit hanc tincturam *purgantibus* orbam exhibere in *paralyticis* declinante morbo. Expedit etiam ægros, post membra affecta ad ignem liberaliter & strenue perfricta, *aquis frigidis* immergere.

Harrisii sententia.

(*Pulvis specificus.*) Art. 386. *Lumbric. terrest. præparat.* ℥j. *cran. human. præparat.* ʒij. *cardamon. min.* ℈ij. m. f. pulv. in chart. xij. distribuend. sumebat Epileptica unam bis in die in coch. julap. cephalic. sequent. superbibebatque ejusdem coch. iij. ℞. *Aq. ceras. nigror. flor. tiliæ ana* ℔ß. *pæon. comp.* ℥j. *tinctur. castor.* ʒij. *syr. pæon. comp.* ℥ij. m. julap. sed quia tantam pulveris nauseabundi quantitatem ventriculus

fastidiebat, paulo post sing. doses *elix. propriet. dulc. gutt.* xxx. sacchar. tantillo instillat. insuper mox deglutiebat: atque hac methodo curata est puella Epileptica postquam plurima alia incassum tentavit.

Farrago sententiarum.

Art. 387. Epilepticus, remediis aliis minus proficientibus, *super mare naviget ad nauseam & vomitum excitandum*, idque aliquoties repetat; & deinde deambulet, horis tribus quatuorve, quotidie, per integram septimanam, vel diutius, in *sulco immediate post aratrum humum versans, in agello annis aliquot feriato*. Dicet aliquis authorem pro certo insomniis ludificari, quanquam hoc credat, experiri licet, nec fortasse facti pœniteat.

Art. 388. Ultra omnia, ad morbum caducum curandum, & penitus eradicandum valet *diæta lactea* ab aliis quibuscunque obsoniis & potulentis omnino abstinendo; ut ex insigni historia *Medici*, *Noviomagi* non multo pridem degentis, isto modo curati docemur. Vid. *Cheynei* Tractat. de Arthritide, pag. 103, &c.

Art. 389. Causa proxima omnis Epilepsiæ exquisitæ semper est nimia cerebri in nervos motorios, nulla in sentientes actio. *Boerhaave*. *Melancholici* fiunt aliquando Epileptici & contra. Epilepsia (inquit *Hippocrates*) *pituitosis* quidem contingit, minime vero *biliosis*.

(*Remedia varia.*) *Crato cinnabarim nativam* tanquam Epilepsiæ *magnetem* commendat, hoc modo exhibitam; ℞. *Cinnab. nativ. opt. subtilissime trit.* ℥ß. *coral. rub. præparat. margar. præpar. ana* ℈j. *croc. opt.* ℈j. *fol. auri* N. xx. f. pulv. subtilissimus, dos. ℈ij. cum julap. cephalic. *Succus rutæ* multum laudatur ad epilepsiam; ideoque ejusdem *extractum* iisdem pollet viribus, & commodius sumi potest. Electuarium Peruvianum Epilepticum *Fulleri* est præstantissimum & certissimum Anti-epilepticum, uti experientia me docuit (inquit *Fuller*.) Post debitas *evacuationes* adultis dosis sit ʒj. mane & vesperi per 3. vel 4. menses, & postea per triduum vel quatriduum ante *novilunium & plenilunium*. *Morbos Epilepticos, hystericos, & choream sancti Viti penitus eradicat*.

(*Alia medicamenta*,) In morbis hujusmodi convulsivis ægrotis *prædictum electuarium* frequenter exhibui & (libenter agnosco) raro frustrata fuit spes mea. Eximiæ vires *radicis valerianæ sylvestris* a Fabio Columna prædicatæ, & a Riverio memoratæ, experientia M. Marchant denuo confirmatæ sunt. Memoir. de l' Acad. Vol. x. p. 430.

(*Viscus Arboreus.*) Cortex *Peruvianus* (inquit *Colebatch* in Dissertatione de Visco) non certius febri intermittenti, quam *viscus arboreus* Epilepsiæ, choreæ Sancti Viti, & morbis universis convulsivis, etiam asthmati convulsivo (& si huic, tussi convulsivæ) medetur. Dosis in substantia adultis ad ʒß. vel ultra forma boli sexta quaque hora superbibendo haust. infus. fortis ejusdem plantæ. Si singulis unciis pulveris visci addatur drachma *asæ fœtidæ*, medicamentum efficacius evadet. „ Operæ pretium esset procul dubio, vires *humoris mucilaginosi* „ *baccarum* in his affectibus tentare; Valde enim probabile est vim „ eandem, si non superiorem eo inesse; & forsan esset medicamen- „ tum minus nauseabundum. Præter jam dicta medicamenta sequentia etiam quandoque præscribentis intentioni quadrare possunt, viz. *aurum fulminans, aurum Mosaic. pulvis ad guttetam, sp. C. C. succinat. electuar. cephalic. elect. epileptic. tinctur. epileptic. & infusum cephalic. Fulleri. Elect. epileptic. & emulsio pæon. Batean.* &c.

CHOREA SANCTI VITI.

(*Chorea Sancti Viti.*) Art. 390. Chorea sancti Viti a sacello sancti Viti

cti Viti nomen accepit, quo loco verno tempore juvenes utriusque sexus saltandi gratia convenire solebant, & saltare more enthusiastico; atque ibidem interdum hoc morbo correpti erant.

Sydenhami sententia.

(*Ejusdem descriptio.*) Art. 391. Chorea sancti Viti est *convulsionis* quædam species; pueros puellasve a decimo ætatis anno ad pubertatem invadit, prodit se claudicatione, vel instabilitate alterutrius cruris, quod æger post se trahit fatuorum more; manum ejusdem lateri, vel pectori, vel alii alicui parti applicatam nequit contineri in eodem situ horæ momento, sed in alium situm & locum convulsione distorquebitur, quicquid æger contra nitatur. Antequam poculum ad os possit adducere, mille gesticulationes, circulatorum instar, exhibebit: non enim recta linea ori admovet, sed deducta a spasmo manu, huc illuc aliquandiu versat, donec tandem forte fortuna labris propius apponens liquorem de repente in os injicit, & avide haurit, dedita tanquam opera, ut spectantibus risum moveret.

(*Cura.*) Art. 392. Ad curam rite instituendam *vena est secanda*, & postridie exhibe *potionem purgativam communem*, & vesperi *hauft. paregoric.* postea sanguis iterum extrahatur, & ad *catharsin*, ut prius, æger revertatur, & ad tertiam, quartamve vicem si vires ferant: diebus purgatione vacuis sequentia exhibeantur; ℞. *Conserv. absynth. Rom. flaved. aurant. ana* ℥j. *anthos* ℥ß. *theriac. Androm. vet. nuc. moscat. condit. ana* ʒiij. *zinzib. condit.* ʒj. *syr. e succo citr. q. s. f.* elect. de quo capiat quant. NM. mane & horas 5. pomerid. superbibendo vin. sequent. coch. v. ℞. *rad. pæon. enul. campan. imperator. angelic. ana* ʒj. *fol. rut. salv. beton. chamædr. marrhub. alb. summit. centaur. min. ana* m. j. *bacc. junip.* ʒvj. *cort. aurant.* ij. infunde frigide in vin. canarin. ℔vj. coletur usus tempore. ℞. *Aq. rut.* ℥iv. *epileptic. Langii, brion. comp. ana* ℥j. *syr. pæon.* ʒvj. m. f. julap. cap. coch. iv. sing. nocte hora decubitus instillando *spiritus* C. C. gr. viij. applicetur plantis pedum emplast. e *caranna*.

(*Ad recidivam præcavendam.*) Art. 393. Ob recidivæ metum pertundenda est vena, & purgandus æger aliquoties ea ipsa anni sequentis tempestate (vel paulo ante) qua morbus invasit.

(*Curatio singularis.*) Art. 394. „ Ipse vidi puellas duas hoc morbo „ affectas diutius saltitantes, tanquam lyra agitatas, cum mentis qua„ dam alienatione pro tempore; has curavi cum *expressione millepedum* „ *& cortice Peruviano*, præmissis *venæsectione & leni cathartico*. Exem„ plum hujus affectus singulare habet *Solenander*, *consil. med. p.* 310. „ *Electuarium Peruvian. epileptic. Fulleri* vim habet egregiam ad hunc „ morbum domandum. Pater prædictarum puellarum, qui *clericus* erat, „ filias suas *incantamentis*, *vel veneficarum malis artibus* revera affici „ persuasum habuit, nec ab ista opinione abduci potuit. Rem vero „ longe aliter se habere ex eventu luculenter patuit; antedicta enim „ remedia *obsessionem* istam protinus comminuerunt, quæ *precibus &* „ *lacrymis* respuerat obtemperare.

F A S C I N A T I O.

(*Fascinatio.*) Artic. 395. De Fascinatione in praxi mea nihil experien„ tia didici, quodcumque & quotcumque de ea vulgo perhibentur, ne„ que credo ullos morbos a veneficiis suscitari; ideoque de medica„ mentis & curatione eorum sollicitum esse non est necessarium.

(*Curatio.*) „ In prodigiosis vero quibusdam morbis, symptomatum „ inusitatorum caterva stipatis, medicamenta *vermifuga*, item illa, „ quæ *epilepsiæ vel suffocationi uteri* medentur, vel *flatus discutientia*, „ utpote etiam quæ naturaliter repugnant dispositionibus illis in cor- „ pore, quibus diabolus ad præstigias suas abuti possit, (uti credunt „ Theologi) semper locum habent. „

HYPOCHONDRIACA & HYSTERICA AFFECTIO.

Sydenhami sententia.

(*Hypochondriaca & hysterica affectio.*) Art. 396. Hypochondriaca & hysterica affectio est morbus frequentissimus; paucissimæ quidem fœminæ vel viri sedentarii ab illo penitus immunes sunt; symptomata aliorum pene omnium morborum æmulatur; quamcunque enim corporis partem insederit, symptomata qualia ei parti competunt, statim producit. In capite *apoplexiam* facit, quæ similiter hemiplegia solvitur. Spasmos horrendos gignit *epilepsiæ* similes, paroxysmum hystericum proprie dictum faciens, vulgo *uteri strangulatum*. *Cephalalgiam* intolerabilem excitat, *clavus hysterus* nominatur, dolorem transverso pollice possis contegere. *Palpitationem cordis* præcipue *chlorosi* laborantibus concitat. Aliquando (sed rarius) pulmones obsidet, & *tussim* excitat fere continuam sine expectoratione. *Dolores colicos & iliacam passionem* nonnunquam æmulatur, & interdum *ictero* paroxysmus solvitur; hoc genus in fœminis laxiori corporis habitu præditis locum habet; de salute plerumque desperant. Paroxysmum *nephriticum* aliquando mentitur. In ventriculo *vomitum*, in intestinis *diarrhœam* efficit, sine dolore tamen. Partes externas non raro occupat dolore; præcipue in dorso, & aliquando tumore maxime in cruribus & tibiis; tumores ab *Hydropicis* discriminantur, in eo quod majores sint tempore matutino, & vestigium digiti impressi non retineant. *Dentes* etiam interdum afficit. Dolorem in dorso certo certius persentiscunt, quotquot hoc affectu tanguntur. Externarum partium *refrigeratio* his omnibus quasi viam sternit, & plerumque non nisi finito paroxysmo dispellitur. Adsunt in fere omnibus spirituum dejectiones & subsidentiæ, risus & lacrymæ sine ulla προφάσει. Et postremo (quod tristissimum est) magis *animo* ægrotant quam *corpore* hoc modo afflicti. Urina limpida & magna quantitate excernitur, quod signum est *pathognomicum*. Ptyalismus nonnunquam eo gradu laborantes afficit, ut mercurio delibutos facile crederes. *Flatus nidorosos*, nunc *acidos* eructant, atrocissima *animi pathemata* in sinu fovent.

(*Causæ.*) Art. 397. Causæ *procatarcticæ* sunt vel vehementiores corporis motus, vel etiam multo sæpius violentæ quædam *animi commotiones* a repentino aliquo sive iræ, sive doloris, & similium passionum insultu. Causa efficiens est ἀταξία spirituum animalium. „ Secundum mentem quorumdam pathemata, *vapores* vulgo dicta alterutro, tanquam causa immediata, fundamento niti, viz. *nimis* „ *titillante*, *vel molestiore quadam ineffabili sensatione* præter modum „ partes illinc irritante, vel hinc vellicante; unde secretiones eva- „ dunt valde impares & male comparatæ. „

(*Indicatio curativa.*) Art. 398. Præcipua indicatio curativa sanguinis corroborationem indigitat; ideoque post debitas *evacuationes* (ubi indicantur) *chalybeatis*, *amaris*, *corroborantibus* & *volatilibus* cura perficien-

ficienda est. Chalybeata fœminis quandoque magnas tum animi tum corporis perturbationes inducunt; in hoc casu exhibe *laudan. liquid.* guttas aliquot sing. nocte in *aq. aliqua hysterica*. *Aquæ minerales* omnes chalybis præparationes longe superant. *Limaturæ ferri crudæ* in robustis corporibus cum majori fructu exhibentur, quam quævis præparatio. Aqua communis imprægnata *ferreis clavis & calceis equinis*, &c. medicamentosa evadit æque ac *aquæ minerales*. Inter bibendum *aquas ferreas*, si aliquod symptoma gravius acciderit, quod potationi aquarum referri potest, tunc ab iis abstinendum, donec symptoma istud evanuerit: in earum usu ad sex septimanas ad minimum perseverandum est; *zingiber conditum*, *& semina carui saccharata* ad ventriculum calefaciendum sunt subinde sumenda, dum *aquas* bibunt. *Theriaca Andromach.* & *vinum Hispanicum* multum laudantur. *Cortex Peruvianus* in hoc morbo eximias vires obtinet, præsertim fœminis, quæ spasmis afficiuntur, ut & *diæta lactea* in *colica hysterica*. *Equitatio* usus est eximii. In paroxysmo ad fœtida cunfugiendum est, quæ spiritus in ordines compellunt; quæcunque fœtent huic intentioni inserviunt. In doloribus vehementioribus, vomitionibus, & diarrhœis ad laudanum tanquam ad sacram anchoram confugiendum est.

Willisii sententia.

(*Paroxysmi hysterici descriptio.*) Art. 399. Hystericæ affectionis signa sunt motus in imo ventre, ibidemque velut *globi* cujusdam ascensus, dein rugitus, aut vomendi nixus, hypochondriorum distentio & murmur cum flatuum eructatione, respiratio inæqualis ac ut plurimum impedita, præfocatio in gutture, vertigo, oculorum inversio aut rotatio, sæpe risus aut fletus, fabulatio absurda, quandoque ἀφωνία & ἀκινησία cum pulsu obscuro aut nullo & aspectu cadaveroso, interdum motus convulsivi in facie & artubus, & nonnunquam in toto corpore.

(*Symptomata in viris.*) Art. 400. Symptomata hujus morbi in viris sunt, quæ sequuntur, cardialgia, flatuum ingens proventus, rugitus ac crebra vomitio, in sinistro hypochondrio distentio, ac subtus *ventriculum* pulsatio immanis sentitur, borborygmi, & murmura. In *thorace* constrictio & angustia, respiratio difficilis, cordis tremor & palpitatio, spirituum deliquia. In *capite* dolores atrocissimi, scotomiæ, vertigines, vigiliæ pertinaces, cogitationum æstus & fluctuatio, animi incertitudo, phantasia perturbata, rei cujusque formido & suspicio, morborum, quibus immunes sunt, possessio imaginaria, melancholia & mania, dolores vagi, spasmi, stupores, sudores nocturni, febres erraticæ, &c. sputatio fere continua. *Highmorus* supponit præcipuam hujus morbi causam esse in vitiosa ventriculi constitutione.

(*Curatio.*) Art. 401. Ad therapiam quod attinet, quoniam quamplurima symptomata sunt *convulsiva*, ideo constat remedia *antispasmodica* potissimum indicare. In paroxysmo *fœtida* interne atque externe valde prosunt; nonnullis convenit in medio paroxysmo *aq. frigidæ* haustum, in qua *camphora* deflagravit, propinare. Extra paroxysmum *evacuationibus* necessariis factis, medicamenta vulgo *digestiva*, quæ ventriculi tonum ac fermentum spectant, locum habent; talia sunt *tinctura sacra*, *elixir propriet. pulv. ari comp. sal. absynth. cremor. tartar. vitriol. vitriolum Martis*, &c. „ Inter digestiva & chalybeata pro certo eminent virtutes *entis Veneris*; utcunque tamen an sit revera *anodynum*, ut a quibusdam perhibetur, dubius hæreo; nondum enim satis compertum habui. „ Externe *fotus stomachici*; postremo ex medica-

dicamentis *chalybeatis* maximum juvamen sperandum est. Potus assiduus *coffee* aut *theæ* paratus nonnullis emolumento fuit; *acidulæ* fere semper cum fructu sumuntur. *Pil. nostr. hyster.* in paraxysmo & extra; ℞. *Facul. brion. asæ fœtid. castor. ana* ℨj. *sal. coral. succin. Jovis ana* ℨß. *galban. in aq. bryon. comp. solut. q. s. f. massa.*

Purcellii sententia.

(*Hic affectus est morborum legio.*) Art. 402. Hysterica passio (inquit *Galenus*) unum quidem est nomen, varia tamen & innumera accidentia sub se comprehendit. Inter alia symptomata hoc morbo occurrentia perquam notabilis est sensus *frigoris*, quem percipiunt ægræ per dorsum assurgentem & mox per universum corpus diffusum, sequitur cephalalgia, & nonnunquam cordis palpitatio, & animi deliquium, & deinde brevi sensim ad se redeunt: in aliis præterlapso frigore succedit insignis calor, qui pleraque symptomata antedicta cum aliquot novis accersit; interdum in initio paroxysmi frigus est vix perceptibile, & tunc symptomata graviora non nisi post accessum caloris tragœdiam agunt. Propter diaphragmatis & musculorum respirationi inservientium violentum ac perpetuum spasmum fœminæ hystericæ quandoque diutissime procumbunt instar mortuarum sine (sensibili) respiratione, immo interdum per integrum diem & diutius. Probe animadvertendum est hunc morbum ire & redire, & suos habere paroxysmos, etiamsi non certis ac statis periodis recurrentes, sicut febrium intermittentium.

(*Causæ.*) Art. 403. Causa primaria hujus affectus sunt *cruditates & coctiones vitiosæ*, quæ plerumque ante adventum paroxysmi in ventriculo gravedinem ac perturbationem, in intestinis murmura ac borborygmos pariunt, inde producitur spirituum ἀταξία, quæ est *causa proxima* reliquorum symptomatum; *causæ remotiores* ex errore aliquo circa sex res non naturales suboriuntur.

(*Methodus therapeutica.*) Art. 404. Ad therapiam rite instituendam accurate distinguendum est medico de constitutione patientis, an sit sanguinea & biliosa, vel pituitosa ac melancholica, & etiam de cruditatis peculiari genio, utrum sanguinis crasin nimis viscidam, & glutinosam reddit, aut nimis laxam & ebullitionibus proclivem. Affectionum Hystericarum cura *huic fundamento* maxime innititur: ex his etenim inter se plane discrepantibus oriuntur indicationes longe a se invicem diversæ. Sensatio frigoris in dorso, item pulsus debilis & tardus, sanguinis lentorem arguunt: pulsus celerior, calor ingens frigus excipiens, odor moschi, zibethi, ambræ, paroxysmum accersens, &c. statum sanguinis esse laxiorem & fermentiscibilem indicant.

(*Curatio.*) Art. 405. E paroxysmo excitandæ sunt, naribus *volatilia & fœtida* admovendo, *plantas pedum titillando* (experimentum est *Dolæi*) & in graviori casu *apoplectico* scilicet, *punctionibus*, *scarificationibus*, *vesicantibus*, *ustionibus*, *sartagine calefacta*, &c. sunt suscitandæ. Iis, quarum sanguis est viscosus & nimis tenax, convenit *venæsectio*, & postridie vel die sequenti *emeticum*, vel, si minus congruum judicatur, *catharticum*, his ita præmissis, ad *attenuantia & aperitiva* accedendum est; & hic apprime conducunt juscula ovin. vel gallin. cum *radicibus & herbis aperitivis*, & *rubigine ferri* (in nodul. ligat.) incoct. (vel, si ob ferrum incoctum ventriculus nauseat, forsan non erit minus efficax, si singulis auroris post medicamentum aliquod *chalybeatum* assumptum superhauriatur catillus istiusmodi jusculi.) Potus quotidianus sit *vinum Gallicum* aqua dilutum cum gut.

xxv.

xxv. vel xxx. sp. sequent.; ♃. *Sal. volat. oleos.* ʒiij. *sp. lavend.* ʒj. m. In hoc affectu nullum remedium efficacius datur quam *radix hellebori* vel ejus *extractum*. Constat ex solo usu *elect. chalybeat.* seq. (♃. *Cort. Peruv. pulverisat.* ʒß. *coral. rub. ocul. cancr. præp. ana* ʒiij. *ferr. rubiginos.* ʒiiß. *sal. absynth.* ℈ij. *cum q. s. syr. absynth. f. electuarium*) Fœminas quamplurimas Hystericas curatas esse. In *altera crasi*, ubi sanguis est nimis laxus & ebulliens, indicantur remedia calorem *temperantia*, *venæsectio*, *emulsiones*, *cortex Peruvianus*, *aq. Tunbrigenses*, *Bathonienses*, *jusculum cancrorum fluviatilium*, &c. Accuratam sane horum affectuum historiam, symptomatum ætiologiam nobis dedit laudatus author in tractatu suo eleganti *de hysteria*, idiomate vernaculo conscripto.

Ettmulleri sententia.

(*Mali Hypochondriaci symptomata præcipua.*) Art. 406. Malum Hypochondriacum est effectus ex multis symptomatibus diversimode complicatus, a cruditate acida plus minus viscida in primis viis natus; cujus eminentior gradus vocari solet *scorbutus*. Inter signa primaria sequentia sunt eminentiora, viz. cum adsunt pathemata stomachi non rite digerentis cum symptomatibus circa abdomen, cum torminibus & flatibus intestinorum, alvi obstructione, corporis perturbatione, &c. Sed non omnia in omnibus; ordinario motiones, & plus minus dolores, murmurationes, distentiones, & aliæ abdominis affectiones, cum præcordiorum angustia, & respirationis difficultate, flatibus & scotomatibus, vel vertiginosa affectione rationem formalem constituunt. Est affectus quidem complicatissimus; tres fere gradus paroxysmi statuuntur, viz. primo dum *respiratio est libera*. 2. Quando *hæc impedita*, & *pulsus* fere cessat. 3. Quando etiam *convulsiones* superveniunt.

(*Curatio.*) Art. 407. Emplastrum e *galbano* cum aliquot granis *zibethi*, umbilico opponi debet; *zibethum* enim umbilico illitum suffocationes Hystericas insigniter alleviat, modo non nares nimium feriat. *Enemata* conducunt ex *carminantibus cum ol. succini* & *salibus volatilibus*, item ex *urina sani*; ut & *clysmata terebynthinata*. Misturæ ex *salibus volat.* cum *castor.* & *opiatis* optime paroxysmum sedant, conducunt etiam *trochisci de myrrh. stercus equinum maris* est remedium nulli cedens; *succus ejus cum vino*, vel *decoctum* propinatum expectando sudorem est incomparabile in, vel extra paroxysmum; *fuligo furni splendens* est medicamentum pro pauperibus, item *flores sulph. cum N. M.* & *theriaca* in vino solut. cum additione *castr.* In graviori malo exhibere soleo potionem seq. deterrimi quidem saporis, sed præsentanei effectus; ♃. *Aq. menthæ flor. sambuc. matricar. ana* ℥j. *essent. castor.* ʒiß. *ad* ʒiij. *sal. volat.* C.C. *gr.* xij. *succin. gr.* viii. *laudan. hyster.* ℈ß. *syr. e cort. aurant.* ℥ß. *m.* capiatur expectando sudorem. In specie *sclaræa* (horminum hortense) vel ejus decoctum est experimentum singulare paucis notum in suffocatione uterina.

Loweri sententia.

(*Boulimia*) Art. 408. Melancholia Hypochondriaca affecti humore salino in ventriculo deposito magna *boulimia* sæpissime tentantur, & quamdiu appetitus iste durat, ab omni dolore corporis immunes sunt, humore vero isto acri & ferino, metastasi quasi facta, in alias corporis partes deposito, cruciatus & spasmi ciuntur, interea etiam ut ventriculi appetitus omnis & digestio propter defectum ejus penitus flaccescat, quod Hypochondriacis fere omnibus solemne est, atque ma-

læ sanguinis diathesi, potius quam lienis vitio, proxime imputari debet. De corde p. (147.)

Farrago sententiarum.

(*Prudentia opus est in medico.*) Art. 409. Morbi longi, teste *Platone in Timæo*, blandissime tractari expetunt, non vehementioribus irritari. „ Mens ipsa ægroti frequentissime adeo insigniter afficitur in hoc „ morbo, ut sæpius cogatur medicus aliquid admittere, quod jubent „ *consuetudo*, *opinio vulgi*, *superstitio præjudiciaria*; quod tamen sana „ ratio e contra vetat. „

(*Diagnosticon singulare.*) Art. 410. Mulieres hystericæ sensum quendam *frigoris in vertice capitis* pati solent, estque hoc præcipuum hysteriæ diagnosticon. *Baglivius.*

(*Bezoarticum Joviale.*) Art. 411. *Bezoarticum Joviale* est præstantissimum remedium & infallibile in affectibus hystericis, ut pluries mirati sumus. *Idem.*

(*Emeticorum efficacia.*) Art. 412. In affectionibus hypochondriacis *vomitus* est ante omnia provocandus; sic enim fomes subtrahitur morbo, & revera est basis curæ. *Pitcarn. in M. S.* In hoc consentientem habemus doctissimum D. *Wodward*, mihi amicissimum.

(*Remedia varia.*) Art. 413. Remedia sequentia quamplurimis indicationibus satisfaciunt, si quis cognoverit uti. *Aurum Mosaicum*, *cerevisia hysteric. Fulleri. Chalybs sine acid. Batean. Decoctum nigrum* (Art. 48.) *elect. hysteric. elect. Peruv. epileptic. & enem. hysteric. Fulleri. Ens Vener. flor. sal. armoniac. martiat.* Infusum amarum sequens ♃. *cort. Peruv. crasse pulv.* ℥ij. *tart. alb.* ℥ij. *fervent. virgin.* ℥i ß. *infund. frigide in vin. rub.* ℔ij. *coletur usus tempore. Infus. chalybeat. amar.* (Art. 48.) *Mistura ecphractica*, *julap. camphorat. mistura hysteric. spirituos. & pil. hysteric. Fulleri. Pulvis ad guttetam*, *pulv. hysteric. Bat. sal. Jovis tinctura asæ fœtid. tinctur. epileptic. Fuller. sp. C. C. succinat. tartarum vitriolatum*, *vitriolum Martis &c.*

MEMORIA LÆSA.

(*Memoriæ ætiologia.*) Art. 414. Inter omnes animæ humanæ facultates ne una quidem tanta difficultate & molestia philosophorum animos exercuit ac *Memoriæ ætiologia*. Non pauci sunt, qui opinantur istam facultatem construi ex repositorio variarum idearum sensibilium oblata occasione primitus collectarum, & in cerebro cum signaturis quibusdam ordinate depositarum, unde ad usus futuros tamquam ex promptuario ad libitum evocantur: sed duæ admodum graves obtrudunt difficultates, nimirum, in tanta rerum accumulatione quomodo fieri potest, ut aliæ aliis minus obliterentur & confundantur; & quo artificio mens ipsa ex adeo grandi idearum multitudine illas præcise expergefacere & compellare potest cæteris silentibus, quas singularis usque usus pro varia rerum exigentia exquisite postulat. Exclamandum sit necesse est *Plasmatio nostra mira est, & mirabile opificium corporis nostri!* Prodigiosæ fuerunt in omni ævo quorundam hominum *memoriæ*, *v. g. Senecæ*, *Portii Latronis*, *Cyri Regis*; *nostratium quoque Reynoldi Episcopi*, *Wallisii &c.*

Sennerti sententia.

(*Memoria læsa.*) Art. 415. Memoriæ læsæ exempla notabilia apud authores passim occurrunt. *Christophorus a Vega* refert *Franciscanum quendam* ex acuta febre ita memoriam amisisse, ut, etsi prius esset *theologus*,

gus, postea nec *literas* agnosceret, & neque *nomina rerum*, quæ sibi assidue in usu erant, memoria teneret.

(*Intemperies cerebri.*) Art. 416. Si intemperies cerebri sit frigida & humida, somnus est longus & profundus; si humida tantum, est longus, sed non profundus; si frigida tantum, moderate somnolenti sunt; si frigida & sicca, non sunt somnolenti. Si absque causa externa memoria subito lædatur, imminentis *apoplexiæ*, *epilepsiæ*, aut *paralyseos* est indicium, si homini alias salvo id accidat. Difficulter curatur, quæ a *malignis morbis*, *venenis*, aut *philtris* ortum habet.

(*Curatio.*) Art. 417. Anacardium tanquam specificum decantatur, & revera interdum egregios edit effectus, sed ejus usus periculo haud vacat. (vid. locum, item *Raii hist. plant.*) Abstinendum est a carne porcina, anatina, anserina, & piscibus, præsertim mollioribus, lacte, caseo, leguminibus, brassica, lactuca, papavere, fructibus horæis, & quæ vaporosa sunt, crassæ substantiæ, & coctu difficilia; vinum moderate sumatur, aer sit tenuis, cerevisia pura, corpus exerceatur moderatis laboribus, somnus non mox a cibis ineatur, vitetur diurnus, noctuque sit moderatus, fugiat mœstitiam & animi solicitudinem, & ad lætitiam disponatur, a Venere abstineat. Hoc in casu in usum revocantur hæc & similia; *Rad. pæon. mar. zedoar. valerian. maj. flores tiliæ, lilior. conval. primul. veris, rad. calam. aromat. sem. sinap. sp. diambr. sine odoratis, sp. lavendul. castor. ambra grisea, col. cinnamomi*, &c.

Ettmulleri sententia.

(*Tantum scimus quantum memoria tenemus.*) Art. 418. Tantum saltem scimus, quantum memoria comprehendimus, & cum judicio ponderamus, & applicamus. Certum est cerebrum esse memoriæ subjectum radicale, quomodo autem fiat, nescio. Venus nimia memoriam debilitat, maxime in senibus.

(*Curatio.*) Art. 419. *Cubebæ* N. iij. mane jejuno stomacho comestæ insigniter acuunt ingenium & memoriam; *ambra* est omnium optima medicina in firmandis viribus animalibus, & roboranda memoria, omnibusque mentis actionibus, adeo ut nihil æque fulciat senes labascentes; elegantissima est tinctura cephalica ex granis *chermes & ambra cum spiritu lilior. conval.* &c. Sed notandum est quod ex crebriori usu, *ambra* plus nocet quam prodest, præmaturam *stupiditatem* inferens; prosunt *masticatoria*, & *capitis lotiones*, *thea*, *salvia*, *rosmarinus*, &c.

(*Vires radicis cassummuniar.*) Art. 420. „ In praxi nostra tabellas sequentes, præmissis rite universalibus, hoc affectu laboranti cum fructu maximo, multis abhinc annis exhibui; ℞. *Rad. cassummuniar.* „ *subtilissime pulverisat.* ʒj. *spec. diambr. sine odoratis* ʒij. *sacchar. albiss.* „ *duplo pondere* f. tabellæ frequenter in die maxime vesperi & mane „ comedend.

ANIMI MORBI.

(*Animi morbi.*) Art. 421. Qui laborant animi pathemate corripi potissimum solent morbis *ventriculi*, ut inter cæteros observare licet in mœrentibus, qui conqueruntur primo de languore ventriculi, mox vero de *inappetentia*, oris amaritie, & siti circa horas matutinas, cruditatibus acidis & nidorosis, flatibus & tensionibus hypochondriorum, aliisque læsæ chyloseos malis.

(*Morbus durante passione vix curabilis.*) Art. 422. Si quis morbus durante animi passione ægrum corripuerit, solet interdum tamdiu durare quam-

re quamdiu ipsa animi passio, & potius in alienæ speciei morbum mutabitur, quam ægrotantem liberum relinquet.

(*Quomodo tractandi sunt.*) Art. 423. Morbi ab animi pathemate pendentes blande ac leniter tractandi sunt, a nimia remediorum copia & vehementia quam maxime abstinendum.

(*Symptomata anomala ab animi passionibus.*) Art. 424. Quando morbus aliquis remediis debite præscriptis cedere nolit, insolitisque quibusdam modis, atque a sui natura valde remotis progreditur, suspicandum erit de *ocultis animi passionibus*. Inter solatia ægrotorum animo laborantium magnam vim obtinet *musica* (inquit *Baglivius*.)

MANIA & MELANCHOLIA.

(*Mania & melancholia.*) Art. 425. „ Mania cum melancholia talem „ habet affinitatem, ut non raro mania in melancholiam transeat, & „ initia melancholiæ frequenter maniacum quid habent, ut observavit „ *Dodonæus*; ideoque in eodem capite tractandi sunt hi duo affectus.

Cœlii Aureliani sententia.

(*Melancholiæ descriptio accurata.*) Art. 426. In melancholia adest animi anxietas atque difficultas, mœstitia cum silentio & odio conviventium, nunc vivendi, nunc moriendi cupido cum suspicionibus velut insidiarum sibi paratarum; item inanes fletus, atque murmura vacua, & rursus hilaritas magis post cibum cum inflatione præcordiorum, capitis gravedo, color luridus cum nigrore, aut sublividus, corporis tenuitas, virium debilitas, indigestio cum ructationibus odoris tetri, intestinorum tormina, vomitus humorum diversicolorum & similium per podicem egestio. „ Qui gravius laborant, sese vel pecudes „ esse vel testaceos, vel etiam vita defunctos credunt; quare alii galli „ gallinacei cantum voce imitantur, alii occurrentibus cedunt, veriti „ ne (testacei cum sint) diffringantur, alii cibum pertinacissime recu- „ sant, amissam esse vitam rati. „

Riverii sententia.

(*Mania & melancholia quomodo distinguitur.*) Art. 427. Melancholia est delirium sine febre cum timore & mœstitia; & sic distinguitur a *mania*, quæ est cum furore & audacia. Ex varia melancholici humoris dispositione maxima deliriorum varietas emergit; unde alii putant se esse reges, vates, alii grana tritici, alii vitreos, ceram, alii se esse canes, feles, gallos, &c. existimant, indeque voces horum animalium imitantur, &c.

(*Varia sunt deliria pro varietate constitutionum.*) Art. 428. Varia sunt deliria in variis ægrotantibus pro majori vel minori causæ vehementia; alii enim feroci iracundia rapiuntur, & obvios quosque invadunt, & proprias vestes dilacerant, sibique ipsis interdum violentas manus inferunt. Alii vero mitiores & pacatiores sunt, nullamque adstantibus noxam inferunt, sed tantum varios sermones & ridiculos proferunt; interdum canunt & rident, & symptomata patiuntur, quæ in melancholia & stultitia solent contingere. Melancholia errabunda *mense Februario* homines potissimum infestat: ægri ne horam in uno loco manere possunt, sed continuo vagantur, quo vadant nescientes.

(*Lycanthropia.*) Art. 429. „ Admirandam melancholiæ, vel maniæ „ speciem apud *Oribasium* descriptam legimus, quam λυκανθρωπίαν vo- „ cat. Hujusmodi delirio affecti foras noctu vagantur, lupos quo- „ dammodo æmulantes, aspectu pallidi, luridi, os oculosque val- „ de sic-

,, de ficci, crura contufionum ac vulnerum plena; circa defunctorum
,, monumenta ad inftar *Dæmoniaci Evangelici*, plerumque verfantur.
,, Vide *Freind*, *Hiftor. Medic. p.* 18.

(*Difficile curatur.*) Art. 430. Humor melancholicus *flagellum*, *crux* aut *opprobrium* medicorum appellatur, quoniam vim remediorum eludit, folvitur interdum melancholia per fluxum *hæmorrhoidum*, vel per *fcabiem*, aliofque morbos *cutaneos*.

(*Quibus remediis tentanda eft.*) Remedia in affectus hypochondriaci curatione propofita hic locum habent; ℞. *Aq. nymph.* ℔j. *fal. prunel.* ℥j. *camphor.* ℈j. mifce, & cum lineis complicatis admoveatur tepide fincipiti in maniacis; utiliffimum quoque eft *epithema ex facchar. Saturn. & aq. fpermat. ranarum.*

Willifii fententia.

(*Melancholici cogitabundi.*) Art. 431. Melancholici in cogitando fere continuo occupantur, & inter cogitandum res pauciores quam antea folebant, animo comprehendunt; ita quidem ut fæpe dies & noctes idem objectum animo volutent, de rebus aliis, quæ interdum funt longe majoris momenti, nihil folliciti; & etiam objecta fere omnia iis deformia, & velut fub larva apparent.

(*Quomodo fe habent maniaci.*) Art. 432. Hæc tria fere omnibus maniacis accidunt, viz. 1. eorum *phantafiæ*, five *imaginationes* cogitationum impetuofarum æftu perpetuo occupantur, ita ut varia fibi obmurmurent, aut clamando & ejulando proferant, 2. *Notiones* five *conceptus*, aut incongrui funt, aut fub fpecie falfa five erronea repræfentantur. 3. Illorum delirio *audacia* & *furor* adjunguntur, contra in *melancholicis*.

(*Curatio.*) Art. 433. Helleborus ab *Hippocrate* ita crebro præfcribitur, quoniam tunc temporis alia *cathartica* faltem in frequenti ufu, vix innotuere; jam vero longe præftat *lenioribus* & *mitioribus* humores fubducere. *Emetica* fequentia funt maxime utilia: ℞. *Sulph. antimon. a gr.* viij. *ad* x. *crem. tart.* ℈ß. m. ℞. *Mercur. vitæ. gr.* vj. *vel* vij. *tart. vitriolat.* ℈ß. m. ℞. *Extract. hellebor. nigr. calomel. ana* ℈j. *f. pil. cathartic.*

Ettmulleri fententia.

(*Differentia melancholiæ a delirio melancholico.*) Art. 434. Affectus Melancholicus feu Melancholia differt a delirio Melancholico; prior eft quando homo eft nonnihil moeftus & morofus, facile fubinde irafcitur, ipfi nihil arridet, cogitabundus eft; ubi vero taliter affectos fupervenit *phantafma*, conftituit *delirium Melancholicum*, in quo ægri funt timidi, anxiofi, & quafi in anguftiis conftituti videntur, adeoque quæcunque vident vel audiunt, fibi pejora & periculofiora perfuadent, & licet interdum vident, & læti videntur, quod putant fe effe divites, &c. nihilominus non eft revera hilaritas, non verum gaudium, fed potius apparens, & cum rifu *Sardonico* conjunctum, tranfitorium, & facile fuccedit novus moeror, & præcordiorum anxietas, fine caufa iterum rident, & parum aut nihil omnino dormiunt, fed cum terrore evigilant.

(*Fundamentum melancholiæ.*) Art. 435. Mores animi fequuntur temperamentum corporis. Fundamentum Melancholiæ femper circa hypochondria confiftit, utut remotior caufa interna fubinde aliunde oriatur, in quo puncto lien & uterus incufari folent.

(*Origo mali expifcanda eft.*) Art. 436. In Melancholicis imprimis *acidum vitiofum* in primis viis abundat, hinc frequenter funt voraces,

ces. Expiſcanda eſt mali origo, an ex triſtitia & animi affectibus, vel ex ſanguine Melancholico, in priori caſu *pulſus* eſt valde obſcurus, inæqualis & pene deficiens & vermicularis.

(*Curatio melancholiæ.*) Art. 437. In *vomitoriis* conſiſtit radix curæ Melancholiæ, & *antimonialia vomitoria* exhibenda ſunt in larga doſi. Melancholici & Maniaci odio ſuum habent medicum, etiam curati licet. Alvus ſervanda eſt lubrica cum *extracto hellebori & mercurio dulci*, quod eſt *alterativum* æque *ac laxativum*, ut etiam eſt *lapis lazuli*; in uſum revocanda ſunt remedia *antiſcorbutica*, *martiata*, *acidulæ*; *ſaccharum Saturni* ſpecificum habetur; *tinctura coral. confect. alkerm. ambra*, *fumaria*, *anagallis*, *hypericum*, *crocus*, *camphora*, *vinum generoſum*, &c. laudantur. Emplaſt. ex *tacamahac.* capiti raſo applicetur. In delirio Melancholico *opium* nullum ſortitur effectum; licet dupla aut tripla doſi propinetur, ægri *agrypni* manent, & ferociores fere evadunt.

(*Maniæ definitio &c.*) Art. 438. Mania ſive inſania eſt delirium ſine febre cum inſigni furore & audacia, exuta quaſi omni ratione, ægri pertinaciſſime vigilant, interdum per aliquot menſes. Tres circumſtantiæ ſunt maxime notandæ, nempe, *furor inſignis*, *robur ſtupendum*, & *frigoris tolerantia* plane mirabilis.

(*Curatio maniæ.*) Art. 439. Radix curationis conſiſtit in validis *vomitoriis* ſæpe repetitis, convenit etiam *venæſectio*, præ reliquis *radix hellebori albi* eſt *vomitorium* maxime proficuum, ſequenti modo præparata tuto propinari poteſt. ℞. *rad. hellebor. alb.* a ℨß ad ℨj. coque in vino donec molleſcat, tunc abjiciatur vinum iſtud, & radix in vinum aliud injiciatur, & ita per noctem relinquatur in loco calido ſine coctione tamen, poſtea coletur expreſſione levi vel forti, prout magis vel minus validum poſtuletur, vires ſunt optimæ, nec unquam ſatis laudatæ; *nitrum crudum* & omnia *nitrata* ſumme conveniunt, remedia pro cura *melancholiæ* hic quoque locum habent. Immerſio ſubitanea in *aqua frigida* quandoque prodeſt.

Farrago ſententiarum.

(*Boerhaave.*) Art. 440. De horum affectuum *origine*, *incremento*, & *ætiologia* videatur *Boerhaave*. In ſectis cadaveribus Mania demortuis (inquit D. *Shaw*) nihil alienum a ſanorum corporibus invenitur, niſi forſan *induratio meningis cerebri exterioris*, quæ probabiliter ejuſdem oſcillationes liberas plurimum immutat, & interturbat, unde ſpirituum animalium diſtributio valde enormis ac perturbata evadit.

(*Lætitia.*) Art. 441. Cum melancholici plus juſto lætentur, indicium eſt ac præludium inſtantis *maniæ*.

(*Remedia varia.*) Art. 442. Succus *hederę terreſtris* intus ſumptus ad ℥ij. vel iij. ſingulis diebus valde commendatur ad hunc morbum vincendum, item linimentum ex *eodem ſucco* confectum pro capite raſo inungendo curam promovere creditur. Specifica duo ſimplicia adeo deprædicata ſunt *hypericon* (*Fuga Dęmonum* dictum) & *anagallis*. *Angelus Sala* pro arcano habuit tincturam *hyperici*, & aliquando cum careret tinctura, decoxit *ſummitates* ejuſdem in vino Rhenano & cereviſia tenui: atque utiliter propinavit. Decoctum *anagallidis flore purpureo* (doſ. ℥iv. ter in die) præmiſſo prius ſemel *vomitorio* tanquam ſpecificum commendatur ab *Ettmullero*, *Hartmanno*, *Williſio*, *Sennerto*, *Quercetano*, &c.

(*Alia.*) Art. 443. Sequens emeticum, quod fortiſſimum eſt, in hoſpitio mente captorum frequenter propinatur, ℞. *ſucc. fol. aſari* ℥vj.

vel

vel ℥j. *aq. card. ben.* ℥ij. *oxymel. scillitic.* ℥ß. *m. f. potio* Pharm. pauper.

Cerevisia melanagoga.

℞. Rad. hellebor. nigr. ℔ß. jalap. ℥vij. hermodact. ℔ß. coq. in cerevis. nov. cong. xxiv. ad cong. xviij. addendo sub finem coction. sen. alexandr. ℔ij. rad. rhabarb. ℥vj. tart. alb. ℥iv. sem. coriandr. ℥vj. rad. liquirit. limatur. chalyb. ana ℥iv. fol. cochlear. hortens. M. iv. colaturæ add. fermentum.

Cerevisia ad Melancholiam.

℞. Fol. marrhub. alb. M. iv. coq. in cerevis. nov. cong. vj. ad cong. iv. cola & in doliolo suspendatur saccul. seq. ℞. Rad. chin. nodos. pæon. mar. ana ℥ij. polypod. ℥j. lapath. acut. ℥iij. Raphan. sylv. ℥x. fol. ling. cervin. M. iij. summit. hyperic. p. vj. cort. fraxin. ℥iv. bacc. junip. sem. dauc. ana ℥j. rasur. stanni (in nodul.) ℥iv ferri rubiginos. ℔j. includ. omnia in saccul. &c. *Pil.* de *lapide lazuli*, *flores salis armoniaci martiati*, &c. sunt remedia proficua: Nescio an vires camphoræ, Regiæ societati a Dre. Kennier sesquianno abhinc communicatæ, ad hos contumacissimos affectus expugnandos ulterius tentatæ fuerint, necne. Dosis in his casibus est ad semidrachmam omni nocte, præmissis universalibus, & aliis remediis cephalicis & alterantibus non penitus neglecti. Philosoph. transact. N. 400.

DELIRIUM RABIOSUM SIVE HYDROPHOBIA.

Cœlii Aureliani sententia.

(*Hydrophobia.*) Art. 444. Ex morsu animalis rabidi homines in delirium rabiosum sive hydrophobiam incidunt, quidam celerius, quidam tardius, post annum vel eo amplius, sed frequentius post dies quadraginta.

(*Signa hydrophobiæ præsagientia & præsentia.*) Art. 445. Signa præsagientia sunt anxietas quædam, iracundia, somnus suspensus & turbatus, stomachi gravedo, oscitatio, & extensio frequens membrorum, insueta querela de aere quamvis sereno, parva bibendi voluntas. Signum præsentis mali ad apicem provecti est omnium potulentorum timor & abhorrentia.

Meadii sententia.

(*Morbi progressus.*) Art. 446. Morsus canis rabidi hoc habet in se singulare & stupendum, quod interdum malum non prius detegatur, quam memoria illius causæ penitus obliterata sit; *vulnus* enim est *æque medicabile* ac communes morsus sanorum animalium: Sed quandoque longe post dira symptomata exsurgunt, post duos vel sex menses, interdum post annum integrum vel diutius, vel frequentius post quadraginta dies sentiuntur dolores vagi per universum corpus, maxime circa partem læsam; æger evadit anxius ac tristis, & ad iracundiam proclivis; pulsus intermittit cum tremore aliquali & tendinum ac nervorum spasmis; adest insignis calor internus, & sitis, & postremo aquæ timor & abhorrentia (quod *essentiam* morbi constituit) adeo ut ne quidem conspectum potulentorum sine maxima consternatione ferre possit, multo minus unam guttulam deglutire valeat; atque hoc est signum *pathognomonicum* morbi consummati, quod tamen non accidit nisi sub ejus finem & ultimam *catastrophen*, nempe diebus duobus vel tribus ante obitum, cum morbus sit prorsus insanabilis.

(*Quid faciendum est in recens vulnerato.*) Art. 447. Sicut in aliis morbus venenatis, ita speciatim hoc in casu *Galenus* prudenter admonuit

vul-

vulnus amplificare per *incisionem circularem*, *cauterio* inurere, & ulcus *apertum* servare per dies 40. ad minimum: sin vero hæc methodus nimis dura & inhumana videatur, sufficere licet *cucurbitula* applicata vires extrahere, prægressa prius profunda scarificatione. Sola applicatione *unguenti Ægyptiaci* quam calidissimi recens vulneratum feliciter servatum novi.

(*Cura interna.*) Art. 448. Si quando remedia externa omnino omittantur, vel saltem haud recte vel tempestive adhibeantur, cura internis magna ex parte tentanda est; *alexipharmaca* sunt propinanda, inter quæ præ reliquis omnibus *cineres cancrorum fluviatilium* veteres medici uno ore magnopere extollunt; *Galenus* ait neminem periisse, cui hoc remedium propinavit; sumendi sunt cineres ad quantitatem coch. i. vel ij. singulis diebus ad dies quadraginta, vel soli vel potius cum pulv. rad. gentian. & thur. in vino.

(*Immersio in aquam marinam.*) Art. 449. Frequens immersio demorsi in *aquam salsam marinam* optimum & certissimum omnium prophylacticorum merito perhibetur ad hydrophobiam præcavendam.

Ettmulleri sententia.

(*Delirium rabiosum.*) Art. 450. Delirium rabiosum a morsu rabidorum animalium, in specie canis, oritur, unde hydrophobia; demorsi plane rabiosi redduntur, & omnino in mores brutales transmutari videntur, nihil fere humani apud se retinentes. Præter canes, etiam *feles*, *galli gallinacei*, *equi*, *muli*, *lupi*, *boves* & similia animalia fiunt rabida, & morsus eorum sunt venenati, ut & hominis irati. Notandum est, quod etiam morsus levissimus, immo tantillus salivæ contactus in homine, ab animali rabido receptus, suo tempore rabiem inferre possit, adeo penetrans & malignum est istud seminium. In decursu morbi hydrophobia est symptoma semper conjunctum. Extant exempla quædam, licet rariora hydrophobiæ, nullo morsu animalis rabiosi prægresso, sed dubium est an in talibus præcesserit aliqualis infectio, nec ne: contagium etenim subinde ad biennium, imo ad plures annos absconditum latet, antequam in actum erumpat.

(*Signa rabiei incipientis.*) Art. 451. Signa rabiei incipientis in demorso sunt anxietas præcordiorum, iracundia sine causa, querelæ de molestia aeris ambientis, de corporis gravitate, & ineptitudine ad motum; æger melancholicus evadit, lucem fugit; a potu abstinet, in parte olim vulnerata morsicationem & titillationem, interdum dolorem sentit.

(*Hydrophobici inter triduum vel quatriduum moriuntur.*) Art. 452. In morbo perfecto ægri sunt anxii, spumant circa os, oculos horridos habent, quidam latrant instar canum, collum & fauces ringunt, liquida omnia abhorrent, insomnes permanent; in his extremis raro curantur, sed ut plurimum moriuntur inter triduum vel quatriduum post inceptam hydrophobiam.

(*Intentiones curativæ.*) Art. 453. Ex vulnere facto, quantocyus fieri potest, *malignum virus* extrahendum est, ideoque sanatio non cito perficienda est, sed vulnus potius ampliandum. Interne conducunt *cardiaca & alexipharmaca*, *tinctura bezoardica*, *spiritus theriacalis camphoratus*, &c. sed omnia dupla dosi danda sunt, & diutissime insistendum est his remediis; super locum morsum, allium, ruta, & sal contusa & mista apponenda sunt more cataplasmatis. Præ cæteris optima cura fit per improvisam in *aqua frigida* immersionem; convenit *purgatio* cum *helleboro* & *mercurio dulci*; *diuretica* prosunt, vis *cantharidum* est quasi specifica. Post scarificationem vulneris applicetur *cœpa* sub cineribus

bus afflata vel sequens; ℞. *Cæpam acrem* N. 1. *alliorum capita*. N. 5. *theriac.* ʒvj. *ferment.* ℥ß. f. cataplasma: sunt qui addunt, *herb. rut. sem. sinap. ol. scorpion.* &c. verum promptissimum remedium est *ustio* loci affecti cum *ferro candente*: hæc omnem malignitatem destruit. Si sero advocatus sit medicus, applicanda est *cucurbitula* cum multa flamma; conducit etiam *fonticulus* prope locum affectum excitatus.

Listeri sententia.

(*Dolor in loco demorso diu post vulnus sanatum signum futuræ hydrophobiæ.*) Art. 454. Præter signa ab aliis commemorata futuræ hydrophobiæ unum se (*Salium*), quod præcipuum & infallibile appellat, animadvertisse ait omnibus ignotum, viz. *dolor quidam in loco commorso*, licet ulcus antea per dies & menses integre fuerit sanatum, accedens, qui intensus esse non consuevit, nisi morsus partem nervosam petierit; hic dolor a loco jam commorso incipiens leviterque patientem affligens, per partem post partem spatio 3. aut 4. dierum plus minus ascendit ad cerebrum, ubi quasi *vertiginem* causat, & *confusionem*, indeque statim homo in *rabiem* deducitur.

(*Omnes hydrophobici moriuntur.*) Art. 455. Huic prognostico (nempe *neminem aquæ metu oppressum servatum esse*) consentiunt fere omnes antiqui.

(*Virus in saliva maxime consistit.*) Art. 456. Ex nostra observatione ipsam *salivam* præcipue vitiari atque in ea unicum esse virus, experimentis credo: etenim hæc fere vulnera inficere solet, & etiam sine vulnere communicari potest malum. „ Huic conjecturæ adstipulatur „ historia duorum hoc malo affectorum *solo salivæ tactu* sine recepto „ vulnere, itemque duorum puerorum in *Hibernia sola tractatione vulneris* in capite canis ab altero rabioso demorsi pariter infectorum; „ historiæ prostant Actis philosophicis. Plures canibus rabiosis demorsi „ curæ meæ commissi fuerunt, sed ne unum quidem *Hydrophobia* „ laborantem mihi unquam contigit videre; suppeditamur exemplis „ in Gallic. Hist. Acad. Scient. quorundam curatorum, etiam ubi „ aquarum pavores aderant, maxime *phlebotomiis* usque ad deliquia „ iteratis vicibus celebratis; *immersionibus in aquas salsas* tantum non „ mortem inferentibus, & *perfusionem* earundem usque ad extremas „ vitæ oras provectis. „ Quidam medicus hydrophobici cujusdam oculis mappam crassam superinjecit, manibusque ligatis, potionem bibere invitum aliquoties cogebat; at prorsus sinistro eventu; nam statim vehementer convulsus obiit. „ Qui plura velit adeat authorem „ Listerum, qui elegantissimum tractatum de hoc affectu conscripsit. „ Admiranda profecto est historia *Jacobi Corte* apud illum ab omnibus „ lectu dignissima.

Lovvthorp. Philos. Transact. Vol. III. pag. 283.

(*Remedium singulare.*) Art. 456. ℞. *Rad. serpent. virgin. flor. hyperic. ana p. æ. f. pulv. dos.* ʒß. *vel* ℈ij. *in julap. cephalic.* ℞. *Fol. rut.* ℥vj. *theriac. Ven. allii, rament. Jovis ana* ℥iv. infund. in vin. Canariens. vel alb. digere in balneo per horas 4. coletur cum expressione forti, dosis ℥ij. vel. iij. singulis auroris ad dies novem, maneatque æger jejunus per tres horas; *manens residuum* parti vulneratæ circumligetur & singulis diebus renovetur. Remedium hoc me nunquam fefellit. *Mayerne.*

(*Remedium topicum.*) Art. 457. Loco vulnerato quamprimum applicetur *anus galli veteris* plurimis prius divulsis; & si canis rabiosus esset, gallus statim intumescet, & mox morietur, & demorsus sanatur; si vulnus sit exiguum, ampliari debet.

(*Alia methodus.*) Art. 458. Aliter, homo morsus *in mare* quamprimum novies immergatur, & locus vulneratus cum lixivio *e cineribus quercinis & urina* eluatur, & applicetur cataplasma ex *theriaca Londinensi, alliaria, ruta & sale*.

(*Electuarium.*) Art. 459. ℞. *Fol. rut. sicc. scord. ana* ℥ij. *rad. serpent. virgin.* ℥iß. *flor. hyperici* ℥iij. *theriac. Lond.* ℥j. *syr. e cort. limon. q. s. m. f. elect. pro dos.* ix. una singulis auroris sumenda.

(*Lichen cinereus.*) Art. 460. *Lichen cinereus terrestris* (Raii p. 117.) cum æquali quantitate *piperis* est remedium infallibile ad rabiem præcavendam in homine ac jumento.

(*Decoctum ad morsum canis rabidi.*) Art. 461. „ Aliquando expertum „ vidimus *decoctum ad morsum canis rabidi pharm. Bat.* cum felici „ successu.

(*Signa diagnostica canis rabiosi.*) „ Postremo quoniam hoc malum a „ morsu animalis (& ut plurimum canis) rabiosi omnino pendet, operæ pretium esse videtur, ut accurate animadvertamus, quænam sint „ signa *diagnostica* canis vere rabidi, ut futurum morbum, si fieri pos- „ sit, præcaveamus. „ Sequentia itaque habemus apud *Lomnium*; canis rabiosus esurit, sitit, nihil tamen cibi vel potionis sumit, oculos flammeos trucesque habet, auriculas demittit, linguam exerit, multum ore spumat, umbræ suæ oblatrat, sæpe sine omni latratu tristis atque anxius discurrit, crebro tanquam cursu fatigatus spirat, caudam gestat intortam, nullo discrimine in quosque obvios animantes impetu ac morsu fertur, præcipiti atque incerto oberrans cursu. Integri canes & conspectum & latratum ejus, qui furit, exhorrescunt, ac fugiunt. „ Primum symptoma rabiei in canibus est *inusitatus tremor seu* „ *trepidatio*. „

TARANTISMUS.

(*Tarantismus.*) Art. 462. Tarantismus est rabies eorum, qui a *tarantulis* sunt morsi. *In Apulia Italiæ regione* frequenter occurrit; apud nos nusquam invenitur. Spiritus animales primario afficiuntur. Cura per *musicam* peragitur. *Clarissimus Baglivius* de hoc affectu tractatum emisit; & de eodem etiam scripsit *celeberrimus noster D. Mead*, quibus remittendus est lector eruditus. Vid. etiam *Hist. de l' Acad.* Vol. VI. p. 29.

INCUBUS SIVE EPHIALTES.

Willisii sententia.

(*Incubus.*) Art. 463. Incubi paroxysmus fere tantum inter dormiendum ingruit, & plerumque post stomachum cibis dyspeptis aggravatum, & decubitum in lecto supinum excitari solet: eo laborantes potissimum in pectore & circa præcordia noxam sentire videntur; nam respiratione plurimum impedita, se a pondere, thoraci graviter incumbente, opprimi putant; quod pondus nunc hac nunc illa *spectri* aut *larvæ* specie ipsorum imaginationes illudit, nec excutere possunt, nec corpus dimovere; verum post diutinam, ac interdum fere ad vitæ deliquium, in præcordiis luctam tandem evigilant, & moles imaginaria evanescit; superstite vero ut plurimum cordis tremore, & non raro diaphragmatis vibratione celerrima & violenta. Hic affectus raro ex se periculosus est.

(*Curatio.*) Art. 464. Præmissis universalibus *cephalicis* & *antispasmodicis* curatur.

Ei-

Ettmulleri sententia.

(*Quomodo præcaveatur.*) Art. 465. Raro hoc malo afficiuntur, qui laudabili utuntur diæta, aut qui *sobriam* amant *cœnam*; si dormiatur in latere, elevato capite, præcavetur incubus. Ab Arabibus appellatur *epilepsia nocturna*, quia incubus habitualis & diuturnus in *epilepsiam* eandem degenerare solet, & est ejusdem prodromus in junioribus, uti in senibus *apoplexiæ*.

(*Curatio.*) Art. 466. Incubus habitualis curandus est, præmissis præmittendis, *antiepilepticis*, *martialibus*, &c. cum sobrietate conjuncta. *Lapis lazuli* laudatur.

Inter legendum.

(*Elegans morbi descriptio.*) Art. 467. *Antonius Menjoitius* hunc affectum eleganter describit; quod sit nocturna spirandi difficultas absurda superinjectæ molis opinione somniantem eludens. Pueros frequenter exercet; quia voraces plus comedunt, quam digerunt.

(*Quandoque lethalis est.*) Cum vehementior impresserit præfocatio, quosdam interfici testatur *Aurelianus*; additque ex *Silimacho contagiosum* quoddam & *epidemicum Incubum Romæ* grassantem multos pestis instar jugulasse.

C A P. IV.

Sive Fasciculus Morborum quartus.

AFFECTUS CATARRHALES.

(*Affectus Catarrhales*) Art. 468. Affectus Catarrhales, nimirum, Catarrhus, branchus; seu raucedo, & coryza, a se invicem juxta distichon antiquum distinguntur.

(*Differentia.*) Si fluit ad pectus dicatur rheuma Catarrhus.
Ad fauces Branchus, ad nares esto Coryza.

CATARRHUS.

Ettmulleri sententia.

(*Catarrhus.*) Art 469. Catarrhus proprie dictus est præternaturalis a sero plus minus vitiato in quacunque parte facta alteratio seu functionum læsio. In genere frequentius præcedunt Catarrhos capitis gravitas, sensuum & actionum torpor, artuum lassitudo; supervenit successive refrigeratio quædam in superficie corporis, horripilatio dorsi levis, in Catarrho graviori febricula lenta. Intensiora sunt omnia symptomata in *calido Catarrho*, adest ardor, dolor, corporis quasi phlogosis, materia excreta est tenuis & corrosiva; remissiora vero sunt omnia in *Catarrho frigido*, ubi lympha est mitis, & excernuntur mucosa viscida & crassa.

(*Curatio.*) Art. 470. Conveniunt *diuretica*, & imprimis *sudorifera ex salibus volatilibus*, *decoct. e lignis*, speciatim *sassafr. & juniv. rosmarinus*, *succinum*, *serpillum*, &c. In *Catarrhis calidis*, ubi lympha est tenuis acris aut salsa, prosunt *opiata* cum *aromaticis & volatilibus*. In Catarrhis diuturnis conveniunt *vesicatoria* & *fonticuli*. In affectibus catarrhalibus vix habetur par remedium *fumo tabaci*; omnibus enim satisfacit scopis. „ In frequenti usu sunt *decoct. catechu & suffitus ad Ca-„ tarrhum* Fulleri. „

(*Ventus Borealis.*) Art. 471. „ Ventum Borealem producendis Catar-„ rhis aptissimum esse, præter *Hippocratis* testimonium, experientia „ communis suffragatur. *Willis.* „

RAUCEDO.

Ettmulleri sententia.

(*Raucedinis sedes & causa.*) Art. 472. Raucedo seu raucitas est vocis diminutio; pars affecta est aspera arteria ejusque larynx; larynx enim primario format vocem; causa proxima est nimia effusio lymphæ tenuis. Est affectus *catarrhalis* a lympha acriori, salsiori, aut acidiori.

(*Curatio.*) Art. 473. In Raucedine contumacissima *sperm. ceti* est expertum remedium, item decoctum *raparum*, *rob. passularum*. In Raucedine inveterata ubi mucus viscidus aut lympha crassa peccat, *incidentia* & *expectorantia* conveniunt, & præ cæteris *syrupus de erysimo*, & *oxymel scilliticum*, & *balf. sulph. venæsectio* vitanda, nam morbum diuturnum reddit.

(*Vermes.*) Art. 474. „ Interdum *vermes in intestinis* (683.) sunt cau„ sæ *Aphoniæ* vel Raucedinis, ut in praxi vidimus. „

(*Remedia varia.*) *Extractum pectorale loboch. ad raucedinem. Lobech. vitellinum. Lac ebutyratum*, &c.

CORYZA.

Ettmulleri sententia.

(*Coryzæ descriptio & causæ.*) Art. 475. Coryza, sive narium catarrhus, est quando copiosa lympha tenuis & acris in principio per nares defluit, & postea materia crassa, tenax, varie colorata cum dolore capitis gravativo, ab aere inclementiore ut plurimum ducens originem, rarissime a causa interna. Frequentissime recurrens periculum est, ne *ozænam* vel *polypum* producat.

(*Curatio.*) Art. 476. Coryzam inchoantem curant *naribus applicanda*, in ore *masticanda*, *suffitus*, *odoramenta*, *illinitio narium cum ol. anisi* ante excoriationem, item *oleum succin.* vertici illitum, *ol. garyophyl.* cum bombyce naribus intrusum; *balsam. apoplecticum*, &c. quandoque in usum veniunt. Ad Coryzam præcavendam suffitus ex *fumo succini*, *mastich. oliban. gum. animi*, &c. multum juvant, sed hæc in principio, si morbus ulterius progrediatur, conducunt *sternutatoria* cum *ol. chym. cinnamom.* vel *caryoph.* vel *ol. majoranæ*.

(*Remedia varia.*) Art. 477. Decoct. *catechu compositum* (in catarrho tenui præ aliis fere omnibus) *decoct. rosar. lobocb. japonicum*, *lobocb. vitellinum*, *suffitus ad catarrhum* (fumus, pallio similive tegumento capite prius tecto, naribus attrahatur,) *tabellæ domesticæ*, &c. sunt remedia in Coryza usitata.

AFFECTUS CATARRHALES IN GENERE.

(*Diæta sudorifica.*) Art. 478.) „ Cum fluxiones sunt pertinaces, aliis „ auxiliis haud cedentes, ad *diætam sudorificam*, tanquam ad sum„ mum præsidium & raro fallax accedendum est, eandemque 15. 20. „ vel 40. dierum spatio imperandam, vivendo toto hoc tempore pane „ biscocto, amygdalis torrefactis, & carnibus assatis cum decocto „ guajaci in frigidis & pituitosis, rustice viventibus; Sarsaparillæ & „ Chinæ in mollioribus & delicatulis. *Chesneau.*

CATARRHUS SUFFOCATIVUS.

Ettmulleri sententia.

(*Catarrhus suffocativus.*) Art. 479. Catarrhus suffocativus est affectus laryngis, in quo hæc & caput asperæ arteriæ, in specie epiglottis, afficiuntur primario ab irritatione ibidem excitata arcturam & quasi stricturam efficiente; certum est sedem mali esse in isto loco; respirationem subito difficillimam reddit, & suffocationem minatur; incipit cum raucedine subitanea, deinde irritatur larynx, stringitur epiglottis, unde metus suffocationis; est quasi complicatio *tussis ferinæ & raucedinis* gravioris: oritur a lymphæ acore vel salsedine.

(*Curatio.*) Art. 580. „ Catarrhus suffocativus est morbus, siquis „ alius, plerumque revera peracutissimus hominem fere dicto citius „ jugulans; propterea omni arte properanda est cura, festinanter in- „ stituendo multiplicem humorum divaricationem, per venæsectionem, „ cucurbitulas cum scarificatione, enematum acrium injectionem, ve- „ sicantium applicationem, artuum fortem deligationem, *quam ma- „ gni facio*, & sequens cataplasma plantis pedum apponendum suade- „ rem; ♃. *Herb. ranunculi flammei minoris contus. p.* iij. *fimi colum- „ bin. p.* j. *pulv. euphorb. p.* ß. *Japon. nigr. q. s. acet. parum. contun- „ dantur, &c.* Author noster *Ettmullerus vomitoria & opiata* proponit, „ sed in paroxysmi articulo ambo suspecta habeo. Usui interno condu- „ cunt medicamenta *volatilia & nervina dicta, item oleosa & mucilagino- „ sa, privatim albumen ovorum cum syrup. de althæa conquassatum & cum „ tantilla aqua nephrit. dilutum.* Extra paroxysmum *remediis antiasthma- „ ticis, & ad catarrhum proprie dictum usitatis recidivatio præcavenda est.*

(*Historia.*) Art. 481. „ Medicus quidam juvenis, athleticus, oppi- „ do vicino degens, præeunte per biennium raucedine, in hunc mo- „ dum subito lapsus intra spatium 24. horarum mortuus est. Ipse & „ adstantes *angina* laborasse existimabant, etiamsi nullus tumor gut- „ turis aderat, intus aut extrorsum, deglutitio neutiquam impedita, „ &c. Hora extrema implorabat meum auxilium, morbum fuisse *cathar- „ rum suffocativum* admonui; statim ac locutus fueram, ægrotus i- „ pse, qui adhuc mente constabat, agnovit morbum. Cucurbitulas il- „ lico affigendas imperavi; sed priusquam chirurgus officium inchoare „ poterat intra horæ quadrantem animam efflavit. Quatuor alios hoc „ morbo exitiali tentatos novi, quorum duos tantum servatos vidi. „

(*Alia species.*) Art. 482. Est etiam illa species catarrhi suffocativi, ubi sanguis in pulmonibus stagnat, & moriuntur ægri ex syncope (est forsan *polypus cordis* vel in vasis sanguineis majoribus) ejicitur spuma ex ore; Catarrhus hic suffocativus cognoscitur ex dolore pectoris gravativo, difficultate respirationis, & suffocationis metu, voce fere intercepta, anxietate ægri, interdum tussi, non semper; screatu non multum emittitur; appellatur etiam *syncope cardiaca.* (575.)

(*Curatio.*) Art. 583. Convenit *venæsectio* quam ocissime, *sperm. cet.* ℈ ʒß. ad ʒj. in appropriato vehiculo insigne levamen adfert, *sal. succini, antimon. diaphoret.* & alia *sudorifera*, item *gum. ammoniac. croc.* est summarum virium in hoc casu.

TUSSIS.

Ettmulleri sententia.

(*Tussis.*) *Distinguendum est an sit a pectore vel ventriculo &c.*) Art. 584. Probe distinguendum est, an tussis humida sit ex *pectore*, an ex *stoma-*

stomacho, an a *nervis*. Percunctandum est, ubi ægri percipiunt tussiendi stimulum; an in larynge seu aspera arteria, vel pectore, vel inferius circa scrobiculum cordis; nam posterior locus *tussim stomachalem*, priores *pectoralem* innuunt; jubeatur æger profundius respirare; sic enim tussire incipiet, si vitium sit in pulmonibus; secus si in stomacho. Sonus in tussiendo ex profundo quasi raucus pulmones affectos indicat, superficialis asperam arteriam.

(*Tussis stomachalis*.) Art. 485. Nullus practicorum aliquid habet de *Tussi stomachali* præter *Lindanum*; mihi (inquit) est compertum pluribus observationibus plerumque Tussim esse ex ventriculo: ubi autem materia latitet, & unde procedat, ex sono dicere possum, qui variatur pro materiæ & loci conditionibus; si materia sit tenuis, & in ventriculo delitescit, furibunda Tussis est, in qua vix aliquid egeritur, licet cum summo conatu tussiant (omnis Tussis in principio *sicca* progressu temporis evadit *humida*.)

(*Curatio*.) Art. 486. Ad expectorationem promovendam convenit succus *raphan*. recens expressus cum *pauco sacchar*. temperatus; Tussis humida stomachalis cum *vomitoriis* & *stomachicis* curatur; sancte testor, quod ex usu *vomitoriorum* ne minimum noxæ observaverim; *purgantia* non conducunt, *mercurius dulcis* vero primum obtinet. *Elixir proprietatis* & *bals. Peruv.* laudantur. Tussis sicca, nocturna, pectoralis, catarrhalis dicta, ex lymphæ vitio, & exinde irritatione, optime curatur per *volatilia sudorifera* & *opiata*, etiamsi febris conjuncta fuerit. *Flores benzoes*, *sperma ceti*, decoctum *raparum*, succus *glycyrrhiz.* &c. laudantur. In Tussi sicca chronica *phthisin* minitante, ubi peccat lympha, egregium est decoctum *e lignis cum passulis*, &c. Decoctum *raparum* in omni Tussi sicca, vel catarrhali, vel pectorali vel stomachali est nobile remedium, quod aliis irritis vidi optimum.

Sydenhami sententia.

(*Tussis epidemica*.) Art. 487. Tusses aliquando sunt *epidemicæ* nemini fere parcentes: Hæ pendent plerumque a febre aliqua constitutionis prægressæ, tamquam a morbo primario; ideoque quando cum febre implicentur; respiciendum est ad istius morbi genium; cum vero tusses sine febre contingant, curandæ sunt sola a *carnibus* abstinentia, moderato *exercitio*, & *ptisana pectorali refrigerante*: quandoque vero tusses *edidemicæ* ad tussim puerorum *convulsivam* quam proxime accedere videntur, & tunc eandem fere postulant medelam, viz. *venæsectionem & catharsin*.

(*Curatio*.) Art. 488. Tussis recens (*phthisi* nondum confirmata) sola abstinentia a *Vino & carnibus*, & usu *loboch. ex ol. amygd. dulc.* &c. & *tab. domestic. seq.* ordinario subigitur; ℞. *Sacchar. cand.* ℔iß. *coq in q. s. aq. font. usque dum adhærescat extremis digitorum, tum add. pulv. glycyrrhiz. enul. campan. sem. anis. angel. ana* ℥ß. *pulv. irid. florent sulph. ana* ℨij. *ol. anis. crym.* ℈ij. *f. s. a. tabellæ*. Sin vero, his tentatis, superstes maneat (præcipue si febrem comitem habeat, vel a *peripneumonia* vel *pleuritide* originem ducat) ineptum fuerit *pectoralibus* fidere; sed *venæsectione* & *catharsi* debellanda est; si autem denique huic methodo non cesserit, tum capiat æger *bals. Peruv. gut.* x. *in coch.* j. *syr. heder. terrest.* ter in die superbibendo ℨiij. *decoct. amar. sine purgantibus*; sed in tussi diuturna vel phthisi omnibus aliis præsidiis *equitatio* (492.) palmam facile præripit.

Farrago sententiarum.

(*Terra catechu*, & *alia remedia*.) Art. 489. Si Tussis a catarrho oriatur,

tur, curatur ut *catarrhus*, ℞. *Terr. catechu* ℈iv. *sacchar. penid. in aq. rosf. solut.* (℥vi.) *mucilag. gum. tragacanth. q. s. f. trochisc.* si sub linguam teneantur, tussim curant, (inquit *Bonetus*) viscidam & tenacem pituitam bene solvunt, eamque commode expectorari reddunt, quare in his affectibus pulmoniacis mihi in frequenti est usu, semperque meo desiderio respondet hoc remedium.

Remedia nonnulla alia melioris notæ sunt, quæ sequuntur, viz.

Syrupus ex allio sequens;

℞. *Rad. enul. campan. incis.* ℥iv. *zinzib.* ℨvj. *rad. liquirit.* ℥vj. *coq. in aq. font.* ℔vj. *ad* ℔iv. *sub finem add. lobul. allii tenuiter incis.* ℥iv. *sem. anis. contus.* ℥iß. *colatur. add. sacchar. q. s. ut f. s. a syr.* Pharm. paup.

Throchisci balsamic.

℞. *Balsam. Tolutan.* ℥ß. *pulv. rad. irid. enul. campan. ana* ℨij. *gum. Arab. trag. ana* ℨj. *flor. benzoin.* ℈ij. *sacchar. cand.* ℔ß. *omnibus in pulv. subtil. redactis cum q. s. mucilag. gum. tragacanth. f. s. a. trochisci.*

Item. *Balsam. sulphuris anisat. & extractum pectorale*, *Loboch. rub. & Loboch. myrrhisat. præcipue* Fulleri *in recenti Tussi conveniunt.*

(*Admonitio.*) Art. 490. Discant ægroti Tussi laborantes, tempore idoneo, & cum morbus altas nondum egit radices, validisque adhuc viribus, remedia adhibere.

Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.

PHTHISIS PULMONARIS.

Sydenhami sententia.

(*Pthisis Pulmonaris.*) Art. 491. Phthisis pulmonaris a frigore hyemali plerumque ortum ducit, & gradatim crescit, viz. ab humore in pulmones delapso, unde *catarrhi* ritu eos ita jugiter irritat, ut *tussis* inde excitetur tantum non continua; & progressu temporis symptomata reliqua succedunt, & morbus frequenter evadit incurabilis.

(*Curatio.*) Art. 492. Tentandum est tamen defluxionem in pulmones minuere *venæsectione & catharsi* leni, tum *pectoralibus* ad varios morbi status accommodatis, scilicet *incrassantibus*, vel *attenuantibus*, & febrem *hecticam temperantibus* cum *emulsionibus*, *lacte asinino*, &c. & postremo *ulcus sanantibus* cum *balsamicis*, *opobals. dos.* gr. xx. sed hoc non est sumendum nisi prægressis *evacuationibus* debitis.

(*Equitationis beneficium.*) Sed palmarium hujusce morbi præsidium est, ut æger quotidie *equo* vehatur; & qui se huic corporis exercitio sanandum tradit, nullis jam diætæ legibus adstrictus, nullo cibi potusve genere privandus est; cum in hoc uno omnis rei cardo vertatur: hoc solummodo observando, ut si æger juvenilem ætatem prætergressus fuerit, plus temporis huic exercitio impendere debet, quam si puer aut juvenis esset, & sane haud multo certius *cortex Peruvianus* febri intermittenti, quam in hac ætate *equitatio* phthisi medetur.

(*Tumor in collo.*) Quibusdam eorum, qui ex hac methodo convaluere, *tumor* in collo exortus est non multum a *scrophulis* abludens.

(*Prognosis.*) Art. 493. In Phthisi materia purulenta per tussim excreta in ignem conjecta tetrum spirat odorem, & immissa in vas aqua repletum fundum petit. Sudores nocturni, genæ livescentes, faciei pallor, nares exacutæ, temporum collapsus, unguium incurvatio, capillorum defluxio, & alvi profluvium colliquativum, mortem statim subsecuturam denuntiant. Inter chronicos Phthisis *duos fere trientes* jugulat.

lat: „ Nasus acutus, oculi concavi, collapsa tempora, aures frigi-
„ dæ & contractæ, cutis circa frontem dura, intenta & resiccata,
„ totiusque faciei color subviridis, niger aut lividus, lethale.

(*Facies Hippocratica.*) „ Hæc est illa *facies Hippocratica* vulgo di-
„ cta, ob traditam ab *Hippocrate* descriptionem, quæ humidi calidi-
„ que nativi consumptionem, adeoque mox futuram mortem indicat.

Mortoni sententia.

(*Phthiseos causæ & diagnosis.*) Art. 494. Phthisis pulmonaris pendet aliquando à mala conformatione pectoris, estque illa vel *naturalis*, quando pectus sit nimis angustum, cervix longior quam par est, omoplatæ tanquam alæ videntur; vel *accidentalis*, ubi curvitas vel pectoris distortio. Signum Phthiseos appropinquantis primum est *tussis arida*, quæ per menses aliquot durat; catarrhus vero simplex est, humorosus & brevis. Vomitio vel vomendi dispositio post pastum tussi prædicta concitata est signum Phthiseos certissimum. Signum secundum est *febris hectica* cum calore in volis manuum, & rubore genarum præcipue post pastum. Tertium *extenuatio* partium solidarum in extremis digitorum maxime conspicua, unde incurvatio unguium; & postremo febris *putrida* hectica superveniens.

(*Phthiseos signa pathognomonica.*) Art. 495. Inter signa *pathognomonica* phthiseos confirmatæ, primum est febris *inflammatoria*, inflammatis pulmonum tuberculis, quæ febris tanquam febres aliæ inflammatoriæ tractanda est, viz. *victu tenui*, medicamentis *pectoralibus*, & *expectorantibus*, *linimentis*, & præcipue *venæsectione*, utcunque emaciatus sit æger (est enim *peripneumonia* cum pulsu serrato) *ol. lini* est remedium in hoc casu nunquam satis laudandum. Febrem hanc inflammatoriam sequitur *putrida intermittens*, quæ fit a suppuratione tuberculorum ob venæsectionem omissam, vel nimis parce celebratam, vel aliter; hoc autem est signum pulmonum corruptorum certissimum. *Cortice Peruviano* non profligatur, neque *antihectic. Poterii*, aut ullo alio remedio, nisi ulcere prius curato: hanc autem comitantur insignes aliquot evacuationes, seu corporis colliquationes (& hoc est signum *pathognomonicum secundum*), expectoratio materiæ purulentæ (pus phthiseos confirmatæ est graveolens, & etiamsi sit spissum, non tamen glutinosum seu tenax, sed fluidum, variorum colorum, viz. flavi, viridis, sed frequentius cinerei). Sudores colliquativi, quos si arte obstruentur, insequuntur tumores hydropici in pectore vel cruribus, sive dysenteria vel diarrhœa. Signum ultimum est *salivatio*, unde calor gutturis præternaturalis, & aphthæ pertinaces, incurabiles, (mortem non procul abesse plerumque nunciantes.)

(*Curatio.*) Art. 496. Ad therapiam quod attinet, in principio *venæsectio*, *lenis purgatio* cum *pil. stomach. Ruffi tinctura sacr.* (*calomel.*) &c. conveniunt *diuretica*, *millepedes viv.* & *præparat. bal. sulph. terebinth. acidulæ. Diaphoretica*, *antimon. diaphoret. ceruss. antimon.* privatim decoctum *lignorum* (*in aq. calc.*) si adsit catarrhus & calor hecticus catharticis *opiata* sunt admiscenda, reliquis antecellit *pil. cynogloss.* seu *styrac.* Radatur caput & aperiantur *fonticuli*. (Atque hæc est summa curæ *rationalis & radicalis phthiseos pulmonaris*. In confesso est phthisicos confirmatos rarissime curari; non tamen idcirco plane sunt deserendi; cum *palliativa cura* debeatur illis, qui non possunt curari perfecte.)

(*Diarrhœa.*) Art. 497. In diarrhœa *decoctum album* pro potu communi;

muni; sed *opium* est unicum præsidium, *elect. ad diarrhœam. seq.* in praxi nostra maxime efficax expertus sum. ℞. *Ocul. cancr. præp.* ʒiß. *coral. rub. præpar. matr. perlar. ana* ℈ij. *margar. præp.* ʒß. *spec. confect. de hyacinth.* ℈j. *ol. cinnam. chym.* gr. iv. *miv. cydon.* ℥j. *laudan. Lond. sp. croc. solut.* gr. vj. *syr. balsamic. q. s. m. f. elect.* Ad acrimoniam humorum obtundendam injiciatur quandoque enema ex *jusculo ovin.* cum *diascord.* ℥ß. *opiata* bene ferunt hoc in casu ob metathesin materiæ morbificæ a pulmonibus ad intestina: diarrhœa tamen non est temere aut nimis cito sistenda, ne gravius malum accideret, quod optime præcavetur *expectorantia* & *lubricantia* certis intervallis propinando, & diarrhœam moderando potius quam penitus vincendo.

(*Tussis.*) Art. 498. Ad tussim importunam & vigilias pertinaces levamen vix procurandum est, nisi ab *opio*; cum cautela tamen exhibendum est, parce, & non sine maxima necessitate; languores, dyspnœam, extremorum frigus, &c. inferat, & mortem properet, & medico dedecus pariat. Hic in usum veniunt *linctus*, *trochisci*, &c.

(*Sudores colliquativi.*) Art. 499. Sudores colliquativi, nisi sunt valde immodici, sunt tolerandi; sin vero sint maxime profusi, ita ut languores usque ad deliquium fere inducant, *astringentibus* & aliis propriis adminiculis moderari debent. Sequente julap. uti soleo; ℞. *Aq. tormentil. germ. querc. plantag. ana* ℥iij. *cinnam. ten.* ℥iv. *mirab.* ℥j. *margar. præparat. coral. rub. præp. ana* ℈ij. *bol. ver. sang. dracon. ana* ʒß. *ter. japon.* ℈j. *syr. myrt.* ℥iß. *sp. vitriol.* (*dulc.*) *q. s. ad gratam aciditatem. m. f. julap.* sumat ℥ij. vel iij. omni bihorio vel trihorio phiala bene agitata.

Baynardi sententia.

(*Ad febrem hecticam.*) Art. 500. „ Si calor hecticus sit insignis, & „ & phthisis celeri cursu progrediatur, convenit *diæta lactea*; & *lac* „ *asininum* (si comparari possit) eligendum est; quoniam est minus „ crassum: huic vero *succedaneum* adinvenit, quod etiam valde com„ mendat *clarissimus Baynard* in *appendice* ad *psychrolusiam*, nimirum „ *serum* sive *lac butyraceum*; quamplurimis (inquit) indicationibus satisfacit; refrigerat, humectat, nutrit, &c. & deinde inferius pergit laudatus author fidenter affirmans, & expertus loquens se compertum habuisse, quod plures ex continuato usu *hujusce lactis* a caloribus præternaturalibus & etiam hecticis liberati fuissent; iisque, quibus calor est ingens & sitis importuna leviter acidulum præberi debuisset, recens vero & dulce magis nutriat. „ Et revera hæc omnia merito di„ cta esse arbitror: Ego etenim plus semel *raucedinem* pertinacem & „ *catarrhum* mediante hoc remedio, utcunque vulgari, feliciter sustu„ li; & in febre *hectica* magno fuisse commodo pro certo deprehendi. „

Ettmulleri sententia.

(*Phthises variæ.*) Art. 501. Phthisici dicuntur κατ' ἐξοχὴν ii, qui ulcere pulmonum laborant, & habent febrem hecticam conjunctam; eandem etiam habent ii, qui phthisi renari, jecorali, a vitio mesenterii, &c. laborant, tabidi evadunt. Tabes a glandularum mesenterii vitio solet habere abdomen inflatum ac tumidum cum dolore in ejus profundo obtuso, ac plus minus gravativo, itemque cum renitente hinc inde sparsa duritie circa umbilicum observabili.

Art. 502. Tussis phthisicorum non statim est *pulmonalis*, sed *stomachalis*, (485.) cui tandem acrioris lymphæ occasione per glandulas asperæ arteriæ, aut pulmonum excretæ tussis pulmonalis supervenit. Materia

teria viscida in aquam exsputa supernatat, pus vero fundum petit. Materia pinguis phthisicorum urinæ innatat.

(*Curatio.*) Art. 503. *Vomitoria* sunt optima in omni phthisi incipiente, maxime si malum sit a vitio stomachi; *purgantia* sunt omnino vitanda; *syrupi* & *saccharata* omnia plus nocent, quam prosunt. *Lindanus* refert se curasse quendam domesticum atrophia laborantem solo decocto ex *radice helenii* cum *passulis* & *glycyrrhiza*, *adjecta* 10. *parte vini Hispanici*, nam & hoc nutrit egregie; laudatur *rob. passularum*.

Art. 504. Febris hecticæ hæc tria sunt quasi signa *pathognomonica*, 1. *calor* ipsi ægro fere occultus vix sensibilis, ab omni pastu post aliquot horas acutus. 2. Adest *absumptio & extenuatio* corporis successiva, 3. *Pulsus celer*, *parvus*, *frequens*, *debilis & subinde durus*, efflorescit plerumque *facies* colore plus minus rubicundo, & *sudores* nocturni infestant; accidit etiam frequenter *capillorum* defluvium, totius corporis lassitudo, frequens lipothymia; somnus horis matutinis est rarus; ægri conqueruntur de æstu interno. Hectica incipiens *difficillime* cognoscitur, *facillime* curatur; confirmata e contra. In statu morbi urina in summitate pellem habet quasi oleaginosam, aranearum telis similem. In *saturno* singulare quid latet contra febrem hecticam, & internas viscerum exulcerationes & corruptelas. Laudantur *antimon. diaphoret.* & *antihectic. Poterii*; & *decoct. e lignis* præ reliquis in lymphæ acrimonia, ut & *sperma ceti*. Ad ulcus pulmonum abstergendum, & sordes nimis hærentes eliminandas optima sunt ex *tabaco* remedia, utpote quæ præter vim expectorandi, *vulnerariam* quoque possident. Potus ordinarius phthisicorum hecticorum commodissime conditus sit *fumo sulphuris* ad imitationem *Helmontii*. Immo & *fumus sulphuris* cum aliis per os attractus singulare est experimentum cujusdam *medici Hiberni*, quo aliquot desperatos phthisicos curavit, ut refert *Boyle*.

Willisii sententia.

(*De virtutibus cespitis cremati & aliorum remediorum.*) Art. 505. Communis observatio est, regiones istas, sive in *Anglia*, sive in *Belgia*, ubi *cespite* ignes nutriuntur, & odorem valde sulphureum spirant, tabem rarius infestare; quinimo loca ista phthisi obnoxiis, aut ea laborantibus maxime salubria, & non raro sanativa existere; cui accidit quod suffumigium ex *sulphure* & *arsenico* (quod sulphure copioso refertum est) pro curandis pulmonum ulceribus pene deploratis remedium licet ultimum, efficacissimum tamen habetur. Haud novi præstantius remedium in tussi quacunque, modo febris absit, quam tinct. *sulphur.* (sine empyreumate) *dos.* a gr. vj. ad x mane & vesperi in coch. syr. idonei.

Sylvii sententia.

(*Laus balsami sulphuris anisati.*) Art. 506. Nullum hactenus reperi medicamentum, quod vel externe vel interne usurpatum citius tutiusve non tantum mundaverit, sed insuper consolidaverit recentia ulcera, atque *sulphuris balsamum*; cæteris vero omnibus imprimis præfero istud cum *oleo anisi* paratum, modo lente paretur, ita enim longe gratior fiet, & convenientior, alias empyreuma redolet & acrior existit. Insuper pus ipsum tenuius fluidiusque reddit; adeoque ipsius excretionem promovet, ac facilitat. Ad mundati ulceris consolidationem quoque multum laudari solent *rosæ rubræ*, *conservæ*, & aliis præparationibus præfero decoctum *rosarum rub.* cum forti expressione pauco *saccharo* edulcoratum.

Far-

Farrago sententiarum.

(*Quibus potissimum tabes accidere solet.*) Art. 507. Tabes maxime fit ætatibus ab anno 18. usque ad 35. *Hippocr. aphor.* in aliis ætatibus evenire potest, at in isto vitæ stadio multo periculosior existit.

(*Phthisis est morbus contagiosus*, per indusia, per vestes, per lintea, per lectos, phthisin communicatam fuisse mille docent exempla (inquit *Bonetus*). „ Extant quidem hujusce *contagii* nonnulla exempla, „ sed, pace viri, non sunt adeo frequentia.

(*Usus mercurrii dulcis.*) Art. 509. Quamdiu tabes est in primo gradu, & probabile est sanguinem non esse extravasatum, ulcusve nondum factum, debet ante usum decoct. *ex lignis*, & dum *purgantibus* utimur, adhiberi *mercurius dul.* non quidem cum purgantibus simul eodem die, sed sine purgantibus post aliquot dies. *Pitcarn. in* MS.

(*Acida in phthisi.*) Art. 510. Hoc constanter affirmo me contra omnium fere scriptorum practicorum sententiam *acidis* temperatis felicissime usum in curatione phthiseos (in hoc convenit author cum *Colebatch.*) *Barbette.*

(*Coagulum vitulinum.*) „ Atque hic liceat mihi obiter tantum men- „ tionem facere *coaguli vitulini*, quo utuntur caseo conficiendo, tan- „ quam fere unici acidia animalis, non solum in hoc morbo, (maxi- „ me in Hæmoptisi); sed in nonnullis aliis, de quibus hic non est „ dicendi locus, opem ferentis. „

(*Elaterium.*) Art. 511. Quæro cum in hydrope tussis vehemens moveri soleat, & elaterio sedari, annon eadem phthisis etiam elaterio, parce dato, tollatur? *Lister de hydrope*, pag. 20. Dubitatur.

(*Remedia varia.*) Art. 512. Remediorum sequentium vires & usus lector ipse expendat. *Antihecticum Poterii. Bals. sulph. anisat. nitrum saturnisat. Syrup. de peto. Sacchar. saturni. Aqua balsamica. Aqua limac. scorbut. aq. limac. pectoral. decoct. phthisic. express. milleped. simplex. Jusculum galli. Jusculum cancrorum fluviat. Jusculum consummatum. Lixivium de calce. Loboc. myrrhisatum.* (Phthysicis primo adhuc stadio optatissimum est, præstantissimumque profecto remedium. *Fuller.*) *Tinctura antiphthisica. Decoctum flor. bellidis maj.* Specificum habetur. *Decoct. pthisicum, linimentum anodynum.*

PHTHISIS NERVOSA.

Mortoni sententia.

(*Phthisis.*) Art. 513. Phthisis nervosa est absumptio corporis tabida sine febre, tussi, vel anhelatione insigni, appetitu tamen dejecto, & concoctione depravata, languent vires exhaustis carnibus & robore; aliquando *indigenis* accidit (immo nuperis annis sæpissime, ratio in propatulo est, scilicet, ex nimia spirituosorum liquorum indulgentia;) sed frequentius huc revertentibus ab insulis nostris in *India occidentali*. In principio habitus corporis œdematosus apparet, & quasi chylo spiritibus destituto distentus turget, facies pallet, ventriculus fastidit omnia exceptis liquidis; urina est pauca, & plerumque rubicunda, aliquando tamen, ut in aliis nervosis affectibus, pallida & copiosa; nulla adest febris aut dispnœa, nisi in ultimo morbi stadio. Constat luculenter genus nervosum affici (& primario *ventriculum.*)

(*Causæ procathartica.*) Art. 514. Causæ *procatarcticæ* ut plurimum sunt graviores animi affectus, liquorum spirituosorum nimis libera ingurgitatio, aer insalubris, &c. (omnia etiam quæ cruditates, affectus *hypochondriacos* & *scorbutum* parere solent.)

(*Cura-*

(*Curatu difficilis.* (Art. 515. Est morbus revera *chronicus*, & nisi in ipso principio, curatu difficillimus; terminare solet in tumore *hydropico* incurabili.

(*Curatio.*) Art. 516. Quod ad therapiam attinet, in usum revocanda sunt medicamenta *stomachica* interna & externa, *chalybeata*, *antiscorbutica*, *cephalica* & *amara*. Instituatur *purgatio* cum *spec. hier. in aq. rut. cerus. nigr. & pœon. comp.* externe *empl. stomach. magistral.* cum gr. aliquot *cinam.* & *absynth.* ventriculo applicetur. In æstate *aq. minerales chalyb. dictæ*; inter chalybis præparationes *extractum mynsicht.* anteponendum est.

(*Atrophia scorbutica.*) „ Art. 517. Huic malo quoque affinis est iste, „ qui a Willisio *atrophia scorbutica* appellatur. p. 116. „

(*Animi affectus sæpissime hujus mali causa.*) Art. 518. „ Mæror qui „ est animi dolor, & lucubratio nimia, quæ est ejusdem labor, ambo „ Phthisi plerumque viam sternunt, ast omnium quæ mihi hactenus „ nota sunt, nihil corpus adeo velociter absumit, ac *insanus amor*, „ quando *ambit* & non *exambit*.

Tabes reliquæ ab aliis morbis ortum ducentes, aut ab iis quodammodo pendentes.

Mortoni sententia.

(*Phthisis ab hæmorrhagia.*) Art. 519. In phthisi ab hæmorrhagia suppressa, vescatur æger juscula & gelatinas, & alios cibos bonum nutrimentum præbentes. Convenit *diæta lactea*; incidit plerumque æger in febrem hecticam, quæ *cort. Peruv.* profliganda est, ne in Phthisi pulmonari incurabili desinat.

(*Phthisis a gonorrhœa vel fluore albo.*) Art. 520. Phthisis a gonorrhœa vel fluore albo exorsa, confirmata cum sit, est prorsus immedicabilis; si recens fuerit, fluxus est sistendus, & æger cum euchymis nutriendus, & calor hecticus, modo adsit, *diæta lactea*, aut *aq. chalybeata* extinguendus.

(*Phthisis ab apostematibus & ulceribus.*) Art. 521. In Phthisi ab apostematibus & ulceribus, ulcus tempestive sanandum est ope externorum & internorum, aq. calcis seq. sit pro potu ordinario; ℞. *Rad. sarsaparil. incis.* ℥vj. *uvar. Corinth.* ℔ß. *infund. in aq. font.* ℔xij. *coq. ad dimid. in colatura extingue calcis viv.* ℔ß. per residentiam depurat. sit pro usu. Nisi habitus sit jamjam hecticus *cathartica mercurialia* sunt usurpanda ad accelerandam ulceris curationem; immo excitare licet levem *ptyalismum* cum fructu; in usum veniunt *balsamica*, ut *syr. balsam. bals. Locatelli*, *Tolutan.* &c. suprema cura adhibenda est, ne Phthisis Pulmonaris sequatur; quamobrem a curato ulcere fiant *fontanellæ*, continuetur usus *balsamicorum*, *diætæ lact. acidularum*, &c.

(*Phthisis a lactatu.*) Art. 522. Phthiseos a lactatu signa præsagientia sunt 1. Appetitus diminutio; 2. Spirituum languor & imbecillitas corporis; 3. Oppressio hypochondriorum. Tempestive ablactandus est infantulus, & nutrix *diætæ lact.* committenda.

(*Phthisis a diarrhœa &c.*) Art. 523. „ Phthises a diarrhœa vel dysen- „ teria, a diabete, a salivatione, ab hydrope, & a sudore nimio nihil „ habent peculiare a morbis primariis & Phthisi in genere dicendum. „

(*Phthisis scrophularis.*) Art. 524. Phthiseos scrophularis signa diagnostica sunt plerumque tumores scrophulares & crudi in externo corporis habitu, accomitantes vel præcedentes, ophthalmiæ, aut scabies, & similes affectus scrophulares. (1277.)

(*Cura-*

(*Curatio.*) Art. 525. Vitanda est *diæta lactea*, utpote obstructiones pariens. *Radices scrophulariæ*, *filipendulæ*, *millepedes*, &c. cum *ingred. pulmonar.* & *balsamicis* conveniunt. *Opium* rarissime usurpandum est. („ Animadversum est a *Sculteto* mesenterium hoc malo semper primo „ esse affectum, & frequenter tumoribus strumaticis obsideri, sanis adhuc partibus externis; & in hoc casu difficile est quidem, nisi con„ jectura sola, morbum invenire, priusquam ægrum pene interfece„ rit. „ Convenit *emplast. de sapone* toti abdomini, &c.

(*Decoct. tussilag.*) Art. 526. „ Est aliquid singulare in decocto *fol.* „ *tussilaginis* ad hunc morbum curandum, etiam in ægris maxime de„ ploratis, & fere desperatis. *Fulleri medicina gymnastica*. (v. locum „ p. 92. &c.)

(*Phthisis scorbutica.*) Art. 527. Phthiseos scorbuticæ signa diagnostica præcipua sunt eruptio macularum hinc inde sparsarum per universam cutem, screatio fere perpetua puris viscidi salsi a glandulis jugularibus præcipue tempore matutino, exulceratio & extenuatio maxillarum.

(*Curatio.*) Art. 528. Conveniunt *pectoralia incidentia* cum *antiscorbuticis*, ut summit. *pini*, *rad. oxylapath.* authoris *pil. balsamic. chalybeata*, *acidulæ*, &c. *opium* omnino vitandum est, ut & *diæta lactea*, & immodica *fumisuctio*.

(*Phthisis asthmatica.*) Art. 529. Phthiseos asthmaticæ signa diagnostica sunt anhelatio, & spirandi difficultas; hæc autem phthisis est valde chronica, & est phthisis senectutis.

(*Curatio.*) Art. 530. Omnia incrassantia sunt vitanda; prosunt medicamenta *expectorantia*, *incidentia*, &c. ut *syrupus de erysimo*, *e* 5. *rad. millepedes*, *pil. balsam. nostr.* &c. *venæsectio* in paroxysmo, *oxymel. scillit.* & *aq. cinnam. fort. ana p. æ.*

(*Phthisis hypochondriaca.*) Art. 531. Phthisis ab affectu hypochondriaco vel hysterico a cæteris distinguitur symptomatis his affectibus peculiaribus.

Art. 532. Curatio est fere ejusmodi cum aliis (præcipue cum phthisi scorbutica) conducunt *volatilia*, *chalybeata*, &c.

Harvei sententia.

(*Phthisis ab hæmoptoe.*) Art. 533. In phthisi ab hæmoptysi sanguis a pulmonibus ejectus sine dolore per tussim exantlatur; & si rupta fuerit vena, ut plurimum prima eruptione magna copia egeritur, & postea minori quantitate: in principio apparet tenuis sincerus & floridus cum spuma flavescente; progressu temporis pallidior & aquosior evadit cum bullulis; postremo cum pure commistus excernitur. Quia per *diapedesin* expectoratur, dilutior est, & minus copiosus cum humore seroso vel purulento confusus.

Ettmulleri sententia.

(*Hæmoptysis.*) Art. 534. Hæmoptysis est quando sanguis ex pulmonibus per os tussiendo ejicitur, aliquando, sed rarius, sine tussi; sanguis rejicitur vel floridus vel semigrumosus, facile vel difficulter, cum vel sine dolore, spumosus vel non. Si ex pulmonibus provenit, sæpius *vomicam*, *empyema*, aut *peripneumoniam*, & hinc *Phthisin* post se trahit.

(*Curatio.*) Art. 535. Convenit *venæsectio*, *purgatio* vitetur; *diuretica* & *diaphoretica* locum habent; *opiata* sunt perquam proficua, in specie semen *hyosciami* est nobile specificum tam veteribus quam modernis commendatum; cavendum est tamen in ejus usu ob vim narco-

ticam

ticam ne exhibeatur in nimia dosi, sed tutius est propinari repetitis vicibus; maniam etenim inducit nimis larga dosis. Respiciendum est ad acrimoniam sanguinis in hujus mali cura hoc facto, quæ in capite de *hæmorrhagia* tradita sunt, hic locum habent. *Hedera terrestris* est plane mirabilis, item succus *urticæ*, *catechu*, *trochisc. de carabe*, *oleum lini* cochleatim sumptum mira præstat, *ol. vitriol. succ. cydon. decoct. hord. cum passul. min.*

(*Accidentalis vel habitualis.*) Art. 536. „ Hæmoptysis est vel *accidentalis* vel *habitualis*; posterior est Phthiseos signum: *cortice Peruv.* „ optime & tutissime curatur, astringentibus sistitur, ut *bol. Armen.* „ *sang. dracon. lapid. hæmatit.* &c. *Morton.* „

(*Remedia varia.*) Art. 537. Mantissa. *Elect. Boylean. elect. Peruv. astring. elect. styptic. emulsio styptic. haust. japon. lohoch. japon. pulv. hæmoptoicus*, *stypticum regis. Syrupus Boylean. succus urtic. menth.* sed præ reliquis *heder. terrest.* In hæmoptoe *accidentali* desperata, cæteris incassum tentatis, (sicut in aliis omnibus hæmorrhagiis) medici expectationem rarissime frustratur sequens remedium; ♃. *Aq. plantag. vin. rub. astring. ana* ℥ß. *syr. papav. errat.* ℥ij. *ol. vitriol. quantum lingua ferre potest*; *f. julap. Suffitus ex calce viv. & acet.* in extremis eximie confert.

Mortoni sententia.

(*Phthisis a chlorosi vel mensibus obstructis.*) Art. 538. In Phthisi a chlorosi vel mensium obstructione non nisi in principio *chalybeata* tentanda sunt; calorem enim hecticum adaugent, & sanguinem exagitant; sed potius *pulmonaria*, &c. sunt usurpanda.

(*Phthisis a pleuritide, &c.*) Art. 539. Phthisis a pleuritide vel peripneumonia male tractata, julapiis contemperantibus, expectorantibus, venæsectione, acidulis, &c. tractanda est, vel si sit empyema, *paracentesi*. *Millepedes*, decoct. *sars. sal. succin. diuretica*, &c. Historia prima hoc morbo laborantis est insignis & notatu dignissima: vide locum.

(*Phthisis ab ictero.*) Art. 540. Phthisis ab ictero non curatur nisi sublato morbo primario; ideoque remediis *antiictericis* oppugnanda est.

VOMICA PULMONIS.

Willisii sententia.

(*Vomica pulmonis.*) Art. 541. Rara est mentio hujus affectus apud authores. Vomica Pulmonis plerumque accidit sine febre aut phlegmone, immo sine tussi immani, aut sputo, tacite ac velut improviso in pulmone generatur, & non raro non prius se prodit, quam patientem interimit. Latet (inquit *Tulpius*) inter initia ita clanculum, ut vix ulla sui proferat indicia præter tussiculam, primo siccam, mox humidam, qua aliquandiu continuante, trahitur difficulter spiritus, deficit anima, & emarcescit paulatim corpus, licet interim nec sanguinem præ se ferunt sputa; sed si rumpatur nec opinanti vomica, occiditur (dictum ac factum) homo. Ita interdum solet contingere; verum novi plures, qui ex Pulmonis Vomica sensim orta, maturata, & demum rupta, pus copiosum & fœtidum expuissent; cumque tale sputum per multas hebdomadas, immo menses quotidie excernentes debiles adeo & velut tabidi evaserint, tandem medicamentorum ope, cum ulcus detergeretur & siccaretur, integre convaluisse. Ab abscessu in Pulmone exoritur, & pus sæpissime insigniter fœtet, eoque differt a sputo, quod in peripneumonia & Phthisi ejicitur. Causæ remotiores latent, neque per signa ulla *pathognomonica* dignosci valet hicce morbus,

bus, neque prognosis institui potest, antequam ictu ferali se prodit.

(*Curatio.*) Art. 542. Post Vomicam disruptam medendi methodus fere eadem est ac post sectionem *empyematis*, aut in *phthisi* incipiente; in hoc casu *lac asininum* sæpe prodest; observavi quoque *fontanellam* in latere excitatam non raro insigniter profuisse. Historias quasdam adducit author, de quibus consulendus est. p. 205.

Baglivii sententia.

(*Baglivius vomicam accurate describit.*) Art. 543. Tuberculo pulmonum laborantes de cætero bene se habentes, difficulter spirare incipiunt, inter spirandum non stertunt, & nihil expuunt, dolorem quoque in pectore sentiunt continuum, & dolentem in locum decumbere non possunt, sicca tussi laborant, tandem genæ rubent, febricula supervenit; & negotio ad suppurationem vergente alia suppurationis symptomata accedunt. Duo tamen tanquam *pathognomonica* crudi & adhuc incipientis tuberculi signa sunt, *tussis sicca*, & *dolor lenis* in alterutro pectoris loco; & quamdiu quidem tuberculum adhuc crudius fuerit, dolorem exilem & tussim siccam inducit. Qui tuberculo pulmonum laborant, sæpissime derepente moriuntur; nam suppurato tuberculo pus erumpit in trachæam, & suffocat; hinc quo longius a trachæa, & pulmonum centro distat, eo minus periclitantur de suffocatione; pus enim in cavitatem pectoris erumpet, aut per urinas eliminabitur.

Ettmulleri sententia.

(*Differentia inter vomicam & phthisin.*) Art. 544. Vomica Pulmonum & phthisis in eo saltem differunt, quod Vomica sit *ulcus Pulmonum clausum* seu *abscessus*, phthisis *ulcus sordidum ex abscessu jam aperto*: nam in Vomica interdum pus est laudabile, quod suis membranis inclusum citra excretionem in Pulmonibus hæret, & etiam sine tussi aliquando existere queat. A tumoris intus ruptione exsolutio, vomitus, & animi deliquium fit. *Hippocratis Aphorismi.*

A S T H M A.

Floyeri sententia.

(*Astmatis definitio.*) Art. 545. Asthma est respiratio difficilis & laboriosa cum scapularum elevatione & sibilo, a compressione, coarctatione, vel obstructione vasorum pulmonalium. Estque vel *continuum* vel periodicum.

(*Asthmatis continui causæ.*) Astma *continuum* pendet a compressione venarum & vasorum bronchialium & vesicularum pulmonalium vel nervorum. 1. Propter pectoris hydropem. 2. Empyema, phlegmonam, abscessum vel tuberculum. 3. Polypum in vasis sanguiferis, sanguinis ipsius coagulationem, varicem, plethoram, obstructiones catameniorum, hæmorrhoidum, fonticulorum, ulcerum, psoræ, &c. 4. Lapides in trachæa generatos. 5. Obesitatem nimiam, vel intumescentiam thymi. 6. Gibbam. 7. Pulmonum adhæsionem. 8. Nimiam pulmonum intensionem a cursu (vociferatione,) &c. 9. Hydropes, tumores visceris alicujus insignioris. 10. Coli vel ventriculi inflationem. 11. Paroxysmos apoplexiæ, vertiginis, lethargi, serum extravasatum nervos opprimens. 12. Tumores pulmonum flatuosos, quemadmodum accidit in *equis ilia ducentibus*, vulgo *brokem-vvinded Horses*.

(*Periodici causæ.*) Art. 546. Asthma *periodicum* pendet a compressione vasorum & vesicularum bronchialium mediante halitu flatulento, & morbis sequentibus plerumque succedit; 1. Febribus intermittentibus

tibus, variolis, peripneumoniis, 2. Catarrho. 3. Affectionibus hysteri-cis. 4. Ephemeræ, a sex non naturalibus, maxime aeris mutationibus subitaneis, pendenti. 5. Cacochymiæ glutinosæ, flatulentæ, in ventriculo prognatæ, ibique inflationes excitanti, & denique inflationem in pulmonum vesiculis producenti. Atque hoc est *verum Asthma flatulentum periodicum*.

(*Asthmatis periodici paroxysmi plerumque sunt regulares; continui non ita.*) Art. 547. Observandum est Asthmatis *continui* paroxysmos frequentes esse, a nimio corporis motu, vel errore in diæta inductos, vel noctu recurrentes; sed hi recursus non sunt adeo regulares ac in Asthmate *periodico*, ubi decimo quoque die redeunt paroxysmi. Circa horam 2. vel 3. pomeridianam a prandio asthmatici sentire solent coarctationem vel inflammationem circa scrobiculum cordis vel os ventriculi, quod tunc temporis flatibus distenditur, & ructus insipidos copiose emittit; atque hæc ventriculi inflatio est primum signum appropinquantis paroxysmi, hanc sequitur sanguinis effervescentia, & huic proxima spirituum in pulmonum nervis & membranis expansio seu rarefactio, quippe rigidi & inflati sentiuntur.

(*Paroxysmi descriptio.*) Art. 548. Hora prima vel secunda matutina paroxysmus sensim obrepit; respiratio evadit lenta, & mox angusta: si paroxysmus futurus sit brevis, nempe duarum vel trium horarum, & æger e lecto surgat, dyspnœa brevi facessit, & expuit *crudum* quendam & *glutinosum* screatum, instar *albuminis ovi* vel solutionis *gum. tragacanth.* tam in Asthmate *humido* quam in *hysterico* (*sicco* vel *convulsivo*;) hæc autem materies lineis nigris seu filamentis discriminatur: si vero diuturnior futurus sit paroxysmus, viz. duarum, trium vel quatuor dierum, primis diebus parum aut nihil expectoratur, sed 3. vel 4. die materia purulenta, magis cocta, & non adeo glutinosa, coloris albicantis, viridescentis, vel flavescentis, & in morbo inveterato saporis dulcis, instar sanguinis aut glycyrrhizæ, vel etiam saporis putridi, salsi, aut acidi, & frequenter cum filamentis sanguineis. Intra spatium 3. 4. aut 5. dierum paroxysmus prorsus finitur, & exinde parum, aut nihil expuitur ante novi paroxysmi exorsum.

(*De paroxysmis observationes variæ.*) Art. 549. Plures & diuturniores occurrunt paroxysmi in *æstate* quam in *hyeme*; ego ipse viginti in æstate, & tantum sexdecim in hyeme sustinui; in *Augusto* severiores semper; quando diuturniores paroxysmi, tanto majora intervalla, & vice versa: Intervalla breviora mecum fuerunt 2. 3. 4. 5. 6. vel 7. dierum; longiora 8. 9. 10. vel 14. dierum; calor lecti morbum exasperat; extremum frigus est tolerabile sine injuria. Magna pallidæ urinæ copia in paroxysmo excernitur, sed sub finem rubicundior evadit cum sedimento crassiore. Quanto parcior & tenuior sit victus in paroxysmo, maxime in principio, tanto melius; minor erit quantitas chyli ad pulmones missi, & materia purulenta citius coquetur & evacuabitur, carnes itaque sunt omnino prohibendæ. De victu convenienti & improprio *vide locum* p. 90.

(*Indicatio curativa generalis.*) Art. 550. Ad unum scopum potissimum dirigenda est cura, nempe ad *temperandam effervescentiam*; malum etenim ipsum est quasi *catarrhus*, ideoque propinanda sunt remedia *incidentia minus calida*. *Venæsectio* quotiescunque repetita solummodo levamen præsentaneum affert, senibus asthmaticis maxime perniciosa est: ad *cachexiam* enim & *leucophlegmatiam* viam munit.

(*Remedia varia ab authore comprobata.*) Art. 551. *Acetum scillitieum*

ad

ad omnes flatulentias a *Galeno* valde commendatur; sensus acuit, respirationem facilem reddit, coctionem juvat, alvum laxat, urinam movet, flatus dissipat; & præ omnibus contra asthma egregia præstat. Sequens est syrupus asthmaticus declinante paroxysmo sumendus, dos. coch. j. mane & vesperi, ℞. *Syr. de erysim. prass. balsam. ana* ℥ij. *oxymel. scillit. aq. brion. ana* ℥j. *bals. Peruv.* ʒß. *m. Cortex Peruvianus* ad avertendum paroxysmum multum laudatur. *Aqua simplex* cum *pane cocto*, additis pauco *nitro & sal. ammoniaco*, copiose epota, & hor. decubitus *acet. scillit.* ℥ij. mecum frequentissime adventum paroxysmi eluserunt. Et *oxymel nost. cum rad. zedoar.* &c. vid. Pharm. *Fulleri*. Eundem ad plures menses protelavit. *Hypnotica* ad compescendam inflationem multum valent (in asthmate *convulsivo*) testibus *Riverio* & modernis plerisque, inter quos clarissimus *Gibbons*. Mihi in frequenti usu fuit haustus seq. ℞. *Aq. papav.* ℥iij. *sal. prunel.* ʒß. *syr. papav.* ʒvj. *m.* In paroxysmo omnia *calida* sunt maxime perniciosa, *acida* blanda sunt magis proficua, ut *mala aurantia*, *limonia*, *citria*, *fructus berber. acetum ol. sulphuris per campan.* &c. ℞. *Conserv. acetos. cynosbat. rob. berber. ana* ℥j. *crem. tartari* ʒiij. *syr. limon. q. s. m. f. elect.* pro pauperibus *posca*, *gas sulph.* (i. e. aqua fumo *sulph.* saturata), quod remedium est maxime efficax. Semel atque iterum exhibui medicamenta *mercurialia* in hoc morbo cum felici eventu, sed hoc fuit in *leprosis*. De virtutibus *aceti* vide locum p. 123.

Willisii sententia.

(*Asthma convulsivum.*) Art. 552. Observare licet graves asthmatis paroxysmos sine quavis notabili pulmonum labe accidisse, revera ut putaverim hunc morbum aliquando esse mere *convulsivum*: paroxysmo etenim finito, quin etiam priusquam incipitur, respiratio libera & æqualis satis recte ducitur, nullaque tussis, aut valetudinariæ pulmonum dispositionis signa apparent. Hujusce morbi varias adducit *historias*. Ad hujus generis asthma curandum medicamenta *antispasmodica*, potius quam *bechica* vel *pneumonica* adhibenda sunt. p. 92. *Millepedes* in hoc affectu egregia præstant.

(*Prognosis & curatio.*) Art. 553. Asthma inveteratum difficillime aut vix unquam curatur, magnum tamen a medicamentis juvamen accipit, in deterius vergens, aut *phthisin* aut *hydropem*, aut affectum quendam *soporosum* vel *convulsivum* minatur. Extra paroxysmum *pectoralia* cum *antispasmodicis* conjungantur. Laudantur *spiritus gum. ammoniac. cum sal. ammoniac. distillat. dos.* a gr. xv. ad xx. *tinctur. sulph.* &c. sed maxime *sp. gum. ammoniac.* vires extolluntur. p. 213. „ De viribus visci arbor. vid. (Art. 389.

Ettmulleri sententia.

(*Asthma humidum & siccum.*) Art. 554. Adest in omni Asthmate respiratio frequens laboriosa & difficilis cum anxietate circa præcordia; adest sæpe tussis, interdum crebra & molesta, interdum non, interdum adest stertor; interdum sine stertore *orthopnœa* laborant. Asthma dividitur in *humidum* & *siccum*; sive in manifestum & occultum; prius expectorationem materiæ purulentæ conjunctam habet, alterum est mere *convulsivum*: verum interdum hi asthmatici, in fine paroxysmi, aliquid licet parum muci emittunt, quod non causa peccans est, sed ex conatu respirationis circa laryngem & fauces aliquid colligitur, quod evacuatur: causa materialis asthmatis *humidi* aut in pulmonibus est mucus viscidus, vel pus in vomica, empyema, phthisis, &c. vel serum

pulmones copiosius inundans, vel sanguis in motu impeditus: aut in stomacho & primis viis ex cruditatibus, cachexia, &c.

(*Curatio*) Art. 555. Probe observandum est an Asthma sit morbus *primarius* vel *secundarius*; si *posterior*, respiciendum est ad morbum a quo pendet. In paroxysmo Asthmatis *humidi* optima omnium sunt *vomitoria*, nec est quod exinde metuatur suffocatio, dyspnœam insigniter tollunt; in Asthmate *sicco* quoque extra paroxysmum cum fructu propinantur *cathartica*, in paroxysmo neutiquam conveniunt; malum etenim exasperant. *Venæsectio* locum habet solummodo in Asthmate ex vitio sanguinis orto. *Opiata* in Asthmate *sicco* multum conferunt, in *humido* suspecta sunt. In Asthmate *humido*, præsertim in senibus laudatur *syr. nicotianæ*. Succus *raphani* est potentissimum expectorans. *Gum. ammoniacum* est optimum remedium. *Sperm. ceti* a ʒß. ad ʒj. in paroxysmo multum levamen adfert. Denique *millepedes* in utroque Asthmate est remedium omnem laudem exsuperans. Pro curando Asthmate *sicco* sive *convulsivo* conducunt in genere *antiepileptica*, *antihysterica*, *antispasmodica*, & *opiata*, *cinnabarina*, *sal. succin. cast.* &c.

Farrago sententiarum.

(*Coffee.*) Art. 556. Potio *coffee* omnium maxime certissimeque inflationem mirum in modum curat & compescit in ipso paroxysmo. *Musgrave*.

(*Epispastica.*) Art. 557. „ In paroxysmo diuturniori & periculoso „ conveniunt *vesicatoria* præcipue tibiis applicata, ex *Hippocratis* præ„ cepto. „

(*Remedia varia.*) Art. 558. Remedia sequentia judicio prudentis medici permittuntur. *Flor. benzoin. dos. a gr.* v. *ad* xij. *nitrum saturnisatum. Serum sinapinum. Sp. nitr. dulc. decoct. expectorans. Emulsio asthmatica. Emulsio Brunneri. Expressio asthmatic. expressio milleped. hydromel. Joelis* (in Asthmate *humido*) *lohoch. virid.* (in moribundis) *mistura expectorans. Oxymel. asthmatic. Floyeri.*

CAP. V.

Sive Fasciculus Morborum quintus.

MORBI CORDIS.

Cordis morbi. Art. 559. COR variis Morbis gravioribus obnoxium esse, & revera affici ex defunctorum sectione satis patet. In Historia Medica ocurrunt exempla *vermium* in ipsis ventriculis latitantium, item *calculorum* ibidem repertorum. *Tumores schirrosi* & id genus alii Cor occuparunt; *apostemata*, *abscessus*, & *exinde sordida ulcera* ipsam Cordis substantiam & auriculas obsederunt. Omnes Cordis Morbos absolute lethales non statim existimandum est; contrarium etenim ex *Bartholomæi Cabrollii* observatione constat. Ipse ego (inquit) præsente *Rondeletio* duo mirabilia satis in duobus cadaveribus exhibui, in uno in basi Cordis ad coronariam *cicatricem* duos latos digitos longam detexi; in altero *ulcus* in Corde latitudine folii myrtini sat profundum. *Observ. Anatom.* 26. In adolescentis cadavere (*inquit Cheselden. Anat.* p. 169.) magnam vim puris in pericardio; & Cor ipsum exulceratum inveni. Et in homine tabide mortuo

tuo pericardium undequaque Cordi adhærens, & portio ipsius Cordis ossifacta, fere unius digiti lata, reperta sunt.

(*Inflammatio Cordis.*) Art. 560. Verisimillimum est medicos interdum hallucinari inflammationem cordis cum peripneumonia confundentes: æquum est enim, ut supponamus, cor inflammatione tentari, secus vix credibile est suppurationes & ulcera ibidem existere nisi præeunte inflammatione. Dies melius docebit.

Art. 561. Quo circa quoties propria Cordis substantia constitutione aliqua præternaturali afficitur, æque solliciti debent esse medici ac in morbis hepatis cerebrive, neque negligenda sunt media, quæ aliarum partium Morbis similibus subvenire solent.

(*Remedia ad Vermes.*) Art. 562. Vermiculos & in corde & in capsulis ejus gigni extra dubium est. Noscitur ex puncturis & doloribus Cordis, & convulsio plerumque est signum diagnosticum. *Remedia mercurialia* hic præ cæteris prosunt, immo *argentum vivum* in substantia exhibitum est maxime efficax, *Hartman.*

PALPITATIO CORDIS.

Willis.

(*Palpitatio cordis est Morbus convulsivus.*) Art. 563. Palpitatio Cordis est motus ejus (*convulsivus*) adeo vehemens & immanis, ut non solum tactu manifestius percipi, verum & oculis conspici, immo interdum ad distans quoddam audiri possit. Porro ab authoribus fide dignis narratur ipsas costas interdum effringi, aut in junioribus foras propelli, p. 102. &c. de hoc morbo egregie scripsit *Willisius.*

Ettmulleri sententia.

(*Causæ sunt variæ.*) Art. 564. Causæ sunt variæ, aliquando excrescentiæ verrucales Cordi adnatæ, ossificatio arteriæ magnæ prope cor, vermes in ipso corde, aut pericardio, abscessus in Corde, status sanguinis præternaturales, polyposæ concrescentiæ, calculi, flatus, ataxia spirituum animalium affectum spasmodicum faciens, (chlorosis seu pallidi virginum morbi, catameniorum obstructio.

(*Curatio est difficilis.*) Art. 565. Quæ a scorbuto aut affectione hysterica ortum ducit, est curabilis; quæ a reliquis causis ut plurimum incurabilis. Cavendum est ab *opio*; *venæsectio* in dubium vocatur, (*Galenus* vero, de locis affect. capitis, instat urgente paroxysmo *venæsectionem* omnibus remediis præferendam esse.) Cura aggredienda est *martialibus*, *coralliatis*, *cinnabarinis*, *volatilibus*, & *succinatis*. *Ol.cinnam.* laudatur a *Lindano*. *Rosmarinus*, *crocus*, *camphora*, *ambra*, *moscus*, *sal. volat. viperin.* (& alia *viperina*) *castoreum*, verbo uno *antispasmodica*. „ Si diutius protrahatur, periculum ostendit repentinæ „ mortis. Qui hoc morbo in juventute tentantur, nunquam senescunt „ ex observatione *Galeni*. „

(*Remedia varia.*) Art. 566. Medicus peritus de usu sequentium „ quomodo & quando bene novit; „ *aurum mosaic. cataplasma stomach. emplast. stomach. fotus spirituosus*, *julap. moschat. mistur. hyster. spirituos. saccul. stomach. tinctur. epileptica*, *hæc ex* Pharm. Fulleri. Item, *Pulv. ad guttet. sp. C. C. succinat. sp. lavand. comp.* &c. Vide etiam remedia ad singultum (372.)

TREMOR CORDIS.

Willisii sententia.

(*Tremoris Cordis descriptio.*) Art. 567. Tremor cordis est carnium ejus

ejus *convulsio spasmodica*, seu potius *trepidatio*, qua fibræ motrices celerrime, ac tantum semicontractæ vices ocissimas, verum abruptas & quasi dim.. iatas efficiunt.

(*Curatio.*) Art. 568. Ad curam quod attinet, tria remediorum genera maxime proficua esse solent, viz. *testacea*, *chalybeata*, & *sale volatili* prædita.

Ettmulleri sententia.

(*Cum palpitatione Cordis frequenter confunditur.*) Art. 569. In tremore Cordis pulsus inæqualis est, & languidus, subinde virium ingens prostratio & imbecillitas juncta esse solet, & cor tremulo motu vibratur, adeo ut Tremor Cordis pertineat quodammodo ad *lipothymias*: pulsus aliquando est vermicularis, pauca apud authores prostant de hoc affectu seorsim, quoniam ordinario cum *palpitatione cordis* confunditur.

(*Plerumque est morbus secundarius.*) Art. 570. „ Est potius plerum-„ que *symptoma* alterius morbi, quam morbus *primarius*; ideoque „ causa exquirenda est diligenter, & morbus *primarius* inveniendus, „ & cura pariter instituenda. „

LIPOTHYMIA, SYNCOPE, ET ASPHIXIA.

Ettmulleri sententia.

(*Horum affectuum differentia.*) Art. 571. Hi affectus differunt saltem gradualiter, non essentialiter. *Lipothymia* est (gravis languor) cum insigni spirituum defectione. *Syncope* est gravius animi deliquium, non multum ab *apoplexia* distans; atrociora adsunt symptomata, ægri inopinato concidunt, sensus & motus abolentur, respiratio vix ulla, aut pulsus, partes corporis frigent & pallent cum sudore frigido. In *asphixia* omnia hæc sunt adhuc graviora, ita ut cum pulsu plane abolito, & aliquandiu ad sensum cessante, ægri instar mortuorum jaceant.

(*Causæ.*) Art. 572. Horum affectuum causæ reliquæ, præter evidentes, quales sunt evacuationes nimiæ, balneationes nimis longæ, potus frigidus post corporis incalescentiam, animi pathemata, &c. sunt ut plurimum obscurissimæ, ut sunt *cordis abscessus*, *polypi*, *vermes*, *&c.*

(*Indicationes curativæ.*) Art. 573. Indicantur *spirituosa*, *volatilia*, & *aromatica*, *ol. cinnam. ambra*, præ omnibus *sal. volat. viperarum*, *aq. cordial. citr. croc. castor.* (*spir. carmin. sylv.*) externe *sp. sal. ammoniac. ol. succini*, *fumus succini*; aliquando confert *venæsectio*.

(*Syncope.*) Art. 574. „ In syncope facies in colorem cadaverosum „ mutatur, dentes, os, atque manus tam arcte clauduntur, ut vix „ recludi possint, pulsus fere nullus & vix ulla manifesta respiratio, „ sudor frigidus erumpit, & externa frigent; atque his signis diagno-„ sticis ab *apoplexia* facile distinguitur, „

(*Causæ.*) Art. 575. Frequenter *ex polypo* Cordis ortum ducit. *Wep-„ ferus* crurum fibrosorum ramos ulnæ longitudinem superantes ex-„ traxit a fœmina cardiaca *syncope* interempta: talem in juvene ca-„ vitatem venæ cavæ fere implentem reperit, & in aliis quamplurimis. „

(*Quid agendum est.*) Art. 576. „ *Sternutatoria* naribus immittenda „ sunt, *cardiacis* & *volatilibus* imprimis incumbendum est, *cucurbitu-„ læ* sunt affigendæ. „

PO-

POLYPUS CORDIS.

Malpighii sententia.

(*Polypus Cordis.*) Art. 577. Polypi nomen a substantiæ *piscis* similitudine ortum, peculiari cuidam tumori in naribus excitato adaptari cœpit, donec observata quadam in præcordiis luxuriante materia, novus hic Cordis & vasorum morbus jam nunc audit.

(*Ejusdem accurata descriptio.*) Figuram sortitur loci in quo generatur. Moles Polypi major est ut plurimum in dextro Cordis ventriculo, quam in sinistro; in dextro autem color est subalbidus, laridi instar, seu excreti succi, quem vulgo pituitam appellamus, & interdum rubra quædam vel subnigra stigmata conspersa habet: in sinistro autem colorem plerumque atrum, & densiorem obtinet substantiam. Morbosa hæc excrescentia suam structuram habere videtur; etenim præ se fert congeriem superpositarum extensarumque pellicularum, quæ substantiæ modo nervosum corpus cum aliquali tamen mucositate referunt, & si eadem laceretur, solvi videtur in oblonga & solida filamenta; hæc manifestiora redduntur in ejus appendicibus, quæ fasciculi instar in fibras quasi nerveas resolvuntur. Ex tota concreti sanguinis mole, grumosa pars appellata, affusa licet purpura; multiplicibus lotionibus cum aq. factis rubicundæ illæ particulæ detergentur, & sanguis concretus tractu temporis albescit; & ejus contexturam plane fibrosam & reticularem oculis certe armatis videre licet; & hæc est materia procul omni dubio, ex qua generantur Polypi. *Malpighius de polypo Cordis*, p. 158. &c. consulendus est author, qui hujus morbi *ætiologiam* & descriptionem longe optimam litteris mandavit. „ De Polypis in auriculis & ventriculis Cordis hydropicorum „ repertis (vid. Art. 823.)

(*Causa est frequenter mortis repentinæ.*) Art. 578. „ Concrescentiæ „ polyposæ in *apoplexia* demortuis frequenter inveniuntur; & procul „ omni dubio plerumque sunt causæ plurimorum *symptomatum* atro„ cissimorum, necnon *mortis inopinatæ*; raro deprehenduntur ante„ quam ægrum jugulent. „

C A P. V I.

Sive Fasciculus Morborum sextus.

CRUDITAS ACIDA ET NIDOROSA.

Ettmulleri sententia.

(*Chylificatio læsa.*) Art. 579. MOrbi plerique, præcipue chronici, a depravata coctione originem ducunt; *chylificationis læsæ* duo sunt vitia insigniora, cruditates in coctione, viz. *cruditas acida* & *nidorosa*.

(*Cruditas acida.*) Art. 580. *Cruditas acida* est; quando alimenta abeunt in liquamen acidum fixum plus minus viscidum; nec sufficienter attenuatum, & volatilisatum, fundamentum & origo morborum chronicorum.

(*Signa cruditatis acidæ.*) Art. 581. Cruditas *acida* cognoscitur ex soda, ructibus acidis & copiosioribus; quæ rejiciuntur per vomitum vel natura vel arte, sunt admodum crassa, viscida, ac pituitosa; alvus plerumque adstricta est.

(*Curatio.*) Art. 582. Cruditas acida corrigitur *per absorbentia & acidum destruentia*, *ac aromatica volatilia*, *nucem moschatam*, *zinziber*, *sp. C.C.&c.* Destructo in hunc modum acido *purgantia* demum adhibenda sunt: nisi enim hæc methodus observetur, nihil per purgantia evacuabitur sed tormina & motus convulsivi excitabuntur. Usus *cancrorum fluviatilium* mire proficuus est, ut & *Gelatina*, C. C. &c.

(*Cruditas nidorosa.*) Art. 583. Cruditas *Nidorosa* est, quando alimenta corrumpuntur ita ut abeant in liquamen putrilaginosum horridi saporis & odoris, & omnino nutritioni ineptum, quod vocatur *Nidor*; exhalant ructus graveolentes *Nidorosi*. Appetitus est index, qui loquitur, & monstrat quasi, quæ sunt assumenda; hinc nobis inculcat *Hippocrates in aphorism.* quod appetita facilius longe digerantur, quam non appetita. Verum est proverbium; *quod sapit*, *nutrit*.

(*Diagnosis cruditatis nidorosæ.*) Art. 584. Ingestio variorum alimentorum ad Cruditatem *Nidorosam* disponit. Masticationem qui negligit, *Arabibus* animam suam odisse dicitur. Conqueruntur ægri de dolore gravativo stomachi duabus horis post pastum, item de ructibus 5. vel 6. hor. post alimentorum assumptionem, iisque non acidis, sed nunc insipidis, nunc putridis, nunc sulphureis, nunc genuinum saporem & odorem assumptorum repræsentantibus; mox post pastum adest rubor faciei, quasi essent ebrii. (585.)

(*Signa cruditatis nidorosæ.*) Art. 585. Cruditas *Nidorosa* ructus habet fetidos, aut saltem horridos instar ovorum frixorum, aut piscium putridorum: percipiunt imprimis mane saporem peregrinum & abominabilem, quasi cinereum, seu ligni putridi, quem sufficienter exprimere nequeunt. Subinde amaror cum *cardialgia* & aliquali *nausea* percipitur, ex ore & stomacho: quæ vomitu rejiciuntur, sunt liquida, flava, & omnino insipida, aut quodammodo amaricantia, aut insipida dulcia, aut ex amarore dulcescentia; Præterea habent alvum sæpius plus solito apertam.

(*Intemperies ventriculi calida.*) ,, Cruditas Nidorosa juxta vete- ,, rum principia est *intemperies ventriculi calida*, in qua omnia assum- ,, pta mutantur in bilem; signum hujus est sapor tetricus in ore, in- ,, cipiente vel peracta chylificatione. ,,

(*Curatio.*) Art. 586. Quoad curam convenit *vomitus*, aut saltem evacuatio *per rhabarbarum & tamarindum*; post horum exhibitionem mire conducunt *julapia acidulata*, *succus aurantiorum*, *citrorum*, *elixir proprietatis acid. sp. salis dulcis*, *vitriolata*, &c.

(*Nota bene.*) Art. 587. ,, Probe notandum est (ut therapia rite ,, instituatur) ægroto incumbere non modo remediorum sibi præscri- ,, ptorum usui, ut decet, insistere, sed quoque cane & angue pejus ,, fugere alimenta sibi noxia, fomitem causis morbificis, & mala ex- ,, acerbantia. Qualis erit diæta petendum præcipue ex nocentibus & ,, juvantibus, in quæ itaque diligenter diligere oportet medicum. ,,

(*Flatus.*) Art. 588. Flatus in stomacho & intestinis fiunt per fermentationem vitiosam ab acido præternaturali in subjecto viscido excitatam. ,, In curatione omnem paginam absolvunt *digestiva* & *eva-* ,, *cuantia* cum victu regulari. ,,

(*Apepsia.*) Art. 589. ,, Ventriculus corporis *culina* appellari pot- ,, est; ejus officium est alimenta recipere tanquam in promptuarium, ,, eademque concoquere est ejusdem actio primaria; unde *apepsia*, sive ,, *indigestio* est totius œconomiæ ruituræ indubitata denuntiatio. ,,

(*Digestio.*) Art. 590. Digestio est opus simpliciter naturæ nec arte pro-

promoveri potest; opus naturæ saltem adjuvare possumus, & fermentum ventriculi corrigere ita ut in statum naturalem reducatur. Propinanda sunt *vomitoria*, *cathartica*, &c. postea *stomachicis* & *corroborantibus* insistendum est. „ Mirum videatur in quibusdam somnum, „ in aliis exercitium, coctionem promptiorem ac faciliorem reddere, „ quod tamen monet quotidiana experientia. „

(*Remedia stomachica.*) Art. 591. Remedia stomachica, & ventriculum roborantia insigniora sunt, quæ sequuntur. *Mentha*, *absynth. utrumque*, *aromata*, *zedoaria*, *grana piperis integra deglutita* (ad cruditates acidas) *rad. helenii*, *calami aromat. raphani rusticani*, *ari*, *plebeia* quidem, sed optima *stomachica*, *succus cydon.* (cum fumo *sulphuris* servatus,) tincturæ ex *amaris* & *aromaticis* (cum *ol. sulphuris* per campan. extractæ) pulvis pepticus ex *pelle interiore ventriculi gallinæ*, & tinctura ejusdem, *chalybeata*, *cortex Peruvianus*, *cortex aurant. citr. conditus*, *item zinziber*, *& allium conditum*, *tartarum vitriolatum*, *tinctura sacra*, *elixir proprietatis*, *aqua gentian. comp. absynth. comp. spiritu menth. syrupus cydoniorum*, *rob. & miva eorundem*, *species diambræ*, *crusta panis vino generoso ebria & cum pulv. N. M. caryoph.* &c. *conspersa*, & ita instar scuti stomacho tepide applicata, &c. Stomachica alia celebriora & in praxi Londinensi usitatiora sunt *Elixir ma-* „ *gnum vitrioli*, *tinctura stomach. amar. Quincii ad imitationem Stou-* „ *ghtoni*; *vel sequens*, *quæ præstantior videtur*. „

„ ♃. *Cort. aurant. sic.* ℥j. *rad. gent.* ʒij. *sem. cardamom. min. ze-* „ *doar. ana* ʒj. *caryoph. croc. ana* ℈j. *cochinel.* ℈ß. *sp. vin. Gallic.* „ ℔j. *f. tinctura s. a.* vel infusum sequens. „

„ ♃. *Rad. gent.* ʒij. *summit. absynth. Rom. p.* ij. *calam. arom.* ʒiß. „ *cubeb.* ʒj. *cort. aurant.* ʒiij. *infund. in aq. bullient.* ℥xx. *colatur.* „ *add. aq. absynth. magis comp.* ℥iij *misce*; *vel*. „

„ ♃. *Rad. gent. zedoar. cassumunar. sem. cardamom. min. ana* ʒj. „ *cort. flav. aurant. sicc.* ℥ij. *infund. in aq. bullient.* ℔j. *colatur. add.* „ *aq. gent. magis comp.* ℥ij *sp. lavend. comp.* ℥ß. *misce*. „

„ In omnibus fere imbecillitatibus & morbis ventriculi *masticatio* „ *rhabarbari* conducit, præcipue in alvum habentibus adstrictiorem „ „ Item *Electuarium e zinzib. mistura stomach. & julap. stomach.* Et „ pro usu externo *Fotus stomach. epithema*, *sputum*, *sacculus emplastr.* „ *roborans*, *ex Pharm. Fulleri*, quandoque usurpari possunt. „

Art. 593. „ Stomachica debent esse temperata, ut recte annotavit „ *Waldschmidius*) ne fortioribus remediis calorem nimium vel augea- „ mus vel extinguamus, & ne fermentum reddamus acrius vel debi- „ lius: hinc præstat pauca dosi & per intervalla remedia *stomachica* „ exhibere, quam uno impetu ventriculum remediorum mole obrue- „ re. “

(*Nausea & vomitus.*) Art. 594. Nausea & vomitus. In genere vomitus omnis, qui non est *nimius*, ut plurimum est *salutaris*.

(*Curatio.*) Art. 595. In omni vomitu unice observetur, ut *alvus*, quantum fieri potest, teneatur *aperta*. Ad vomitum sistendum conferunt *cydoniata*, *syr. & tinctur. coral.* præ reliquis *succus cydon. sp. menth. sal absynth. cum succ. limon.* &c. Externe *decoct. absynthii*, *menth. cort. granator. flor. rosf. rub.* &c. in vino rub. coct. sacculus *croci* ventriculo admotus egregie vomitum sistit, ut & cataplasma ex *fermento & pulv.* aromaticis. In genere præmissis rite universalibus *stomachica* (59.) sunt usurpanda; *Decoct. Fracastor. elect. zinzib. julap. stomachicum*, *coral. mistur. stomach.* „ In vomitionibus ab emetico fortiori

„ excitatis (*teste Waldschmidio*, si detur coch. j. *spiritus vini*, vomitum in momento compescet. "

(*Vomitus cruentus*.) Art. 596. Vomitus *cruentus* frequenter a pancreate oritur, quando, scilicet, vasculum ejus a succo acriore corroditur, ex irritatione duodeni partim sursum in ventriculum propelitur, partim inferius defertur, dolor gravativus & obtusus in superiori lumborum regione, ubi situm est pancreas, præcedere solet. Non raro decipiuntur medici, qui vomitum materiæ *nigricantis* habent pro *cruento*. In vomitu *cruento* Hæmorrhoidum fluxus est salutaris, est enim evacuatio quasi vicaria.

(*Periculosum malum*.) Art. 597. „ Ipse ventriculus quandoque gra-
„ vissimis *Hæmorrhagiis* obnoxius est. Et revera vomitus sanguinis a
„ quacunque causa oriatur, periculo haud vacat. Nimia sanguinis e-
„ jusmodi effusio intra ventriculi parietes, vel extra corpus eectio
„ mortem subitaneam interdum infert; vel si sanguis in ventricu-
„ lo extravasatus restat, ibidem grumescere solet & corrumpi; inde
„ graves *Lipothymiæ* & *suffocationes* creantur. „

(*Remedia ad vomitum cruentum*.) Art. 598. Remedia in hoc affectu sunt succus *urticæ*, *sem. hyosciami*, *catechu*, *lap. hæmatit.* cum *blandis acidis*, aut *succ. cydon.* Aliquando etiam pus excernitur, & per vomitum rejicitur. Convenit *antimon. diaphoret. antihect. Poterii*, *sacchar. saturni*, *haustus japonicus* Fulleri, *tinctura antiphthisica*, &c.

(*Anxietas præcordiorum*.) Art. 599. Anxietas *præcordiorum* est insignis dolor circa scrobiculum cordis. Malum hoc oritur semper ab affecto plus minus orificio ventriculi sinistro.

(*Cardialgia*.) Art. 600. Cardialgia est ventriculi orificii superioris dolor admodum molestus & intensissimus; oritur ex effervescentia succorum heterogeneorum, maxime bilis, unde percipiuntur phlogoses, & insignis ardor. Causæ hujus mali sunt variæ, bilis vel succi pancreatici vitia, lumbrici, ulcus orificii ventriculi, &c.

(*Curatio*.) Art. 604. Dosis *theriac. Andromach.* egregium est *anticardialgicum*. Cura ut plurimum inchoanda est cum *vomitorio*, & postea *opiata* cum *purgantibus* admiscenda sunt. *Tinctur. sal. tartari a gutt.* xl. *ad* l. *item pulv. testac. cum castor. oleum amygd. dulc.* est maxime efficax; laudatur decoct. sassafr. externe *linimenta*, *empl. e tacamahab. caran.* & *balsam. Peruv.* „ *Pulvis interioris pelliculæ ventriculi musca-*
„ *losi gallinæ ad* ℥j. in vehiculo appropriato est efficacissimum reme-
„ dium huic malo (inquit *Shaw*.

(*Anorexia*.) Art. 602. Anorexia sive inappetentia est, quando ægri destituuntur desiderio ad alimenta. Ratio habenda est morbi alicujus tanquam causæ, unde *indicationes curativæ* petendæ sunt, & postea *stomachica* (592.) sunt usurpanda, &c.

(*Malacia & pica*.) Art. 603. Malacia est appetitus nimius, unde interdum plus, quam conducit, comeditur. Pica est appetitus insitorum, ut crudæ animalium carnis, carbonum, calcis vivæ, &c. „
„ In Virginibus *chlorosis Picam*, *vicissimque Pica chlorosin fovere solet.*
„ Pica est affectus chronicus, & non infrequenter ad *hydropem*, *ca-*
„ *chexiam*, vel *marasmum* viam sternit. Non solum virginibus acci-
„ dere solet, sed plerumque gravidis quoque; iis vero non adeo per-
„ niciosa est. " Hi affectus oriuntur ex depravato stomachi fermento; ideoque *evacuationibus* & *stomachicis* sunt curandi.

(*Bulimus*.) Art. 604. Bulimus seu appetentia canina, est voracitas nimia: ægri copiose deglutiunt alimenta, sed non comminunt;

st

est affectus plerumque ab extremo ambientis aeris algore progenitus, in cibi fastidium brevi desinens. *Appetentia canina* est semper cum vomitu vel diarrhœa. „ Præcipua cura in diæta est quærenda. Omnia „ pinguia & dulcia temperata illis prosunt, & leniter purgantia. "

A Surfeit.

(*Crapula.*) Art. 605. „ Crapula, per quam intelligo id, quod no„ stro idiomate vocamus a *Surfeit*, est mala corporis habitudo cum „ sensu gravitatis ad ventriculum, & ægritudine; supervenire solent „ plerumque *Eruptiones cutaneæ & febricula*. Causa usitatior hujus af„ fectus est edilium vel potulentorum nimia voracitas; ingesta autem „ non minus qualitate quam quantitate peccabili lædentia esse pos„ sunt; aliæ quandoque etiam sunt causæ, uti potio nimis lar„ ga frigidæ vel cerevisiæ tenuis æstivo tempore, exercitium nimis „ violentum, fervida ac sulphurea aeris constitutio, & similia. Eru„ ptiones cutaneæ sunt de genere *Erysipelatoso*, quod ordinario ap„ pellamus *a Rash.* "

(*Curatio.*) Art. 606. „ In omnibus hisce affectibus, & præcipue „ a Crapula proprie dicta originem ducentibus vomitorium quam pri„ mum est propinandum, & si febris nondum invaserit, dosis tinctu„ ræ hier. die proximo exhibenda est. Si eruptiones in conspectu ve„ niant, sustentandæ sunt cardiacis, & lenibus diaphoreticis; potus „ sit serum lact. vino Canariensi alteratum; & alias infusum salviæ. „ In habitu plethorico, ubi febris intensior fuerit, *phlebotomia* locum „ habere potest. „

CHOLERA MORBUS.

Sydenhami sententia.

(*Choleræ morbi descriptio.*) Art. 607. Malum ex se cognoscitur; adsunt enim vomitus enormes, ac pravorum humorum cum maxima difficultate & angustia per alvum dejectio; ventris ac intestinorum dolor vehemens, inflatio & distentio, cardialgia, sitis, pulsus celer cum æstu & anxietate, naüsea, artuum contractura, extremorum frigiditas, animi deliquium, &c. „ Bilis supra infraque magno impetu „ prorumpit, primum liquidior, pallida, & subflava; dein crassior, „ majoremque colorem exhibens, flavum scilicet, prasinum, cœru„ leum aut etiam nigrum. "

(*Methodus medendi.*) Art. 608. Pullus tenerior elixetur in aq. font. cong. circiter iij. *hujus decocti* cyathos plenos exhauriat æger, eodemque tempore injiciatur *enema* ejusdem liquoris semel atque iterum, vel ad 3. 4. vicem; his addi possunt *syr. portulac. lactuc. violar.* &c. Exantlato hoc eluvionis penso detur *paregoricum*. Si vires ægri exhaustæ fuerint, & valde debilitatæ ante adventum medici, ita ut extrema frigescant, rapto cursu ad *laudanum* confugiendum est. Vix ultra *Augusti* limites evagatur.

Ettmulleri sententia.

(*Prognosis.*) Art. 609. In genere qualiacunque symptomata fortem ac deleteriam antimonialem purgationem, aut helleborum album sequuntur, aliudve catharticum, ea similiter obvia sunt in cholera. Cholera, quæ sponte sua sine causa manifesta externa corripit ægros, ut plurimum est funesta. Est malum peracutum intra 24. horas, biduum, vel triduum, jugulans; periodum fere observat tertianarum, ita nempe ut de 3. in 3. diem moveatur, seu plus minus exasperetur; quo

magis

magis excrementa a *statu naturali* recedunt, eo periculosior. Cholera aliquando est *epidemica* & valde *maligna* & *lethalis*.

(*Remedia qualia.*) Art. 610. „ Remedia petenda sunt ab *Art.* de *vomi-* „ *tu*, de *diarrhœa*, &c. causa morbi, si inveniri possit, bene pensitata. „ Vires decocti *rad. ipecacoan.* tentari merentur. Vid. *dysenteriam*. "

ALVI RETENTIO.

Ettmulleri sententia.

(*Alvi retentio causa mille malorum.*) Art. 611. Alvi retentio cum sit pertinacior, frequentius est causa mille malorum, dolorum abdominis variorum; interdum nauseæ & vomitus, affectuum capitis, cephalalgiæ, vigiliæ, vertiginis, &c. „ Familiaris est spleneticis, nephriticis, „ hystericis, arthriticis, literatis, scorbuticis, &c. "

(*Curatio.*) Art. 612. Convenit *oleum amygd. dulc.* vel per se vel in jusculo ad ℥ij. vel iij. *decoct. tamarind.* in sero lactis; *gum. ammoniacum*. *Aurum fulminans* cum extracto *hellebor. nigr. sal. gem.* in clysteribus ad ℥iß. vel ℥ij. multum laudatur ad fæces induratas flexibiles reddendas; item clysmata oleosa *ex ol. lini*, *ol. raparum*, *ol. oliv.* &c. In alvo pertinaciter obstructa conducit balneum ex *emollientibus* & linimenta.

Boerhaavii sententia.

(*Tartarus crudus.*) Art. 613. Vires tartari crudi in medicina optimæ sunt, cremoremque & crystallos superat viribus ad abstersionem primarum viarum; vix sua indole *secundas vias* ingreditur, ob crassitiem & indissolubilitatem, nec invenit tantum liquidi in illis, quantum ad sui solutionem requirit. Si autem humoribus alcalinis occurrit, solvitur penitus, non a liquido, sed a solo alcali occurrente, qui duo sales faciunt tunc optimum salem dissolventem; si vero dissolvitur ab aqua, est adeo crassus ut per pannum non transeat quid, quod transeat per lactea; & si forte solvitur a bile, aliove forsan liquore, non agit ut Tartarus, sed ut sal neuter, vel sapo: hinc multos morbos ex vitio pituitæ, & vitio primorum viscerum egregie tollit, debet vero dari ad drachmas sex ex jusculo recenti. *Angelus Sala*, *chymicus candidissimus*, qui integrum tractatum, ubi sua arcana, cunctis medicis desiderata, revelat, de viribus tartari scripsit; laudat illum in colicis doloribus, diuturnis obstructionibus primarum viarum, hystericis, podagra, &c. Sed dabat ad unciam unam, unde purgabantur per duos aut tres dies; hoc continuabat optimo cum successu, nam non intrat sanguinem, sed pondere & stimulo optime agit; ergo reliquam massam sanguinis non turbat, sed saltem alvus diluitur, & emollitur fæx, cum alia purgantia post operationes suas relinquant semper alvum adstrictam.

(*Quomodo præcavenda est.*) Art. 614. „ Novi plures ventris con- „ stipationi obnoxios curatos fuisse diluculo, & hora prius assueta ci- „ tius lecto assurgendo: quantum enim a perspiratione solita adimi- „ tur, tantum ad alvum lubricandam additur. " *Willis*. „ Qui alvum „ habent sicciorem (inquit *Waldschmidius*) nunquam se mane studiis „ applicare debent, vel foras procedere, nisi alvum prius deposue- „ rint; vult enim sæpius moveri alvus segnior. "

(*Aphorismus.*) Art. 615. „ Quibus, dum sunt juvenes, (inquit *Hip-* „ *pocrates*) alvi sunt humidæ, iis senescentibus siccantur: quibus ve- „ ro, dum sunt juvenes, alvi sunt siccæ, his senescentibus humectan- „ tur. Melior est autem in juventute alvus fusior, in senectute adstri- „ ctior.

„ ctior. Obstructo inferiore ventre (inquit *idem de flat.*) in universum
„ corpus flatus discurrunt.

(*Historia.*) Art. 616. „ In act. philosoph. N. instantiam singularem „ habemus cujusdam hominis nomine *Phelips*, qui per plures annos „ non nisi semel in 19. vel 20. diebus alvum exonerabat, nihilominus, „ quoad cætera bene se habuit: obiit tamen vigesimum tertium a- „ gens annum. “

ALVI FLUXUS.

(*Alvi Fluxus in genere.*) Art. 617. „ In genere quod ad alvi fluxum „ attinet, aliquando cibi nondum concocti aut imperfecte cocti per al- „ vum dejiciuntur, & appellatur *lienteria* vel fluxus *lientericus*; aliquan- „ do chylus excernitur & dicitur *cœliaca*, aliquando humores excre- „ mentitii, bilis, pituita, &c. excernuntur, & vocatur simpliciter „ *diarrhœa*; postremo quandoque dejectiones sunt sanguinolentæ cum „ vel sine intestinorum exulceratione, & appellatur *dysenteria*.

DIARRHŒA.

(*Definitio.*) Art. 618. „ Diarrhœa est frequens & copiosa per al- „ vum materiæ tenuis, aquosæ, mucosæ, pituitosæ, spumosæ, adi- „ posæ, biliosæ, nigricantis &c. excretio, ab intestinis provenienti- „ tis, aliquando cum, aliquando sine excrementiis, frequenter sed „ non semper torminibus stipatur. “

Ettmulleri sententia.

(*Ventriculus præ omnibus est corroborandus.*) Art. 619. In cura Diarrhœæ ex quacunque causa *stomachus* est corroborandus, & *sudorifera* cum *acida absorbentibus* sunt admiscenda. Diarrhœa oleosa & pinguis, (si non ex assumptis) ex colliquefactione pinguedinis corporis oritur.

(*Curatio.*) Art. 620. In omni diarrhœa potus debet esse parcus. Ad ventriculum restituendum convenit *vinum ustum cum aromatibus*, *vinum absynthii*, & maxime *cydoniata*, & externe *fotus*. Sistendus est effervescentium humorum impetus; hoc facto, cessat diarrhœa. Decoctum *rad. tormentil.* egregium est in omni diarrhœa & dysenteria, tam *benigna* quam *maligna* & omnibus aliis medicamentis præcellit. *Fructus cydon.* & speciatim *mespillorum eorumque miva* maxime laudantur; *gelatina* C. C. in potu ordinario soluta est admodum specifica in diarrhœis *epidemice* grassantibus, ut & *gum. Arab.* (in decoct. alb. solut.); si adsint *tormina* vehementiora & *tenesmus* convenit enema *ex lacte tepido* & *theriac. Androm.*

(*Diarrhœa habitualis.*) In diarrhœis *habitualibus* per longum tempus durantibus conveniunt interne imprimis *martialia* & *aromatica* stomacho grata, imo *thermæ*. Diarrhœa pertinax & diu durans *radice Ipecacoanæ*, quemadmodum *Dysenteria*, debitis intervallis aliquoties repetita curanda est; non neglectis interim aliis appropriatis remediis.

Baglivii sententia.

Art. 621. Mæror nihil aliud frequentius producit quam Diarrhœas, quæ, diu persistente mœroris causa, evadunt incurabiles; iisque demum superveniente febre erratica & atrophia, ægrotantes e medio tollunt. Ad iram pariter diarrhœa supervenit, & si hæc non superveniat, febris superveniat, dummodo ingens fuerit ira. *p.* 129.

Farrago sententiarum.

Art. 622. Indusium laneum magnopere conducit ad curandam diarrhœam *habitualem*. *Wainwright*. Ut & *equitatio* seu *vectio in rheda*.

Ful-

Fulleri med. gymnast. Observandum est, appetitu & concoctione salvis, vix unquam nocere diarrhoeam.

Art. 623. Narrat D. *Walker* in obsidione *Derriæ Londinensium* nupera milites eo redactos fuisse, ut compositionem quandam ex *sebo & amylo* liberaliter sumpserint, unde non modo nutrimentum, sed & medicamentum egregium habuerunt, nempe diarrhoeæ *curationem* in his, *prophylacticum* in illis, idque miraculose & infallibiliter.

Art. 624. Opium (sagaciter observante *Cockburn*) parum aut nihil facit in cura *Diarrhoeæ serosæ*; & revera res, si propius illam inspiciamus, & ad calculum accurate vocemus, ita se habere videtur. Opium plerumque dolorem sedat, & somnum conciliat, & dejectiones rariores reddit, sed tamen copiosiores sunt & æque tenues ac liquidæ, ut ante, &, quod probe notandum est, magis fœtentes.

(*Remedia varia.*) Art. 625. Remedia sequentia quandoque prodesse possunt *laudan. liquid. cydoniat. cataplasm. stomach. epithem. stomach. fotus astring. saccul. stomach. decoct. catechu. comp. decoct. Fracastor. decoct. sistens, elect. corinth. enema de malicorio, expressio rosar. mistur. coral. elect. ad diarrhoeam.*

LIENTERIA & CŒLIACA.

(*Lienteria & Cœliaca.*) Art. 626. Lienteria & Cœliaca videntur esse diarrhoea cum insigni apepsia seu coctione ventriculi depravata conjunctæ; ideoque earum cura partim cum diarrhoea convenit, præcipue quoad evacuantia in principio propinanda: hic etenim super alia quotcunque radix ipecacuan. & rhabarb. locum habent, nec omitti debent. *Ettmulleri sententia.*

(*Lienteria quid.*) Art. 627. Lienteria est alvi fluxus, in quo assumpta prout fuere ingesta, aut parum immutata per alvum egeruntur. „ Dolor ventriculi est Lienteriæ comes indivulsus, & ægrotum *post* „ *pastum* semper magis excruciat, donec alvum exoneraverit. Urina „ est pauca & valde colorata. " Lienteria *scorbutica* est malum periculosum curatu difficile, & facile recidivans; ad *cachexiam & tabem* disponit.

(*Curatio.*) Art. 628. Imprimis stomachus præ omnibus est *roborandus*. *Rhabarbarum* propinari debet; *coralliata & cydoniata* valde laudantur; in genere omnia in vomitu usurpata hic conducunt. „ Sto- „ machica simpliciora & paratu faciliora (inquit *Waldschmidius*) sæ- „ pius plus præstat, quam composita: v. g. *nux moschata condita*, „ *zinziber conditum*, *vitellus ovi* cum aceto coctus, *vinum absynth.* ex *mastiche* parata, &c.

(*Cœliaca quid.*) Art. 629. Cœliaca est alvi *chylosa* excretio, quando assumpta digeruntur quidem in stomacho, sed digesta sub forma *chylosa* cum excrementis excernuntur; ventriculus ut plurimum est salvus, & appetitus, sed hoc non semper; per alvum excreta sunt albicantia vel grisea, aut saltem pallida. Est malum satis grave & periculosum.

(*Curatio.*) Art. 630. *Aromatica blandiora & amara* apprime conveniunt; *astringentia* malum exasperant. *Deobstruentia* procul omni du- „ bio indicantur & *martialia* cum *amaris*. Præmissa *tinct. rhabarb.* „ dosi una vel altera, elegantem puellam ab hoc malo diutius labo- „ rantem liberavi eum tinctur. *mart.* & vino amaro sequenti; ℞. „ *Rad. zedoar.* ℥j. *gentian.* ℥iiß. *cort. aurant.* ℥iij. *winteran.* ℥ij. *myr-* „ *rh. pulv.* ℥j *flor. cham.* p. ij. *centaur. min.* p. j. *N. M. mac. ana.* „ ℈j. Infund. frigide *in vin. alb. Hispan.* ℔vi. coletur usus tempore. „

Fo-

Forestus valde commendat pulverem *pelliculæ interioris ventriculi gallinæ* in Cœliaca passione; ut etiam pulverem *integræ moschatæ* in vitello unius ovi exhibitum in Lienteria.

DYSENTERIA.

Sydenhami sententia.

(*Dysenteria.* Art. 631. Dysenteria cum rigore & horrore aggreditur, calor sequitur, & deinde ventris tormina cum dejectionibus mucosis, quibus progressu temporis intertexuntur sanguinis lineamenta quædam cum dolore insigni; sanguine aliquando destituuntur, & nihilominus (modo frequentes sint dejectiones cum ventris torminibus & colluvie mucosa) recte vocabitur Dysenteria. Si sanguis sincerus evacuetur, vita ægri periclitatur.

(*Methodus medendi.*) Art. 632. *Venæsectio* quamprimum celebretur, & exhibeatur haustus *paregor.* eadem nocte, deinde *catharticum* lene bis repetitum, & *paregor.* hor. 4. vel 5. post sing. purgationes; potus ordinarius sit *lac coctum cum aq. tripl.* vel *decoct. alb.* Si morbus præfractior sit, detur *laudanum* 8. quaque hora etiam in majore dosi, & injiciatur enem. ex *lacte vacin.* & *theriac. Androm.* ℥ß. ubi vires *venæsectionem* non patiuntur, detur singulis matutinis bolus ex *rhabarb.* ʒß. cum *q. s. diascordii* & *paregoricum* hora somni.

Infantes eodem modo tractandi sunt diminuta dosium quantitate. Methodus in *cholera morbo* (608.) in hoc quoque laudatur, ut & *diæta lactea.*

Willisii sententia.

(*Dysenteria incruenta.*) Art. 633. Quamvis dysenteriæ vocabulum communi acceptatione alvi fluxum cruentum, sicut diarrhœa humoralem denotat; tamen morbus *Londinensis* anno 1670. Dysenteria appellabatur, incruenta licet. Fuit affectus ille subitaneus & frequenter absque manifesta occasione invadens; laborantes cum vomitu immani & sedibus crebris & aquosis cito in maximam debilitatem inque spirituum horrenda deliquia & virium omnium prostrationes redigebat. Novi plures pridie satis sanos, & valde robustos, intra xij. horas morbi hujus tyrannide adeo dejectos, ut cum pulsu debili & exili, sudore frigido, &c. jam moribundi viderentur, & quidem non pauci ab eo cito interibant.

(*Curatio.*) Art. 634. Pro curatione hujus morbi nulla *evacuatio* juvabat; verum remedia tantum *cardiaca*, eaque calidissima commoda fuerunt, in tantum, ut *sp. vini* cum sacchar. parum deflagratus remedium populare & quasi *epidemicum* fuerit, atque in tali Dysenteria fere semper proficuum: etsi in altera cruenta indifferenter usurpatum sæpe noxium deprehenderetur. Ego exhibui satis feliciter *theriac. Androm.* ʒiß. cum *julap. cardiac.* & ventriculo placentam ex *pane tosto* & *theriac.* illinito vinoque generoso immersam applicari jussi, aut loco *theriac. Androm.* pulv. seq. ℞. *Pul. e chel. cancr. comp. e contrayerv. serpent. virg. ana* ʒj. *cinnam. rad. tormentil. ana* ʒß. *croc. cochinel. ana* ℈j. *dos.* ℈ij.

(*Dysenteria cruenta.*) Art. 635. De descriptione dysenteriæ vere *cruentę Londinensis* vide authorem, *pag.* 49. laborantes haud cito interibant, quin plures septimanas, immo interdum menses sanguinem quotidie in magna copia excernebant, &c. In his dejectiones fuerunt liquidæ, & sanguine diluto tinctæ, instar loturæ carnium, in aliis crassiores cruore saturatæ, ac insuper muco albicante, & non raro membrana-

rum

rum frustis refertæ, &c. de remediorum formulis consulendus est author. p. 50. & 52.

Ettmulleri sententia.

(*Tres differentiæ.*) Art. 636. Dysenteria est diarrhœa cruenta. Hujus morbi tres sunt differentiæ. 1. Quando sine intestinorum vitio mero motu & impetu naturæ ex plethora sanguis bonus excernitur tamquam in fluxu *hæmorrhoidali*, scorbuticis familiaris est. 2. Quando sanguis tenuis & aquosus loturæ carnium similis excernitur, fluxus *hepaticus* dicitur; sed revera a vasis hæmorrhoid. internis provenit. Tertia species dysenteriæ est, quando ob vitium intestinorum spasmodicum cum insignibus torminibus, & cum muco albescente, hinc cum purulenta materia *sanguis* ejicitur, atque hæc κατ' ἐξοχὴν dysenteria appellatur, diarrhœa cruenta tormentosa, reliquæ species fere semper sunt absque torminibus. Et vel *benigna* sine febre & contagio, vel maligna cum febre & maxime contagiosa.

(*Carunculæ cum materia purulenta.*) In gradu acerbissimo *carunculæ*, (signum ut plurimum lethale) quæ excernuntur cum materia purulenta, quid sint explicatu obscurum est; non enim nisi in Dysenteria diuturniori fit intestinorum excoriatio; & forsan exulceratio aliqualis; adsunt aliquando *aphthæ*, & intestina ipsa *gangræna* afficiuntur, ex qua fere omnes, qui Dysenteria laborant, moriuntur. „ Omnes qui Dysenteria moriuntur, (*teste Waldschmidio*) *sphacelo* pereunt, ipsis intestinis *sphacelatis*; quod observatur triduo ante mortem, ubi sitis non magis urget, & extrema frigent. „

(*Curatio.*) Art. 637. Cura inchoanda est cum *opiatis & sudoriferis* & *absorbentibus*, præmissa tamen dosi *rhabarbari* semper in Dysenteria *benigna*, in *maligna* vero eadem methodus observanda est, ac in aliis febribus continuis *malignis*; tinctura *bezoardica* laudatur. *Astringentia* in principio malum exasperant, in declinatione locum habent cum cautela. *Venæsectio* & *clysteres* non conveniunt. Summa habenda est ratio *stomachi* externis & internis, uti in quibusvis alvi fluxibus. Priapum *cervi* tanquam specificum extollitur. Semper propinetur *gelatina C. C. pulv. cran. human. & usnea. Album græc.* pro pauperibus est insigne remedium, item succus *heder. terrest. & cydoniata*, *lac chalybeatum*, in quo *rad. symphit.* maj. coctum fuerit. *gum. Arab. trag.* &c. sed præ omnibus *sacchar. saturni*, & *viperina* (in Dysenteria *maligna.*) *Balsam. Peruv. aut terebin. in clysteribus* aliquando est proficuum. *Oleum lini* præsentaneam præstat operam. Accurate distinguendum est inter *flux. dysenter.* & *hæmorroid.* (1263.)

(*Remedia varia.*) Art. 638. „ De viribus rad. *ipecacoan.* est res
„ nota; sed præstat ejus *decoctum* propinare, quam *radicem* in substan-
„ tia. In Dysenteria *serum lactis* fere specificum; *Bagliv.* 142. & a-
„ libi. *Radix ipecacoanhæ* præter vim *vomitoriam*, quam obtinet, *sudo-*
„ *res* copiosos excitare solet. Atque in hoc (inquit D. D. *Freind.*)
„ quantum ego conjectura assequi possum, præcipue consistit egregia
„ illa in Dysentericis affectibus virtus, quam sibi præ aliis vomendi
„ instrumentis vendicat. Grassante Dysenteria (*inquit Dolæus*) hoc u-
„ nico medicamento plus centum feliciter curavimus, *oleo*, scilicet,
„ *amygdalar. dulc.* cum succo *citri* commixto, sæpius de die assum-
„ pto, præmisso tamen *rhabarbaro* tosto, *diaphoretica* semper interponi
„ debent in hoc morbo curando, inter quæ eminent *tinctura bezoar-*
„ *dica* & *mistura simplex*. *Nux moschata* est egregium *antidysenteri-*
„ *cum*; prosunt *gelatin. C. C. ol. rhabarbari*, *cydoniata*, &c. Fungosa
„ sub-

„ substantia nuclei lobos intercedens & separans exsiccata & pulveri-
„ sata in vino exhibita modica quantitate exercitum *Anglicanum in*
„ *Hibernia* gravissima Dysenteria medicorum omnium solertiam elu-
„ dente laborante feliciter liberavit. Raii Hist. plant. *J. Aubery* com-
„ municavit. Repetitis experientiis (inquit *Towne* in Tractatu de
„ Morbis *Barbadæ*) sequens electuarium in Dysenteria successu feli-
„ cissimo exhibui, ♃. *Conserv. rosf. rub.* ℥iß. *sperm. cet.* ʒj. *cer.flav.*
„ ʒiij. *ol. amygd. dulc.* ℥ß. *syr. e cort. citr. q. s. m. f. elect.* „

(*Alia nonnulla*) Art. 639. Sequentia quandoque locum habent,
„ *cataplasma stomach. decoct. Fracastor. enema balsamicum* (expetitis-
„ simum plane remedium) *enema de malicorio*; *enema ad tormina*; *e-*
„ *pithema stomach. fotus ad cholicam*, *fotus stomach. tinct. rhabarb. Sen-*
„ *nertus* de hoc morbo copiose & pulchre scripsit. „

(*Tenesmus.*) Art. 640. Tenesmus in genere est assidua cupiditas per alvum egerendi; parum mucosum, aut viscosum, aut purulentum, aut nihil omnino excernitur; pars affecta est intestinum rectum aut sphincter musculus. Tenesmus producitur a Dysenteria, hæmorrhoid. verm. ascarid. calculo in vesica, &c. Fotus *lactis tepid.* (cum *flor. sambuci* incoct.) tenesmum lenit. *Enem. emol. cum lumbric. terrest.* &c. incoct. (est exoptatissimum remedium) item enema ex *jure carn. vervecin.* &c.

(*Fluxus hepaticus.*) Art. 641. Fluxus *hepaticus* veterum est merum non ens, est enim fluxus *hæmorrhoidalis* e venis hæmorrhoid. vide *Dysenteriam*.

(*Remedia.*) Art. 642. conveniunt remedia *hæmorrhagias* supprimentia, imprimis *martialia*. Decoct. *e lignis* (cum *aq. calcis*) *gelatina* C. C. item *passula majores*, &c.

COLICA BILIOSA.

Sydenhami sententia.

(*Colica biliosa.*) Art. 643. Colica Biliosa est intestinorum dolor atrocissimus præ cæteris omnibus; intestina nonnunquam quasi injecta fascia constringit; nunc in punctum contractus quasi terebello perforat: subinde remittitur dolor, mox recrudescit paroxysmus, quem æger præsentiens vultu miserabili atque ejulatu ceu præsentem exhorret & aversatur. Sub initio hujus morbi non ita certo ad unum aliquod punctum determinatur dolor, atque in ejusdem progressu, neque tam crebra est vomituritio, neque alvus ita pertinaciter catharticorum vim eludit; quo autem magis augetur dolor, eo obstinatius in puncto figitur, vomituritio succedit frequentior, & major alvi adstrictio, donec tandem ab ineluctabili horum symptomatum vi totalis peristaltici intestinorum motus inversio (nisi maturius quis tulerit suppetias) atque *iliaca passio* procuratur. Quæ hoc morbo excernitur materia, sincera si fuerit atque ἀμιγής, viridis aliquando, aliquando etiam flava aut insoliti cujusdam coloris spectatur.

(*Quomodo a nephritide distinguitur.*) Art. 644. A *Nephritide* sic distinguitur. 1. Dolor nephriticus fixus in rene est, & ab eo ad testem exporrigitur secundum longitudinem ureteris. Colicus vero vagus est & cinguli instar medium ventrem affligit. 2. A pastu Colicus dolor augetur, nephriticus potius imminuitur. 3. In Colico dolore ab excretione per alvum & vomitum majus levamen emergit, quam in nephritico. 4. In dolore nephritico urina primum clara & tenuis, postea

ea aliquid subsidet, & tandem arenulæ aut lapilli excernuntur; in Colica urinæ initio crassiores existunt.

(*Methodus medendi.*) Art. 645. Ad curam rite instituendam *sanguis e brachio* paulo liberius quamprimum educatur, & post horas iij. vel iv. *anodynum* exhibeatur: postero die *catharticum lenitivum* & interposito die uno ad tertiam vicem propinetur. *Aq. epidem. mirab.* vel quæcunque alia *cardiaca*; postquam longo morbo vires plurimum exhaustæ fuerint, aliquando mirum in modum juvant. Equitatio, quemadmodum in pluribus morbis chronicis quod maximum est præstat, hic quoque cæteris non proficientibus curationem nonnumquam absolvit. „ Aliud exercitii genus in hoc affectu equitatione longe efficacius in „ *Barbada* habemus (inquit *Towne*) viz. *navigatio circa insulam*. „ Vidi quosdam in deploratissimo infirmitatis statu, cum aliam qua„ lemcumque gestationem ferre non potuerint, hac ratione, ultra „ quam quod credibile est, restitutos.

Purcellii sententia.

(*Morbi descriptio.*) Art. 646. Colica est dolor ventris atrocissimus, quandoque totum abdomen occupans, aliquando ad unum punctum determinatum cum cruciatu quasi terebrante, interdum de loco in locum immutatur, nonnumquam videtur sensatio tanquam viscerum cum funibus simul correptorum; intumescit aliquando totus venter ita, ut quasi disruptus esset; alvus ut plurimum clausa est, urina pauca redditur; atque hæc sunt symptomata usitatiora; accidunt etiam aliquando graviora, febris, in ore sapor acidus vel amarus, vomitus, ructus, urinæ ardor aut suppressio, icterus, pulsatio magna in abdomine, sensus frigoris in eodem, umbilici intus retractio, vel protrusio ejusdem extrinsecus, materia flava vel viridis per alvum ejecta sine levamine, excrementa alvina levissima & ventosa, instar stercoris bovini, urinæ supernatantia. Colica frequenter, in *paralysi*, *epilepsia*, *arthritide*, *hydrope*, *rheumatismo*, aut *tabe* terminantur. Dolores Colici sunt aliquando in *peritonæo*, qui frequenter lethales evadunt, ut etiam in *pancreate*; vide locum *p.* 27. & 30. *Spigelius* affirmat se nullum unquam dissecuisse ex Colica mortuum sine intestinorum inflammatione.

(*Causæ variæ.*) Art. 647. Causæ colicæ frequentiores sunt cruditates, flatus, alvi adstrictio, humores acidi in sanguine, bilis acrimonia, herniæ, abscessus interni & latentes, ulcera, cancri, &c. concretiones lapidosæ in pancreate, hepate, liene, intestinis vel ventriculo, insertio ductus cholidochi in ipsum ventriculum (vel pilorum,) luxatio cartilaginis xiphoidis, constitutio aeris maligna, unde Colica *epidemica*, affectiones nephriticæ, & postremo obstructiones & tumores strumosi in glandulis intestinorum (& mesenterii) Colicam producunt; hi dolores sunt magis fixi, diuturni, nec adeo acuti, *cathartica* & *enemata* minus prosunt. De structura & situ *coli* vide locum *p. 66.*

(*Curatio.*) Art. 648. Curatio inchoanda est cum *venæsectione*, si adsit calor insignis vel inflammatio, vel febris vel ingens humorum affluxus. ℞. *Decoct. capit. ovin. vel pedum vitulin. vel intestin. vervecin.* ℥x. *ol. oliv.* ℥iij. *m. f.* enema. In frigidioribus enema *ex ol. oliv.* vel *lini & vino Canarin.* item cum *ol. rut. cham. junip.* &c. cum fructu injiciuntur. Si hæc alvum non subducunt, ad fortiora deveniendum est.

(*Nota bene.*) N. B. Sed notatu dignum est, experientia abunde testante, quod immediate post *venæsectionem* clysmata vel *lenissima* promptius operabuntur, quam fortissima ante sanguinis missionem. In acerbis-

acerbissimis torminibus cum vomitu, &c. *Laudan.* gr. iv. vel v. in *clystere* dolorem in instanti leniunt, quum idem remedium per os nullum omnino afferat auxilium.

(*Colica habitualis.*) In Colica *habituali* pannus laneus mollis & subtilis immediate supra cutem ventris continuo gestandus a *Galeno* & aliis multum laudatur, tanquam formentatio perpetua. ,, Virtutes ,, *aquarum sulph. Bathoniens.* (extra paroxysmum) *equitationis*, &c, ,, sunt satis notæ. Commendatur jusculum *cancrorum fluviatilium*: & ,, *radix allii* pro pauperibus. Interdum exhibeo *oleum seminum anisi* ,, larga quantitate viz. a gr. 40. ad 100. in pauco saccharo vel aliter ,, cum magno levamine, præcipue in Colica a causa frigida oriunda. ,, Semen anisi vocatur ab Helmontio *solamen intestinorum*. ,,

Baglivii sententia.

(*De aphonia & paralysi ex colica.*) Art. 649. In Colica Biliosa succedit frequenter *aphonia* & vox rauca, & per totum fere morbi decursum durat. In Colica pertinaci si sudor copiosus & universalis superveniat labefactis & resolutis viribus, brev. *paralysin* expectato; cave igitur, ne *opiata* copiosius in ea exhibeas.

(*Remedia nonnulla.*) Art. 650. Antidotum Colicæ est *chamæmelum*, a quacunque causa oriatur. Quando *opiatis* uteris, semper adde *castoreum*, nam & opii narcosin corrigit & doloribus medetur. In pertinaci malo conducit iter aliquod, ut corpus plurium dierum *equitatione* excitetur, fibræque mesenterii longo dolore laxatæ pristinas resumant oscillationes ad morbosas impuritates e mesenterii sinu eradicandas expellendasque. Valde prodest *semicupium* in graviori casu, & in ipso ileo.

Willisii sententia.

(*In colica mesenterium primario afficitur.*) Art. 651. Pars primario affecta in Colica videtur esse *mesenterium*, quod est valde sensile, & humorum nervosi generis affluxionibus plurimum obnoxium, & hinc dolores lumbares atrocissimi, in quantum scilicet nervi quidam insignes lumbares mesenterii plexum nerveum maximum ingrediuntur. Transitus a Colica ad *paralysin* indicio est materiam morbificam non per arterias sed nervos deferri, ejusque sedem non esse intestinorum tunicas, sed *mesenterii* plexus nerveos.

(*Curatio.*) Art. 652. ℞. *Fol. malv. utriusque mercurial. parietar. ana m.* iv. *flor. sambuc. cham. melilot. ana m.* ij. *caput vervecin. discissum*; coquantur in *q. s. aq. font.* colatura usurpetur pro fotu cum stuphis laneis calidissime intinctis & expressis atque vicissim applicatis repetendo quoties dolores intensius urgebunt. *Omentum agninum aliave brutorum viscera calentia* abdomini imposita & subinde mutata dolores interdum mire sedant. Præ aliis quibuscunque remediis aquæ *acidulæ minerales ferratæ*, æstivo tempore per mensem epotæ, juvamen maximum conferre solent, & reliqua alterantia longe superant. *Tinct. antimon.* & *succini* locum habent.

COLICA HYSTERICA.

Sydenhami sententia.

(*Colica Hysterica. Morbi descriptio.*) Art. 653. ,, De Colica Hysterica apud nullum authorem uspiam legimus audivimusve ante accuratissimum *Sydenhamum*. ,, Imprimis cavendum est, ne symptomata fœminis hystericis familiaria ab aliis, quos sæpe æmulantur, morbis diagnosi errante putentur oriri. Colica *hysterica* biliosam nonnunquam mentitur, comitem habet dolorem circa cordis scrobiculum, regionem

ventriculi & paulo inferiorem; sequuntur humorum viridi aut flavo colore per vomitum ejectiones & animi dejectiones maximæ; post diem unum vel alterum facessit dolor, a levissima vero animi commotione revocatur.

(*Curatio longe diversa quam colicæ biliosæ.*) Art. 654. Cura radicalis a cap. de *hysterica passione* petenda est. Nec *venæsectio*, nec *catharsis* locum habent; nam malum exasperant, immo nociva sunt ipsa *enemata lenissima*; quippe hic morbus a spirituum *ataxia* potius quam vitio humorum nasci videtur: Ideoque præmissis aliquot haustibus *liquoris possetici*, iisque per vomitum rejectis, statim ad *laudanum* confugiendum est, & in usu ejus persistendum. Aliquando tamen in fœminis sanguineis humorumque copia oppressis vel phlebotomia vel catharsi vel utraque, *anodyno* via aperienda est. In *icterum* interdum transit, qui plerumque sponte sua sensim facessit; sin longas moras nectat, remediis *ictericis* fugandus est, observandum solummodo occurrit, quod e catharticis *rhabarbaro* solo utendum.

COLICA PICTONUM.

(*Colica Pictonum.*) Art. 655. Colica *Pictonum* est species quædam, quæ degenerare solet in *Paralysin*, & motus omnimodam manuum ac pedum depravationem, quam hoc nomine *Riverius* in cap. de Colica indigitat; & apud *insulas Caribum* notissima est, utpote quæ magnam vim hominum infestat.

(*Balsamum Peruvianum.*) Hunc dolorem atrocissimum sanat *balsamum Peruvianum* frequenter ac magna dosi exhibitum, viz. gr. xx. xxx. vel xl. sacchar. albo instillatum bis vel ter in die: at *paralysis* huic remedio haud cedit. *Galbanetum* pro usu externo.

Townei sententia.

(*Colica nervosa.*) Art. 656. Colica nervosa seu convulsiva est affectus adeo frequens in *Insulis Caribiensibus*, ut in numero morborum *Endemicorum* jure merito habenda sit. In medicorum scriptis *Colica Pictonum* nuncupatur, quia *Pictavii* est frequentissima; in insula vero *Barbadæ* vulgo audit *the dry Bellyach*. Inter universas calamitates humanum genus affligentes, ne una quidem tanta acerbitate homines excruciat, ac hæcce Colica. Frequenter malum inchoare solet in uno puncto ventris, indeque latius diffunditur, ita tamen, ut omnia viscera, a pyloro ad anum usque, ad istum locum, tanquam *ad miseriarum commune centrum* miro cruciamine contrahi videantur. Omnimodi sentiuntur dolores, urentes, lancinantes, mordentes, purgantes, &c. Multifariæ hujusmodi torturæ ægrum exercent, ad dies fortasse 8. 10. vel 14. alvus interim pertinaciter constipata est, urina pauca, vires fere exhaustæ, extrema frigida; adsunt etiam sudores gelidi, præcordiorum anxietates, animi deliquia, angores, desperationes, & similia, donec tandem dolorum atque ægritudinum oneri succumbit.

(*Causa.*) Art. 657. Causæ præcipuæ hunc morbum atrocem producentes sunt acerborum ac immaturorum fructuum comessatio, nimia liquoris perniciosissimi ingurgitatio, quem vocant *Rum-Punch*, ex spiritu sacchari ardentissimo & succo limonum sylvestrium, &c. compositum (vid. Tractat. de Venenis Art. 1633. & inclementia aeris nocturni itinerantibus, si ante crapulam edormiverint, &c. Cessante aliquanto doloris vehementia ægrotus perturbationem quandam per spinalem medullam sentit, qua brachiorum ac crurum nervis propagata, imbecillitate statim sensim afficiuntur, indies crescente, donec brevi *in paralysin confirmatam* desinit. „ Unde *Willisius* conjecturam fecit „ transitum a Colica ad paralysin indicio esse materiam morbificam

„ non

„ non *per arterias*, *sed nervos* deferri, ejusque sedem non esse intesti-
„ norum tunicas, sed *mesenterii plexus nerveos*. (651.)

(*Curatio.*) Art. 658. Methodus medendi hunc morbum gravissimum & paralysin præcavendi a catharsi primario incipienda est ad pertinacem alvi adstrictionem subigendam. In hunc finem cathartica leniora forma liquida frequenter repetita optime conducunt, fortiora spasmos adaugere solent, & *Ilei* periculum intentare. Verum propter affectiones intestinorum spasmodicas consultum erit imprimis *Paregoricum* propinare. Opiata paralysin accelerare nonnulli opinantur; sed longe errant; indubitata experientia doctus larga manu illa non modo innocue, sed semper cum fausto successu exhibui. Sequenti methodo cum prospero eventu frequentissime processi: ℞. *Pil. Matth. gr.* viiij. *vel* x. *castor. gr.* iv. *opobalsam. q. s. f. pil.* statim capiend. deinde elapsa semihora, ℞. *Mannæ opt.* ℥ß. *crem. tart.* ʒij. *syr. rosar. solutiv.* ℥j. *f. mistura* in haustul. tepid. juscul. avenac. sumenda & 3. horis repetenda, donec alvus soluta fuerit; in intervallis *pil. Matth.* gr. iv. exhibere soleo, vel si vomitus vehementius urgeat, sequentem haustum ℞. *sal. absynth.* ℈j. *opii purissim. g. j. vel gr.* iß. *aq. menth. fort.* ℥j. *syr. limon.* ℥ß. *m.* Enema quoque cum balsamicis 4. quaque hora injiciendum est; sequens etiam fotus abdomini usui esse potest. ℞. *Fol. cham.* ℥iij. *bacch. junip. laur. ana* ℥j. *coq. in aq. font.* ℔v. *ad* ℔iij. *sub finem addendo sem. carui, fœnic. anis. ana* ℥ß. *colatur. add. opii* ʒj. *sp. sacchar.* ℔j. *m. Semicupium* doloribus mitigandis quandoque nonnihil prodesse observatum fuit. Morbi vehementia in hunc modum subacta ad purgantia efficaciora, *mercurialia* scilicet, adveniendum est; ℞. *Colomel. pil. coch. min. ana* ℈j. *opobals. q. s. f. pil.* mane sumend. & quotidie repetend. donec dolor penitus remiserit, & alvus satis solubilis evadat. Deinceps *balsamum Peruvianum* ad ℈ij. vel ultra 6. quaque hora sacchar. crystal. instillatum vel aliter exhibeo, & rarissime spem meam fefellit.

(*Pissel æum Indicum.*) Est & aliud insigne medicamentum apud nos divini numinis favore in hac insula sponte productum, nempe *Pissæleum Indicum*, huic malo valde proficuum, prædicto balsamo adhuc efficacius, nisi quod quibusdam stomacho non adeo gratum sit; dosis ʒij. ter in die per longum tempus, donec morbus penitus subigatur. Nec datur præstantius remedium pro usu externo quam dictum *Pissæleum*, cum æquali vel dupla quantitate *sp. sacchari* commistum, pro vertebris dorsi & artubus illinendis, quandocunque paralyseos sit levissima suspicio: hæc vero cum formata sit & confirmata, nulli remedio, quod scio, cedit, nisi forsan *aquæ Bathonienses in Anglia* tanto malo succurrere valeant. „ Immo in hoc ipse casu valere novi.

Ettmulleri sententia.

(*Colica biliosa*, &c.) Art. 659. Dolor punctorius & terebrans acerbissimus sentitur in hypochondrio sinistro, aliquando sed rarius in dextro, in utroque colon facit angulum satis acutum in curvatura; dolor contorsionis, lacerationis, & vagæ lancinationis oritur ex spasmodica intestinorum contractione, & plerumque adest in Colica nephritica, dolor rodens & vellicans vermes indicat, dolor pulsans intestinorum inflammationem. Mulieres interdum sub difficili mensium fluxu patiuntur tormina gravia abdominis, quædam post partum (& ante etiam aliquandiu) dolore Colico laborant, in utroque casu plerumque ex abdominis & intestinorum *convulsione*.

(*Ad caussam antecedentem respiciendum est.*) Art. 660. In omnibus intestinorum torminibus tam humorosis quam convulsivis habitua-

libus, quoad caufam antecedentem, refpiciendum eft imprimis ad *acre acidum* plus minus *auflerum*; plus minus *vifcidum*, vel ex ftomacho ad inteftina delatum, adeoque ab affumptis vel vitiofis, vel vitiofe digeftis eo diftributum, vel in plexibus nerveis mefenterii vicinifque locis membranofis pertinaciter hærens, & a quacunque caufa externa excitatum.

(*Semper attendendum eft ad fpeciem Colicæ.*) Art. 661. In Colica hyfterica fenfus globi, in abdomine moti, quem mulierculæ & medici ignorantes pro uteri habent motu, eft *plexus centralis mefenterii maxime convulfus*, in viris quandoque accidens. Attendendum eft præ omnibus, an colica fit *humorofa*, an *convulfiva*, an fit *accidentalis* vel *alia*. Clyfmata terebinthinata in Colica *convulfiva* funt optima.

(*Curatio.*) Art. 662. In Colica *humorofa*, ubi pertinaciter hærent ftercora, convenit enema ex *ol. fem. lini* & *raparum* & *fal gemmæ* ad ℥i. vel ij. alias enema emolliens & carmin. ex *urina pueri* in affectibus inteftinorum *flatulentis* etiam cum *terebinth.* aliquando. Si dolor Colicus fit nimis acerbus, prius eft mitigandus, quam *purgantibus* proritetur alvus. *Ol. amygd. dulc.* & *fperma ceti* in Colica *convulfiva* eft remedium proficuum, & *gum. ammoniacum* in *humorofa*. Succus expreffus *ftercoris equini* eft præfentaneum remedium contra Colicam, *p.* 1061. (vide locum) fpeciatim in Colica *convulfiva*. Decoctum *fl. cham.* in quacunque Colica maxime laudatur, tanquam fpecificum, & pene infallibile remedium; *facchar. faturni* eft remedium fingulare. Pro ufu externo *ol. cham. fuccini junip. ol. petræ*, *galbanum*, *empl. fotus*, &c. vid. locum *p.* 181.

(*Diagnofis ex urina*, *&c.*) Art. 663. In colica, fi urina fit tenuis & aquofa, morbus eft ut plurimum *nephriticus* (aliquando *hyftericus*;) fi valde colorata, *fcorbuticus*; fi refpiratio fit difficilis & præcordia perturbentur, *hyftericus*. In graviori cafu clyfma ex *fumo nicotianæ* eft remedium dolorem mitigans & alvum laxans.

Forefti fententia.

(*Vires fal. gemmæ.*) Art. 664. In Colica ftercoracea a pituita vifcidiore nunquam oblivifcatur medicus *fal. gemmæ*: nam hoc eft expertiffimum ad refolvenda ftercora & mucilagines craffas; *Foreft.* l. xxj. vid. etiam Meff. med. fpargyr. fub tit. *fal. gem.*

(*Remedia varia.*) Art. 665. „ Confulendus eft *Boerhaave* in his affe-
„ ctibus (uti in fere omnibus) tanquam oraculum. ♃. *Flor. cham.*
„ mi ʃß. *coq. paulifper in aq. brion. comp.* ℥iv. *in colatura diffolv. ol.*
„ *mac. per expreff.* ʒß. *fyr. de mecon.* ℥ß. m. f. hauftus calide fumend.
„ ad dolores leniendos in praxi noftra frequentiffime. Decoct. *fol. mal-*
„ *væ* pro pauperibus præcipue in colica *nephritic. Waldfchmidii* expe-
„ rientia conftat *avenas calidas* in facculo regioni ventriculi impofi-
„ tas vim habere diffolvendi ac difcutiendi. *Allium condit. zinzib.*
„ *condit.* (in frigidioribus) *empl. e bucc. laur. e Cymin.* &c. *Pharm.*
„ *Lond. Enema colic. fotus fpirituofus*, *miftura hyfter. fpirituof.* „ funt remedia ufu comprobata.

ILIACA PASSIO.

Ettmulleri fententia.

(*Iliaca Paffio.*) Art. 666. Ileos five Iliaca Paffio eft motus periftalticus inteftinorum inverfus cum dolore circa umbilicum intenfiffimo; excrementa alvina motu retrogrado per os ejiciuntur ex obftructione alvi contumaciori. Appellatur *Convolvulus* & *Chordapfon*. Quoties in fequiori fexu morbum Iliacum obfervare contigit, *Herniam* adeffe tuto

tuto fere prædicare possumus, quamvis ob exilitatem ipsæ patientes non observare soleant. Opinio de convolutione intestinorum est falsa; ingressus vero superioris intestini in inferius, & contra, est satis frequens. Dubium est an inflammatio intestini sit causa obstructionis ejusdem vel contra. Morbus gradatim progreditur, in principio nil descendit per inferiora, abdomen sensim durescit & tumet; ægri nauseant & vomunt primo ingesta, deinde recrementa flavescentia (& pituitosa) & tandem excrementa alvina. Adsunt lipothymiæ & anxietates inexplicabiles, sudores frigidi (extremorum frigus) urinæ suppressio; vires languescunt, singultus supervenit, qui prodromus est convulsionis, & epilepsiæ, & ipsius mortis. Plures intereunt, quam convalescunt. Si dolor sit acutissimus, & subito sine causa manifesta deficiat, signum est gangrænæ.

(*Curatio.*) Art. 667. *Venæsectio* celebranda est in initio, si adsit febris vel insignis calor. *Cathartica* sunt fugienda, quoniam vomitoria evadunt; non prius securitas promittenda est, quam sequitur alvi profluvium sponte vel arte provocatum. Ægri *analepticis* & *cardiacis* sunt sustentandi. *Ol. amygd. dulc.* cum jusculo pingui, item *Sperma Ceti* in decocto *raparum*. Deglutitio *globulorum argenti vivi* nil prodest, sed potius malum exasperat, ubi adest intestini inflammatio, gangræna, vel ingressus intestini superioris in inferius. *Dos. argenti viv.* est ℥iij. vel iv. ad ℔ß. & amplius, & exitus ejus per clysteres omni studio promovendus est; aliquando non ante aliquot dies redditur, interdum *salivationem* movet. „ Exemplum affert alicujus mercurii ℔ij. per octiduum in corpore habentis, sed non sine salivatione excitata. Mulieri in sectione de Lumbricis memoratæ (Art. 691.) gravissima passione iliaca correptæ enema lacteum statim injiciendum præscripsi, & elapsis duabus horis haustum hypnoticum capiendum; & deinceps post duas alias horas largam dosin pil. ex duobus cum calomel. ℈ß. hæc nihil proficiebant; die proximo excrementa alvina per vomitum ejecta sunt; largam quantitatem olei amygd. dulc. in brodio tenui potandum jussi, & linimentum ventre illiniendo usurpandum, & sub noctem enema cum vin. benedict. ℥iv. injiciendum; nihilominus nihil per inferiora descenderat, sed jugiter sursum omnia. Die 4. sudores frigidi superveniebant; viribus fere exhaustis; itaque argenti vivi ℥iij. propinavi & trihorio post tres alias uncias; elapsa deinde hora una vel altera *ingentem lumbricum* evomebat & bis per inferiora purgata est, & in futurum alvus satis soluta manebat; argentum vero vivum (quod mirum videatur) non ante finem 7. vel 8. dierum redditum est; nihil tamen mali mulieri exinde obveniebat: hæc enim etiam nunc post quatuordecim annos vegeta vivit.„ Omentum ovis recens mactatæ calide in abdomen impositum mirum in modum dolorem lenit; laudatur etiam cataplasma *ex pomis putridis Borsdorffianis* cum tantillo *croco* vel ex *stercore ovillo* cum lacte cocto; p. 120.

Sennerti sententia.

(*Miserere mei.*) Art. 668. Barbari superioribus sæculis Iliacam Passionem *miserere mei* vocabant, quoniam malum est commiseratione dignum: in hoc morbo clysteres, imo & glandes vomitu rejiciuntur ob motum intestinorum inversum; ideoque aliquando intestinorum viæ in ileo non penitus præcluduntur. Signum hujus morbi proprium est, quod nihil descendit per inferiora; accidit plerumque vomitus bilis & pituitæ, frigiditas totius corporis, dolor plurimus, spirandi difficultas, &c. & morituris sudor frigidus

Omnis Ileus periculosus; rarissime convalescunt, qui stercus per os ejiciunt.

(*Curatio.*) Art. 669. Venter foveri debet *decoct. emol.* & *linimentis* inungi. Oleum *amygd. dulc.* & *jufcula pinguia* ore sumenda sunt, & quamvis semel atque iterum talia vomitu rejiciantur, continuandus tamen est eorum usus ad fibras relaxandas.

(*De causis consulatur author.*) A tribus potissimum causis exoritur, ab inflammatione, ab aliis tumoribus & exulceratione, & denique a fæcibus induratis, de quibus singulatim consulendus est author p. 429.

Barbettii sententia.

(*Causæ proximæ.*) Art. 670. *Fabricius Hildanus* observavit principium & originem hujus affectus fuisse circa *Intestinum Cæcum*; ego vero existimo valvulam in principio coli primum ex intestini cæci inflammatione adeo contrahi & constringi, ut plane nihil permanere possit. In omnibus fere hoc affectu extinctis dissectis accuratiores invenerunt, vel intestini gangrænam, vel tenuis intestini coarctati ingressum in partem proximam flatu prius turgidulam. Si gangræna jam aderit, cognoscitur ex eo quod dolor statim cesset: *Omentum* & etiam *ipsa intestina* ex vivo animali quam calidissime abdomini applicari possunt multo cum levamine. Convenit *venæsectio* in initio, si malum ab inflammatione oriatur; „ Immo in corporibus robustis nunquam omit-„ ti debet.

(*Gangræna mortis causa.*) Art. 671. „ Plures ab ileo defunctos ape-„ rui, & intestini cujusdam inflammationem & sphacelum fere in omni-„ bus, & morbi & mortis causam fuisse deprehendi. *Willis*. Sæpius „ in hoc morbo defunctis (inquit *Dolæus*) intestina plane vacua in-„ venimus; unde manifestum est sæpius spiritus animales peccare.

Sydenhami sententia.

(*Methodus medendi.*) Art. 672. Ventriculus primo loco præ omnibus corroborandus est, & vomitus, si fieri possit, sistendus; ideoque *sal absynth.* cum succo *limon.* præscribo (subinde) sumend. intermediis vero temporibus exhibeo coch. aliquot *aq. menth. stillat.* sine alio quovis additamento. Dum hæc fiunt *catulum viventem* nudo ventri indesinenter accumbere jubeo, dolore hoc modo profligato, exhibeo *Pil. coch. maj.* ʒj. *in aquam menth.* dissolut. quam etiam *aquam* (quo certius vomitus recursum prævertam) toto catharseos tempore injungo. Victus sit tenuis per totum morbi decursum, & decumbat æger in lecto, donec convalescat. Usum *argenti vivi* & *globulorum* author minus probat.

(*Curatio.*) Art. 673. In hoc affectu quotcunque cathartica propinaveris, ea statim emetica fiunt; ideoque *vena brachii* tundenda est & *fumus nicotianæ* (de hoc vid. *Fulleri* enema *oleos. amar.*) in intestina inflandus est quam validissime (omnium enematum, quæ mihi innotescunt, hactenus efficacissimum esse duco) idem quoque post moram aliquam reiterari potest. Hoc successu carente, necesse est *catharticum fortissimum* exhiber , sed præstat hora una aut altera *paregoricum* propinare, ut sub *laudani* tutela *catharticum* retineatur, & suo munere defungatur. Sched. mon. p. 48. De usu follis, &c. vide enema *oleosum amarum Fulleri*. *Fotus ad colicam*, *fotus spirituosus*, *mistura corallata*, omnia ad colicam quandoque in usum veniunt. Demulcendis doloribus convenit semicupium. In ileo *stercore vaccæ* quam recentissimo universa ventris regio emplastretur; hoc etenim remedio, aliis nihil proficientibus, viam intestinorum aperui (*inquit Zacutus Lusitan. in praxi admiranda.*)

(*Histo-*

(*Historia*.) Art. 674. „ Infans vix semestris a nativitate perfecte va„ lens & vegetus subito in gravissima ventris tormina lapsus est; sub„ secutæ sunt vomitiones enormes, nihil omnino per inferiora descen„ dente, præter exiguum sanguinem. Ad infantulum succurrendum o„ mnem operam ac studium navavi, sed frustra; nam triduo expira„ vit. Abdomine aperto intestina omnia usque ad inferiorem Ilei par„ tem flatibus valde distenta invenimus, & jejunum leviter inflamma„ tum; jamque paulo inferius morbi sedes in conspectum venit; por„ tio etenim Ilei, *sex digitos longa*, (quod prodigiosum erat in sub„ jecto tam parvulo) in *coli* cavum, *cum mesenterio adjuncto*, colla„ psa est; pars affecta in tumorem attollitur tunicis intestinorum in„ crassatis, nigricantibus, gangrenosis, & quibusdam in locis sphace„ latis per totius involutionis tractum, unde intestinorum *oppilatio* „ *insuperabilis*, quæ instar Polypi visa est. En luculentum exemplar „ *Passionis Iliacæ* perfectissimam morbi ideam complectens in infante „ nondum semianniculo, quod rarissimum esse credo. „

LUMBRICI.

Sennerti sententia.

(*Vermium species variæ*.) Art. 675. Lumbricorum tres sunt species frequentiores. viz. *teretes* sive *rotundi*, *lati*, & *ascarides* (ex ovis insectorum oriuntur); aliquando sed rarius vermes anomali ejiciuntur, cornuti scilicet, hirsuti, quadrupedes, multipedes, bicipites, tricipites, cauda bifurcata præditi &c.

(*Vermes in variis corporis partibus*.) „ Præter vermes intestinales, „ sunt & alii, omnes fere corporis partes incolentes, uti vermes *den*„ *tales*, *gingivales*, *rhinarii*, *pulmonarii*, *cardiaci*, *sanguinarii*, *urina*„ *rii*, *cutanei*, *umbilicales*, *elcophagi*, vermes in *hepate*, *in saliva*, „ &c. Sed hi omnes non nisi in statu morbido inveniuntur.

(*Teretes*.) Art. 676. „ Lumbrici teretes sunt frequentissimi & satis „ noti, Lumbricis terrestribus similes, nisi aliquanto albidiores sint.

(*Lumbrici lati descriptio*.) Art. 677. „ Lumbricus latus, tænia a „ *Plinio*, *Platero*, &c. appellatus, est instar fasciæ duarum vel trium „ ulnarum aliquando longior, geniculis transversis per totum divisus. „ *Nicolaus Andry* affirmat unum esse tantum in corpore, unde *solium* „ appellatur. Ast M. *Hageunot* tæniam in ventriculo felis aliamque in „ duodeno reperit. Memoir. de l' Acad. Vol. xvij. p. 484. Et Mr. *Geof*„ *froy* tæniam in tinca pisce duos pedes & amplius longam observavit. „ Hist. de l' Acad. Vol. xiv. p. 50. hunc Lumbricum in cane ipse vi„ di tres circiter pedes longum; ideoque in aliis animantibus præter „ hominibus generantur.

(*Latus Lumbricus*.) Art. 678. Latos Lumbricos qui habent, appetentia cibi nimia laborant, ac nisi cibus offeratur, dolor & morsus in ventre percipiuntur, &c. Certissimum vero signum est, quod cum alvi excrementis corpuscula quædam *cucurbitæ* seminibus similia excernuntur. Hi difficulter necantur; commendantur *rad. filicis* ad ℥ij. & decoctum *corticis rad. mori*.

(*Remedia ad Lumbricum latum*.) Art. 679. „ Ad *latos* Lumbricos „ educendos adhiberi debet *vomitus ex oleo*, non ex *radicibus*, & alia „ die *clystere* utendum admixta *nitri* parte vel *salis*; danda etiam *aqua* „ *salsa* potui, aut *glycyrrhizæ radicis* decoctio aut similiter incocta „ *glycyrrhiza*.

(*Ascarides.*) Art. 680. „ Ascarides sunt tenues Lumbrici, filorum
„ particulas referentes, qui in parte inferiori crassorum intestinorum,
„ & juxta sphincterem musculum residere solent.

(*Remedium singulare.*) Art. 681. „ Signum pathognomonicum *ascaridum* est pruritus in ano vix tolerabilis; ægrotantes aliquando *syncopen* patiuntur, & frequentissime *tenesmum*. Ad *ascarides* facit experimentum Aetii, suppositorium scilicet formatum e *carne veteri salita*, pinguedine derasa.

Fulleri sententia.

(*Ascaridum Curatio.*) Art. 682. Ascarides sunt quidem gens pusilla, sed expugnatu difficillima; namque licet omnes ad unum enematis vi exterminarentur, nova tamen & numerosa proles ab ovulis in recto depositis mox nascetur. Ideoque non tanti erit parentes solos proscripsisse; nisi insuper & nati, & semina etiam ipsa radicitus extirpentur, & ejiciantur. Hocque optime fiet, si postquam ascarides jam disparuerunt, non statim a remediis absistamus; sed tertiis quartisve diebus per aliquot vices, ac deinde semel in hebdomade hujusmodi deturbantia enemata repetamus; quod nemo authorum hactenus notavit.

(*Enema amarum.*) Ideo minime dubitandum est *enema amarum* seq. ℞. *Rad. serpent. virg. contus.* ʒj. *pulp. colocynth.* (*in nodulo ligat.*) ℈j. *herb. tanacet. summit. sabin. ana* M ß. *coqu. in aq. font. q. s. ad* ℥vj. *colatur. add. ol. hyperic.* ℥ß. *ol. absynth. chym.* ʒß. *spec. hier. picr.* ℈j. *m.* singulis noviluniis injectum, & per aliquot menses repetitum, ascarides interempturum, exterminaturum, & funditus deleturum esse.

(*Symptomata a lumbricis.*) Art. 683. „ A Lumbricis vomitus, cardialgia, syncope, singultus, vocis privatio, tormina intestinorum, capitis dolores, sopor gravis, deliria, mœror, tristitia, febres, angina, pleuritis, & alia innumera gravia symptomata.

(*Remedia vermifuga varia.*) Art. 684. „ In genere *amara* fere omnia sunt *vermifuga*. Privatim pulv. *cort. aurant. mercurialia*, *Æthiop. min. mercur. dulc.* &c. *muscus corallin. ens Veneris*, *semen Sanctonici* in vino clareto est anthelminthicum insigne. *Floyer.* Decrescent. luna vermes sunt aggrediendi. *Pulv. colocynthid.* cum *felle bovin.* subact. cum gut. aliquot *ol. absynthii* umbilico applicatus, Lumbricos pellit. Ad *ascarides* necandos enemata cum *colocynthid.* incoct. *mercurialia*, &c.

Baglivii sententia.

(*Vermes anomala & insolita symptomata sæpe pariunt.*) Art. 685. Quod ut plurimum homines ex improviso, & sine ulla causa manifesta, & signis alios morbos comitantibus, in subitum vitæ discrimen incidunt, & cadunt veluti *apoplectici* cum extremitatibus frigidis, pulsu exilissimo (qui fere semper signum est vermium latentium uti & singultus) aphonia, quandoque improvisa mania, tunc de vermibus dubitandum, in tali casu nil potentius est, quam statim dare cum brodio gr. xij. *merc. dulc.* & gr. v. *scammon. sulphurat.* in adultis. In pueris vero minoretur dosis, vel potius detur *mercurius crudus* ad magnitudinem pisi cum brodio, nam erit ad miraculum. *Chesneau.*

(*Nota bene.*) Art. 686. „ Probe notandum est, quod nullum tam peregrinum sit symptoma, tamque δαιμονιακόν, quod vermes excitare non possint. Horrenda quidem symptomata quandoque a vermibus exoriuntur, ut non raro ex incantatione produci vulgo credantur. Periti medici multa adstantium admiratione cacodæmona non raro ejiciunt.

(*Ex*

(*Ex vermibus epilepsia, mania, moria.*) Art. 687. „ In praxi quotidiana horrenda hujusmodi symptomata a vermibus excitata vidimus. „ Homo quinquagenarius subito in gravissimam *Epilepsiam* lapsus est, „ & intra decem dies sex vel octo violentissimos insultus cum horrendis spasmis passus est; deinde in *maniam* incidit per diem unam „ aut alteram, & postremo in *moriam* & fere omnium rerum *oblivionem*. Die 16. Lumbricum mortuum excrevit, & sensim pristinam „ sanitatem nactus est, nisi quod *memoriam* nunc biennio post nondum integre recuperavit.

(*Cæcitas.*) Art. 688. „ Adolescentula quædam febre verminosa laborans stupendis motibus convulsivis correpta est, unde *visum* penitus „ amisit, & luce orbata ad quatriduum mansit, interim a spasmis fere libera; die 5. alius paroxysmus convulsivus supervenit, & acies „ oculorum restituitur. Exhibita erant medicamenta antispasmodica, „ & præcipue anthelminthica, Æthiop. mineral. & calomel. &c. Vermes comminuti & contriti excreti fuerunt & puella convalescebat.

(*Obmutescentia.*) Art. 689. „ Alia puella ex Lumbricis intestina „ incolentibus primo raucescit, & febre acutissima laborabat; post „ paucos dies vocem penitus amisit, & ad dies aliquot muta remansit; & cum omnia symptomata mortem in propinquo esse monstrabant, aliis vermifugis minus succurrentibus, exhibui *decoctum foliorum hellebori nigri* fere in ipso articulo mortis; vermes quamplurimos excrevit, & convaluit. Ejusdem remedii ope plures qui in „ extremo vitæ discrimine fuerunt versati, restitutos vidi; & longa „ experientia didici helleborum nigrum *optimum esse & certissimum* „ *vermifugium in tota pharmacorum familia.*

(*Lumbricus umbilicalis.*) Art. 690. Ex Historia Medica abunde constat Lumbricos nonnunquam ventriculum, intestina, hypochondria atque inguina perforare & foras prorepere. Plusquam viginti abhinc annis ex umbilico pueri octennis exulcerato *Lumbricum teretem* 6. vel 7. digitos longum propriis manibus avulsi; post Lumbricum cochl. j. vel. ij. *puris flavi* effluxerunt, quod excrementa alvina non olebat. Ulcus non temere sanandum esse judicavi; ideoque foramini turundam adaptari jussi, ut materia purulenta quotidie evacuaretur; per septimanam & diutius pus ubertim effluebat, sed in dies minori quantitate; deinde post triginta dies sine ullo incommodo ulcus exsiccatum est; & puer integre restitutus, utcunque tamen proximo anno in *ascitem* lapsus est, a qua causa nescio; ex hoc etiam morbo remediis appropriatis illum feliciter liberavi, & etiamnum sanus ac vegetus vivit.

(*Lumbrici ex inguine prodeuntes.*) Art. 691. Fœmina quadraginta quinque annos nata, robusta, & laboribus assueta, dolore colico quandoque obnoxia, alias sana, circa quatuordecim abhinc annis tumorem habuit *in inguine sinistro*, ovum gallinæ æquantem, quem *herniam* esse ipsa credebat; durabat enim integrum annum ante disruptionem. Interea circa dictam periodum fœmina *ileo* correpta est, de quo alibi (*Art.* 667.) a cujus morbi cruciatibus ac immani vomitione, &c. ruptus est *tumor in inguine*, & effluxit tenuis humor flavescens, turpethi mineralis colorem æmulans: advocatus est chirurgus, qui stylo immisso largam cavitatem detexit; foramen sensim spongia præparata dilatatum est, & magna vis prædicti humoris in dies evacuatur; die 10. in foramine apparuit *Lumbricus vivus*, quem chirurgus coram astantibus detraxit, figura, colore, & magnitudine Lumbricis intestinalibus omnino similem. Post duas vel tres septimanas eductus est *alius*

Lum-

Lumbricus priori non dissimilis, nisi quod aliquando rubicundior esset. Vermifuga interne propinabantur, & *decocta anthelminthica ex fol. hellebor. nigr. aloe, sem. santonic.* &c. in ulcus sinuosum injecta fuerunt. Tribus circiter mensibus sanatum ulcus, & mulier, adhuc viva, ex illo tempore bene se habuit.

Art. 692. Si quis de *Lumbricis umbilicalibus & inguinalibus* plura velit, *Schenchium* adeat, *Observ. p.* 408. 409. item *Bonetum*, *p.* 631. Inguinalium recentiora exempla habemus apud *D. Morton. Hist. Natural. Northamptoniæ*, *p.* 467.

CAP. VII.

Sive Fasciculus Morborum septimus.

DIABETES.

Listeri sententia.

(*Diabetis historia*,) Art. 693. Diuturna est hujus morbi creatio, & longo tempore parturitur. In principio os humore privatur, saliva albida est ac spumans, paulo plus lotii, quam moris erat, effunditur; sitis adest, sed nondum vehemens, calefactio parva quidem, sed mordax, visceribus inhærens exoritur; habitus corporis gracilis evadit, & homo anxius & animi dubius existit; progressu temporis sitis insigniter augetur, & velox est carnium & membrorum in urinam colliquatio; neque enim cum intermissione lotium reddit, sed, perinde atque canales laxati sint, indesinens est profusio; sitis intolerabilis est, potus copiosus, multitudini tamen lotii non respondens; si parvum tempus a meiendo abstinuerit, intumescunt lumbi, testes & ilia, postremo cum dolore meit & festina mors adventura est. Urinæ quidem gustus lenis, & minime, quantum memini, dulcis, paulatim tamen dulcescere in confesso est, quod primum aquosior seri pars effunditur, & postea ipsa seri pars chylosior: huic autem rei fidem facit, nempe *phthisicorum* plurimorum ultimis mensibus insignis sputi dulcedo, ad nauseam usque molesta (lac etiam muliebre, a chylo paululum discrepans, dulcescit.)

(*Curatio*.) Art. 694. Conveniunt *amygdalata* & *lacticinia*. Affert „ exemplum cujusdam ex hoc affectu suo consilio curati bibendo *vi-* „ *num* cum *zinzibere* coctum quantum & quoties pro viribus potuit, „ concesso interim haustulo *ex aq. lactis* ad sitim leniter temperandam.

Ettmulleri sententia.

(*Morbi descriptio*.) Art. 695. In Diabete urina quantitate nimis copiosa excernitur, cum siti intensa, debilitate virium, macie, febre continua lenta, ardore circa regionem lumbarem, verbo, symptomatis *hecticæ confirmatæ*; interdum cum urina pingue aliquid excernitur, & tandem ut plurimum mors subsequi solet. Sed hæc est *Diabetes notha*.

(*Diabetes vera*.) Art. 696. Diabetes *vera* est immutata ingestorum potulentorum per urinam excretio, *cœliacæ* & *lienteriæ* similis: in hac specie potulentia redduntur parum mutata quoad colorem, odorem, saporem, &c. sic vinum rubrum mingitur, &c. Exempla hujus sunt rariora.

(*Alia species*.) Art. 697. Est & *alia species* Diabetis, quæ *cœliaca urinalis* appellari potest, nempe quando *chylus* cum urina aut loco urinæ prodit.

(*Pro-*

(*Prognosis.*) Art. 698. Urina vulgo Diabete laborantium admodum dulcescit; est periculosum malum, & sæpe lethale; post immodicum laborem, nimiam venerem, chronicas febres, plerumque incurabile; „ ut etiam quando a prava & diuturna consuetudine liquorum spiri- „ tuosorum ingurgitationis originem duxerit."

(*Curatio.*) Art. 699. Quoad curam temperanda est sanguinis acrimonia; in plurimis convenit cum cura *febris hecticæ*; inchoanda est cura cum *vomitorio*, deinde exhiberi potest *antihectic. Poterii*, *lapis. hæmatit. sacchar. saturn. croc. mart. aluminata*, *trochisc. de carabe*, *terr. sigillat. opiatum* hor. somni; præ reliquis *aq. calc. lac chalybeatum*, *emulsiones*, &c. Ad Diabetem *veram astringentia*, *martialia*, privatim decoctum *cort. aurant.*

Willisii sententia.

(*Morbus apud antiquos rarissimus.*) Art. 700. Diabetes apud antiquos fuit morbus rarissimus, at nunc dierum magis familiaris; habet sitim continuam, atque febrem lentam & quasi hecticam semper conjunctam. Novi quendam vino Rhenano pro potu ordinario per viginti dies usum Diabetem incurabilem contraxisse.

(*Curatio.*) Art. 701. Pauci aut nulli ab *astringentibus* curantur. Sæpius in hoc morbo *tincturam antimonii* cum bono successu præscripsi, atque *aq. solutionis calcis viv. cum sassafr. sem. anisi*, *passulis*, *liquirit.* &c. Ego, & D. *Michelthwait* & *Witherly* pro quodam Comite sic præscripsimus; ℞. *Summit. arboris cypress.* M. viij. *alb. ovor.* ℔ij. *cinnam.* ℥ß. *lact.* ℔viij. distillentur &c. bibat æger ℥vj. ter in die. ℞. *Gum. Arab. tragacanth. ana* ʒvj. *sacchar. penid.* ℥j. *f.* pulv. dos. ʒj. vel ʒß. bis in die cum *aqua distillat.* haustum *paregoricum* omni nocte; diætam fere tantum ex *lacte*. Horum usu indies melius habuit, & intra mensem sanatus est.

(*Diabetes & salivatio.*) Art. 702. „ Fœmina quinquagenaria plenioris temperamenti *Diabete & salivatione*, nunc hac, nunc illa, utro- „ que morbo alternatim invadente, tamdiu laborabat, donec vires fe- „ re exhaustæ fuerunt. Infusum rhabarbari in vino Canariensi quoti- „ die capiendum jussi, & post paucos dies dosis decoct. catechu com- „ posit. *Fulleri*, omni nocte propinata fuit, & pro potu ordinario *vi-* „ *num Florentinum cum aqua Bristolensi dilutum* potavit, atque ita duo- „ bus vel tribus septimanis ab utroque malo penitus liberata est, & „ plures annos incolumis vixit.

Sydenhami sententia.

(*Morbus adumbratur.*) Art. 703. Succi sanguini illati per vias urinarias crudi & incocti exitum sibi quærunt; unde sensim labefactantur vires, colliquescit corpus & quasi substantia ejus per hanc cloacam exinanitur, cum siti, ardore viscerum, lumborum coxarumque intumescentia, & salivæ spumosæ exspuitione crebra.

(*Curatio.*) Art. 704. Eadem præscribenda sunt, quæ in *fluore albo*, omissis solummodo *venæsectione* & *catharsi*; nam utrobique *indicationes curativæ* sunt eædem, quantumcunque inter se hi duo morbi dissidere videantur.

Harrisii sententia.

(*Curatio singularis.*) Art. 705. Cogitationi clarissimi authoris subiit *diarrhœam* esse quasi *diabeten alvi*, & *diabeten renum diarrhœam*; ideoque felici cum successu pro diabete laboranti hunc in modum præscripsit. ℞. *Rhei elect.* ℥ß. *santal. alb. citr. ana* ʒj. *cardamom. minor.* ʒß. infunde lento igne vase clauso in *vin. Canarin.* ℔j. sumpsit æger hujus vini colati coch. vj. hora 6. matutin. atque tantundem repete-

bat

bat hora 10. ante merid. ab illo meridie usque ad 10. vespertinam. Diabetes penitus sistebatur, sitis desiit, &c. (sed hujus rei hoc unicum habet exemplum.)

Farrago sententiarum.

(*Græcis incognita fuit.*) Art. 706. Rara est mentio hujus morbi apud veteres scriptores; *Græcis* fere incognitus fuit; *Galenus* profitetur se bis tantummodo ipsum vidisse; *de locis affectis* lib. vj. cap. 3.

(*Remedia varia.*) Art. 707. Præter jam dicta interdum ad curam aliquid faciunt remedia sequentia, *decoct. catechu comp. decoctum incrassans, ichthyocolla, gelatina C. C. oryza, tinct. coralli, trochisci Gordonii*, & præ omnibus juxta praxin modernam *aquæ calidæ Bristolienses*. Sequens decoctum cum maximo fructu propinari potest; ♃ *Cort. Peruv.* ℥j. *tinctur. rosar.* ℔iß. *coq. ad* ℔j. *lento igne, colatur. add. vin. rub. auster.* ℔ß. *syr. Cydon.* ℥ij. *misce*; *dos.* ℥iij. *bis vel ter in die.*

NEPHRITIS.

Boerhaavii sententia.

(*Inflammatio renum.*) Art. 708. Certum est renes vera inflammatione tentari ex dolore ardente, pungente, magno; ex febre acuta, continua comitante; ex urina pauca, admodum rubra, & flammea, vel in summo malo aquosa; stupore cruris vicini; dolore inguinis, testisque vicini: dolore iliaco; vomitu bilis: ructu assiduo.

(*Causæ.*) Art. 709. Hanc inflammationem producere possunt omnes causæ generales inflammationem parientes, privatim quicquid urinæ transcolationem & transitum in meatibus urinariis impedit. Si summa inflammatio hæc vascula occupat, ita sæpe stringuntur, ut nihil reddatur lotii; aliquando ut valde parvum, tenue, aquosum, quod pessimum. Infinitæ sunt Nephritidis species, causæque; & inter eas una a calculo; omnium tamen est ferme eadem curatio.

(*Curatio.*) Art. 710. Sanatur per remedia generalia omni inflammationi sanandæ propria, viz. *venæsectionem, avulsionem, dilutionem*; per *decocta lenia, emollientia, antiphlogistica* magna copia ingesta per *clysmata, fomenta, balnea* ex iisdem constantia; *victu humido, leni, quiete*, vitatione *lecti calidi*, & *decubitus* in dorso. Si nimia symptomata doloris, vel convulsionis urgent, *opiata* prosunt, vomitum autem nimium sæpe ingestu tepidæ mellitæ juvare prodest. Atque hac sola methodo tuto curatur ipsa *Nephritis* a calculo renibus, ureteribusve impacto orta.

(*Abscessus.*) Art. 711. Si causæ Nephritidis magnæ, nec dum resolvitur, nec sanatur, sed excurrit ultra septimum diem, *abscessus* metuendus; quem fieri docet, remissio doloris, ejus in pulsationem mutatio, horror sæpe recurrens, gravitas stuporque partis, jam factum esse docet prægressus priorum, tum pulsus, ardor, tensio in loco, urina purulenta, fœtida, instar urinæ falsæ putrefactæ: simulac abscessus ille factus scitur, utendum valde *maturantibus* primo & *emollientibus*, dein purulenta apparente urina, *diureticis puris ex aquis medicatis, sero lactis, similibusque*, usurpatis simul *balsamicis*.

(*Effectus suppurationis & prognosis.*) Art. 712. Si vero suppuratio dicta diu durat, totus ren exesus saccum format nulli usui servientem: tumque frequenter *tabes renalis* insequitur. Si scirrhum hic format, paralysis vel *claudicatio* cruris suppositi oritur, immedicabile malum; unde sæpe lenta tabes, hydrops, &c. Si autem parva copia materiæ inflammatæ coagulata in folliculo urinæ minimo hæserit, basin format,

mat, cui apposita sabuli in urina materies crustatim accrescens caculum renalem creat, sicque eundem auget, de quo alibi. Quinetiam aliquando in gangrænam transit, quod docet vehementia causæ & symptomatum, & subita doloris remissio sine causa manifesta, cum sudore frigido, pulsu debili intermittente, singultu, urina vel nulla, vel livida, nigra capillosa, fœtente, carunculis fuscis, nigrisve fœda, defectu virium subito, ubi nihil juvat, immo nec ipsa medicina.

INFLAMMATIO & EXULCERATIO VESICÆ.

Ettmulleri sententia.

(*Signa inflammationis renum, & quomodo differt a calculo.*) Art. 713. Renum inflammatio & exulceratio, *nephritis* quandoque dicitur. Signa sunt ardor urinæ, stranguria, urinæ interdum suppressio, corporis inflexibilitas, febris, stupor cruris, vomitus biliosus, alvi suppressio, &c. Ut rite distinguatur a *calculo*, observandum est quod hic semper adest febris continua, in calculo non ita; dolor etiam est magis continuus & pulsatilis, in calculo interpolatus & periodicus; ischuria in hac, raro in calculo. „ In inflammatione renum urina in „ principio valde rubescit, morbo autem ad summum provecto aquo- „ sa & limpida evadit: in affectu calculoso *contrarium prorsus ac-* „ *cidit.*

(*Curatio.*) Art. 714. Quoad curam cum reliquis inflammationibus convenit, cum externis secundum curam *anginæ* procedendum est, cum internis secundum *pleuritidis*; *hirudines* venis hæmorrhoidalibus applicatæ prosunt. *Diuretica* in principio sunt nociva; conducunt *nitrata*, *saturnina*, *papaverina*, succus *cancrorum fluviatilium*, & externe *camphora*.

(*Suppuratio, inde ulcus renum.*) Art. 715. Suppuratio aliquando expectanda est; rupto abscessu mictus fit purulentus, hinc *ulcus renum*; dolor morsicans & rodens in lumbis sentitur a sero acri, quod in transitu irritat & rodit cum caloris sensu; periculosum est malum, & sæpius lethale.

(*Ejusdem curatio.*) Art. 716. Quod curam *mundificantia* & hinc *consolidantia* utramque faciunt paginam; *vomitus* a pluribus laudatur, *mercurius dulcis* cum *terebinthina* & *balsamicis*; præmissis *mundificantibus* decoctum *hederæ terrestris*, & *e lignis*, succus *cancrorum fluviatilium*, *trochisci alkekengi* (*trochisci Gordonii*, *lac asininum*) *acidulæ*, *aq. spadan.* &c.

(*Inflammatio & exulceratio vesicæ.*) Art. 717. In inflammatione & exulceratione *vesicæ* pathemata sunt tensio, durities, ardor, tumor, ac dolor in regione pubis, febris plus minus acuta; ægri ut plurimum moriuntur quarto vel septimo die, vel sequitur *ulcus* curatu difficillimum; interne quoad curam cum aliis inflammationibus convenit; externe danda est opera ut inflammatio *discutiatur*; aliter expectanda est *exulceratio*.

ULCUS RENUM & VESICÆ.

(*Ulceris Vesicæ signa.*) Art. 718. In ulcere *vesicæ* adest dolor gravis in pectine & pube, quoties ægri mingunt, urinæ difficultas accidit, sæpius & tenesmus, & membri virilis erectio. Si in pene vitium sit, inter meiendum dolor percipitur, quod in *vesicæ ulceribus* non accidit, nisi juxta ejus collum ulcus consistat. Malum ut plurimum est incurabi-

rabile. Quomodo distinguantur ulcera renum & vesicæ. „ Inter renum & vesicæ ulcera sic distinguitur (inquit *Lommius*) *renibus exulceratis* non æque difficulter urina redditur, & quod ex his deteritur, rubet, seu tenues trahuntur carunculæ, seu filamenta capillis similia; minor etiam incidit dolor, sæpiusque cruor urinæ permistus. At vero *exulcerata vesica*, major est urinæ tum cupiditas tum difficultas; quicquid decedit, album est; dolores magis urgent, minus sanguinis excernitur; si meatus urinarius sive *urethra exulceretur*, urina subcrassa est, particeps modici cruoris vel certe puris. *Ulcera renum* promptius quam *vesicæ* sanescunt. „

(*Curatio.*) Art. 719. Eædem sunt indicationes curativæ ac in ulcere Renum; *trochisci Gordonii* specifice laudantur; *thermæ*. Pro injectione convenit *aq. calcis cum trochis. alb. rhasis* (*sacchar. Saturni.*)

Riverii sententia.

(*Causa & signa, &c.*) Art. 720. Ulcus Renum vel Vesicæ a tribus excitatur causis; abscessu rupto post inflammationem, humorum acrimonia, (qualis est ea, quæ mictum cruentum efficit), aut a calculo aspero dictas partes erodente; postrema hæc frequentior est, ac fere ordinaria. Mictio purulenta est signum diagnosticon. In ulcere Vesicæ, aut illius cervicis perpetua adest *dysuria* & continuus dolor partem istam infestans, in ulcere Renum non ita; raro curantur in junioribus, in senibus nunquam.

(*Curatio.*) Art. 721. *Purgantia* debent esse *leniora*, ut *cassia*, *rhabarbarum*, &c. *mercurius* eximiam habet vim omnia ulcera interna & externa *mundificandi & consolidandi*, ut etiam *terebinthina* cum pulv. *liquiritiæ* exhibit. ad ℥ß. Post debitas *evacuationes* & *revulsiones* ad *detergentia* progrediendum est; inter illa *serum lactis*, *hydromel tenue*, *lac asininum*, &c. post horum usum, ubi ulcus satis mundificatum fuerit (quod cognoscitur quando pus minore quantitate excernitur, idque album æquale ac minime fœtidum) *glutinantia & consolidantia* exhibenda sunt, inter quæ *trochisci Gordonii* instar omnium habentur, qui dolorem leniunt & ardorem urinæ contemperant; dos. ʒij. vel iij. in hydromellite, vel dec. hord. præ cæteris *lac vaccinum* cum *bol. Armen.* ʒß. haustum singulis matutinis testatur *Forestus* maxime conferre ad ulcus expurgandum & consolidandum; *lac tepens* recens mulctum frequenter injectum præstantissimum est *anodynum*, in quo si *trochisci Gordonii* dissolvantur omnes scopi tum doloris sedandi, tum ulceris curandi adimpleri possunt.

Farrago sententiarum.

(*Prognosis.*) Art. 722. Renum affectiones (inquit *Hippocrates*) non vidi sanatas supra quinquagesimum annum. Si quis sanguinem & pus mingat, & squamas, & odor gravis sit, vesicæ exulcerationem significat. *Hippocr. aphorism.*

(*Remedium singulare.*) Art. 723. *Rhabarbarum* in parva dosi & diu exhibitum est remedium singulare ad ulcera renum & vesicæ curanda. *Hamilton.*

(*Pereira Brava.*) Art. 724. Nescio an virtutes *Pereiræ Bravæ* i.e. *radicis vitis sylvestris Brasiliensium* satis tentatæ fuerint, necne; de qua M. *Geoffroy* hæc habet: exhibui felici cum successu hanc radicem *Ulceribus Renum & Vesicæ laborantibus*, quorum urinæ tanto pure refertæ erant, ut meiendi impedimento fuerit; ex usu hujus remedii statim urinam libere reddebant pure propemodum immunem, & progressu temporis adhibito paulo balsam. Capaib. ad ulcera detergenda, ex his deploratissimis affectibus omnino sani evaserunt. In dolore etiam

colico

colico & nephritico mira præstat. Dosis in substantia a gr. xij. ad xvij. in decoct. ad ℈ij. Hist. de l' Acad. Vol. xiv. p. 75. De virtutibus etiam hujus radicis vid. *Transact. Philos.* N. 365.

(*Æthiops mineral.*) Ex propria experientia D. *Cheyne* in tractatu suo de Arthritide p. 50. testatur *Æthiopem* mineralem larga dosi bis in die sumptum, diuque continuatum *remedium esse certum* ad ulcus Vesicæ curandum.

(*Prognosis.*) Art. 725. Ulcus *Vesicæ*, quod a calculo fit, non curatur, nisi prius extrahatur calculus. Ulcera *Vesicæ* sunt fere semper incurabilia; Ulcera *Renum* non sunt adeo periculosa.

(*Remedia varia.*) Art. 726. Remedia sequentia quandoque suo loco utilia; *aqua calcis*, *decoctum balsamicum*, *decoctum incrassans*, *enema terebinth. mistura balsamica nephritica*, *tinctura antiphthisica*, *tinctura cantharidum*.

CALCULUS RENUM & VESICÆ.

(*Calculi definitio.*) Art. 727. „ Calculus definiri potest corpus durum „ ex materia lenta aut terrestri, vi insita lapidescente, concretione „ generatum, loco, quo detinetur, dolorem, obstructionem, aliaque „ symptomata ut plurimum pariens. "

Greenfieldi sententia.

(*Calculi renum signa diagnostica.*) Art. 728. Signa præcipua diagnostica *Calculi Renum* sunt quæ sequuntur: 1. in regione lumborum dolor fixus, continuus, gravativus, instar ponderis in renis substantia cum sensu obtuso; lapillo vero e pelvi in ureterem exeunte incipit dolor dilacerans, & omnium acerbissimus. 2. inflexibilitas spinæ dorsalis extensione & compressione nervorum. 3. lumborum ardor. 4. stupor cruris ejusdem lateris ex pathemate nervorum. 5. retractio testiculi ex eadem causa. 6. urina vel cruenta vel tenuis & limpida & pauca quantitate; at vero post calculi in vesicam delapsum urina statim redditur admodum crassa, turbida, subnigra, & copiosa.

Art. 729. „ Ut accurate distinguatur hic morbus a *colica* vid. Art. „ 644.)

Differentia a colica. Calculi vesicæ signa diagnostica.) Art. 730. Signa diagnostica. Calculi in *Vesica* sunt sensus gravitatis in perinæo & regione inguinali, perpetuum mejendi desiderium insequente dolore atroci præcipue in penis summitate cum egerendi conatu molestissimo & frequentissimo, unde prolapsus ani; „ Pruritus „ molestissimus ad caput penis, ejusdem frequens ac involuntaria ere„ ctio, urina post motum vehementiorem cruenta, nullum levamen „ ex remediis ad stranguriam adhibitis, &c. sunt etiam signa Calcu„ li in Vesica; sed signum omnium maxime indubitatum est, quod certissime tactu deprehenditur a digito in anum indito; vel cathetere, de quibus consulatur auctor.

(*Excrescentiæ carnosæ.*) Art. 731. Interdum in *Vesica* inveniuntur *excrescentiæ scirrhosæ* vel *fungosæ* calculi symptomata ad amussim mentientes, exempla duo aut tria adducuntur.

(*Calculum mentientes.*) „ Ejusmodi scirrhum bis in cadaveribus vi„ dimus, inquit *Baglivius*. Ex testimonio *Lithotomorum* constat Cal„ culum in Vesica semper esse *liberum*, parietibus ejusdem nunquam „ adhærentem, neque membrana unquam involutum, prout a quibus„ dam falso perhibetur. *Vide Lithot. Douglas.* p. 6. Utcunque tamen „ verissimum est Calculum quandoque inter descendendum a renibus in-

„ ter

,, ter tunicas ipsius Vesicæ in transitu hærere, ibique hospitari, & in ,, molem grandiorem accrescere, capsaque inter ipsas tunicas formata, tandem aliquando ulcus deploratissimum ibidem creare. ,, *Vid. Hist. de l' Acad. des Sci. Vol.* vi. *p.*29. *& Memoir. p.*34.

(*Calculus grandis in rene.*) Art. 732. Calculus grandior in Rene una cum ejusdem ulcere est casus desperatus; aliquando vero natura, dictu mirabile, ultra spem omnem abscessum efficiens per ipsos spinales musculos viam patefecit ad Calculum ejiciendum, & tandem Ulcus solidatum fuit. ,, Atque hinc quasi charta provocatoria, natura ,, monstrante viam, ad aliquid tentandum ars nostra lacessitur. Audax omnia perpeti gens humana. Operationem *Lithotomiæ* Vesicalis omni ævo chirurgi exercitarunt; sed *de Lithotomia Renali*, ,, quod scio, nusquam omnino audivimus ante *celebrem Dominicum* ,, *Marchetti Patavienfem*, qui e rene *Consulis Hobson* calculum sectione eduxit, ægrumque ad integram sanitatem restituit. *Transact. Phil.* N. 223. Unam adhuc aliam *nephrotomiæ* instantiam pari successu ex historia Gallicana affert D. *Freind.* Hist. med. Vol. 2. p. 185. ,, Sed, ut cum sagaci D. *Rutty* loquamur (in eleganti suo tractatu ,, de *ductibus urinariis*) ex consideratione partium secandarum est saltem pura puta *possibilitas*, ut hæc operatio feliciter succedat, *probabilitas* vero vix aut ne vix quidem.

(*Nullum lithontripticum.*) Art. 733. ,, Quod ad *lithiasin* attinet, ,, *Galenus* scribit nullum remedium suo tempore fuisse inventum præsidii Calculum Vesicæ frangentis, sed sola chirurgia seu incisione curari posse. Idem alii recentiores, & præstantissimi medici libere fatentur. De *lithotomiæ* operatione, item de extractione Calculorum ,, in sexu sequiori videatur auctor, qui egregie scripsit; item consulantur *Celsus*, *Hildanus*, *Douglass*, *Cheselden*, *&c.*

(*Plura tamen vulgo credita.*) Art. 734. Sunt tamen remedia nonnulla plurimum decantata, *lithontriptica* appellata (quamvis in rerum natura talia non dari admodum probabile sit) inter quæ nuper aliquando celebriora fuerunt *elixir Daffæanum*, nunc satis vulgatum, *pulvis Rogeri*, nihil aliud, quam *testæ mytulorum calcinatæ*, *liquor* Tippingi, (apud authorem, p. 234. descriptus;) cum his & aliis quam plurimis ejusdem commatis; *si mundus vult decipi, decipiatur*: interim nulla est de specificis *lithontripticis* hactenus vera fides.

(*Curatio.*) Art. 735. Homo sexaginta annos natus solo usu *ol. amygdal. dulc.* cum gr. aliquot *bals. Peruv.* intra dies decem 65. calculos excrevit; mihi in frequenti usu est *enema emolliens* seq. ℞. *Rad. alth.* ℥j. *herb. malv. parietar. mercurial. ana* Mj. *sem. lin.* ℥ß. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℥viij. *colatur. add. tereb. vitel. ov. solut.* ℥ß. *ol. lin.* ℥ij. *elect. linitiv.* ℥j. *m. f. enema* & fotus sequens.

℞. *Rad. alth.* ℥iv. *malv. parietar. chærefol. flor. cham. melilot. ana* Miv. *sem. lin.* ℥j. *malv. petroselin. ana* ʒiij. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℔iij. *pro fotu.* Quando diuretica indicantur, pulvis sequens diureticus cum apozemate subsequente vel cum sero lactis vel vin. alb. vel Rhenan. exhibitus multum valet.

℞. *Sal. prunel.* ʒß *cochinel. ocul. cancror. test. ovor. calcinat. sal. sambucin. vel sal. stipit. fabar. ana* ℈j. *croc. opt. gr.* xv. *ol. junip. gr.* vj. *m. f. pulv. pro chart.* iij.

℞. R*ad. anonid. fœnic. petroselin. liquirit. ana* ℥ß. *sem. alth. malv. cicer. rub. ana* ʒiß. *sem.* 4. *frigid. maj.* ʒj. *ficuum ping.* N. v. *sebesten.* N. iij. *hord. mund.* ℥j. *gr. alkekeng.* N. vij. *coq. in aq. pluvial. q. s.* ℔ij.

Ex

Ex observatione liquet *diuretica* multo melius operari cum illis, qui seipsos aeri frigido exponunt, & leviter se exercent.

(*Lithontriptica alia decantata.*) Inter *lithontriptica* dicta *virga aurea* multum laudatur a *Matthiolo*, *Dodonæo*, &c. item *tinctura pil. Matth. pulv. milleped. lignum nephriticum*, *sanguis hirci*, *sp. nitri*, &c. Hæc sunt remedia in suo genere valde proficua, sed si quis existimet illa revera esse *calculum frangentia*, sciat illa esse mere nugamenta, & res nullius pretii. „ Desperandum non est (*inquit Boerhaave*) de inveniendo *aliquo* „ *menstruo* contra calculum vesicæ, quod tamen tam blandum & molle „ sit, ut non lædat vesicam, & solvat tamen calculum in vesica. Habui „ menstruum, quod solvebat omnia saxa durissima in manu, manu inte- „ rim illæsa; conficitur autem hoc *ex pane Secalino*. Sic illud men- „ struum quod distillatur *ex ovo* nullum in oculo dolorem facit, & „ tamen dissolvit myrrham, quæ per magnum & validum ignem dis- „ solvi nequit; ideo procul dubio tale quid per industriam humanam „ inveniri potest contra calculum.

Lysteri sententia.

(*Calculi in omnibus fere corporis partibus.*) Art. 736. Calculi inveniuntur sub lingua (1245.) in palpebris, (1001.) in ductibus pituitariis, in cerebro, in hepate, in pulmone, in Vesiculis seminalibus, in utero, in ventriculo, in intestinis, in articulis, tum manuum tum pedum, at multo frequentius in Renibus & Vesica.

(*Causæ.*) Calculus est quid vere lapideum a sale lapideque Calcario, & interdum a ferro, metallo humoribusque quibuslibet corporis concretum. Calculi materiam ab esculentis & potulentis, quæ hujusmodi salibus lapideisque particulis abundant, provenire constat: si corpus bene se habeat, foras ejiciuntur, neque in Renibus aut Vesica retinentur; si Renes imbecilli fuerint & Vesica labefactetur, in lapidem coire apta sunt. Profecto robur inæquale partium est Calculorum præcipua ratio: ita Renum alter Calculos parit altero sano. Nisi vitientur tonus & vigor Renis expulsivus, Calculi vix nascuntur, nec supra modum arenularum concrescit materia lapidea.

(*Curatio difficilis.*) Art. 737. Calculus *hæreditarius* est incurabilis: facilius est enim uterum a pariendo prohibere, quam Calculosos Renes Calculis vacare. *Trochisci alkekengi* somnum conciliant & Calculum pellunt. Dos. ℨj. „ Fœminæ rarius quam masculi Vesicæ Cal- „ culo laborant propter *viæ patentiam ac brevitatem*. Calculi vesicæ „ dolores licet intolerabiles, in longum tamen trahunt, per multos „ scilicet annos: fractis demum viribus & Vesica magnitudine & as- „ peritate lapidis attrita, mors sequitur, ni urinæ facta suppressione „ maturius tollantur ægrotantes.

Ettmulleri sententia.

Art. 738. Calculus in se non est morbus, sed productum morbosum; morbus proprie dicitur *lithiasis*, quæ est dispositio Renum vel Vesicæ ad Calculum generandum.

(*Calculorum diversitas.*) Triplex ut plurimum est diversitas Calculorum, alborum, rubrorum, vel flavorum, qui ultimi sunt frequentiores. Calculi insigniores interdum in Renibus latent quieti sine ullo præternaturali symptomate; cum vero in motu sint, varia & gravia symptomata producunt, & paroxysmum *nephriticum* faciunt.

(*Morbi historia.*) Art. 739. In principio ejus motus oritur dolor auctus, modo intensior, modo remissior in regione lumbari, minus tamen pungens, dolor est gravativus & obtusus; ubi vero Calculus movetur ex pelvi

in ureteres, tunc dolor lancinans, pungens, & tensivus excitatur, nec ante cessat, quam Calculus ad *Vesicam* descenderit, aut in *Renem* remeaverit. Paroxysmo ingruente urinæ sunt paucæ, aquosæ, acres tamen & stimulantes. In paroxysmo ægri non possunt se erigere, nec corpus incurvare; stupor adest cruris frequenter in primo paroxysmo, sed non ita in assuetis & hoc morbo fractis; testiculus etiam aliquando aliter sursum dolorose spasmo retrahitur, interdum adest tenesmus, & præterea nausea & vomitus, & non raro difficilis respiratio, quasi cingulo constringuntur costæ inferiores, item tormina colica acerbissima spasmodica ex consensu nervorum. Omnia hæc symptomata in omnibus promiscue haud reperiuntur.

(*Curatio.*) Art. 740. Quoad curam *diuretica* imprimis fortiora in principio fugiantur, dum urgent dolores & spasmi, quoniam malum exasperant, *mitiora* sunt exhibenda cum *opiatis*, ut & *alvum laxantia*, & *emulsiones*, *clysteres emollientes*; aut cum *terebinthina*, minori quantitate injiciendi, & diu retinendi; *balnea* usurpari possunt & *inunctiones emollientes* ex *ol. cham. scorpion. junip. petrol. camphor. sem. hyoscyam. opio*, *unguent. dialth. nervin.* &c. Decoctum *florum cham.* singulariter excellit in paroxysmo *nephritico*, item *sal. volat. succin. persicaria* & *semen dauci lithontriptica* audiunt, item *millepedes*, & *fimus columbinus* bene præparatus; & quod præstat *sal ejus volatile*.

(*Calculi vesicæ historia & signa.*) Art. 741. Inest plerumque *nucleus lapideus* in Calculo Vesicæ; qui in initio ex Renibus descendit, & exinde augumentum lamellatim acquirens. Sentiunt imprimis ægri obstaculum; quod se opponit meatui urinario inter meiendum ita ut interdum urina in medio sui cursus supprimatur, unde assiduum meiendi desiderium, summa difficultas, & urinæ stillicidium, anus quoque in consensum trahitur, & tenesmo affligitur, quod est unum ex potissimis signis; obtusus est dolor in Vesicæ collo, &, si grandior sit Calculus, pondus in perinæo, dolor & pruritus in glande penis, & frequens erectio. Calculus aliquando *Vesicæ adnascitur*, & tanquam in *capsula* continetur, quo in casu difficillimus est cognitu. In malo diuturno materia mucilaginosa, necnon lutosa ac argillosa cum urina excernitur, quæ tanquam productum morbi agnoscenda est ex nutrimento læsæ Vesicæ.

(*Curationis difficultas.*) Art. 742. Cura eadem fere est, ac *calculi renum*; prodest *aq. vel decoctum persicariæ*, *betulæ*, *dauci*, &c. *urina hirci* & *tauri*, *millepedes in vino Rhenan.* longo usu mirabilia præstant: pro usu externo *petroleum*, *ol. scorpion.* &c. ut & enema sequens, ℞. *Ol. lin. amygd. dulc. ana* ℥iv. *scorpion*, ℥j *tereb.* ℥ß. *m. f. enema*. (Si calculus sit prægrandior curam non recipit nisi ex sectione.)

Baglivii sententia.

(*Signum pathognomonicum.*) Art. 743. in Calculo *vesicæ* adest dolor in glande penis, pruritus, & irritatio continua, quod inter pathognomonica ac certissima calculi vesicæ signa est.

(*Calculi in rene interdum diu sunt sine dolore.*) Sectione defunctorum plane constat calculos interdum per longum tempus silere sine insigni dolore; immo quandoque per annos aliquot non est dubitandum. Heurnius refert se reperiisse in una rene defuncti calculos 80. & in altero 70. nihilominus homo dum vixit *dolores nephriticos neutiquam sentiebat*. Antonius Pozzis de calculis occultis in renibus, ait se invenisse in hominis alterutro rene calculum non minus quam sex uncias pendentem *sine ullo tamen calculoso affectu.*

„ Et in quotidiana praxi obſervamus calculos ingenti mole excerni
„ diutius in renibus prius commoratos, quam ad iſtud incrementum
„ aſſurgere potuiſſent; excretos tamen *nullo præeunte dolore*, *excepto*
„ *in excluſionis paroxyſmo*, vidimus.

(*Cura rationalis.*) Art. 744. Exiſtente calculo in renibus, motu, quem facit deſcendendo per ureteres, irritatis, criſpatiſque vicinarum partium fibris, fæcum & urinæ ſecretiones ſiſtuntur: tota igitur curatio dirigenda eſt ac impendenda in tollenda morboſa irritatione & criſpatura renum per *balnea*, *oleoſa*, *anodyna*, & *laxantia remedia*; nam ea ablata impeditæ tolluntur liquidorum ſecretiones. Quin imo ſæpe obſervavimus, quod ſi calculus poſt x. vel xv. dies non deſcenderit ad veſicam, imprudenti *diureticorum* uſu & nimia remediorum præſcriptione, ut vulgo faciunt medici, aucta in dolente renum loco majori oſcillatione magis magiſque figitur ibidem calculus, & multo difficilius educitur, quo in caſu, crede mihi, lector, unicum remedium eſt *abſtinere a remediis*, nam ſola quiete calculus tandem proſiliet.

Deckerſii ſententia.

(*Nitrum neque ſpiritus illius calculum frangit.*) Art. 745. Nitrum pulverizatum & calculo affuſum ignique moderato impoſitum ipſum conſumit, primo quidem in viſcidam mutat materiam, dein aquoſam; aſt, proh dolor! ab externis ad interna non valet conſequentia; ſaltem expectationi non ſatisfacit *verus nitri ſpiritus*.

(*Alia remedia.*) In omnimoda urinæ ſuppreſſione *teſtæ ovorum calcinatæ* ad ℈ij. vel ʒj. aſſumptæ omnia reliqua medicamenta præcedunt. *Cochinel.* in *vino Rhenano* ad ℈j. aſſumpt. eſt mite & ſuave medicamentum, ſed magnæ efficaciæ. Omnibus commendamus *ſpir. ſal. ammoniaci* tanquam ſpecificum *cum vino Rhenan. ſpirituve diuretico* ad præſervationem, ut & curationem ipſam.

(*Nota bene.*) „ Curationis ſcopus primarius eſt *dolorem lenire*, al-
„ ter *vias reddere patulas* tum urinæ tum fæcum. Optabilius eſt, ut
„ *natura* expellat calculum, quam *medicus*.

Farrago ſententiarum.

(*Arenulæ ſine calculo.*) Art. 746. Arenas multi mingunt, & tamen non ſunt calculoſi; quoniam illæ non coguntur in lapidem, niſi viſcido aliquo & crudo humore ſuperveniente, ad quod itidem tempore opus eſt. *Hollerius.* Symptoma illud ſcorbuticum mendaci ſpecie calculum præ ſe ferens (de quo *Draviſcius*) non ſolum ſcorbuticis, ſed hypochondriacis familiare eſt. Tartarus ſub ſpecie ſabuli rutilantis ut plurimum in urinæ ſubſidentia ſe prodit, quandoque in atomis adeo ſubtiliter diviſis, ut viſum fere effugiat, lateribus vero matulæ firmiter adhærere ſolet; tormina *nephriticis* æmula concitat, & his comitem ſe adjungit ſtranguria fere continua. Parum levaminis a calidioribus diureticis expectandum eſt, malum enim exaſperant. *Spiritus ſalis communis* ſtrenuum hic ſe præſtat averruncum, ut & *ſpiritus lumbricorum terreſtrium*, *eſſentia item nephritica e ligno nephritico cum ſpiritu ſalis extracta*. Vide Art. 906.

(*Obſervatio D. Cypriani.*) Art. 747. D. *Cyprianus* lithotomus celeberrimus inter 1400. quibus operationem celebravit, *oinopotas* quamplures, ſed ne unum quidem *zythopotam* calculoſum invenit. *Cerviſiam blandam ac mitem*, & quo recentiorem eo meliorem, omnibus calculoſis in potum ordinarium commendavit. *Catherwood.*

(*Virtus ol. lini*, *&c.*) Art. 748. Oleum *ſeminum lini* intus ſumptum

per aliquot septimanas calculus fere indolenter ejicit. *Hamilton.* (Multum etiam laudatur infusum *seminum lini* more Theæ diutius epotum.) *Oleum sem. sinap. per expressionem* (inquit *Boerhaave*) *ut maximum remedium commendatur in nephritide, & calculo vesicæ & renum.*

(*Aqua persicaria.*) Art. 749. Aq. *persicaria* valde commendatur a D. *Boyle.* Julap. sequente quandoque in praxi usus sum; ℞. *Aq. persicar. vin. Rhenan. ana* ℥vj. *sp. carmin. sylv.* ℥ij. *test. ovor. præparat.* ʒij. *syr. de alth.* ℥iss. *m. f.* fotus sive baneum tepidum, emolliens & laxans ad calculum ureteribus hærentem movendum & expediendum maximum adjumentum præstat; usum ejus pro calculo ipse *Hippocrates* comprobavit, lib. de affect. intern. sect. 15.

(*Semicupium.*) Experientia enim evincitur a blando ac leni medicamento in *semicupio* sedenti exhibito plus auxilii provenire quam ex mille lithontripticis vana ostentatione propinatis.

(*Aquæ Bristolienses.*) Vires supereminentes *Aquarum Bristoliensium* circa medium superioris sæculi innotuisse ex memorabilibus D. *Maplet* M. D. litteris *Decano Wellensi* anno 1665. datis satis liquet. „ Ad *Rupem Vincentianam* tibi confugiendum esse arbitror, e qua prosiliunt aquæ renibus & vesicæ calculosis sive exulceratis succurrere, nec non sanguinis massam contemperare, & ab illa segregandam urinam lenire & edulcorare aptæ natæ. „ *Aq. flor. Spin. alb.* in frequenti usu fuit apud D. *Radcliff*, unde forsan aqua nephritica Pharm. Londinens. Vires hujusce remedii a multitudine insectorum verno tempore istos flores incolentium oriri videntur.

(*Prophylaxis.*) Art. 750. Ad prophylaxim hujus affectus magna habenda est ratio ventriculi; quoniam ex illius cruditatibus materia generalis calculis suppeditatur: ideoque post debitas evacuationes remediis appropriatis roborandus est ventriculus; & frequenter potandæ sunt *aquæ minerales acidulæ ac sulphureæ*; potus ordinarius sit vinum tenue cum decocto *rad. eringii marini*, quod commendatur a *Cratone.*

(*Remedia varia.*) Art. 751. Præter jam dicta, sunt & alia nonnulla remedia, quæ pro symptomatum horum affectuum diversitate saltem opem aliqualem ægris afferre possunt. *Aqua omnium florum, cerevisia de dauco, decoctum nephriticum, emulsio cum infus. vel decoct. fol. theæ facta, enema e quatuor oleis, enema terebinth. mistura balsamica nephritica, nitrum saturnisatum, pil. Matth. pil. testac. sp. juniperi, sp. nitri dulcis, semicupium Hildani,* &c.

ISCHURIA RENALIS ET VESICALIS.

Ettmulleri sententia.

(*Ischuria quid.*) Art. 752. Ischuria & urinæ suppressio totalis differunt saltem gradu; quandoque in ipso sanguine hæret causa, sed frequentius accidit ob renum vel vesicæ vitium: ob prius, quando nulla urina sit in vesica, nullus tumor circa regionem pubis, nulla gravitas perinæi, ubi immisso cathetere urina nulla extrahi possit.

(*Causæ & symptomata.*) Causæ sunt vel calculi vel renum ἀτονία, symptomata sunt angustiæ præcordiorum, & anxietates, aliquando sudor fœtidus & urinosus, torpor sensuum, vomitus, &c. Fere ad 10. vel 11. diem supprimi potest ante mortem, aliquando die 14. moriuntur, raro ad 20. vivunt; si tamen adsit sudor copiosus, interdum diutius supervivunt; quæ ab ἀτονίᾳ, vel resolutione renum fit, fere semper lethalis evadit.

(*Curatio.*) Art. 753. In hoc affectu laudantur succus *rad. raphan.* & suc-

& succus *limonum* (*sp. cochlear.* vel *succ. ejusdem*) item succus *parietariæ* in antiquis parietibus nascentis, præ omnibus *sal. succini*; si malum sit spasmodicum *cinnab. antimon. millepedes*, *cantharides* in substantia & tinctura, infusum *fimi equini* in vin. Rhenan. egregium remedium, ut etiam *stercoris columbini*. Pro usu externo linimentum sequens, ℞. *Unguent. dialth. ol. scorpion. ana* ℥ß. *petrol.* ʒij. *tereb.* (*junip. ana*) gr. xxx. *m. f.* liniment. pro regione lumborum.

(*Ischuria vesicalis.*) Art. 754. Ischuria *vesicalis* a vitio vesicæ provenit, & a variis causis pendet, ut plurimum die 11. necat; pessimum est signum, quando nullum sentiant dolorem.

(*Curatio.*) Art. 755. Si adsint causæ impedientes transitum urinæ, hæ sunt imprimis removendæ; si casus sit paralyticus, usurpanda sunt nervina interne, & externe, laudatur *oleum succini*, *clysteres terebinth.* cataplasma ex *parietaria cepis sub cineribus coct.* & *ol. scorpion.* convenit etiam *semicupium ex emollientibus* & *nervinis* exhibendo paulo ante incessum *blanda diuretica*. Immersio subitanea pedum ægri in *aqua frigida* urinam provocat.

Fulleri sententia.

(*Ischuria ex sanguinis discrasia.*) Art. 756. Suppressio urinæ totalis, quæ fit, non a renibus, ductibusve urinariis lapide, sabulo mucove obstructis; sed a sanguine ipso confuso, nimis stricto, & adeo obserato, ut laticem aquosum intimius permixtum e sinu suo ægre demittat: cujusmodi casus retulerunt *Riperius*, *Willisius*, *Sylvius*, atque inter medicinam faciendam ipsemet etiam aliquoties observavi; exindeque eum agnovi, quod nullus dolor vel lumborum vel pubis præcesserat; & vesica (teste cathetere) urinæ omnino vacua fuisset.

(*Ejusdem curatio*) Hæcce inquam notabilis & (nisi tempestive & rite tractetur) lethalis urinæ suppressio curatur (D. *Baynard.* monstrante viam) per *spiritum vitrioli nitrive* in vehiculo idoneo liberaliter propinatum: atque eo certius, ut opinor, si *venæsectio* præmittatur. Hujusce instantias apud *Philos. Transact.* N. 315. lectu & observatu dignissimas videre licet. „ Sæpius in praxi experimur (inquit *Waldschmidius*), quod senes *urinæ suppressione* corripiantur, „ quandoque cum alio graviori morbo, quandoque sine eo, & talis „ urinæ suppressio plerumque solet esse lethalis; oritur enim a deficiente secretione tum spirituum in cerebro, tum fermentorum in „ visceribus, ut & seri in renibus, ut recte totalem viscerum obstructionem & lymphæ coagulationem hic accusemus; si enim esset a „ calculo, tum dolor lumborum adesset, & reliqua calculi symptomata. „

Farrago sententiarum.

(*Diem* xvij. *non supervivunt.*) Art. 757. Nullus hoc morbo laborans supervixit diem xvij. uti hoc in mea praxi observavi. *Greenfield.*

(*Remedium singulare.*) Art. 758. In ancipiti casu & moribundo ex *ischuria* plurium dierum, aliis medicis dimissis, hominem sic restitui, ℞. *Succ. limon. recens express.* ℥vi. *succ. cochlear. hortens.* ℥iv. *hepatic. plantag. ana* ℥ij. *syr. violar.* ℥ij. *m.* hujus ℥iv. tertiis quibusque horis siccavit, & postridie urinam copiose reddidit. *Lister.*

(*Pulvis apum.*) Art. 759. *Apes siccatæ* in pulverem redactæ propinentur *vino albo*, urinam paulo post provocant, N. iij. sufficiunt ut plurimum. In seipso Ischuria laborante sæpius expertus est *Hiberniæ primarius Armaghanus*. *Mayerne.*

(*Remedia alia.*) Art. 760. *Bals. copav.* ad ʒj. vel ultra, decoct. incrassans,

crassans, *haust. diuretic. acid. & pil. diuret. Fulleri* usui esse possunt, item *expressio diuretic. seq. Willisii*. ℞. *Milleped. viv. tinct. sal. tart. ana* ℥ii. *contunde & fortiter exprime Dos.* gr. xl. vel l.

STRANGURIA.

Ettmulleri sententia.

(*Stranguria quid.*) Art. 761. Stranguria, Latinis urinæ stillicidium, est quando urina guttatim excernitur cum acerbo dolore & continua stimulatione ex acore urinæ; ulcus vesicæ interdum pedetentim sequitur.

(*Curatio.*) Art. 762. Exhibendum est *emeticum* cujus vires magnæ sunt in affectibus urinariis, item *laxantia* cum *mercurio dulci*, *rad. liquiritiæ cum fol. malv.* in jure pulli, decoctum *cort. aurant. opiata*. Pro euporisto decoctum *raparum* remedium sine pari, decoctum *sem. cannab. ol. amygd. dulc. syr. de alth. succus cancrorum fluviat. decoctum bacc. alkekengi cum passulis*. Conveniunt *clysteres emollientes*, *injectiones* in vesicam ex *lacte cum ol. amygd. dulc.* &c. *Thermæ* etiam prosunt.

DYSURIA.

Ettmulleri sententia.

(*Dysuria quid.*) Art. 763. Dysuria est excretio urinæ cum conatu & dolore, & ardoris sensu; ut plurimum fit ,, ab abrasione muci natu-,, ralis ductuum urinariorum, quos isto munimine orbatos urinæ a-,, crimonia irritat, & vehementer lædit; quandoque causatur ab excoriatione vel exulceratione vesicæ colli vel urethræ; excernitur materia crassa vel mucilaginosa, nutrimentum partium læsarum; malum est perquam molestum, non tamen per se lethale, interdum diuturnum, unde periculum est, ne exulceretur tandem vesica, aut urinæ incontinentia superveniat.

(*Remedia nonnulla.*) Art. 764. Remedia ad stranguriam hic conveniunt, ut *ol. amygd. dulc. decoct. malvæ*, *terebinthinata & balsamica*, *antimon. diaphor. cum tereb.* in forma pil. *clysteres emollientes*, *injectiones*, de quibus vide locum, *p.* 738. ,, Sequens mucilago valde ,, commendatur, ℞. *Gum. Arabic.* ℥ij. *tragacanth.* ℥ij. *aq. cinnam.* ,, *ten.* ℥x. *syr. de alth.* ℥ij. *f.* Mucilago cochleatim sumenda. ,,

URINÆ INCONTINENTIA.

Ettmulleri sententia.

(*Incontinentiæ urinæ causæ.*) Art. 765. Involuntarii urinæ profluvii causa est deficiens sphincteris vesicæ constrictio a paralysi, contusione, diuturniori mora in aqua frigida, partu difficili quandoque in ultimis gestationis mensibus.

(*Lectimingi* plerumque sunt vel infantes vel senes sub cura medica haud cadentes.) Affectus est difficilis curatu, qui vigilantibus contingit; in senibus immedicabilis, nisi interdum iis *thermæ* succurrunt, in morbis acutis male ominatur.

(*Curatio difficilis.*) Art. 766. Pro scopo curativo in genere conveniunt *astringentia*, *nervina* & *antiparalytica*; speciatim decoctum *e lignis sudoriferis*, *calamintha* & *mentha*, *pulv. mastich. thus*, *gum. Arab. castor.* &c. laudantur; specificum audit *guttur galli tostum* ad ʒj. in vino rub. propinatum, item pulv. *tunic. stomach. gallin. pudendum seu vulva suis* quocunque modo præparat. in vigilantium ac dormientium affectibus singulare experimentum, *mures exsiccati vel in butyro elixati*.

MICTUS CRUENTUS.

Ettmulleri sententia.

(*Mictus cruenti causæ variæ.*) Art. 767. Sanguis, qui tingit urinam,

nam, frequenter a renibus effluit, interdum ex ureteribus, interdum ex vesica, aut ex arteriolis penis; est hæmorrhagiæ species, præcedere solet dolor gravativus & tensivus in loco affecto; aliquando est *criticus*; a diureticis interdum causatur, item a nimia Venere, a contusione, vel casu ab alto, equitatione, saltatione, &c. urina sanguinolenta semper est opaca, turbida, & crassiuscula plus minus, prout plus minus sanguinis est permistum; ex opaco nigrescit, ita ut linteum immersum suo rubore sanguineo inficiat; si aliquandiu steterit, crassamentum deponere solet nigrescens sanguinem grumosum exacte referens.

(*Indicationes curativæ.*) Art. 768. In genere tollenda est sanguinis acrimonia: remedia ad *hæmoptysin* dicata conducunt; *venæsectio* interdum locum habet; *cathartica* non conveniunt excepto *rhabarbaro*; semen *hyoscyami*, sicut in aliis hæmorrhagiis vim singularem obtinet.

Mayerni sententia.

(*Intentiones.*) Art. 769. In mictu cruento intentiones sunt, ut humorum acrimonia, si adsit, obtundatur, aut impetus minuatur; inflammatio si adsit, tollatur, & vasa consolidentur & constringantur.

(*Curatio singularis.*) Art. 770. Vidi quendam, annorum circiter 40. qui a retentricis renum imbicillitate & vasorum laxitate tantum cruoris fundebat cum urina, ut corpus macilentum, exangue & pene tabidum evaserit, pulsum habens languidum ac febrilem. Eo usque res devenerat, ut refrigerata urina, inconcoctus sanguis in ea concresceret albicans, & gelatinæ potius quam sanguinis affinis. Vano labore assumptis & adhibitis omnibus remediis, tandem intra tres quatuorve dies convaluit, hausto quotidie mane *lacte vaccin.* recens mulcto supra ramum *menthæ rubræ*, eoque calente ex animali dulcorato satis *syrupo cydon.* & *cinnamon.* plures annos supervixit.

Farrago sententiarum.

(*Quandoque accidit nullo existente calculo.*) Art. 771. Interdum aucto corporis motu cruentum lotium absque labe renis, vel calculi præsentis suspicione potest accidere. *Boerhaave.*

(*Lac ovillum.*) Art. 772. *Lac ovillum* maxime laudatur a *Foresto*; sæpe inquit, sanguinis mictum solo *lacte ovillo*, nempe sumendo *lactis* ℥iv. & *bol. Armen. ver.* ʒj. curavi. Idem etiam laudant *Hollerius* & *Duretus* ex *Hippocr.* & *Avicenna.*

(*Sanis quandoque accidit.*) Art. 773. Constat mictionem cruentam statis periodis recurrentem ob hæmorrhoides suppressas quibusdam sine sanitatis detrimento accidere: hinc verum est illud *Hippocr.* quando ait, quod sanguinem mingere raro quidem, & sine febre ac dolore nihil mali significet, sed lassitudinum solutio fiat.

(*Remedia varia.*) Art. 774. Remedia ad hunc affectum curandum a capite de *hæmorrhagia* petenda sunt. *Stercus porcinum* apud rusticos est remedium certissimum pro jumentis sanguinem mingentibus. *Radix symphyt. in lacte calybeato coct.* quibusdam profuit. *Electuarium Boyleanum*, *decoct. catechu*, *decoct. incrassans*, *haustus japonicus*, *nitrum saturnisatum*, *trochisci Gordonii*, &c.

DE URINIS.

Inter legendum & ex observatione.

(*Urinarum compositio & diversitas.*) Art. 775. Urina præcipue ex aqua, sale, & terra conflatur; & quo plus salis respectu aquæ in se continet, eo rubicundior est; & quo minus, eo pallidior; & quo plus terræ, eo magis contentis saturatur, & contra; si itaque terra & sale

le multo abundet, dicitur urina craſsa, ſi parvo, tenuis; atque hinc quidem oriuntur maxime urinarum diverſitates, ex quibus deducuntur judicia, ſcilicet, a *conſiſtentia*, *colore*, & *contentis*; adeo ut quicquid de urina aliqua particulari pronunciari poteſt, huc tantum redeat; ſcilicet hanc urinam plurimum ſalis continere & terræ parum; ſecundam multo ſalis & terræ abundare, tertiam ex modico ſale & terra & pluſima aqua conflari, & ſic de reliquis.

(*Colores varii.*) Art. 776. Colores urinarum ſunt albus, fulvus, flavus, rubeus & niger.

(*Urina alba.*) *Albus* eſt vel *tenuis limpida* & *aquoſa*, vel *craſſior* & *ſubalbicans*, quæ juri carnium ſemicoctarum aſſimilatur; & hujuſmodi lotium plerumque reddunt pueri, dum febricitant, & etiam ii, quorum viſcera lumbricis ſcatent, & non ſolum hi, ſed etiam pueri ſæpiſſime, qui optima valetudine fruuntur, adulti quoque nonnunquam, ut taceamus fluore albo vel gonorrhœa laborantes, in apparatu variolarum, ut ipſe ſæpiſſime obſervavi, excernunt *albicantem* urinam. *Alba remiſſior*, ut *lactea* & *glauca*, incipientibus, & increſcentibus febribus reddita, copiam materiæ putridæ, naturæque laborem demonſtrat; quod ſi autem diutius fertur, longi frigidique indicium morbi præbet.

(*Tenuis & aquoſa.*) Art. 777. Urina *tenuis* & *aquoſa* in plurimis morbis occurrit; talis redditur in affectibus ventriculi, & indigeſtiones ac cruditates plerumque denotat; item in chloroſi, cachexia, hypochondriacis & hyſtericis affectibus; hujuſmodi urina tenuis & aquoſa copioſa quantitate non raro eſt ſignum animi perturbationum, & ſæpiſſime paroxyſmorum hyſtericorum vel affectuum quorundam ſpaſmodicorum prodromus, unde conjicere licet hos affectus a ſalibus urinoſis provenire, vel ſaltem iiſdem foveri. Tenuis urina quoque conſpicitur in diabete, hydrope, aliquando in apparatu variolarum, & frequentius in declinatione. In nephriticis paulo ante paroxyſmum, denique a compotatione aquarum mineralium aliorumque liquorum tenuium, ſpirituoſorum, diureticorum &c. In febribus male ominatur; a turbida & craſſa in tenuem & aquoſam mutata eſt ſignum imminentis phrenitidis, ſcilicet, per materiæ febrilis in cerebrum metatheſin.

(*Citrina.*) Art. 778. *Fulvus* ſive *citrinus color* in urina ſtatum naturalem ut plurimum denotat. Et quoad quantitatem urina debet eſſe in proportione aliquanto minori (forſan ſubtripla) liquidorum aſſumptorum; ab hac norma vero non raro deflectit, nunc ſuperabundans, nunc deficiens.

(*Flava ſive aurea.*) Art. 779. Urinæ *flavæ* ſive *aureæ* duo ſunt gradus, viz. *flammea*, quæ in febribus tertianis, ut etiam in varioloſis, & non raro in benevalentibus cernitur: *Et crocea*, quæ ictericis, ſcorbuticis, hypochondriacis, ut etiam iis, qui rhabarb. crocum, folia ſennæ, &c. comederunt, plerumque cernitur,

(*Rubicunda.*) Art. 780. Urina *rubicunda* eſt ſignum febricitantium, ſed non proprium, nam in ſcorbuto diuturno urina tam intenſe rubeſcit, ut non magis in febre ardente; in arthritide quoque urinæ intenſa rubedine ſaturantur.

(*Viridis ac nigricans.*) Art. 781. Urina *viridis* ac *nigricans* eſt ſignum plerumque morbi cujuſdam virulenti aut venenati, aliquando in febribus quartanis conſpicitur, ut etiam in puerperis, & iis, quæ menſes habent obſtructos (teſte *Galeno*)), in calculoſis etiam poſt

cal-

calculum foras eliminatum, in melancholicis purgatio non operans urinam facit nigram; cassia & alia quædam pharmaca intus sumpta lotium atrum reddunt.

(*Urinarum contenta.*) Art. 782. Contenta urinarum respectu locorum in matula tria nomina sortiuntur, viz. in summitate *nubeculam*, in media *enæorema* in ima parte *hypostasin* vocamus.

Art. 783. Nubecula in urina in morbis tam chronicis quam acutis est signum redeuntis in stomachum fermenti, & recuperatæ plus minus digestionis.

(*Bullæ & spuma.*) Art. 784. In summitate urinæ interdum conspiciuntur *bullæ* & *spuma*: talem urinam vidi in mania laborante, in qua spuma & bullæ per integram nycthemeram manserunt, & eadem urina hypostasim valde nigricantem deponebat. *Cremor innatans* in urina phthisicorum plerumque cernitur, sed frequentius in hypochondriacorum. Urina in summitate *caudam* pavonis repræsentans ut plurimum est signum scorbuti. *Pinguedo* aliqualis & *guttulæ* quædam *oleosæ* frequenter apparent in urinis febre ardente, colliquativa, aut etiam hectica, ulceribus renum, & similibus afflictorum.

(*Enæorema.*) Artic. 785. *Enæorema* in praxi quandoque occurrit, sed nihil peculiare, quod scio, indicat; nisi quod in febribus plenioris concoctionis appropinquantis indicium sit.

(*Sedimenta varia.*) Art. 786. *Hypostases* sive *sedimenta* in Urinis sunt vel alba, vel nigra, vel rubra, aut saltem his vicina: *album sedimentum* in benevalentibus occurrit, *nigrum* in urinis nigris, de quibus antea. *Rubrum & crassum* sedimentum ad instar pulveris laterum in febribus intermittentibus, & remittentibus, & etiam in scorbuto, & colica frequentissime occurrit. Quibus febricitantibus, in Urinis subsidentiæ fiunt crassiori farinæ similes, longam infirmitatem significant (inquit *Hippocrates in Aphoris.*)

(*Contenta præternaturalia.*) Art. 787. Sunt & alia in Urinis contenta, quæ præternaturalia & quasi accidentalia dicta sunt, talia sunt arenæ, calculi, pus, sedimenta furfuracea, sanguis, &c. *Arenæ* in scorbuticis; *carunculæ* & sedimenta *furfuracea* in Urinis calculo laborantium, necnon in vesica & renum ulceribus excernuntur *furfuracea*; sedimenta aliquando etiam in morbis cutaneis, ut pruritu, scabie, &c. occurrunt. Materia *purulenta* non tantum a renibus, verum aliquando a vesica & meatu Urinario ulcere affectis in lotio deponitur; quandoque a vasis & locis genitalibus sanies, semen corruptum, & fluor albus Urinis suffunduntur, & subsidentias purulentas efformant; postremo sedimenta purulenta in Urinis peripneumonia aut empyemate laborantium reperiuntur, quæ etiam morbum solvunt. Urina *cruenta* non tantum in calculosis occurrit, sed etiam in plerisque scorbuticis multo cum levamine, modo limites non excedat; nec defuerunt quædam fœminæ, quæ sua catamenia per vias urinarias inter lotium per multos annos innocue emiserunt, hujusmodi historiam habemus apud *Hollerum*, &c.

(*Corollarium.*) Art. 788. Post omnia vero quotquot dicta fuerunt (ut proverbiali utar dicto), *urina est meretrix & mendax*; nihilominus urinarum inspectio in praxi medica est usus eximii, modo cum reliquis symptomatis diligenter pensitatis conjungatur, tum ad judicandum ægritudines earumque statum, tum etiam ad curandos morbos. Ideoque periti, & fidelis est medici operam dare, ut, quod artis est de Urinis, haud temere negligat, neque artis suæ limites transiliat.

CAP.

CAP. VIII.

Sive Fasciculus Morborum octavus.

CORPULENTIA NIMIA.

Ettmulleri sententia.

(*Corpulentia sive obesitas.*) Art. 89. Corpulentia nimia sive obesitas nimia, est, quando corpus totum tam venter quam artus in tantum augentur, ut actiones, imprimis motus ac respiratio, aut omnino impediantur, aut insigniter vitientur. *Sennertus* refert mulierem 450 ℔. item virum 600 ℔. pendentem. Prostant exempla apud *Schenckium* corpulentorum obesitate suffocatorum. „ Obesitas nimia corpus reddit variis morbis obnoxium, speciatim „ apoplexiæ, asthmati, hæmorrhoidibus, calculo, ulceribus crurum, „ hydropi, &c. „

(*Difficile tollitur.*) Art. 790. Ad obesitatem tollendam non datur præstantius remedium quam *acetum scilliticum* jejuno stomacho haustum. Semen *fraxini* seu *linguæ avis* ad ℥j. mane in haust. vini propinatum insigniter commendatur ad evacuandam urinam, ratione cujus & hydropicos curat & crassos emaciat.

(*Valde obesi quandoque subito moriuntur.*) Art. 791. „ Borellus commendat masticationem *fol. tabaci*, sed in omnibus minus convenit, „ ne ad *tabem* disponat. Qui natura sunt valde crassi magis subito „ moriuntur, quam graciles; „ *Hippocratis Aphoris.*

CACHEXIA.

(*Cachexiæ causa.*) „ Art. 792 Cachexia ita dicitur a corporis malo ha- „ bitu; nascitur plerumque ex intemperantia ægrotantis, vel alicujus „ morbi prægressi mala curatione; a tumore scirrhoso jecoris vel lienis, „ vel a fluxu hæmorrhoidum nimis longo & profuso, vel aliis hæ- „ morrhagiis; ex febribus continuis diuturnis, vel intermittentibus „ male curatis; ex crapula, vel nimia spirituosorum liquorum ingur- „ gitatione; ex chlorosi, catameniorum obstructione vel fluxu nimio; „ & ex innumeris aliis causis.

(*Signa diagnostica.*) Art. 793. Signa diagnostica sunt pallor subal- „ bidus, aliquando etiam plumbeus color, debilitas ac piger corporis „ motus cum inflatione aliquali, in quibusdam ventris fluor cum fe- „ bricula vesperi recurrente, pulsus creber ac densus, cibi fastidium, „ & vini magis appetentia, urina biliosa, interdum vero rubicundis- „ sima, frequenter autem cruda & pallida.

Ettmulleri sententia.

(*Cachexiæ descriptio.*) Art. 794. Cachexia est affectus in quo nativus & floridus cutis color, ac imprimis faciei nitor perit, mutaturque in pallidum, lividum, luteum, virescentem, intense rubicundum, &c. frequenter cum corporis habitu subtumido, lassitudine, &c. adest sæpe febris lenta, ægro vix sensibilis.

(*Curationis methodus.*) Art. 795. Principium curæ a *vomitu* faciendum est: attamen ante vomitorium consultum erit, ut *digestiva salina* præmittantur cruditates solventia, ut *crem. tartar. tartarum vitriolatum*, *sal digestivum hypochondriacum*, dos. a ℈j. ad ʒß. bis in die;

sal.

sal. absynth. tinctura sal. tart. &c. *item pulveres absorbentes* dicti, *antimon. diaphoret. antihectic. Poterii*; & tunc propinandum est *vomitorium*, vel, si minus conveniat, catharticum; deinde his ita præmissis fit accessus ad *martialia*.

(*Remedium singulare.*) Art. 796. „ In tota republica medica vix „ datur præstantius remedium quam *mistura ecphractica Fulleri*.

LEUCOPHLEGMATIA & ANASARCA.

Ettmulleri sententia.

(*Leucophlegmatia unde.*) Art. 797. „ Quoties in toto habitu, pin„ guedinis subcutaneæ lympha stagnat, vel effunditur, hydrops ori„ tur ἀνὰ σάρκα, ὑπὸ σάρκα, λευκοφλεγματία, qui circa abdomen & cir„ ca scrotum. „ *Boerhaave.*

(*Ejusdem signa.*) Signa Leucophlegmatiæ sunt totius corporis tumor albus mollis, laxus, revera œdematosus in pedibus ac cruribus potissimum & manibus, bibendi desiderium, urinæ tenues, albæ, &c. „ Incipiente cachexia (inquit *Lommius*) vitiatur cibi con„ coctio, incolumi etiam appetentia; progressu vero temporis hæc „ quoque offenditur; spiratio debilis ac rara, alvus varia ac inæqua„ lis est; atque hujusmodi *cachexia cruda* seu *pituitosa* nominatur, „ quæ hydropis speciem antecedit, venturamque prænunciat, quam „ λευκοφλεγματίαν, *Greci* nominaverunt. „

(*Curatio.*) Art. 798. Præter *purgantia*, & *martialia*, &c. in cura *cachexiæ* superius laudata, hic conveniunt *sudorifera* & *diuretica*, speciatim decoctum *ligni guaiac.* &c. *Lixivium ex ciner. absynth. genist.* &c. post *martialia*, *amara* (& *stomachica*) utramque faciunt paginam. In *Anasarca* conveniunt *folia virid. bardanæ* plantis pedum & juncturis applicata: nam mirum est quantam fuliginem extrahant cum ægrorum levamine.

Willisii sententia.

(*Anasarca.*) Art. 799. Anasarca est totius corporis exterioris, aut quorundam ejus partium, tumor albus, mollis, tactui cedens, & foveam a compressione relinquens.

(*Curatio.*) Art. 800. In curanda anasarca *lixivialia* cæteris diureticis longe præstant. ℞. *Ciner. genist. ad albedinem calcinat. & cribrat.* ℥iv. *ponatur in lagena vitrea cum vin. alb.* ℔ij. digerantur clause, & calide per hor. iij vel iv. dein coletur vinum dos. cochl. vj. vel viij. bis in die. ℞. *Ciner. genist. alb. & mundat.* ℔ij. *rasur. lign. sassafr.* ℥iij. *rad. galang.* ℥ j. *bacc. junip. sem. dauc. ana* ℥ß. f. saccul. pro cong. iv. cerevis. post 7. vel 8. dies hauriri incipiatur. *Chalybeata* in hoc morbo sæpenumero egregie prosunt, & aliis præstant præparata, quæ *sulphure* non spoliantur; ℞. *Rasur. lign. sancti sassafr. ana* ℥v. *rad. irid. florent. calam. aromat. galang. minor. enul. campan. ana* ℥ß. *bacc. junip. laur. ana* ℥ij. *sem. anis. carui, fænic. dulc. coriandr. anath. ana* ℥iß. *piper. long. cubebar. ana* ℥iß. *fol. sicc. salv. scordon. calamenth. agrimon. ana* mj. *liquirit.* ℥iij incis. & contus. coq. in aq. font. cong. iv. ad mediet. colatura servetur in lagenis vitreis ad usum: hujus potu constanti plures Anasarca fere deplorata laborantes convaluisse novi, *p.* 254. „ Medicamentum sequens *fuit præscriptum Rad*„ *cliffeanum*; ℞. *Cort. interior. sambuci* mij. *summit. absynth. Ro*„ *man.* mß. *rad. gentian.* ℥ß. *sem. sinap. dauc. sylv. ana* ʒiij. *in*„ *fund. in vin. alb. Gallic.* ℔ij. Bibat haustul. ter in die. „

HYDROPS.

HYDROPS.

Sydenhami sententia.

(*Hydropis historia.*) Art. 801. Foveæ a digitorum impressione in surarum parte inferiori, sub noctem imprimis conspicuæ & mane evanescentes, primum hujusce morbi indicium præbent, maxime si adsit dypsnœa. Paulatim crescit morbus, & abdomen quoque intumescit, & reliquæ corporis partes emaciantur. Tria hunc morbum stipant symptomata, *dyspnœa*, *urinæ paucitas*, & *sitis intensa*. Causa hujus mali in genere est debilitas sanguinis.

(*Indicationes curativæ.*) Art. 802. Indicationes curativæ sunt tantum duæ, viz. *aquæ evacuatio* & sanguinei roboris *instauratio*. Magni interest, an æger facile vel difficulter purgetur. *Cathartica fortiora*, & quæ celeriter operantur mitioribus & segnioribus sunt præferenda, & repetenda sunt, quoties ægri vires ferre queant. Duo sunt medicamenta palmaria, nempe *elaterium*, & infusio *croci metallorum*. Quinam sint meatus isti, per quos aquæ ex abdominis cavitate in intestina deducuntur, incertum est; experientia vero constat a dicto emetico sursum ac deorsum potenter evacuari, & quasi ruptis repagulis pleno alveo effundi. Est etiam aliud medicamentum, quod hunc morbum expugnat, vomitionem ac catharsin ciens pariter ac crocus metallorum; viz. ℞. *Cort. interior. sambuc.* miij. coq. in aq. & lactana ℔j. ad dimid. Colaturam capiat ægrotus dimidiam vesperi & reliquam mane, repetatque quotidie, donec convalescat.

(*Sanguis ac viscera corroboranda sunt.*) Art. 803. Fatendum est tamen quod in quibusdam casibus *emetica* & *cathartica* malum non tollant, sed potius augeant; rebus itaque sic se habentibus totus curationis cardo in sanguine ac visceribus omni ope *corroborandis firmandisque* omnino vertitur; ad hoc autem magnopere conducunt *aeris mutatio* atque *exercitium*.

(*Diuretica usurpanda.*) Ii quorum crases sunt debiliores, quam ut purgantibus ferendis pares sint, *diureticis* evacuandi sunt; illa optima sunt, quæ e salibus *lixivialibus* fiunt, nec quicquam refert e quorum vegetabilium genere cineres petantur: sequente infusione uti soleo; ℞. *Ciner. genist.* ℔j. *fol. absynth.* mj. vel ij. *vin. Rhenan.* ℔iv. infunde frigide; dos. ℥iv. mane hor. 4. pomerid. & sero

(*Stomachica & amara.*) Art. 804. Aquis his modis eductis ad *corroborantia* deveniendum est; in hunc finem ægrotus bibat vinum & liquores generosiores, item capiat *invigorantia*, *stomachica & amara*; primum locum obtinet *calybs*, *allium* quoque multum confert. Semper recordandum est, quum sanguinis corroborationi navatur opera, quod tota res in eo solum cardine vertatur, & æger nullo modo expurgandus sit. Morbus ad supremum gradum provectus artis subsidia spernit.

Ettmulleri sententia.

(*Methodus medendi.*) Art. 805. Hydrops *primarius* per se incipiens plerumque vitio læsæ in primis viis digestionis ortum debet; *secundarius* ex variis causis oriri potest, ut hæmorrhagia, febre intermittente, &c. Hydrops superveniens morbis chronicis, & ætate gravescentibus rarius curatur. Sudor in *ascite* plus nocet quam prodest; evacuationes per alvum & urinam sunt magis proficuæ. In initio Hydrops tanquam *cachexia* curatur. Recte dicit *Liudanus*, qui vult curare Hydropem, raro debet purgare, dare tamen tunc debet ea quæ

certo ac vehementur purgant, ſed raro; intermedio tempore appropriatis & apparentibus, ac maſſæ ſanguineæ vitia ex cruditatibus orta, ac reliquorum humorum corrigentibus, & in naturalem craſin reducentibus, debet inſiſtere. Inſtituantur purgationes decreſcente Luna. „ Qui cachexia laborant inveterata (inquit *Dolæus*) & qui ſunt quaſi „ eviſcerati, iis non conducunt *cathartica* nec *diaphoretica*, aut alia „ ulla remediorum genera aquis exhauriendis accommodata, ſed ſolis „ *corroborantibus* utendum. Hujuſmodi itaque in caſibus ſero nimis „ accerſito medico aliud nil quicquam reſtat faciendum, niſi ut pru„ denter præmiſſo permagni illius, in quo ægroti verſantur, diſcri„ minis prognoſtico, experimentum faciat, quantum auxilii ſit ſpe„ randum ex uſu *cardiacorum martialium*. Et ſi ſcorbuti labes ſimul „ adſit, cum *antiſcorbuticis* commixtis res peragenda eſt.

(*Diuretica & purgantia.*) Art. 806. In Hydrope curando *diuretica* ſunt omnium optima, ſed ſemper præmitti debent univerſalia *attenuantia*, *aperientia* & *laxantia*, alias non tuto ad *diuretica* acceditur. *Purgantia* ſunt *cort. ſambuci*, *ebuli*, *rad. irid. reſin. jalap. gum. gutt.* præ omnibus *elauterium* teſte etiam *Lindano*, denique *colocynthis*; inter mineralia, *pil. lunares*, *mercurialia*, &c. cæterum his purgantibus ſemper interponenda ſunt *ſtomachica*, inter quæ eminet *abſynthium*, *marrhubium*, &c. proximo loco *diuretica* in uſum revocanda ſunt, *radix allii* multum laudatur (in quibuſdam vero intolerabilem capitis dolorem excitat) item *bacc. juniperi*; ſed præ reliquis omnibus ſuccus *herbæ Kali* ad ℥ß. bis in die in hauſtul. vin. tribus tantum diebus ſingulis ſeptimanis uſurpetur, alias urinam pellit; item eodem modo cineres *bufonum* ad ℈j. vel ultra. „ Hoc remedio *Romæ* ſana„ tus fuit Hydropicus diu decumbens, cui ejus uxor, ſumptuum per„ tæſa, de eo dederat, veneno tollere cogitans, unde copioſum red„ didit lotium; iterumque dato pulvere, ut mortem præcipitaret, „ ſed multo uberius reddita urina præter ſpem ſanatus eſt vir ejus, „ ut habetur in lib. Wieri de Lamiis. Helleborus niger (monente „ *Avicenna*) urinam potenter movet. Hujuſce remedii (inquit D. „ *Freind.* Hiſt. Med. p. 105. vol. 2.) vires frequenter expertus ſum, „ & in Hydrope, confiteor, affectus admirandos obſervavi, quam ex „ alio qualicunque diuretico.

Williſii ſententia.

(*Aſcites.*) Art. 807. Aſcites *anaſarcæ* ſuperveniens eſt facilioris curationis, quam morbus iſte *ſolitarius* propter tumores circa viſcera, vel propter vaſa lymphatica, aut lactea diſrupta eveniens. Si quando in Aſcite, a cathartico exhibito, aqua copioſa cum εὐφορίᾳ per ſedem evacuatur, indeque abdominis intumeſcentia quidpiam minuitur, de curatione non deſperandum erit, ſi vero venter plus intumeſcat, & velut *tympaniticus* evadat, morbi eventum non niſi funeſtum expectare licet.

(*Curatio.*) Art. 808. Fœmina aſcite graviſſima, ac, uti mihi videbatur, deplorata laborans, medicamine ſeq. per vj. dies continuos aſſumpto, multo melius ſe habuit, & brevi poſtea integre convaluit; ℞. *Gum. gutt. Gamb.* gr. xij. *ol. cinnam.* gr. j. *conſerv. roſ. rub. q. ſ. f.* bolus; doſis indies augeatur ad gr. xx. *jalapium* & *elaterium* potentiſſima *hydragoga* habentur. *Diuretica* quoque in hoc morbo conveniunt; & ſi cum *tympanite* complicatur, applicari poteſt *empl. diaſaponis*, & injici enema ex *urina ſani*, &c. infra deſcript. (829.)

Boerhaavi sententia.

(*Causæ hydropis in genere.*) Art. 809. Hydrops in genere producitur ab omni causa, quæ valet 1. liquidum serosum ita coercere, ut stagnare faciat in vasis, vel 2. ipsa vasa rumpat ita, ut intra membranulas effundatur, vel 3. vasa reducentia a cavitatibus ita obstruat; ut liquida non exhalent, nec resorbeantur. Causæ hæ sunt variæ, aliquando morbi acuti, tumores scirrhosi alicuius visceris insignioris evacuationes quæcunque nimiæ, præsertim hæmorrhagiæ, &c.

(*Signa.*) Signa sunt tumores, primo pedum ac crurum, & postea abdominis indies crescentis, hujus extensi sonus in *tympanite*, si percutiatur, in *ascite* strepitus fluctuantis aquæ; at in ascite ab aquis clausis in suis cistis, fallit. Adest insuper dyspnœa, sitis, gravitas, torpor, alvus dura, urina pauca, febricula lenta, sudor nullus, macies, vultus livor, &c.

(*Intentiones curativæ.*) Art. 810. Ad curationem primo fluor conciliandus est lymphæ *cardiacis*, *roborantibus* & *stimulantibus*, quæ, si sitis valida non urgeat, petuntur ex *aromaticis*, *salinis*, *oleosis*, & *calidis* sub variis formis, inter quas eminet *vinum medicatum* & *infusum nostrum*. Si vero morbus erit calidior, & sitis vehementer urgeat, adhibenda sunt *cardiaca reficientia*, *acida grata*, & leniter *aromatica*. videantur remedia. (In hoc casu *tartarus vitriolatus* est proficuus, item *aquæ Spadanæ*, *Tunbrigenses*, &c. cum vin. Rhenan.) Secundo liquidi nimia tenacitas (si adsit) tollenda est *salibus alcalinis*, *volatilibus* & *fixis*, item remediis *mercurialibus*, *antimoniatis*, & e *cupro* præparatis. Tertio aquæ in cavitates congestæ educuntur, interdum, *Paracentesi*, de qua operatione vid. locum, *emissariis* arte factis, *causticis*, *lanceolis*, &c. (sed huic praxi adversantur *aphorismus Hippocratis*, Hydropicis ulcera in corpore orta non facile sanantur.) *Diureticis*, *vomitoriis*, quæ mirabiliter in hoc mobo prosunt; *catharticis*, *dissipatione*, *calore foci*, *hypocausti*, *furni*, *arenæ*, *solis*, *salis*, *fimi*, &c. tum maxime pertinaci abstinentia a potu, victu panis biscocti cum pauco sale ex pauxillo vini oleosi. Labes viscerum debilitatorum emendatur *chalybeatis* & *roborantibus*, *victu sicco*, *vino veteri meraco*, & *exercitio*. Egregium est vinum chalybeatum stomachicum nostrum. ℞. *Limatur. chalyb. cort. Peruv. crasse pulv. ana* ℥ij. *rad. rhei pulv.* ℥ß. *vin. boscomorens.* ℔ij. *infunde frigide*; *dos.* ℥ij. *vel* iij. *ter in die.*

Mayerni sententia.

(*Laus mercurii dulcis.*) Artic. 811. *Mercurius dulcis* cæteris intactis quasvis causas morbificas aggreditur, & si superari possint, prosternit; sed dandus est iste athleta in debita dosi: scio aliquando huic succedere *ptyalismum*, qui præcavebitur addito *cathartico* satis activo; sed si nihilominus moveatur sputum, nihil est periculi, immo *salivatio*, in Hydrope, quamvis semper sit molesta, attamen sæpissime est salutaris.

(*Nitri.*) Nihil majus dat Hydropicis levamen, quam larga *urinarum profusio*, idque cum minima virium dejectione. Sales omnes sunt diuretici, verum *nitrum* omnibus præfero, quod sitim, intolerabile in hoc morbo flagellum, extinguit, & calorem præternaturalem visceribus in hac muria mersis impressum egregie temperat.

(*Ovorum formicarum.*) *Ova formicarum* in lacte ebutyrato cocta copiose urinam movent. ℞. *Ovor. formicar. coch.* j. coq. in lacte ebutyrato, exprime & dulcora pauco sacchar. detur mane superambulando hor. 4. ante prandium per octiduum. Mulier Hydropica, cui

hæc

hæc *ova* præscripsi, mire commendavit, dixitque movisse ingentem flatuum copiam & prolixos crepitus magno cum levamine; dixit etiam frequens primo ortum mejendi desiderium, tandem se fudisse copiosas urinas, ita ut una vice totam replevit matulam sæpius.

Listeri sententia.

(*Abstinentia a potu.*) Art. 812. Quædam Hydropica ab omni potione ex toto abstinuit per mensem; ad sitim autem fallendam sic fecit, tenuem ac pravam particulam panis tosti cum *spiritu vini* intincti super linguam detinuit ad salivam potenter movendam, & convaluit.

(*Abstinentia a potu.*) Art. 813. ,, Pharmacopola quidam, habitus ,, obesioris, vir equidem haud mediocris ingenii, neque inhonestæ exi- ,, stimationis, in Hydropem incidebat; valde intumuerunt crura, & ,, venter quoque turgescere incepit, hic ex lectione *præcedentis sectio-* ,, *nis* animum obfirmavit, & secum decrevit ab omni potu per 30. ,, dies abstinere, & abstinuit; unde a morbo gravissimo liberatus est. ,, Idem vir probus (ut nuper aliquis mihi retulit) in eumdem morbus ,, lapsus *eidem experimento* spem omnem sanitatis recuperandæ iterum ,, crediturus est. Huic affinis est Historia *Samuelis Ongly Equitis au-* ,, *rati opulentissimi*, civibus Londinensibus, dum vixit, satis noti. ,, Hic, cum septuagenarius esset, in Hydropen incidit deploratissimum, ,, medicis celeberrimis (quibus fretus) prorsus incurabilem. In hoc ,, rerum statu animo secum statuit *se a potulentis quibuscunque ex toto* ,, *abstinere:* sitim vix tolerabilem forti animo aliquot menses sustinuit, ,, ac convaluit; & vixit sex vel septem annos ab isto morbo immu- ,, nis, & non nisi biennium circiter abhinc, dum hæc scribo, mor- ,, tuus est. Atque hic reticere nequeo (*utcunque me forsitan ludibrio* ,, *sibi quis habuerit*) experimentum, paucis credo adhuc notum, cu- ,, randi intumescentiam crurum equorum mediante nimirum *potus eo-* ,, *rum decurtatione*. Hic morbus Hippiatris, vulgo *The Grease* appel- ,, latur: equi hoc malo affecti decumbere omnino respuunt, unde in- ,, tumescentia valde augetur, & insuperabilis quandoque evadit. Me- ,, thodus medendi breviter sic se habet. Qui curam equi attendit, ,, *duas tantum aquæ libras* ad potandum equo præbere solet, mane & ,, vesperi, ad dies 6. vel 8. quo tempore curatio efficitur; crura de- ,, tument, & equus ad dormiendum procumbit, &c. ,,

(*Laus elaterii.*) Art. 814. Quod ptarmica faciunt in naribus, idem *elaterium* aut *euphorbium* in intestinis efficere videtur, pituitam vehementer movendo. Illud notandum est, *elaterium* (quæ istius medicamenti summa est commendatio) dejectiones movere, *authore Dioscoride*, citra stomachi injuriam; exhiberi potest ad gr. x. ℞. *Elater.* gr. x. *sal. gemm.* ℈j *miv. cydon. q. s. f. bolus*. In casu ancipiti & moribundo ex dysuria plurium dierum, aliis medicis dimissis, sic hominem restitui; ℞. *Succ. limon. recenter express.* ℥vj. *cochlear. hortens.* ℥iv. *hepatic. plantag. syr. violar. ana* ℥ij. *m.* hujus ℥iv. omni trihorio siccavit, postridie urinam copiose reddidit, & postea modicis *hydragogis* detumuit venter, & convaluit. Hydrope siccato *aq. absynthii stillat.* in qua *rhabarbarum* maceratum est, est usus eximii ad confirmanda viscera. (Virtutes *elaterii* per totam exercitationem summopere extollit author, & revera laudem omnem exsuperat.) ,, Hoc ,, remedium equidem successu vix credibili aliquoties exhibui. Anno ,, proxime elapso, verno tempore, seni asthmaticæ, diuturnitate ,, morbi contritæ, cui pedes, crura & femora valde intumebant, ,, quod moribundis fere semper evenire solet, elaterii dosin unam &

,, alte-

„ alteram atque tertiam, interpositis debitis intervallis, effectu plane
„ admirando propinavi. Prima vice humoris serosi per sedem evacua-
„ ta sunt duodecim pondo, secunda purgatione decem, & tertia de-
„ mum vice solummodo duo vel tria. Atque ita a tumoribus Hydro-
„ picis omnino liberata est, & valetudine mediocri vixit usque ad ini-
„ tium hyemis, cum, ingravescente asthmate, colica vel iliaca pas-
„ sione correpta est, ex qua, postquam ultra hominis ætatem vixis-
„ set, tandem naturæ satisfecit. „

HYDROPS VESICALIS.

(*Hydrops Vesicalis.*) Art. 815. Hydrops abdominis Vesicalis est *ascitis quædam species*, in qua quidem inclusa aqua tumorem abdominis facit, non vero in ejus cavo fluctuans, sed in vesiculis sive hydatidibus innumeris variæ magnitudinis contenta; quæ hydatides nihil aliud sunt, quam portiones vasorum lymphaticorum alicujus visceris, in quibus motus lymphæ est impeditus; unde spatiola inter valvulas, liquore prædicto distenta, in figuras oblongosphæroidales efformantur, & totam cavitatem adimplent; ita ut post abdominis apertionem quandoque nihil aut parum aquæ extravasatæ effluxerit. Hic morbus in brutis animantibus frequentius occurrit, præcipue in ovibus. In corporibus humanis exempla prostant apud *Sennertum*, *Tulpium*, *Bartolinum*, &c. Valde curiosum est istud in Collectaneis Gallicanis Acad. Scien. *Memoir.* p. 215. anno 1722.

(*Historia.*) Art. 816. Sexennium abhinc historiam mihi communicavit D. *Richardus Blinch pharmacopola Bidifordensis*, juvenis cujusdam nautici, qui ex febre ardente, in qua permagnam frigidæ copiam potasset, in ingentem abdominis intumescentiam incidebat. Applicata erant emplastra, & cataplasmata, ex quibus parum utilitatis: qui demum loco prominenti ad latus sinistrum umbilici caustico imposito apertum est foramen, ex quo *hydatides quamplurimæ prodierunt*, aliæ ova gallinæ æquantes, nonnullæ grandiores, plurimæ minores, omnes numero ad minimum octoginta. Homo convaluit, & adhuc vivit ab omni morbo immunis.

(*Alia*) In Transactionibus N. 370. extat historia cujusdam hominis hujusmodi Hydrope laborantis, e cujus abdomine facta paracentesi exivit ingens hydatidum copia, figura & magnitudine diversarum N. septem vel octo millium, una cum his etiam evacuata erat magna quantitas materiæ gelatinosæ, coloris grisei & lutei, albumine ovorum aliquanto spissioris. Vid. locum.

HYDROPS PERITONÆI.

(*Hydrops Peritonæi.*) Art. 817. Hydrops Peritonæi est collectio aquæ inter abdominis musculos & Peritonæum, maxime inter hoc & tendines musculorum transversalium, unde ex errore quidam authores, anotomiæ ignari, hunc morbum *Hydropem duplicaturæ peritonæi* falso nominarunt. Tumor abdominis aliorsum æquabilis circa umbilicum minus prominet, ob strictam ibidem tendinum muscularium peritonæo adhæsionem: atque hoc *propriam morbi hujusce diagnosin* constituit. Aqua sive lympha eo loci comprehensa, ibidemque moram ducens, carnem muscularem corrumpit, & hinc ulcus sordidissimum internum progressu temporis procreatur. Hic Hydrops *tempestiva paracentesi* forsan sanari potest. D. *Cheselden* vero aliter sentire videtur, Anat. p. 126.

(*Paracentesis.*) Art. 818. Operatio Paracenteseos cum historia ipsius

medicinæ est coætanea, ab *Hippocrate* memorata, & ab *Albucasi* æque accurate descripta ac in nostra ætate. Experientia recentiori docemur aquas una vice ad siccitatem tuto depromi posse, quod praxi in nostris Nosocomiis & Lutetiæ Parisiorum confirmatur.

Art. 819. Memorabilis est historia apud D. *Cheselden Anat.* p. 187. &c. cujusdam ascite laborantis, qui novies vigesiesque in uno anno paracentesin subivit, & deprompti fuerunt plusquam septuaginta aquarum congii. Tribus ultimis septimanis ante obitum *rheumatismo* laborabat, & frequenti *narium hæmorrhagia*, quæ immediatæ rationes vel causæ mortis ejus videbantur; aperto cadavere jecur repertum est sanum.

Art. 820. Operatio paracenteseos non molienda est in corporibus valde macilentis, vel senio vel tabe confectis, nec (nisi in Hydrope subito exorto) in ægris, qui non respirandi difficultate laborant, & quorum partes nobiliores adhuc fere sanæ & integræ sunt. De operatione, & ejusdem difficultatibus, vide *Barbette* & alios sctiptores chirurgicos.

Farrago sententiarum.

(*Tussis in Hydrope.*) Art. 821. Qui ex morboso jecore oritur hydrops, vehementissimam, sed inanem tussim conjunctam habet, quæ in aliis hydropum speciebus vix aut raro apparet. *Baglivius*.

(*Prognostica varia ex Hippocrate.*) Art. 822. Hydrops (inquit *Hippocrat. in Coac.*) qui medicinæ concedit & revenit, desperatus est. Hydrops omnis (inquit idem) qui ex acutis morbis oritur, malus & lethalis. Hydrope detentus (addit) curari potest, si robustis sit visceribus, si bene concoquat & spiret, sine dolore sit, & extrema colliquefacta non habeat. Omnes fere Hydropici circa plenilunium mo-„ riuntur. *Tycho Brayhe*. Diarrhœa in Hydrope, quæ non juvat, est „ pessima; pravam enim in visceribus diathesin ostendit. „

Art. 823. In Hydropicorum cadaveribus (inquit *Cheselden*) semper observavi cor solito majus, fibrasque ejusdem valde laxatas, & vasa sanguifera plurimum distenta, & præterea concretiones polyposas, interdum in ambobus auriculis & ventriculis, sed frequentius in dextris.

(*Infusum theæ.*) Art. 824. Stomacho & visceribus rite emundatis *infusum theæ viridis* in vino Rhenano evadit medicamentum laudabile, non modo diureticum & stomachicum; sed etiam sanguinem exagitans, & ejus motum adaugens. *Wainewright*.

(*Succus rad. brioniæ.*) Ex vegetabilium classe (inquit *Dolæus*) pro arcano in hoc morbo revelo succum *brioniæ* sequenti modo collectum; luna crescente, tempore imprimis verno, radicem *brioniæ* terræ adhuc commissam excava, & semper iterum impone operculum ex superioris radicis parte abscissa paratum, & singulis mane invenies coch. ij. vel iij. istius succi, quem exhibe singulis matutinis horis Hydropico a coch. j. ad ij. vel iij. quo solo vili medicamine plures, Deo adjuvante, curavi. Deploratissimum Hydropicum curatum vidit Dr. *Beeston* medicus *Bathoniensis* celebris, nuper defunctus, ut mihi retulit, per radicem brioniæ circumforaneo quodam exhibente, cum ex aliis remediis quotcunque a peritis medicis exhibitis nullum juvamen acceperat. Sequens infusum diureticum fuit præscriptum celeberrimi Loweri & in sua praxi frequenter usurpatum ℞. *Rad. lapathi acut.* ℥ij *taraxac.* ℥j. *flor. sambuc.* mj. *summit. abiet. fol. cochlear. becabung. nasturt. aquat.* ana mß. *raphan. sylv.* ʒij. *sem. sinap.* ʒj. *infund. in vin. alb.* ℔ij. *clause & calide per hor.* 4. *coletur pro usu, dos. coch.* iv. *vel* v. *bis vel ter in die.*

(*Remedia varia.*) Art. 825. Inter remedia reliqua melioris notæ recensentur *pil. hydropicæ* Bontii; ♃. *Aloes opt.* ʒii ß. *gum. gut. gam.* ʒi ß. *diagrid.* ʒj. *gum. ammoniac.* ʒi ß. *tart. vitriolat.* ʒß. *syr. rof. sol. q. s. f. massa pil. dos. a* ℈ ß. *ad* ℈ j. *Electuar. hydragogum* Sylvii; ♃. *Bacc. junip. in aq. coct. express. & ad pulpæ consistentiam redact. pulp. tamarind. ana* ℥iv. *rad. jalap.* ℥j ß. *scammon. elect.* ℥j. *cinnam. acut. sem. fœnic. dulc. ana* ʒij. *sacchar. clarific.* ℥x. *m. f. electuarium; dosis in adultis a* ʒiij. *ad* ℥ ß. *Potio hydragoga* Listeri; ♃. *Decoct. sennæ Gereon.* ℥iij. *syr. e spin. cervin.* ℥i ß. *succ. limon.* ʒ ß. *elater.* gr. iv. *m. f. potio.* Tinctura *allii vino absynth. extract. tinctura cochlear. compos. cataplasma Hydropicum*, *pil. hydragogæ*, *cerevisia Hydropic. cerevisia purgans Hydrop. haustus hydragogus*, *lixivium de calce*, *vinum Hydropicum*. *Sapo Castiliensis*, *express. diuretic.*

TYMPANITES.

Boerhaavii sententia.

(*Tympanites.*) Art. 826. Tympanites iisdem mediis, & eadem methodo tollitur, ac *anasarca* & *ascites*, si ortum duxit a rarefacto vapore humoris extravasati, & putrefacti; tum enim, causa ablata, tollitur: Si vero ortum duxit ex aere per membranas intestinorum putrefactorum perforatas in cava delapso, retroire non potente, sed calore corporis rarescente, tum cuncta cito putrefiunt aere juvante, malumque ex posita causa est fere semper insanabile: unde *hydrops siccus humido* longe magis immedicabilis habetur: *punctura* sæpe solatio, raro sanationi, sufficit; *fasciæ* post puncturam locum habent.

Willisii sententia.

(*Quomodo generatur.*) Art. 827. De hujus morbi *ætiologia* præ reliquis audiendus est *Willisius*. *Tympanites* est tumor ventris; sed quæ sit materies morbifica tumorem istum inducens, quomodo in ventre aut progignatur, aut aliunde illuc adveniat, plane nescitur. In *ascitem* degenerare solet. Non a flatibus intra vel extra intestinorum cavitates conclusis excitatur, verum exoritur (quantum conjectura assequi possumus) quatenus in imo ventre spiritus animales ad viscera membranacea spectantes, ab incongruo quodam in ἀταξίας adacti, fibras ubique nerveas tumultuarie irruunt inflantque, nec statim denuo ab iis recedunt; hinc peritonæum extumescit, intestina ampliata & distenta velut inflantur, mesenterium, aliaque viscera membranacea spiritu impetuoso turgida, velut in molem attolluntur; porro dum hæc fiunt, ut vacuitates a viscerum concavorum extumescentiis factæ impleantur, humoris statim cujusvis intus contenti portio in vapores rarefacta, illico in flatus spatia isthæc inania oberrantes cedit.

(*Quinam huic morbo sunt obnoxii.*) Art. 828. Spiritus animales potius quam flatus ejusmodi ventris intumescentias, saltem breves & transitorias, quales in paroxysmis colicis & hystericis contingunt, excitant: atque hinc evenit, quod qui affectibus *hypochondriacis*, *colicis*, aliisque imi ventris *spasmodicis* diu obnoxii fuerunt, demum *tympanitici* fiant.

(*Curatio.*) Art. 829. Hic affectus raro per se interficit, quin longo tempore protractus, quo demum certius jugulet, sibimet *ascitem* lethi prænunciam adsciscit. A *catharticis*, præsertim fortioribus, fere semper exacerbatur hic morbus, saltem non alleviatur. *Enemata* crebro injecta eximii sunt usus, & hoc præ cæteris; ♃. *Urin. sani* ℔j. *sal. prunel.* ʒj. *tereb. Venet. cum vitel. ovi solut.* ℥i ß. *m. f.* enema. Appli-

plicetur *empl. de sapon.* toti abdomini. Ad sitim intolerabilem in hoc morbo; ℞. *Conserv. lujul. per setaceum traject.* ℥iij. *pulp. tamarind.* ℥ij. *sal. prunel.* ʒj. *syr. e succ. lujul. q. s. f.* Eclegma molle, de quo sæpius lambat æger.

(*Vix differt ab ascite.*) Art. 830. „ Tympanites est flatuosa abdominis moles, rugitu strepens, dumque percutitur, instar *tympani* „ resonans. Vix differt ab *ascite*; raro enim flatus absque aqua reperiuntur, nisi in ipsis morbi primordiis. Experientia didici hoc malum tractari debuisse remediis *antihystericis*, *antiscorbuticis*, & *corroborantibus*, priusquam in ascitem demigraverit.

(*Remedium empiricum.*) „ Sequens est remedium *empiricum* valde „ decantatum; ℞. *Succ. folior. porri & sambuci ana p. æ.* analytice „ misceantur, capiat æger coch. iij. vel iv. bis vel ter in die; hoc „ valet aliquando in extremis post alia omnia incassum tentata. *Antihysterica*, *chalybeata*, *empl. de cicuta cum ammoniaco*; *fotus ad tympaniten*, &c. sunt valde proficua.

M. L I T T R E.

(*Essentia morbi tandem detegitur.*) Art. 831. Scriptoribus de Tympanite inter se minus convenit, quippe qui neque causam morbi, neque sedem designarunt. Ex cadaverum Tympanite mortuorum sectionibus patet ventriculum & intestina, præ reliquis crassa, mirum in modum distendi, ac ingenti mole vix sane incredibili ampliari. Frequenter (*souvent*) observavi *cæcum & colon femur humanum crassitie æquantia*, reliquorum viscerum in abdomine contentorum dimensionem ultra naturalem nusquam inveni. In recentibus Tympaniticis humiditatem tantum aliqualem in abdominis cavo reperi, & in inveteratis non nisi duas vel tres libras aquæ; quantitas adeo exigua neutiquam pro morbi causa haberi potest: ideoque *inflationi ventriculi & intestinorum* monstruosa ista ventris moles soli debetur. Ventriculus & intestina quasi musculus cavatus spectari possunt, cui aer inclusus est antagonista. Parietes intestinorum & aer internus sunt tanquam duo ἐλατήρια se mutuo indesinenter impellentia. Quamdiu hæ duæ potestates æquipollent, ventriculus & intestina alternatim se contrahunt & dilatant, salva dimensione naturali, suntque officiis suis obeundis paria, manente scilicet æquilibrio: si autem laterum ventriculi & intestinorum systole vim elasticam aeris inclusi superat, fistula intestinalis supra modum coarctabitur: e contra si quando fibrarum intestinalium vires elasticæ quoquo modo imminuantur, aer inclusus canalem plus justo dilatat, & quo debilior est intestinorum elasticitas, eo major evadit eorum capacitas, *unde Tympanites ortum ducit*; qui affectus ut plurimum est incurabilis ob omissam aut valde diminutam istorum viscerum elasticitatem; fibræ nimis laxatæ sese contrahere rursus nequeunt, aut saltem admodum debiliter: & proinde ventriculus & intestina non nisi imperfecte admodum officia sua peragunt, in quantum præcipua eorumdem energia & operatio a contractione, dilatatione, & motu peristaltico magnopere pendent. *Memoir. de l' Acad.* Vol. 17. p. 314.

HYDROCEPHALUS.

Schenckii sententia.

(*Hydrocephalus.*) Art. 832. Hyprocephalus est morbus adultis raro accidens, infantes vero sunt magis obnoxii, & frequenter fit a violenta ob-

ſtetricatione. Eſt *tumor capitis aquoſus*; colligitur autem humor vel inter cutem & cranium, aut inter cranium & cerebri membranas; *Aetius* addit inter membranas & cerebrum; (*Boerhaave* addit inter cerebri plicas, & in cavitatibus;) ſed hæ poſteriores ſpecies ſunt incurabiles; externa & evidens cauſa eſt plaga aut contuſio in puerperio. (Ex tumore intus ſub cranio neminem convaluiſſe vidi; ſed ab externo tumore facile ſaneſcunt.) „ Caput in tantam molem turgeſcit, ut „ quandoque *integrum corpus* præponderet. Inſignis hiſtoria habetur in „ Tranſact. Philoſ. p. 207. Infantis biennis hoc malo mortui, e cujus „ capite ſectione patefacto exivere *aquarum decem pondo*; humor erat „ tenuis, pallidus, & inſipidus, in interſtitiis meningum & cerebri „ ventriculis reconditus; de reliquis circumſtantiis vid. locum.

(*Methodus medendi.*) Art. 833. Oppugnandus eſt hic affectus primo *reſolventibus*; ſed ſi id fieri nequeat, facienda eſt *inciſio* vitato temporum muſculo, & humor exprimendus eſt, (*Ambr. Paræus*) ♃. *Ol. cham.* ℥iv. *ſulph.* ℥j. m. f. ſ. a. ungt. in hoc affectu magnarum virium. „ Hydrocephalus ſecundum *Boerhaave* levi *inuſtione*, *terebratione*, *punctura*, prudenter, lente, adhibitis, ſimulque *hydragogis* & *roborantibus* internis curatur; vel externis *diſcutientibus* diſſipatur, excepta „ iſta ſpecie incurabili, quæ in cerebri cavitatibus formatur.

(*Remedia varia.*) Art. 834. „ Inter cætera ad hunc morbum oppugnandum *pſycrolouſiam* emolumento fuiſſe animadverti. Inter evacuantia & corroborantia eadem ſunt ac *in aſcite*. Pro uſu externo „ lixivium calcis vivæ egregium admodum eſt in diſcutiendo Hydrocephalo, *teſte Aquapendente*, & linimentum ſequens a *Foreſto* commendatur; ♃. *Ol. cham.* ℥iv. *flor. ſulph.* ℥j. *digere ſ. a.* Hydrocephali curatio (inquit *Barbette*) omni tempore experientiſſimis medicis inſignem creavit moleſtiam. Purgantia, ſudorifera vel diuretica raro aliquid conferunt: cauteria, veſicatoria, fonticuli, ſetacea, „ immo plerumque ad inciſionem vel uſtionem impellimur, quæ tamen media quoſdam in vita conſervarunt.

M. PETIT.

(*Accurata morbi deſcriptio.*) Art. 835. Hydrocephalus eſt tumor capitis aquoſus adultis raro accidens; infantes vero in primis annis a nativitate, immo interdum ante nativitatem occupat; & caput infantuli ex utero nondum educti tam grande exiſtit, ut *puncturam vel ſectionem capitis* facere ad partum facilitandum chirurgo incumbat. Aqua ſecundum authores colligitur, vel externe inter cutem & cranium, vel interne 1. inter cranium & duram matrem, 2. inter duram & piam matrem, 3. in ventriculis ipſius cerebri; atque hanc ultimam ſpeciem ſolam in praxi vel in cadaverum ſectionibus unquam obſervare potui; credo itaque reliquas rariſſime occurrere. Hoc morbo affecti ſunt languidi, triſtes, & pallidi, oculi illorum luridi & prominentes pupillis dilatatis; oſſa cranii tenuia & mollia evadunt, & figuras irregulares induunt, naſus depreſſus, frons valde elatus, capitis magnitudo plane monſtruoſa, & gravitatis non ſuſtentandæ, non raro crepat & diſrumpitur, & mors non multo poſt inſequitur. In cadaverum ſectionibus notavi duram meningem plus ſolito cranio adhærentem, craſin cranii valde prolatam, & quaſi ubique confractam, oſſium margines membranis e longinquo connexos, cerebrum minime corruptum, ventriculos cerebri adeo in immenſum diſtentos, ut

substantia ejus corticalis & medullaris extrorsum detrusa digiti vix duas lineas crassitie æquabat, & multis in locis a protrusione aquarum penitus divisa aquis usque ad meninges pertingentibus, vasa sanguifera prolongata & crassa, in pluribus *glandulam pituitariam schirrosam*, quod inter causas hujus morbi locum habere videtur. Paracentesin quod attinet, tam diu procrastinari solet, ut vix ullum ista operatione servatum vidi; intra 4. vel 5. horas plerumque moriuntur, si una vice aquas ad siccitatem depromant; sin vero tardius progrediantur, non ultra quadraginta horas supervivere solent.

HYDROPS PECTORIS.

Sponii sententia:

(*Hydropis pectoris signa diagnostica.*) Art. 836. Si Hydrops in pulmone accidat, juxta *Hippocratem*, febris & tussis vexant, æger confertim respirat, pedes intumescunt, ungues incurvantur, & velut empyicus afficitur, sed remissius & diutius. Hæc signa diagnostica Hydropis pectoris apprime sunt scitu necessaria; est enim morbus satis frequens, nec tamen satis cognitus: sed qui ista ad unguem tenebit, hunc morbum ab aliis facile distinguet. Plurima habet cum *empyemate* signa communia; ea tamen symptomata sunt remissiora, quia serum sive aqua minus impedimenti in pulmonum *bronchiis* & pectore afferunt quam pus ipsum; at diutius durat affectus, quia sero non ita corrumpitur aut opprimitur pulmo, ac purulenta ibidem collecta materia. *Sponii Aphor.* p. 145. &c.

Ettmulleri sententia.

(*Symptomata.*) Art. 837. In Hydrope pectoris præter pectoris tumorem & sensum fluctuationis adest tussis sicca, difficilis respiratio, orthopnœa, palpitatio cordis, febricula. Ex ruptis vasis lymphaticis oritur, & curatur ut aliæ Hydropis species. De *paracentesi* vid. locum, *p.* 766.

Willisii sententia.

(*Hic affectus in ovibus valde frequens.*) Art. 838. In Hydrope pectoris lympha in compagem pulmonarem restagnante sæpenumero accidit vesiculas, hydatidas dictas, in extima hujus visceris superficie excitari, quæ postea disruptæ *ascitem in thorace* producunt. Hujusmodi affectio in ovibus, quando ob tempestatem humidiorem, & pascua aquosa ab Hydrope gregatim intereunt, passim cernitur. Morbus dignoscitur ex aquarum fluctuatione. Auctor historiam producit Hydropis Pectoris per *paracentesin* curati; & aliud affert exemplum cujusdam juvenis curati per *cathartica* & *diuretica*.

Art. 839. De Hydrope ovarii, Hydrope uterino, & uteri inflatu alibi in morbis mulierum dictum est.

ICTERUS.

Inter legendum & ex observatione.

(*Icteri signa diagnostica.*) Art. 840. Signa hujus morbi & symptomata præcipua sunt lassitudines totius corporis, anxietas præcordiorum, difficilis respiratio, virium dejectiones, faciei pallor, pulsus debilis & lentus, urinæ tenues, aut crassæ, coloris flavi ad rubrum vergentis, croceo colore pannum immersum tingentes; interdum adsunt vomitus biliosus, dejectiones albæ, pruritus totius corporis, & ariditas, &

veluti exustione solis aspera cutis superficies, flavedo per universam cutem, maxime in oculorum albis, quo quidem colore interdum objecta omnia apparent tincta.

Sydenhami sententia.

(*Icterus ex colica.*) Art. 841. Icterus interdum est proles *colicæ.*

(*Ejusdem curatio.*) In tali casu solo *rhabarbaro* purgandum est, & morbus plerumque sponte sua sensim facessit; sin vero non nisi ægre discedere videatur, convenit sequens apozema; ♃. *Rad. rub. tinctorum curcum. ana* ℥j. *chelidon. maj. cum toto, summit. centaur. min. ana* mj. *coq. in p. æ. aq. font. & vin. Rhenan. ad* ℔ij. *colatur. add. syr. e quinque rad.* ℥ij. *m. f. apozem. capiat* ℔ß. calide mane & sero usque dum convaluerit.

(*Curatio in genere.*) Art. 842. At ubi icterus per se invadit, colica neutiquam prægressa, *cholagoga*, quæ per alvum bilem subducunt, ægro sunt exhibenda, & alia *antiicterica* usurpanda. His denique morbum non subigentibus ad *aquas ferreas*, quales sunt *Tumbrigenses*, adeundum, quæ ex ipso fonte sunt bibendæ.

Ettmulleri sententia.

(*Symptomata.*) Art. 843. Icterus est totius corporis *cachexia* flavedinem inducens, ut plurimum cum cardialgia, hypochondriorum dolore, præcipue dextri, alvi segnitie, lassitudine, &c. Si flavedo ad viriditatem, vel ad cœrulitatem, vel ad obscurum livorem inclinet, Icterus niger vocari solet; febris interdum conjuncta est, interdum abest. Tristitia aliquando inducit Icterum. Icterus *flavus* diuturnior semper in *nigrum* degenerat, unde *essentialiter* non differunt. Anxietas in præcordiis, dolor præcordiorum compressivus, virium dejectiones, lipothymiæ, &c. ante eruptionem Icteri frequentissime occurrunt. Urina ictericorum succussa spumam flavam ostendit, & linteum tingit colore croceo, sed non semper, sedimentum croceum dimittit; fæces alvinæ sunt plerumque albicantes, vel cineritii coloris, & hoc postremum ut plurimum est signum *calculi in vesica fellea.* Urina crassa turbida & nigerrima est signum solutionis morbi.

(*Prognosis.*) Quo magis flavus existit Icterus, eo facilior est curatu, quo vero magis niger, eo difficilior. Cum *hydrope* conjunctus raro curatur. „ Si sudor erumpat (inquit *Sylvius*) citior plerumque cu„ ratio expectanda erit, sin vero urinis plus deponatur materiæ ru„ bentis & paulo post subsidentis, segnior erit expectanda.

(*Curatio.*) Art. 844. Quoad curam *vomitoria*, *martialia*, & hinc *amara*, totam absolvant paginam. Præmissis universalibus usurpentur *stomachica*, *martialia* (*limaturæ crudæ* in Ictero nigro) *rhabarbarum*, *lumbricalia*, *viperina*, *alcalina*, *volatilia*, *amara*, *aquæ acidulæ*, *gum. ammoniacum*. *Venæsectio* & *catharsis* vix locum habent. Specifica sunt (omnium optimum) *chelidonium majus*, *marrhubium*, *flor. hyperici*, *crocus*, *genista*, *absynthium*, *sem. cannab. in lacte coctum*, *rad. curcum. rub. tinctor. urinæ potus*, *stercora* fere omnium *avium* & *animalium*, *pediculi*, *lapis in folliculo fellis tauri*. In genere moneo in curando Ictero insistendum esse ad tempus medicamentis *antiictericis*, quia morbus est chronicus & contumax: & quidem quamdiu urina mingitur tenuis & splendida, tamdiu illis insistendum, donec signa coctionis appareant, usque dum urina fit crassa, & turbida, & cum sedimento repleta; his tamen apparentibus spes est salutis. Cura peracta, ad abigendum cutis flavum colorem conveniunt *frictiones* & *balneatio*.

Wil-

Willisii sententia.

(*Vomitorium & alia remedia*.) Art. 845. Curatio Icteri inchoanda est cum *vomitorio*; ♃. *Fol. asari* N. 9. *incis. & contus. affund. vin. alb.* ℥iij. exprimatur succus & detur cum regim. Remedium vulgare & *empiricum* apud nostrates est, ut ix. *pediculi vivi* sumantur mane, per 5. vel 6. dies, quo remedio (cum alia minus efficerent) plures sanatos audivi. *Chalybeata* ut in aliis *cachexiæ* affectibus, ita in hoc juvamen præstant, atque hinc est quod *acidulæ* frequenter post omnia prosunt. „ Cum apozemate sequente (inquit *Dolæus*) semper initium „ curationis facere soleo; ♃. *Rad. tarax. chelidon. maj. ana* ℥j. *herb.* „ *cichor. fragar. ana* mj ß. *marrhub. alb.* m ß. *tartar. alb. fol. senn. ana* „ ℥iij. infund. in vin. alb. & aq. font. ana p. æ. coq. ab ℔ij. cola, &c.

Velschii sententia.

(*Est affectus in prægnantibus satis frequens*.) Art. 846. Mulieres sæpe gestationis tempore fiunt *Ictericæ*, præsertim in ultimis mensibus; an quod bilis tunc temporis viscosior evadat, & ita in glandulis hepaticis non secernatur? an quod uterus tumens comprimendo intestina in causa est, quod ductus choledochus nimis compressus bilem in intestina non transmittat? notandum est, quod hic morbus in prægnantibus *post partum* statim evanescat.

Sampsonii sententia.

(*Sapo Castelliensis*.) Art. 847. *Saponis Castelliensis* ʒ ß.. *in haustul. vin. alb. solut.* valet ad urinas provocandas in Ictero & Hydrope experimento *domus Bedfordiensis*, ubi pro magno secreto habetur. *Sylvius* hoc idem medicamentum laudat, sed in lacte solutum ob salem fixum & oleosam ejus substantiam. Ego quoque in nonnullis *Ictericis* expertus sum, in his cum fructu, in illis aliter. Ubi acidi humores vel in *Ictericis* vel in *Hydropicis* abundant, credo hoc medicamentum valere, quoniam ab acri sale fixo temperantur, subiguntur, & per vias urinarias expelluntur: & e contra ubi acres humores dominio potiuntur, acre medicamentum nihil valet, metuo, ut noceat.

Farrago sententiarum.

(*Dubitatio*.) Art. 848. Dubitatur, an Icterus semper oriatur ab obstructione bilis; quoniam neque in sanguine vel urina ictericorum ulla est *amarities*: Icterus etiam generari potest sine hepatis obstructione, *teste Sylvio*, & obstructiones in hepate non semper pariunt Icterum, *authore Ettmullero*. Aliquando oritur ex animalium quorundam morsu. Ictericorum alvus & aperta & fæces flavo colore tinctæ (interdum) conspiciuntur. D. *Gaillard. in Thesi apud Cantabrigienses*.

(*In hepatis scirrho*.) Art. 849. Si sit suspicio *hepatis scirrhi*, apprime conveniunt fotus & empl. seq. ♃. *Fol. malv. alth. absynth. flor. melilot. chamæm. ana* mj. *fol. meliss. chamæpit. ana* m ß. *sem. fænugr.* ℥i ß. coq. ex aq. ℔v. sub finem add. vin. alb. ℔ij. &c. cum *pannis laneis* foveatur latus, deinde superimponatur *emp. de cicuta cum ammoniac.* vel *de ranis cum mercurio*. *Pitcarnius in* MS. Si vero jecur durum sit, i. e. scirrhosum, res est desperata. *Hippocr. Aphor.* Si morbus diu duret, *hydropem* minatur.

(*Avium stercora*.) Art. 850. *Candidum ex avium fimo* est earum urina, ideo confert Ictero, qui morbus *inflatio* est: album in *anserino stercore* diligenter abrasum siccatumque privatim ad icterum facit. *Listerus*.

Art. 851. In ictero pertinaci, medicamentis usitatis minus cedente, ex repetitis experientiis omnibus commendo *Æthiopem mineralem tan-*

quam remedium in hoc affectu potentissimum. Icterus in ultimo stadio sanguinem fundens per sedem, per urinas, per ipsam cutem, per sputum, vel stillicidium ex naso, &c. vix unquam curatur.

☞ (*Boerhaave.*) Art. 852. Instar omnium religiose consulendus est præclarissimus *Boerhaave*, qui de *Ictero multiplici*, & de *hepatite* egregie scripsit. *p.* 201.

(*Remedia varia.*) Art. 853. *Stercus ovinum* in cerevisia infusum pro pauperibus est laudabile medicamentum. Decoctum *sem. cannabin. sapo Venet. flores sal. armoniaci martiati*, *ens veneris*, &c. sunt remedia optatissima, ut etiam sequentia, *cerevisia icterica*, *decoct. berber. decoct. icteric. expressio milleped. icteric. haust. saponac. pil. icteric.* (probatissimum medicamentum) *vinum chalybeatum*.

CAP. IX.

Sive Fasciculus Morborum nonus.

RHEUMATISMUS.

Sydenhami sententia.

(*Rheumatismi historiæ.*) Art. 854. NULLO non tempore, maxime autumno, cum rigore & horrore & cæteris febrium symptomatis adoritur; elapso uno vel altero die (citiusve) dolor adest atrox nunc in hoc nunc in illo artu, in carpis, humeris, & genubus præsertim, vicissim hos relinquens & illos occupans, frequentius cum rubore & tumore. Febris sensim evanescit, manente dolore: est morbus diuturnior, aliquando per menses aliquot durans, & annos, non continuo, sed paroxysmis repetitis.

(*Lumbago Rheumatica.*) In *lumbagine Rheumatica* immanis dolor adest circa lumborum regionem fixus, *nephritin* mentiens, nisi quod æger non vomituriat. In Rheumatismo sanguis pleuriticorum similis est.

(*Curatio.*) Art. 855. *Sanguis mittendus* est ad tertiam quartamve vicem, habita ratione virium, alternis vel tertiis diebus. *Victus* admodum *tenuis* præbendus est; æger quotidie e lecto ad horas aliquot exsurgat. Potus ordinarius sit cerevisia tenuis vel potius ptisana ex *hordeo rad. liquerit. acetos.* &c. vel *emulsio*; parti dolenti applicari potest cataplasma ex *pane albo* in lacte coct. cum tantillo *croc.* diebus a venæsectione liberis injiciendum est *enema* ex lacte saccharato, vel ex decocto communi pro *clystere* &c.

(*Aliæ medendi methodi.*) Art. 856. Si imbecillitas ægri *phlebotomiæ* repetitionem non ferat, tum post secundam vel tertiam venæsectionem curatio alia methodo tentanda est, viz. capiat alternis diebus potionem *purgativam* communem, donec convaluerit, & iisdem noctibus *paregoricum* ex *syrupo de mecon.* his minus ad votum conducentibus, *antiscorbuticis* morbi reliquiæ fugandæ sunt. In juvenibus, atque iis, qui temperate vixerunt, vino non plus æquo dediti, Rheumatismus *diæta simplici* admodum *refrigerante*, & mediocriter *nutriente*, æque feliciter, ac repetitis *venæsectionibus* profligari potest, nempe *diæta* ex solo *sero lactis*.

Schmitzii sententia.

(*Rheumatismus est quodammodo arthritis universalis.*) Art. 857. Per Rheumatismum vulgo intelliguntur dolores erratici externum corporis habitum occupantes; crebri quandoque ac leviusculi horrores adsunt;

febris

febris si quæ adsit, mitis, noctu plerumque recrudescens. Sed nocturna exacerbatione & contumacia *luis venereæ* cruciamina æmulatur. Lubricus est Rheumatismi in *authritin* transitus; nam communis est utriusque morbi materia, hinc *artbritis universalis* nonnullis appellatur.

(*Indicationes curativæ.*) Art. 858. Commodius *sudoribus* solvitur. *Venæsectio* semper in hoc affectu curando est necessaria; est enim remedium ἡγεμονικὸν, neque sine magna sanguinis jactura & virium ruina domari potest; post venæsectionem *emetica* fortiora sunt propinanda, hinc *purgantia* leniora, ut pulv. *Comitiss. Warvicens.* &c. Partes affectæ foveantur tepide cum *lapide medicamentoso* in aq. pluviali solut.

Musgravii sententia.

(*Lentor in sanguine a sale alcalico provenit.*) Art. 859. In Rheumatismo ab acri sale alcalico, quam ab acido, lentorem fieri longe probabilius, *Baynardi* experimento liquet, viz. ex Rheumaticorum urina, salis alcalici ejus, quem habent sani bonaque utentes valetudine, pars quasi trigesima, nec quidem supra, distillando elicitur: unde conjicitur saltem istum in sanguine retentum pituita (forsan adjuvante oleo, veluti in *sapæ* compositione) irretiri involvique, & ad viscidum in Rheumatismo faciendum, ad dolores & tumores inferendos opere quidem maximo contribuere. Serum quoque sanguinis Rheumatismo laborantium *syrupo violarum* admixtum viridescit, & cum *mercurio sublimato* albissimum deponit concretum.

(*Vomitoriorum præstantia.*) Art. 860. De magna efficacia *vomitorii* aliquoties repetiti in hoc morbo debellando dignus est, ut consulatur auctor, p. 26. *Balsamo sulphuris terebinthinato* artus motu privati bis die superillinantur, vel etiam *vernice terebinthinat. oleum terebinthinæ & camphora* sunt remedia interne & externe proficua.

Ettmulleri sententia.

(*Rheumatismus cum arthritide convenit.*) Art. 861. Arthritis vaga scorbutica seu Rheumatismus revera cum *arthritide vera* convenit, accidentibus saltem variat., terminatur nunc per sudorem aut urinam aut per eruptionem cutaneam instar purpuræ relicta cutis asperitate; adsunt interdum gravissimæ præcordiorum anxietates: sitis clangosa, sudores, dolores lancinantes & pungentes; imbecillitas ad motum, locorum dolentium tumores, &c. fundamentum hujus morbi est sal scorbuticum fibras vellicans.

(*Curatio.*) Art. 862. *Vomitus* in principio convenit; *venæsectio* in principio & incremento: *volatilia* non debent exhiberi in principio, sed *alcalica & testacea*, ut etiam *antimonium diaphoretic. cinnabaris antimonii*, speciatim *arcanum duplicatum Mynsichti*; postmodum fiat accessus ad *volatilia* cum *antiscorbuticis* mixta; *lumbrici terrestres* sunt remedium sine pari in vino infusi, vel in sero lactis cocti, vel pulverisati, *millepedes* etiam commendantur. Declinante morbo conveniunt remedia ex *pino* vel *abiete* (*scobs abietis in sero lactis coct.*) *rob. bacc. junip. sambuc. decoct. e lignis. Decoct. strobilorum pini* curam fere absolvit. Externe locis dolentibus applicandi sunt *lumbrici terrestres* donec moriantur.

Farrago sententiarum.

(*Partes nobiliores quandoque obsidet.*) Art. 863. Miasma rheumaticum quandoque cerebrum, pulmones & viscera obsidet cum dolore & ægritudine excrucians, *Boerhaave.*

(*Vires terebinthinæ.*) Art. 864. Dedi nonnunquam *terebinth. Venet.* ℥vj. vel

vel ℥j. (& tantum ejus quantitatem veteres vulgo adhibebant) cum vitello ovi solut. in haustu quodam, non modo in *paralysi*, verum in *arthriticis* & *rheumaticis* affectibus cum optimo successu, sed in hoc postremo affectu *venæsectio* debet anteire, &, si opus fuerit, repeti. *Harris.*

(*Stercus equi.*) Art. 865. Infusio *stercoris equi masculi* in vino tenui vel liquore posset. facta, ad ℥iv. vel vj. bis in die propinata est medicina in hoc affectu minime contemnenda. *Willis.* „ Et nunc quo„ niam de medicamentis sordidis sermo agitur, prætereunda non est „ *urina vaccæ* apud *Parisienses*, & etiam non ita pridem *Londinenses*, „ perquam celebrata, non modo in rheumatismo, sed etiam arthriti„ de, hydrope, asthmate, ictero, &c. curandis. *Memoir. de l' Academ.* „ Vol. XI. p. 41.

(*Linum sylvestre.*) Art. 866. Lini *sylvestris* cathartici herba integra cum caulibus & capitulis vino albo leni calore infusa satis valide purgat serosos humores, indeque in *Rheumatismo* valde prodest; sed non nisi robustis propinanda est, quorum plurimos, ruri degentes, solo usu istius remedii curatos vidi.

(*Rhabarbarum.*) Non novi præstantius remedium quam *rhabarbarum* diu continuatum ad hunc morbum contumacem oppugnandum. Et si malum sit habituale, ejusdem *masticatio* non modo morbum tollit, sed etiam *recidivationem* præcavet.

(*Lac Asininum.*) In corporibus languidis & emaciatis, hujus morbi diuturnitate; nec non medicamentorum farragine, fractis & detritis, *lac asininum cum pulveribus testaceis*, vel saltem *diæta lactea*, plerumque felici adjumento esse potest.

(*Infus. theælacteæ.*) Art. 867. Ad rheumaticos lumborum dolores potum *lactis* cocti cum aqua decoctionis *theæ* & mane sumptum ad ℔j. circiter, felicissime sum expertus. *Baglivius.*

(*Remedia varia.*) Art. 868. Remedia *antiarthritica* & *antiscorbutica* fere omnia hic conferunt, præcipue declinante morbo & in intervallis. *Pil. volatil. epithema saponaceum, unguent. salino-volatile &c.*

SCORBUTUS.

Barbetti & Deckerzii sententia.

(*Scorbutus qualis morbus.*) Art. 869. Scorbutus est aliqualis *cachexiæ* species ab humore melancholico peculiariter corrupto ortus; in *calidum* & *frigidum* plerumque distinguitur; sed revera omnis provenit ab unica causa, nempe lympha vel pituita crassa; unde tot symptomata pro temperamentorum & locorum diversitate, ex variis obstructionibus & humorum stagnationibus; Quadraginta novem diversa enumerat *Eugalenus* in suo tractatu de *scorbuto*, sed illa omnia nunquam concurrunt in uno eodemque corpore.

(*Symptomata varia.*) Conqueruntur de dolore interdum punctorio, plerumque gravativo capitis, de cordis palpitatione, angustia, inflatione ventriculi, tensione ventris; tussiunt, putant se interdum suffocari; difficulter respirant, vomunt, febricitant; appetitus prosternitur; singultu, ructibus, flatibus, convulsionibus vexantur; tremunt, lassi sunt artus, maculis rubris vel purpureis aspersi, (quæ tamen non sunt multi faciendæ, nisi degeneraverint in ulcera, vel elevatæ sint) adest plerumque oris pruritus, gingivarum erosio, cum sanguinis effusione, dentium vacillatione ac nigredine, halitus gravis, immo

cum

cum teterrimo aliquando odore; salivatio adest multa, urina cruda & tenuis, jam vero crassa & rubra, immo fere nigra; pulsus semper inæqualis, ac ut plurimum debilis; dolores vagi; imprimis crurum, præcipue noctu ingravescentes; ulcera maligna, tumores varii generis plerumque œdematosi, sudores copiosi, ipsa atrophia, viriumque defectus, caries, & sopor profundus.

(*Est morbus frequentissimus & diuturnus, & difficilis curationis.*) Art. 870. His regionibus adeo familiaris est ut nullus fere reperiatur morbus, cui non aliquid scorbuti subsit; vere & autumno maxime infestat, in adultis & senibus gravior est; inveteratus & hæreditarius difficillime curatur; solvitur aliquando per alvum, per hæmorrhoides, vel per urinam; aliquando in alios morbos degenerat, scilicet, *hydropem*, *atrophiam*, *apoplexiam*, *epilepsiam*, *stuporem*, *aut convulsionem*; interdum Scorbutici subito moriuntur, dysenteria rarissime laborant; plerumque *diarrhœa* vel *lienteria*, quæ difficulter curantur, longo temporis tractu ægros necant *hydropicos* vel *tabidos*; respiratio difficilis non adeo periculosum est malum quam vulgo putatur. Scor-
„ butus fixam habens sedem (inquit *Waldschmidius*) raro curatur,
„ nisi quandoque palliative: impossibile enim est sanguinem totaliter
„ corruptum ad statum naturalem reducere. *Diæta* in hoc malo est
„ optima medicina, de qua videatur *Sennertus* in praxi.

(*Curatio.*) Art. 871. Exactissima *diæta* medicamentis præstat, sine qua Scorbutus sensim fit incurabilis; *venæsectio* non prodest; *purgantia* fortiora nocent; sufficiunt suo tempore leniora; præparandi sunt humores *incidentibus*, inter quæ *salia volatilia* quæcunque primarium obtinent locum. *Antiscorbutica simplicia primaria* sunt, *radix raphan. sylv. oxylapath. petasidit. scorzoner. taraxici*, *zedoar. angel. pelypod. helenii*, *lignum guaiac. sassrafr. sem. sinap. fol. cochlear. becabung. nastur. aquat. trifol. paludos. acetos. persicar. mala aurant. acidor. pom. citri*, *bacc. junip. sem. dauci*, *gum. ammoniac. lacc. crem. tart. vitriolat. chalybs*, *&c.* Saccharum & saccharata omnia *Scorbuticis* nocent.

(*Vires mercurii dulcis.*) „ Omnem Scorbutum (inquit *Dolæus*) fe-
„ liciter intra xij. dies, Diis faventibus, tollam per *mercur. dulc.* &
„ revera dulcificatur singulari & peculiari motu sublimatum, ut dun-
„ taxat sudorem moveat, & nullam efficiat salivationem, cujus ope
„ omnes scorbuti humores intra prædictum tempus consumuntur &
„ educuntur, sed durante hac cura nihil bibendum, nisi decoctum
„ appropriatum, & ab acidis & carne suilla abstinendum.

Art. 872. Singulorum symptomatum curam peculiarem videre licet apud *Eugalenum*, cujus hæc summa est; quod omnibus *specificis* parti affectæ dicatis admiscenda sint *antiscorbutica*.

(*Dypsnœa.*) In difficili respiratione *sp. salis armoniac. cum tinctura croci & aq. cochlear.* specifice prodest. (875.)

(*Gingivarum laxitas.*) In gingivarum laxitate & putrefactione *tinctura gum. lacc. sp. cochlear.* &c. pro lotione, item mistura sequens. ℞. *Pulv. rad. ireos Florent. gum. lacc. ana* ℥j. *alum. ust.* ℈j. *mel. ros. q. s. sp. salis* parum pro grato acore, *m.* (883. 892.)

(*Dolores vagi.*) In doloribus vagis crurum, & inter externa topica *epithema saponaceum Fulleri* maxime commendatur. (884. 894.)

(*Tormina ventris.*) In torminibus ventris convenit *sp. sal. armoniac. cort. aurant.* infus. cumque *sp. junip.* vel *sem. anisi* mixtus: externe fotus, & linimentum seq. ℞. *Ol. lumbricor. terrest. chamam. sp. cochlear. ana p. æ.* (877.)

(Con-

(*Convulsio.*) In convulsione & contractione interne convenit *sp. sal. armoniac. cortic. aurant. salv. & roremarino* affusus, item *ol. hyperic. & cochlear.* pro inunctione tendinum. (878. 901.)

(*Erysipelas.*) In erysipelate (1167.) præter externa exhibeantur *sudorifera*, ut *rob. sambuci*, *sp. ejusdem*, *bezoar. mineral. sp. sal. armoniac. cochlear.* &c.

(*Atrophia.*) In atrophia non datur præstantius remedium quam *lac caprillum spiritu aliquo antiscorbutico* prius ipsi instillato. (879.)

Charletonii sententia.

(*Scorbuti causæ insigniores.*) Art. 873. Scorbutus in his regionibus septentrionalibus est morbus *endemius*, & maxime frequens in locis Boreæ patentibus, uliginosis, palustribus & maritimis: hoc faciunt quoque insalubres ædium calce recens obductarum expirationes; & in carcerum, fornicum, speluncarumque angustiis conclusus, nec solutus syderum luce aer. Scorbuto præ aliis maxime tentantur ii, quibus alimenta sale ac fumo indurata, crassa, viscida, terrestria, nautica, atque id genus alia, quæ nec facile digeri, nec ad statum summæ fluxilitatis cito perduci norunt, diutino in usu sunt; item quibus vina polygophora & spiritus ardentes sunt in deliciis, utpote ex quibus confertim scaturientes particulæ salinæ & sulphureæ sanguinem succumque nutricium fœda ranciditate inficiunt; adjice & illos, qui oxygari, omphacii, acetariorum, aceti, &c. ejusdem commatis condimentorum languenti per luxum stomacho male consulunt; acida quippe omnia strenue faciunt ad productionem *melancholiæ hypochondriacæ*, quæ scorbuto adeo affinis est, ut nonnisi gradibus quibusdam ab eo differre videatur; sub eodem censu cadunt insalubres potus, aquæ nimirum corruptæ, crassæ, fæculentæ, graves, subsalsæ, cerevisiæ, & vina vitiosa. Qui delicate vivunt magis Scorbuto obnoxii sunt, quam qui laboriose, fœminæ viris, urbani agricolis, studiosi obtusis, &c. Plures sibi Scorbutum *contagio*, quam ex aliis ullis causis forinsecus advenientibus contrahunt.

(*Causa scorbuti secundum Dolæum.*) „ Causa Scorbuti (inquit *Dolæus*) est sal fixum acre in massa sanguinea, in qua latent multæ „ particulæ vel acidæ vel muriaticæ; *acidæ* quando sanguis crassior & „ nigricantior apparet, *muriaticæ* vero ubi consistentia amissa tota „ diffluit; certum est utcunque Scorbutum non semper ab una aliqua „ singulari & simplici causa proxima ortum suum habere ac depen„ dere, sed sæpe a multiplici: tot enim Scorbutici species seu diffe„ rentiæ dici possunt, quot sunt vitiosæ sanguinis tincturæ e salibus „ diversis (quæ propemodum infinitæ sunt) & horum diversimoda „ combinatione ortæ.

(*Remedia ad Scorbutum acidum.*) Art. 874. Acido scorbuto affectis nullum (spondemus) sive præsentius, sive certius adhibueris remedium, quam *lactis emulsionem ex amygd. dulc. decocti chinæ*, *jusculorum consummatorium & cæteri antiacidorum & analepticorum* usum ad plures septimanas productum.

(*Dyspnœa.*) Art. 875. Difficilis respiratio oritur plerumque vel a sanguine grumescente vel ab irritatione spasmodica a salium stimulis: in priore casu conveniunt *incidentia*, *spiritus & salia volatilia*, *viperina*, *fimus equinus*, &c. aliquando *venæsectio* est necessaria; in posteriori casu *antispasmodica*, *spiritus castorei*, *lavendulæ*, interdum *opiata*. (872. 890.)

(*Diarrhœa.*) Art. 876. In diarrhœa Scorbutica pluribus indicationibus satisfacit rhabarbarum modice tostum, quo præmisso, cæteris omnibu

omnibus merito præfertur *crocus martis aſtringens* cum *conſerva roſ. rub.* (882.)

(*Tormina ventris.*) Art. 877. In torminibus ventris *lac aſininum, caprillum*, aut *ſerum lactis vaccin.* adhuc a coagulo tepidum, ſunt remedia proficua: his enim, poſt mitigata tormina primarumque viarum purgationem propinatis, non alvina tantum regio, ſed totum etiam corpus perfectum *neoteriſmum* conſequetur; ſed omnium inſtar ſunt *aquæ minerales catharticæ, ut Ebſhamienſes*, harum virtus eſt plane admirabilis (nec minores ſunt vires *aquarum Bathonienſium* (872.)

(*Paralyſis, ſtupor, &c.*) Art. 878. In paralyſi, ſtupore, tremore &c. conveniunt remedia *invigorandis corroborandiſque cerebro & nervis* appropriata cum *antiſcorbuticis generoſioribus* conjuncta, item *Balneatio* in *thermis ſulphureis* (& earundem *aquarum* potatio.) (872.)

(*Atrophia.*) Art. 879. Atrophia Scorbutica partium nutriendarum crimine contingit. Inter *deobſtruentia* haud ſcio an quicquam utilius datum ſit *acidulis*, quæ facile in adyta meſenterii & glandularum ſeſe penetrantes vias chyliferas omni ab infarctu liberant, nec tamen ullum interim relinquunt ſive caloris ſive acrimoniæ veſtigium; locum etiam habent *lac aſininum, caprillum, juſcula inſtaurantia* ex *limacum, cancrorum aſtacorumve fluviatilium carnibus*, &c. (872. 901.)

(*Dejectiones unguinoſæ.*) In atrophia ſcorbutica interdum contingunt dejectiones unguinoſæ, quaſi adipe vel oleo perfuſæ, nimirum ſolidarum partium colliquationes ſunt: ægroti *hecticorum* more ſunt tractandi, advocatis ſimul in ſubſidium *antiſcorbuticis temperatioribus*.

Williſii ſententia.

(*Scorbutus eſt morborum legio.*) Art. 880. Scorbutus non eſt affectio ſimplex, ſed potius morborum *legio*, ſecundum vulgares appellationes dicitur *bilioſus* ſive *calidior* exanthematis aliiſque ſymptomatis apertioribus ſe prodens, vel *melancholicus*, cujus virus quaſi ſub cineribus latet. Dolor ventris Scorbuto adeo familiaris eſt, ut juxta *idioma Germanicum Scheurbark* exinde nomen acceperit; hoc ſymptoma nonnullos, in mitiori licet gradu fere continuo affligit; in quibuſdam vero dolores valde acuti ſunt, & tanquam affectiones *colicæ* frequenter eveniunt; paroxyſmo autem diutius perſiſtente cruciatus ſæpenumero in lumbos & dorſum propagantur, cujuſmodi affectioni non raro *paralyſis* ſuccedit; ratio eſt, quoniam nervi lumbares, & meſenterii intime communicant, ac pluribus in locis inoſculantur. Dolores etiam alibi frequenter ſentiuntur, ut in capite, pectore, cruribus &c. Novi plures Scorbuticos dolore moleſtiſſimo ſubter *ſternum* excitato perquam diu vexatos, ut in quibuſdam nihil minus quam *abſceſſum* in mediaſtino latentem ſuſpicarer. Cephalalgiæ ſunt frequentiſſimæ & intolerabiles, & tibiarum dolores atrociſſimi.

(*Cathartica & digeſtiva.*) Art. 881. Si ægrotantis conſtitutio ſit calidior, *aloetica* & *diagridiata* vitentur, & temperatiora ex *ſenna, rhabarb.* &c. exhibeantur pro *catharſi*. Inter medicamenta *digeſtiva* merito recenſentur *crem. tartari, tart. vitr. tinct. ſalis tart. elix. propriet. mixtura ſimplex, &c.* Tincturæ cum menſtruo ſequenti melius ac facilius conficiuntur, quam vulgari modo; ℞. *vitriol. rectificat.* ℥vj. *ſp. vin. alchaliſat.* ℥xvj. *m.* & diſtilla in retorta vitrea cum ternis cohibitis.

(*Diarrhœa.*) Art. 882. Præter ſcorbuti curam radicalem medicus ſymptomatis gravioribus ſublevandis ſubinde operam navare debet. In Diarrhœa inveterata methodo ſequenti ſæpe bono cum ſucceſſu uſus ſum; imprimis purgatio cum *infuſo rhabarbari, aromaticis aſtringentibus*

tibus adjectis, instituatur, & aliquoties iterata intervallo trium & quatuor dierum: cæteris diebus sumatur dosis elect. seq. bis in die. ♃. *Conserv. absynth. vulgar.* ℥vj. *spec. diarrhod. Abbat.* ʒij. *santal. alb. rub. ana* ʒj. *croc. mart. opt.* ℥ß. *syr. chalyb. q. s. m. f. elect.* (876.)

(*Oris vitia.*) Art. 883. Quoad oris vitia, quando caro gingivarum intumescit & fungosa evadit, valet *gargarisma scorbuticum nostrum*; quando gingivæ putrescunt & corrumpuntur, medicamenta fortiora adhibeantur, imprimis infusio *lapidis medicamentosi*, & *astringentia* in dentium vacillatione. (872. 892.)

(*Artuum dolores.*) Art. 884. In artuum doloribus *sudorifera* cum julap. ex *aq. cochlear.* & *sp. lumbricorum*, & *diuretica*, item *lumbrici terrestres* quocunque modo usurpati frequenter juvamen præstant: aliquando tamen *phlebotomia* convenit. „ Infusum *stercoris equi masculi*, *de-* „ *coct. e lignis, gum. guaiac.* &c. hic locum habent. (872. 894.)

(*Scorbuti essentia.*) Art. 885. Crepitus ossium medelam vix admittit. „ Nec mirandum; nam ex cadaverum sectionibus patet *epiphyses* „ *ab ossium extremitatibus sejungi & penitus separari*; unde sonum cre- „ pitantem inter movendum edunt. *Memoir. de l' Acad.* Vol. III. p. 238.

Pitcarnii sententia.

(*Scorbuti Essentia.*) Art. 886. Scorbutus est congeries plurium morborum natura diversorum. Ut febris est vitium sanguinis, sive omnium *excernendorum*, intra arterias dum fluunt, ita Scorbutus est vitium omnium aut multorum simul *excretorum*, dum per excretoria fluunt sua; vel est defectus aut augmentum in excretoriis canalibus. Pulsus in omnibus Scorbuticis est tardus (inter signa *pathognomonica*) ideoque generaliter *nasturtia* & *antiscorbutica* dicta prosunt; quia talia remedia pulsui frequentiam conciliant.

(*Curatio.*) Artic. 887. Scorbuti cura optime eruitur resolvendo ipsum in symptomata, quibus constat, quorum remedia sunt nota.

(*Maculæ.*) Art. 888. Pro maculis in Scorbuto exhibe *antiicterica*; nam maculæ istæ sunt lividæ & fere nigræ, ut in ictero nigro. (893.)

Ettmulleri sententia.

(*Signa Scorbuti primaria.*) Art. 889. Præ aliis *Belgæ* & *Angli* Scorbuto sunt obnoxii, urina plerumque est nimis flammea, vel cum arenulis istis rufis impraegnata, in summitate vari-colorata instar caudæ pavonis; jejuno stomacho frequens est ptyalismus. Sequentia ceu signa primaria Scorbuti recenset *Lindanus*, colorem purpureum semilunarem sub concavo oculorum apparentem, cruentationem gingivarum, foetorem oris, maculas in femoribus & tibiis, vacillationem genuum, phlogosin & exæstuationem per totum corpus.

(*Respiratio difficilis.*) Art. 890. Maxime observatu dignum est prognosticon *Sennerti* de Scorbuto: Respirationis (inquit) difficultas & pectoris angustia periculosum est malum, ob quam si medicus & adstantes suum officium non faciant, sæpe ægri *syncope* præter expectationem intereunt; sin vero fortior natura morbum diutius tolerare possit, plerumque in *hydropem* incidunt, præcipue ii, qui purgantibus fortioribus subinde uti solent. Scorbutus calidus difficiliori est curationis quam frigidus; imprimis Scorbutus cum diarrhoea est periculosissimus, inquit *Eugalenus* (872. 875.)

(*Curatio.*) Art. 891. Basis curandi mali hypochondriaci & Scorbuti est *vomitus* in majori dosi; *purgantia* fortiora nocent, *laxantia* conveniunt; alvus enim semper servanda est aperta: de usu *martialium*

nota-

notabilis est cautela *Tachenii*; in iis, quibus viscera tumida & infarcta jam ad schirrosam naturam degenerant, minus proficua. *Acetum* est nocivum, non tamen *succi acidi* vegetabilium & fructuum. *Lac* & omnia *lacticinia* in Scorbuto, præmissis universalibus, quamdiu stomachus adhuc digerendo aliquid valet, sunt optima. *Mercurialia* sunt vitanda ob metum salivationis, *antimonialia* potius sunt eligenda. Ad curam conducunt *martialia* omnia, præmissis *digestivis* & *vomitoriis*, at *sal digestivum hypochondriacum* (i. e. caput mortuum *sp. salis armoniac.* per solutionem, chrystalisationem &c. factum) *tartarus vitriolatus*, *sal. absynthii* (*pulv. hyster. Batean.*) *antihectic. Poterii*, *bezoar. min. elixir. proprietat.* &c. Præmissis ita *digestivis*, propinandum est *vomitorium*, inter quæ eminent *antimonialia*, *tart. emetic.* dos. a gr. iv. ad vi. & postea per alvum *laxantia*, inter quæ *gum. ammoniacum*, *extract. hellebor. nigr. rhabarbarum*, *mercur. dulcis* (sed parce.) Demum accessus fiat ad *martialia* & *acidulas naturales*, *amara*, & *stomachica*, *arcanum duplicatum Mynsicht*.

(*Specifica.*) *Antiscorbutica specifica* sunt, *cochlearia*, *nasturt. flammul. Jovis*, *trifolium palustre*, *radix raphani*, *oxylapath. bardan. ari*, *sem. sinap. abies*, *junip. chin. sarsaparilla*, *sasaff. cort. Win. teran. citri*, *aurant. sp. cochlear. rob. sambuci juniperi*, *sp. sal. armoniac.* & *sal. volat.* & *sal. volat. ejusdem*.

(*Gingivarum laxitas.*) Art. 892. In gingivarum pathematis succus *salviæ*, *cochleariæ*, *rorismarini*; *gum. lac. myrrh. alum.* utramque faciunt paginam, cui addi potest *cremor aquæ calcis* supernatans (871. 893.)

(*Maculæ.*) Art. 893. Maculæ cutaneæ sunt semper bonum signum malæ causæ foras erumpentis; interne conveniunt *diaphoretica*, *antihectic. Poterii*, *cinnab. antimon. tinct. coral.* &c. item *decoctum summit. pini* expectando sudorem.

(*Dolores crurum.*) Art. 894. Ad dolores crurum interne *sp. junip. camphor.* item *sal. armoniac. in sp. lumbricorum solut. Balneum quoque ex formicis earumque cubile est egregium.* (872. 884.)

(*Colica scorbutica.*) Art. 895. „ Est & colica quædam Scorbutica „ (inquit *Waldschmidius*) ubi ægri queruntur de intenso dolore cir„ ca lumbos, & non in intestinis, sed in musculi abdominis; ibi me„ senterium afficitur, & causa morbifica hæret in plexibus nervorum „ succo nutritio depravato, sæpe terminatur in paralysin, & cessan„ te paralysi redit dolor consuetus. Conveniunt *antiscorbutica*, &c. „ Ad colicam & nephritin notham *ol. amyg. dulc.* in jusculo gallinaceo, item *spermaceti*, & *opiata* cum *catharticis*, *clysmata terebinth. stomachica* & *carminativa*. (906.) De arthritide vaga scorbutica vide infra.

(*Capitis dolor.*) Art. 896. Ad cephalalgiam *sal volatile succini cinnab. antimonii*, & usus lactis.

(*Paralysis*, &c.) Art. 897. Paralysis Scorbutica, ut & convulsiones & contracturæ curantur *vomitoriis*, *antiparalyticis*, & *antispasmodicis* cum *antiscorbuticis* permistis. (872. 878.)

(*Febris scorbutica.*) Art. 898. Febris Scorbuticæ signa sunt omnia ea, quæ per se Scorbutum significant; palmarium interim notetur signum, quod in febre hac adsint notabilia circa appetitum vitia, v. g. adest nimius, ut plurimum autem cum vomitu, aut depravatus, ut ad omnis generis salsa appetitus feratur, obstructiones alvi contumaces, &c.

(*Curatio.*) Art. 903. Febres hæ curantur, ut aliæ, adhibitis etiam

iam

iam *antiscorbuticis*, *arcanum duplicatum* est optimum remedium, & *sp. sal armoniac.*

Farrago sententiarum.

(*Sydenhami sententia de scorbuto.*) Art. 904. Scorbutus non ita frequens est morbus, ac vulgo putatur; nam multi ex iis affectibus, qui Scorbutici audiunt, sunt vel effecta morborum fientium, vel reliquiæ nondum perfecte devictorum, quod facile probatur exemplo *arthritidis*, *podagræ*, atque *hydropis*: rebus ita se habentibus, methodus medendi non adulterinis illis symptomatibus, sed ipso morbo, jamque actu existenti accommodanda est. *Sydenham*, videatur locus *m. p.* 207.

(*Vires limonum & aurant.*) Art. 905. Succi *limonum aurantiorumve* sunt *antiscorbutica* nunquam satis laudanda. „ Peritissimi, inquit *Piso*, nonnulli *Indiæ* medicastri plus præsidii in *limonibus* ponunt, „ quam in *lapid. bezoart.* aut *theriaca* contra malignos morbos, & pestilentiales febres atque ipsa venena: Ego autem sine jactantia affirmo, me ex nullo alio aliquo remedio simplici tot felices effectus „ in tota praxi mea observasse, quam ex *limonibus*. *Lister.*

(*Stranguria.*) Art. 906. Sabulum rutilum tartareum in urinis Scorbuticorum excerni solitum nephritidem spuriam sæpius inducit, quatenus angulis acutis ejusdem atomi gaudent (quod patet ex adhæsione ejus tam firma matulæ lateribus, ut nonnisi vi inde ablui possit) quibus partes nervosas vellicant, & tormenta ipsis nephriticis graviora excitant, unde quoque sæpius in stranguriam inducunt, in quo casu omnia *diuretica* calidiora malum exasperant, *sp. salis dulcis* tamen hic multum præstat. *Ephem. German.* Anno 30. obs. 45. (895.)

(*Remedia varia.*) Art. 907. Usum remediorum sequentium peritus non ignorat. *Æthiopis mineral. aqua limacum Scorbut. aq. omnium florum*, *aq. raphan. comp. aq. scelotyrbica*, *cerevisia Scorbutica*, *cerevisia Scorbutica attemperans*, *epithema de calce*, *expressio Scorbutica calida*, *expressio Scorbutica temperata*, *fotus podagricus*, *fotus spirituosus*, *galbanetum Sennerti*, *gargarisma contra fœtorem*, *gargarism. myrrhysatum* 1. 2. *Gargarisma prunellorum*, *mistura ecphratica*, *pil. cathartic. Scorbutic. serum sinapinum*, *succi antiscorbutici* 1. 2. *tinctura cantarid.* 1. 2. *tinctur. gum. laccæ*, *tinctura antimonii*, *tinct. virginiana*, *pulv. ari comp. vinum viperinum*, *vitriolum Martis*.

ARTHRITIS.

Sydenhami sententia.

(*Podagræ historia accurata.*) Art. 908. Podagra, exeunte *Januario* aut incipiente *Februario*, derepente & nulla fere præsensione antecedente ingruit, nisi quod ventriculi cruditate, aut apepsia ad septimanas aliquot æger laboraverit, corporis interim intumescentia quasi ventosa & gravitate; quæ in dies augetur donec tandem detonet paroxysmus; quem paucis diebus præit torpor & quasi flatuum descensus per femorum carnes cum affectione σπασμώδει, tum etiam pridie paroxysmi appetitus voracior, non tamen naturalis. Sanus lecto somnoque committitur, hora vero secunda post mediam noctem excitatur a dolore *pollicem pedis* ut plurimum occupante, quandoque vero *calcaneum*, *suram aut talum* hic dolor eum refert, qui ossium dictorum dislocationem comitatur, cum sensu quasi aquæ tantum non frigidæ partis affectæ membranis affusæ. Mox sequitur rigor cum horrore & febricitatione aliquali. Dolor autem hic primo remissior gradatim intenditur (pari pas-

ri passu rigor & horror recedunt) idque in singulis horis donec tandem sub noctem ad apicem pervenerit, se ad varietatem ossiculorum *tharsi* & *metatarsi*, quorum ligamenta obsidet, perbelle accommodans: nunc tensionem violentam, vel ligamentorum istorum dilacerationem, nunc morsum canis rodentis, quandoque pressuram & coarctationem exprimens: ad hæc, ita vivum exquisitumque habet sensum pars affecta, ut nec linteorum superincumbentium pondus, nec cubiculi a fortiori ambulatione concussionem ferre valeat; hinc mille conamina, situs tum ipsius corporis, tum membri affecti mutatione assidua, doloris sedationem incassum exambit; quæ tamen non contingit ante horam secundam tertiamve matutinam (decurso scilicet *nycthemeri* spatio a primo appulsu paroxysmi), quo tempore æger post materiæ peccantis modicam digestionem & difflationem aliqualem, subito a dolore respirat. Jam leni madore perfusus somno concedit, a quo evigilans, dolore multum imminuto, partem affectam tumore recenter occupatam cernit. Intra paucos dies alter pes eodem dolore torquetur, easdemque excitat tragœdias; nonnunquam etiam ambos pedes in initio occupat; postquam utrumque pedem exercuerit, qui sequuntur paroxysmi abnormes sunt, tum quoad tempus invasionis, tum etiam quoad durationem; hoc tamen ubique servant, quod dolor noctu recrudescat, mane vero remittatur; atque ex serie horum paroxymulorum constat paroxysmus, qui dicitur podagræ, diuturnior breviorve pro ægri ætate, &c. quod in vegetioribus, & iis, quos podagra rarius invisit, diebus sæpe afflixit, duobus mensibus; iis vero qui aliquot annis podagrici fuerunt, non prius valedicit, quam ætas adultior eam fugaverit.

(*Paroxysmi progressus & terminatio.*) Art. 909. Ad quatuordecim primos dies urina coloratior est, quæ post separationem sedimentum rubrum, & quasi arenulis infertum deponit, nec æger ut plurimum nisi tertiam potulentorum quæ assumpsit partem per vesicam reddit, alvus item ad dictos fere primos dies constipata est. Appetitus prostratio, rigor totius corporis sub vesperam, partium etiam non affectarum gravitas & molesta sensatio integrum paroxysmum comitantur. Recedentem paroxysmum excipit pedis affecti pruritus vix ferendus, maxime inter digitos, unde decidunt furfures, & pedes ipsi quasi ab epoto veneno desquamantur.

(*Symptomata morbi post annos aliquos infestantis.*) Art. 910. Atque hoc modo se habet podagra *regularis*, cum vero vel indebita medicatione turbetur, vel diuturnior invaserit, jam per annos aliquot, phænomena sunt multum diversa a jam descriptis; jam manus, carpos, cubitos, aliasque regiones occupat; quandoque digitos distorquens, motu paulatim privans, tandemque concretiones, circa articulorum ligamenta, tophaceas generans, cretam vel oculos cancrorum æmulantes: nonnumquam in cubitis tumorem subalbum ciet, fere ad ovi magnitudinem, qui sensim inflammatur; nonnumquam femur occupans, sensum exhibet, quasi ingentis ponderis appensi, sine dolore tamen notabili; at genu exinde petens id acrius urget, artus jam habet æger fere undequaque contractos & impeditos, ita ut claudicet, & permoleste prorepat.

(*In morbo inveterato minuitur dolor & augetur ægritudo.*) Art. 911. Animadvertendum est, quod ubi quis ad multos annos podagra laboraverit, dolor singulis paroxyismis gradatim imminuitur, tandemque *ægritudine* potius afficitur, quam *dolore*; & *dolor* & *ægritudo* quasi alternatim lacessit; DOLOR IN HOC MORBO EST AMARISSIMUM

SIMUM NATURÆ PHARMACUM, qui, quo vehementior eſt, eo citius præterlabitur paroxyſmus, atque inſuper, & longior erit intermiſſio, & magis perfecta, & vice verſa.

(*Neque venæſectio, neque catharſis ullatenus prodeſt.*) Art. 912. In podagricis quamvis qui educitur ſanguis pleuriticorum & rheumatiſmo laborantium ſanguinem ut plurimum referat; attamen *venæſectio* haud minus inſigniter in hoc morbo officere ægro, quam in duobus prædictis prodeſſe cernitur; *catharſis* etiam juſtiſſimis de cauſis damnatur. Tam in hoc, quam in aliis morbis quibuſcumque, dempta ſola peſte, ſudores prolicere non tam medici quam naturæ provincia eſt; ideoque curatio medicamentis *diaphoreticis* incaſſum tentatur.

(*Unde difficilis eſt curatu.*) Art. 913. In hoc morbo curando duæ ſunt cauſæ principales præcipue ſpectandæ, prima eſt *cauſa antecedens*, viz. humorum indigeſtio a caloris & ſpirituum defectu orta, altera eſt *cauſa continens*, viz. humorum calor & exæſtuatio; hæ duæ toto cælo diſcrepant, atque hinc quæ huic proſint remedia alteri obſint, unde hic affectus tam difficilis eſt curatu.

(*Præcipua indicatio curativa.*) Art. 914. Quæ *ventriculum roborant* & *concoctionem* adjuvant, medicamenta *digeſtiva* appellata, intentioni adimplendæ conferunt; hujuſmodi ſunt *radix angelic. enul. campan. & antiſcorbutica*, e medicamentis vulgo cognitis *theriaca Andromachi* concoctionibus roborandis præ cæteris confert. Inter ſimplicia *cortex Peruvianus* primas obtinet, cum ſanguinem corroboret vegetumque reddat, ſi ejus grana aliquot mane & ſero aſſumantur. Medicamenta *digeſtiva* modo laudata præcipue in paroxyſmorum intervallis, idque longiſſime a paroxyſmo inſecuto in uſum revocanda ſunt majori cum fructu. Liquor ſequens, utpote qui guſtu ac colore jucundo eſt, authori maxime arridet; ℞. *Rad. ſarſaparil.* ℥vj. *chin. lign. ſaſſafr. raſ. C. C. ana* ℥ij. *glycyrrhiz.* ℥j. coq. in aq. font. cong. ij. per hor. dimid. deinde ſtent clauſæ ſuper ciner. calid. per hor. 12. poſtea ebulliant ad tertiæ partis conſumptionem, cum primum ab igne amoventur, infund. *ſem. aniſ.* ʒß. poſt hor. ij. coletur liquor & per reſidentiam depuretur, &c.

(*Tophi.*) Art. 915. Tollere nodoſam neſcit medicina podagram; exercitatio tamen *tophorum* generationem præſcindit, & etiam generatos & induratos ſolvit: ſi cuivis innoteſceret medicamentum, quod & celare vellet, æque efficax in hoc morbo, ut in chronicis pleriſque, ac eſt *equitatio* conſtans & aſſidua, opes ille exinde ampliſſimas facile accumulare poſſet. (931.)

(*Languores.*) Art. 916. In debilitate & languore ventriculi aut ventris torminibus neque *vinum gallicum rubrum* vel *theriaca Andromachi*, neque aliud quodlibet e *cardiacis* mihi hactenus notis pares habet vires, ac *vini Canarienſis* hauſtulus ſubinde deglutitus languore atque ægritudine urgentibus.

(*Arthritidis retroceſſio.*) Art. 917. Sin autem gravius aliquod ſymptoma ex retroceſſu materiæ podagricæ ſubito ingruat, & mortem ægro minitetur, neque vino neque exercitio ſupra laudatis fidendum eſt, verum modo non caput, at partes vel naturales vel vitales ejuſmodi malum impetat, ad *laudanum* cum *cardiacis* permiſtis ſtatim confugiendum. Signum *retroceſſionis* materiæ Arthriticæ, eſt ægritudo ingens cum vomituritione & aliquali ventris dolore; in hoc caſu congium unum *liquoris poſſetici*, vel alicujus iſtiuſmodi devoro, & cum totum per vomitionem rejecerim, tum ebibo hauſtum *vin. Canarin.* cum

laudan.

laudan. liquid. gr. xviij in lecto ad quietem me componens. *Schedul. monit. p.* (934.)

(*Diarrhœa.*) Art. 918. Ad diarrhœam, si *laudano* non obtemperet, unicum remedium est, ut *sudor* provocetur methodo & medicamentis huic destinatis; quod si fiat ad biduum triduumve per duas tresve horas continuas, sistetur ut plurimum diarrhœa, & morbi fomes magna vi in artus detonabit. (937.)

(*Peripneumonia.*) Art. 919. Metastasis materiæ peccantis in pulmonum lobos pari modo tractanda est, quo peripneumonia absoluta, viz. *venæsectione*, &c. (941.)

(*Nephritis.*) Art. 920. Si podagricis superveniat *nephritis* (quod sæpissime accidit) posthabitis aliis bibat æger magna copia *liquor. posset.* cui *radix* (& *fol. alth. & malv.*) incoct. sunt. Et injiciatur *enema*, & postremo exhibeatur *laudani* dosis grandior. (938.)

(*Therapia radicalis adhuc desideratur.*) Art. 921. Therapia *radicalis* podagræ adhuc in *Democriti* puteo latet: neque temere curanda est arthritis; quid enim est nisi naturæ providentia ad depurandum corporis profundum? ut cum *Hippocrate* loquamur.

Listeri sententia,

(*Arthritidis causæ.*) Art. 922. Ductus humori pituitoso in artubus excernendo dicati, aliquo modo labefactati, i. e. vel laxati ab improbo aliquo exercitio, maxime a cibo, ex nimia Venere, a qua tot motus articulorum convulsivi, ex frequenti usu vini &c. quibus iidem ductus vehementer resolvuntur; vel ex naturali quadam imbecillitate, qua contractioni impares sunt; vel obstructi ex aliqua longa hæmorrhagia, ex crapula & otio, humor ille ex crudo jam & lento sero confectus, in ductibus articulorum excretoriis, moram trahendo, facile putredinem & acrimoniam concipit, & ichorosus tandem fit; ipsa denique ossa rodendo, illa tophos dissolvere potis est; quod satis constat ex ossibus cariosis vermiculato quodam opere profunde insculptis. Unde primum atrox dolor, nempe a continua distentione & dilatatione ductuum, a corrumpente humore, ex nativa autem partium istarum conformatione dolor acerbior evadit; atque hinc illi sensus stricturæ infinitæ, compressionis, ponderis, caloris urentis, lancinationis, punctionum, rosionum, ut humor putrescens in angustis & vix dilatabilibus ductibus impactus viam sibi faciat.

(*Ad dolorem & sitim in arthritide laborantibus.*) Art. 923. Ad dolorem mitigandum (932) sequens cataplasma præscripsi; ℞. *Mic. panis siliginei ex lacte coct.* ℔j. *croci* ℥ß. *aloes succotrin. ad pulp. sicc. & friabilem ustulat.* ℥iij. *ol. lilior. q. s. m. f. cataplasm.* &. alio paroxysmo atroci *Emplast. virid. glyconis* apud *Scribonium Largum* descriptum adhibui non minori cum successu; ℞. *Æris ust. ærugin. ana* ℥vj. *sal. gem. gum. ammoniac. thur. ana* ℥ß. *aristol. rotund.* ℥j. *alum.* ℥ß. *myrrh. galban. aloe. ana* ℥j. *ceræ* ℥ij. *terebinth. chiæ* ℥iß. *ol.* ℔j. *m. f. s. a. empl.* Decursu morbi ad sitim leniendam convenit hujusmodi *aq. limac. ad* ℥vj. ter in die ℞. *Cochlear. hortens.* NM. ℥j *lact. recent.* ℔xij caute distillentur evitando empyreuma ad medias. Sing. ℔j. adde *succ. limon. matur.* ℥ß. *sacchar. cand.* q. s.

(*Quantum valet abstinentia.*) Art. 924. Unica illa aurea regula de abstinentia mihi certe maxime arridet; nempe ut iis, quibus aut integra sanitas, aut longiora valetudinis bona intervalla cordi sunt, PARVA CIBATIO SUMMÆ CURÆ SIT, atque hoc omnibus homini-

 bus,

bus, quocunque ſtatu & conditione ſint cum ipſius quoque EXERCITII loco eſſe poteſt, etiam *pedibus ex toto captis.*

Ettmulleri ſententia.

(*Signa arthritidis appropinquantis & Symptomata præſentis.*) Artic. 925. Arthritis fere per paroxyſmos affligere ſolet, extra quos, niſi in inveterato malo, ſatis commode habent ægri; quoties imminet paroxyſmus, alvus fere ſegnior evadit, ægri moleſtiam quandam haud bene explicabilem circa præcordia ſentiunt, conſuetum excrementum intra pedum digitos non reperitur, & circa articulos tenſio percipitur, hinc dolor pungens, lacerans & pulſans, interdum ardens in Arthritide *calida* dicta, in hac ſymptomata ſunt acriora, ſed breviores ſunt paroxyſmi; in *frigida* tumor plus minus œdematoſus, nec niſi poſt longum tempus evaneſcens; in incremento paroxyſmi conqueruntur ægri de æſtu circa regionem ſtomachi, hinc ſitis, & appetitus proſtratus. Hæc fere ipſa ſymptomata in dolore *iſchiadico* occurrunt; ſi crebrius redeant paroxyſmi, & vehementius affligant, inſigniter debilitantur articuli. *Bacchus dicitur pater, Venus mater, & ira obſtetrix Arthritidis.*

(*Qualia remedia utiliter uſurpantur.*) Art. 930. Ingruente podagra convenit *vomitus*, & forſan blanda *purgatio*, quæ omnino vitanda eſt in ſtatu morbi. *Opiata* nunquam fere ſunt proficua, malum contumacius reddunt, & motum naturæ impediunt. Optime conducunt *fixa acida abſorbentia*, *volatilia*, & *Venæſectio* minus convenit, niſi in *iſchiadico* dolore, in principio paroxyſmi, decoctum e *lignis*. *Spiritus cochlear. trifolium paluſtre*, &c. laudantur. *Topica*, non niſi præmiſſis univerſalibus, locum habent, *narcotica* fugienda ſunt; ſymptomata adjuncta ſunt conſideranda, ardor, dolor, tumor, &c. *Topica* non niſi in ſtatu morbi ſunt applicanda; laudantur *ſp. lumbricorum* cum *camphora*, *ſale armoniaco*, &c. *ſp. theriacalis camphorat.* miſturæ ex *calce viv.* & *ſal. armoniac.* affundatur *ſp. vini*, & huic diſtillato adde *camphoram*, & ſic optimum habetur ſpecificum in inflammationibus podagræ *flores ſambuci* in lacte cocti dolorem leniunt. *Caro bubula* ſine pinguedine mane & ſero mutata dolorem compeſcit, & omnibus præfertur; item *ſtercus bubulum* cum *urina humana putrefacta*, in qua *calx viva* extincta eſt; *ſapo Venetus in ſpiritu vini ſolutus* cum additione *olei juniperi* & *petrolei* inſigne facit unguentum.

(*Iſchias.*) Art. 931. *Veſicatoria* in malo *iſchiadico* multum conducunt. Ad tophos (915.) *caſeus vetus* & *putridus* cum decoct. *ſuillæ* eſt proficuus. In malo *iſchiadico* omnibus encomiis dignum eſt *Poterii* emplaſt. *de pice ſulphuratum*; ℞. *Pic. naval.* ℥iv. *terebinth. Ven.* ℥ß. *maſtich. ſuccin. ana* ʒij. *ſulphur. commun.* ℥ß. *m. f. empl.*

Pitcarnii ſententia.

(*Pitcarnii methodus.*) Art. 932. In Arthritide nihil ages urgendo pharmaca *purgantia*; *vomitoria* proſunt, poſt illa *mercurius* ſenſim datus. Parti dolenti (923.) applicare licet *balſamum Guidonis*, aut lintea liquore ſequenti madentia; ℞. *Aq. font. fervent.* ℔viij. *arſenic. alb. vel flav.* ℥ij. *calcis viv.* ℥vj. digere per hor. 24. lento igne. (Sed de ejus uſu incidit mihi ſuſpicio.) Si dolor accedat in ventriculo, utere *N. M. condit. pulv. rad. ſarſaparil. cort. Peruv. ol. cinnamom. zinzib. condit.* &c. Proderit etiam in podagra decoct. ſequens ℞. *Vin. alb. vel. cereviſ.* ℔viij. *lact. fervent.* ℔iv. ablato coagulo immitte *bacc. oxyacanth.* ℔j coq. per hor. dimid. bibat æger ℔j. mane & veſperi.

Muſgra-

Musgravii sententia.

(*Sedes arthritidis propria in artubus.*) Art. 933. Sedes Arthritidis propria & exoptatissima est in artubus, non in trunco corporis; posteriori autem casu, non priori mortem minatur: „ quid agendum „ sit, brevi comprehenditur in divini *Hippocratis* effato, nimirum, „ revellenda ea, quæ quo non oportet, repunt: sin autem, quo „ convenit, iis viam sternere oportet, ut singula eo vergant. „ Quando *recessus* fiat miasmatis Arthritici in partem aliquam internam, morbum istius partis adeo exquisite imitatur, ut de existentia ipsius minime constaret, nisi Arthritis regularis præcesserit.

(*Indicatio generalis in arthritide anomala.*) Art. 934. Medendi indicatio generalis est, ut Arthritide anomala pars affecta quam citissime, quam tutissime levetur; accurate itaque perpenso morbi genio, juxta partem, quam occupat; & factis necessariis *evacuationibus*, optime felicissimeque curatio perficitur per materiæ in artus translationem; hoc enim est ipsum naturæ propositum. Medicamenta huic intentioni inservientia interna, *expellentia* dicta, plerumque *cardiaca*, quæ satis nota sunt; ad extrudendam autem Arthritidem nihil potentius aut efficacius invenitur quam *chalybs nutritus* (præparationem vide sis apud auctorem.) *Topica*, quæ Arthritidem artubus invitant, sunt emplastra ex *gum. caran.* vel *oxycoc.* vel *cephalic. cum pice Burgund. dimidio vel triente*, vel *ceratum viride* vulgo *Harcase*, &, si vires ægri ferant, & res in dubio versetur, *Phœnigmus* seq. ℞. *Ferment. vet. partes* ij. *sem. sinap. rad. raphan. sylv. allii, cacumin. rut. fim. columbin. ana part.* j. *contunde cum aceto vin. alb. q. s. & redige ad spissitudinem cataplasmatis.* (927.)

(*Arthritis.*) Art. 935. Si Arthritis ventriculum occupet, ibique commoretur, indicatur lene *emeticum* ex decocto *fol. theæ viridis*, vel *cardui benedicti*, vel ex *sale vitrioli*; & finita operatione, *paregoricum*; convenit etiam interdum *catharsis*, & demum Arthritis in artus omni vi depellenda est, ut ante ostensum est.

(*Colica arthritica.*) Art. 936. In colica Arthritica propinari debet *catharticum* huic morbo idoneum, & tunc podagram *expellentibus*, una cum *anticolicis*, utendum est.

(*Nota bene.*) *Fotus* etiam & *linimenta* suum habent locum: sed (quod maximi est momenti) probe animadvertendum est, & recordandum, *quod vana & frustra arthritidis regularis in artubus excitandæ sit spes omnis, quamdiu intestina fuerint immunda fæcibusque onerata.*

(*Diarrhœa*) Art. 937. In diarrhœa vel dysenteria arthritica *laudano* sensim cohibendus est fluxus, & postea expellendus est cum cautela inimicus. (918.)

(*Nephritis.*) Art. 938. In paroxysmo arthritico & nephritico simul *paregorica* sunt necessaria: *adeps cuniculi* externe inunct. dolorem mirifice lenit ex senis calculosi experimento. (920.)

(*Asthma.*) Art. 939. In asthmate arthritico cura varie instituenda est pro diversitate morbi vel *sicci* vel *humidi*; arthritis (si fieri possit) in artubus excitanda est; interim in spirandi difficultatibus omnium maxime certissimeque inflationem mirum in modum cicurat compescitque *potio Coffee.*

(*Angina.*) Art. 940. In angina arthritica plurimum valet sequens gargarisma; ℞. *Aq. hord.* ℔j. *diamor.* ℥iij. *sp. sulphur. per campan. quantum lingua ferre poterit. m.* nihil vero pulvere sequenti præstantius efficaciusve novi: ℞. *Crystal. mineral.-sacchar. crystal. ana p. e. misce, teneatur*

neatur. in ore ℈j. *donec saliva abundaverit, tunc expuatur, & repetatur frequentissime, mirum quantum hinc salivæ, &c.* (941.)

(*Pleuritis, peripneumonia, &c.*) Art. 941. „ In pleuritide, peripneumonia & angina arthritica non novi præstantius remedium, quam „ infusum vel decoctum *stercoris equini*, est etenim medicamentum „ non modo iis affectibus primario proficuum, sed etiam arthritidis „ in artus expulsor fortissimus; expertus loquor. „ (119.)

(*Arthritis caput petens.*) Art. 942. Arthritis caput petens, varios ac periculosos producit affectus, cephalalgiam, vertiginem, apoplexiam, convulsiones, paralysin, &c. in his affectibus cerebrum quam citissime allevetur *evacuatione*, *revulsione*, & in artus *amandatione;* in hujusmodi casibus ægrotantium pedes in *aquam fontan. fervidam* immitti curo, ibidemque ad tempus detineri, unde capiti juvamen præsentaneum obtinetur.

(*Consulendus est author.*) Art. 943. „ Si doctissimum auctorem in„ spicere haud graveris, ille tibi plura amplissime suppeditabit de ar„ thritidis anomalæ ætiologia & curatione. „

Farrago sententiarum.

(*Temperantia.*) Art. 944. Omnia remedia calculosis & podagricis præscripta inutilia propemodum erunt, nisi *vinum*, *venus*, *otium*, & *crapula* temperantius usurpentur. *Baglivius*.

(*Diæta lactea.* Art. 945. Novi quosdam insigne levamen accepisse ex *diæta lactea* per tres aut quatuor menses sine ullo alimento: alios vero ex *lactis* usu deterius habuisse, viscerum obstructiones contraxisse; ideoque sine prudentis medici consilio utrum conveniat, necne haud temere ineatur. *Willis*.

Art. 946. Cum ego olim articulorum doloribus vexarer (inquit *Sennertus*) & varios de ea re authores legerem, in eo omnes consentire animadverti, in arthritidis curatione, plus spei in *bona diæta*, quam in medicamentis ponendum esse.

Art. 947. Summarium præscripti celeberrimi D. B. pro Nobili quodam Anglicano ad *arthritidem eradicandam* hujusmodi fuit.

Lac novum cum duplici aqua commista repudiatis aliis quotcunque liquoribus solummodo ad potandum concedendum est; utcunque tamen *coffee* & *thea* modica quantitate interdum permittenda sunt, his vero sorbitionibus lac semper conjungendum est. Mane cum primum expergiscaris, coctionibus plene ac perfecte absolutis, libram aquæ fontanæ bibas, suadeo; & deinde elapsis duabus horis ad jentaculum accedas; cui sufficiat lac coctum addito exiguo pane, jusculum avenaceum, cum vel sine lacte; interdum *coffee*, *thea*, vel *chocolata* cum lacte temperata, panis butyratus, &c. Prandio nihil edendum est, nisi ex avenis, hordeo, oryza vel seminibus millii paratum fuerit, radices duaci vel raparum, spinachia, fabæ vel pisæ, &c. admitti possunt in victum; quinetiam fructibus vesci, cum maturi sint, non interdico; pyra vel mala furno cocta inter edulia minime contemnenda recensentur; sed præ reliquis panem biscoctum cum lacte commendo; aliquando sed rarius de piscibus non salitis modicum comedere licebit. Acida & salsa vitanda sunt. Cœna sit lac & panis. Hora 9. vespertina vel citius cubitum eundum est. Somno indulgeas; quanto enim plus somni capis eo melius tibi cessurum est. Frictio sicca artuum mane & vesperi repetita plurimum valet: Humores enim dissipat, & nodorum ac tophorum generationem prohibet: Exercitium inter primaria auxilia pono, equitatio licet potior sit quam curru vehi, ambo tamen utilia sunt,

& in

& in eorum frequenti usu esse debes. Inter exercendum solummodo caveas, ne aeri frigido ac humido teipsum nimium exponas. Si denique his non obstantibus arthritis insultum faciat, & cum vehementia desævierit, quod vix credibile est, interdum dosin laudani exhiberi, parca licet manu & non nisi premente necessitate, concedimus. a communi vivendi more ad hoc vitæ genus est tutissimus, neque est quod extimescas a subitanea mutatione; sed hoc semel instituto in eo usque ad vitæ terminum persistendum est: nam reditus ad luxum, & liberam vivendi consuetudinem periculo haud vacaret. Arthritis hæreditaria perinde ac adventitia huic regimini cedit: labes etenim morbi in gremio sanguinis latitat, & in utroque genere hujusmodi victu facillime exterminabitur. Amplexibus Venereis ne nimis obedientem te geras, concubitus illicitos omnino fugias, &c.

(*Remedium celebre.*) Art. 948. Perquam celebre fuit præscriptum sequens aliquando apud *Londinenses*: ♃. *Rad. turbith. hermodact. jalap. tar. vitriolat. ana* gr. xv. *m. f. pulv. in haust. vin. alb. sumendus singulis mensibus*. In eundem etiam usum *electuarium caryocostinum* a quibusdam valde prædicatur. Ast omnium *vomitus* podagræ est prophylacticum præstantissimum, qui potest provocari emeticorum ope in insigni humorum colluvie, ubi juncturæ admodum laxæ, & morbus præ foribus est. Atqui *Podagricus* est vir sui arbitrii, præceptis medicis non auscultat, sed genio in valetudinis incommodum plerumque indulget.

(*Ad nauseam ventriculi.*) Art. 949. Ad nauseam ventriculi in hoc morbo frequentem non datur præstantius remedium quam *vinum Canariense radice zedoariæ medicatum*. *Tinctura corallii* specificum audit.

Art. 950. Singularis est ista clarissimi *Verulamii* methodus. ♃. *Mic. panis albissim.* ℥iij. coq. in lacte recent. Sub finem add. *flor. rof. rub.* ʒß. *croc.* ℈ß. *ol. rof.* ℥j. *m. f.* cataplasma parti affectæ applicand. subtepide; post horas tres amoveatur, & usurpetur fotus sequens per horæ quadrantem cum coccineo panno vel lana ejusdem coloris: ♃. *Fol. salviæ m.* j. ß. *rad. cicut.* ʒvj. *brion.* ℥ß. *fol. rof. rub.* p. ij. coq. in aq. font. in qua chalybs candens sæpius extinctus fuerit ℔. iv. ad ℔ij. colaturæ add. *sal. marin.* mß. statim post usum fotus applicetur *emplast. diacalcit.* cum *ol. rof. malaxat Baconis hist. nat.*

(*Topicum singulare Dolæi.*) „ In podagra unicum commendamus „ *topicum* (inquit *Dolæus*), *repellentia* vero in hoc affectu non magni facimus, quia inde plus damni quam commodi experti sumus. „ Sequens vero pro arcano hic in solatium podagricorum communicare voluimus, quod nunquam te frustrabit affectu, modo in tempore adhibeas; *mille enim experientiis est comprobatum*, quod extrahat dolores podagricos non repellendo eosdem, sed morbificam materiam *extrahendo*, *resolvendo*, & *discutiendo*. Quandoquidem primordia sunt ut plurimum ab aciditate hostili, ad corporis ambitum delata, & artus molestante; unde podagræ character digestionem afficit. ♃. *Confect. hamech.* ℥j. *pulv. jalap.* ℥ß. *extract. trifol. fibrin.* ʒij. *sapæ antimon.* ʒß. *facchar. canth.* ℥vj. *ol. olivar. q. f. ceræ & picis parum f. f. a.* emplastrum, quod imponatur artubus dolorificis quamvis inflammatis, & relinquas donec dolores & humores evanuerint, quod mire præstat.

(*Remedia varia.*) Art. 951. Remedia sequentia interdum pro re nata in usum adduci possunt; *allium conditum*, *aq. omnium florum*, *aurum mosaicum*, *balsamum Rhamelii*, *cinnab. antimonii*, *electuarium*

caryocostinum, *empl. pleuriticum*, *empl. smecticum*, *epithema saponaceum*, *expressio millepedum*. *Flores salis armoniaci martiati*, *fotus podagricus*; *gum. guajac. mistura balsamica nephritica*; *rob. Sambuci* fere specificum.

ISCHIAS.

Cœlii Aureliani sententia.

(*Accurata morbi historia.*) Art. 952. Dolor Ischiadicus nunc ex manifestis, nunc ex occultis caufis generatur, ut fusceptione frigoris, terrena cubatione, casu aut repentino percussu, vel luxatione, Venere immodica, vel morbo aliquo prægresso. Adest primo membri affecti gravedo & difficilis motus cum levi torpore ac formicatione; in quibusdam cum vehementi, pungenti, ac fervido dolore, & ad sensum patientis tamquam serpentis convoluti motu; interdum etiam adest febris, ut se in lecto continere non valeant ægrotantes; dolor in vertebro sentitur, dehinc in articulationes partium vicinarum penetrans; ad poplitem pertingens atque suram, dehinc etiam ad talum, & pedis summitatem: progressu temporis fit cruris totius extenuatio cum debilitate, & ejusdem abbreviatio, & miserrima claudicatio, quidam ambulant, capitibus digitorum gradientes, alii antrorsum, alii extrorsum, &c. Loci principaliter affecti sunt periosteum & musculorum capita sive insertiones; aliquando in abscessum tendit. Si quis velit, consulat authorem de curatione.

Art. 953. „ Methodus medendi hunc morbum satis contumacem *D.*
„ *Cheynei* ex suggestione præclari *Pitcarnii* sic se habet. Sumat æger
„ pro virium sufficientia & ventriculi tolerantia *spiritus æther. terebin-*
„ *th. a* ℨj. *ad* ℨij. *vel* ℥ß. *cum triplici quantitate mellis purissimi*
„ *quotidie mane jejuno ventriculo ad* 4. 6. *vel ad summum* 8. *vices*
„ *superbibendo hausf.* ij. *vel* iij. *ser. lact. cum vin. Canarien. alterati.*
„ Intermitti potest ad diem unam aut alteram, si nauseam pariat;
„ diebus, quibus spiritum assumpserit, hora decubitus capiat dosin
„ *Pil. Matthæi*. Spiritus *Æthereus* est iste, qui in distillatione inter
„ spiritum & oleum prodit. Hæc methodus doloris vehementiam
„ (inquit author) *infallibilliter* aufert manente solummodo artus
„ quadam debilitate. Et ut reliquiæ penitus eliminentur, exhibenda
„ est dosis *florum sulphuris* in lacte ad tempus bis in die.

Farrago sententiarum.

(*Causticum*. Art. 954. Si alia non proficiant, ad *causticum* deveniendum est; ipse uti soleo *foliis ranunculi* vel mixtura *calcis vivæ* & *saponis liquid.* hæc summopere confert. *Baglivius*. Folia ranunculi (inquit *Ettmullerus*) contusa & regioni lumbari applicata per 6. horas, donec vesicas excitent, quæ discussæ pro more suo emittunt serum acre, Ischiadicum dolorem penitus tollunt & morbum subigunt, p. 630. Applicatio *foliorum renunculi flammei minoris* facta fuit paulo infra genu a *circumforaneo* quodam ut ipse observavi plusquam triginta abhinc annis cum successu mirabili: Ego quoque plus semel idem experimentum compertum habui.

Art. 955. Radix Brion. alb. recens tusa & cum ol. sem. lini mixta & loco dolenti tepide applicata mirum in modum dolorem pacat; & renovandus est labor, donec tota materia morbifica transudetur. *Tachenius de morborum principiis*. Laudatur *empl. Poterii* (931.) „ Em-
„ plastrum sequens in praxi expertus sum. ℞. *Pic. burgund. q. s. ma-*
„ *laxe-*

„ *laxetur cum q. s. ol. sem. sinap.* per expressionem. *Emplastrum Ischiat.* quoque applicari potest. „

(*Colocynthis.*) Art. 960. Colocynthis *clysteribus* indita privatim coxendicum doloribus prodest. *Lister.* Interna eadem ac in podagra.

LUES VENEREA.

Ettmulleri sententia.

(*Lues Venerea.*) Art. 961. Innotuit hic morbus *Europæis* non nisi circa annum 1494. Controvertitur, an veteribus cognitus fuerit, necne.

(*Symptomata varia.*) Primo post impurum coitum plerumque exoriuntur, inflammatio præputii & tumor, urinæ ardor, gonorrhoea, bubones inguinibus, pustulæ variæ in pene & aliis partibus, atque hinc ulcera sordida & maligna, cancrosa & callosa, progressu temporis etiam ossa corrodentia, dolores atrocissimi noctu exacerbantes, nodi, tophi, calor in volis manuum, & plantis pedum, atque hinc fissuræ, excoriationes, verrucæ, condylomata, &c. circa anum, pilorum defluvium, maculæ rubescentes, flavescentes, aut livescentes. Inflammatio testium, raucedo, uvulæ relaxatio & erosio, palati ulcus, ozæna, tinnitus aurium, surditas, cæcitas, scabies, tabes, &c. Sed hæc symptomata omnia non cuivis contingunt; non raro sub larva *scorbuti* & *arthritidis* latitat. Ægri ut plurimum rem cum infectis se habuisse constanter negant.

(*Morbus varie incipit.*) Art. 962. Paulo post congressum impurum circa penem aut vulvam æstus exoritur, aut ardor urinæ, hinc inter biduum aut triduum gonorrhoea; interdum nulla succedit gonorrhoea, sed virus per cutem potius ad inguina fertur, & bubones excitat; contingunt etiam quandoque ulcera callosa in scroto ac perinæo; interdum ulcus cancrosum ac callosum inter præputium & glandem; in quibusdam intumescunt testes. Sanguis missus in lue inveterata fere maculis lividis aut colore quasi cærulescente in superficie conspici solet.

(*Maculæ ac pustulæ.*) „ In lue confirmata (ut recte observavit *Lommius*) erumpunt maculæ frequentes, eæque more lentiginis exiguæ, „ alias rubræ, alias flavæ; in fronte quoque & temporibus & pone au-„ res, maxime circa radices capillorum; dein in capite, vel etiam u-„ niverso corpore, malignæ pustulæ, tumoresque non unius coloris ef-„ florescunt, quæ sponte sanantur, iterumque passim expullulant: pu-„ stulæ modo flavæ, modo rubræ sunt, rotundæ omnes, siccæ, puris „ expertes, & aridam crustam habent; ex his deinde in ambitum ser-„ pentibus pustulis, cutemque cavantibus, ulcus oritur virulentum & sordidum.

(*Curatio generalis.*) Art. 963. Galli facilius salivant & citius curantur quam Germani. Inter *sudorifera* eminent *guaiacum* & *sarsaparilla* & regula semper observanda est, in *frigidis* guaiacum, *calidis* sarsaparilla; decoctis *sudoriferis* non incommode addatur *antimonium crudum*. In inunctione mercuriali tutius procedunt qui artuum flexuras, inguina & alas sufficienter fricant; abdomen, pectus, & caput non inungenda, aut rarissime.

(*Gonorrhoea.*) Art. 964. In gonorrhoea effluit humor cum acerbo dolore a locis circa penis radicem, ubi sunt prostatæ, primo seminalis aquosus liquor; qui hinc successive flavescit, tum magis acrescit, tandem viridescit, aut cærulescit, non raro graviter fœtet; urina cum acerbo dolore mittitur; supervenit tumor præputii & glandis, & ulcula, interdum carunculæ in urethra.

(*Curatio.*) Præter *cathartica mercurialia* convenit privatim *emulsio ex sem. cannabis viridi* parata, *os sepiæ*, *terebinthina*, *saccharum Saturni*, &c. mul-

multum laudatur *mercurius præcipitatus viridis*, & *mercur. dulc. balsam. Saturni terebinthinatum*, *ex sacchar. Saturni & ol. terebinth.* blando igne paratum, egregie conducit, ardor nimius circa renes & genitalia, ut & *camphora*; item infusum *cantharidum* in vino, quod expertum est remedium medici cujusdam *Belgiæ*. ♃. *Pulv. cantharid.* ℈j. *infund. in vin. Rhenan.* ℥iij., vel iv. *infusum stet per aliquot dies in loco tepido*, & *postea filtretur liquor*, *usus tempore misceantur coch.* vj. vij. vel vii. *cum cantharo vini*, *&c. Resina ligni guajaci*, *balsam. de Copaibe*, specificum habetur, *antimonium diaphoretic. bezoardic. minerale*; aqua simplex in qua *argentum vivum* incoctum fuerit. Injectio. ♃. *Alq. calc. viv.* ℥iv. *mercur. dulc.* ʒß. *sacchar. Saturn.* ℈j *m. pro injectione. Usurpetur liquor per residentiam depuratus*. (981. 126.)

Digressio de Gonorrhœis non virulentis.

(*Gonorrhœa vera non virulenta.*) Art. 965. Gonorrhœa *vera* est, in qua semen verum effluit. *Succus citri*, *granator. limon.* &c. sunt remedia optima, venerem extinguunt, præcipue si *camphora* & *terebin.* in usum adhibeantur, ut & *emulsio* cum *sem. cannabin. sacch. Saturn. os sepiæ* (specificum) cum *ceruss. antimonii*, *balsam. copaiv. extract. rad. tormentil. vel ejus decoct. Lenis purgatio* cum *bolo mercuriali*, & die sequent. *rhabarb.* externe *fotus astringentes*, &c.

(*Gonorrhœa notha.*) Art. 966. Gonorrhœa *notha*, *benigna dicta*, non *virulenta*, est quando materia, non semen verum continuo effluit ex pene citra tentiginem aut pruritum venereum, diu durans sine multa virium prostratione, *fluori albo* mulierum respondens; *gonorrhœa catarrhalis* vocari solet. Partes affectæ sunt glandulæ prostratæ, nimis laxæ vel exulceratæ.

(*Curatio.*) Art. 967. Cura debet institui generalis, *digestio* rectificanda, stomachus *roborandus*, *cruditas corrigenda*, pars affecta *astringentibus* firmanda. Est affectus *catarrhalis*; rosmarinus decoct. *e lignis acidulæ* prosunt; interdum a scorbuto pendet. Non nimis cito supprimenda est hæc gonorrhœa. Ad majorem cautelam aperiendus est *fonticulus* in crure.

(*Ulcera glandis &c.*) Art. 968. Ulcuscula glandis & præputii curantur cum unguento *diapomphol.* & *mercurio dulci*; si fuerit cancrosa & callosa in usum venit solutio *mercurii sublimat. corrosiv.* in *aq. plantag.* Si præputium insigniter tumet, & inflammatur, applicetur solutio *sacchar. Saturn. in aq. calcis*, *item camphora in ol. amygd. dulc.* soluta 984.)

(*Ulcera vaginæ.*) Art. 969. In mulieribus exulcerantur partes internæ vaginæ, & saniem plorant plus minus purulentam ac lividam, cum insigni dolore ac molestia; nec multo diversam a virorum postulant medelam.

(*Pustulæ.*) Art. 970. Pro pustulis & tuberculis lac virginale.

(*Ulcera.*) Art. 971. Ad ulcera sananda *unguent. basil. cum mercur. dulc.* (968. 982.)

(*Oris & palati ulcera.*) Art. 972. Ulcera oris & palati curantur cum gargarism. ex *decoct. lign. cum melle rosf. & pauco alumine*.

(*Ozæna.*) Ozæna *decoct. emol. hord. alth.* &c. primo tractanda est ad removendam crustam, & postea decoct. *e lignis*, &c. tanquam palati ulcera. Omnia hæc ulcera sub *litu mercuriali* sponte evanescunt, nec metuenda sunt ulcera oris; nam per *salivationem* citius sanantur.

(*Bubones.*) Art. 973. Bubonum suppurationi & apertioni pro elicienda

da virulentia, mature opera danda est, interne *sudorifera* exhibenda sunt, externe *suppurantia*, quin & *curcurbitæ*, &, si secundum votum haud succedant, aperiantur, *lanceola* profundius intrusa. (99. 1.)

(*Quot modis contagium propagatur.*) Art. 974. Lues venerea contagiosa est, generatione, lactatione, contrectatione, saliva, sudore, liquido genitali, exhalatione; & qua parte contrahitur, primo se manifestare solet. *Boerhaave.*

Sydenhami sententia.

(*Methodus salivandi.*) Art. 975. Lues confirmata non nisi per *salivationem* ab *hydrargyro* excitatam extirpari potest; ad hanc autem recta licet procedere, sine ulla præcedente evacuatione aut corporis præparatione. Unguentum præscribere soleo ex *axung. porcin.* ℥ij. *argenti vivi* ℥j. cum hujusce parte tertia brachia, crura, tibias ad tres noctes continuas manibus suis ægrum perungere permitto, ita tamen ut nec axillas, neque inguina neque abdomen attingat uspiam. Post tertiam inunctionem gingivæ ut plurimum intumescunt, & *ptyalismus* suboritur; si vero intra id tempus haud procedat, tum *turbith. mineral.* gr. viij in *conserv. rof. rub.* exhibeantur ægro, quod remedium vomitum ciet, & ptyalismum suscitabit, & postea si salivatio jam incepta prius elanguescat, quam symptomata penitus disparuerint, extimulanda est subinde cum dosi *mercur. dulc.* Diætam quod spectat & reliquum ægri regimen, eadem prorsus, ac in catharsi, imperanda sunt.

(*Quid agendum sit, quando ptyalismus excitari non possit.*) Art. 976. In quibusdam reperitur *idiosyncrasia* peculiaris tam salivationis respectu, quam purgationis, ita ut methodus laudata vix gingivarum exulcerationem queat efficere, multo minus ptyalismum movere; in hujusmodi ægris cavendum est medico ne importunius urgeat, recalcitrante natura, & horrenda symptomata accersat; lente itaque festinet & moras trahat *mercur. dulc.* ℈j. semel in septimana exhibendo, & quantumvis salivatio ad plenum nunquam assurgat, æger tamen copiosius quam pro more solito expuet, & fœtor justæ salivationis comes aderit, atque hac methodo morbus expugnabitur concesso debito temporis spatio. His rite peractis (etiamsi morbis penitus profligari videatur) quo minus recidivam postliminio patiatur æger, (utcunque bene se habeat) capiat *merc. dulc.* ℈j. semel in septimana ad 4. vel 6. vices „ Unguenta mercurialia minore quantitate, quam ad *excitandum ptyalismum* sufficiat, inuncta, & diutius continuata, universa Luis venereæ symptomata tollere & morbum penitus eradicare a „ quibusdam perhibetur.

Listeri sententia.

(*Origo luis venereæ.*) Art. 977. Lues venerea est morbus contagiosus ab humore aliquo venenato, fere in coitu contractus ulceribus doloribusque se manifestans. Ab *insulis Americanis*, in quibus, ante *Hispanorum* adventum, hic affectus populariter grassatus est, illum per *Hispanos* in *Europam* allatum esse, nullus jam dubitat: Credibile est a serpentino genere vel morsu vel cibo assumpto illum ortum esse. A serpente aut scorpione percussos coitu levari produnt; verum fœminas Venere ea lædi authore *Plinio*, magnum argumentum originis Luis Venereæ ab aliquo infecto venenato. Ictus serpentum omnium malorum pessimum, ideo lui vener. comparandum. Quis adeo dubitet istam luem ex animalibus ortam esse: nam penis ab istis morsibus venenatis vehementer intenditur; & *satyriasi*, id est, furore & libidine perciti nihil præter coitum anhelant. Ita quod vulneratis

tis remedium, fœminis calamitas est; & a fœminis sic infectis invicem mares confligantur in posterorum diram perniciem. (*de humoribus*, *p.* 417.

(*Curatio.*) Art. 978. Fœmina gravissimo urinæ ardore & punctionibus ibidem, item condylomatis cancrosis in pudendi labiis, non sine vehementi capitis dolore afflicta est; illam *purgavi* 4. quoque die *pilulis de duobus*, quibus æqua pars *mercur. dulc.* adjecta est; apozema *ex guaiaco*, &c. fuit pro potu ordinario, citra sudorem. Sumpsit etiam bis quotidie cochlear. tinct. sequent. in decoct. *guaiaci* ℥iv. ♃. *Cochinel.* ℥iij. *cantharid.* ʒj. *vin. Rhenan.* ℔j. digere in B. M. & f. tinctur. Horum usu gonorrhœa admodum virulenta, fœtidum & sanguineo-viride pus effundens, integre sublata est, & duobus plus minus mensibus sine ulla ope chirurgica etiam ulcera siccata sunt, dolorque capitis ex toto desiit.

(*Dolores nocturni.*) Art. 979. In doloribus nocturnis, præmissis universalibus pulvis sequens est maxime proficuus: ♃. *Cochinel.* ℥j. *oss. sepiæ subtilissime lævigat.* ℥ ß. *m.* dos. ʒij. 6. quaque hora decoct. *valid. Guajac. Guaiacum hydrargyri*, *ut hydrargyrus veneni*, *in lue antidotum est*.

Pitcarnii sententia.

(*Gonorrhœæ curatio.*) Art. 980. In principio gonorrhœæ virulentæ purgandum est cum ptisana laxante ex *sen. sal. tart. & flor. melilot.* & bibat æger *serum lactis*; post tres quatuorve dies purgationis insumptos, si ardor urinæ & fluxus sint minores, & color & consistentia meliores, bolum assumat ex *terebinth.* & *rheo* per 6. aut 7. dies, si alvum laxat, id fieri solet cum euphoria. Vitanda omnino sunt astringentia; gonorrhœa enim nunquam evadet in Luem Vener. nisi nimis intempestive sistatur. *Pitcarn.* in MS. (964. 987.)

(*Methodus therapeutica.*) Art. 981. Methodus therapeutica *Pitcarnii* radicalis sic se habet; post *vomitum* bis aut ter iteratum exhibeatur *mercurius* per aliquot dies, bis in die; cum os inceperit dolere, abstineat se a *mercurio* per tres aut quatuor dies, tum *purgetur* alternis diebus; oris dolore cessante, iteretur usus *mercurii*; & iteretur hæc methodus, donec symptomata cessarint.

(*Infantes quomodo curantur.*) Art. 982. Ad ulcera & eruptiones leprosas *decoctum pro lotione*, *unguentum*, *aqua cosmetica*, & *cerevisia guaiacana*, tanquam remedia maxime efficacia, ab authore laudantur. (968. 971.)

Harrisii sententia.

Art. 983. Infantes a nutricibus lactantibus infecti, quamquam maculis, pustulis, ulceribusque scatent, quandoque & nocturnis illis doloribus erunt excruciati, facillime omnium restituuntur. *Farina sarsaparillæ* fere insipida, saltem nullo gustu ingrato, panatellis aut pulticulis suis, ut par est, commista, addito etiam, ventriculi gratia, *santali citrini* polline, *catharticis* debitis intercalatis, tenerrimæ ætatis, ut læte nonnunquam observavi, salutem perfectam reddidit.

Blegnei sententia.

(*Ulcera penis & præputii.*) Art. 984. Pro ulceribus penis & præputii curandis apprime valet sequens lotio; ♃. *Vitriol. alb.* ℥ij. *auripigmet. alumin. nitr. ana* ℥j. comburantur in crucibulo, ut in lapidem coeant; ♃. *Pul. prædict.* ℥j. *aqu. calc. vin. alb. ana* ℔j. f. solutio, &c. Egregie etiam conducit lotio sequens *Lanfranci*, maxime in ulceribus glandis & præputii. ♃. *Vin. alb.* ℔j. *aq. ros. plantag. ana* ℥iij. *auripigment.* ʒij. *æris virid.* ʒj. *myrrh. aloe. ana* ℈j. misce. Ulceribus satis detersis medicamentum affusa aqua lenius fieri debet pro futuro; & postremo cura cum

lact.

lact. virgin. vel aqua divina Fernelii (1147.) ℞. *Alumnin. rupei* ℥iv. *coq. in aq. font.* ℔ij. *ad tertias*; tum ℞. *Lithar. auri* ℔ß. *vin. alb.* ℔iß. *decoquantur ad* ℔j. colentur, ambæque aquæ commiſceantur & agitentur, donec albeſcant) perficienda eſt.

(*Ulcera calloſa.*) Si vero ulcera fuerint diuturniora, adeo ut calloſa & cancroſa evaſerint, vulgo *Shankers* appellata, applicanda ſunt remedia valde penetrantia, qualia *mercur. præcip. rub. lapis infernalis, aq. phagedenica.* Notandum tamen cum primum ex uſu horum cruſtæ inducantur, ſtatim amovenda eſſe *eſcharotica*, & *ſuppurantia* ac *digeſtiva* adhibenda, quibus cruſta ſublata, ulcera tandem cum *unguent. Devigonis* ſananda eſſe (vid. etiam, *p.* 102.) internis remediis interim non neglectis.

(*Tumores œdematoſi genitalium.*) Art. 985. Accidunt interdum tumores genitalium œdematoſi ſive cryſtallini; remedia externa hoc in caſu debent eſſe *exſiccantia*, *diſcutientia*, & aliquatenus *aſtrigentia*; talia ſunt *ſpirit. vin. camphorat. aq. calc. cum ſal. armoniac. ſp. vin. cum ſapone nigro, pauco pipere, zinzib. & alum. uſt.* ſi adſint ſimul ulcera cancroſa & tumores duri, præcavenda eſt *gangræna.*

(*Phimoſis &c.*) Art. 986. De phimoſi, paraphimoſi, & amputatione penis conſulatur author, *p.* 112. &c.

(*Gonorrhœa.*) Art. 987. Cura rationalis gonorrhœæ inchoanda eſt cum *leni cathartico*, alternis diebus ex *caſſia decoct. ſenn.* & *cryſtal. mineral.* in ſero lact. decoct. *tamarind.* & *alth.* & *rhabarb.* (gonorrhœa prope occluſa) interim exhibenda ſunt quoque *diuretica* maxime *terebinthinata*, & poſtremo leviter *aſtringentia*, *aq. minerales*, *troc. mart. aſtring. in aq. ſimplici coct. tinct. roſar. tinct. coral. in coch. ſyr. ejuſdem vel cydon.* Ptyaliſmus nunquam tollit gonorrhœam. (*Pil. de creta Palmarii. Tinctura cantharid.*

(*Ardor urinæ.*) Art. 988. Ardor urinæ *emulſionibus* & *ptiſana* ſeq. ℞. *Rad. alth.* ℥vj. *malv.* ℥j. *fol. acetoſ. p.* ß. *hord. mundat. ſem. papav. alb. ana* ʒij. *coq. in aq. font.* ℔x. *ad tertias, ſub finem addendo glycyrrhiz. raſ.* ℥j. *f. ptiſana* mihi in frequenti uſu, mitigari & tolli poteſt; interdum in graviori caſu *venæſectio* eſt neceſſaria; ut in urinæ ſuppreſſione, *ſemicupium*; ℞. *Rad. & fol. alth. rad. & fol. malv. rad. fœnicul. apii, petroſelin. eryng. marin. ana* ℥ij. (*rad. raparum* ℔ij.) *herb. parietar. violar. veronic. flor. cham. melilot. geniſt. ſambuc. ana* ℔j. *ſem. fœnugr. lin. ana* ℥j. *petroſelin. aniſ. fœnic. geniſt. ana* ℥ij. *coq. in q. ſ. aq. font. pro ſemicupio.*

) *Tumores teſticulorum.* Art. 989. In tumoribus inflammatoriis teſticulorum & ſcroti convenit *venæſectio*; *topica diſcutientia*, & dolorem *mitigantia* ſunt uſurpanda.

(*Caruncula in urethra.*) Art. 990. Carunculæ in urethra ſunt curatu difficillimæ; remedium ſequens optimum perhibetur; ℞. *Pulv. aluminis. uſt.* ʒj. *præcipit. rub. auripigment. æris virid. ana* ʒß. *unguent. deſiccat. rub.* ℥j. coq. ad conſiſtentiam mediam inter unguent. & empl. hujus portiuncula cereoli ſummitati apponatur, & in urethram intrudatur, &c. de conſumendis carunculis vide locum *p.* 177. &c. & conſulantur alii ſcriptores Chirurgici.

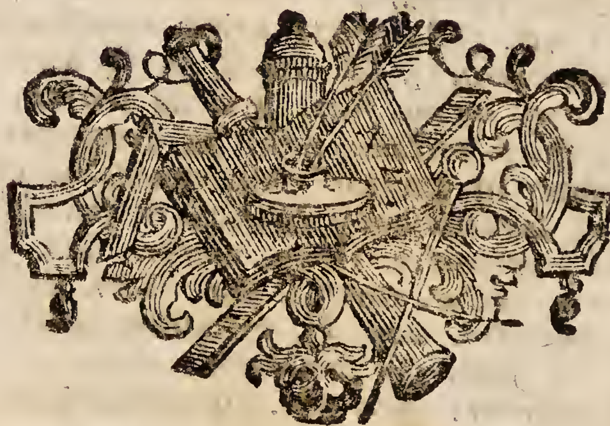
(*Bubones.*) Art. 991. Bubones quoquo pacto ſunt ſuppurandi, interne conducunt *cardiaca*, *alexipharmaca*, *victus & potus generoſus*; externe *ſuppurantia potentiora*, *emplaſtra*, potius *cataplaſmata*; cum *cucurbita* ſemel vel bis in die attrahendi ſunt, & cum ſint ſatis maturi cum cauſtico aperiri debent, potius quam *lanceola*, & aperti diutius

ſunt

ſunt ſervandi. (973.) Ex erudito & eleganti tractatu Chirurgi *Gallici* D. *Blegny*.

P. S. In hoc morbo tractando D. *Turneri* Syphilidis epitomen exhibere in animo habui: ſed deſuit mihi otium: ideoque ad ipſum tractatum præſtantiſſimum remittendus eſt lector, & ſimul admonendus commentationes præclariſſimi *Boerhaavii* de hoc morbo ut conſulat. Ibi habemus novam morbi ideam, novam theoriam a medicæ artis antiſtite, ne oraculo dicam, traditam, & novam medendi methodum, ſaltem aliquid in hunc finem candide & modeſte propoſitum, *pace noſtratis* D. *Turneri*, qui etiam de facultate bene meruit. O fortunati ter & amplius juvenes nobis ſeneſcentibus propemodum invidendi, qui ſub tanto *Gamaliele* vel in ipſo pavimento ſuper mattas ſedentes felicitatem habetis vos ipſos pulverizare pulvere pedum illius ſummi ſcientia promicondi!

Finis Partis Primæ.

SYNOPSIS
UNIVERSÆ MEDICINÆ PRACTICÆ,
SIVE

DOCTISSIMORUM VIRORUM

DE MORBIS

Eorumque Caufis ac Remediis Judicia.

ACCESSERUNT NUNC DEMUM

Cafus nonnulli oppido rari.

PARS SECUNDA

AUTHORE

JO. ALLEN, M. D.

EDITIO NOVISSIMA

Omnibus auctior, additis præterea FORMULIS remediorum ex quinta AMSTELODAMENSI defumptis.

Τῆς αὐτῆς διανοίας ἐςὶ γνῶναι τὰ ὀρθῶς εἰρημένα.
Ἱπποκρατ. περὶ διαίτης.

IN TYPOGRAPHIA BASSANENSI,
MDCCLXVI.

SUMPTIBUS REMONDINIANIS.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

C A P. X.

Sive Fasciculus Morborum decimus.

P L I C A   P O L O N I C A.

Boneti sententia.

(*Plica in Polonia endemia, & alibi cognita.*) Art. 992.

LICA capillorum morbus est *Polonis*, plerumque *endemius*, tam maribus quam fæminis, imo pueris & infantibus; item in aliis regionibus, ut in *Helvetia*, *Alsatia*, & *Belgii parte* ad *Rhenum*, ac in *Hungaria* cognitus, ast non tam frequens. *Hungaria* interdum animalia hoc morbo infestari, præsertim equos, testatur *Sennertus*.

(*Morbus gravissimus.*) Art. 993. Est autem plica affectus capillorum gravis, malignus, periculosus, in quo capilli capitis indissolubili implicatione, & agglutinatione, seu inviscatione contorquentur, cum gravissima totius corporis artuumque tam superiorum, quam inferiorum capitisque læsione, antequam capilli complicentur, magno dolore, sudore plerumque comitante.

(*Incurabilis.*) Art. 994. Præcisio capillorum intempestiva in sic affectis est admodum periculosa. „ Nulla certa & appropriata remedia „ hujus morbi hactenus inventa sunt, quæ illum perfecte sanare vel „ penitus extirpare valeant, & quoniam in his regionibus nusquam „ invenitur, supervacuum erit de illo diutius expatiari.„

T I N E A.

Turneri sententia.

(*Tinea.*) Art. 995. Sahafati seu tinea; Angli sonant *a Scall' d' Head*. Hujus affectus tres species ab authoribus numerantur, viz. *tinea sicca*, *humida*, & *lupinosa*, quæ revera sunt tantum varii gradus ejusdem affectus; sed prætermissis hisce divisionibus minus necessariis morbus definiri potest;

(*Definitio morbi.*) ulcuscula manantia capitibus infantum exorta a vitioso, corrosivo, aut salino humore, glandulas cutaneas exedente, quæ tractu temporis texturam earum destruunt, & deprædantur. In primo gradu velamine albido, sicco, furfuraceo, aut squamoso caput obducitur.

(*Ejusdem gradus varii.*) In secundo gradu caro subjacens granulata apparet, ad instar seminum in ficubus transversim sectis. Gradus tertius est ulcerosus, sicut *achores & favi*.

(*Ratio nominis.*) Nomen desumitur a *vermiculo tinea* ob similitudinem foraminum, quæ ab isto animali in chartis & vestimentis effodiuntur.

(*Curatio.*) Art. 996. Ad amovendam incrustationem fotus & unguentum sequentia ab *Ambrosio Paræo* laudantur; ℞. *Rad. alth. lapath. acut. acetos.* ana q. s. coque in *lixivio tenui*, cui addatur modicum *aceti* pro fotu bis in die usurpand. unguentum conficitur ex *foliis nasturtii hortensis* cum *axungia porcina* contusis vel frixis, quod 24. horis opus absolvet; ad radicalem autem curam hujusce mali contumacissimi recte perficiendam consulatur author, qui de eo pulchre scripsit, & optima remedia ex probatissimis scriptoribus cum judicio accumulavit. ,, Sed negotium adhuc abbreviare possumus: Experientia etenim ,, edoctus sum hunc affectum sola *Pissel*æ*i Indici* inunctione (amota ,, prius incrustatione, ut ante dictum fuit) tuto accito sanari posse.

TRACTATUS DE OCULORUM MORBIS COGNOSCENDIS & CURANDIS.

(*Subjecti dignitas.*) Art. 997. Oculum nobilissimum totius corporis organon (quod emphasi quadam *lux corporis* appellatur) curam medicorum præcipuam mereri damnum illud ingens, quod a cæcitate patimur, testatur.

Series Morborum Ocularium (primariorum saltem, quibus reliqui referri possunt) a scriptoribus passim recensitorum in ordinem redacta.

Nomenclatura Morborum.

	Art. 998. Emphysema, Tumor flatulentus.	
	Pladorosis, Tuberculum lividum.	1000
	Acrochordon, verruca.	1001
	Psorophtalmia, lippitudo pruriginosa.	1003
	Xerophthalmia, lippitudo arida.	1005
	Sclerophthalmia, lippitudo dura.	1007
Moibi vel vitia palpebrarum. N. XVI.	Scleriasis, lippitudo schirrosa, livida.	1008
	Tracoma, asperitas interna.	1009
	Trichiasis, pilorum vitium.	1011
	Madorosis, defluvium pilorum.	1012
	Anchyloblepharon, coalescentia palpebrarum.	1013
	Lagophthalmia, superior palpebra justo brevior.	1014
	Atoniatonblepharon, defectus quoad motum.	1016
	Hippos, oculi nictatio.	1017
	Ectropium, inversio palpebræ inferioris.	1018
	Phthiriasis, pediculatio.	1020
	Ophthalmia, inflammatio oculi.	1021
Morbi Tunicarum & Humorum. N. XIV.	Oedema, tumor œdematosus.	103[illegible]
	Hypoyon, sanies sub cornea.	103[illegible]
	Phlyctænæ, pustulæ miliares.	103[illegible]
	Anthracosis, carbunculus oculi.	103[illegible]
	Synchysis, humorum confusio.	1040
	Pterigium, unguis oculi.	1041
	Proptosis, ruptura corneæ.	104[illegible]

Rhe-

Morbi ac vitia reliqua in prioribus classibus minus comprehensa. N. xv.

Emphysema.

(*Emphysema.*) Art. 999. Emphysema sive oculi inflatio est Tumor *flatulentus* palpebrarum citra coloris mutationem subito accidens: in corporibus cachecticis & scorbuticis est affectus levioris momenti. (vid. Emphysema 1298.

Pladorosis.

(*Pladorosis.*) Art. 1000. Pladorosis, *sarcomatis* quodammodo species, ...morum ob similitudinem vocata, est tuberculum lividum in palpe...ris nascens, non in margine, sed frequentius in medio cilii superio...is, doloris expers; est Tumor in *cista* contentus, sicut Atheroma, ...teatoma, & meliceris; quæ in palpebris etiam quandoque accidunt. Hi Tumores extirpatu haud difficiles sunt. (vid. Art. 1304.)

Acrochordon.

(*Arochordon.*) Art. 1001. Acrochordon, sive *verruca* oculi latiori ...ensu pro excrescentia præternaturali accepta, est vitium multifarium, ...viz.

(*Hydatis.*) 1. *Hydatis* in superiori palpebra quæ est excrescentia ...substantiæ pinguis, infantibus maxime familiaris, quæ in majorem ...olem quam reliquæ, accrescere solet, unde tota palpebra quando...ue œdematosa fit; si sit recens & parva, sæpe sponte evanescit, vel ...medicamentis facile curatur.

(*Crithe.*) 2. *Crithe seu Hordeolum*, quod est tuberculum in summa ...alpebra ortum, prope cilia, quod *grano hordei* simile est, unde no...men mutuatur: Foveatur cera alba, vel adipe Gallinæ, vel saliva ...jejuni, vel corpore musci abjecto capite fricetur, vel sanguine co...lumbæ vel perdicis. Si omnia frustra, sectione opus est.

(*Grando.*) 3. *Chalazion* seu *Grando*, quæ ab Hordeolo parum aut nihil differt, nisi forma externa, & forsan quod sit aliquanto durior.

(*Tophus.*) 4. *Lithiasis*, *sive Tophus*, cum materia verruca contenta ad *cretæ vel lapidis* substantiam accedit.

(*Curatio.*) Art. 1002. Hæc omnia Tubercula in cistis continentur, ut plurimum operatione manuali extirpanda sunt: nihilominus vero recordandum est, has operationes, utcunque leviores videantur, non *sine cautela*, *temere* suscipiendas esse.

Psorophthalmia.

(*Psorophthalmia.*) Art. 2003. ,, Psorophthalamia sive *Lippitudo pru-* ,, *riginosa* est morbus palpebrarum *Psoræ* in reliquo corpore non mul- ,, tum absimilis, ab acri & mordaci humore proveniente, palpebra- ,, rum margines leviter inflammante, quandoque in tuberculis mini- ,, mis erumpente, alias farinacea vel pruriginosa scabie incrustante.

(*Curatio.*) Art. 1004. Est malum contumacissimum & curatu difficillimum, præcipue si fuerit inveteratum. Ut curatio regularis instituatur, imprimis mittendus est sanguis, & deinde exhibendæ sunt do- ,, ses aliquot calomelanos alternis vel tertiis noctibus; & bibendæ sunt ,, aquæ minerales catharticæ singulis auroris, quales sunt *Ebshamen-* ,, *ses* & nostrates *Alfordenses*, *Lidfordenses* vel *Holtenses*. ,, Interim foveantur oculi quotidie fotu sequent. ℞. *Fol. ros. rub. sambuc. ana Mj. sem. lin. fænugr. ana* ℥ij. *carui* ℈j. *coq. in q. s. aq. & vin. alb. ad* ℔. *pro fotu bis vel ter in die usurpand.* Inflammatione & humorum acrimonia in hunc modum sublatis vel lenitis demum palpebræ liniment. sequent. illinantur. ℞. *Ungu. Pom.* ℥j. *flor. Sulph.* ℥ß. *Camphor.* ℈j. *ol. ros. q. s. M.* vel cum Infus. sequent. humectentur bis terve in die. ℞. *Fol. Nicotian. opt.* ℈j. *flor. rorismarin. P.* 1. *superaffund. aq. calcis bullient.* ℔ß. *infund. per hor. quadrant. & coletur.* Valere potest etiam unguentum *Ophthalmicum Pharm. Londinens.*

Xerophthalmia.

(*Xerophthalmia.*) Art. 1005. Est etiam genus *aridæ Lippitudinis*, quod ξηροφθαλμία Græci appellant. Sub hoc neque tument, neque fluunt oculi, sed rubent tantum, & cum dolore quodam fere levi, ac prurigine graves sunt, & palpebræ citra duritiem ullam noctu prægravi pituita inhærescunt.

(*Curatio.*) Art. 1006. ,, Quoad curam præmissis præmittendis, ,, quemadmodum in quibusdam similibus oculorum morbis, *Celsus* ,, commendat *vipam* oculis noctu apponendam; nec video quid panis ,, tosti oleo appropriato aliove liquore idoneo imbuti applicationem ,, prohibet; fotus emolliens in Articulo de *Psorophthalmia* memoratus ,, hic etiam locum habet.

Sclerophthalmia.

(*Sclerophthalmia.*) Art. 1007. Sclerophthalmia est *Lippitudo dura*, sicca, dolorosa, callositatem crassam in palpebris efficiens, earumque motum valde impediens. Ad effectus alterutriusque priorum fere semper quoad medendi rationem referenda est.

Scleriasis.

(*Scleriasis.*) Art. 1008. Scleriasis vel scleroma oculi est *durities palpebrarum scirrhosa*; vix a sclerophtalmia differt nisi gradu, unde prorsus malum incurabile evadit.

Tracoma.

(*Tracoma.*) Art. 1009. Tracoma est internæ palpebrarum partis aspe-

asperitas, cum pruritu & rubore; sæpe & pustulis semen milii referentibus, ab humore acri: Gradus ejus sunt *sycosis*, & *tylosis*.

(*Curatio*.) Art. 1010. Præter generalia; *revellentia*, *intercipientia*, *topica* sint *mollientia*, postea *refrigerantia*, ultimo *detergentia*. *Paræus* seq. instar omnium esse scribit; si parum *vitrioli* in *multa aq. ros.* solvas.

Trichiasis.

(*Trichiasis*.) Art. 1011. Trichiasis vel Phalangosis est vitium pilorum in ciliis, duplici ordine crescentium, vel saltem introrsum spectantium, atque ita oculum lædentium: Opththalmiam non raro inducit. Forcipe evellendi sunt hi pili nocentes, si fieri possit, secus cura non est expectanda.

Madarosis.

(*Madarosis*.) Art. 1012. Madarosis sive Ptilosis est *defluvium pilorum vel palpebrarum glabrities*; ex vehementia alicujus morborum trium supra recensitorum plerumque oritur, *viz. Psorophthalmiæ*, *Xerophthalmiæ* vel *Sclerophthalmiæ*.

Anchyloblepharon.

(*Anchyloblepharon*.) Art. 1013. Anchyloblepharon est palpebrarum inter se invicem vel inter ipsas & tunicam conjunctivam *coagmentatio vel potius coalescentia*. Interdum (ut ajunt) est vitium infantibus connatum; sed frequentius ob incuriam in curandis ulceribus vel aliis quibusdam oculorum morbis provenit. Coalescentiæ præternaturales manu chirurgica cum cautela separandæ sunt; & oculus tanquam in vulneribus & ulceribus topicis appropriatis tractandus.

Lagophthalmia.

(*Lagophthalmia quid*.) Art. 1014. Lagophthalmia est cum superior palpebra justo est brevior: vel nativa est, vel a cicatrice vel convulsione; vel cum infantes in cunis sursum vel retro semper spectant.

(*Curatio*.) Art. 1015. Curatur *mollientibus*. Si a cicatrice, sectio fit supra eam figura *falcatæ lunæ*, in plagam *litus* injiciendus est. „ Sed „ revera est malum ut plurimum prorsus insanabile. „

Atoniatonblepharon.

(*Atoniatonblepharon*.) Art. 1016. Atoniatonblepharon est affectus palpebræ superioris ex impotentia musculi attollentis ortus, hinc motus ejusdem superne in totum amissus est; provenire potest a *paralysi*; (novi quosdam a *nativitate* sic affectos) a vulnere vel contusione gravi, discissis scilicet istius musculi fibris: hujus rei documentum habemus satis notabile ac æque deplorandum in insigni quodam *Baronetto Anglicolis* fere omnibus noto ex ictu infelici calcis equinæ. Fœmina quædam a *fistula lacrymali*, qua aliquandiu afficiebatur, ope chirurgica sanata, hunc defectum in supercilio contraxit, &, quod mirum videatur, idem in *nepotem* traductus est, nimirum virium imaginationis impressione: filia etenim, cum prægnans esset cum matre prædicta cohabitans, & intuitu ac consuetudine quotidie utens filium peperit similiter oculo affectum & insanabilem mansurum. Et fatendum est quidem Atoniatonblepharon a quacunque causa oriundum esse prorsus incurabile, neque curatio sectione, ut nonnulli suadent, temere tentanda est, ne gravius malum, nempe *Lagophthalmia* accersatur.

Hippos.

(*Hippos*.) Art. 1017. Hippos est instabilitas palpebrarum, cum palpebræ inordinato motu continuo clauduntur & aperiuntur, hujusmodi nictatio ut plurimum est hæreditaria; interdum vero ex mala con-

consuetudine comparatur, vel a gravi aliquo affectu, ut terrore, ira, vel timore accidit: sub curam medicam proprie dictam nunquam cadit.

Ectropium.

(*Ectropium*,) 1018. Ectropium est affectus *inferioris palpebræ*, quæ invertitur, & deorsum trahitur, ut interna pars cum deformitate videatur, & instar rubræ carnis appareat; neque enim superiori committitur, sed pendet ac hiat. A paralysi, convulsione, vel vulnere male curato plerumque oritur.

Art. 1019. Hoc curant *astringentia* (inquit *Forestus*) in *aqua rof.* in qua ferrum ignitum sit extinctum; seq. sæpe expertus est, ℞. *Butyr. rec. diligenter lot. in aq. commun.* & *postea in aq. plantag. vel rof.* ℥ii ß. *tutiæ præp.* & *in aq. rof. lot. aloe in aq. plantag. lot. siep. alb. cum opio* ana ʒiss. *camphor. lot.* ℈j. f. ung. quo vesperi inunge & aq. calida ablue. De operatione Chirurgica vide Celsum.

Phthiriasis.

(*Curatio.*) Art. 1020. Phthiriasis sive *palpebrarum pediculatio* est vitium in quo pediculi inter pilos nascuntur. Malum est (*inquit Sennertus*) minime contemnendum: acres enim fluxiones concitat, & oculi tandem ab iis valde læduntur; idem varia medicamenta enumerat; sed non opus est, ut hic recenseantur; nam sola inunctione saponis nigri pediculi cujuscumque generis facili negotio necandi sunt, vid. Art. 1569.)

Ophthalmia.

Riverii sententia.

(*Morbi definitio*, & *divisio.*) Art. 1021. Ophthalmia sive Lippitudo est oculi inflammatio cum tumore, rubore, & dolore; levis inflammatio *phlogosis* appellatur, quando utraque palpebra inversa sit, ut vix ab iis oculi contegantur, rubrumque magna ex parte iridem occupet. Alia est ophthalmia *sicca*, alia *periodica*. Elegantem hujus affectus descriptionem habemus apud *Lommium*; „ Vehemens oculos urget inflammatio cum multo dolore, & tensione, & tumore & ardore & rubedine; interdum etiam cum tanta punctione, & oculi tanquam ab infixa acu aut spina stimulari videantur; fervente humore implentur, sequiturque pituita modo paucior, modo uberior; sed & sordes quædam majoribus angulis inhærescunt; & ubi gravius est malum, vicina etiam loca ad malas usque attolluntur, circum circa arteriæ vehementer pulsant; vasa sanguifera tenuia urgent, conspicuaque redduntur, quæ per sanitatem in albo fuerant obscura.

(*Curatio.*) Art. 1022. *Venæsectio* docente *Avicenna* usque ad lipothymiam celebranda est; *cucurbitulæ* scapulis & spinæ dorsi affigendæ; *catharsis* lenientibus instituenda. Remedium sequens inflammationem sedat, & fluxionem cohibet. ℞. *Alb. ovi unius* agitetur cum frusto *aluminis* satis magno, donec unguenti consistentiam adeptum sit, quod extendatur super linteum, & oculo tepide applicetur, post horas 2. vel 3. auferendum est, ne humores nimis astringat. Unguentum fieri potest ex *butyro* & succo *nicotianæ* simul coctis maxime efficax. In declinatione collyria magis *resolventia* usurpanda sunt, ut ℞. *Sarcocol. nutrit.* i. e. per plures dies in lacte macerat.) *tutiæ præparat.* ana ʒi ß. *aloe* ℈j. *myrrh.* ℈ß. *mucilag. sem. fœnugr.* ℥ß. *aq. fenic. euphras.* ana ℥i ß. m. f. collyr.

(*In morbo inveterato.*) In ophthalmiis inveteratis, cum alia remedia

dia non sufficiant, ad *mercurialia* tanquam ad sacram anchoram confugiendum est. In graviori casu convenit *Setaceum*; aliquando etiam *masticatoria*, & decoctum *e lignis* prosunt.

Cowardi sententia.

(*Ophthalmia humida & sicca.*) Art. 1023. Ophthalmia est inflammatio tunicæ adnatæ cum dolore & ardore torquens. Optime dividitur in *humidam* & *siccam*, prout scilicet cum majore vel minore humoris profluvio stipatur. In ξηροφθαλμία vel ophthalmia *sicca* oculus quidem intumescit cum dolore quodam, leni rubedine, & pruritu, & gravitate, & cum levi etiam humoris fluxione per vices saltem, non enim datur ophthalmia absolute *sicca*.

(*Prognosis.*) Art. 1024. Copiosiores lacrymarum effusiones, ut mordaces, ophthalmiam non diutius duraturam indicant. Ophthalmia laborantem alvi profluvio corripi bonum est, inquit *Hippocrates*.

(*Curatio.*) Art. 1025. Ut recte instituatur ophthalmiæ cura *a venæsectione* incipiendum est; conveniunt etiam *cathartica* mitiora, privatim *aquæ minerales purgantes*, vel *sal mirabile* in aqua communi solut.

(*Varianda est pro ratione morbi stadiorum.*) Quoad *topica* considerandus est præ omnibus morbi status:

(*In principio.*) In principio, factis debitis *evacuationibus*, ℞. *Aq. euphrag. fœnic. dulc.* ana ℥j. *tut. præpar.* ʒß. *trochisc. alb. rhas.* ℈j. f. mistura ℞. *Lact. feminin.* ℥j. *succ. fœnicul. dulc.* ℥ß. *camphor.* ℈j. *album ovi unius*, probe conquassando misceantur, & redigantur in pultem forma cataplasmatis applicand. Huic usui quoque inserviunt mucilagines *seminum cydon. psyl. papav.* &c. quæ sæpius renovandæ sunt, ne acorem contrahant.

(*In augmento.*) In augmento ℞. *Aq. Plantag. rosar. pallidarum* ana ʒjß. *sacchar. saturn. vel ceruss. lot.* ℈j. *s. p. sal. armon.* ℈ß. f. s. a. mixtura. ℞. *Aq. solani* ℥ij. *succ. sedi* ℥ß. *opii thebaici gr.* ij. *album ovi* q. s. conquassando probe f. mixtura ophthalmica. Si comitetur epiphora, sine *vitriolatis* commixtis incassum laboramus.

(*In statu.*) In statu *resolventia* remedia *repellentibus* prævalere debent, inquit *Riverius*, præcipue fotus *e flor. sambuci parat.* discutiendi gratia, sed mallem ego sequens adhibere, ℞. *Fol. euphrag. fenic. ana* Mj. *semin. fenugr. aloes lot. ana* ʒij. *aq. font. pauco aceto acescentis* (ita ut gustu leviter deprehendi poterit) ℔j. coquantur simul ad dimid. consumpt. colatura servetur ad usum.

(*In declinatione.*) In declinatione sola *sarcocolla*, uti suadet *Sennertus*, maxime conandum est, si ophthalmia sordes reliquerit, quod priusquam aliquod applicueris medicamentum ophthalmicum, penitus eluantur seu detergantur.

(*Ophthalmia sicca.*) Art. 1026. In ophthalmia sicca *emollientia* & *lenientia* perpetuo intermiscenda sunt, ne *discutientium & exsiccantium* medicamentorum usu inflammatio asperior & intensior reddatur.

Pitcarn. in MSS.

(*Ophthalmia interna.*) Art. 1027. Ophthalmia externa diligenter distingui debet ab ea, quæ simul est & externa & interna: *interna* est inflammatio retinæ, quam nemo (quantum scio) descripsit; dabo itaque signum pathognomonicum, & in praxi utilissimum: nam si signa *externæ* ophthalmiæ adsint, viz. rubor, calor, dolorque, & nihil aliud visui se offerat, est solum ophthalmia *externa*; at si præter illa *externa* signa videantur ophthalmico oculis suis obversari muscæ in aere volitantes, pulvisve quilibet obscurus vagare, aliarumve

ferum incerta ſimulacra, tùm erit ophthalmia *interna externæ conjuncta*.
(*V. S. copioſa.*) Art. 1028. Nullus eſt morbus, qui natura ſua *venæſectionem* ſæpius poſtulet, quam ophthalmia. „ Et ex obſervatione „ quorundam Chirurgorum Gallicorum conſtat unam Arteriæ Tempo- „ ralis Sectionem plus valere ad inflammationem minuendam, quam „ duas vel tres iteratas venæſectiones.

Farrago ſententiarum.

(*Epidemica.*) Art. 1029. Interdum ophthalmia eſt *epidemica* & *contagioſa* ex aere inclementiori. Jn curanda ophthalmia aliquando apprime convenit *venæſectio* in pede ob majorem revulſionem. Ubi humores ſunt acriores & corroſivi, collyriis addenda ſunt remedia *fixa metallica*, viz. *tutia præparata*, *lapis calaminaris*, *ceruſſa ſacchar. ſaturni*, imprimis *flores Zynci*, & *flores Jovis*, quos *Barbette* inſigniter commendat. In levi inflammatione fruſtum *carnis vitulinæ* vel *bovinæ* applicatum morbum diſcutit. *Ettmull.*

(*Prognoſis.*) Art. 1030. Ophthalmia ab uno oculo ad alterum facillime, ac citiſſime frequenter tranſit. Tumor, ſicut aliarum partium *Phlegmones*, vel medicamentis diſcutitur, vel ad ſuppurationem & diſruptionem vergit, & exinde ulcera conſectaria, vel denique, quod peſſimum eſt, ex intempeſtivo & imprudenti frigidorum Topicorum ac repellentium uſu *gangrænescit*. Medici præſtantiores uno ore monent, ne topica in principio ophthalmiæ applicemus; multi enim cæci facti ſunt medicamentorum copia.

(*Ophthalmia ſcrophuloſa.*) Art. 1031. „ Ophthalmia frequentiſſime „ eſt *ſcrophuloſa*; quo in caſu præter *evacuantia* remedia *mercurialia* „ & *ſpecifica* exhibenda ſunt, item *millepedes* & *berb. euphraſ.* in cere- „ viſia infuſ. pro uſu communi per longum tempus; ſed præ omni- „ bus, quotcunque mihi hactenus innoteſcunt, *aquæ minerales cathar- „ ticæ*, quales ſunt *Ebesbamenſes* & noſtræ *Alfordenſes*, *Lidfordenſes*, „ *Holtenſes*, &c. diutius epotæ morbum hunc pertinaciſſimum ſubigunt, „ aut ſaltem inducias paciſcuntur; ut aliquoties obſervavi. Pro uſu „ externo collyrium ſequens, ℞. *Mercur. dulc.* ʒij. teratur in mortario „ lapideo affundendo *aq. roſ.* ℥ij. per 4. vices, & agitetur piſtillo fer- „ reo candenti toties calefacto. Prodeſt interdum *cataplaſma de pomis „ Fulleri*, & etiam fotus ſequens *Boyleanus*, ℞. *Flor. melilot. ſambuc. „ calend. ana* Mj. *ſem. lin. fœnugr. cymin. pſyl. cydon. ana* ℈ſs. *hord. „ parlat* ℥ſs. coq. in aq. font. & vin. canarienſ. ana p. æ. ad ℔j. „ pro fotu in doloribus magnis.

(*Virtus Æthiopis mineralis.*) Art. 1032. D. *Cheyne* in Tractatu ſuo de Arthritide teſtatur *Æthyopem mineralem* larga doſi bis in die ſumptum diuque continuatum ſpem Medici nunquam deſtituere in cura Ophthalmiæ inveteratæ, immo etiamſi *Scrophularis* ſit. p. 50.

Cataplaſma ſequens Ettmulleri in graviſſimis inflammationibus dolorem ſedare ſolet; ℞. *Pulp. pom. dulc. aſſat. q. v. alb. ovi unius cum ſacchar. cryſtal.* bene conquaſſat. *camphor.* gr. xij. miſce.

Stercus vaccinum more Cataplaſmatis tepidum ab animali oculo appoſitum Ophthalmiæ mederi dicitur. Ex Ephemer. Leopoldin.

Oedema.

(*Oedema.*) Art. 1033. Oedema oculi eſt inflatio ſive Tumor Oedematoſus in albo oculi, i. e. in tunica conjunctiva ſine coloris mutatione, valde prominens; eſt malum ſatis conſpicuum. Cum pruritu mor-

daci

daci plerumque incipit, tanquam locus ictus esset *spiculo apis vel culicis morsu*, frequentius in æstate quam hyeme accidit. *Banister.*

Art. 1034. „ Est etiam alia species Oedematis oculi minus recte a „ quibusdam authoribus sic vocati, quod nihil aliud est quam Emphy- „ sema in palpebris contingens: horum posterius frequentissime vidi, „ & etiam prius semel vel bis conspexi; sed hoc ad alium Articulum „ pertinet. (Art. 999.)

(*Curatio.*) Art. 1035. Ad hujus curationem ut recte fiat, præter alias appropriatas evacuationes *cucurbitulæ* cum scarificatione humeris sunt affigendæ; topica quod attinet, *fotus* ex discutientibus Vino & Aqua incoctis sunt proficui, ut etiam *Mucilag. sem. lin. & fœnugr. cum solutione Myrrh. & aloe in Aq. rosar.*

Hypopyon.

(*Hypopyon.*) Art. 1036. Hypopyon est *collectio puris sub cornea* (secundum *Kennedy* in ophthalmographia sua *inter corneæ laminas*) ab opththalmia vel contusione violenta plerumque ortum ducens. Intentiones curativæ sunt doloris sedatio & puris evacuatio per discutientia, *&c. Coward.* „ Si materia purulenta discuti nequeat, ipsa cornea „ lanceolæ mucrone caute & prudenter aperienda est, quæ operatio „ periculo vacat, neque semper post se cicatricem fœdam relinquit. „ Incisione facta, & pure expulso oculus eandem medicationem postu- „ lat, ac in vulneribus oculorum vel post cataractæ detractionem.

Phlyctænæ.

Cowardi sententia.

(*Phlyctæna quid.*) Art. 1037. Phlyctænæ sunt ulcera nunc in adnata, nunc in tunica cornea emergentia, velut tot minimæ vesicæ aqua repletæ, quales solent aquæ ferventis in aliquas corporis partes affusione excitari, vulgo apud *Anglos Blysters in the Eyes* appellantur, & instar *granorum millii* apparent, & cum usitatius ab acri & corrodente humore producantur, vehementem dolorem & lancinationem pariunt. „ Hæ pustulæ in tunica cornea *albidæ* sunt, in adnata rubescentes.

(*Indicationes curativæ.*) Art. 1038. Præmissis rite evacuantibus, *discutientia & exsiccantia* conveniunt, quæ varianda sunt, prout morbus sit in augmento, statu, vel declinatione. „ Detergendæ sunt Phlyctænæ cum *melle rosar. addito pauxillo unguent. Ægyptiac. vel cum pulvere nicotianæ* (cum cautela usurpato.) Post detersionem sanandæ & exsiccandæ sunt cum *Collyrio ex Aq. plantag. & Trochisc. Alb. Rhas. Kennedy.*

Anthracosis.

(*Anthracosis.*) Art. 1039. Anthracosis sive Carbunculus oculi est Tuberculum gravissimum in oculo ex inflammatione nascens, & ad Ophthalmiam referri potest.

Synchysis.

(*Synchysis.*) Art. 1040. Synchysis est humorum oculi confusa admixtio ab ictu, vulnere, vel contusione violenta, vid. vulnus seu contus. oculi.

Pterygium.

Ettmulleri sententia.

(*Morbi descriptio.*) Art. 1041. Pterygium, vel (Latinis) Unguis, seu oculi pannus, est tunica quædam præternaturalis ab uno oculi angu-

li angulo, frequentius interiori, enata; quæ successive accrescendo tandem ad pupillam pervenit, interdum est tenuis, albida, interdum crassior, & carnosior, aspera, dolorosa, imo cancrosa, quæ non est attingenda.

(*Curatio.*) Art. 1042. Commendatur ablutio oculorum cum proprio *lotio* matutino; usurpanda sunt remedia *abstergentia*, ut *saccharum cand. os sepiæ, crocus, vitrum*, vel *butyrum Antimonii*, succus *chelidon. maj. vitriol. alb.* In malo pertinaciori tuto confugiendum est ad *Mercur. sublimat.* item *succus formicarum rub. express.* & cum aq. ophthalmica appropriata permistus commendatur.

(*Differentia.*) Art. 1043. Ungulam oculi distinguere solent in *membranosam, varicosam & adiposam*; membranosa, alias panniculus appellata, est excrescentia carnosa ac nervosa, quæ operationem valde dubiam & incertam admittit; nec tractabilior est secunda species cultro tentanda, propter insignem venarum dilatationem & turgescentiam; ultimam adiposam scilicet coloris albicantis & substantiæ quodammodo pinguis, reliquis duobus benigniorem tuto extirpare licet, de operatione consulantur *Author*, ut etiam *Celsus*.

(*Curatio & Prognosis.*) Art. 1044. Si Pterygium sit recens, *ærugine, alumine usto, sacchar. cand.* &c. absumi potest; fel animalium fere omnium valde commendatur. Pterygium revera est malum periculosum & curatu difficillimum; est etiam frequenter contagiosum ab uno oculo in alium transiens & fere semper metus est, ne cancrosum evadat.

Proptosis.

(*Proptosis.*) Art. 1045. Proptosis seu Straphyloma est revera *Hernia oculi* & isto nomine designari debet: disrupta enim tunica cornea quocunque accidente uvea seipsam protrudit, Tumorem vel R*amicem* faciens, qui a similitudine aliquali rerum quarundam varia apud Græcos sortita est nomina, uti *Straphyloma, Melon, Helos, Myocephale*, &c. (Vid. Art. 1069.)

(*Curatio.*) Art. 1046. Quoad curam in principio haud incongruum erit experiri quid valent *Collyria astringentia*, si ex horum usu spes frustretur, ad chirurgicam operationem accedendum est, nimirum ad evacuationem humoris aquei per *paracentesin*, quæ periculo vacat; iste enim humor de novo supplebitur, & vulnusculum curatu non est difficile.

Rhexis.

(*Rhexis.*) Art. 1047. Rhexis est Tunicarum oculi ruptura *cum humorum effluxu à vulnere*, contusione violenta, vel ingenti exulceratione orta, cæcitatem perpetuam inducit, si humores omnes emanarunt. Nihilominus vero Globus oculi in hoc casu quandoque humore aquoso replebitur, utcunque tamen haud usque ad dimensionem naturalem: in hoc statu oculo artificiali vitreo deformitas eleganter resarcitur. Si solus humor aqueus reliquis in oculo manentibus effluxerit, natura frequenter hunc denuo suppeditat, & oculi pulchritudo ac visio conservantur.

(*Curatio.*) Art. 1048. In hisce gravissimis oculorum læsionibus semper convenit *venæsectio* quam ocissima, item *enematum* injectiones, & in vulnus vino rubro cum exiguo melle prius ablutum, instillandus est *sanguis columbinus* ex animali vivo, vel mixtura ex *melle rosarum vitell. ovor. & lacte muliebri* adhiberi potest, & superimponendæ sunt linteæ *albumine ovorum cum tantillo albumine bene agitato imbutæ*. Post hujusmodi medicationem aliquandiu continuatam *Collyrium ex Myrrh. Aloe & Croc. in Aq. Rosar.* usui erit.

Oule sive Cicatrix.

Cowardi sententia.

(*Albugo quid. Varietas & prognosis.*) Art. 1049. Albugo seu Leucoma est macula corneæ albescens; quo latior & crassior est, eo magis visum obscurat, & quo magis corneæ superficiei incumbit, eo magis albicat, & quo propius ad nigredinem vergit, eo altius suas egit radices, & vix curabilis existit. Quæ e *cicatrice* relicta exoritur difficillime dissipatur, quæ *ophthalmiam* sequitur, frequenter sua sponte facessit.

(*Curatio.*) Art. 1050. Totus curationis cardo in *emollientibus*, *resolventibus*, seu *discutientibus*, vertitur, quæ tamen cum summa cautela sunt usurpanda. Pro *cicatricibus* tollendis *topica* acriora, imo *catheretica* aliquando prudenti manu adhiberi debent, & primo tentanda est via lenioribus, & postea ad fortiora licet devenire. ℞. *Rad. althæ.* ℥j. *folior. malv. euphrag. chelidon. maj. ana* M j. *sem. lin. fœnugr. ana* ℥iij. *flor. melilot.* p. j. coq. in aq. font. q. s. ad ℔ij. hujus decocti vapor oculis apertis calide excipiatur frequentissime. Mallem ego in his oculorum medicamentis utendis formam *fomentationis*, quam *vaporis* commendare, præcipue si eidem decocto, dum calescat, pauculas *salis* seu *spiritus alicujus volatilis* guttas instillaveris, quod tum forte prodesse poterit, nisi nimiam affuderis spirituum quantitatem, quæ oculorum tunicas feriat, & irritet. Alii utuntur *sacchoro cand. in aq. fœnicul. seu euphrag. solut.* *succus fœnicul. vel chelidon.* cum guttulis aliquot *balsam. Peruv.* potenter albuginem discutit, inquit *Riverius*. Sequens ex *Riverio* feliciter expertus sum, ℞. *Aq. ros.* ℥iv. dissolve in ea paululum *salis armoniac.* ita ut linguam feriat, deinde imponatur in vase aurichalceo, donec *cæruleum* colorem acquirat. *Fella animalium* præcipue *lucii piscis*, succus *chelidon.* &c. sunt remedia calida & acria, ideoque convenit ea excipere mucilaginibus *gum. tragacanth. sem. cydon.* &c. vel cum pulv. *Trochisc. alb. rhas.*

Ettmulleri sententia.

(*Pro cicatrice in oculo. Remedia aliquot. Scarificatio Oculi.*) Art. 1051. Albugo seu Leucoma est cicatrix albida post variolas vel alia ulcuscula in oculo. Pro nubecula & albugine delenda conveniunt *fel anguillæ*, *ol. papyri*, *succ. chelidon. maj. aq. saphirin. mercurius sublimatus.* „ Solemne est apud Chirurgos Gallicos ad vitium amovendum „ operationem instituere, quam vocant *scarificationem oculi*. Instru- „ mentum ad hoc opus perficiendum quod *Scarificatorem* nominant, fit „ ex aristis hordeaceis, N. xx. vel xxv. puta, ad instar penicilli col- „ ligatis; cum hujusmodi autem scopis sive verriculis oculum abra- „ dunt quandoque usque ad effusionem exigui sanguinis, alternis vel „ tertiis forsan diebus idem repetendo ad quartam, quintam vel plu- „ res vices; finita in hunc modum singula scarificatione oculum „ cum aqua tepida multoties abluunt, imo fere continuo per totum „ diem, & deinde noctu pulpam pomi assati applicant: atque hæc „ est scarificationis methodus; accuratiorem vero hujus operationis „ rationem, non modo in hoc vitio, sed etiam in quibusdam aliis „ oculorum affectibus vernaculo sermone evulgandam brevi, ut opi- „ nor, exspectare licet.

Hyposphagma.

(*Hyposphagma.*) Art. 1052. Hyposphagma sive *suggillatio* oculi est sanguinis ex ictu vel lapsu, ruptis aut contusis vasis, vel alio modo apertis,

apertis, in oculorum tunicis adnata, vel cornea, in easdemque effusio, colore primum rubeo, postea livido vel nigro. Cui malo & hoc accidit, si corneam magis occupet, objecta omnia colorem ad rubrum vergentem præ se ferunt; nam & ad corneam venulæ porriguntur, ea parte, qua iridem spectat; & ex vicinis vasis sanguis in eam effundi potest.
(*Curatio.*) Art. 1053. Si malum sit ingens opus est venæsectione & purgatione, & topica debent esse *discutientia*. *Galenus* in initio fotum usurpat ex decocto *Fœnugræci* & *Meliloti* & postea *astringentia*. *Sennertus*. In oculorum suggillationibus optimum est sequens cataplasma, ♃. *Rad. symphyt. maj.* ℥vj. *sigil. Solomon.* ℥ij. *flor. sambuc.* ℥iß. *farin. fabar.* ℈j. coq. in q. s. aq. font. *Decoctum* sit pro fotu, & ex *radicibus*, &c. f. cataplasma.

Cataracta.

Cowardi sententia.

(*Definitio.*) Art. 1054. Suffusio sive cataracta est pupillæ obstructio ab opaco aliquo interposito inducta, quæ visum minuit, aut extinguit.
(*Causæ.*) Causæ hujus affectus sunt ut plurimum obscuræ, aliquando tamen evidentes, uti contusio, nimis assidua ad lucernam lectio, balneorum usus inordinatus, & in genere quicquid fluxionem ad oculos promoveat; *epiphora* nonnunquam in *cataractam* transit.
(*Differentiæ.*) Differentiæ suffusionum sunt variæ, nempe 1. ratione crassitiei vel tenuitatis materiæ, ex qua pellicula constat. 2. ratione coloris, an alba sit, vel nigra, citrina, vel viridis, aut subfusca. 3. a situ, num etenim uveæ, num corneæ propius adhæreat; Certum enim est cataractam semper inter *uveam* & tunicam *scleroticam* contineri, in quo nunc humore aqueo, instar syndonis, innatare & fluctuare videtur, nunc firmiter tunicis, præsertim uveæ, adhærescere.
Art. 1055. Suffusio in initio discuti potest, ut multi fidei integerrimæ authores testantur.
(*Curatio. Regula de Cataractis.*) Suffusio nigra, nec medicamentis, nec acu curabilis est. Sequens est optima regula de cataractis, scilicet; *si quando videatur accrescere, & discutientium medicamentorum vires excedere, sufficienti temporis serie permittatur callescere, donec acui depositoriæ idonea naturaliter reddatur.*
(*Operatio.*) Modus operationis perficiendæ unicus est; intrudendo scilicet acum depositoriam per adnatam & corneam e minoribus oculorum angulis versus nasum, & cataractam eadem involvendo, tandemque ad oculi basin deponendo, ut ibidem resideat, seu leni manu figatur. Post hæc usitatum est, quietem per plures dies patienti imperare vel in lecto vel extra, & *stypticis* aliquibus seu medicamentis *agglutinantibus* oculum male affectum obducere.
(*Post operationem quid faciendum.*) Art. 1056. „ Statim post operationem simul ac acus oculo evulsa fuerit, instillandæ sunt guttæ „ aliquot *sanguinis columbini* a vivo animali, & toti oculo superim„ponantur linteæ duplicatæ *albumine ovorum cum frustulo aluminis* „ *conquassato & tantillo melle rosaceo bene irrigatæ.*
(*Prognosis.*) Art. 1057. „ Suffusio, quæ a morbo aliquo graviori, a per„tinaci cephalalgia, vel a contusione violenta ortum duxerit, est omnium „ longe pessimæ indolis. Suffusiones, quæ sunt viridis, vel cineritiæ, item

quæ

„ quæ ferri rubiginosi, margaritarum vel testudinis marinæ colorem „ referunt, acu curabiles sunt: e contra suffusiones nigræ vel flavæ, „ item cretæ, plumbi, mali citrei colore similes, non attingendæ „ sunt. Præter colorem, ratio etiam habenda est substantiæ, & consi- „ stentiæ suffusionum, quæ a fricatione oculi palpebris operti digno- „ scendæ sunt; frictio enim oculi cum digito suffusionem reddit la- „ tiorem & extensiorem cum vel sine disruptione; si autem pristinam „ figuram statim recuperat sine disruptione, operationem fausto even- „ tu successuram esse sperare licet: sin vero ex frictione suffusio in „ partes & frusta desiliat, operatio nullatenus molienda est, sed cun- „ ctandum est, donec suffusio firmior & maturior evaserit. „

(*Notæ quædam.*) Art. 1058. „ De operandi modo alibi dictum est „ (Art. 1055.) sed in ipsa operatione quædam adnotanda occurrunt, „ ibidem minus memorata. In cataractis adhuc imperfectis interdum „ simul ac acus infigitur, statim oculus *inundatione humoris lactei im-* „ *pleri* videtur, quem ab ipsius cataractæ vesiculis acu sauciatis pro- „ venire credibile est. Quandoque oculus acu introducta *cruore plenus* „ conspicitur. Alias intromissa acu *cataracta statum duplo grandior* „ augeri videtur, *tuberosis ostrearum testis* (*vel spermati ranarum in* „ *paludibus*) quodammodo similis. Hæc accidentia saltem ad tempus „ operationi impedimento esse solent. Cataractæ nonnullæ, utcunque „ aspectu benignæ ac pulchræ ante operationem conspiciuntur, sunt „ tamen adeo *tenaces ac rigidæ*, ut acui depositoriæ obtemperare „ omnino respuant, & quoties infra detruduntur, toties iterum assur- „ gunt. Aliæ etiamsi septennes vel octennes fuerint, sunt tamen *molles* „ *tanquam gelatina*, atque ita vim acus eludunt. Aliæ *Uveæ* tam firmiter „ adhærent, ut acu separari nequeant, atque hæ sunt omnium pessimæ ab „ ictu vel contusione violenta ortum plerumque ducentes. Quod ad acci- „ dentia antedicta, nimirum *humoris lactescentis*, *cruoris*, &c. in operatione „ contingentia attinet, octiduo vel noniduo plerumque sponte evane- „ scere solent, reliquiæ tamen quædam aut fragmenta interdum ma- „ nere possunt. Post operationem visio quandoque statim, sed fre- „ quentius circa nonum diem aliquatenus succedit, at non perfecta „ & fortis ante duas vel tres septimanas, vel forsan tot menses præ- „ teritos expectanda est. *Banister & alii*. „

Pitcarnii sententia.

(*Error Riverii*, *Plempeii*, *&c.*) Art. 1059. Signum pathognomoni-cum a *Riverio*, *Plempeio*, & aliis traditum suffusioni nullatenus convenit, nempe affirmant suffusionem tum ingruere, cum varia simulacra ante oculos volitant, pili, araneæ & similia, quæ apparitiones ex omnim opinione, si perpetuo offerantur, est vera & legitima suffusio: has apparitiones ascribunt corpusculis humori aqueo innatantibus, quæ cataractam efformant; verum naturam oculi ignorant: Nam corpuscula humori aqueo innatantia nullum sensum in retina depingunt; imo ea quæ corneæ exteriori adhærent, nullam sui in retina picturam exprimunt, nec cicatricis corneæ ulla est imago, neque ob eam vel eas (si plures sint) ullæ rerum obvolitantium fiunt apparitiones: Ea enim est concavitas retinæ, ut ad objectum in ea depingendum, hoc est ad congregandos in uno ejus puncto omnes radios, e quovis objecti puncto emissos, debeat objectum visibile removeri a retina ultra distantiam corneæ a fundo oculi. Hinc sequitur, si incipienti cataractæ conjungantur etiam simulacra muscarum &c. tum oculi etiam *Gutta Serena* laborant.

Farrago sententiarum.

(*Prognostica signa aliquot.*) Art. 1060. Si suffusio sit profunda, & pupilla angusta appareat; intra sex menses plerumque confirmata evadit. Oculo digito compresso suffusio nonnihil diffluens & latior facta, & postmodum ad pristinam magnitudinem revertens nondum matura est; si vero nullam patitur mutationem discuti potest. *Riverius.* Si oculus suffusione affectus soli obversus nullam possit lucem percipere, frustra est omnino operationis periculum facere; est etenim cataracta cum *Amaurosi* conjuncta, quod malum est incurabile. *Barbette.*

(*Opacitas humoris crystal.*) Art. 1061. Cataractam revera ut plurimum nihil aliud esse quam *opacitatem præternaturalem humoris Crystallini* videre licet Transact. Philosoph. N. 373. Et hanc fuisse opinionem plurimum Chirurgorum Gallicorum, viz. *Maître Jean, Antoine, Brissau, Heister,* &c. ex horum authorum lectione plane constat; Cataractas autem membraniosas rarissime occurrere fere omnes consentiunt. vid. Artic. subseq.)

Glaucoma.

(*Glaucoma.*) Art. 1062. Glaucoma est mutatio humoris crystallini in glaucum colorem humore crystallino per exsiccationem condensato. *Oribasius in lib.* viij. *cap.* 47. dicit, Glaucoma & suffusionem veteres unum eundemque morbum esse existimarunt. *Paulus Ægineta* idem asserit. Valde curiosæ sunt disquisitiones *Gallorum de distinctione inter suffusionem & Glaucoma. vid. Acad. sci.* Vol. XII. p. 47. *item* Vol. XXII. p. 36. *&c.* Posteriores tamen *Græci proprie Glaucoma saltem pro humoris crystallini in glaucum colorem mutatione accipiunt.* Quod ubi fit, visio impeditur; nam humore isto pelluciditate spoliato species visibiles *ad retinam* perfecte transferri nequeunt. Cognoscitur hoc malum, quod citra pupillam insignis & profunda apparet albedo, & omnia tanquam per fumum aut nebulam videntur. A cataracta ergo distinguitur, quod *albedo profundior* appareat, in cataracta *in ipsa pupilla & fere juxta corneam. Sennertus.* (vid. Art. præcedentem.)

Situs Humoris Crystallini vitiatus.

(*Situs humoris Crystallini vitiatus.*) Art. 1063. Est & aliud vitium humoris Crystallini, viz. *Situs naturalis mutatio*, ubi, scilicet, latiore sua parte, quæ lentis majoris instar compressa est, Pupillæ foramini non recta opponitur, sed vel sursum declinat, vel deorsum, ad latera: & quidem si Crystallinus humor situm mutet in uno oculo, in altero vero naturalem retineat; vel si ambo difformiter situm mutent, ita ut alter sursum, alter deorsum, vel ad latera vergat, res geminatæ apparent; *mutatur enim planum*, ut loquuntur optici: hic affectus, sicut antecedens, est omnino incurabilis. *Sennertus.*

E P I P H O R A.

Cowardi sententia.

(*Epiphora quid.*) Art. 1064. Epiphora est præternaturalis oculorum defluxio, quæ *Anglis* sonat *a Rheum in the Eyes*; humore scilicet seroso acri fere continuo depluunt oculi genas excoriante.

(*Curatio.*) Art. 1065. Intentiones curativæ sunt 1. humoris peccantis alio derivatio *per venæsectionem, cucurbitulas, vesicatoria, cathartica,*

ca, &c. 2. acrimoniæ per remedia idonea correctio, quæ plerumque vino *chalybeato amaro* feliciter peragitur; aliquando vinum simplex liberaliter epotum epiphoram sanat (præcipue non assuetis idem bibere), & postremo, præmissis recte prædictis evacuationibus & alterantibus, *topica astringentia* adhibere licet.

Pitcarnii sententia.

(*Oculorum catarrhus; ejusdem curatio.*) Art. 1066. Epiphora est quasi species *catarrhi* in glandulis oculorum. Præmissis universalibus usurpandi sunt *fotus astringentes*, *linimenta*, & *collyria*, &c. Cataplasma sequens ex *Platero* egregias habet vires, ℞. *Pulp. pomorum acidorum* (vulgo vinos. dict.) *in aq. ros. macerat.* ℥ij. *mucilag. sem. fænugr.* ℥ß. *album. unius ovi. lapid. hæmatit.* ʒß. *cort. granat.* ℥j. *ol. ros.* q. s. m. f. Cataplasma tepide applicandum.

Farrago sententiarum.

(*Aq. ophthalmica præcellens.*) Art. 1067. Epiphora antiqua, & quæ senibus accidit, difficulter curatur, imo frequenter in *fistulam lacrymalem* degenerat. Remedia in principio debent esse blande *astringentia* & postea *siccantia*; *lapis calaminaris* est singularis. Aqua ophthalmica sequens ex *Hoffmanno* valet fere in omnibus oculorum affectibus usque ad miraculum ℞. *Vin. Rhenan. Aq. plantag. rosar. ana* ℥iij. *tut. præp.* ℥ij. *myrrh. elect. pulv.* ʒiß. coq. ad tertiæ partis consumptionem sub finem in nodul. suspend. pulv. *virid. æris.* ℈j. *camphor. gr.* viij. colatura sine expressione sit pro usu; utilissima quoque est *aq. sapphirina*, item *collyrium certum.*

(*Rheuma oculi.*) Art. 1068. Huc pertinet, si non idem sit, Rheuma sive *fluxus Oculi*, *vel delacrymatio*, quod est serosorum vel tenuium humorum ab oculo profluvium, sine insigni inflammatione: a *Fistula lacrymali*, *vel ab ungula* male curata quandoque oritur, & tunc prorsus incurabilis existit; vulgo vocatur *a Weeping Eye.*

Proptosis.

(*Proptosis.*) Art. 1069. Proptosis est exitus oculi fere ex orbita, ex contusione, &c. vid. contusionem Oculi & Vulnera Art. 1052. 1073. huc referri potest bubulophthalmia, magnus oculus, sive oculi valde prominentes, vulgo *Gogle Eyes*, a naturali conformatione oriundi. Quomodo ab alio morbo eodem nomine insignito differt. vid. Art. 1045.

Atrophia.

(*Atrophia.*) Art. 1070. Atrophia oculi, sive imminutio, profunditas vel macies oculi, est quando omnes oculi partes imminuuntur & contabescunt. Nusquam hunc morbum, ut memini, tanquam *particularem* inveni, nisi a tabe universali provenientem; *Celsus* vero & alii hunc agnoscunt; adeo infrequenter, ut opinor, contingit, ut peculiarem medelam vix postulet; ad hanc classem pertinet *Microphthalmos*, sive parvus oculus, *The Pink Eye or the Pig-Eye* a naturali conformatione ortus.

Mydriasis.

(*Mydriasis.*) Art. 1071. Mydriasis, sive *Pupillæ Dilatatio*, est cum foramen illud, quo uvea tunica ad species visibiles admittendas donata est, ita præter naturam versus iridis circulum ampliatur, ut visio hac de causa lædatur. Objecta visibilia grandiora apparent & minus distincta: alia est *nativa*, alia *adventitia*, prior est incurabilis; si a siccitate oriatur, humectantia indicantur. Interdum est *guttæ serenæ* prodromos.

Meio-

Mejopis.

(*Mejopis.*) Art. 1072. Mejopis, sive *Pupillę Angustia*, est malum præcedenti contrarium; nimirum cum pupilla angustior est quam naturaliter esse debet. Hi affectus insanabiles sunt.

Plege.

(*Plege.*) Art. 1073. Oculorum vulnera, sive a punctura, incisione, vel contusione sunt periculosissima. Omni arte fluxus humorum exhibendus est, *viz.* venæsectione, hirudinibus, *&c.* & febris supprimenda testaceis, emulsionibus, *&c.* Interim remedia externa sunt ante omnia *Sanguis columbinus e vivo animali in oculum vulneratum instillatus*, *aq. hordei & mel rosar. pro collyrio*, *oxyrrhodium* i. e. *acetum, in quo fol. ros. rubr. incocta fuerint cum albumine ovor. conquassat.* pro defensivo. Sequens cataplasma habet *Turner.* Art. *Chirur.* p. 370. Vol. I. ℞. *Fol. ros. rubr. sambuc. ana* Mj. *coq. in q. s. lact. vaccin. colatur.* ℔ß. *add. mic. panis alb. q. s. ut reducatur leni coctione ad debitam consistentiam sub finem addendo vitellum unius ovi cum tantillo croco minutim scisso, f. cataplasma* subtepide applicandi, illinendo prius palpebram tumefactam cum *ung. sambucin.* consulatur author loco citato.

Elcos.

(*Elcos.*) Art. 1074. Ulcera in tunica conjunctiva vel cornea, a quacunque causa oriantur, a vulnere, inflammatione, a variolis vel combustionibus, &c. periculosa sunt, & aliquando curatu difficilia, & semper metuendum, ne opacam cicatricem post se relinquant.

(*Curatio.*) Artic. 1075. Quoad curam, materia ad oculum fluens divertenda est & evacuanda, sordes detergendæ, dolor, si adsit, mitigandus, & nativa oculi temperies restituenda & conservanda. Detergentia & exsiccantia sunt usurpanda, lenia tamen & temperata, sine asperitate & mordacitate. Ad ulcera detergenda (inflammatione, si adsit, prius penitus sublata) vix datur præstantius remedium quam *aq. ophthalmica sapphirin. Bat.* & deinde *collyrium ex sarcocol.* in cap. de ophthalmia laudatum, & postremo *collyr. tum trochis. alb. rhas. cum camphora*, *sacchar. saturn. vel lap. calamin. pręp.* &c. oleum ovorum valde commendatur.

(*Species varię.*) Art. 1076. D. *Banister* a priscis medicinæ scriptoribus octo vel decem species ulcerum in oculo accidentium enumeravit, ut *ulcus rotundum*, *inustum*, *sordidum*, *depascens*, *cancrosum*, &c. Sed distinctio nimis subtilis videtur. Verum enimvero notatu dignum est ulcus istud, quod *Gręci Peribrosin* nominant in Angulo oculi cum pruritu vix tolerabili conjunctum. Sequens medicamentum ab authore valde comprobatur. ℞. *Mucilag. sem. cydon. lin. in aq. plantag. & parietar. extract. ana* ℥j. *vitriol. alb. in aq. rosar. salut.* ʒß. *vitriolum album est antidotus ad pruriginem.*

Cowardi sententia.

(*Prognosis, & curatio ulcerum ocularium.*) Art. 1077. Omnia oculorum ulcera sunt periculosa & curatu difficillima. Totus curandi cardo in usu *detergentium* & *exsiccantium* vertitur, quibus tamen sæpissime addi debent *lenientia* sive *anodyna*. Non differt horum ulcerum ab aliorum curatione methodus tractandi, nisi quod ob teneritudinem & insignem partium usum cura non vulgari suscipienda sint. Porro his in casibus conveniunt *agglutinantia* cum *detergentibus* mixta; inter quæ liquorem ex ovo cocto & indurato sacchari cand. q. s. repleto in cella vinaria extillantem maxime commendat *Riverius*; quod medicamentum, si magis *abstersivum* desideres, addito *myrrhę puverisatæ* pau-

pauculo ſaccharo cand. ſupra præſcripto, magis proficuum reddetur.

Paralyſis.

(*Paralyſis.*) Art. 1078. Paralyſis oculi eſt affectus muſculorum ocularium paralyticus, ex quo motus vel penitus amittitur vel multum impeditur. Eſt malum, uti credo, rariſſime contingens; utcunque nihil habet in ſe peculiare a paralyſi aliarum partium diverſum quoad theoriam vel therapiam.

Strabiſmus.

(*Strabiſmus.*) Art. 1079. Strabiſmus ſeu ſtraboſitas eſt oculorum unius vel utriuſque reſpectu ad ſe invicem diſtortio, ſive *obtutus tranſverſus*, vulgo *a Squinting.* Ex inæquali muſculorum ocularium exercitio provenit. Infantes hunc affectum facile contrahunt; interdum ob incuriam nutricum, quæ malo ſitu ad feneſtram cunabula diſponunt. Adoleſcentes quoque interdum in eum incidunt, vel a vitioſa oculorum praxi, vel a contagione, dum alios hoc morbo affectos intuentur.

(*Curatio.*) Art. 1080. Strabiſmus difficillime curatur; ſi a cunabulis perperam verſus feneſtram locatis ortum duxerit, mutanda eſt eorum ſituatio. *Paulus Ægineta* ad hoc vitium emendandum larvam machinatus eſt, & faciei adaptavit, ita ut per duo foramina recta tantum antrorſum liceret proſpicere. Ego ad adoleſcentulum quendam generoſum ſtrabiſmo affectum accerſitus, ſtatim ac intellexi unum tantum oculum affici, conſului, ut *ſanus ſubligaculis probe claudatur* per duas ſeptimanas, quo facto alter oculus omnimodorum motuum liberrimus protinus integre ſanatus eſt, & in futurum cum altero motus ſociales recte ſervavit, & nunc elapſis aliquot annis ſine recidivatione juvenem eleganti forma præditum in bonum virum evaſurum fore ſpero.

Enchantis.

(*Enchantis.*) Art. 1081. Ex curatione unguis vitia naſcuntur, quæ aliis quoque ab cauſis oriri ſolent. Interdum fit in Angulo parum ungue exciſo, vel aliter, tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur: ἐγκανθίς Græce nominatur. Excipi Hamulo, & circumcidi debet: hic quoque diligenter temperata manu, nequid ex ipſo Angulo abſcindatur. Tum exiguum linamentum reſpergendum eſt vel cadmia, atramento ſutorio, *&c. Celſus.*

(*Curatio.*) Art. 1082. „ Enchantis eſt excreſcentia carnoſa in majori oculi angulo carunculæ lacrymali adhærens: ſi mollis & laxa „ fuerit, *Alumine uſto & ſaccharo cand.* deleri poteſt; ſin vero tumor „ ſit durior, & grandis filo per medium tranſmiſſo detinendus eſt, & „ forcipe abſcindendus, & vulnus tinctura myrrhæ & melle roſaceo „ fovendum. „ *Kennedy.* „ In operatione ſuſcipienda cavendum eſt, „ ne *glandula lacrymalis* nimium lædatur, exinde enim fluxus oculi „ perpetuus continuo in genam depluens ſupervenire ſolet, quemad„ modum in fiſtula lacrymali male curata plerumque accidit. „ Vid. „ Art. 1068.

Fiſtula Lacrymalis.

Cowardi ſententia.

(*Morbi nomina & deſcriptio.*) Art. 1083. Anchylops, Ægilops, & Fiſtula lacrymalis apud authores promiſcue uſurpantur; ægilops vero

est tumor (vel potius ulcusculum) carunculæ majoris ad internum oculi canthum anchylops nominatur, cum adhuc nondum sit ulcerosus; fistula lacrymalis proprie appellatur, quando ulcus sinuosum ibidem efformatur; compressione digiti liquor e cantho ovi vitello similis, & foetorem emittens extillat; humor corosivus viam facit, aut invenit, unde meatus colatorii nimis patentes facti, perpetuo stillicidio vexantur: imo frequenter os *ethmoideum* penetrat, erodit, & ad *cariem* miserabilem deducit; in quo statu non nisi *cauterio* actuali curabilis est, hujusmodi fistula frequenter cancrosa evadit, & tunc *Riverius* monet remediis non esse attingendam.

(*Curatio.*) Art. 1084. Cura est totaliter chirurgica, nisi quod intus dari possunt pauca *evacuantia* & remedia quædam humorum acrimoniam *destruentia*, præcipue *mercurialia*, & decoctum *e lignis*. In initio si anchylops adhuc sit, *repellentia* maxime proficua sunt, ut suppuratio præveniatur; huic usui inserviunt *refrigerantia*, *astringentia*, & *vitriolica*: Si vero nec refrigerantibus repelli, nec resolventibus discuti poterit, quin ad suppurationem vergat, aperiendus est abscessus, & *detergentibus*, ac *cicatrizantibus* secundum artem tractandus. Alii sunt qui curam ægilopis moliuntur *instrumento chirurgico*, per os nasi tramitem perforando, quo liquor perpetuo extillans per nasum evacuetur. „ Sed graviter errant, qui existimant *perforationem* hoc „ commodum præstare, ut materia per os effluat; foramen enim os- „ sis a carne ex ipso pullulante brevi obstruetur. Os non est perfo- „ randum nisi præsente maxima ipsius corruptione, quæ perveniat us- „ que ad cavitatem internam ipsius nasi; sola siquidem ejus superfi- „ cie corrupta sat fuerit partem læsam scalpro abradere, euphorbium „ inspergere, &c. præmitti debet *setaceum*, quod tanti est momenti, „ ut inveteratam fistulam lacrymalem sine hoc præsidio vix curari „ posse in aliquibus observaverim. *Hercules Saxon.* & *Hildanus.* „

Visus Hebetudo.

Cowardi sententia.

(*Hebetudo visus.*) Art. 1085. Hebetudo visus est caliginosus videndi modus, cum objecta nebula velut tenui obvoluta apparent; primus est hic status ingruentis mali pejoris, nisi præveniatur, prodromus; & *cataractam* aliquando ob incuriam patientis, aut inscitiam medici inductam præcurrit.

(*Unde.*) A statu sanguinis viscido & pituitoso oriri potest, vel a spirituum animalium penuria, vel ab humoris in oculo defectu, vel ex mala partium conformatione.

(*Curatio.*) Art. 1086. Ad hanc oculorum hebetudinem discutiendam indicantur remedia, quæ sanguinis lentorem tollunt & quæ spirituum animalium penuriæ occurrunt. Quandoque convenit *venæsectio*, & deinde *catharticum cum calomel.* exhibere. *Millepedes* inter specifica recensentur; *salia volatilia* & *deobstruentia* in sanguinis lentore mira præstant; salivationem per *masticatoria*, potius quam *tabaci* fumo, excitatam prodesse autumo; *cerevisia oxydorica pharm. Bat.* propinari potest; *collyria vitriolata* & *astringentia* sunt vitanda; convenit *aqua ophthalmica sapphirina Bat.* In genere duæ regulæ ad visum utilissimæ, licet non usquequaque sufficientes, statuantur.

(*Duæ regulæ ad visum prolongandum.*) 1. Ut mane quolibet, nullo habito

habito ad tempestatem respectu, *frigida* caput, tempora, & pone aures alluamus. 2. Ut a *calidis* & *piperatis eduliis*, nec non *potulentis spiritosis*, quantum fieri possit, abstineamus.

(*Euphrasiæ vires.*) Art. 1087. „ Euphrasia quoquo modo sumpta, „ seu in pulverem redacta, & cum vino albo pota, seu per se sola „ masticata & deglutita, seu in vino vel cerevisia infusa, seu in a- „ qua ad modum theæ, seu succus ejus expressus, *videndi facultatem* „ *mirifice roborat & adauget, debilem aut amissam reparat & restituit.* „ *Arnoldus de Villa nova & alii.*

Gutta Serena.

Cowardi sententia.

(*Definitio.*) Art. 1088. Gutta serena, seu Amaurosis est visus abolitio, sine ullo sensibili vitio in oculis apparente, ab obstructione *nervi optici* orta, influxum spirituum animalium prohibente. Quæ a causa quacunque subitanea exoritur facilius curatur, quam cui deplorabile illud infortunium obrepit. In vera amaurosi pupilla nigrior & amplior solito apparet, sed non semper, & gravitas supercilia premit.

(*Curatio.*) Art. 1089. Quoad therapiam post universalia (ubi indicantur) medicamentis *volatilibus*, *antiscorbuticis*, *chalybeatis*, *mercurialibus*, *cephalicis*, & *nervinis* cura tentanda est; vix aliquid sperandum est a *topicis*; si aliquibus utamur, debent esse *discutientia*.

Pitcarnii sententia.

(*Signum pathognomonicum.*) Art. 1090. Si nullis ophthalmiæ signis apparentibus, muscæ aut araneæ & similia oculis obversari videntur, signum est *pathognomonicum* guttæ serenæ nascentis.

(*Curatio.*) Art. 1091. Curatio hujus affectus medicamentis *mercurialibus* tentanda est, imo *salivatione* & decocto *guajaci*.

Art. 1092. „ Tutiora sunt *purgantia* (inquit *Ettmullerus*) quam *vo-* „ *mitoria*; conveniunt *sudorifera*, maxime *sassafras* & *euphrasia*, *junip.* „ *rosmarin. millepedes*, *masticatoria*, &c. "

Myopia.

(*Myopia.*) Art. 1093. Myopia, sive luscitio, est propinqua visio, quam *nos Angli* vocamus *Purblindness*; a naturali conformatione oritur; qui autem oculos ita formatos habent, nunquam cæcutiunt, neque conspicillorum in extrema senectute indigent.

Presbytia.

(*Presbytia.*) Art. 1094. Presbytia est affectus myopiæ contrarius; e longinquo melior est visio quam propinqua; senibus præcipue accidit, & est malum prorsus incurabile; conspicilli vero egregio sunt adjumento.

Nyctalopia.

(*Nyctalopia.*) Art. 1095. Nyctalopia est malum duplex, cujus species duæ sunt sibi invicem contrariæ. In prima specie visio noctu vel in locis obscuris est præstantior, in clara luce valde diminuta & fere nulla. In altera specie nisi clara & splendida luce nihil omnino cernitur. Hæc sunt vitia a mala constructione oculi orta, ideoque incurabilia.

DE MORBIS NARIUM

Hæmorrhagia Narium.

Sydenhami sententia.

(*Hæmorrhagia narium & hæmoptoe interdum a febre pendent.*) Art.

1096. Nonnullæ febres intercurrentibus annumerari debent, quæ vulgo pro symptomaticis tantum habentur; hujusmodi sunt hæmorrhagia narium & hæmoptoe. Primo ut plurimum appulsu febris præ se fert indicia, qua derepente sibi per nares, qua data porta, faciente viam, dolor & calor sinciput adhuc torquent; sanguis per vices profluit, dein aliquandiu sistitur, & mox denuo iterum atque iterum erumpit; donec tandem remediorum usu vel sponte omnino cessat, ita tamen ut ægro singulis annis a recidiva metuendum sit..

(*Curatio.*) Art. 1097. Sanguinis fervorem nimium atque ebullitionem ut compescamus, convenit *venæsectio* (sanguis eductus est pleuriticorum similis) item *victus tenuis ac incrassans* imperandus est; quotidie injiciendum est *enema refrigerans*, & dosis *diacodii* hora somni exhibenda est. Quoad externas applicationes, lintea quadruplicata immersa *aquæ frigidæ*, in qua *sal prunellæ* dissolvatur, & postea leviter expressa admoveantur nuchæ, ac utrinque cervici sæpius in die. Item post universas evacuationes peractas liquor sequens applicetur; ℞. *Vitriol. Hungar. alum.* ana ℥j. *phlegmat. vitriol.* ℔ß. coque tamdiu, donec omnia fuerint dissoluta, liquorem frigefactum filtra, & add. *ol. vitriol.* partem duodecimam; turunda ex linteo raso liquore hoc probe humectata, nari ex qua sanguis stillat, indatur per dies duos isthic relinquenda.

(*Cortex Peruv.*) Art. 1098. „ Quando hæmorrhagia narium a *febre* pendeat, *cortice Peruviano* profligari potest, æque ac hæmoptoe, de qua alibi. (536.)

(*Nota bene.*) Art. 1099. „ Opinione vulgari hæmorrhagias ordina-
„ rio ex arteriolarum evanescentium ruptura accidere statutum est;
„ sed in errore magnopere versantur: in omni etenim *critica saltem*
„ *hæmorrhagia* sive narium, sive partium circa fauces & guttur, sive
„ pulmonum sive renum, sive hæmorrhoidum, sive uteri, sanguinis
„ fluxus *mediantibus glandulis* omnino fit, *per ductus scilicet excretorios*
„ sanguis exilit, quod probe notandum est.

Ettmulleri sententia.

(*Quinam hæmorrhagiis obnoxii sunt.*) Art. 1100. Quidam hypochondriaci, scorbutici & cachectici variis & stupendis hæmorrhagiis obnoxii sunt, ita ut sanguis non unciatim, sed libratim effluat.

(*Curatio.*) Art. 1101. In nimia effervescentia & sanguinis fervore conveniunt *blanda acida*, item succus *menth. urtic.* &c. *martialia* pluribus scopis in curandis hæmorrhagiis satisfaciunt: *martialia* etenim per se semper astringunt, per accidens aperiunt, ut observare licet in mensibus nimis fluentibus & obstructis. Ipse novi exempla infantum & adultorum etiam frequenter hæmorrhagiis narium obnoxiorum solo esu *passularum* curatorum.

(*Hæmorrhagia habitualis.*) In hæmorrhagia *habituali* sequens electuar. est proficuum; ℞. *Pulp. passular.* ℔ß. *pulv. rhabarb.* ʒij. *tart. vitriolat.* ℥j. *syr. cydon.* q. s. m. (Materia medica in hæmorrhagia late patet, sequentia simplicia sunt insigniora) *folia plantaginis*, *urtic. millefol. heder. terrest. polygon. flor. ros. rub. balaust. cort. granat. rad. symphyt. maj. bistort. tormentil. muscus terrest. gallæ*, *sem. hyoscyam. papaverina*, (*catechu*) *usnea cran. human. Gum. Arab. sang. dracon. lapid. hæmatit. tinct. mart. sacchar. saturn. stercus asininum* aut *suillum* & *caninum*. Externe *bufo sicc. stercus porcinum recens excretum*, *bol. Armen. pil. leporin. crepitus lupi*, *alumen ustum*, &c.

Far-

Farrago sententiarum.

(*Aliquid notandum in V. S.*) Art. 1102. Phlebotomia ad revellendum ampliori foramine celebrari debet, & ut magis confertim sanguis effluat, inter detrahendum eundem multum prodest vulnus sæpius digito occludere, dein aliquantulum sanguinis emittere.

(*Deligatio artuum.*) Art. 1103. Deligatio artuum hæmorrhagiæ sistendæ conducit; notandum est tamen artus omnes simul non diu ligandos esse, quoniam sanguis in extremis diu detentus, & a corde nimis exulans lipothymias terribiles inducit. *Album Græcum* in omnibus hæmorrhagiis est medicamentum singulare; *spiritus vitriol. vel ejusdem ol. in aq. simpl. stillat.* in hæmorrhagiis periculosis est extremum remedium & raro fallax.

(*Remedia varia.*) Art. 1104. Reliqua melioris notæ sunt *calcanthum rubefactum*, *colophonium pulverisatum*, *stipticum regis*, *ol. terebinth. decoct. catechu*, *decoct. incrassans*, *decoct. styptic. elect.* Boyleanum, *pulvis Galeni*, *elect. styptic. tinctura rosar. epithema de sacchar. saturni* in casu deploratissimo moribundi post omnia tentata feliciter expertus sum.

Olfactus amissus.

Ettmulleri sententia.

(*Olfactus amissus raro curatur.*) Art. 1105. Olfactus amissus rarissime recuperatur, præcipue in senibus. *Præ* reliquis multum confert *majorana* quoquo modo usurpata, item *rosmarinus*, suffitus ex *succino*, *gum. animæ*, &c. quæ valent in *catarrho* hic locum habent. (470.)

(*Ozæna.*) Art. 1106. Ozæna est ulcus sordidum in naribus latens, frequenter est venereum, interdum cancrosum evadit.

(*Curatio.*) Art. 1107. Ad curationem conveniunt folia & unguentum *e nicotiana*, si crusta adfuerit, cum *oleo amygd. dulc.* removenda est; interdum usurpantur fumi ex *cinnabar.* & *mercur. dulc.* in injectionibus, imo nonnunquam *mercurius sublimat.* Galli utuntur *mercur. præcip. cum unguent. ros.* subact. & cum turundis applicato. (972.)

(*Polypus narium.*) Art. 1108. Polypus narium est sarcoma seu excrescentia carnosa in naribus ex earum summitate pronascens, & nasum nunc replens, nunc in fauces usque descendens, a *polypo pisce* nomen accepit, nunc mollis est, & lubrica, nunc una, nunc pluribus radiculis se affigit. Excrescentia hæc nunc alba, nunc livida apparet, si livescit, & dolet, fere cancrosam naturam sapit; & non attingendus est polypus cancrosus.

(*Raro curatur.*) Polypus narium est malum curatu admodum difficile. „ *Rhasis* polypum *hæmorrhoides narium* appellat ob similitudi-„ nem. De ejusdem extirpatione videantur scriptores chirurgici. Si „ in ulcus cancrosum degeneraverit, admittit curationem fictam & „ fucatam; in hunc finem unguentum sequens est valde proficuum, „ ℞. *Unguent. de plumbo*, *succ. solan. ana* ℥j. *aq. ros.* ℥ß. diutissime „ agitentur in mortario plumbeo & f. ung. "

Art. 1109. „ Riverius distinguit inter *sarcoma & polypum*, & qui-„ dem jure merito; Sarcoma (inquit) est excrescentia carnea in na-„ ribus genita, *hypersarcosi* simillima in imis narium partibus succre-„ scens; Polypus vero in summis ac superioribus juxta nasi radicem. „ Cura tentanda est primo astringentibus lenioribus, & deinde medi-„ camentis potentioribus, inter quæ eminet *mercurius præcipitat. rub.* „ *cum melle rosaceo permistus*; remedia adhuc *magis caustica* cum cautela „ usurpanda sunt, idque *decrescente luna*, cum tumor imminuitur. "

LINGUÆ VITIA.

Ettmulleri ſententia.

(*Guſtus læſiones.*) Art. 1110. Guſtus læſiones. In amiſſo guſtu convenit *Raphanus* ante paſtum maſticatus, item *cephalica* & *nervina*. Sed guſtus & odoratus vitia, ſi inveterata ſint, ſunt curatu difficilia, maxime in ſenibus.

(*Aphonia.*) Art. 1111. Loquela amiſſa frequenter a linquæ *paralyſi* accidit; curatur *aromaticis*; convenit decoctum *ſalviæ*, *eruc. ſinap.* &c. in vino, item *roſmarinus*, *rad. pyreth. zinzib.* ſed præ reliquis ſuccus *ſalviæ*.

DENTIUM & GINGIVARUM MORBI.

(*Dentium caries & nigredo.*) Art. 1112. Dentium caries & nigredo fit a nimis calidis, frigidis, dulcibus, acidis fumis, ex mercurio, a ſcorbuto, &c.

(*Curatio.*) Art. 1113. Vitanda ergo ſunt antedicta, & dentes a cibo repurgentur & vino eluantur. *Pumex* bis vel ter ignitus & vino albo extinctus & in pulverem ſubtiliſſimum redactus albiſſimos facit dentes, quidam ſolo pulvere *panis uſti* utuntur (qui optimum & tutiſſimum eſt dentifricium.) *Cinis nicotianæ* eſt turpe medicamentum, ſed dentes reddit albos. Ad dentium ſordes tollendas & colorem vitioſum emendandum varia extant dentifricia in practicorum libris; ℞. *Os ſepiæ* ℥j. *rad. pyreth. lapid. pumic. alum. uſt.* ℈j. *cinnam. lign. aloe tart. Rhenan. ana* f. pulv. ſubtiliſſimus. Pro uſu domeſtico pulv. *panis uſti* ad dentes mundandos ſing. auroris, & poſtea opiatum ſequens uſurpandum. ℞. *Pulv. flor. roſ. rub.* ʒij. *myrrh. elect.* ℈ij. *alum. uſt.* ℈j. *ſacchar. ſaturn.* ʒj. *cremor. aq. calc. ſupernatan. opobalſm. ana* ʒij. *aq. hungar.* q. ſ. miſce. Poſt uſum hujus abluatur os cum vino rubro.

(*Curatio.*) Art. 1114. In dentifriciis uſurpandis optime cavendum eſt, ne crebrior & durior attritus gingivarum, eas atterat & abſumat.

(*Dentium vacillatio.*) Art. 1115. Ad dentes firmandos valet ſolutio *terræ japon.* ʒij. in vin. rub. ℔ſs. pro lotione (inquit *Boyle* multis in locis) conducit etiam *gum. lac.* quocunque modo uſurpatum.

(*Gingivæ putridæ.*) Art. 1116. In gingivis putridis & dentium vacillatione inde orta, ℞. *Gum. lac.* ʒij. *cremor. aq. calc. ſupernatant.* ʒj. *alum. uſt.* ℈j. *flor. roſ. rub.* ℈ſs. m. f. pulv. ſubtiliſſimus cum pauco *mel. roſ.* uſurpand. vel cum vino rub. Gallico in quo infuſa ſunt *fol. roſ. rub. rad. tormentil.* &c. In graviori malo ad *unguentum Ægypt.* deveniendum eſt (vel *mel unguent. Ægypt. ſupernatans*) plura videantur in cap. de ſcorbuto. De gingivis putridis & dentium vacillatione. Interim multum valet *tinctura gum. lac. Fulleri.* „ Præ reliquis autem, quotcunque in libris inveniuntur, *pro dentibus firmandis, iiſdemque & gingivis a putrefactione conſervandis*, *nec non oris fœtore præcavendo*, non datur præſtantius remedium quam *Maſticatio foliorum Nicotianæ* modica quantitate; eo etenim ſufficiunt grana quatuor pro una vice, idque tantum ſemel in die uſurpandum, per horæ quadrantem in ore detinendo. Interim ſuper omnia improbandus eſt *turpiſſimus quorundam mos totis diebus maſticandi*, non ad hos laudabiles fines conſequendos, ſed plane neſcientium quare, forſan ſolummodo fœdiſſimæ conſuetudini indulgendi gratia.

(*Dolores dentium.*) Art. 1117. Oleum *Buxi* dentium dolores quoſvis

ad

ad miraculum sedat (inquit *Riverius*) *oleum origani* est in frequenti usu. *Pix liquid.* in ore detent. dolorem tollit, ut ab amico accepi. *Rad. pyrethri* in ore manducat. pituitam evacuat & dolorem lenit. Decoctum *nicotianæ* in ore detentum dentium dolorem potenter sistit (inquit *Ettmullerus*). „ Sed ultra omnia, quæ hactenus novi, *suc-* „ *cus* radicis *iridis luteæ* dolenti denti affricatus vel ipsa *radix* in ore „ masticata in instanti quasi ex incantamento dolorem ex causa qua- „ cunque oriundum fugat. Communicator affirmat se quadragies ad „ minimum pari successu tentasse; ego etiam ipse sæpius expertus sum, „ *& plurimi ex meo suasu idem fecerunt*: si dentis cavitas sit magna, imponi potest plumbum foliatum.

(*Nota bene.*) Art. 1118. Nonnunquam (inquit *Sennertus*, & ipse idem plus semel observavi) per dentium radices & maxillæ foramina, per quæ vasa in eas subeunt, sensim extra effluit sanies e dente corrupto & *tubercula in mala* vel *mento* excitat, quæ nullo modo curantur, nisi dens extrahatur. Vide locum *p. 262. Vide etiam Cheselden.* Anat. *p.* 19.

(*Vermes dentium.*) Art. 1119. Decoctum *sabinæ* in ore detentum vermes dentium elicit, ut auctor est *Ettmullerus*.

AURIUM MORBI.

Ettmulleri sententia.

(*Inflammatio & ulcus aurium.*) Art. 1120. In inflammatione & ulcere aurium adest insignis ardor in aure, & dolor tensivus, & pulsatilis vehemens cum rubore, quandoque conjuncta est febris, interdum delirium, & motus convulsivi.

(*Methodus curandi.*) Art. 1121. Insensibiliter discutitur, vel suppuratur; convenit *venæsectio*, item *sudorifera* tanquam in aliis inflammationibus. Externa non nisi cum cautela sunt usurpanda, fomenta tamen ex *emollientibus* & *discutientibus* sunt proficua. Si discuti nequeat, ad *suppurantia* accedendum est, ut *cepæ sub cineribus* assat. pulv. *rad. lilior. alb. caric. ping. ol. cham. amygd. amar.* &c. Ulcere rupto, si pus effluens sit album, æquale, &c. melius est, quam si sordidum, saniosum, &c. fuerit: sufficit, si modo mundus servetur meatus auditorius, id quod optime mediante *urina humana* assequimur; si ulcus fuerit sordidissimum urinæ addi possunt succus *cepæ* & *mel ros.*

(*Otalgiæ curatio.*) Art. 1122. Otalgiæ, sive auris doloris causa frequentissime est inflammatio, de qua modo dictum est; interdum vero ab acri humore provenit, ubi non est adeo insignis ardor & pulsatio. Fumus *nicotianæ* cum fistula inversa auri immissus valet ad dolorem compescendum, item *millepedes in ol. communi* vel *amygd. amar. infusi*, & *ol. scorpion.*

(*Vermes in auribus.*) Art. 1123. Si dolor autem a vermibus fuerit, dolor tunc vage lancinans, hinc inde rodens percipitur: educendi sunt vivi, aut intus enecandi;

(*Quid agendum sit.*) *Lac tepidum* auribus immissum dulcedine sua vermes allicit, ita ut prodeant: succus *absynthii* interficit, vel angit eosdem, item *oleum nucleorum persicorum, vel amygd. amar. diacolocynthidis quercetani* cum granis aliquot *mercur. dulc.* item *elix. propriet. argentum vivum* in aq. appropriata incoct. &c.

(*Tinnitus.*) Art. 1124. Tinnitus aurium frequentissime est affectus chronicus & valde molestus, interdum in omnimoda surditate terminatur; raro curatur, sæpe recidivat.

(*Curatio.*) Art. 1125. Præmiſſis univerſalibus, ſuffitus ex *ſuccino*, *olibano*, & *gum. animæ* eſt egregius; *ſpiritus ſal. armoniac.* cum bombyce in aurem immiſſus tanquam ſingulare a *Lindano* laudatur; item *fel lucii piſcis*, *ol. caſtor. zibet.* &c. in uſu ſunt.

Riverii ſententia.

(*Surditas.*) Art. 1130. Surditas & gravis auditus ſecundum magis & minus tantum differunt, eo affecti ægre ſonum percipiunt; auris afficitur vel in exteriore vel in interiore parte.

(*Cauſa.*) Meatus auditorius interdum *cerumine* vel alia quavis ſorde obturatur; in interiore parte auris affici poteſt humoribus in cavitate collectis, qui frequentius *pituitoſi* ſunt.

(*Curatio.*) Art. 1131. Obturatio externæ aurium cavitatis oculis ipſis dignoſcitur, ſi ad ſolem cavitatem introſpicias. „ Pro cavitate „ externa eluenda uti licet decocto *folior. ſalviæ* & *flor. roriſmarin.* „ in p. æ. aq. & vin. alb. facto, quod cum ſyphone prudenter inji- „ ciatur." Nihil æque conducit in ſurditate a cauſa interna etiam poſt centum remediorum uſum, quam ut æger præmiſſis præmittendis *ſulphureis balneis* caput madefaciat; ſedeat ſub canali balneorum, & verſo epitonio, aquam accipiat. *Ova formicarum* contrita & cum ſucco *cepæ* in aurem infuſa quam vetuſtiſſimam ſurditatem perſanant. Si affectus ſit contumaciſſimus poſt omnia incaſſum tentata excitare licet *ptyaliſmum* ex inunctione mercuriali.

Ettmulleri ſententia.

(*Remedia externa.*) Art. 1132. Inter remedia externa in ſurditate præ reliquis granum *moſchi*, vel *ambræ*, vel *zibethi* cum bombyce involutum & veſperi auribus immiſſum eſt optimum remedium, præcipue in ſenibus; laudatur etiam *fel anguillæ* cum *ſpiritu vini*, & *fel perdicis* a *Lindano*, liquor ex ovis *formicarum* expreſſus, ſi quid aliud, admodum confert. Sunt qui valde commendant ſuffitum *ex ſulphure* mediante fiſtula in aurem tranſmiſſum; extremum remedium eſt ſalivatio. *Vapor auricularis Fulleri.*

UVULÆ RELAXATIO SIVE PROCIDENTIA.

(*Uvulæ relaxatio.*) Art. 1133. Gurgulio ſeu uvula eſt glandula pendula ad formationem & modulationem vocis conferens, quæ defluxionibus, æque ac aliæ glandulæ, obnoxia eſt; ſi infra tumeat, ſupra gracilis evadit. E palati extremo propendet, inque fauces & gulæ caput fertur, itaque hæc loca titillatione quadam afficit, metuque præfocationis ſollicitat.

Riverii ſententia.

(*Cauſa.*) Art. 1134. Humor pituitoſus in columellam defluens, eam humectat, emollit, & relaxat, ut longior facta partem ſuperiorem œſophagi tangat, & nauſeam pariat.

(*Curatio.*) Art. 1135. Evacuantia univerſalia eadem eſſe debent ac in *catarrho*. In principio *topica aſtringentia* & *repellentia* conveniunt, quemadmodum in curatione *anginæ*, quibus poſtmodum *reſolventia* & *exſiccantia* erunt admiſcenda: Remedia autem forma pulverum potius quam liquidorum ſunt ut plurimum utiliora & efficaciora, præſertim ſi nulla adſit inflammatio.

(*Exciſio.*) Exciſio eſt ultimum remedium, ſed cum ſuprema cautione admolienda eſt; nam valde periculoſa eſt (inquit *Hippocrates Prog.*) de qua operatione videantur authores chirurgici. „ Audiamus „ *Tul-*

„ *Tulpium*. A medicis *prolapsus palati* vel omnino prætermittitur, vel
„ leviter tractatur; & tamen vitium est non minus grave quam rarum.
„ Vidi equidem tumorem hunc in palato adeo celeri gressu exortum,
„ ut vix licuerit cogitare de *Gargarismate*, ne dum de aliis auxiliis;
„ præterquam de sola *scalpelli incisione*, qua dextre & festinanter id
„ temporis instituta vidimus non modo effluxisse inde plurimum a-
„ quæ, sed detumescente palato ad se rediisse hominem extinctioni
„ jam proximum. Unum ex optimis remediis pro uvula prolapsa est
„ *semen cannabis* in posca parum coctum pro gargarismate (inquit
Ettmullerus).

(*Remedia varia*.) „ Proficua quoque esse possunt sequentia pro ar-
„ bitrio vel potius judicio periti medici usurpata; *decoctum catechu*,
„ *decoctum rad. tormentil. cum pauco sale armoniaco & alumine cru-*
„ *do, gargarisma pro uvula, pulvis uvularis*."

APHTHÆ.

Boerhaavii sententia.

(*Aphthæ quid & quas partes occupant*.) Art. 1136. Aphthæ sunt parva, rotunda, superficiaria ulcuscula os internum occupantia; sunt enim exulcerationes ultimorum emissariorum, hinc occupant omnia loca, ubi talia emissaria hiant; adeoque labia, gingivas, genas internas, linguam, palatum, fauces, tonsillas, uvulam, gulam, stomachum, intestina tenuia, (ad anum usque) ubique fere eadem specie. Præcedere solent, febris, incipiens cum diarrhœa vel dysenteria, nausea, appetitus prostratus, præcordiorum anxietas, debilitas magna, evacuatio notabilis, stupor, somnolentia.

(*Varius aphtharum color*.) Varius est aphtharum color, albus, fuscus, flavus, lividus, niger, quorum posteriores sunt pejoris notæ. Sapor omnis aboletur; adest plerumque oris siccitas, interdum, crustis deciduis, salivatio vel diarrhœa adoritur, imo dysenteria ex vasorum dilatatione.

(*Curatio*.) Art. 1137. Ut curetur optime hoc malum, exhibenda sunt *calida*, *diluentia*, *resolventia*, & *abstergentia*, ut crusta in facilem citumque lapsum disponatur; simulac lapsus conciliatus est, tum *anodyno*, *demulcente*, & simul parum *corroborante* medicamento utendum, uti *gelatin. C. C.* vel seq. ℞. *Aq. ros. stillat. syr. papav. alb. ana.* ℥ij. *vitel. ovor.* ij. Misce, hujus pauxillum ore assiduo contineatur. In fine dandum *catharticum corroborans ex rhabarbaro*, &c.

Ettmulleri sententia.

(*Aphtha unde*.) Art. 1138. Aphthæ succedunt frequentius febribus ingentibus, aliquando oriuntur ex vitio salivæ, & cruditate ventriculi. Aphthas futuras in morbo cognoscimus ex sopore & singultu; qui toto morbi decursu non dormiverunt, in soporem incidunt, & tunc aphthæ prodeunt. Singultus accidit, si sint ex ventriculo, & tunc plerumque sunt deteriores.

(*Curatio*.) Art. 1139. Nil pejus quam sæpius purgare in hoc malo. Tota curatio consistit in *humectatione*, quæ emolliat, & leniter calefaciat; optimum est *decoctum raparum cum nitro*, item *decoctum herb. bellidis major. cum ficubus & sal prunel.*

Farrago sententiarum.

(*Laudanum ultimum remedium*.) Art. 1140. *Spiritus vitrioli vel sulph. melli rosaceo* permistus in pueris ac adultis a *Riverio* commendatur; si ve-

vero morbus sit valde pertinax (inquit idem) & humorum fluxus copiosus, adeo ut vita sit in summo periculo, extremum remedium est *Laudanum*, quod dolorem sedat, & humorum fluxum inhibet.

(*Cortex Peruv.*) Art. 1141. Post febrem aphthæ, vel singultus, vel horum utervis, si non sponte facessat, sed in longum tempus decurrat, facile fugatur usu *corticis Peruv.* Usurpari potest ad os colluendum gargarisma sequens ♃. *Suc. pomorum agrestium* (omnium opt. *Cochagee*) ℔ß. *syr. de rub. idæ.* ℥j. m. *Sydenham sched. mon.*

(*Remedium singulare.*) Art. 1142. „ Sequens omnibus remediis, quæ „ hactenus expertus sum, multis parasangiis antecellit in hoc morbo „ vincendo ♃. *Terr. japon. pulverisat.* ʒiij. *coq. in aq. calc.* ℥xij. ad tertiæ partis consumptionem, colaturæ add. *sacchar. saturn.* ℈j. *mel. ros.* ℥ij. capiat æger coch. j. singulis horis vel sæpius, teneatque „ paulisper in ore & sensim deglutiat: est remedium vere aureum. „ Videantur plura in cap. de infantum morbis. (1559.)

GUTTA ROSACEA.

Ettmulleri sententia.

(*Gutta rosacea.*) Art. 1143. Gutta rosacea est rubor faciei tuberosus, pustulosus, guttis interdum sanguineis similis, qui nasum sæpe & genas inæqualiter & valde tingit, potatoribus satis frequens est; ut plurimum ad mortem usque comitatur. Præmissis universalibus conveniunt *saturnina*, &c.

Turneri sententia.

(*Morbi nomina & descriptio.*) Art. 1144. Gutta rosea seu rosacea ita dicitur a parvis rubicundis quasi guttulis, sive tuberculis igneis per universam faciem, & præcipue nasum hinc inde sparsis. Appellatur etiam *rubedo maculosa*. „ Rectius vero, me judice, INSIGNIA BAC- „ CHANTIUM FLAGRANTI FULGORE RADIANTIA. Est mor- „ bus profecto apud *Damnonios* & *Belgas* maxime familiaris & fere „ *Endemius* ob pravam bibendi consuetudinem. „ Tres gradus a quibusdam numerantur, viz. *Rubedo simplex*, *rubedo pustulosa*, & *rubedo ulcerosa*; " facies & nasus aliquando in molem prodigiosam supercre- „ scunt, adeo ut vultus aspectu horrifico plane tremendus & mon- „ struosus evadat.

(*Ad gradum eminentem provectus.*) „ Novi quendam hoc morbo *glo-* „ *riose* affectum, cui inter pocula, quibus liberrime indulsit, sanguis „ per ipsam cutem variis in locis exilire consuevit, & ubertim con- „ fluere, quod per aliquot momenta potationis negotio impedimen- „ to esse solebat; mox vero suppressa hæmorrhagia, ut canis immun- „ dus vel amica luto sus ad sordem & illuviem se recipere solent, ita „ ille ad charissimam compotationem lætus redibat, ibique commo- „ rari solitus, donec vultum in *torrem* accenderet, tantum non ignem „ undequaque spargentem, ipsis tenebris fulgentem. „

(*Sobriis raro accidit.*) Art. 1145. Agnoscendum est interim hunc morbum maxime abstemiis & temperatis interdum, sed rarius accidere; ut plurimum enim spirituosorum liquorum ingurgitatione accersitur.

(*Curatio.*) Art. 1146. Ut ad curam sternatur via, imperandus est *victus humectans & refrigerans*, & idem regimen observandum ac in *psora*, vel in *eruptionibus scorbuticis*; sed maxima adhibenda est cautela in his mutationibus faciendis; a liquoribus calidis & spirituosis ad

vi-

victum tenuem & potum refrigerantem non est facilis transitus. Ex *antimonio & mercurio præparata* tam interne quam externe sunt maxime proficua. Author noster more solito quamplurima remedia ex *Sennerto*, *Mayernio*, &c. accumulavit, sed in calce monet se multoties opem tulisse singularem remediis facile parabilibus & minus pomposis, nimirum cum *sale tartari*, *nitri*, *sacchar. saturni pomato* admist. *albumine ovorum* cum *frusto aluminis*, aut cum granis aliquot *camphoræ* & *sublimat.* item *ol. myrrhæ*, sequens valde efficax perhibetur, ♃. *Ovum duriuscule coctum*, *eximatur vitellum* & *cum pulv. myrrh. elect.* suppleatur locus, & in cellaria suspendatur, ut per deliquium fluat: hoc etiam est *cosmeticum* insigne, ut & *unguentum faciale Bat.*

(*Remedia varia.*) Art. 1147. „ In eruptionibus pustulosis levioribus „ linimento sequente feliciter usus sum; ♃. *Ung. diapomphol.* ℥ß. „ *mercur. dulc.* ʒj. *alum. ust.* ℈ß. *ol. rhod. gut.* iij. *ol. ros.* qu. s. misce. In graviori casu linimento & lotione seqentibus præmissis rite „ præmittendis; ♃. *Litharg. auri* ʒj. *sacchar. saturn.* ℈j. *ung. pomat.* „ *fragrantissim.* ℥j. *ol. rhod. gut.* iv. *amygd. dulc.* q. s. m. f. linimentum pro locis in facie maxime affectis sing. diebus vesperi illinendis. ♃. *Aq. plantag.* ℥vj. *succ. limon.* ℥ij. *mercur. sublimat. gr.* xij. „ *camphor.* ℈j. infund. clause & calide per horæ dimidium, colatura „ sit pro lotione bis vel ter in die usurpanda. Hæc ultima est *Aq. divina Fernelii*, & sequens *Pitcarnii.* „ ♃. *Litharg. aur.* ℥ij. *mercur. sublimat corrosiv.* ʒj. *acet.* ℥x. *infund. per hor.* 12. *in vase stanneo sæpius agitando*; *post subsidentiam effundatur liquor limpidus. Usus tempore instillentur guttæ aliquot ol. tart. per deliquium, donec lactescat.* „ In „ eundem finem adhiberi potest etiam *Aluminatum Bateanum* præmissis rite præmittendis.

CAP. XI.

Sive Fasciculus Morborum undecimus.

MORBI CUTANEI.

Ettmulleri sententia.

(*Cutis nigredo.*) Art. 1148. CUTIS nigredo est vel *nativa*, vel *accidentalis*, prior est incurabilis; posterior, quæ ab ardore solis contrahitur, succo *citri* tollitur; idem facit *spiritus vini camphoratus*, item *tinctura benzoes*.

(*Curatio.*) Interdum sapones odorati cosmetici a delicatis expetuntur, qualis est sequens; ♃. *Sapon. Venet.* ℔j. *amygd. amar. nucleor. persic. excort. ana* ℥ij. *pulv. rad. ireos flor. Aron. ana* ℥j. *sal. tart.* ℥ß. *ambræ gris. mosch. cum spiritu rosar. solut. ana* ℈ß. *zibet. gr.* v. cum q. s. essentiæ *benzoes* f. massa saponiformis. „ Sequens est cosmeticum insigne ♃. *Flor. bismut.* ʒij. *ung. pomat. albiss. & fragrantiss.* ʒvj. *ol.* „ *rhod. gut.* ij. misce. Ut etiam *arcanum cosmeticum*. „

(*Lentigines.*) Art. 1149. Lentigines sunt maculæ obscure flavescentes magnitudine lentis, faciem, collum, & manus defœdantes; cuti pertinacissime adhærent, nec facile curantur in iis, quibus per aliquod tempus effloruerunt.

(*Curatio.*) *Lac virginale*, *ol. tart. per deliquium*, *ol. myrrhæ per deliquium cum albumine ovi parat.* &c. ad lentigines tollendas a quibusdam usurpantur.

(*Ephe-*

(*Ephelides.*) Art. 1150. Ephelides ſunt maculæ cutaneæ fuſcæ & interdum aſperæ, mulieribus communes, quæ potiſſimum frontem, interdum genas, imo collum & manus deturpantes, in longum & latum ſæpe ad palmæ magnitudinem ſe explicant; gravidas in ſpecie afficiunt, in quibus etiam per reliqua ingravidationis ſigna dignoſcuntur.

(*Maculæ hepaticæ.*) Art. 1151. Maculæ hepaticæ ſunt obſcure flavi coloris interdum ad palmæ fere magnitudinem, nunc minores cum cutis aliquali aſperitate; occupant imprimis collum, pectus, atque dorſum, interdum manus cum ſingulari pruritu. Curantur ut *Lentigines* (1149.)

(*Sudamina.*) Art. 1152. „ Sudamina ſunt papulæ ſudorum in collo, „ pectore, brachiis, &c. oriuntur a ſudore bilioſo cutem exaſperan- „ te.„ *Schmitz*, Milii granis ſimilia ſunt, cauſa proxima eſt ſerum plus minus acre. *Ettmuller.*

Eſſere.

(*Eſſere.*) Art. 1153. Eſſere eſt tuberculorum genus in *Græcorum & Latinorum* ſcriptis non occurrens; ſed ab *Avicenna & Arabibus* deſcribitur, & in noſtris regionibus frequenter reperitur. Vocatur *Eſſere*, *Sora & Sare;* erumpunt tubercula parva ad rubrum vergentia, duriuſcula, cum inſigni pruritu, ſubito univerſum corpus occupant, non ſecus ac ſi ab *Apibus*, *vel Veſpis*, *vel Culicibus* homo demorſus, aut *Urticis* percuſſus eſſet, ex bilioſis & ſalſis humoribus oriuntur. Tubercula hæc plerumque brevi temporis ſpatio, etiam nulla cura adhibita, ſponte evaneſcere ſolent; & fortaſſe morbus eſt paulo lenior & benignior, quam eruptio illa quam nos vocamus *a Rash*, vel quam Eryſipelatis ſecunda ſpecies Sydenhami (1168.) In opere practico circumſpectione & cautela opus eſt, præcipue ſi cum eo febricula conjuncta fuerit; nam in hujuſmodi eruptionum diagnoſi, prognoſi, & curatione *primæ notæ medicos* deceptos novimus.

(*Phlyctænæ.*) Art. 1154. Plyctænæ ſeu Phlyctenes ſunt veſiculæ parvæ pruriginoſæ & ferventes, ſero limpido repletæ, quæ intra digitos & circa carpos oriri ſolent: Interdum in ſcabiem & ſerpiginem degenerant, curantur ut aliæ eruptiones cutaneæ.

(*Sirones.*) Art. 1155. Sirones ſunt puſtulæ in volis manuum & plantis pedum æſtivo tempore emergentes, & cum inſigni pruritu moleſtantes, in quibus latent ſubtiliſſimi *vermes Sirones* dicti; acu effodiendi ſunt; uſurpanda ſunt *unguenta* & *lotiones mercuriales*.

(*Vari.*) Art. 1156. Vari ſunt tumores parvi & duri ex rubedine in ſummitate tandem albeſcentes, ut plurimum in facie & collo oriuntur magnitudine ſeminis cannabis. Juvenes utriuſque ſexus ad venerem aptos præ cæteris moleſtant; ubi rubor intenſus conjunctus eſt, difficilis eſt ſatis curationis, & licet puſtulæ removeantur, rubedo tamen permanet, cui ſi inflammatio & raucedo conjungantur *Lepræ* imminentis ſignum eſt. *Lac virginis*, *ſachar. ſaturn. eſſentia benzoes, camphorata*, &c. uſurpari poſſunt.

(*Curatio.*) Art. 1157. Lichen, ſerpigo & Herpes ſunt affectus ſibi ipſis cognati, gradibus vero a ſe invicem diſtantes.

Art. 1158. In Lichene cutis eſt aſpera cum puſtulis hinc inde erodentibus, cruſtis furfuraceis & cum ſummo pruritu ad partes vicinas ſerpentibus.

HER-

HERPES.

Turneri sententia.

(*Herpes simplex.*) Art. 1159. Herpes simplex est cum pustulæ singulæ (plerumque in facie) oriuntur; sunt albidæ, aut flavæ, & acuminatæ cum basi inflammata; a puris guttula, quam continent, exoneratæ sponte exarescunt.

(*Serpigo.*) Art. 1160. Herpetis species secunda est *Serpigo*, nos Angli vocamus *a Tetter*, vel *a Ringworm*. Pustulæ minutæ accumulatim exurgunt, quandoque figura rotunda vel annulari cum dolore & pruritu insigni. Serpigo ad digestionem nunquam pervenit, tantum ex scalptura humore tenui defluit.

(*Curatio.*) Art. 1161. Difficillime curatur, postquam enim penitus extincta videtur, certis anni temporibus repullulare solet. Vulgus uti solet atramento; sed in morbo pertinaci præmitti debent universalia; egregie faciunt *aquę minerales catharticę* & postea sequens linimentum. ℞. *Unguent. rosat.* ℥j. *mercur. pręcip.* ʒj. *Arcan. corallin.* ʒß. *ol. Rhod. gr.* ij. m. efficax etiam est *lac sublimat.* ut aliquoties expertus sum, sed usurpandum est cum cautela, ne inflammationem inducat. Lotio sequens a *Pargo* commendatur, ℞. *Sulph. calcanth. alum.* ana ʒj. macerentur in q. s. *aceti fortis*, & coletur liquor pro lotione.

(*Herpes miliaris.*) Art. 1162. Herpetis species tertia est *Herpes miliaris*, idiomate nostro audit *the Shingles*. Ex innumeris parvis pustulis constat variis in corporis partibus erumpentibus, viz. Cervice, pectore, lumbis, femoribus, &c. Locus affectus nonnihil inflammatur, æger leviter febricitat, assurgunt pustulæ albidæ & suppurantur, succedunt parvæ rotundæ crusticulæ semina milii referentes, unde nomen.

(*Curatio.*) Art. 1163. In hoc morbo tractando indicationes curativæ quoad remedia interna eædem omnino sunt ac in *Erysipelate*; cavendum est primario, ne repercutiantur pustulæ; conveniunt ergo discutientia: pustulæ eminentiores forcipe scindantur, & applicetur *ceratum ex oleo & cera*, ut vestimentis minus hæreant. In declinatione adhibere licet *exsiccantia*, *ut unguentum diapomphol. tutiæ*, vel potius nostrum *ceratum de lapide calaminari*. „ Applicatio sequens valde efficax perhibetur. ℞. *Sem. sinap. contus.* ℥iß. *vitriol. virid. in q. s.* „ *aq. plantag. solut.* ℈ij. *misce*. *Unguentum Herpeticum Bateanum usui* „ *esse potest*. „

Art. 1164. „ Herpes miliaris ad naturam *Psoræ* proxime accedit (inquit *Wiseman*) quapropter *cathartica mercurialia*, nec non *alterantia*, ad curam rationalem exposcit. "

Schmitzii sententia.

(*Herpes exedens.*) Art. 1165. Herpes exedens est pustulosa inflammatio cum pruritu & rubedine, partem, in quam serpit, exulcerans; oritur a bile ardentissima; facile summum corpus ad epidermidem usque penetrat, ubi cum retinetur, nec ultra expirat, eam partem exedit.

(*Curatio.*) Art. 1166. Frequens *catharticorum* usus adhibendus est. Prosunt *unguentum Diapomphol.* & *alb. Rhas.* nec non *plumbi lamina in aqua aluminosa diu macerat.* Si tumor usque adeo acris, ut ulcus phagedænicum excitet, quod mitioribus nequaquam cedit medicamentis, ad valentiora recurrendum; ad *Arsenic. sublimat. optime trit.* & cum *unguento alb. mixt.* Denique si magis magisque serpant ulcus, ad *ferrum ignitum* accedendum.

ERYSIPELAS.

Sydenhami ſententia.

(*Eryſipelas.*) Art. 1167. Eryſipelas ſeu ignis ſacer quamcunque partem corporis occupat, at præ reliquis faciem; ex improviſo corripitur æger, dum ſub dio verſatur (ruſticis *ſyderatio* audit); pars affecta pauliſper intumeſcit cum dolore & rubore ſummis, (ac ingenti æſtu, & denſo minimarum puſtularum ordine diſtinguitur; quæ aucta magis inflammatione in veſiculas ſubinde faceſſunt. Senſim latius ſerpit malum, & de loco in locum progreditur & febrem habet conjunctam.

(*Alia ſpecies.*) Art. 1168. Alia eſt etiam ſpecies, licet rarius occurrens, ex nimia ſpirituoſorum liquorum compotatione plerumque orta; febriculam, quæ agmen ducit, mox excipit puſtularum per univerſum fere corpus eruptio, quæ *urticarum puncturas* referunt, & nonnunquam in *veſiculas* attolluntur, mox recedunt cum pruritu vix tolerando, quoties ſcalpturam ſubeunt, denuo apparent.

(*Curatio.*) Art. 1169. *Venæſectio* convenit & poſtero die lene *catharticum*, & *paregoricum* hora ſomni. Pro uſu externo *fotus diſcutiens*, & miſtura ſequens, ℞. *Spir. vin.* ℔ ß. *theriac. Andr.* ℥ij. *pulv. piper. long. garyoph.* ana ℥ij. miſce, charta emporetica hac miſtura madefacta parti circumvolvatur. Sanguis in hoc affectu eſt pleuriticorum ſimilis, & quandoque ſecunda, vel tertia *Venæſectio* poſtulatur.

Art. 1170. Altera ſpecies pari fere modo amollienda eſt, niſi quod remediis externis minus egeat.

Ettmulleri ſententia.

(*Differentia ab inflammatione.*) Art. 1171. Eryſipelas digito leviter preſſum maculam albam oſtendit & ſubito rurſus rubeſcit, quod non fit in inflammatione, niſi fortius prematur. *Scorbutici* huic morbo ſunt obnoxii.

(*Curatio.*) Art. 1172. *Purgatio* eſt ſumme vitanda: *venæſectio* eſt periculoſiſſima: Eſt enim morbus *cutaneus*; ideoque interne *diaphoreticis* cura eſt inchoanda & abſolvenda, inter quæ *Rob. Sambuci* eminet, eſt potens *ſudoriferum*. Externe omnia unctuoſa aſtringentia & actu frigida ſunt fugienda. *Spiritus Theriacalis camphoratus* eſt remedium laudabile.

(*Curatio.*) Eryſipelata per unguenta oleoſa aut mucilaginoſa inepte tractata ſubito ſerpentem inducunt *gangrænam*.

Freindii ſententia.

(*Catharſis in Eryſipelate capitis.*) Art. 1173. De *purgatione* in Eryſipelate haud convenit inter authores, ſed omnia dubitanter proponunt, & in ultimo morbi diſcrimine, vel nulla dant conſilia, vel timiditatis atque hæſitationis plena; mihi vero ſatis experimentis eſſe edoctus videor, ut pronuntiem in *capitis Eryſipelate*, ſi quando cerebro tentato oboriatur Coma, delirium, nervorum diſtentio, aut nullam ſubeſſe ſalutis ſpem, aut *purgantia* maxime profectura. Neque in his rerum anguſtiis expectandum eſſe, quod & in variolis experimur, dum vel febris lenita ſit, vel tumor plane ſubſederit. Nam cardiacis refrigerantibuſve remediis contra febrem pugnare, topica admovere, quid demum aliud eſt, quam nugas agere, donec in medio curationis curſu æger intercidat? Exemplum ſingulare hujus praxeos in medium profert doctiſſimus author *De Feb. commentar.* vij. p. 117. quod vide.

Farrago ſententiarum.

Art. 1174. Eryſipelas foris intro verti non bonum: intus vero foras bonum (inquit *Hippocr.*)

(*Epi-

(*Epithema.*) Art. 1175. Epithema ſequens *a Barbette* commendatur, ℞. *Trochiſc. alb. rhaſ.* ℥j. *camphor.* ℈j. *ſp. vin.* ℥j. *aq. ſambuc.*℥vj. f. miſtura, cum hac madefiant lintea, & calide applicentur, & ſæpius renoventur, quoties ſiccescunt.

(*Vindicatio mixturæ Sydenhami.*) Art. 1176. D. *Turner* valde commendat miſturam ex *ol. ſambuc.* & *aq. calcis* cum pauco *ſpiritu vini camphorat.* Exiſtimat miſturam *Sydenhami* eſſe nimis calidam, ſed (credo) inexpertus loquitur; eſt enim profecto medicamentum in hoc affectu omnem laudem exuperans, ut per vicennium multiplici experientia comprobavi. *Cataplaſma fimi vaccini* eſt valde proficuum ad dolorem leniendum.

(*Eryſipelas ſymptomaticum.*) Art. 1177. In Eryſipelate *ſymptomatico* convenit linimentum ſeq. ℞. *ol. ſambucin. lixiv. ten.* ana p. æ. agitentur invicem diutiſſime in phiala, donec in unguentum coaleſcant: valet etiam *lotio ad Eryſipelas Fulleri*, quam ex experientia ſua author laudat. (Vid. *Eſſere* 1153.)

P S O R A.

Ettmulleri ſententia.

(*Scabies humida & ſicca.*) Art. 1178. Scabies eſt vel *humida*, quæ apparet ſub forma ulcuſculorum cutaneorum; vel *ſicca*, quæ ſaniem exſiccatam & incruſtatam repræſentat.

(*Curatio.*) Art. 1179. Humida facilius curatur quam ſicca; purgandum eſt cum *helleboro* & *mercurialibus*; conducunt *abſorbentia & ſudorifera ex antimonio* præparata, decoct. *e lignis*, *viperina*, *rob. ſambuc.* &c. externe conveniunt remedia ex *ſaturno*, *mercurio*, *ſulphure*, *calce viv. camphora*, *nicotiana*, *litharg.* &c. ℞. *Ung. nicotian.* ℥ß. *flor. ſulph.* ʒij. *mercur. dulc.* ʒj. *ol. hyperic.* q. ſ. m. conveniunt etiam balnea ex *herbis & radicibus appropriatis* (in lixivio tenui coctis) Vide plura in cap. de morbis infantum. (1561.)

Celſi ſententia.

(*Pſora quid.*) Art. 1180. Scabies (ſive Pſora) eſt durities cutis rubicundior, ex qua puſtulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam ſicciores. Exit ex quibuſdam ſanies; fitque ex his continuata exulceratio pruriens, ſerpitque in quibuſdam cito. Atque in aliis quidem ex toto deſinit, in aliis vero certo tempore anni revertitur. Quo aſperior eſt, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur; itaque eam, quæ talis eſt, *ἀγρίαν Græci* appellant, id eſt *feram*.

(*Prognoſis.*) „ In juvenili ætate ſæpe ab aliis morbis præſervat, vel „ eos ſanat; diuturnior in lepram migrare poteſt; in ſenibus contumax & curatu difficilis; *ſicca* difficilior curatu, quam *humida*; quæ „ ex interno humorum vel viſcerum vitio oritur; & plerumque cri„ tice erumpit; minime impedienda, nec intus repellenda.

Williſii ſententia.

(*Quas partes obſidet.*) Art. 1181. Pſora ſive Scabies eſt puſtularum in corpore ſparſim eruptio, præcipue circa juncturas artuum, & inter digitos, ab humore acri & ſalſo procedens, ob pruritum inſignem ſcalpendi neceſſitatem inducens.

(*Contagioſa.*) Nullius certe morbi labes (*peſte* tantum excepta) facilius aut certius quam *Pſora* propagatur.

(*Curatio.*) Art. 1182. Præmiſſa *venæſectione* utiliſſime propinatur cerevisia medicata ſequens, ℞. *Rad. polypod. querc. lapath.* ana ℥iij. *ſen. opt.*

opt. ℥iv. *epithym. turbith. mechoacan.* ana ℥ij. *santal. citr.* ℥j. *sem. coriandr.* ʒvj. præpara s. a. & f. saccul. pro cerevis. cong. iv. post dies v. vel vj. hauriatur & sumatur ℥xij. plus minus omni mane per viij. vel x. dies. Pro usu externo *sulphur* in hoc morbo virtutem quandam specificam habere videtur, & linimentorum fere omnium est basis. ℞. *Axung. porcin.* ℥iv. *flor. sulph.* ℥ß. *pulv. zinzib.* ʒß. *ol. tart. per deliq.* q. s. m. f. unguentum, cui odoris gratia addi possunt guttæ aliquot. *ol. rhod.* Unguenta ex hydrargyro sunt periculosa.

(*Alia Methodus curationis.*) Restat adhuc alius facilior & multo elegantior pruritus sanandi modus; nempe, ut indusium *aq. font. cum sulphure pulverisat. incoct. & exsiccatum super nudum corpus per 4. vel 5. dies gestetur*; ita namque morbus iste sine balneatione, aut litus squalore, aut malo odore curari solet. Pauperes *flores sulphuris* cum lacte intus sumant.

Farrago sententiarum.

(*Sapo niger.*) Art. 1183. *Borellus* pro pauperibus & militibus commendat solam *saponis nigri* lotionem, sed cito abluenda est, ne cutem excoriet.

(*Radix hellebori albi.*) Art. 1184. ℞. *Pulp. subtilissim. rad. hellebori albi* q. v. *flor. lact.* q. s. m. f. *Unguentum.* Acrem dolorem excitat, & interdum inflammationem; ideoque omnibus minus convenit: morbum vero, ubi usurpari liceat, fere semper certo sanat. *Decoctum ejusdem radicis* est forsan medicamentum tutius & elegantius.

(*Animalcula.*) Art. 1185. Ex pruritu intolerabili hunc affectum jugiter comitante *animacula* in causa esse, & morbi essentiam constituere quidam suspicati fuerunt; unde etiam ejusdem *contagium* adeo prompte communicari crediderunt: sed nondum aliquid de hac re compertum habemus, nisi quod a Dre. *Bononio* traditum invenimus *Philos. Transact.* N. 283. qui (si ei fides adhibenda sit) rem extra dubium posuit: ille enim loco citato animalculum descripsit figura externa instar testudinis, ejusdemque iconem exhibuit; ova quoque facto scrutinio reperit, unde generatione citissima quemadmodum pediculi producuntur. Curiosus videat locum.

(*Salivatio.*) Art. 1186. In morbo inveterato & remediis aliis haud cedenti excitare licet *Ptyalismum.*

(*Remedia potentiora.*) Art. 1187. In officinis optimum remedium est *unguentum ex oxylapatho.* Potentissima sunt balneum & linimentum ex *Barbette.* Interne *æthiop. mineral. bezoar. mineral. carn. viperin. antimon. diaphor. tinct. antimon. decoct. e lignis gum. guajac.* &c. externe *unguentum herpeticum*, *unguentum psoricum mercuriale*, *lotio mercurialis*; hæc postrema cum cautione sunt usurpanda.

IMPETIGO.

Willisii sententia.

(*Impetigo quid, ejusdem graphica descriptio.*) Art. 1188. Impetigo varia sortitur nomina, appellatur *Lichen*, *vitiligo*, *lepra græcorum*, &c. Imprimis papillæ sive pustulæ rubræ, modo singulares, modo plures simul congestæ in variis corporis partibus, præsertim vero in brachiis aut cruribus exoriuntur; quibus singulis novæ adjunguntur, & laties serpentes sese in orbem diffundunt, cujusque harum superficies & nonnihil albida & squamosa apparet, unde, si scalpatur, squamæ decidunt, & ichor sæpe tenuis exsudat, qui tamen mox exsiccatus, in squamam rursus crustaceam indurescit.

(*Diffe-*

(*Differentia hujus morbi a Psora & Lepra.*) Hic affectus quandoque membra singularia infestat, reliquis partibus intactis; & est naturæ mediæ inter *scabiem* & *lepram*; differt a *priori*, quoad pustularum formulas; namque in *Psora* ubique fere singulares, & spatiis licet exiguis, ab invicem remotæ existunt, *hic* plures conglobatim, & quasi per racemos magnis intervallis sejunctos erumpunt. *Lepra* multo immanior est & horrenda, viz. crustacea & squamosa, ubique continua, & per totum corpus diffusa.

(*Curatio.*) Art. 1189. Impetigo difficulter admodum curatur, &, si in affectionem quasi leprosam transeat, incurabilis ut plurimum evadit.

(*Per remedia magna.*) Remedia fere tantum *magna* in curando hoc affectu valent, cujusmodi sunt *venæsectio*, *cathartica mercurialia*, *serum lactis* (medicatum) *acidulæ chalybeatæ*, *herbarum expressiones succulent. Decoct. e lignis*, *medicamenta chalybeata*, *salivatio*, &c. Sæpius lui venereæ aut scorbuto supervenit. Balneatio interdum nocet; novi plures haud graviter impetiginosos *Bathoniam* profectos, inde prorsus leprosos rediisse. *Acidulæ purgantes* contra impetiginem leviorem juvare aliquoties comprobavi, sed plus valent *aquæ Tunbrigenses*, &c. sed præ reliquis remedia *viperina* in hoc affectu, ut & in *elephantiasi* & ipsa *lepra* insignem habent virtutem. Inter topica balnea aut linimenta e *pice liquida* confecta, cæteris quibusque longe præstant; formulæ utriusque apud authorem subduntur. Fortissima sunt *unguenta mercurialia*.

(*Lepra.*) Art. 1190. „ Quantum confert ad hunc morbum curan-
„ dum *corpus in ipso mari frequenter abluere & aquas marinas sæpissi-*
„ *me ac diutissime innatare* est experimentum satis notum & peritis-
„ simis medicis comprobatum.

Ettmulleri sententia.

(*Lepra.*) Art. 1191. Lepra convenit cum scorbuto confirmato; est etenim summus & contumacissimus *scabiei scorbuticæ* gradus; in lepra vero longe major est succi nutritii corruptio, quam in scabie, quatenus non tantum cutis, sed etiam subjacentes partes carnosæ exulcerantur; scabies ferina & inveterata in lepram degenerare solet.

(*Signa diagnostica.*) Contagium ad tertiam vel quartam generationem interdum propagari solet. Inter signa externa apparet cutis nunc ad colorem lividum & nigrum vergens; nunc flavescens & ex rubro nigricans. Aeri exposita mox corrugatur, exasperatur & infrigescit, tota apparet unctuosa, ut aqua ipsi inspersa vix hæreat, sensim crassescit, rugosa & asperior redditur; furfure nunc albicante, ac si calce incrustata esset, imprimis in facie adspersa videtur, multisque nodositatibus, tuberculis mobilibus & indolentibus, potissimum pone aures, circa frontem, mentum, & artus defœdatur, & morphæa, impetigine, & scabie sicca pertinaci, aliisque pustulis afficitur (de reliquis signis diagnosticis consulatur auctor. (pagin. 587.)

(*Prognosis.* Art. 1192. Lepra inveterata incurabilis est, sanguis in lepra fœtidus est & nigrescens; serpigo, & impetigo in manuum ac pedum digitis, cum pilis parvis ascendentibus est malum signum.

(*Curatio.*) Art. 1193. Tanquam *Lues Venerea* curanda est. *Viperina* maxime conducunt. *Balnea*, *Thermæ*, &c. in usu sunt.

Turneri sententia.

(*Quibus regionibus frequentior est.*) Art. 1194. Lepra Græcorum apud nos saltem non est adeo frequens, aut maligna, ac apud exteros, ubi comparata sunt *Nosocomia* Sti. *Lazari*, ut ob funestam morbi contagionem

infecti ab humano genere prorſus diſſocientur. *Ambroſius Paræus* animadvertit in nonnullis *Germaniæ* regionibus eam inveniri, ſed frequentius in *Hiſpania*, & per totam *Africam*, & quibuſdam locis in *Gallia*.

Art. 1195. Lepra ut plurimum circa cubitos & genua primo erumpit, mox latius ſerpit; & per univerſum fere corpus ſenſim caput attollit.

(*Curatio*.) Art. 1196. Lepra hæreditaria & inveterata eſt prorſus incurabilis. Ad hunc affectum curandum veteres & recentiores quoque commendant remedia *viperina*, item *ex antimonio*, *mercurio*, & *ſulphure* præparata, *guajacum*, *radices oxylapath. polypod. epithem.* &c. *Jacobus Dovynetus* virtutes decocti *corticis ulmi* magnopere extollit cum vino albo diutius propinati, aſſeritque remedium eſſe certum; extat in *Pharm. Bat.* Etiamſi omnes fere ſcriptores in viperarum laudibus tanti ſunt, *Fernelius* tamen & *Palmarius* eas eſſe omnino inutiles affirmant, præcipue in corporibus calidioribus.

(*Salivatio*.) Ipſe *ptyaliſmus* ad hunc morbum contumaciſſimum penitus eradicandum impar frequentiſſime invenitur. Inter cætera linimentum ſequens in uſum adhibere ſoleo, ℞. *Unguent. e flor. aurant.* ℥j. *mercur. præcip. alb.* ʒj ß. *camphor.* ʒß. *vitriol. alb. uſt.* ℈j. miſce ,,. Author noſter copioſa formularum ſegete ex optimis ſcripto-
,, ribus collectarum abundat, & revera de *morbis cutaneis* erudite ac
,, pulchre ſcripſit.

Ex Cl. Deodato apud Fabricium Hildanum.

(*Elephantiaſis deſcriptio*.) Art. 1197. Elephantiaſis *Græcorum*, ſeu *Lepra Arabum*, eſt affectus contagioſus plurium vitiorum congerie corpus defœdans. In cute vel faciei, vel frontis, vel genarum, cubiti, femorum, manuum, pedumve tubercula facile mobilia, indolentia, & ex livore ad rubedinem tendentia, horridumque aſpectum præbentia epullulant; in ore, in palato, in faucibus circa linguæ radicem, tubercula nunc flaveſcentia, nunc ſublivida exoriuntur; in pedum digitorum interſtitiis, vel in plantis, in craſſa præſertim & dura illius parte, item in aliis artuum locis ulcera effloreſcunt, hæc ulcera & fiſſuræ veram cutem penetrant, lata ſunt, & ulterius ſerpunt labiis calloſis ac pertumidis, atque læſa facile cruentant, indolentia licet: ulcera quoque nares depaſcunt; adſunt tumores in aurium ambitu, craſſeſcunt labia, pedes manuſque valde inflatæ ac tumidæ ſunt.

Ettmulleri ſententia.

Art. 1198. Elephantiaſis *Arabum* ita vocatur, quia cutis tumida, rugoſa, & aſpera apparet. Senes vino liberalius indulgentes quandoque invadit.

(*Morbus deſcribitur*.) Eſt tumor pedum (crurumque) rubicundus, lividus ſeu nigricans cum ulceribus varicoſis, e quibus ſerum acre limpidum effluit; interdum etiam ſolæ cruſtæ furfuraceæ totos pedes occupant (*Lepra eſt univerſalis*). Affectus ut plurimum eſt criticus, ideoque cavendum eſt ab externis repellentibus, ne gravius malum excitetur.

Turneri ſententia.

(*In noſtris regionibus vix occurrens*.) Art. 1199. Elephantiaſis ſive *lepra Arabum* eſt morbus in noſtris regionibus, ſaltem nunc dierum vix cognitus. Ab *Aretæo* eleganter deſcribitur; nomen accipit (inquit ille) ab aſpectu fœdo & deformi, ex partium inæquali protuberantia, & cutis denſitate ac ſcabritie, hinc inde rugis & fiſſuris, labiis tumidis interſperſæ, *elephantis* cutem quodammodo referentis. Mendicantem in

ægro prope *Londinum* jacentem vidimus morbo huic maxime affini miserrime laborantem.

(*Est incurabilis affectus.*) Art. 1200. Hic affectus apud authores *Leontiasis* & *Satyriasis* appellatur; & ob magnitudinem morbi a plerisque medicis plane incurabilis merito agnoscitur. *Remedia ad lepram Grecorum*, si quæ alia, hic locum habent. *Decoctum ulmi Pharm. Bat.* potanti graveolentissimos movet sudores (inquit author) & cum vino albo epotum *ab Elephantiasi & Lepra Grecorum* liberat.

Towneri sententia.

(*Æthiopibus familiaris.*) Art. 1201. In Insulis Caribarum *Æthiopes* servituti mancipati (& etiam inter incolas alterius coloris nonnulli) *Elephantiasi* sunt obnoxii; graviori alicui morbo ut plurimum est succedanea, iis præcipue, quibus ex dura necessitate infortunium est victu insalubri sustentari, accidere solet. Hic sequitur morbi hujusce *graphica descriptio*, quam videre licet apud authorem, eadem fere cum modo ab *Aretæo* memorata. Morbo jam plene formato homo cæteroquin bene se habet, neque incommoditatem ullam sentit, nisi molestum onus monstrosi cruris, quocum tamen per viginti annos duræ servitutis muneribus, quibusdam saltem, fungi novimus. Elephantiasis *amputato crure* solet statim alterum invadere.

COMBUSTIO.

Ex Pavio apud Hildanum.

(*Combustionis definitio.*) Art. 1202. Combustio est solutio continui epidermidis, & cutis ut plurimum, nonnunquam etiam carnis musculosæ, venarum, arteriarum, nervorum, &c. vi ignis impressa: hanc autem combustionem sequuntur mox dolor acerbissimus, inflammatio, pustulæ; &, si combustio profunda, corpusque cacochymicum fuerit, facillime degenerat in ulcus fœtidissimum & malignum.

(*Primus gradus.*) Art. 1203. Tres sunt gradus combustionis. In *primo gradu* cutis rubicunda est, dolor acerbissimus & pungitivus, non aliter, ac si cutis urticis fricata esset, mox inflatur locus & elevantur pustulæ, in quibus aqua clara & alba continetur, tandem quoque epidermis separatur; primum & præcipuum negotium est ut impediamus, ne pustulæ oriantur, hocque fit, locum combustum *in oleum* vel *aquam calidam* quantocius immergendo, vel ad *ignem* admovendo;

(*Intentio curativa.*) Hinc *cepæ* in mortario cum *sale* contusæ & pauco *sapone* empyreuma ad se attrahunt.

(*Gradus secundus.*) Art. 1204. In *secundo gradu* pars illico inflatur, rubescit, dolet, urit, & ipso momento pustulæ elevantur: est enim vi ignis contracta atque densa.

(*Curatio.*) In hoc casu ubi vera cutis combusta & contracta fuerit, non cepæ, sal, sapo, &c. applicanda sunt, sed remedia *emollientia, calida & humida*; toti loco ambusto imponatur sequens unguentum; ℞. *Unguent. basil.* ℥j. *ol. rosf. lilior. alb. ana* ℥ß. *vitel. ov.* N. ij. misce, & applicato defensativo, pars affecta involvenda est fascia in oxycrato madefacta; unguento prædicto addi potest *crocus*, vel etiam *opium* in extremo dolore.

(*Gradus tertius.*) Art. 1205. In *tertio gradu* ipso momento, dum res ignita adhæreat corpori, cutis illico evadit nigra vel saltem livida, & obtuse sentit, si scalpello pungatur; est enim dura & exsiccata crusta, ea cum deciderit, remanet ulcus profundum & putridum.

(*Curatio.*) Art. 1206. Tertius gradus est admodum periculosus; est enim metus gangrænæ; quo circa *eschara* in diversis locis ad carnem usque *incidenda* est, idque fieri debet primo vel secundo die; hoc facto, *unguentum* in secundo gradu præscriptum applicari potest, *defensativum*, &c. convenit *venæsectio* revulsionis gratia. Sequens autem fomentum vim habet sedandi dolorem, cutem emolliendi, & digestionem promovendi. ℞. *Rad. alth.* ℥ij. *sem. cydon. fœnugr. ana* ℥ß. *flor. cham. melilot. ana* Mj. coq. in aq. font. q. s. pro fotu (& add. *sp. vin.*) Si vero combustio adeo magna fuerit, ut in gangrænam degeneret, caute & cum judicio procedendum est, & semper aliquid applicandum, quod putredini adversetur.

(*Vesiculæ semper incidendæ.*) Art. 1207. Pustulæ statim ab initio in omni combustione incidendæ sunt, ut aqua acris & fervida effluere queat.

(*Oculorum combustio.*) Art. 1208. In oculorum combustionibus, fluxio humorum ad partem *venæsectione* & omni arte inhibenda est; oculis continuo instilletur *lac muliebre* cum *aq. ros.* commistum, & applicetur sequens cataplasma; ℞. *Pulp. pomor. assat.* ℥ij. *farin. fœnugr.* ʒij. *hord.* ℥j. coq. in lacte vaccin. & f. cataplasma, cui add. *croc.* ℈ß. Interim universalia recte instituantur. In omni combustione, ubi dolor est vehemens & ultra tolerantiam, applicari potest cataplasma ex *mic. panis alb. in lacte coct.* cum pauco *croco* & *opio* ad dolorem mitigandum, ad tempus saltem, sed in oculorum combustionibus cavendum est de *opio*, *Sanguis columbinus* ab animali tepidus eximium habetur *anodynum*.

(*De cicatrice turpi præcavenda.*) Art. 1209. Magna adhibenda est cura ne turpis cicatrix post combustionem curatam relinquatur, ut autem hoc incommodum vitetur, ab initio usque ad finem curationis *emollientia* sunt usurpanda, & postea applicanda est *lamina plumbea spissa mercurio inuncta*.

(*Facies pulvere pyrio combusta quomodo curanda.*) Art. 1210. Si facies pulvere *bombardico* combusta & grana pulveris cuti infixa fuerint, illico extrahendus est pulvis, quantum fieri poterit, acu vel alio instrumento acuto; si vero chirurgus in principio non advocatus fuerit, ita ut cutis jam cicatrizata, maculæ vero nigræ relictæ fuerint, necesse est denuo exulcerare cutem *vesicatorio*.

(*Combustio a fulmine.*) Art. 1211. Ignis a *fulmine* omnium vehementissimus & periculosissimus est, in se continet facultates quasdam supernaturales, quibus animal quandoque protinus extinguitur. Si partes externæ lædantur secundum gradum ustionis sunt medicandæ, sicut in aliis combustionibus, nisi quod *putrefacientia* & *escharam relaxantia* hic locum non habent; sed *escharæ* statim scalpello *excidendæ* sunt; & interne optima *cardiaca* sunt propinanda.

(*Vires sp. vini in ambustis.*) Art. 1212. Omnibus remediis quotquot adhuc inventa fuere, *spiritus vini* facile palmam præripit in ambustis, cum cutem subjacentem ab omni putrefactione tueatur, ac vendicet, atque eo nomine curationem quam cito absolvat, digestionem, quæ nonnisi admodum tarde sua tempora percurrit, etiam non moratus: nempe si lintea *spiritu vini* imbuta partibus ab aqua ferventi, pulvere pyrio, vel simili, læsis, quum primum hoc infligitur malum, applicentur, eademque spiritu dicto madefacta subinde repetantur, donec dolor ab igne penitus evanuerit, & postea solummodo bis in die,

Far-

Farrago sententiarum.

-(*Remedia varia.*) Art. 1213. In ambustionibus superficiariis (inquit *Turner*) mihi solemne est imponere *ol. lini & aq. calc.* simul conquassat. vel *ol. sambuc. & alb. ovor.* Vesiculæ aqueæ resecandæ sunt, *& unguent. diapomph.* vel quo melius est *ceratum nostrum de lapide calaminari* locis excoriatis applicandum. Inde ceratum (pluribus intentionibus satisfaciens) convenit etiam in gradu secundo ambustionis. Et revera est medicamentum omnem superans laudem, non modo in hoc casu, sed etiam in *vulneribus* & *ulceribus* curandis. Extat apud authorem exemplum curationis ambustionis gravissimæ, in qua tota praxis venuste illustratur. Chirurgus librum consulat. „ Ubi plures „ partes, vel totum corpus ambustum est, raro ægri convalescunt, „ sed vehementia symptomatum misere moriuntur.

(*Nonnulla vulgaria.*) „ *Wiseman* commendat cataplasma ex *fimo* „ *equino* ad empyreuma extrahendum. *Calx viva multoties lota cum* „ *ol. lini vel hyperici*, item *ceratum ex cerussa & ol. lini, spirit. vin.* „ *camphorat.* &c. sunt remedia vulgaria, sed minime contemnenda. „ Sequens est *Boyleanum*, ℞. *Sacchar. saturn.* ʒß. *acet. vin. alb. opt.* „ ℥iv. f. solutio, deinde add. *ol. sambucin.* q. s. ut fiat unguentum.

C A P. XII.

Sive Fasciculus Morborum duodecimus.

TUMORES IN GENERE.

(*Definitio tumoris.*) Art. 1217. NUsquam unquam vidi definitionem tumoris, nisi ex aliqua parte peccantem; quocirca sequentem in medio protuli. Tumor in genere est præternaturalis alicujus partis, vel totius corporis, magnitudo *mole morbosa* aucta.

Ettmulleri sententia.

(*Tumores, eorumdem tres species.*) Art. 1218. Tumores proprie dicti oriuntur vel a *stagnatione*, hoc est ab impedito fluidorum transitu; vel a *congestione* paulatina, ubi facta quasi secretione tumores procreantur; vel denique per novi humoris in parte generationem & collectionem; Exempla primæ speciei habemus in phlegmonibus, tumoribus œdematosis, flatuosis, &c. Per congestionem paulatinam nascuntur tumores critici; per novi humoris in parte generationem producuntur tophi, cancri, ganglia, tumores omnes in cystide contenti, &c.

(*Intentiones curativæ.*) Art. 1219. Remedia quod attinet, tumoribus in genere applicanda in tres classes dividuntur (secundum totidem curationis intentiones) in *resolventia*, *discutientia*, & *suppurantia*, repellentibus a medicis sanioribus jam ex usu merito repudiatis.

(*Resolventia primi gradus.*) Art. 1220. *Resolventia*, *emollientia*, seu *attenuantia primi gradus* sunt *radices & herbæ malv. alth. mercurial. violar. lilior. alb. parietar. flor. melilot. sem. lini, fœnugr. caricæ pingues, uvæ passæ, axungiæ, medulla, ol. amygd. dulc. lilior. alb. unguent. dialth.* &c.

(*Secundi gradus.*) Art. 1221. Resolventia *secundi gradus* sunt *radices & herb. apii, puleg. cepæ coct. chærefolii, sambuci, cicut. scabios. flor. hyper. croci, sambuci, chamæm. adeps anserin. ursin. gum. tacamahac. styrac. liquid. terebinth. farin. fabar. spermaceti, ol. cham. amygd. amar. hyperic. laurin. empl. de cicuta cum ammoniac. diachylon.* &c.

(*Tertii gradus.* Art. 1222. Resolventia *tertii gradus* sunt *radices & herb. bryon. cucumer. agrest. raphan. cepæ crud. asari, scill. absynth. centaur. min. nicotian. sem. sinap. erucæ, cymini, gum. ammoniac. galban. bdell. sagapen. opopanac. elem. myrrh. nidus hirundin. spir. urinæ, armoniaci, spir. vini, fermentum. ol. lateritium, scorpionum, terebinth. lumbricorum, nicotianæ, petroleum, bals. sulph. Unguentum martiatum, diachylon cum gummi, oxycroc. diasulphuris, de cicuta cum ammoniaco, de ranis cum mercurio.* Ex simplicibus prædictis varia fieri possunt composita, fomenta, cataplasmata, &c.

(*Discutientia.*) Art. 1223. *Discutientia* sunt prædictis vicina (imo pleraque simplicia composita resolventium tertii gradus sunt discutientia) talia sunt, quæ quæ sequuntur, *radices fœniculi, ireos, aristolochia rotund. cucumer. asinin. pyreth. zinzib. flor. sambuci, plantæ aromaticæ, origan. puleg. thym. maioran. rosmarin. absynth. salvia, ruta, sabin. lavend. salv. croci, anthos, bacc. junip. lauri, N. M. mac.* &c. *aromata, sem. anethi, cymin. fœnic. rutæ, sinapeos, castor, camphora, ol. lumbric. cham. cymin. anisi, spicæ, terebinth. succini, sulphuris, stercora animalium,* &c. Ex prædictis simplicibus fieri possunt fotus, cataplasmata, &c. sequens cataplasma potenter discutit; ℞. *Flor. laur. rorismarin. rut. ana* Mj. *flor. cham. sambuc. summit. aneth. ana* M ß. coq. in aq. & vin. a. p. æ. ad mollitiem, deinde add. *far. fabar. furfur. stercor. vaccin. ana* ℥iij. *mellis* ℥iv. m. f. cataplasma. „ Fotus sequens est „ valde discutiens; ℞. *Summit. hyperici absynth. centaur. min. ana* „ Mij. *flor. cham. sambuc. ana p.* ij. *bacc. junip. laur. ana* ℥i ß. *coq.* „ *in livix. ten.* ℔vj. *ad* ℔iv. *in colatur. dissolv. sal. ammoniac. crud.* „ ℥j. *& usus tempore add. sp. vin. commun.* ℔j. „

(*Diaphoretica interne.*) Art. 1224. Externis hisce commodissime simul adhiberi debent diaphoretica interna ex alcalium republica desumpta.

(*Suppurantia.*) Art. 1225. *Suppurantia* denique sunt medicamenta, quæ maturationem faciliorem ac promptiorem reddunt; eminentiora autem sunt, quæ sequuntur; *radix alth. lilior. alb. brionia, alth. flor. melilot. chamæm. croci sem. lini, fœnugr. far. bord. tritici, mic. panis alb. caricæ pingues, gum. ammoniac. oleum, lilior. alb. chamæmil. unguent. alth. fermentum acre, sapo Venetus, stercus bovinum,* &c. Sequens cataplasma est valde efficax, ℞. *Rad. alth. lilior. alb. ana* ℥ij. *fol. malv.* Mj. *pulv. sem. lini* ℥j. ad mollitiem coctis add. *cep. sub cineribus assat.* ℨvj. *Unguent. basil. ol. lilior. alb.* q. s. m. f. s. a. cataplasma. Præ reliquis egregium suppurans est *lac*, in quo coctus est *sapo Venetus*, plus minus pro ratione indicationis, hoc appositum cum linteis multiplicatis mire maturat, & aperit abscessus.

(*Phlegmone quid.*) Art. 1226. Phlegmone sive inflammatio est tumor ad tactum renitens cum tensione, rubore, dolore pulsatorio, & ardore; nunc quidem genuina ex sanguine puro, nunc vero spuria, ad erysipelata, vel œdematosos tumores, vel scirrhos propius accedens.

(*Prognosis.*) Omnes inflammationes vel insensibiliter discutiuntur, vel suppurantur, vel male tractatæ in gangrænam abeunt.

(*Curatio.*) Art. 1227. Interne conveniunt *sudorifera ex alcalibus;* & omnia ea, quæ in *pleuritide* usitata sunt, hic commode usurpari possunt, v. g. *spermaceti* cum *antimon. diaphoret.* additis quibusdam *salibus volatilibus.* Externe in initio decoctum *sulphuris* in urina, quod a *Paracelso* laudatur, item *stercus vaccinum, equinum,* &c. Si sit erysipelatosa conducit *spir. vin. camphorat.* cum *flor. sambuci* incoct. In

ardore

ardore magno religiose vitanda sunt oleosa. Si discuti nequeat remediis supra memoratis, ad suppurationem producenda est medicamentis appropriatis, modo recensitis, & cum maturus fiat, nisi sponte rumpatur, aperiendus est abscessus vel lanceola vel caustico *ex lixivio de sapone & calce viva in lapidem simul coctis*; & postea mundificandus, & consolidandus; omnibus his intentionibus satisfacit linimentum sequens, ℞. *Terebinth. clar.* ℥j. *mel. rof.* ʒvj. *balf. Peruv. vitel. ov. folut.* ʒß. misce f. linimentum *digestivum*.

(*Inflammatio mammarum.*) Art. 1228. Sæpe ex lactis coagulo in mammis, aut quod alias stagnat acescentia vitiosa, inflammatio mammarum lactantibus accidit; hæc autem aliquando est erysipelacea; adsunt tumor, dolor, rubor, &c.

(*Prognosis.*) Inflammationes omnes mammarum sunt periculosæ, quia ut plurimum abeunt in *abscessus*, & hinc in ulcera saniosa, interdum etiam in *fistulas*: si non abeunt in abscessus, indurantur in *scirrhos*, qui levi errore abeunt in *cancros*: rarissime enim inflammationes mammarum, in specie ex lactis coagulo, discuti possunt.

(*Curatio.*) Art. 1229. In genere in omnibus mammarum affectibus observandum est, quod mamilla affecta raro ad sanitatem perducatur, nisi altera sana lacte exsiccetur; quia dum lac influit ad unam mammam, etiam fluit ad alteram, & sic malum exasperatur. *Aqua calcis vivæ*, si quæ alia, inflammationem omnem avertit, resolvit, & discutit. Unum ex expertissimis ad mammarum inflammationes remediis est cataplasma factum ex farinis, viz. *Ex farina fabarum, lupinorum, & lentium in oxycrato coctis, & subactis, & cum albuminis ovi pauco mistis*; emplastrum de *spermate ceti Mynsincht.* empl. *de cicuta*, &c. inflammationes similiter resolvunt. Sed raro discutiuntur hi tumores, ideoque tutius est suppurationem promovere.

(*Tumores duri.*) Art. 1230. „ Ubi tumor est durus sine inflamma-
„ tione, convenit sequens ceratum. ℞. *Summit. absynth. pulv.* ʒij.
„ *sem. lentium, fœnugr. feniculi ana* ℥j. *succ. hyoscyam. cicut. ana* ℥iij.
„ *unguent. dialtheæ* ℥ij. *axung. anatis, anseris ana* ℥j. *sevi cervin.* ℥ij.
„ *styrac. liquid.* ℥ß. *ceræ* q. s. f. ceratum. Cicuta per se applicata
„ nimium incalescit, & cutem exulcerat, sed in vino cocta, & cum
„ axungia porcina contusa, hosce tumores duros emollit. *Wisem:nn.*

(*Inflammatio testium.*) Art. 1231. Inflammatio testium frequentissime oritur ex ictu vel compressione violenta inter equitandum; adsunt dolores gravissimi; & nonnunquam convulsiones, & vomitus, & interdum metus est gangrænæ, nisi cito discutiatur; aliquando in abscessum tendit.

(*Curatio.*) Art. 1232. Curam quod attinet, *mittatur sanguis* copiosissime quamprimum, & injiciatur *enema leniens & emolliens*; interna eadem esse debent, ac in aliis morbis inflammatoriis. Externe pro discutiendo tumore & resolvendo expertissimum est cataplasma ex *farina fabarum cum oxycrato* cocta & applicata, addi etiam commode potest *sem. cymini*, item *flores chamæmeli & meliloti*, & erit magis discutiens; si tumor discuti nequeat, *suppurandus* est cum maturantibus mitioribus.

(*In scirrhum vel cancrum transitus.*) Inflammatio male curata plerumque in scirrhum transit, & quandoque in cancrum abit, præsertim si punctiones acutæ sentiantur: in hoc casu *discutientia* sunt usurpanda, maxime autem conducit *Emplastrum de cicuta cum ammoniaco*.

(*Furunculus quid.*) Art. 1233. Furunculus (quem nos vocamus *a Boil*)

a Boil) est inflammatio parva in locis extimis orta, in acutum tuberculum tendens, ovum columbinum magnitudine non excedens, cum rubore & dolore, interdum cum ardore atrocissimo, ac si carbo igneus admotus esset.

(*Quomodo tractandus est.*) Art. 1234. „ Furunculi ut plurimum periculo vacant; demonstrant plerumque constitutionem firmiorem, „ materiam peccantem foras propulsantem. Repellere est nefas; discuti „ non possunt, nec debent; frequentius sponte sua suppurantur, & „ aperti ex se coalescunt, si non, tantillo *balsami Peruv.* consolidari „ possunt. Si *habituales* sint, internis *alterantibus* præcavendi sunt, „ in quem finem *rosmarinus*, item *radix bardanæ* a quibusdam speci„ fice prodesse habentur. „

Sennerti sententia.

(*Parulis.*) Art. 1235. Gingivæ quandoque inflammatione (quæ Græcis Parulis dicitur) cum dolore corripiuntur, & apostemata patiuntur, quæ in ulcera, interdum cancrum, fistulas, gangrænam desinunt.

(*Prognosis.*) Malum per se patet, quod nisi maturis præsidiis succurratur, in apostemata & ulcera diuturna, imo nonnumquam in gangrænam, vel in cancrum incurabilem abit.

(*Curatio.*) Art. 1236. Per *revulsionem*, *derivationem*, & *gargarismata appropriata*, &c. opera danda est in initio, ut præcaveatur apostematio; si vero ad suppurationem vergat, *caricæ* per medium discissæ imponantur. Si abscessus sponte non aperiatur, scalpello aperiri potest. Apertus abscessus *hydromelite* mundetur, tandemque ulcus exsiccetur & claudatur.

Celsi sententia.

(*Epinyctis quid.*) Art. 1237. Pessima pustula est, quæ Epinyctis vocatur, ea colore vel sublivida, vel subnigra, vel alba esse consuevit; circa hanc autem vehemens inflammatio est, & cum aperta est, reperitur intus exulceratio muscosa, colore humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinem ejus est, neque enim ea faba major est. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & fere noctu, unde nomen quoque a *Græcis* ei ἐπινυκτὶς est impositum. „ Periculo„ sa non sunt hæc tubercula, molesta tamen ob dolorem; noctu in„ quietudinem pariunt, & adustum ac vitiosum succum in corpore re„ dundare significant.

(*Quomodo tractandæ sunt.*) „ Omnino suppurandæ sunt epinyctides, „ saniem ejiciunt sanguineam, *digestivis & mundificativis* tractandæ „ sunt, &, ut *furunculi*, curandæ. „

(*Terminthus.*) Art. 1238. Huic tuberculo cognatum esse creditur „ Terminthum; verum quid proprie terminthus antiquorum fuerit „ (inquit *Sennertus*) vix satis constat, nisi quantum ex *Galeno* habe„ tur, qui scribit terminthorum nomen nigras quasdam pustulas in „ cruribus maxime orientes, a figuræ, coloris, magnitudinisque simi„ litudine, quam cum terminthorum, id est, cicerum fructu (ut vul„ go vertunt, seu ut alii, & rectius terebinthi fructu) habent, deri„ vatum, significare. „

PHYMA, PHYGETHLON, BUBO, & PAROTIS.

Hi sunt quatuor Glandularum Tumores Inflammatorii insigniores.

Ettmulleri sententia.

(*Phyma.*) Art. 1239. Phyma est tumor glandularum (sub maxilla infe-

inferiore) rotundus, acuminatus, plus minus rubens ac dolens; statim augetur & suppuratur.

(*Curatio.*) „ Facilius curatur in pueris, difficilius in juvenibus & „ adultis, sed in his rarius accidit. „ In cura a repellentibus cavendum est, ideoque illius conatus adjuvandus est medicamentis *maturantibus* impositis. „ Applicari potest *diachylum cum gummi*, sed præstat „ cataplasma *suppurans*. „

(*Phygethlon.*) Art. 1240. Phygethlon, Latinis Panus ob similitudinem fungi arboris adnascentis, est tumor durus, phymate major magisque rubeus ac dolens.

(*Curatio.*) Curatur (interdum) *discutientibus*, pro quo scopo convenit *oleum tartari fœtidum* vel *ligni guaiaci*, his interdum *emollentia* cum *anodynis* junctis adduntur, &c. sed frequentius suppurantur.

Sennerti sententia.

(*Bubo.*) Art. 1241. Bubo est tumor inflammatorius in inguine vel sub axilla; cum rubore & dolore apparet, & plerumque febris levior accidit; & quidem si per crisin accidit bubo, eodem erumpente, statim levatur alius morbus.

(*Prognosis.*) Bubones *benigni* (non enim hic de *venereis* & *pestilentialibus* agitur) non sunt periculosi, præcipue si statim suppurentur; si vero diu protrahantur, & tardius maturentur, periculo non vacant, cum in fistulas periculosas facile abeant.

(*Curatio.*) Art. 1242. Curatio bubonum & aliarum inflammationum instituenda est eadem; hoc tamen probe notandum est, quod *suppurantia*, quæ adhibentur, debeant esse *fortiora* quam in aliis inflammationibus; glandulæ etenim sunt frigidiores quam aliæ partes, neque habent adeo exquisitum sensum. „ Quamobrem *cucurbitulæ* cum fru„ ctu applicari possunt; in hunc finem etiam conducunt *fermentum* „ *acre*, *sapo niger*, *stercus columbinum*, *sem. sinap. urticæ*, *caricæ*, *ce*„ *pæ assatæ*, &c. „

Ettmulleri sententia.

(*Parotis.*) Art. 1243. Parotides sunt glandularum pone aures inflammationes: plerumque post male judicatas febres protruduntur a fausto naturæ conatu. Maturationi opera danda est, & tractandi sunt sicut *bubones*, & aliæ inflammationes ad suppurationem vergentes.

(*Ranula.*) Art. 1244. „ Ranula est tumor sublingualis, mollis, al„ bicans, & quasi pellucidus, œdematis speciem præ se ferens, lin„ guæ motum ac loquelam impediens. Periculo ut plurimum va„ cat, nisi diuturnior fuerit, vel male tractatus; tunc enim metus „ est, ne *cancrosus* evadat. „

(*Curatio.*) Art. 1245. „ Aperiendus est cultro, vel potius ferro igni„ to, prodire solet mucus ovi albumini colore & consistentia similis. „ Compertum est etiam aliquando *lapillos* ibidem generari; ideoque „ a chirurgo semper exploranda sunt. Post apertionem os abluatur sæ„ pius in die *cum decocto hordei mel rosar. & tinct. myrrh.* „

(*Paronychia quid.*) Art. 1246. Paronychia est tumor ordinario obveniens in extremitatibus digitorum, ultimis nempe articulis, ita tamen, ut non excludantur reliqui articuli. Quandoque est erraticus, & ex uno digito in alium transit, ita ut uno persanato mox vicinus inquinetur, donec omnes successive infestaverit: tantus est dolor, ut subinde universum brachium consensu afficiatur.

(*Causa.*) Oritur ex humore acri admodum corrosivo, immediate *perio-*

periosteum, & ipsi adhærentes *tendines*, occupante; supervenit inflammatio ad apostema vergens, sed frequentius *gangrænescit*.

(*Curatio.*) Art. 1247. Quo citius ichor maturatur, eo minus periculum est ossis cariei, in hunc finem quidam applicant *sterquilinium*, & sic dolor & tumor optime discutitur, & sistitur: „ Cataplasma *Lumbricorum vivorum* subito atrocem dolorem sedat, uti testantur plurimi authores. „ Ubi vero paronychia altiores egerit radices, opus est *incisione*; quæ etiam tutissima est, & quidem usque ad ipsum os; facta incisione *theriaca* cum *spiritu vini* soluta digito applicanda est.

(*Paronychia pedis digitorum.*) Art. 1248. Huc quoque pertinet affectus perniciosissimus, qui *pollices pedum* cum doloribus atrocissimis infestat, & nihil aliud est quam *paronychia pedis digitorum*, cui gangræna & sphacelus, & eandem medendi methodum postulat. Tutissima est digiti *resectio*.

(*Duæ species.*) Art. 1249. „ Paronychia revera est malum minime „ contemnendum, *Latinis* dicitur *panaritium*; ejusdem duæ sunt spe„ cies, una *benigna*, vulgo *a Whitflaw* appellata; altera *maligna a* „ *Felon* dicta; in priori specie suppuratio facile procuratur, & materia „ albicante emissa facillime sanatur. Altera vero est periculosissimum „ malum, & fere nunquam curatur sine *incisione matura* ad os usque.

(*Pernio.*) Art. 1250. Perniones pedes & manus affligunt tempore hyemali; partes affectæ tument, & ex albedine ad aliqualem cærulescentiam inclinant, (pruriunt vehementer) dolent, & tandem, nunc cum, nunc sine exulceratione evanescunt (præmissis universalibus) Partes affectæ illinantur cum *petroleo*, quod præservat & curat.

(*Curatio.*) *Unguentum rosatum cum ol. terebinth.* in *rapo assato* est „ remedium comprobatum (inquit *Wiseman*.

ANEURISMA.

Sennerti sententia.

(*Aneurisma unde sit.*) Art. 1251. Aneurisma est tumor ex tunicæ interioris arteriarum apertione, & exterioris dilatatione: aperitur vel venæsectione imperita, cum exterior tunica, utpote mollior, coalescit denuo, interior, ut durior, aperta manet; vel a causa externa.

Wisemani sententia.

(*Opinio nostratis Wiseman.*) Art. 1252. Noster clarissimus *Wiseman* existimat aneurismata non fieri ex dilatatione vel relaxatione tunicæ exterioris arteriæ, sed potius ab *ambobus tunicis ruptis*, vel *sauciatis*, unde tumor ab effluxu sanguinis in musculorum interstitiis efformatur: hæc autem opinio multo probabilior videtur; utcunque sit tamen, eodem res redit, quoad curandi methodum.

Art. 1253. „ Aneurismata quandoque fiunt proculdubio simplici ar„ teriæ tunicarum *dilatatione* (ut cum sanioribus quibusdam medicis „ sentiamus) quemadmodum in *venis varicosis* frequentissime accide„ re solet; saltem in hunc modum ab origine plerumque nascuntur, „ utcunque tamen diuturniora cum fuerint, & in grandem molem au„ cta, tunicæ arteriales multis in locis rumpuntur, præcipue interna, „ ut ex omni sectione patuit. Accuratam hujus affectus historiam „ si quis velit, adeat D. *Freind* Hist. Med. *p.* 179. &c. Pro accuratio„ re adhuc aneurismatis naturæ explicatione, Vid. Philos. Transact. „ N. 402.

(*Histo-*

(*Historia.*) Art. 1254. In Transact. Philosoph. N. 265. Insignis ex-
„ tat Historia *Aneurismatis Aortæ*. Homo per infortunium aliquod vio-
„ lentam pectoris concussionem passus in *Hæmoptysin* incidit, qua diu-
„ tius perseverante tandem mortuus est. Secto cadavere *Aneurisma*
„ *Aortæ* repertum erat adeo ingenti mole, ut totum latus Thoracis
„ dextrum impleverit. „

Ettmulleri sententia.

(*Aneurismat. causæ N. B.*) Art. 1255. Aneurisma est tumor a collectione sanguinis arteriosi ab arteria exesa aut laxata nimis, aut rupta ex quacunque violentia, ab imperita in venæsectione vulneratione. Frequentia sunt aneurismata a vehementi *cordis palpitatione*, ita ut ramus arteriæ descendentis intumescat. Aneurisma frequentius collum occupat, interdum crura & brachia, sed rarius, ex violenta commotione.

(*Diagnosis.*) Est tumor mollis tactui cedens, aliquando tamen non cedens, alias cum, alias sine pulsu, colore a reliqua cute non variat.

(*Prognosis.*) „ *Exinde maximum periculum habet* „ quod interdum ab imperitis chirurgis habeatur pro abscessu suppurato; unde si aperiatur, subito sub manibus ægri cum sanguine animam emittuat. „ In collo ne unum quidem curatum vidi (inquit *Barbette*),
„ palliativa cura diu vivere possunt. „

(*Curatio.*) Art. 1256. Si aneurisma sit a venæsectione inepta, mox ligetur pars læsa *ligatura* forti, & fiat *venæsectio* in latere opposito. Curiosum est quod observat *Horstius*, quod applicatio *laudani opiati* arteriæ hæmorrhagiam sistat. Notum est emplastrum *Galeni ex thure, aloe, pilis leprinis, & albumine ovi*, item multum conducunt *lamina plumbea, emplastra astringentia* (cum *sacchar. saturni*). His irritis cura per operationem chirurgicam facienda est, viz. per *deligationem* arteriæ (superne tantum). De nova methodo *Gallorum* in aneurismate vide locum *p.* 1246.

V A R I X.

Ettmulleri sententia.

(*Varix quid.*) Art. 1257. Varix est tumor ex laxata venarum tunica, unde sanguis in venis fere stagnat. Malum est frequens mulieribus in ultimis gestationis mensibus, uti & post partum difficilem. Hic affectus quibusdam non parum proficuus est ad conservandam sanitatem, in specie melancholia hypochondriaca (unde fluxus hæmorrhoidalis iis salutaris est.)

(*Curatio.*) Art. 1258. Cura a *ligatione* magna ex parte pendet, fotus *ex alum. fruct. acac.* (*flor. ros. rub. cort. querc.* &c.) in aceto coct. convenit.

(*In ruptura venarum.*) In ruptura venarum, & gravi hæmorrhagia optimum euporiston est *stercus suillum* forma pulveris adspersum cum linteis ex *astringentibus* expressis & admotis cum *fasciatione*, &c.

HÆMORRHOIDES.

Wisemani sententia.

(*Hæmorrhoides quid.*) Art. 1259. Hæmorrhoides ani sunt venarum hæmorrhoidalium tumores *varicosi*, morbus est *simplex*, quando venæ solæ intumescant, vel *compositus*, cum partes vicinæ afficiantur, vel cum quasi novum corpus generetur ipsis adhærens, vel appendens; unde

(ob

(ob similitudinem aliqualem ita dicta) *ficus*, *crista Galli*, *condylomata*, &c. producuntur.

(*Apertæ vel cœcæ.*) Art. 1260. Hæmorrhoides sunt vel *apertæ*, i. e. sanguinem effundentes, vel *cœcæ*, tumentes scilicet, sine hæmorrhagia, exquisite tamen dolentes.

(*Curatio.*) Art. 1261. Alvus aperta sedulo servetur. Ad inflammationem, quæ sæpe accidit, valet sequens fotus; ℞. *Fol. plantag. polygon. summit. rub. equiset. ana* M ß. *flor. verbasc.* Mij. *sem. lini* ℥ij. *flor. rof. rub. cort. granat. balaust. bacc. myrt. ana* ʒvj. coq. in q. f. aq. font. & vin. rub. pro fotu.

(*In dolore magno.*) In extremitate doloris, ℞. *Ol. vitel. ov.* ʒij. *opii gr.* vij. m. item *bals. sulphur. Rulandi* dolorem sedat.

(*In fluxu nimio.*) Art. 1262. In fluxu nimio sanguinis, *venæsectio*, *cucurbitulæ*, &c. conveniunt revulsionis gratia. Interne *astringentia* & *opiata*, quemadmodum in aliis hæmorrhagiis; externe suppositoria ex *cort. granat. flor. balaust. thure*, *mastich.* &c. *cum gum. tragacanth. ichthyocol. alb. ovor.* &c.

Ettmulleri sententia.

(*Differentia ab alio morbo.*) Art. 1263. Distinguendus est ante omnia fluxus hæmorrhoidalis verus, a diarrhœa cruenta scorbuticorum, alias vocata dysenteria scorbutica mendosa (636.) Hæmorrhoides veræ attritu excrementorum plerumque aperiuntur, & sanguis cum excrementis una evacuatur; sed si sanguis promiscue excernatur tam ante quam post excrementa sine dolore & torminibus, probabile est, quod sit fluxus scorbuticus. Hæmorrhoides ad venerem omnino impotentes reddunt cum magno fœminarum tædio.

(*Apertio.*) Art. 1264. Hæmorrhoides consueto fluore suppresso, sive in cæcas degenerantes, aperiendæ sunt; de aperiendis iisdem vide locum p. 173. Remedia *aloetica* fluxum hæmorrhoidum promovent. „ Externe convenit *hirudinum* suctio, vel frictio ani cum *foliis ficus* „ *recentibus medice tritis*, quæ forti impressione lac acre ac fere cau- „ sticum plorant, cujus acrimonia vasa tumentia successive aperiun- „ tur; vel si hoc non sufficiat, intrudantur *suppositoria ex hiera picra* „ *cum pulvere colocynthidos & melle parata*, quæ hæmorrhoides insi- „ gniter stimulant, & cataplasma *ex stercore columbino*, *sem. staphidis* „ *agriæ & lupinorum* applicare potest. “

(*Dolores.*) In doloribus conducit fotus ex decoct. *verbasc. flor. sambuc. & sem. hyoscyam.* Laudatur *scrophularia*, sed *chelidonium minus* est instar omnium pro usu interno quocunque modo usurpatum. *Camphora* & *sacchar. saturni* pro usu externo in unguentis.

(*Varia Remedia.*) Ad hæmorrhoidum exulcerationem linimentum ex *auro fulminante*, & *ol. amygd. dulc.* est singulare experimentum apud *Anglos*.

Riverii sententia.

(*Fluxus immodicus.*) Art. 1265. *Mercurialis* docet *tamarindos* præcipue miram potestatem habere ad compescendum hæmorrhoidum fluxum. In fluxu immodico fotus ex *verbasc. tapso barbato*, *fol. plantag. flor. rof. rub. balaust.* &c. *in aq. ferrat. & vin. astringent. decoct.* convenit; ut & *unguentum comitiss.* curato hæmorrhoidum fluxu, præcavendum est, ne redeat, quod fit *victus* ratione convenienti, *venæsectione* bis vel sæpius in anno, *purgatione* leni, &c.

(*In gravi dolore.*) Art. 1266. Oleum *buxi* præ cæteris dolorem lenit, si illius gutta una supra hæmorrhoides apponatur, vel cum *ol. sem.*

lini

lini miſceatur, item *ſaccharum ſaturni in aq. roſ.* pro fotu dolorem ſedat.

Mayerni ſententia.

(*Remedia varia externa, & interna.*) Art. 1267. Chalybs ſeu ferrum eſt ſpecificum in hoc affectu obſtructiones viſcerum tollens, atram bilem domans & plurimum dulcificans, viſcera roborans, &c. Cereviſia parari poteſt cum *limaturis*, vel *ferri rubigine*, & *herbis* & *radicibus ſpecificis*, &c. *Aquæ ſpadenſes* & *minerales acidulæ*, multum valent. *Vernix*, qua utuntur pictores eſt remedium ſingulare in curandis hæmorrhoidibus, tam apertis, quam latentibus; ſi apertæ fuerint, & nimis tenaciter vernix cuti adhæreat, addatur *ol. roſarum*: hujus uſu ſanatus eſt *Carolus* quintus a muliere, cum nulla ope curari poſſet; vernix autem præparatur ex *ol. lin.* ℥xij. *tereb. Ven.* ℥iv. *ſandarac. puriſſim. ſive gum. junip.* ℥iij. liquentur ſimul lento igne, &c. De *ſuppoſitoriis* vide locum. ℞. *Unguent. popul.* ℥ij. *cochinel. in alkool. lævigat.* ʒij. *ſacchar. ſaturn.* ʒj. *ol. hyperic.* q. ſ. miſceantur diuturna agitatione in mortario plumbeo, f. unguentum e bombyce applicandum & continuo geſtandum.

Farrago ſententiarum.

(*Vires ſcrophulariæ.*) Art. 1268. Si quis hæmorrhoidum dolore inſano torqueatur, (inquit *Sennertus*) minimum quid *ſcrophulariæ*, vel radicis vel foliorum, cum cibo aut potu capiendo, ſtatim dolore liberatur, ſive ipſam plantæ ſubſtantiam ſiccam vel viridem, ſive decoctum ejus aſſumat.

(*Unguent. de linaria.*) Sedandis hæmorrhoidum doloribus (inquit Cheſneau) præſtantiſſimum eſt *unguentum de linaria a Wolphio* inventum, & pluribus medicis *Germaniæ* communicatum; ſimile anodynum, licet variis uſus fuerim, nunquam inveni; ſequenti modo paratur. ℞. *Herb. linar. cum floribus q. v. decoquatur cum adipe porcin. quouſque adeps valde vireſcat fiatque unguentum, uſus tempore adjiciatur vitelli ovi tantum quantum unguenti quantitas requirit.*

(*Cepæ & porri, &c.*) Art. 1269. *Cepa* vel *porrum* ſub cineribus coctum cum *ol. roſ.* & *pauco croco* valde laudatur a *Solenandro* (& pro certo *porrum* cum butyro in ſartagine frixum dolorem quaſi ad miraculum ſedat.) De viribus *chelidon. minoris* in hoc affectu conſulatur *Solenander*, qui de hoc morbo egregie ſcripſit. *Oleum ſuccini* per ſe uſurpatum dolorem atrociſſimum compeſcit. Sequens linimentum eſt admodum proficuum. ℞. *Balſam. ſulph. terebinth. unguent. nicotian. ana* p. æ. m. f. liniment. & ſequens *Boyleanum*, ℞. *Sacchar. ſaturn.* ʒß. *acet. opt.* ℥iv. *ol. ſambucin.* q. ſ. m. f. linimentum. *Roſmarinus* ſingulis auroris comeſtus hæmorrhoides penitus tollit. Ad dolorem & ardorem compeſcendum, & fluxum immoderatum lente ſiſtendum, inſtar arcani (inquit *Dolæus*) medicis junioribus commendo vile ſed proficuum hoc remedium. ℞. *Alcool. lapid. ſciſſil. q. v. cum butyri non ſaliti q. ſ. f. unguent.* Aliquando etiam ſequentia in uſum adduci poſſunt; *Tabulæ divinæ, fotus ad hæmorrhoidum dolorem, fotus ad hæmorrhoidum fluxum immodicum, electuarium ſtyptic. Cataplaſma de ovis, enema de verbaſco, unguentum hæmorrhoidale.*

Ettmulleri ſententia.

(*Hernia varicoſa.*) Art. 1270. Hernia varicoſa eſt tumor varicoſus venarum ſpermaticarum; tactu patet, quaſi funiculi tenſi hinc inde oblique diſtributi & nodi inæqualiter uvæ in modum conglomerati obſervantur, cum teſticuli plus minus relaxatione; dolor aliqualis

(ali-

(aliquando acutus) percipitur. Difficile est malum, & quod etiam interdum cancrosi aliquid occultum habet.

(*Curatio.*) Art. 1271. „ In genere medicamenta quæ conducunt in „ aliis tumoribus *varicosis*, præcipue *hæmorrhoidibus cæcis*, in hoc af- „ fectu etiam sunt proficua; *deligationem* aptam vix admittit; opem „ fert psychrolusia vasa relaxata contrahendo firmandoque, ut & lo- „ tiones & fotus astringentes frigide usurpati, & præ reliquis sequens, „ ℞. *Liquor. coriariorum, quo utuntur subigendis coriis* ℔j. *sacchar.* „ *saturn.* ℥ij. *alum.* ℥i℈. f. solutio quæ sit pro usu prædicto; conve- „ niunt *venæsectiones*, purgationes cum *Hellebor. nigr. & calomel. Ru-* „ *bigo ferri cum gum. Ammoniac. millepedes*, *Tinctura Hellebor. nigri*, „ *absorbentia*, *antiscorbutica*, &c. sed ante omnia *oleum lini* frequen- „ ter intus sumptum expertus laudo.

(*Oedema.*) Art. 1272. Oedemata sunt tumores molles, qui digito prementi cedunt, & pressionis vestigia diutius retinent, frigidi, indolentes, & albicantes, sæpius in cruribus evenientes. In leucophlegmatia totum corpus œdematosum videtur. „ Oedema frequentissime „ a pituita sola originem trahit, & *perfectum œdema* nominatur; „ quandoque vero cum aliis humoribus mixtum est, & *imperfectum* „ appellatur; hujusmodi sunt *Oedema Phlegmonodes*, *Erysipelatodes*, „ *Scirrhodes*, &c." Hi tumores aliis morbis plerumque supervenire solent, imprimis chronicis, interdum etiam affectibus soporosis & convulsivis, gravidis quoque familiares sunt.

(*Curatio.*) Art. 1273. Conveniunt interne *stomachica*, & *aromatica*, intermissis interdum *sudoriferis* & *diureticis*: externe fotus & cataplasmata *discutientia* ex *absynth. rorismarin. cham. salv. puleg. rut. flor. samb. melilot. cham. bacc. junip.* in lixivio & vino coct. addi potest etiam *sulphur. vivum* inter coquendum. *Stercus* quorundam animalium cum *urina humana* valde proficuum perhibetur.

Wisemani sententia.

(*Prognosis.*) Art. 1274. Oedema ut plurimum non est periculosum; quidam corporis crassioris, & crapulosi cruribus œdematosis diutius vivunt; ex hydrope aut phthisi malum caloris nativi defectum ostendit; in abscessum tendens periculosum est; si indurescat, in scirrhum abire solet. Quoad curam medicamenta interna eadem sunt ac in *cachexia* & *hydrope*; externa *discutientia*, *fasciatio*. „ Præ reliquis vero „ pro usu interno recordandum est *tincturam Hieræ* eximias vires „ obtinere.

Ettmulleri sententia.

(*Scirrhus qualis est tumor.*) Art. 1275. Scirrhus est tumor durus tactui renitens, indolens, immobilis; ut plurimum sensim generatur in partibus mollioribus; præter glandulas occupat alias partes, imprimis carnosas, sive internas, nempe viscera, sive externas quascunque. N. B.

(*Prognosis.*) Scirrhus est vel indolens & *legitimus*, vel *dolens* & præterea nonnihil livescens, & nothus qui subinde est cancrosus, unde si curatur periculum est, ne in cancrum degeneret. „ Scirrhus, qui „ doloris est expers, & cui pili increscunt, incurabilis omnino habe- „ tur; coloris lividi valde periculosus & sæpius in cancrum degene- „ rat; imperfectus exiguus, aliquo modo dolorificus aliquando licet „ rarissime curatur.

(*Curatio.*) Art. 1276. „ Quoad curam instituenda est catharsis cum „ mercurio dulci & helleboro nigro, & aliquoties repetenda; & in

in-

„ intervallis cum fructu exhiberi possunt *pulveres absorbentes*, *antimon.* „ *diaphoret. cinnab. antimon. Elect. nigrum. decoctum e lignis*, *mille-* „ *ped. viv. vel praep.* „ Interim externe usurpanda sunt *resolventia* fortiora cum *discutientibus* moderatis permista, ut tumor successive resolvatur. *Stercus bubulum* aceto incoctum scirrhum mirifice dissipat; item *oleum tartari rectificatum foetidum* licet, tumores duros potenter emollit & discutit, ut etiam cataplasma ex *brion. cum stercore caprillo.* Scirrhus, si non potest sensim resolvi, non est suppurandus, ne cancrosus evadat, intactus omnino est relinquendus, aut applicatione *nitri* in aceto dissoluti in lapideam duritiem indurandus. „ Scirrhus, „ qui omni sensu destituitur, est incurabilis.

(*Scrophulae.*) Art. 1277. Strumae seu scrophulae sunt tumores vel *indolentes* & benigni, vicinis partibus colore similes, mobiles, &c. vel *dolentes* fixi, colorem subcaeruleum vel sublividum repraesentantes, hae strumae malignae dicuntur, vix aut ne vix quidem curabiles.

(*Curatio.*) Prioris generis strumae *discutientibus* tentandae sunt; *emplastrum de cicuta cum ammoniaco*; in incipientibus convenit fotus cum spongia *aqua calcis* ebria, *empl. de ranis cum mercurio.* Scrophulae suppuratae non sunt statim aperiendae; sed quamdiu fieri potest, abscessus clausus linquendus est, propterea, ut eo major glandulae strumosae pars per maturationem in pus abeat, nam tota, si fieri possit, est absumenda. Interne convenit *purgatio* cum *belleboro nigro* & *mercurio dulci*, & *acidum absorbentia*, &c. ossibus adhaerentes fere incurabiles sunt.

Wisemani sententia.

(*Definitio.*) Art. 1278. Struma seu scrophula est tumor, durus, „ inaequalis, rarissime dolorificus, reliquo corpori plerumque conco- „ lor, aliquando leviter rubescens aut livescens, a peculiari seri sanguinis aciditate ortus, quod ubicunque in glandulas, musculos, membranas, imo ipsa ossa incidit, coagulatur & indurescit. Glandulae sunt sedes hujus morbi frequentiores, praecipue autem ac primario glandulae mesenterii, quae nunquam intactae sunt, si morbus alicubi in corpore vigeat. Cernitur frequentissime in labiis maxime superiori, illud incrassat, & fissura obsignat.

(*Prognosis.*) Art. 1279. „ Prognosis a magnitudine morbi & reliquis „ aegroti constitutionis circumstantiis plerumque desumitur; est mor- „ bus admodum difficilis curatu, & ubi haereditarius, insanabilis, ut „ etiam in aetate grandioribus, vix post annum quadragesimum cu- „ ratur.

(*Curatio.*) Art. 1280. Medicamenta interna sunt *cathartica*, *alterantia*, & *specifica*, *millepedes*, *lac asininum*, *decoct. sarsae*, *Pulv. ad strumas Batean.* *spongia calcinata*, *paronychia cum folio rutaceo*, &c. Su- „ doris provocatio eodem modo ac mediis, ut in *Lue venerea*, insti- „ tuta hic plurimum facit, immo vel sola strumas tollit; &c. „ Externe indicationes sunt *resolutio*, *suppuratio*, & *extirpatio*: Strumae molliores aliquando resolvuntur; strumae phlegmonoides frequenter suppurantur, sed antiquae, durae ac crudae raro ad perfectam suppurationem perveniunt. Si struma sit mobilis & libera, extirpatio per *incisionem* est cura promptissima; sin vero strumae sint grandiores & profunde jacentes extirpatio per *caustica* melius efficitur, inter caustica ad hoc institutum optimum est istud, quod conficitur ex *calce viva in lixivio saponis* cocta. Apertione per causticum facta, struma escharoticis est absumenda, huic usui inservire potest *pulvis sine pari* di-

ctus ex æquali parte *mercurii sublimat. auripigment. & calcis viv.* mitior est *mercurius præcipitatus*, cum, vel sine *alumine usto*, lente tamen operatur.

(*Consulendus est auctor.*) Art. 1281. „ Præstantem hunc tractatum „ Authoris, chirurgus juvenis iterum atque iterum diligenter evolvat.

Farrago sententiarum.

(*De viribus tussilaginis.*) Art. 1282. Notarunt quidam medicamenta ad curandas scrophulas in ultima lunæ phasi majori cum successu assumi, & in novilunium usque continuari debere. Decoctum *folior. tussilaginis* interne sumptum per longum tempus ultra omnia, quæ hactenus nota sunt, hunc morbum tollit, ut experimento fidelis *Francisci Fuller* mihi quondam amicissimi constat; videatur locus medic. in gymnastic. p. 93.

(*Paronychia, &c.*) Pro specifico etiam habetur *paronychia folio rutaceo in* cerevisia infusa, Infusum *rorismarini* instar theæ, item *rad. scrophulariæ* ab *Ettmullero* summe laudantur. „ *Lamium* in lacte coctum ipsum „ coagulat; serum intus sumptum & coagulum ulceribus applicatum „ sine alio quocunque remedio morbum sanant, ut a quodam rustico „ accepi, qui & ipse & aliquis ejusdem vicinus, ambo deploratissime „ strumosi, curati. „ Extat historia strumarum deletarum applicatione manus hominis mortui in *Act. Philos.* Sequens emplastrum strumas resolvit, vel ad suppurationem deducit, & nunquam fallit, *ait Zacutus cum juramento lib.* 1. *prax. admirand. observ.* 101. ♃. *rad. brion. magn. in taleolas ten. sect.* ℔ß. *frige in sartagine quousque contabescat, coq. & add. terrebinth. abietis* ℔ß. *cer.* ℥v. *f. unguentum* f. a.

(*Tumores albi.*) Art. 1283. Sub strumarum nomine veniunt, aut venire possunt, articulorum *tumores albi dicti*, & revera plerumque sunt pessimi commatis, de his empirici, & tyrones nonnunquam graviter hallucinantur, illos cum *artuum luxationibus* confundentes, unde mille mala; quocirca cautela opus est.

(*Prognosis.*) Art. 1284. Hi tumores discuti nequeunt, aut saltem rarissime & quam difficillime; si autem in abscessus vergant, pandoræ pyxides sæpius includunt, ossium caries, ligamentorum putredines, ulcera fistulosa, & curatio denique non raro saltem imperfecta erit, articulis scilicet inflexibilibus relictis, & quod adhuc pejus, tandem aliquando *tabes universalis* induci solet.

(*Curatio.*) Art. 1285. Curatio interna eadem est ac in aliis strumosis affectibus. *Suffusio frigida* hic multum prodest, speciatim a fide dignis mihi nunciatum fuit, plures curatos fuisse artum aliquandiu detinendo *sub flumine molari decidentis aquæ*, idem experimentum aliquoties repetendo. Atque hic attestantem habemus *Cheyneum* hoc remedii genus in isto affectu esse *infallibile*. vid. *Tractat. de Arthritide*, p. 87. Apta deligatio parti affectæ tempestive inducta fluxionem plerumque prohibet. Cunctatio periculosa est: abscessus enim hujusmodi summam chirurgi peritiam postulant, ut supra dictum est.

SPINA VENTOSA.

Wisemani sententia.

(*Spina ventosa.* Art. 1286. Spina ventosa est scrophulæ quædam species, quæ est ossis protuberantia cutis colore non mutato; raro accidit, nisi in infantibus & junioribus. In ossibus minoribus, uti cranii, maxillæ, digitorum, &c. est curabilis; non vero in majoribus.

(*Cu-

Curatio.) Art. 1287. Aperiendus est locus juxta protuberantiæ longitudinem ac os cariosum eodem modo tractandum est, ac in ulceribus cum ossibus cariosis postea dicetur.

Art. 1288. „ Chirurgus curiosus consulat *D. Freind*, *Hist. Med.* Vol. „ II. p. 54. &c. de hujus affectus natura & indole a libris *Rhasis &* „ *Avicennæ*.

CANCER.

Ettmulleri sententia.

Cancer tumor singularis.) Art. 1289. Cancer est tumor plane singularis, ac omnino sui generis. Punctio ab ægro primo percipitur; a pisi magnitudine successive; modo citius modo tardius incrementum capit, & progressu temporis evadit tuberculum durum, nigricans, lividum; quando exulceratus fit, ardor est acerbissimus instar aquæ fortis corrodens & depascens cum insigni putrilagine, & fœtore, venæ tumorem ambiunt hinc inde turgidæ & nigricantes, tanquam *pedes cancrini* (unde nomen sortitur.) Strumas & schirrhos male tractatos frequentius subsequitur; mammis vero per se inchoat, in genitalibus utriusque sexus interdum adoritur.

(*Noli me tangere & lupus.*) In partibus faciei externis, ore, naso, labiis, &c. appellatur *noli me tangere*, item *lupus*, revera sunt *cancrorum* species.

(*Cura palliativa.*) Opera danda est, progressum impedire, ne exulceretur cancer. „ Postquam enim cutis disrupta fuerit, certo certius „ hominem miserrime interimit, carnem ubique avidissime depascen- „ do, fungos tanquam brassicas floridas ubertim protrudendo, per „ acrimoniam humoris causticam vasa nervosa & sanguifera destruen- „ do & erodendo; unde ichoris copiosa effusio cum vitæ fere dispen- „ dio; hæmorrhagiæ frequentes & profusæ plerumque agmen claudunt, & mortem optatam accelerant. „ Cataplasma ex *cicuta* potenter mitigat cancrum (sed cavendum est, ne cutem excoriet) *fonticuli* sunt inurendi. Interne conveniunt purgantia ex *helleboro & mercurio dulci*, decoctum *lignorum*, *millepedes*, „ *item pulveres testacei & lac asininum*, &c. Cancer ulceratus vix aut ne vix quidem curatur. *Oleum stercoris humani* in ulceribus cancrosis est summum remedium; si enim oleo hoc illinitur, ulterior progressus præcavetur. Multum quoque faciunt medicamenta *saturnina*, acidum acre corrosivum, mire absorbentia & edulcorantia; sed cura radicalis in *arsenico* consistit (si verbis fides habenda sit.

Hildani sententia.

(*Curatio per medicamenta.*) Art. 1290. Galenus cancri curandi rationem duplicem statuit, quarum prima perficitur medicamentis humores atrabilares expurgantibus; altera consistit in extirpatione tumoris. Quantum attinet ad primam nisi statim ab initio administrata fuerit, parum aut nihil ad sanitatem posse, certum est; quandoquidem jam materia ita compacta atque indurata est, ut medicamentis purgantibus non cedat. Altera via a *Galeno* præscripta est extirpatio tumoris; hanc autem nonnulli *ferro candente*, alii medicamentis *rodentibus*, reliqui vero *cultro incisorio* perficiunt.

(*Cauterium.*) Quantum ad *cauterium actuale*, illud cum *Albucasi* in scirrhosis & cancrosis humoribus atque ulceribus suspectum habeo, quandoquidem vi ignis, qui id summo gradu caloris & siccitatis agit, magis indurescit materia atrabilaris, fitque malignior.

(*Escharotica.*) Porro extirpatio quæ fit medicamentis *escharoticis*, aut *septicis*, five quovis fimili medicamento erodente, mihi quoque propter nobilitatem partis affectæ, fufpecta eft. Adde experientiam docuiffe cancrofa ulcera hujufmodi medicamentis exacerbari, atque pejora fieri.

(*Inftrumenta.*) Supereft extirpatio, quæ manu & inftrumentis incidentibus fit, quæ præ aliis eligenda eft, & tamen fua habet incommoda & difficultates.

Farrago fententiarum.

(*Cancri occulti non medicandi.*) Art. 1291. Quibus occulti cancri fiunt (inquit *Hippocrates in Aphorif.*) eos non curare melius; curati enim cito pereunt; non curati vero longius tempus perdurant, i. e. (fi mentem fenis recte affequor) remedia plus nocent, quam profunt, & officiofa medicatio mortem accelerat.

(*Epithema.*) Art. 1292. Certe, fi quid aliud, epithema *Wifemani* cancro occulto cum fructu aliquo applicari poteft, quod fit ex folutione *facchari faturni in aq. fpermat. ranarum*, cui urgente dolore gra-
,, viori, addi poffunt *trochifci alb. rhaf. cum opio*. Emplaftrum fi ve-
,, lis, fit *de minio fimpl. Pharm. Lond. edit. ult. in linteo extenfum*,
,, quod mitiffimum eft ac innocuum.

(*Qualis cancer extirpandus.*) Art. 1293. Cancer parvus, incipiens, liber, loco apto fitus, vafis magnis non adcretus, caufa externa ortus, in juvenili fanoque corpore, folus in toto corpore cum bona fpe curationis extirpari poteft.

(*Qualis non attingendus.*) Art. 1294. Quibus funt cancri in cavitate corporis, aut palato, fede, vel utero, fi fecentur, vel urantur, ulcera cicatrice induci non poffunt.

(*Remedium empiricum.*) Art. 1295. Inter remedia *Empirica* valde prædicatur fequens pulvis, ℞. *Verrucar. calcibus pofterioribus equi mafculi adhærent.* ℥ij. abluantur aqua communi, deinde in vino albo per noctem infundantur, & poftea exficcentur & in pulverem reducantur. dof. ʒß. bis in die in vehiculo qualicunque idoneo. *Sapo veneta ad* ʒj. bis in die exhibita, vel forma pilulari, vel in vehiculo appropriato diffoluta, cancrum operatione quadam occulta vel fpecifica fanare dicitur. *Vide Turneri Art. Chirurg.* p. 83. Vol. I.

(*Remedium empiricum.*) Art. 1296. Opportunum eft monitum D. *Winter* in hoc ufu. Cancro laborantes (inquit) incipiant, ubi plus fæpe finire folent, ad *diætam lacteam & aquas Briftolienfes*, tanquam ad facram anchoram, confugiendo, & medicamentorum farraginem præcipue *mercurialium & topicorum* vitando.

(*Remedia varia.*) Art. 1297. Interne etiam exhibentur *antimonialia mercurialia*, *viperina*, decoct. *e lign. millepedes*, &c. *cerevifia ad cancrum*, *cerevifia ad fcrophul.*

TUMORES FLATULENTI.

Sennerti & aliorum fententia.

(*Tumor flatulentus unde.*) Art. 1294. Tumores flatulenti (quos Græci *emphyfemata* vocant) a flatibus feu fpiritu flatuofo oriuntur: materiam flatibus producendis præbet humor craffus, pituitofus vel melancholicus. Cognofcuntur hi tumores, quod pars in molem nunc majorem nunc minorem attollitur, fine coloris mutatione; ex diftentione autem interdum dolor aliquis excitatur, nulla tamen gravitas fentitur, digito preffi foveam nullam relinquunt, & ut plurimum periculo vacant;

vacant; accidunt frequenter in palpebris, genubus, scroto, præputio, &c.

(*Curatio.*) Art. 1299. Conveniunt interne flatus *discutientia*. Non temere aperiendi sunt hi tumores, præcipue in articulis existentes, in aliis locis punctura facillime curantur. Applicationes externæ debent esse *discutientia*. „ Emplastrum si velis „ sit *de cymino cum exigua cal-* „ *ce viva*. Plura emphysemata novi (*inquit Turner*) discussa appli- „ catione calcis vivæ more cataplasmatis, ut etiam linteis aqua „ calcis forti imbutis. Cavendum est ut accurate distinguatur ab *aneu-* „ *rismatibus*. Vid. *Art.* 1155.

(*Tumores Capsulares.*) Art. 1300. Tumores in suis propriis folliculis inclusi non sunt adeo difficiles tractatu ac strumæ: hujusmodi sunt ganglium, lupia, meliceris, atheroma, steatoma, bronchocele, &c. Observatum fuit, quod hi tumores capsulares subinde *Lunæ phases* imitantur.

(*Ganglium.*) Art. 1301. Ganglium est tumor in tendine corpori concolor, doloris periculique expers. Curatur frequenter sola *frictione* sicca diuturna, aliquando frictione cum *saliva* absque aliorum medicamentorum usu; quidam applicant *laminam plumbeam argento vivo inunctam*; „ vel sequens emplastrum tertio vel quarto quoque die „ renovandum, ℞. *Empl. de ranis cum mercur.* ℥ß. *de cicuta cum* „ *ammoniac.* ʒij. *argenti vivi gr.* xvi. *min.* ʒj. *cum styrac. liquid.* q. „ s. m. f. emplast. vel ℞. *Mercur. dulc.* ʒij. *Galban. colat.* ℥j. *misce* „ *pro emplast.* his remediis non cedens *sectione* tollendum est.

(*Lupia.*) Art. 1302. Lupia est tumor mollis & rotundus in juncturis & locis siccis oritur; a *Ganglio* parum, situ saltem, & mollitie, discrepans; materia frequenter in folliculo continetur; eandem fere cum Ganglio recipit curationem.

(*Meliceris, Atheroma, Steatoma.*) Art. 1303. Meliceris, Atheroma, & Steatoma sunt tumores, qui materiam habent peculiarem in propria tunica aut folliculo clausam: Si enim materia intus contenta sit melli similis, *meliceris*, si pulti frumentaceæ, quæ ἀθήρα dicitur, *Atheroma*; si sebo, *Steatoma* appellatur. Omnes hi tumores sunt corpori reliquo concolores, a parvulo incipiunt & diu ac paulatim excrescunt. Non sunt periculosi, diu tamen durant, & circum feruntur, interdum vero sponte in abscessum desinunt, quod si non fiat, non tam difficulter ut *scrophulæ* ac *scirrhi* curantur.

(*Curatio.*) Art. 1304. Curatio eorum omnium eadem fere est, eandemque requirunt diætam ac pharmaciam cum *œdematosis*, „ ut plu- „ rimum sunt adeo benigni, ut internis vix indigeant. „ Si sponte non aperiantur *sectio* instituenda est; ita ut cystis cum suis contentis penitus tollatur; si enim aliquid de tunica illa relinquatur, tumor regenerabitur. „ Vel ulcus fistulosum fœdissimum difficilis & tardæ cu- „ rationis relinquetur, ideoque quod *cultro* nequit auferri *cauteriis* ab- „ sumendum est, ne iterum repullulet.

(*Talpa seu Testudo.*) Art. 1305. Talpa seu Testudo est tumor mollis & latus, ex impuris humoribus inter cranium & cutem putrescentibus collectus, *talpæ* aut *testudinis* formam referens.

(*Prognosis.*) Art. 1306. Hujusmodi apostemata, ut & alii capitis erodentes affectus, propter cerebri viciniam & suturarum cranii proclivem in cariem lapsum periculo non vacant, quæ corruptionem cranii jam induxerunt, mala sunt.

(*Curatio.*) Art. 1307. Quoad curam, præmissis universalibus, tumor

 resol-

resolventibus & *discutientibus* tentandus est, si discutientibus tolli non possit (quod raro fit) *suppurantia* adhibenda sunt, & quidem neque semper perfecta suppuratio expectanda est, sed si aliqua saltem suppurationis signa adsint, tumor mature aperiendus est, ne os *cariem* contrahat.

(*Natta.*) Art. 1038. Tumor, quem Natam, Nattam, & Naptam appellant, est magnus & mollis sine dolore & colore, in dorso præcipue excrescens, quandoque tamen in humero & aliis partibus erumpens, a tenui quidem radice pendens, ita tamen incrementum sumens, ut aliquot libras pendat, & melonis vel cucurbitæ quantitatem æquet, qui cum non semper easdem figuras habeat, ideo etiam diversis nominibus ab authoribus appellatur. Materia quidem in eo interdum videtur carnosa, sed non vere caro est, verum adipi similis. Non curatur nisi *exsectione*. „ In Transactionibus Philosophicis Angl, „ extat historia *ingentis Nattæ* maxillæ inferiori adnascentis, viginti „ pondo pendentis, cujus basis fuit quinque digitos lata; abscissa fuit & homo perfecte sanatus.

H E R N I A,

Ettmulleri sententia.

(*Herniæ quot.*) Art. 1309. Herniæ veræ sunt tantum duæ, nempe intestinorum vel omenti extra abdomen elapsus, horum posterior non est adeo molestus neque periculosus, ac prior. Nomen vero late sumptum plures alios tumores comprehendit, ut in sequentibus patebit.

(*Herniæ in genere definitio.*) Art. 1310. Hernia itaque proprie dicta in genere est prolapsus intestinorum tenuium aut omenti ex limitibus suis a vulnere aut laxatione peritonæi. Aliquando est hæreditarius, ita ut herniosi parentes herniosos generent filios, sed rarius (novi talem progeniem.)

(*Quibus in locis accidit.*) Hernia in adultis ut plurimum est incurabilis. Ex Hernia frequenter morbus *Iliacus* producitur; interdum intestina inflammantur, & gangræna corripiuntur. Herniæ ordinario & frequenter fiunt in inguine, scroto aut umbilico; aliquando vero in aliis locis, nunc supra nunc infra umbilicum, nunc in lateribus longe supra inguina, nunc in superiori femoris parte musculosa, nunc juxta spinam dorsi, &c. ex observatione *Barbette*. Valde curiosa est „ observatio *M. Mery de Hernia vesicæ scilicet urinariæ in scrotum pro-* „ *lapsæ*, aut saltem ibidem munere suo fungentis: existimat enim hoc „ vitium malæ conformationi ortum suum semper debere, *Memoir.* „ *de l' Acad.* Vol. XVII. *p.* 146. &c.

(*Curatio.*) Art. 1311. Intestina fæcibus cum *enemate* carminante & emolliente prius exonerata, in loca sua cum cautela reponenda, mediante *fotu* ex emollientibus & carminativis cum *spiritu vini*, &c. & ita reposita in situ naturali omni arte & debitis subligaculis retinenda sunt, ne denuo excidant, adeo ut peritonæum ruptum aut laxatum consolidetur. Interne conveniunt *vulneraria*, speciatim commendatur *perfoliata* item *symphytum majus*; continuus in dorso decubitus est Herniarum *panacea*, etiam in senibus. „ Quicunque *Hernia* debilitatur summopere debet cavere (ut prudenter admonet *D. Harris in* „ *Differt. Med. & Chirurg.*) a ventriculo cibis incongruis implendo, „ spiritibusque furibundis nimis perturbando, & a colicis doloribus „ spasmisque excitandis, atque a tussi importuna contrahenda, quo-

„ niam

„ niam istæ corporis concussiones ac tumultus solent hernias horride
„ amplificare.

(*Herniæ reductionem respuentes.*) Art. 1312. „ Herniæ intestinales reductionem respuentes periculum subitaneum minantur. Symptomata quasi *Passionis Iliacæ* superveniunt, dolores gravissimi, vomitus enormes, singultus, & demum pulsus languidus, & sudores frigidi, diagnosis indubitata instantis gangrænæ, & mortis appropinquantis. Audentes interdum *Sectionem* moliuntur cum successu tamen valde ancipiti; nam res est perquam difficilis & periculi plena, nec temere tentanda; & hac præcipue de causa, quoniam, fere semper, non nisi sero nimis operatio suscipitur.

(*Pneumatocele.*) Art. 1313. Pneumatocele seu Hernia ventosa, est tumor membranarum testium a flatibus ortus, estque saltem inflatio testium, nunc unius, nunc utriusque, nunc scroti quoque adest dolor tensivus sine gravitate.

(*Herniæ temporariæ.*) Art. 1314. „ Infantes ex eorum temperiei „ humiditate & fibrarum laxitate huic affectui sunt valde obnoxii, & „ a flatibus intra eorum intestina occlusis sæpenumero adoritur *extemporanea quædam Hernia inguinalis*, & quandoque etiam *testiculorum*, „ quæ statim facta flatuum explosione subsidit.

Curatio.) Art. 1315. Hæc Hernia flatulenta est omnium levissima, & curatu facillima; conveniunt interne flatus *discutientia* & remedia ad *colicam flatulentam*; externe *fotus discutientes*, *cataplasma ex farina fabarum*, *sem. cimin. fimo vaccin. sulph. viv.* &c.

(*Hydrocele.*) Art. 1316. Hydrocele sive Hernia aquosa est tumor aquosus testium a lymphæ recessu testibus impedito; est hydrops testium particularis, & a tumore scroti, qui in ascite accidit, distinguitur; similis est Herniæ carnosæ, sed in aquosa induci potest fovea, quod non fit in carnosa; præterea pelluciditate se prodit.

(*Curatio.*) Art. 1317. Tentanda est cura interne cum *hydragogis & diureticis*, externe *discutientibus*; hic quoque valet cataplasma, in sectione de Hernia ventosa descriptum (1315.) cum additione *balsam. sulphuris*. De operatione chirurgica vide locum, *p. 991.*

(*Sarcocele.*) Art. 1318. Sarcocele seu hernia carnosa est tumor a carne superflua adnascens; ex contusione vel ictu plerumque oritur, & ex insensibili principio sensim augetur, secus ac in aliis testium tumoribus; est fere indolens, sed ægri pondus percipiunt. „ Est revera „ *sarcoma* vel potius *tumor scirrhosus*; metus est, ne temporis progressu in *cancrum* abeat: ideoque *castratio tempestiva* imperanda est, „ de qua consulantur scriptores chirurgici. Caro superflua quandoque „ *tunicarum scroti communium secundæ* adnascitur, & non *testiculis*, „ quo in casu sine horum læsione tolli potest.

(*Prognosis.*) Art. 1319. „ Sarcocele (inquit *Barbette*) medicamentorum ope vix tollitur; chirurgiæ vero opera raro sine ablatione testiculi; ad inguina ubi se extenderit fere incurabilis habetur.„

(*Curatio.*) Interne conveniunt medicamenta ad *strumas*. „ Speciatim a scriptoribus fere omnibus commendatur *radix ononidis* intus „ sumpta per longum tempus. „ Externe *resolventia & discutientia*, *emplastrum de cicuta cum ammoniaco*, *de ranis cum mercurio*, sed ex hoc vis testis periclitabitur. „ His nihil proficientibus ad auxilium chirurgicum deveniendum est. Fiat itaque foramen cauterio potentiali adhibito *in superiori tumoris parte*, & suppurantia medicamenta applicentur, ut hoc modo, si possibile sit, caro ea tolli possit; quavis

„ vis tamen visitatione omne pus non est emittendum, ut tanto melius carnis reliquiæ consumi possint. Superest *castratio*, ut ante dictum sit.

(*Hernia varicosa.*) De Hernia varicosa, vide sect. de Varice (1270.)

(*Bronchocele qualis est tumor.*) Art. 1320. „ Bronchocele, sive hernia gutturalis improprie dicta, est tumor prominens in gutture, amplo spatio protuberans, corpori concolor, utcunque mollis & mobilis, & doloris expers; modo caro hebes includitur, modo humor aliquis melli aquæve similis, interdum etiam minutis ossibus pili immixti; ut plurimum periculo vacat; quandoque vero materia putrescens malignam induit naturam, unde in cancrum degenerans mortem inferre solet.

(*Prognosis.*) „ *Alpinorum* montium incolis est morbus *endemius*.

(*Curatio.*) Art. 1321. „ Præmissis universalibus, humor peccans discutiendus & absumendus est. Inter *topica* laudat *Aetius bdellium* & *caprinum stercus* in aceto liquatum. Si medicamentis non cedat, ex *Rogerii* consilio admovendi sunt duo *setacei*, ut sensim humor defluat: & superfluum postea erodentibus paulatim est absumendum. Denique si venis, arteriis & nervis implicata non fuerit, *incisione* potest extrahi cum cysti; hanc operationem *Galli* feliciter moliuntur. De hoc tumore consulatur *Turner. Art. Chirurg. pag.* 178. &c. Vol. I. Item in Appendice *p.* 21. &c. Etiamsi sit tumor in cysta inclusus, tamen extirpatu difficillimi eventus ex structura loci. „ Qui hanc operationem aggreditur, *Lapum auribus tenet*.

ANI PROCIDENTIA.

Ettmulleri sententia.

(*Ani procidentia.*) Art. 1322. Ani procidentia fit, quando sub fæcum excretione intestinum rectum ita prominet & protenditur, ut non possit rursum sponte retrahi intra corpus, aut licet retrahatur, mox incipiat denuo prolabi.

(*Causa.*) Est interdum malum chronicum (præcipue quando a paralysi ortum ducit) & difficulter curatur. Ani procidentiæ causæ sunt alvi adstrictio, diarrhœa, dysenteria, vel præcipue tenesmus; difficillima est curatu, quando hæmorrhoides comites habet.

(*Curatio.*) Art. 1323. Si adsit inflammatio prius arcenda est cum fotibus *mollientibus* & *discutientibus*, & remotis impedimentis reponendus anus in situ naturali. Alvum leniter laxantia pro re nata sunt quandoque propinanda: „ Alias absente inflammatione aut tumore foveatur *astringentibus*, quæ etiam sub forma *suffitus* usurpari possunt: „ *Paræus* spongiam *astringentibus* imbutam ano applicat. Stans alvum exoneret æger, sic enim non tam facile excidet. Inter *astringentia* mihi nondum innotescit remedium efficacius quam *fotus pro hernia varicosa.* (1271.) „ Tenesmus frequenter affligit, in tali casu remedia ad tenesmum adhibenda sunt.

(*Reductio.*) Art. 1324. „ Intestinum rectum foras prolapsum a frigore externo periclitatur, ne gangrænescat, quapropter citissime reducendum est. Reductio quandoque perfici potest *artificio sequente*, aliis mediis incassum tentatis, viz. nates patientis extensa manu quinquies, sexies aut pluries verberando, quo musculi ani levatores intestinum rectum in priorem sedem attollent.

VER-

VERRUCÆ & CLAVI.

Ettmulleri sententia.

(*Verrucæ & clavi.*) Art. 1325. „ Quales tumores vel potius excre-„ scentiæ sunt verrucæ & clavi nemo non novit. Verrucæ sunt vel „ planæ seu sessiles, vel pensiles, acrochordones appellatæ.

(*Curatio verrucarum.*) Art. 1326. Si verrucæ in sola cute sint radicatæ facile curantur vel tolluntur, sin vero a subjectis tendinibus originem ducant, vix radicitus extirpari possunt citra ingens periculum; idem etiam de clavis pedum verum est. Succus *chelidon. maj.* vel *esulæ*, vel *dentis leonis*, vel *tithymali*, &c. sæpius illitus verrucas absumit. *Aqua*, in qua solutum est *sal armoniacum*, est experimentum *Borelli*: „ Atque hoc est medicamentum unicum certissimum, quod se „ cognoscere in tota medicina fassus est *D. Mapletoft* haud pridem „ *Professor Græshamensis*: hoc quidem remedium est ut plurimum ma-„ xime efficax, sed non certissimum & infallibile, neque tamen ars „ nostra omnium nobilissima, est adeo incerta, sicut vir doctissimus „ suggessit.

(*Curatio clavorum.*) Art. 1327. „ Clavus (inquit *Celsus*) nonnun-„ quam quidem etiam alibi, sed in pedibus tamen maxime nascitur, „ præcipue autem ex contuso, quamvis interdum aliter, doloremque „ movet. Clavi a *Plinio Morticini* appellantur. „ Ad curam quod attinet, *emolliendi* sunt cum *emplastro mynsicht. e galbano crocat. cum sale armoniaco*, & postea *evellendi* sunt; eidem usui inservire potest *emplast. de ranis cum mercurio*. Item recipiatur *caro bubula* recens, cujus frustulum instar emplastri iis alligetur, & sæpius removeatur; sic enim cito sponte dilabi dicuntur.

Art. 1328. De cornibus non lubet disserere, quoniam pauciora sunt visibilia.

CAP. XIII.

Sive Fasciculus Morborum decimus tertius.

CONTUSIO, &c.

Ex observatione & inter legendum.

(*Contusio.*) Art. 1329. Corpora nostra vel a casu ab alto, vel ictu violento, vel compressione ponderis incumbentis, &c. sæpissime læduntur; partes carnosæ contunduntur, & ipsa ossa luxantur & quandoque franguntur.

(*Ecchymosis.*) Ex prædictis causis accidit plerumque *ecchymosis* cum vel sine tumore, quæ revera est accumulatio vulnusculorum cum attritu solidorum & vasculorum, unde liquida stagnant, coeunt, & interdum putrescunt, cohærentibus quandoque integumentis externis, vel iis etiam interdum hinc inde læsis.

Ettmulleri sententia.

(*Curatio.*) Art. 1330. In ecchymosi curanda imprimis opera danda est, ut sanguis extravasatus, congrumatus, & acore inquinatus, successive resolvatur, insensibiliter absumatur, & per meatus seu porulos corporis eliminetur. Conveniunt remedia interna *acidum absorbentia*, sanguinem congrumatum *resolventia*, simul & blande *diaphoretica*, emi-

fiet *sperma ceti* cum *lapillis cancrorum* ; *succin. præparat. coral. rub.* &c. *Antimonium diaphoreticum*, & *salia volatilia* sunt egregia. Externe imprimis *resolventia*, & sanguinem grumatum insensibiliter dissipantia sunt usurpanda, huc facit *spiritus vini* nunc simplex nunc *camphoratus*, *nunc crocatus*, cum linteis applicatus, efficacius erit si addatur *theriaca*, & etiam *balsam. Peruv.* maxime in contusionibus levioribus applicatio *carnis bubulæ* in tenues lamellas sectæ optime conducit.

(*Caveatur a Gangræna.*) Quod si his & similibus remediis ecchymosis nequeat dissipari, opera danda est, ut sanguis extravasatus in pus convertatur; si vero metus sit gangrænæ, mox pars contusa profunde scarificetur, & sanguis congrumatus, quantum fieri potest, eximatur, & tanquam gangræna tractetur, de qua alibi (1384.) „ In „ omni contusione graviori convenit *venæsectio*.

Farrago sententiarum.

(*Remedium singulare.*) Art. 1331. Quidam adolescens ex alto ceciderat; & omnia membra admodum contusa fuerunt, ut brevi moriturus videretur. Pater ipsius accepit *favos cum melle* & coxit in vino ad consistentiam unguenti, quod extendit super *corium vervecis recenter mactati*, eoque ægrum involvit, reiterata per triduum operatione æger omnino curatus est, ex *Riverio*.

(*Vires dulcamaræ.*) Art. 1332. ℞. *Fol. solani lignosi sive dulcamar.* Miv. *sem. lini subtiliter pulverisat.* ℥iv. coq. in vin. *moschatellin. cretic.* aut *larido porcin.* ad consistentiam cataplasmatis, quod loco contuso tepide admoveatur: unius noctis spatio tumorem capitis humani magnitudine resolvit & contusiones deploratas musculorum sanavit (inquit *D. Hulse apud Rajum*) vires quoque ejusdem plantæ pro usu interno sunt egregiæ; est enim basis *infusi traumatici* apud *Fullerum*; addit author singulare esse experimentum ad casum ab alto & contusionem: cruorem quippe extravasatum & grumescentem mirifice dissolvit, &c.

(*In simplici contusione.*) Art. 1333. In simplici contusione sufficiunt embrocationes cum *ol. rosar. myrtil.* & *aceto*, & applicatio cataplasmatis sequentis vel hujusmodi ℞. *Far. hord. fabar. ana* ℥iij. *pulv. nuc. cupress. balaust. alum rup. ana* ʒß. *rof. rub.* ʒiij. *ol. rof.* ℥iß. *alb. ov.* N. iij. *acet.* q. s. m. f. cataplasma. Ex *Wiseman*.

(*Remedia varia.*) Art. 1334. Præter remedia modo recensita interdum in usum venire possunt sequentia; *Bolus ad casum*, *pulvis ad casum*, *oleum sem. lini* intus sumptum; *emplastrum smecticum*, &c.

Ettmulleri sententia.

(*Contusio capitis.*) Art. 1335. Gravior contusio capitis interdum cranium findit, vel in loco contuso, vel loco opposito (& vocatur *contrafissura*), nunc penetrat utramque laminam, nunc externam illæsa interna, nunc e contra.

(*Signa fissuræ cranii.*) Signa fissuræ sunt multiplicia, ut vomitus biliosi, vertigo, sanguinis per os, nares, &c. effluxus, subitanea obmutescentia, & brevi superveniens delirium, convulsio, paralysis; symptomata hæc superveniunt nunc mox in principio, ubi gravior fuerit læsio, nunc quarto vel septimo die, ubi levior. Si æger firmiter teneat funiculum inter maxillas & chirurgus fortiter trahat, si habeat fissuram, in loco fisso dolorem percipiet. Necesse est ut plurimum, ut perforetur cranium, ut sanguini & saniei pateat exitus. Observandum est, quod vulnera simplicia capitis interdum post quartum vel septimum diem contrahant dolores, hinc rigorem & febrem; hæc si super-

si superveniant, & alia adsint symptomata, suspicio est fissi vel fracti cranii, sin vero non adsint alia symptomata, non statim ad *trepanationem* accedendum est; febris enim ex aliis causis oriri potest. „ In „ contusionibus cranii & læsionibus meningum septimo vel undecimo „ die gravis supervenit *ophthalmia*, & est signum mortis imminentis. „ *Baglivi*. „

Boerhaavii sententia.

(*Capitis contusionis effectus.*) Art. 1336. In capitis contusionibus, & inde ex collecta materie, interdum creantur varii tumores, erysipelas, œdema, dolores, convulsiones, ossis & periostei putredines, febres, mors. ------ Cranium in junioribus intropressum, vel in adultioribus post fracturam intropulsum, cerebrum premit; pro varietate loci pressi, pro varia magnitudine, profunditate, acutie, punctura prementis, producit hebetudines, sopores, vertigines, tinnitus, caligines, deliria, vomitum bilis, dolores capitis, convulsiones, paralyses, lotii fæcumque spontaneum exitum, apoplexias, febres, mortem.

(*Concussio vehemens.*) Concussus validus capitis interdum eadem facit, rumpendo, comprimendo &c. „ In his affectibus religiose consulatur „ laudatus author *in c. de capitis vulneribus*, qui (si quid ego judicando „ valeo) omnium scriptorum est facile princeps. In contusionibus gra- „ vioribus semper recordandus est *aphorism. Hippocratis*, nempe omne „ quod contusum, necesse est, ut putrescat, & in pus vertatur. „

Ettmulleri sententia.

(*Luxatio Ossium.*) Art. 1337. Luxari dicuntur ossa, quando eorum capita ex situ naturali removentur; hæc autem luxatio fit a vi externa ut plurimum, quandoque vero oritur a causa interna; namque hoc malum iis, qui scorbuto laborant, aut qui affectibus catarrhalibus sunt obnoxii, nonnumquam accidit; in his enim funiculi nervei laxantur & resolvuntur, & fere insensiles fiunt, unde *paralysi scorbuticæ* subinde supervenire solet.

(*Duplex.*) Art. 1338. Duplex est luxatio nempe *perfecta*, quando os a sede sua omnino amoveatur, vel *imperfecta*, quando non totaliter a sinu suo extrusum sit os, sed hæreat adhuc in sui receptaculi margine.

(*Prognosis.*) Art. 1339. Præ cæteris omnibus os femoris difficillime luxatur, istius etiam luxatio est omnium curatu difficillima; in adultis raro aut nunquam restituitur sine miserrima in perpetuum claudicatione; ratio est, quoniam ligamentum fortissimum, quo in receptaculo suo illigatum est, vel ruptum sit, vel insigniter relaxatum. „ Valde proba- „ bile est (*observante Cheselden ex duobus dissectionibus Anat.* pag. 33.) „ quod os femoris nunquam vel rarissime luxetur, & quod fractura „ *cervicis istius ossis* pro luxatione frequentius accipiatur, unde femur „ decurtatur, &c. Impossibile enim est (ut cum illo dicam) quod ca- „ put ossis inter musculos firmum ac stabilem locum inveniat ambulatio- „ nis munere obeundo, tamquam in acetabulo. „ Luxatio in talo seu pedio est omnium periculosissima, ubi sunt os tali, calcanei, tria ossa innominata, os cubiculare, &c. ibidem quoque copiosissimi sunt tendines, unde dolor atrocissimus, inflammatio, quandoque etiam convulsio. „ Os humeri (*ex observatione Barbettiana*) raro luxatur, & „ etiam ita raro reducitur, quin aliquantulum protuberet, quam ob „ causam patiens sæpenumero manum ad caput porrigere nequeat. „ Dorsi vertebrarum ad interiora luxatio malum lethale censetur; „ idem de costis ad interiora luxatis plerumque dicendum est.

(*Curatio.*) Art. 1340. Quoad curam luxationis; os luxatum, membro exten-

extenso, mature reponendum est, quo facto, nil aliud incumbit chirurgo, nisi ut commodis ligaturis os firmet, apteque collocet, ac inflammationem facile superventuram, & alios affectus mature arceat. Fasciationes non debent esse nimis *strictæ*, ne compressis vel coarctatis vasis oriantur tumores; neque tamen nimis *laxæ*, ne pars semel restituta denuo ex loco elabatur.

(*Inflammatio.*) Si adsit inflammatio, antequam membrum repositum sit, nihil prius tentandum est, quam inflammatio discussa fuerit; quandiu durat, tamdiu pars inepta est extensioni, sin vero violentius luxatio inflammata extendatur, supervenit ex nimio dolore convulsio interdum lethalis. Ut ergo inflammatio imminens præcaveatur, vel præsens discutiatur, conducit fotus sequens, ♃. *Summit. hyperic.* Mi ß. *beton. chamæmel. rorismarin. ana* Mj. *rad. consolid. maj.* ℥iij. *aristoloch. rotund.* ʒvj. *sem. quatuor calid. maj. ana* ℥ß. coq. in aq. font. & vin. ana q. s. ad ℔ij. fit pro fotu, & in eodem humectentur fasciæ tepide circumvolvendæ: ubi major adfuerit contusio, augeatur quantitas *rad. consolid.* ubi levior, *Aristolochiæ*; ubi urgent dolores *capita papaveris* possunt addi.

(*Oedema.*) Supervenit quandoque tumor *œdematosus*, in quo casu illinantur partes affectæ cum *oleo volatili* penetrante, convenit etiam *petroleum*, item *bals. Peruvianum* cum *spiritu juniperi* temperatum. In luxationibus prodest inunctio cum *oleo hyperici & ol. terebinth.* Ol. distillatum fœtidum *tartari* est horrendum ratione odoris, sed tamen nihilominus est nobile admodum ratione efficaciæ; conveniunt ex *lumbricis* parata pro usu externo & interno. Experientia didici, *ovum cum oleo terebinthinæ & pauco aceto conquassatum* in luxationibus esse remedium utilissimum, omnibus intentionibus satisfaciens. *Belloste.* Convenit etiam illud *Boyleanum* nempe *furfur critici in aceto* coctum.

(*Fractura ossium.*) Art. 1341. In fracturis ossium, vel frangitur os secundum *latitudinem*, hoc est transversim; vel secundum *longitudinem* finditur, quod proprie dicitur *fissura*. Fracturæ in senibus frequentius occurrunt, quam in junioribus, quoniam illorum ossa sunt aridiora.

(*Longitudinales.*) Art. 1342. Fracturæ ossium longitudinales, i. e. *fissuræ* difficile cognoscuntur, sed facillime curantur; neglectæ aut non rite curatæ ulcus post se trahunt; imprimis si in loco fisso ossis caries superveniat, admodum periculosæ sunt, & sæpius ad membri abscissionem deducunt.

(*Transversales.*) Art. 1343. Fracturæ *transversales* sunt cognitu faciliores, curatu difficiliores. Os fractum in medio sui dat fracturam leviorem, quam circa articulum.

(*Prognosis.*) Fractura cum vulnere & multa partium contusione & læsione est gravius malum & perquam periculosum, ut etiam quando os in plura frustula frangatur. In adultis femur fractum rarissime aut vix unquam sine claudicatione restituitur. Minora ossa fracta intra 7. vel 14. diem fere sanantur; ossa majora intra 20. ad 40. præter propter curationem recipiunt.

(*Curatio.*) Art. 1344. In cura fracturarum duo scopi chirurgo incumbunt, nimirum ossa fracta facta extensione in situm naturalem reponere, & reposita per fascias & ferulas firmare; tunc enim natura eadem denuo firmiter conglutinat, & formatur *callus*, qui substantia quidem similis est ossi, conformatione vero sola ab eodem differt. Si adsit inflammatio, curanda est, antequam aliquid circa fracturam tentandum est, qua curata, atque osse reposito illinatur locus fractu-

ræ cum *ol. hyperic.* vel *ol. lumbricorum terrest.* cum guttis aliquot *ol. therebinth.* & applicetur *emplastrum ex tacamahac.* cum pauco *ol. distillat. rorismarini* malaxatum; applicato emplastro imponantur ferulæ tres aut quatuor ad summum, quæ postmodum conjungantur per tria ligamenta; Ligationes autem debent esse moderatæ; nam si sint *arctæ* nimis partem suffocant, & gangrænam inferunt.

(*Vires osteocollæ.*) Experientia constat præ cæteris quibuscunque *lapidem osteocollæ* a ℥ß. ad ℥j. intus sumptum esse remedium singularissimum in callis ossium fractorum generandis, & augmentandis, utcunque obscurissimum sit, quomodo operatur.

(*Fracturæ complicatæ.*) Hactenus de fracturis simplicibus; quædam cum vulnere complicatæ sunt, post repositionem ergo ossis vulnus considerandum venit, quod, ut alia vulnera, de quibus postea, tractandum est; emplastrum fracturæ applicandum perforatum esse debet in loco vulneris, ut ita beneficio foraminis vulnus commode tractari possit: Si os iterum frangatur, non frangitur in callo, sed circa callum.

VULNERA.

Boerhaavii sententia.

(*Vulneris in genere historia.*) Art. 1345. Vulnus est soluta unio recens, cruenta, partis mollis a corpore duro & acuto facta. Partes vulneratæ sensim magis magisque a se mutuo recedunt; cruor plerumque primo cum impetu effluit, dein sensim sponte sistitur; tum crusta sanguinea cavo vulneris innascitur, & liquor dilutus, rubellus, tenuis effluit; labia vulneris incipiunt rubere, calere, dolere, tumere, retorqueri; atque eodem tempore febricula cum calore & siti adest; (in magnis vulneribus) hinc tertio, quartove die serius vel ocyus vulneri adest liquor tenax, albus, pinguis, æqualis, pus; eodem tempore rubor, calor, dolor, tumor, retorsio labiorum, febricula, cessant, vel minuuntur; & sensim cavum vulneris a fundo sursum, & ab ambitu versus centrum, crescente carne impletur, coeunte margine albo; postremo siccatur vulnus, & obducitur cicatrice.

(*Vulnera arteriarum.*) Art. 1346. Ex arteria majori tota dissecta oritur hæmorrhagia lethalis; arteria vero non nimis magna transversim dissecta, retrosiliens, atque inter solida vicina se recondens, sibimet obturaculo est; sin vero arteria transversim vulnerata non totaliter dissecta fuerit, oritur hæmorrhagia perpetua, ea autem sedata a tenuitate cicatricis cedente aneurisma.

(*Hæmorrhagiæ.*) Art. 1347. „ Ad hæmorrhagias vulnerum sistendas præ„ter vasorum ligaturas & fibularum linariarum applicationes, *styptica* quamplurima in consuetudinem veniunt; usitatiora sunt, quæ sequuntur; *Pulvis Galenicus*, *alum. ust. colcothar. vitrioli*, *muscus Indiæ*, *styptic. regis*, *oleum terebinth. tinctura antiphthisica Ettmulleri*, *vel potius Michaelis* (*vid.* Ettmulleri *Vol. I.* p. 476.) præstantissimum quidem remedium, *Helvetii stypticum*, viz. *tinct. chalybis cum tartaro præparati spir. vin. extract.* atque hoc ultimum remedium eorum, quæ sunt melioris notæ; nisi quis *nova lumina* consectari velit, *ignes fatuos*. Non deerunt Thrasones ac fumi venditores, quamdiu mundum adeo credulum invenire possint. Proh dolor! nunquid sermo hic de vulgari tantum opinione movetur? Utinam ne dicam hujusmodi impostores *fautores habere Equites Auratos*, *Camerarios*, &c. Sed regerent *torquem epilepticum* tempore *Oribasii* in usu fuisse;

„ ita

„ ita quidem majores nostri, omni ævo, & *Hippocrates* ipse impudentissimis agyrtis mundum infestari conquesti sunt. *Exiguum opii frustulum* in foramen arteriæ sanguinem fundentis intrusum *hæmorrhagiam* extemplo sistere dicitur. *N. B.* Stypticum Doct. Eatoni idem esse vel saltem non multum diversum a styptico Helvetii apud exteros aliquamdiu obsoleto & nunc demum tanta cum ostentatione redivivo; in ambobus vim maximam a spiritu vini oriri eosdemque effectus ipsum spiritum vini solum præstare luculenter demonstravit D. Sprengellius. Transact. Philosoph. Num. 383. „

(*Nervorum vulnera.*) Art. 1348. Nervi toti dissecti retrosiliunt, se recondunt, ramulos vulnere paulo superiores trahunt, & vicinis dolorem obstructionemque creant, parti vero infra vulnus positæ stuporem, immobilitatem, marcoremque. Nervi puncti, vel dimidiato discissi, dolores, aliquando primo obtusos, nonnunquam vivos excitant, primo in loco vulneris, post per omnes nervos nexos, vicinosque; hinc calores, tumores, rubores late sparsos, febres, deliria, spasmos, inflammationem, inflammati aperturam cum evacuatione acris, tenuis, & copiosissimi sæpe seri; postea insensibilitatem producunt, vel gangrænam & mortem.

(*Tendinum ac membranarum.*) Eadem fere parum mutata etiam in tendinibus diversimode læsis obtinent, & membranæ, tendinum nervorumque sæpe productæ quum sint, similiter quoque afficiuntur.

(*Sutura curandi.*) Art. 1349. „ Tendines magni recens abscissi vel rupti sutura resarciri possunt, extremitates ita conjungendo, ut glutine naturali vel callo quodammodo uniantur, & usus artuum conservetur. Chirurgi Gallici frequenter & etiam aliqui ex nostratibus hoc præstant cum fausto eventu. Extat apud *M. Petit* instantia *amborum tendinum Achillis* penitis difruptorum *sola ligatione* sine ulla sutura curatorum. Vid. *Memoir. de l' Acad. Anno* 1722. p. 68. „

(*Curatio.*) Art. 1350. „ Nervorum ac tendinum vulnera (*inquit Barbette*) putredinem facile concipiunt, & sunt admodum periculosa; punctura est periculosior quam sectio. His vulneribus prope animadvertendum est frigida externe valde nocere; hoc non tantum de medicamentis, sed etiam de aere intelligendum est. Medicamenta debent esse moderate calefacientia & exsiccantia, minime acria, qualia sunt *oleum lumbricorum*, *rutaceum*, *hyperici*, *terebinthinæ*, *ceræ*, *sp. lavend. comp. elixir. propriet. balsamum Peruvianum*, *opobalsamum*, *gum. elemi*, *spiritus vini*, &c. In punctura recenti tendinis aut nervi (ut loquitur *Job Mekren*) illico foramini imponatur plumaceolum sequenti vel simili mistura madefactum. ♃. *Ol. terebinth. sp. vin. ana p. j. ol. ceræ in quo aliquid euphorbii solutum p. ij. misce*, huic superimponatur plumaceolum siccum, mox spatula parum ignita applicetur, ut calor & vis misturæ ad interiora læsa deferatur, hoc peracto, plumaceolum *unguent. Basil.* inunctum priore remoto admoveatur, & superimponatur *Emplast. stipt. Paracels.*

(*Nota bene.*) In punctura tendinis juxta observationes & ratiocinia D. *Chefelden* brachium in situ acclinato non extenso tenendum est. „

(*Punctura tendinis.*) Art. 1351. „ Inter venæsectionem celebrandam homines interdum, maxime ab imperitis chirurgis, a *punctura tendinum* in artus amittendi, atque adeo in vitæ discrimen conjiciuntur. Qui vero hujusmodi punctura plectuntur, dolorem non statim sentiunt, sed duodecim horis post phlebotomiam se eodem affici conqueruntur, non tam in orificio nuper facto, quam in partibus

„ ad axillam tendentibus, ubi tandem dolor ſe figit, & tunc maxime „ percipitur, cum brachium extenditur; attamen læſa pars tumore „ admodum inſigni non afficitur, eodem avellanæ magnitudinem vix „ ſuperante, ſed ex orificio *humor aqueus* vel *ichor* quidam jugiter di- „ ſtillat, quod quidem præcipuum punčturæ tendinis *diagnoſticum* eſt „ habendum.

(*Curatio.*) Curatur cataplaſmate ſequent. ut propriis oculis obſer- „ vavi; ℞. *Rad. lilior. alb.* ℥iv. *coq. ad teneritudinem in lact. vaccin.* „ ℔ij. deinde ℞. *farin. lini avenac. ana* ℥iij. *coquantur farinæ ad* „ *cataplaſmatis conſiſtentiam in q. ſ. lactis a radicibus prædictis colati*, „ *& radicibus contuſis miſceantur*; f. cataplaſma parti affectæ calide „ applicandum mane & veſperi. *Sydenham.* Ego quoque hujuſce ca- „ taplaſmatis efficaciam ſemel atque iterum expertus ſum.„

(*Vulnera qualia lethalia.*) Art. 1352. Vulnera ſequentia ſunt lethalia; cerebelli; item cerebri profunda adeo, ut medullam oblongatam multum lædant, medullæ ſpinalis profunda vulnera, maxime in parte ſuperiori; cordis in cava penetrantia; magna quoque vulnera pulmonis, hepatis, lienis, renum, pancreatis, meſenterii, ſtomachi, inteſtinorum, uteri in gravidis, veſicæ circa arterias ejus majores, aortæ, carotidum, & ſimilium arteriarum venarumque magnarum. Vulnera magna bronchiorum, vulnera utroque latere thoracis cavitatem penetrantia, diaphragmatis præcipue in ejus parte nervoſa, vulnera magna ventriculi, inteſtinorum tenuium, &c.

Ettmulleri ſententia.

(*Muſculi temporalis periculoſa.*) Art. 1353. Vulnera muſculi temporalis ſunt periculi plena, & rarius curantur, (inferunt plerumque *ſpaſmos horrendos.*)

(*Curatio.*) Art. 1354. Cura vulnerum conſiſtit in unione partium ſeparatarum, quod opus eſt ſolius naturæ, quæ beneficio ſucci nutritii ad omnes partes diſtributi ſenſim ſenſimque eaſdem renovat, & reducit; chirurgi autem opus eſt hic adjuvare eam, in hoc bono opere ſequendo ejuſdem ductum, removendo imprimis impedimenta externa, ac applicando remedia, quæ parti ſint familiaria ac amica, *vulneraria* & *balſamica* appellata. In curandis vulneribus interne prodeſſe *vulneraria & alcalia*, inter quæ eminent *album græcum*, *cancer fluvialis*, *mercurialia*, &c. „ Imo tota curatio interna conſiſtit in blandiori „ *diaphoreſi* promovenda & conſervanda; ideoque *mixtura ſimplex* vul- „ neratis optime convenit. „ In vulneribus recentibus non neceſſe eſt, ut cura in longum protrahatur; ſed potius ſuppreſſa hæmorrhagia, & remotis corporibus extraneis, ſtatim inſtillentur guttæ aliquot *balſ. Peruvian. ſimpl.* quod interdum vulnus cito conglutinat: interdum tamen neceſſe eſt, ut, neglectis balſamicis, *digeſtiva* applicentur methodo vulgari, ubi, ſcilicet, conjuncta eſt contuſio, uti in vulneribus *ſclopetorum* evenit.

(*Digeſtiva.*) *Digeſtiva* (1367.) ordinario conſtant ex *terebinthina* & *vitello ovi* tanquam baſi, quibus pro re nata, nunc *mellis parum* cum *myrrha* aut *balſ. Peruv.* aut *gum. elemi*, &c. addendum, imprimis ſi circa partes nerveas, quæ alias facile putreſcunt, ſuppuratio expectanda eſt. *Elixir proprietatis* omnes noſtri corporis putredines arcet ob *myrrham*, ut & *colcothar vitriol.* ab *Helmontio* laudatum, ex hoc *Felix Vvurzius unguentum ſuum fuſcum* parabat. *Balſamum Peruvianum* reliquis balſamis præfertur, proficuum quoque eſt *balſamum ſaturni therebinthinatum*, & *balſamum ſulphuris cum oleo hyperici factum*; laudatur *oleum Momordicæ*,

oleum

oleum Hyperici ex ſeminibus expreſſum, cui proprii flores infuſi ſunt, eſt egregium, *ſpiritus theriacalis* pro lavandis vulneribus recentibus eſt optimum putredinem prohibens, &c.

(*Turundæ.*) Art. 1355. Turundis parce utuntur ſaniores practici, neque unquam ſine premente neceſſitate; nam nimis frequenter & diu uſurpatæ conſolidationem impediunt, item partes cutaneas circa labia ad occalleſcentiam ſolent diſponere.

Quod ſequitur de turundarum uſu & abuſu, & de rara ſolutione vulnerum, ex libro valde raro & vix comparando *Johannis Baptiſtæ Magati* de rara medicatione vulnerum, &c. decerpſi.

(*Turundæ & penicilli.*) Art. 1356. Turundæ & penicilli nihil aliud ſunt quam corpora extranea partis affectæ naturam infeſtantia, & in illis expellendis ſemper laborat; partem vulneratam diſtendunt, comprimunt, eidemque ſunt oneri, & propterea fluxionis periculo eam exponunt. Veruntamen turundarum & penicillorum uſus aliquando ſaltem admittendus eſt ac neceſſario, & in quibuſdam caſibus æſtimandus, viz. quando ob complicatum affectum remoranda eſt vulneris ſanatio; ut quando viſcera vulnerata ſunt, & in cavitate thoracis aut abdominis materia continetur aut ſub cranio collecta eſt, & ſimili rerum ſtatu olim *Romani Chirurgi*, ne ſua laude fraudentur, & longa & ſedula obſervatione novum curandi vulnera modum, quo rariſſime ſolvuntur, adinvenere, qui cum experientiæ potius quam rationi & procerum noſtrorum doctrinæ inniti videretur, eum *Cæſar Magatus*, ad methodum reducere conatus eſt; Modus *Ludovico Septalio* clariſſimo *Italiæ* ornamento valde arriſit, ipſumque ad praxin felici ſucceſſu adhibuit, & ſuis ſcriptis commendavit. Quoties vulnus ſolvitur ac detegitur, toties interturbatur & a proprio munere diſtrahitur natura: & quamvis accedat utilitas ex nova recentium medicamentorum impoſitione, attamen majus eſt detrimentum quod ex crebra ſolutione ſequitur, quam commodum ex nova medicamentorum impoſitione, quorum virtute vulnus haud deſtituitur, *ſanatio etenim eſt duntaxat naturæ opus.* Status vulneris ſub tegumentis oculis mentis cognoſci poteſt; in quibuſdam vero caſibus ſolutio & detectio vulneris eſt perquam neceſſaria, nempe, quando manualis aliqua operatio requiratur ad peregrinum corpus vel oſſis aliquam portionem evellendam, &c. quando caro ſpongioſa ſupercreſcat, quando ingentis putredinis, vel ſordidorum excrementorum abundantiæ ſit ſuſpicio, quando adſit dolor vehemens vel eroſio & pruritus; ſub his & ſimilibus circumſtantiis detegenda ſunt vulnera, ut congruis remediis his malis occurratur.

(*Ulcerum.*) Art. 1357. In medicina experientia docet eandem curandi rationem a vulneribus ad ulcera transferri poſſe, idque adeo felici ſucceſſu, ut ſæpe deplorata ulcera, & innumeris tractata remediis, facillimo negotio hac via ſanabilia evadunt; corporibus ſolummodo prius a cacochymia *bene purgatis* & ulceribus a ſordibus deterſis.

(*Vulnera ſclopetorum.*) Art. 1358. Vulnera ſclopetorum poſt extractionem globuli plumbei, ſicut alia vulnera cum contuſione conjuncta curanda ſunt; convenit *venæ ſectio*; revulſio enim (inquit *Galenus*,) quæ e directo fit, celerrimam utilitatem adfert, die proximo *enema lenitivum* injici debet, & fotus ſequens uſurpari, ℞. *Summit. hyperici*, *centaur. min. ſcord. abſynth. ana* Mj. *flor. roſ. rub. chamæm. melilot. ſambuc. ana* Miſs. *furfur.* p. j. coq. in aq. font. ad ℔iiſs. cola-

tur

tur. add. *vin. auster.* ℔j. *sp. vin.* ℥vj. pro fotu. Si pus laudabile obtineatur, nimirum album, æquale, leve, minime fœtidum, &c. res in vado est; sin vero pus non fuerit secundum votum, cum unguentis admisci debet *præcipit. rub. Wiseman*.

(*Periculosa*.) Art. 1359. Sclopetorum vulnera sunt omnium pessima ac periculosissima; nam adest semper insignis contusio, & partium dilaceratio; tardius ad suppurationem perveniunt. Vix ante tertium vel quartum diem.

(*Curatio*.) Art. 1360. Ad curam quod attinet, omni extraneo ex vulnere prius exempto, loco digestivi communis, optime applicatur *balsamum Paræi*, singulariter commendatum ad curam vulnerum sclopetis inflictorum; descriptio hæc est a *Sennerto* & *Barbette*, ℞. *Ol. lilior. alb. vel violarum* ℔iv. in hoc coq. *catelli* duo nuper nati ad ossium usque dissolutionem, postea add. *lumbricorum terrestrium* in vino coct. ℔j. coquantur simul colaturæ, adde *terebinth. ven.* ℥iij. *sp. vin.* ℥iss. m. f. linimentum, quod egregie conducit ad sedandum dolorem, & maturanda vulnera sclopetorum. Ubi autem suppuratum est vulnus, & omne contusum separatum, *mundificativa* sunt usurpanda, & vulnus f. a. tractandum est, donec sponte caro nova succrescat.

(*Capitis vulnera*.) Art. 1361. Vulnera capitis superficialia facile curantur cum *balsamo Peruviano*, vel *oleo hyperici*, imponendo desuper *emplastrum de betonica*; sed reliquis omnibus quotcunque pro capitis vulneribus convenit *emplastrum e gum. elemi*, sive *linimentum Arcæi*; vitanda sunt omnia unctuosa; convenit etiam *gum. elemi cum terebinth. mistum* in cranii vulneribus. De eximiis virtutibus hujus unguenti audi sis ipsum inventorem. Hujus linimenti a nobis inventi ea vis est ut concoquat, digerat, mundificet, atque carnem etiam inducat; hujus certissimi in omni periculo faciendo usus nunquam me pœnituit: & cui omnes ii quicunque fuerint experti, *balsami nomen* non immerito fecerint.

(*Cranium nudatum*.) Art. 1362. Pericranio læso, ut nudetur diu os, vel ut putrefiat, os privatur vasis periostei adeoque & suis, stagnat in his liquor, putrefactus squamam separat, unde os flavum, fuscum, nigrum, tandem foliolum deponit. In hoc casu curatio (tuto, prompte, & expedite) fit os leviter *parva terebra* diversis vicinisque locis usque ad medium perforando, unde *exfoliatio* cavetur, periosteum inde renascitur applicando plumaceola *spiritu vin. mastichino* imbuta, & cura citissime præstabitur. Ex *Boerhaave*, „ quem chirurgus præcipue minus exercitatus in vulneribus capitis & calvaria læsa præ reliquis „ omnibus quibuscunque diligenter consulat, & errores in praxi evitabit. In omnibus capitis vulneribus, præcipue gravioribus, ubi „ cranium denudatum fuerit, danda est opera, inter medicandum, „ partem vulneratam, quantum poterit, a frigore externo tueri. „

(*Balsamum Samaritanum*.) Art. 1363. Balsamum *Samaritanum* in curandis vulneribus valde commendatur a quibusdam, privatim a *M. Le Clerc.*, quod conficitur ex *vino & oleo oliv.* diuturna coctione in balsamum redactis: est etiam aliud magis compositum, quod frequenti usu comprobatum est; ℞. *Vin. Hispan. ol. ana* ℔ß. *sacchar. cand. mel. violar. ana* ℥ij. coquantur simul lento igne & f. balsamum, *Belloste*.

(*Inflammatio vulnerum*.) Art. 1364. Inflammationem vulnerum præ reliquis sistit *aqua calcis*, vel per se, vel cum *camphora*, aut *sacchar. Saturni* sociat.

(*Syn-

(*Synovia.*) Art. 1365. Synovia eſt fluxus aquæ albicantis ex articulis vulneratis, eſtque periculoſum ſymptoma, & ſubinde partium atrophiam relinquit; ut compeſcatur, inſpergatur pulvis aſtringens; quidam chirurgus recepit *uſneam cran. human.* & *laccam pictorum ana*.

(*Curatio.*) Alias ſingulare experimentum eſt *ſtercus porcinum* cum ſanguine vulneris invicem miſtum, ac coctum, & ita vulneri applicatum inſtar cataplaſmatis. *Ettmuller*.

U L C E R A.

Ettmulleri ſententia.

(*Ulcus quid.*) Art. 1366. Ulcus eſt ſolutio continui ab acredine corrodente cum partium quarundam ablatione; corrodens hoc in ulceribus eſt acre acidum, alimentum parti proprium in excrementum acre, ſive in ſaniem immutans; ulcus autem eſt vel ſimplex vel complicatum, ſinuoſum, fiſtuloſum, carioſum, &c. Ulcera antiqua maciem, febres lentas, aliaque mala æque excitant, ac ulcera pulmonum.

(*Curatio.*) Art. 1367. Ulcera diuturniora ſine internorum uſu rariſſime curantur; interna autem debent eſſe *acidum abſorbentia* & *deſtruentia*, & *ſudorifera*, præcipue decocta *lignorum*, *antimonialia*, *viperina*, & *volatilia*; inter purgantia optimum eſt *extractum hellebor. nigr. cum mercurio dulci*, ſed omnibus præferenda ſunt *vomitoria*, ſæpius repetita, ad facilem ulcerum curationem reddendam: His etenim & hujuſmodi internis omnino neglectis, fruſtra frequentiſſime chirurgicum imploratur auxilium. In ulceribus ipſa *ſalivatio mercurialis* in auxilium vocanda eſt. Antiqua ulcera interdum claudi non poſſunt, niſi in loco oppoſito fiat *fonticulus*. Quoad remedia externa, in genere ſunt *digeſtiva*, *mundificantia*, *ſarcotica*, & *epulotica*, quæ pro varietate conditionis ulceris curandi a prudenti chirurgo uſurpanda ſunt.

(*Digeſtiva.*) Sequens eſt *digeſtivum* probatiſſimum, ♃. *Terebinth. Venet.* ℥j. *vitel. ovi unius*, *mel. roſ.* ʒvj. *ol. hyperic.* ʒj. fiat unguentum; interdum addantur *gum. elemi*, *unguentum baſilic. thus*, *maſtiche*, *farina hordei*, &c.

(*Mundificantia.*) *Mundificantia* a chirurgis uſurpata quamplurima ſunt, inſigniora tamen, quæ ſequuntur; *radix apii*, *ariſtolochiæ utriuſque*, *fol. nicotianæ*, *flor. hyperici*, *album græcum*, *camphora*, *balſamum Peruvian.* *myrrha*, *aloe*, *euphorbium*, *ex ſulphure præparata*, *ſaturnina*, *æs viride*, *arſenicum*, *aqua calcis vivæ*, *mercurius dulcis*, *mercurius prĕcipitatus*, *balſamum ſulphuris*, *oleum & unguentum nicotianę*, *unguentum ęgyptiacum*, *apoſtolorum*, „ *item oleum camphorę*, viz. *cam-* „ *phora in dupla quantitate ſpiritus nitri ſoluta*, &c. „

(*Sarcotica & Epulotica.*) *Sarcotica* & *Epulotica* gradualiter tantum differunt; ſequens valde proficuum perhibetur, ♃. *Unguent. diapomphol. tutię ana* p. j. *diaſulph. Rulandi* p. ij. *ol. nicotian.* parum M. „ Vix datur „ præſtantius quam emplaſtrum de *lapide calaminari* D. Turner. „

Art. 1368. In ulceribus vetuſtis emplaſtrum ſequens eſt egregium, ♃. *Calcis vivæ bis vel ter lot.* & *parum exſiccat.* q. v. *ol. lini* q. ſ. miſce, & cum *bolo Armen.* vel *bol. rub.* tingatur ad carneum quaſi colorem.

(*Callus.*) Art. 1369. In ulcere diuturniore aut male tractato aliquando ſupervenit *callus*, qui nunc cingit ſimpliciter ambitum ſeu orificium ulceris ipſius, nunc vero totum ſinum ulceratum incruſtat, & occupat, & talia ulcera ſinuoſa cum callo interno vocantur *Fiſtulæ*,

quæ difficiles sunt curatu propter callum, qui nisi auferatur, sunt incurabiles.

(*Fistula.*) Amplificandus est sinus cum *rad. gentian.* & absumendus est callus cum *pulv. alum. ust. mercurio præcipit. succ. nicotian.* &c. Aliquando necesse est, ut tota fistula *cultro* incidatur, & aperiatur, & deinde callus absumendus cultro vel antedictis remediis.

(*Caries.*) Art. 1370. Caries ossis frequenter accidit in ulceribus inveteratis, quæ est corrosio ipsius ossis, & quasi ejusdem ulcus; si os denudatum fuerit, primo oleosum quodammodo & pingue apparet, hinc successive flavescit, deinde nigrescit, & postea foraminulatum redditur, & quasi teredinibus perforatum; si absconditum fuerit os, specillo expiscanda est caries; tunc enim os in fundo non glabrum sed inæquale, & scabrosum percipitur, quin & quæ affluunt ex ulcere sordes & excrementa pinguia oleosa & acria majorique copia, & ulcera nequeunt ad cicatricem perduci. Labia ulceris sunt dilatanda, remedia unctuosa vitanda; pulvis *euphorbii* est expertissimum remedium, huic proximum est *radix. irid. Florent. mercurius dulcis* valde commendatur, ut & *oleum caryophyllorum* ad exfoliationem promovendam.

(*Curatio.*) *Oleum camphoræ*, viz. *camphora in dupla quantitate spi-*
„ *ritus nitri soluta* a quibusdam prædicatur. *Hist. de l' Acad.* Vol. IX.
„ p. 74. Si hæc & similia successu careant, denudandum est os, & ab-
„ radendum; & si corruptio sit profundior, terebrum, vel quod po-
„ tius est, *cauterium actuale* adhibendum est: nam ultra omnia ferri
„ igniti tactus ossis humiditatem exsiccat, idemque ad promptam des-
„ quamationem disponit. „

Wisemani sententia.

(*Ulcera simplicia.*) Art. 1371. In ulceribus simplicibus tractandis non raro mihi fuit usitatum ulcus digerere, detegere, & incarnare cum *unguento basilic.* & *mercurio præcipit.* in proportione majori vel minori pro re nata invicem commistis, & postea ulcus *cicatrizantibus* claudere: Sed rarissime inveniuntur ulcera simplicia; complicantur enim ut plurimum variis accidentibus, ut intemperie, dolore, fluxione, &c.

(*Intemperies.*) Art. 1372. „ Ulceribus quandoque accidit *intemperies*
„ curationem tantopere impediens ut hanc expectare non detur, ni-
„ si illa prius corrigatur; hæc autem est quadruplex.

(*Calida.*) „ In intemperie calida pus acre est, labra ulceris ru-
„ bra, & adest insignis dolor. „ Usurpanda sunt *refrigerantia*, moderate *astringentia*, & *repellentia*; talia sunt *fotus astringentes*, *unguentum album camphoratum*, *refrigerans Galeni*, *populon.* & *similia.*

(*Frigida.*) Art. 1373. In intemperie *frigida* „ labia ulceris mollia
„ sunt, albicantia, & ubi res male succedit, livida evadunt. „ Conveniunt *fotus discutientes* & *attenuantes* quemadmodum in tumoribus *œdematosis*, & unguenta ac emplastra debent esse *exsiccantia* & *detergentia* quæ satis nota sunt.

(*Humida.*) Art. 1374. In intemperie *humida* „ caro mollis est &
„ flaccida, sæpe supercrescens, humorum fluxus copiosus; „ hic indicantur *exsiccantia* & *astringentia*, qualia sunt *unguentum diapompholyg. tutiæ*, *e calce lota*, *nutritum*, *desiccativum rubrum*, &c.

(*Sicca.*) Art. 1375. „ Ulcera cum intemperie sicca conjuncta, ubi
„ pus paucum aut fere nullum, difficulter sanantur. „ Topica debent esse *humectantia*, fotus ex *emollientibus*, unguenta & emplastra & *digestiva* conveniunt; *unguentum basilic.* & *mercur. præcipit.* apprime conferunt.

ferunt. In his omnibus hactenus memoratis remedia interna non sun negligenda.

(*Ulcera cum dolore.*) Art. 1376. In ulceribus cum ingenti dolo vix ferendo, præmissis rite internis, quæ indicantur, attendendum e ad conditionem ipsius ulceris, ut deprehendatur vera doloris causa inspiciendum est, an humor sit crassus, qui *sordes* vocatur, vel tenu & ichorosus, qui *sanies* appellatur; uterque peculiariter *detergentib* corrigendus est, his rite peractis manente adhuc dolore ad *lenientia anodyna* confugiendum est; cataplasmata ex *mucilag. sem. psyllii*, *c donio rum*, *far. hord. croc. vitel. ovi*, *&c. unguentum popul. refrigera Galeni*, &c. refrigerant & dolorem leniunt; sed pro varietate caus rum varia exurgit indicatio.

(*Fungus.*) Art. 1377. In ulceribus frequenter caro *spongiosa* si *fungosa* succrescere solet, a nimio humorum affluxu ortum ducens vel a chirurgi imperitia; supprimenda est medicamentis *exsiccantibu* imo *cathæreticis* & *causticis* absumenda est; mitiora sunt *lapis tutiæ*, *al men ustum*, *mercurius præcipit.* fortiora *vitriolum Romanum*, *aq. lapi medicamentos. aq. viridis Fallopii*, , &c. „ De reliquis ulcerum affectio „ bus & accidentibus consulatur author, qui candide & modeste scripsit.

Bellostii sententia.

(*Euporist.*) Art. 1378. Coronidis loco subnectere haud pigebit experimentum illud *M. Belloste* propter singularem illius virtutem ulceribus curandis; quod quidem *euporiston* nihil aliud est quam *dec ctum foliorum juglandis in aqua cum pauco saccharo*; modus utendi e linteolum imbuendo, & ulceri imponendo, & non sæpius quam s cundo vel tertio quoque die eandem applicationem renovando, don ulcus sanatur. Hoc medicamentum utcunque simplex & vulgare v deatur, suppurat, detergit, incarnat, putredini resistit, &c. certius fœlicius quam aliud quodcunque remedium hactenus notum, inqu author, qui multo copiosior est in illius laudibus, p. 260.

Wisemani sententia.

(*Fistula in Ano.*) Art. 1379. Ad ulcera pertinet Fistula in Ano, qu est ulcus sinuosum a phymate vel hæmorrhoidibus internis ut plu mum ortum ducens.

(*A phymate.*) Fistulæ quæ a phymate oriuntur, sunt pejores, d lentes admodum & curatu difficiliores, utpote in musculorum inte stitiis profunde penetrantes, & cuniculos agentes, & quanto sinus ano sunt remotiores, tanto deteriores, quoniam apertionem per i cisionem non admittunt. „ Sic arbitratus est *author noster*; quoniam „ isto rerum statu necesse est, ut musculus ani sphincter discindatu „ Sed D. *Berbek Chirurgus Eboracensis*, vir probus, & hac operati „ ne speciatim celeberrimus, asseruit se sphincterem ani frequent „ penitus divisisse, & etiam si ægri durante vulneris curatione fæc „ continere nequeant, post consolidationem facultatem sphincteris „ tentricem redintegratam fuisse. *Vid.* Cheselden *Anat.* pag. 63. „

(*Ab hæmorrhoidibus.*) Art. 1380. Fistulæ ab hæmorrhoidibus int nis originem trahentes inter tunicas intestini recti sensim genera tur, & perforationem exiguam habent juxta ani ambitum, unde niem tenuem sive ichorem sine dolore emittunt; progressu vero te poris superveniunt pruritus & excoriationes; orificia tandem call evadunt, & quandoque ad tempus clauduntur, & deinde certis int vallis denuo erumpunt.

Sennerti sententia.

(*Fistulæ non temere curandæ.*) Art. 1381. Fistulæ, si copioso fluxu, aut fœtore, aut alio modo, nihil incommodi afferant, sed potius natura superfluos humores e corporibus *cacochymicis* & *cacheticis* cum ægri commodo per eas evacuet, curari non debent, sed servari. Fistulæ vero simplices & recentes sine periculo curari possunt.

(*Incisio per filum.*) Art. 1382. Incisionem quod attinet, si ea sine periculo, ne scilicet musculus ani lædatur; & fæces præter voluntatem egrediantur, tentari possit, fit vel *filo seu laqueatione*, ut appellant, vel *ferro*. *Filo* ita fit; Sumatur filum ex serico, vel seta equina, aut aliud, quod non facile putrescat, id immittendum in extremitatem specilli stannei vel plumbei, instar acus perforati, & in fistulam intrudendum, digitoque, *oleo rosaceo* inuncto, in rectum intestinum immisso, filum apprehendendum, specillum extrahendum, & duæ extremitates ejus connectendæ, & quotidie vel a chirurgo, vel ab ipso ægro arctius constringendæ, donec tota fistula incisa sit; hinc callus absumendus, & ulcus curandum.

(*Incisio cum instrumento ferreo.*) Art. 1383. Ferro *incisio* celerius hoc modo fit; in fistulam specillum plumbeum immittendum, usque dum in intestinum rectum penetret, & hinc instrumento falcato digito in anum immisso secundum styli plumbei ductum fistula incidenda, cavendo tamen, ne hæmorrhoides lædantur, & hæmorrhagia excitetur. Incisione peracta, penicillum *albumine ovi* & *pulveribus astringentibus* illitum immittere decet; die sequente Hippocrates *æris flore usto* conspergit, & frustulum spongiæ melle illitum intrudit, ut fistula aperta servetur; idque diebus septem continuat, donec callus absumatur; interim spongia vino austero madida imponenda, ut humores exprimantur. De *Callo* absumendo alibi dictum est. (1369.)

GANGRÆNA & SPHACELUS.

Ettmulleri sententia.

(*Gangræna & Sphacelus quid.*) Art. 1384. Gangræna significat incipientem partis mortificationem, cum dolore tamen & aliquali ardore conjuncta est. Sphacelus vero seu necrosis e contra est perfecta mortificatio, in qua omnimoda vitalitatis est carentia; differunt ergo saltem gradualiter gangræna & imminens sphacelus.

(*Causa.*) Art. 1385. Interdum supervenire solet fracturis, vulneribus male tractatis, ulceribus cacoeth. & tumoribus, imprimis sanguineis; aliquando autem a causis internis oritur.

(*Diagnosis.*) In partibus gangrænosis color mutatur in pallidum, obscurum, sublivescentem, aut cæruleum, & tandem in nigricantem: caro autem tensa mox evadit flaccida & mollis, & sphacelo facto, totis sponte a partibus separatur, & *aqua quædam decolor* pravi odoris effluere solet, & pars affecta *halitum cadaverosum* spirare.

(*Prognosis.*) Art. 1386. Certissimum est gangrænam a causa internam lethalem esse: Auferatur enim licet membrum, iterum regerminatit malum, & necessario mortem post se trahet.

(*Curatio.*) Art. 1387. Ad Gangrænam sistendam interna omnia sunt *sudorifera* & *alexipharmaca*; externe autem decoctum *calcis vivæ* est mirabile, vel solitarium, vel efficacius, si in eodem incoquatur *sulphur*, & dissolvatur *mercurius dulcis* addito *spiritu vini* (*camphorato.*) In graviori gangræna, præmissa profunda scarificatione, conducit

cit *fimus equinus*, in vino aut urina coctus, fuit experimentum & secre tum *Sylvii & Barbettii*, (& melius esset si adijciatur *spiritus sal. ar moniac.*) In usum quoque venire solet *unguentum ægyptiacum* calid usurpatum, facta prius, ut artis est, scarificatione, &c. Chirurgis no stratibus solemne est locis scarificatis *oleum terebinth. calidum cum trien „ te tincturæ myrrhæ & aloe* adhibere, & *emplastrum e theriaca Lon „ dinensi calefactum superimponere* „.

Boerhaavii sententia.

(*Signa gangrænæ.*) Art. 1388. Signa Gangrænæ sunt phænomen inflammationis subito ablata sine correctione causæ, sensus hebes color pallidior, cinereus, fuscus, lividus, &c. mollities, flacciditas ad tactus vestigia non resurgens, pustulæ ichore lymphatico subflav vel rubello plenæ in loco inflammato; ubi a frigore, pruritus & pun ctura ingens, una cum rubore intenso, quem brevi nigredo mortife ra sequitur.

(*Perfecta necrosis.*) Art. 1389. In perfecta necrosi sensus motusqu integre tolluntur (gravitas aliqualis quodammodo in parte sentitur; color est lividus, fuscus, niger; caro est flaccida, & frigida; ade fœtor cadaverosus, corruptio mortifera profunda, omnia vicina de pascens in ossa usque. Gangrænæ illico succurrendum; sphacelus illic extirpandus. In senio fere semper a quacunque causa lethalis est, it in hydropicis, phthisicis, & scorbuticis.

(*Curatio.*) Art. 1390. Ut suppuratio acceleretur, conducit *scarifi catio* putrefacti usque ad vivorum initia; sic enim suffocatione nimi imminuta, loco serpentis gangrænæ fit abscessus, quo cutis & adep gangrænosa plerumque a subjectis adhuc vivis separantur. Incisa pa *calidis liquoribus*, *corruptioni resistentibus*, & *duritiem eschara emollien tibus* fovenda; toti parti affectæ assiduo applicanda *cataplasmata cal da*, & cum calore continuo sustentato agentia; huc etiam plurimu facit rarior partis detectio, quam vulgo fieri solet.

(*A gelu gangræna.*) Si ab impacto *acri gelu* gangræna fiat, pa *nive imposita* vel impositis linteis *aqua gelida* humectatis operienda rit, donec spiculis frigoris in nivem vel aquam receptis, iterum fo vi incipiat, redeunte vita: aliter caloris applicatu pars putrescit, a ctis nec eductis spiculis; eo autem peracto *calidis* refocillandus *cardia cis*, & in *sudorem usque* calefaciendus æger est. De *amputatione* videa tur locus N. 496. & consulantur reliqui scriptores chirurgici.

Bellostii sententia.

(*Remedium singulare.*) Art. 1391. *Bellostius* sequens unicum reme dium instar omnium ad gangrænam & sphacelum venditat. ℞. *Spi rit. nitr.* vel *aq. fort.* p. ji. *argenti viv.* p. j. fiat solutio; in hoc li quore madefiant lintea, & parti gangrænosæ circumvolvantur, & prompte separabitur mortuum a sano, neque opus est, inquit author ut aliud quodcumque medicamentum ad gangrænam sistendam exco gitemus; non enim reperitur aliud, quod tam cito, & tam certo pensum absolvat.

C A P. XIV.

Sive Fasciculus Morborum decimus quartus.

CHLOROSIS.

Ettmulleri sententia.

(*Chlorosis quid. A cachexia muliebri differt.*) Art. 1392. CHlorosis sive febris alba virginum longe distat a *cachexia* muliebri, hæc enim antecedit aut insequitur mensium suppressionem; chlorosis vero est affectus proprius virginibus, aut quibus mariti non satisfaciunt. Hoc morbo affectæ pallent, habentque sub oculis coronam subcæruleam vel subrubescentem, tristes sunt, & adest sæpius febricula lenta, & quasi erratica, pulsus inæqualis & varius, vomitus etiam interdiu infestat, ac præcordiorum anxietas, &c. Mensium suppressio est fere tantum effectus hujus morbi. Tales volunt (inquit *Lindanus*) cohabitare viro.

Riverii sententia.

(*Morbi descriptio.*) Art. 1393. Pallent ægrotæ, & adest gravitas corporis, segnities, intumescentia faciei & palpebrarum, palpitatio cordis, difficultas spirandi, somnolentia, rerum absurdarum appetentia &c.

(*Curatio.*) Art. 1394. Præmissis universalibus *chalybeatis* & *amaris* restituendæ sunt; & in frigidioribus decoctum *ligni guajaci* multum juvat.

MENSTRUATIO.

(*Menstruatio.*) Art. 1395. „ Mulierum profluvii menstrui rationes „ expedire & theoriam exponere admodum difficile & longum esset, „ & professæ nostræ brevitati minus congruum; ideoque paucissimis „ solummodo attingam. Menstrua, perinde, ut *de cæteris quibuscumque humoribus* notum est, (quantumcunque a *medico quodam magni nominis nuper defuncto* dissentire videar) *e solis excretoriis ductibus glandularum uterinarum, ibidem locatarum, & isti muneri inservientium prodire sine difficultate asserere audeo*: quod satis manifestum est ex ipsa partium *anotomia*, ex chylo scilicet supervacaneo in humorem istiusmodi viscidum cocto, & in orbe sanguinis paulatim accumulato. Insignis est menstruorum præ eo sanguinis *lentor ac visciditas*; ingratum quoque ac inusitatum odorem in plerisque spirant, non qualem sanguis e venis missus, aut ex hæmorrhagiis effluens. Rubent quidem menstrua, quod & serum & sanguinis integri globuli rubei una cum isto humore transmittuntur, *ob ampliatas præter modum in istis ductibus commissuras*, unde materia excreta est *compositum quiddam* ex sanguine & prædicto humore glutinoso, crasso, & viscido. Quantitas singulis vicibus ordinario excreta, in statu sano & naturali, fit ab unciis quinque vel sex ad octo vel decem ad summum, non a viginti ad triginta, secundum laudatum authorem. Fœtus in utero chylo materno, in gremio sanguinis circulante, per vasa umbilicalia delato omnino nutritur, non sanguine menstruo; sicut idem loqui amavit. Lac in mammis a chylo, eoque non multum mutato, secernitur, non a materia per vias uterinas excerni solita; quemadmodum vir eruditus somniavit, qui tractatum de emmenologia in juventute scripsit.

Ettmulleri sententia.

(*Fœminis propria.*) Art. 1396. Fluxus menstruus est fœminis proprius; („ memorantur tamen *quædam fœminæ* menstruis prorsus immunes „) nam inter animalia nullum præter *simiam* & *barbum piscem* similem pati fluxum dicitur: Nonnulli tamen, licet pauci, *viri* singulis mensibus talem fluxum per penem patiuntur. „ Hujusce phænomeni præternaturalis & rarissime accidentis in toto vitæ curricul „ duo tantum exempla mihi cognovisse obtigit. Viris quoque (*inqu.* „ *Lister in dissertatione de humoribus*) menstruum chyli superpondus „ æque ac fœminis, accrescit; sed in *urinam* convertitur, profluitqu „ menstruatim perinde ut virginibus forte ante pubertatem, & vetu „ lis rursus a cessatione menstruorum. Hæc opinio in *Aphor.* 65. „ 66. *Lib.* I. *Sanctorii* fundatur viz. Corpora quoque virorum sana „ & moderatissimo victu utentia singulis mensibus fiunt solito ponde „ rosiora, unius scilicet duarumve librarum pondere, & redeunt a „ consuetum pondus circa finem mensis, ad instar mulierum; sed fa „ cta crisi, per urinam paulo copiosiorem, vel turbidiorem. Ante d „ ctam crisin menstrualem a somno factam vel gravitas capitis, ve „ corporis lassitudo persentitur, & deinde paulo copiosiore urina eva „ cuata omnia sedantur. „

(*Tempus erumpendi, & desinendi.*) Art. 1397. Fluxus mensium ordinario incipit quasi motu naturæ critico ad finem *secundi septenarii* & desinit similiter circa finem *septimi septenarii*; nonnunquam citiu inchoat, & diutius fluit. „ Cuidam puellæ *quinto ætatis anno* mens „ eruperunt. Alias nonnullas novi *octennes & novennes*, quibus eo „ rundem fluxus incepit; sed in „ hujusmodi ætate præmatura, u „ cunque una vel altera vice fluxerunt, vix unquam (quantum eg „ observare potui) constanter menstruatim evacuatæ fuerunt. No „ fœminam, adhuc viventem, nunc *septuagenariam*, si non aliqu „ annis seniorem, quæ ab ineunte pubertate menstruatim recte purg „ ta fuit, & jam nunc in tam provecta ætate catameniis colore „ consistentia usitatis, periodis solitis, haud destituitur, cui per totu „ vitæ cursum uno tenore minus interrupto cum optima valetudin „ jugiter fluxerunt. Haud scio, an universa medicinæ historia par „ xemplum suppeditet, necne. Ex quo hoc scripsi aliud exemplu inter legendum mihi occurrit, viz. in Transact. Philos. N. 337.

MENSIUM SUPPRESSIO.

Ettmulleri sententia.

(*Mensium suppressionis curatio.*) Art. 1398. Quibus menses nunqua fluxerunt, & tamen sanæ sunt, medicamentis non sunt tentandæ menstruatio enim est opus naturæ. In suppressione mensium inter pu gantia *colocinthis* (ideoque *pil. ex duobus*) & *helleborus niger* mens stimulare & uterum solicitare solent, præsertim si *mercurius dulcis* a jungatur. *Radices angelicæ*, & *fol. marrhub. alb.* &c. in vino infu cum *aromat. quibusdam & amaris* in frequenti usu sunt. *Sabina* e fortissimum remedium, & ejus oleum est potentiæ stupendæ ad me ses ciendos & fœtum pellendum, ut etiam *borax Veneta*; *aristoloch* est fere specificum.

(*Indicationes curativæ.*) Art. 1399. Indicationes curativæ sunt qu sequuntur. 1. Ventriculi chylosis imprimis est rectificanda. 2. Sangu nis cruditas volatilibus, salinis, aromatibus, est corrigenda. 3. H morum viscididitas vasa uterina obstruentium iisdem incidenda. 4. H pera-

peractis, remediis appropriatis fermentatio menstrua stimulanda est. Menses stimulandi sunt stato fluxionis tempore, si cognosci possit, si non, interrogandæ sunt, an non singularem interdum in corpore percipiant sanguinis motionem, & agitationem, & insolitos dolores lumborum, & pulsationes in locis vicinis, aut febriles effervescentias &c. tunc enim temporis propinanda sunt *stimulantia*: Si vero nulla horum adsunt, monent practici, quod convenientissime dentur specifica tempore novilunii & crescente luna. ,, Empiricum est (inquit *Forestus*) ,, menses in extenuata provocare. ,, *Rosmarinus* aliquid singulare habet in morbis mulierum a mensibus obstructis ortis. Urina nigra in mensibus suppressis est bonum signum.

Farrago sententiarum.

(*Virtutes Mercurii & auri in hoc & aliis morbis domandis.*) Artic. 1400. *Mercurius* (inquit *Pitcarnius*) melius cum vi ejusdem generis & majori, fluxum menstruum provocat, quam *mars*. Idem affirmare licet de *auro*, si atteratur (& atteri potest) in partes adeo parvas, ut earum superficies, habita ratione molis tantæ sint, quæ reddant partes illas aquæ levitate pares. Morbi ut lepra, fluor albus, lues venerea, scorbutus, &c. *auro quam mercurio* tutius atque citius sanabuntur.

(*Radix hellebori nigri.*) Art. 1401. ,, Radix hellebori nigri veteri- ,, bus in frequenti usu *humoribus attenuandis*, & *privatim mensibus* ,, *movendis* nuperis annis moderna praxi redintegratur, & non infi- ,, mum locum inter *emmenagoga* obtinet, præcipue, ubi ob calorem ,, hecticum *chalybeata* porrigere nefas esset. In mensium suppressioni- ,, bus quandoque etiam locum habent externa remedia, qualia sunt *suf-* ,, *fitus*, *balnea*, *fomenta* &c. pro certo his plurimum usus est *Hippocrates*. ,,

(*Medicamenta alia.*) Præter dicta *emmenagoga cantharides cum camphora* (dos. ana a gr. ij. ad vj.) menses movent; *martiata omnia*, *ns veneris*, *extractum ecphracticum*, *tinctura martis*, *enema hystericum*, *enema terebinthinatum*, *electuarium martis*, *infusum chalybeatum amarum*, *mistura ecphractica*, *vinum chalybeatum*, &c.

MENSIUM DIFFICULTAS.

Ettmulleri sententia.

(*Mensium difficultas.*) Art. 1402. In quibusdam mulieribus præcipue sedentariis (& quæ nunquam pepererunt) menses cum vehementi dolore & perturbatione fluunt; dolores patiuntur tanquam colici & parturientium similes, aut hysterico affectu laborantium, &c. & si non naturæ succurratur, metus est ne omnino supprimantur menses.

(*Curatio.*) Art. 1403. ,, Si medicus in ipso paroxysmo & præsenti dolorifica excretione consulatur, præscribere debet *carminativa* & *stomachica*. Extra paroxysmum eadem exhibenda sunt ac in catameniorum suppressione; in paroxysmo conveniunt *clysteres carminantes* & *terebinth.* qui difficiles menses facilius promovent; laudatur *sperma ceti*. Si dolores sint maxime atroces & symptomata gravissima, *laudanum* propinari debet, sed non sine *menses moventibus consociatum*. Pro usu externo fotus sequens, ℞. *Fol. laur. artemis. ana* Mij. *puleg.* Mj. *flor. cham. sambuc. ana* p. j. *rad. angel. levist. ana* ℥ij. *bacc. laur.* ℥j. *junip.* ℥ß. concis. & contus. coq. in q. s. vin. Hispan. vase clauso.

(*Menses per loca aliena egredientes.*) Art. 1404. Cum menses per loca aliena effluant (per oculos, aures, nares, gingivas, vias salivæ,

œsophagum, alvum, vesicam, mammas, cutim, vulnera, ulcera &c.) *saphœna* secari debet, aut *cucurbitula* inguinibus, femoribus internis vel suris applicari.

Halmitoni sententia.

(*Remedium ad dolores catameniorum.*) Art. 1403. Fœminæ nonnullæ sub tempus catameniorum corripiuntur doloribus ita acerbis, ut illorum, qui parturientes excruciant, pene sint æmuli: ad quos leniendos nihil unquam novi præstantius, quam *oleum amygdalarum dulcium* vel *lini* recenter expressum ad ℥ß. vel ʒvj. vel per se vel cum *syr. violar.* sing. noct. per menses aliquot, (hoc remedium expertus laudo, sed in majori quantitate exhiberi debet.)

MENSIUM FLUXUS NIMIUS.

Ettmulleri sententia.

(*Fluxus mensium nimius.*) Art. 1406. In omnibus nimio mensium fluxu laborantibus ventriculi robur enervatum est, & ut plurimum adest dolor in dorso, & circa lumbos, fœminæ sunt scorbuticæ, tactu molles, & habitu quasi aquoso præditæ. In mulieribus senescentibus nimia menstruatio plerumque incurabilis est.

(*Curatio.*) Art. 1407. In curatione fluxus non est subito nimis sistendus, ne graviora mala inducantur. *Rhabarbarum* præ reliquis purgativis laudatur, quoniam pollet vi astringente; *venæsectio* culpatur, fluxum enim vehementiorem reddit. „Quotidiana tamen experientia „docemur venæsectionem Revulsionis gratia celebratam plurimum „prodesse; secanda est vena in Brachio, & sanguis partitis vicibus „mittendus *digito per vices foramini imposito*: ita enim multas vidimus, quæ detracto sanguine multo convaluerunt, cum nullis aliis remediis posset reprimi fluxus. Conveniunt *opiata* speciatim *semen hyoscyami* (unde valet *electuarium Boyleanum*); item *succus plantaginis, urticæ, menthæ, decoctum cort. granatorum visc. quercin. tinctura & syr. e coral. saccharum saturni*, &c. cum fructu usurpantur. *Ex marte præparata*, licet menses stimulant, tamen fluxum nimium constriungunt; chalybeata enim proprie sunt *astringentia. Mercurius* „*& Mars* (inquit *Pitcarnius*) fluxum nimium ventris & menstruum „immodicum tollunt, æqualiter tollendo impedimenta aliarum se„cretionum, & sic eas augendo, cum per circularem motum ad om„ne corpus æqualiter ferantur.„ Sicut alias hæmorrhagias, ita in specie uterinas sistunt *stercora animalium*, imprimis *caninum, asininum, & suillum* (hoc ultimo utuntur rustici *in mictu sanguineo jumentorum.*) Pulvis sequens vel huic similis in frequenti usu est cum vino rubro. ♃. *Coral. rub. præp. lapid. hæmatit. bol. Armen. ana* ʒ. *borac. calcinat. alum. crud. ana* ʒß. *laudan. opiat.* gr. iv. f. pulv. pr. chart. vj. sumatur una bis in die. Spongia cum *vino rubro & aceto* imprægnata vulvæ applicari potest, vel *sperma ipsum ranarum* cum pauco *aceto & alumine* linteis multiplicatis eodem loco usurpatum a quibusdam laudatur. Si mulier sit *bibacula*, omnia erunt frustra. Malum hoc frequenter diuturnum est (inquit *Waldschmidius*) & viam „sternit ad hydropem vel atrophiam; & quæ semel morbo hoc gra„viter laborarunt, plerumque manent *valetudinariæ*. Conveniunt *blan„diora evacuantia* non fortiora; *sudorifera* sunt proficua, privatim „*rob. sambuci, juniperi*, &c. *Viscus quercinus* est expertum remedium „*Paracelsi* ad nimium catameniorum fluxum.„

Hamil-

Hamiltoni sententia.

(*Remedium singulare.*) Art. 1408. In nimio mensium profluvio eminet apozema sequens. ℞. *Cort. aurant.* N. vij. coq. in aq. font. ℔iij. ad ℔ij. colatura edulcoretur cum facchar. alb. dosis sit coch. x. ter quaterve in die. Hoc medicamentum magno cum successu præscripsi, præcipue si nulla pars placentæ post partum vel abortum remanet: (*expertus laudo*) In nimio etiam mensium fluxu *pil. cathartic. cum opio* exhibere soleo, unde fluxus menstruus & ventriculi morbi diminuti sunt. *p.* 41.

Alia remedia. Art. 1409. „ *Usnea cranii humani* ad fluxum sistendum „ a quibusdam multum laudatur; sed præ omnibus quotcunque mistu„ ra acida (16. 191.) cum vino Florentino copiose sumpta utramque „ adimplet paginam, ut frequentissime expertus sum. Sunt & alia quam„ plurima remedia, quæ sunt usus eximii in hoc affectu, uti *haustus* „ *japonicus*, *pulvis hæmoptoicus*, *tinctura rosarum*, *fotus ad hæmorrhoi*„ *dum fluxum immodicum*, &c.

FLUOR ALBUS.

Sydenhami sententia.

(*Fluoris albi descriptio.*) Art. 1410. Quod effluit modo album, modo pallidum, modo flavum, viride, aut subnigrum, modo acre & erodens; tetrum quandoque & graveolens; decoloratur facies, dolet spina dorsi, prosternitur appetentia, oculi pedesque intumescunt. „ Animi mœror gravis & diu protractus fluorem album frequenter „ producit teste *Sylvio Deleboe*. „

(*Methodus medendi.*) Art. 1411. Ut cura recte incipiatur, instituenda est *venæsectio*, & postea *catharsis* ad tres vices, & deinde curativæ indicationes ad sanguinem invigorandum corroborandumque omnino dirigendæ sunt; itaque ægra aggrediatur usum sequentium remediorum; ℞. *Theriac. Androm.* ℥i ß. *conserv. flaved. aurant.* ℥j. *diascord.* ℥ß. *zinzib. condit. nuc. moschat. condit. ana* ʒiij. *pulv. e chel. cancr. comp.* ʒi ß. *cort. exter. granat. rad. angelic. hispan. coral. rub. præp. trochis. de ter. lemn. ana* ʒj. *bol. Armen.* ℈ij. *gum. Arab.* ʒß. cum q. s. *syr. e ros. sicc.* f. elect. de quo sumat ad magnitudinem nuc. mosch. major ter in die hor. medicis per mensem integrum, superbibatque infus. sequent. coch. vi. ℞. *Rad. enul. campan. imperator. angelic. calam. arom. ana* ʒß. *fol. absynth. roman. marrhub. alb. centuar. min. calaminth. vulg. salv. sicc. ana* Mj. *bacc. junip.* ℥j. incidantur minutim, & infund. frigide in vin. Canarin. ℔iv. coletur usus tempore. Vescatur *cibis eupectis*, & abstineat ab usu *olerum & fructuum qualiumcunque*, & singulis pastibus bibat *vinum Hispanicum*. Eadem fere methodo, atque iisdem remediis *diabetes* sanatur, omissis solummodo *venæsectione & catharsi*.

Fulleri sententia.

(*Differentia.*) Art. 1412. Fluorem album ab ulcere uteri & gonorrhœa scite distinguere operæ pretium est. In *fluore albo* dantur plerumque lassitudo spontanea & lumbago gravativa. Humor effluens ut plurimum albidus, subinde flavescens, serosus plus minus pituitosus, & mucosus, in mali initio inodorus & mitis; pedetentim vero acrescit, & excoriat.

(*Ab ulcere uteri.*) In *ulcere* dolor sentitur, & mordicatio in utero, vel ejus cervice, idque a principio, materia extillans est saniosa, cruenta, vel purulenta, alba, levis, æquabilis, & sæpe fœtida. In *gonorrhœa* acerrimus torquet urinæ ardor, & stranguria, quæ inter meiendum exacerbantur.

(*A Go-*

(*A Gonorrhœa.*) Colluvies depluens eſt plerumque parcior, quam in fluore albo, craſſior tamen multo; alba primum, poſtea flava, virefcens, acris, exedens, ſed raro fœtida. Pudendum mucoſa quadam materia conſpurcatur; & interdum etiam exulceratum deprehenditur. *Gonorrhæa* (quod habet *Charleton de Catameniis*, p. 151.) certo poteſt ab uterino fluore internoſci, quod prorumpentibus catameniis non deſinat, ſed cum his, & mox ab iis ſanatis perſiſtat: *uterinus* vero *fluor* ceſſet in menſium eruptione & aliquanto poſt tempore.

Ettmulleri ſententia.

(*Qualis eſt morbus & quibus contingit.*) Art. 1413. Fluor albus in initio plerumque eſt mitis, progreſſu vero temporis eſt acris ac mordax, & a colore albo flaveſcit, vel virideſcit, & graveolet; omnibus ætatibus contingit, puellis trium vel ſeptem annorum natis, vetulis, &c. menſtruatis & non menſtruatis, ante & poſt menſium periodum, gravidis etiam, typum aut periodum certam nullam obſervat, ſed nunc copioſius nunc parcius fluit, nunc menſes comitatur, nunc iiſdem ceſſantibus aliquamdiu perſtat; *circa menſtruationis tempus tamen uberius ante & poſt ſcaturit.* Nihil aliud eſt procul dubio quam *gonorrhœa muliebris*, virili non virulentæ analoga ex glandulis proſtratis effluens (de *ſede & ætiologia* hujus morbi optime diſſerit Author noſter.) Quod in naribus coryza, in oculis nimia lacrymatio, in faucibus tuſſis & ſcreatus, talis eſt fluor hicce in fœminis.

(*Curatio.*) Art. 1414. In curando hoc affectu exhibendum eſt *vomitorium* imprimis, & poſtea *ſtomachica* ſunt propinanda, & cruditas cachectica corrigenda per *chalybeata & volatilia*, & poſtremo ſpecificis morbus eſt profligandus; *purgantia* parcius adminiſtranda niſi *rhabarbarum* & *mercurius dulcis*; *ſudorifera* & *diuretica* præcipue in ſcorbuticis ſunt proficua, maxime decoctum *e lignis & terebinth.* Decoctum *e roremarino* diutius continuatum hunc morbum ſanat; decoctum *nucis pineæ cum ligno viſci quercini* ſæpius hauſtum, item *lamii flore albo* pæne ſpecifica audiunt; ut & *oſteocolla*, (*camphora* teſte *Greenfield*). „ Electuarium ex viſco arboreo (parum enim diſcriminis eſt „ in qualemcunque arborem creſcat) cum q. ſ. albumine ovi & tantil. „ Syr. de Alth. larga doſi exhibitum diuque continuatum ex multi- „ plici experientia fluorem album certo certius ſanare compertum „ habeo. Vires *mucilaginis baccarum* nondum expertus ſum.„

Farrago ſententiarum.

(*Differentia inter fluorem Gallicum & non Gallicum.*) Art. 1415. Differentia inter fluorem muliebrem Gallicum & non Gallicum (inquit *Pitcarnius* in MSS.) eſt quod in *Gallico* humor ſit tenuis & ſeroſus plane; in *fluore albo & non Gallico* viſcidus.

Art. 1416. Fluor albus etiamſi non ſit virulentus (ſecus ac in viris) tolli non poteſt niſi remediis *lui venereæ* propriis.

(*Tanquam gonorrhœa curatur.*) De curanda gonorrhœa vide (980.) ex MSS. *Pitcarnii.*

(*Alia remedia.*) Art. 1417. Remedia quoque ſequentia quandoque in uſu ſunt, *electuarium de colophonia*, *elect. ſtyptic. emulſio ſtyptic. hauſtus contra fluorem*, *hauſt. japon. hauſt. ſaturn. pil. ad colluviem*, *pil. ſaturn.*

FUROR UTERINUS.

Sennerti sententia.

(*Furor uterinus est species maniæ.*) Art. 1418. Furor uterinus pertinet ad maniam, & peculiaris ejus species est. Fœminæ in insania illa venerem potissimum appetunt; vel ea non satiari possunt. Causa est semen nimis copiosum & præfervidum.

(*Curatio.*) Art. 1419. Hic insanus amor curatur, si nimius seminis proventus prohibeatur, aut legitima venere evacuetur, vel medicamentis absumatur.

CONCEPTUS & GRAVIDITAS.

Sennerti sententia.

(*Conceptionis signa.*) Art. 1420. Conceptionis signa præcipua sunt, retentio seminis in utero, suppressio mensium, ciborum fastidium, ventris tumor versus ventriculum acuminatus; motus in utero perceptio, non fluctuantis aquæ, nec flatus vagantis speciem referentis, sed motus lenis, blandus ordinatusque, tandemque mammarum intumescentia papillarumque color in lividum mutatus, & lac in mammis collectum: hæc signa si omnia adfuerint, non amplius fœmina dubitet se esse gravidam. Urina est mendax. Vide plura sub titulo Mola (1426. 1429.) „ Gravidam mulierem cognosces (inquit *Hippocrates de* „ *superf.*) si oculi cavi videantur, & album oculorum nativam non „ habeat albedinem, sed lividum sit; necnon si cibum aversetur, oris „ ventriculi morsu torqueatur, & saliva abundet. Recensita signa „ (ut recte *Sponius* in locum) sunt æquivoca, tam in gravida quam in „ non gravida reperiri possunt: ex his itaque solis non licet medico gra„ viditatem asserere, sed tantum si cum aliis multis concurrant; cumque „ intricatissima res sit graviditatis cognitio, caveat medicus, ne uno aut „ altero tantum male fretus signo, temere nimis suam de illa profe„ rat sententiam: debet itaque tota signorum syndrome perpendi. „

Ettmulleri sententia.

(*Alia signa.*) Art. 1421. Nonnullæ mulieres extra gravidationem libidine pruriunt, sed facta conceptione ardor videtur extinctus. Clausura uteri est signum conceptionis; exploranda est obstetricis digito. Signum conceptionis pathognomonicum non datur. Cito post conceptionem mulieres frequenter sentiunt frigus quoddam vel horrorem vel horripilationem quandam circa corporis peripheriam, saltem mulieres dicunt se sentire nescio quid: hinc succedunt symptomata varia circa stomachum ac digestionem, vomitiones, pica, &c. venter sensim attollitur, maxime circa regionem umbilicalem & sursum, imprimis circa lineam albam prominet, regiones laterales quodammodo æquales, & quasi pressæ, quod probe observandum est.

(*Nota bene.*) Art. 1422. „ Fœminæ nonnullæ, paucissimæ licet, *flu*„ *xum regularem menstruorum* per totum gravidationis cursum patiun„ tur, aliis eisque frequentioribus *ad quatuor vel quinque primos a* „ *conceptione menses* minore licet singulis vicibus quantitate solent flue„ re; donec omnino supprimantur. Ordinario, si catameniorum fluxus „ ultra *quartum mensem* diutius protrahatur, fœtum imbecillem ac „ valetudinarium reddit, si *ultra sextum*, mulier abortione periclitatur.

(*Quomodo distinguitur ab hydrope.*) Art. 1423. Gravidatio a tumore hydropico ex signis sequentibus discernitur; color faciei vividus, vivaci-

vacitas & vigor oculorum significant gestationem; in hydrope vero perit oculorum nitor, &c. In gravidis tumor abdominis sursum vergit, estque inæqualis; contra in hydrope. Quo se vertunt hydropicæ, eo labitur aqua; sitis in hydrope est major; sentitur fluctuatio in hydrope; ephelides (1150.) in facie apparentes est signum ingravidationis. Gravidis facies (inquit *Barbette*) aut nativa est, aut valde collapsa, morbidis tumida plerumque & decolor.

(*Sterilitas.*) Art. 1424., Quoad sterilitatem. Adhuc in tenebris „ (inquit *Lister*) sunt generationis utriusque sexus virtutes: uteri, „ qui sani & secundum naturam se habent, prolis quidem concipien- „ dæ potes sunt; at in quo consistit ista sanitas, quæstio est. Quan- „ do mas (inquit *Ettmullerus*) emittit genituram (debitæ consisten- „ tiæ) largiter; & quando nullum adest vitium conformationis, mas „ absolvitur, & vitium sterilitatis est in fœmina, quæ mille modis „ potest impediri.

M O L A.

Sennerti sententia.

(*Mola quid.*) Art. 1425. Mola est massa informis sine ossibus & visceribus ex imperfecta conceptione loco fœtus genita; aliquando una, nunc plures molæ excluduntur; nonnunquam solæ, sine fœtu, nunc ante, nunc cum, nunc post fœtum; nonnunquam pluribus annis in utero gestantur. (Mola nulli fœminæ accidere potest sine viri consuetudine.)

(*Quomodo distinguitur a vero conceptu.*) Art.* 1426. Mola distinguitur a conceptione vera per motum: motus enim molæ est saltem tremulus & palpitans, non vero in omnem situs differentiam, ut in vero fœtu accidit; præterea si fœmina de latere in latus convertitur, mola in latus, in quod decumbit, instar lapidis volvitur cum insigni ponderis sensu. Quinetiam fœtus verus a mola discernitur a figura ventris, qui cum fœtu præcipue versus umbilicum attollitur & acuminatur, & versus latera utrinque molliter coarctatur; in mola vero in omnem dimensionem æqualiter intumescit. Mammæ quidem in mola intumescunt, sed lac verum in iis non generatur, sed cruda tantum materia a mensium suppressione. Molæ sunt periculosæ, si solæ, sint; pluribus annis utero hærent, quibusdam etiam consenescun; interdum vero nullum incommodum præter molestiam & pondus afferunt.

(*Molæ expulsio.*) Art. 1427. Ad deturbandam molam ex uterot primo conducit *venæsectio*, deinde fortis *purgatio*, eaque repetenda, & ultimo *menses moventia* sunt exhibenda, & etiam quæ fœtum mortuum vim habent expellendi, & secundinas retentas movendi; *pessus* quoque interdum usurpatur; his incassum tentatis ad *chirurgiam* deveniendum est.

(*Monstra.*) Interdum etiam accidit, ut fœminæ *varia monstra viventia* præter & contra naturam generent, ut passim videre est apud authores practicos.

Ettmulleri sententia.

(*Mola aquosa vesicularis.*) Art. 1428. Ex liquorum & membranularum confusione sub primis gestationis mensibus oritur mola aquosa vesicularis ex pluribus membranaceis particularibus capsulis conflata; „ nempe ex *hydatidibus* infinitis inter se connexis varia magnitudine, „ & vasculis sanguiferis quamplurimis in immensam molem, tactu „ mollem, & undique defluentem constare solet; hujusmodi *molam*

ve-

„ *vesicularem* ipse vidi ex utero fœminæ exclusam cum ingenti flu-
„ xu sanguinis; illa vero convaluit, & alios liberos peperit.

UTERUS INFLATUS.

Ettmulleri sententia.

(*Uterus inflatus.*) Art. 1429. Uterus inflatus intumescit non secus ac in gravidis, & sensim augetur, menses simul supprimuntur, aut parcius fluunt, quin & lac in mammis generatur, unde tales se gravidas esse credunt; in hoc statu manent ultra gestationis tempus ad annum integrum vel diutius, & postmodum vel medicamentis, vel supervenientibus doloribus parturientium, vel interdum sine his excludunt ex utero solummodo aliquos *bombos & flatulentias*, & venter subsidet; unde hic affectus *mola ventosa* appellatur a quibusdam: interdum vero sine manifesta talium flatuum eruptione insensibiliter flatus exhalant, & venter subsidet. Videtur fieri occasione genituræ maris sine conceptione in utero contentæ. Tumor non prominet præcise in medio abdominis, sed in omnes dimensiones se expandit, nunc augetur nunc diminuitur; insignis tensio dolorque sentitur, pondus est minus, quam in conceptione legitima.

(*Quomodo flatus discutiendi sunt.*) Art. 1430. Flatus uterum distendentes ejiciendi sunt aperto uteri orificio interno, item remediis internis fortiter *purgantibus & alterantibus* discutiendi sunt.

Sydenhami sententia.

(*Excrescentia carnosa in abdomine.*) Art. 1431. Sunt duæ species tumorum abdominis hydropem mentientes fœminis familiares. Prima est *carnium* in partibus intra abdomen excrescentia præternaturalis, quæ ventrem in molem haud minus conspicuam attollit, quam solet inclusa aqua.

(*Flatus.*) Altera species *flatibus* ortum debet, qui non tumorem tantum, sed & alia ingravidationis signa pariunt, & veram conceptionem æmulantur, tandem vero venter, pari quo increverat, gradu, sensim detumescens spem vanam eludit. (1429.)

UTERI HYDROPS.

Boerhaavii sententia.

(*Hydrops uteri.*) Art. 1432. In cavo uterino, clauso accurate ejus ore interno, sæpe colligitur tanta aquæ copia, ut integrum abdomen mentiatur *ascitem;* morbus est difficulter cognoscendus ob signa fallacia *graviditatis.* (1423.)

(*Curatio.*) Art. 1433. Curatur laxatione oris uterini per *fomenta*, *vapores*, *uterina* adhibita, &c.

Ettmulleri sententia.

(*Uteri hydrops.*) Art. 1434. Uteri hydrops est tumor ejus aquosus, qui fœminas decipit, ut se gravidas æstiment; constat ex copiosa limpida aqua, rarius crocea; interdum conjunctus est hic hydrops cum gravidatione vera (quod ipse novi.) Signa sunt fluctuatio, & delapsus a latere ad latus, indolentia tumoris pressi, insignis gravitas in vulvam incumbens „ & frequenter labiorum intumescentia œdematosa. „

(*Quomodo distinguitur ab ascite.*) Hydrops uteri discernitur ab ascite, si color faciei sit bona, sitis nulla, tumor incipiat a parte inferiore, &c. Hydrope uteri post conceptionem

cor-

correptis fœtus intra aliquot menses abortu ejicitur. Observandum quoque est, quod post fluxum aquæ intereant mulieres.

(*Curatio.*) Art. 1435. „ Verus uteri hydrops est morbus rarissimus; „ si cum fœtu conjungatur parum aut nihil timendum est; nam par- „ tu incipiente *aqua hydropica* ultro effluere solet. „ In genere eadem remedia, quæ alias in *ascite* usurpari solent, hic locum habent, speciatim *elaterium cum mercurio dulci*, ut & *vomitoria* & *clysteres acres*, item *uterum stimulantia* ut *borax*, *crocus*, *extractum sabinæ*, *castoreum*, *myrrha*, &c. Injectiones uterinæ *ex decoct. mezer. thermæ sulphureæ*, &c.

HYDROPS OVARII.

Sydenhami sententia.

(*Hydrops ovarii unde oritur.*) Art. 1436. Hydrops ovarii oritur ab obstructione in testiculorum alterutro, quæ sensim ejusdem crasin subvertit, ubi reposita morbi minera, tunica ejusdem mirum in modum distenditur, qua jam tantum non crepante, natura humori excipiendo vesiculas quasdam suggerit, quibus tandem disruptis, & in abdominis cavitatem se exonerantibus, eadem occurrunt symptomata ac in *ascite*.

Boerhaavii sententia.

(*Quibus accidit.*) Art. 1437. Notabilis hydropis species ovaria mulierum sæpe occupat, qui morbus ut plurimum steriles annosasque mulieres obsidet, difficulter cognoscitur, & vix sine inciso cadavere; curatur vero nunquam, sed transit sæpe in *ascitem*.

(*Historia.*) Art. 1438. „ Fœmina innupta viginti quinque circiter „ annos nata ventrem sensim intumescentem habuit anni spatio ad „ parturientis magnitudinem. Medicis, quos consuluerunt, graviditatis „ suspicio incidebat; obstetrices rem ita se habere audacter affir- „ mabant; mulier ipsa insontem accusari constanter instabat. Ego ac- „ cersitus, certiorque de rerum statu, examine prius instituto, factus, „ illam *hydrope ovarii* laborasse & morbum incurabilem esse pronun- „ ciavi. Post septimanas aliquot mortua est; sectoque cadavere in abdomi- „ nis cavo invenimus aquæ coloris citrini sesquicongium; in infimo ven- „ tre tumorem caput humanum æquantem ad hypogastrium dextrum ali- „ quanto vergentem; *sinistrum tamen esse ovarium* in adeo ingentem mas- „ sam turgescens, altero sano, statim agnovimus, in superficie conspiciun- „ tur nonnullæ *hydatides*, una ovum anserinum æquans, reliquæ mino- „ res. Tota moles septem pondo pendebat. Tumorem facta incisione „ plane *strumosum esse*, & de specie *steatomatis* liquido deprehendimus. „ Uterus erat sanus, & in statu virgineo; glandulæ mesentericæ tu- „ mefactæ, tres reliquis insigniores ovum columbinum æquantes, stru- „ mosæque erant de genere *Meliceridis*. Jecur & lien parum discolo- „ rata, non vero scirrhosa. In thorace aquæ, illi in abdomine ana- „ logæ, libræ duæ repertæ sunt, alter pulmonum lobus paulisper ab- „ sumptus; cor sanum; totum corpus valde emaciatum. In noso- „ comio D. *Thomæ* plusquam triginta abhinc annis cadaver fœminæ „ eodem morbo defunctæ sectione patefactum vidi, unde justam ac „ legitimam *diagnosin atque prognosin* præcedentis casus proferre mihi „ contigit. „

Art. 1439. „ In transactionibus *Regiæ Societatis Londini* N. 381. insi- „ gne & singulare exemplum habemus hujus morbi larga sectione cu- „ rati per D. R. *Houstoun* in fœmina quinquagesimum octavum an- „ num agente. Medici & chirurgi locum videant. „

(*Hydro-*

(*Hydrops in cista inclusus.*) Art. 1440. „ Hujusmodi quoque sunt „ *Hydropisies enkistées gallis* appellati, sive *hyrdopes in cistis inclusi*. Integrum abdomen quandoque adimplent visceribus coarctatis, & in „ angustias detrusis, sacco ab ovario, vel partibus circa ovarium originem ducente. Admodum curiosa est historia hujus affectus apud „ *Du Verney Memoir. de l' Acad.* p. 187. lectu dignissima. „

ABORTUS.

Riverii sententia.

(*Abortus signa.*) Art. 1441. Abortus est immaturi fœtus exclusio. Signa antecedentia sunt lumborum coxarumque gravitas insolita, & ad motum segnities, appetentia dejecta, rigor aut horror per vices recurrens, capitis dolor, præsertim circa oculorum radices, laterum ventrisque superioris constrictio, mammarum detumescentia & extenuatio.

(*Signa imminentis & instantis abortus.*) Si vero dolores frequentes & fere continui renes & lumbos excrucient, qui versus pubem & os sacrum exporrigantur, cum quodam ex utero egerendi conatu, certum imminentis abortus indicium est; si autem dolores illos & conatus sanguis purus vel serosus vel aqua ex utero profluens subsequatur, abortum instare, & disrupta vasa & membranas, atque os uteri apertum esse significat. „ In genere quicquid fœtui in utero mortem af„ fert, id abortus quoque causa est; quippe fœtus emortuus citra cor„ ruptionem in utero diutius retineri nequit, & quanquam insolita „ quædam dentur exempla fœtuum emortuorum in utero diu deten„ torum, ibique fere consumptorum, hæc admodum rara sunt. *Deventer.*

(*Prognosis.*) „ *Aretæus* testatur se nullas vidisse servatas ex iis, qui„ bus in abortu vel post abortum *convulsiones* supervenerunt. Abortus „ in primipara periculosior est. „

(*Præcautio.*) Art. 1442. Ad abortum præcavendum maximo in usu sunt *radices tormentil. mastiches*, & *grana kermes*. Circa *emplastra* hoc animadvertendum est, ea non diu esse gestanda, sed per intervalla removenda; alioqui diutius lumbis affixa renes adeo calefaciunt, ut miseræ mulieres aliquando urinæ ardore afficiantur, vel arenulas aut sanguinem mingant.

(*Venæsectio aliquoties repetita.*) Art. 1443. Mulier quædam, quæ tres abortus consequentes passa erat, a duobus mensibus gravida patiebatur dolores circa umbilicum & lumbos, qui abortum minabantur, *venesectionem* imperavi, statim liberata est; sed eadem *symptomata* accesserunt eo prorsus tempore, quo menstruas purgationes pati consueverat extra graviditatem, ideoque iterata fuit *venesectio* mense 3. 4. 5. 6. 7. & 8. recurrentibus doloribus; & tandem mense 9. peperit filium, &c.

Ettmulleri sententia.

(*Effluxus aquarum immaturus.*) Art. 1444. Interdum per aliquot septimanas aut per mensem fit aquarum ex utero effluxus immaturus, quod periculosum est; metus enim est, ne fœtus moriatur; hoc vero aliquando evenit citra ullam noxam.

(*Ad precavendum abortum.*) Art. 1445. Ad abortum præcavendum commendatur *decoctum verben.* item *grana kermes*; ex regno animali *cancri fluviatiles*, *tinctura coral. succus cydon. citri*, *pulvis pelliculi ex ventriculo gallinarum exsiccat.* Externe *panis tostus vino generoso madefactus*, & aromatibus consperssus abdomini & lumbis applicatus. Abortus a serosa *cachexia* metuendus decocto *ligni guaiaci* optime præcavetur.

(*Ve-*

(*Vomitus in gravidis.*) Art. 1446. Vomitus in gravidis, si diutius continuatur circa medium gestationis tempus, potius *phlebotomia*, quam aliis remediis compescendus est: ultimis mensibus est admodum periculosus, tunc blande *laxantia* sunt exhibenda, & appropriata *stomachica*: externe *emplastr. stomachicum magistral.* Vomitio in gravi-„ dis, (inquit *Hamilton*) quæ sitim excitat, & linguam aridam red-„ dit; *leni catharsi* (viz. cum *pil. tartar. Quercetan.* ℥ß. vel ℈ij.) „ felicissime sanatur; propinari etiam debet *oleum amygdalarum dulcium*. p. 13. & 48.

Farrago sententiarum.

(*Prognosis.*) Art. 1447. „ Quæ abortum consequuntur symptomata „ enixarum communia sunt; periculosior tamen est abortus quam „ partus maturus; periculosior quoque est 6. 7. & 8. mense.

(*Remedium singulare.*) Art. 1448. Sequens est medicamentum *Solenandri*, ℞. *Mastich. thur. alb. ana* ℥ß. *myrtil. bol. Armen. orient. lacrym. sang. dracon. ana* ℈ß. m. f. pulv. ℞. *Hujus pulv.* ℥j. infarciatur dactylus, ejecto nucleo ligno, involvatur charta, madefiat deinde vino clareto, & calefiat sub cineribus, deinde edatur. Hoc remedium in fluxu nimio mensium, & etiam in fœtu retinendo efficax esse experientia didici (inquit author) primum *Bononiæ* a præceptoribus edoctus.

(*Alia remedia.*) Art. 1449. *Oleum sem. lini* contra abortum est singulare experimentum authore D. *Hamilton.* p. 42. In usu quandoque sunt *emplast. smectic. tabulæ embryonum* (instar omnium) *fotus astringens*, *fotus stomachic. electuarium contra abortum*, *mistura consolans*, *mistura acida*, *tinctura rosarum*, &c.

PARTUS DIFICILIS.

(*Termini partus.*) Art. 1450. Experientia constat (*inquit La Motte*) mulieres alias aliis diutius fœtum in utero gestare. Usitatissimus partus terminus ad finem noni mensis accidere solet; nonnullæ vero mense 7. 8. 10. 11. immo, addit author, non ante integrum annum pariunt. „ Ex observatione liquet infantes 8. mense natos fre-„ quentius mori, quam qui 7. nascuntur, quod valde obscurum est.

Ettmulleri sententia.

(*Dolores parturientium legitimi.*) Art. 1451. Dolores parturientium legitimi & optimi sunt, qui continuo ex lumbis incipientes secundum abdomen deorsum protenduntur ad regionem pubis usque; hinc clunes & coxas occupant, & ita tremorem genuum inferunt, qui *spasmorum* est effectus. „ Si quando dolores ad pedes & brachia tendunt, male „ ominantur. Ex observatione constat quod fœminæ, quæ partum „ primum facile absolvunt, de partu in partum difficilius habent, & „ sæpe vel in partu vel in puerperio moriuntur, quo vero laboriosius „ pariunt primiparæ, eo melius habent de partu in partum. „

(*Dolores nothi.*) Art. 1451. Dolores nothi, qui fœminis aliquando accidunt sunt plerumque *colici*, *iliaci*, aut *hysterici*; at a veris parturientium distingui possunt; quandoque vero cum *veris* conjuncti sunt.

(*De disruptione membranarum.*) Art. 1453. Non semper consultum est membranas discindere, & non faciendum, nisi indicia imminentis partus sufficientia adsint, & fœtus legitimum habeat situm.

(*Partus difficilis causæ.*) Art. 1454. Tres sunt circumstantiæ præ reliquis, quæ partum difficilem & periculosum reddunt; fœtus mortuus, hæmorrhagia partum præcedens, aut convulsiones. Funiculus umbilicalis

fœtus

fœtus frontem communiter cingit; quando vero aliquot gyris circa collum aliamve partem circumvolvatur, casus est periculosus.

(*Situs vitiosus.*) Art. 1455. Situs fœtus vitiosus est maxime periculosus, quando pedibus primo prodit infans, ita ut etiam manus deorsum inclinent: Nam sic fit, ut egresso corpore orificium uteri internum circa collum se stringat, ita ut caput adhuc in utero hæreat (tales fœtus dicuntur *Agrippæ;* ubi non potest emendari talis positura, obstetrix saltem alterutrum brachium eo dirigat, ut sursum versus ad caput vergat, &c.

(*Enema quandoque injiciendum.*) Art. 1456. Alvo existente clausa, vel intestinis flatu *turgidis enema carminativo-emolliens* ad facilitandum partum optime conducit, imo in ipso partu.

„ De agendis instante partu, & de officio *obstetricis* ex sequentibus „ colligere licet.

Stricturæ quædam breves perfectam obstetricandi artis ideam complectentes, maxime ex Deventerio *deprompta, qui ultra omnes hanc* chirurgiæ partem *luculentissime tractavit, partus difficilis* causas *clarissime demonstravit, & modum* partus incommoda *arte removendi significanter indicavit.*

(*Pelvis cognitio necessaria.*) Art. 1457. Cognitio ossium pelvem constituentium, ejusdemque pelvis figuræ obstetricibus imprimis utilis est, immo necessaria; aliter enim cæcutientes, temere, & inconsulto auxiliatrices acturæ sunt; atque ut *distinctam pelvis ideam* concipiant, *Sceleton* iterum iterumque conspicere debent; ubi observare licet in sceleto muliebri partes infimas ossium sedentariorum magis plerumque distare, neque adeo deorsum versus ossis coccygis acumen inflecti, quam in masculo sceleto, id quod sapientissimus atque benignissimus Creator ita constituit, ratumque habuit ad evitationem plurium adhuc partuum difficilium, qui tamen satis frequentes sunt.

(*Figura & capacitas varia.*) Art. 1458. Capacitas & figura pelvis in mulieribus varia est. Magni interest qualis sit pelvis forma sive conformatio in gravidis æque ac in parturientibus; linea recta est norma sui & obliquæ; ita pelvem bene formatam qui cognoverit, pravam dispositionem facile deprehendet. Pelvis in quibusdam est *nimis angusta*, in aliis *nimis ampla*, & patentior quam par est, in quibusdam denique non satis distantiæ intercedit inter ossa pubis & os sacrum, ejusdemque appendicem os coccygis, hujusmodi *pelvis plana* dicitur. Omnes hæ pelvis pravæ formæ diversa incommoda afferunt in praxi occurrentia.

(*Situs oris uteri.*) Art. 1459 Obstetrices inexpertæ tangentes fæminam digitos in vaginam recta protendunt secundum longitudinem fœminæ, & hoc pacto offendunt ossis sacri curvamen, unde digitis resilientibus ore uteri non invento confunduntur; sed ex constructione pelvis luculenter patet (quod probe animadvertendum est) *cavitatem ejus longitudine sua non secundum longitudinem spinæ dorsi tendere, sed ab imo oblique anticam versus ascendendo progredi, quasi per eam umbilicum ventris attingere velis*, quare quærentes os uteri non recta versus curvatum os sacrum digitos intendere debent, sed ab imo sursum tendere, quasi per muliebria *umbilicum* attingere velint.

(*Quomodo se habet ante & in partu.*) Art. 1460. Uterus & vagina sibi invicem coadunata sunt, uterusque qua in acutum terminat parte, prope ipsius os, in vaginam intrusus est, vel acuminatus prominet; ita ut in fœminis non imprægnatis, immo & prioribus graviditatis mensibus, *tactu percipiatur acuminatus*: at in partu os pariter cum utero

laxatum adeo & extensum est, ut vagina cum utero videatur *unicum quasi utrem* constituere, orisque uteri & vaginæ differentia sentiatur nulla, nisi quod vagina tenuior molliorque: Os vero uteri callosius sit, nec tum *acuminatum quid* tactu percipiatur. Ex hac rerum mutatione, si opus fuerit, optime conjecturare licet *propinquitatem & longinquitatem temporis pariendi*; certum autem tempus inde infallibiliter præfiniri non potest.

(*Uteri positura variæ.*) Art. 1461. Certissimum est veras difficillimorum partuum causas non adeo dependere a *pravis posituris* infantum in utero quam a *perverso ipsius uteri situ*. Quo majorem gravidæ fœtum gestant, eo altius uterus in ventrem assurgit, cum enim cavitas pelvis non sufficiat ad capiendum prægrandem uterum, uno vel pluribus infantibus ex omni parte absolutis una cum secundinis & humoribus repletum, exinde necessario sequitur, ultra oram pelvis in cavitatem ventris, uterum ascendere; atque tum posituram naturalem aut retinet, aut non; si retineat, vocatur *uterus rectus & bene situs*, atque tunc acuminata ejus pars recta tendit *in cavitatem pelvis*, fundus vero circa *umbilicum* versatur. Positura autem mutata, huc vel illuc aliquantulum inclinatus *uterus obliquus vel prave situs* appellatur, quorum insigniores sunt quatuor; *Primus*, quando os uteri nimis suspensum ab antica parte ad ossa pubis adigitur, & infans capite in ossa pubis facile impingens hæret immobilis, aut quod deterius est, capite super ista ossa transfertur. *Secundus* pravus uteri situs est, quando in ventrosis mulieribus uterus pronus propendet, ore ad os sacrum converso. *Tertius*, quando fundus uteri in latere sinistro paulo altius vel demissius ponitur, ore ad spinam dextri ossis ilii vel pubis converso; huic contrarius est *quartus & ultimus*. Ex his & hujusmodi obliquis uteri posituris oriuntur partus difficiles, unde matris vel infantuli vel utriusque interitus sequitur, nisi solertis obstetricantis opera serventur.

(*Uteri descensus ante puerperium.*) Art. 1462. Aliquot diebus ante puerperium Prægnantis venter aliquantulum extenuatur, quod tunc temporis bene situs infans in cavitatem pelvis *prono capite delabitur*, quod felicis partus est præsagium: Infans enim prave situs vel uterus obliquatus in cavitatem pelvis haud ita prompte illabitur. Sed isthæc descensio plerumque gravidis *aliquid incommodi* affert sive eundo, sive mingendo, sive dejiciendo, sive hæmorrhoides producendo, &c. scilicet a pressione capitis infantis, immo interdum muliebria intumescere facit. Hæc incommoda non facile nisi post partum evanescunt.

(*Signa instantis partus.*) Art. 1463. Tandem tempore partus jamjam imminente dolores lumborum ac inguinum cum *vi deprimente* per vices ingruentes sentiuntur, & humor aliqualis glutinosus profluit; qui, cum rubescere incipiat, certissimum partus indicium est. Callida obstetrix genuinos dolores a spuriis *tactu facile dignoscet*; hi enim os uteri arctius costringunt, genuini vero illud dilatant. Adest insuper sanguinis vehemens commotio, faciei rubor, concussio & tremor totius corporis, maxime genuum, aliis concitatur vomitus, &c.

(*Partus naturalis.*) Art. 1464. Partus naturalis (ubi scilicet recta datur uteri ac infantis positura) est, qui *sola naturæ vi* sine arte vel alieno auxilio perficitur, obstetrice haud indigens, nisi ut infantulum excipiat, & funem umbilicalem abscindat &c.

(*In difficili partu quomodo parturiens adjuvanda est.*) In quibusdam vero maxime in mulieribus annosis res non adeo facile expeditur. Ideoque instante partu, obstetrix, ut laboranti opem quam maximam ferat,

rat, altera manu in vaginam immissa & dorso conversa, digitorum apices quousque potest, subter caput infantis insinuet, caute tamen, manum ibi tenens immotam, donec dolor irruat: alteram manum extrinsecus abdomini imponat, super fundum uteri; deinde doloribus irruentibus ipsa simul incipiat utraque manu cooperari; manu scilicet intra corpus deprimat contra ossis sacri acumen, quod retrorsum premendum est; altera manu extrinsecus uterum deorsum leniter premat. N. B. Maxima apertio & amplificatio pelvis, qua pateat fœtui via, *a retrocessu ossis sacri vel totali vel quoad acumen ejus sive ossis coccygis expectanda est*. In ipso parturiendi articulo, præcipue *pelvi plana existente*, optimum ad partum facilitandum adjumentum datur *osse coccygis* fortissime detrudendo, idemque singulis dolorum paroxysmis irruentibus repetendo.

(*Dolores naturales & genuini*.) Art. 1465. Ad partum felicem facilemque requiruntur dolores naturales, suo tempore & modo, *instar nimbi irruentes*, quibus ventris & intestinorum musculi adstricti tantam depressionem impetumque in uterum faciunt, quasi a corpore expellendus esset; atque horum dolorum impulsu aperitur uterus, fœtusque in ostium expellitur & mulier partum edit.

(*Dolores tergiversantes*.) Hi vero dolores quandoque *pravi vel irriti* sunt, quos vocant aut vocare possunt *feroces aut tergiversantes dolores*, quodammodo irruentes quidem, sed non penetrantes, neque veram depressionem facientes, sed tandem re infecta cessant, ac in cruciatum aut spasmum laborandique impotentiam mutantur. In hujusmodi tergiversantibus doloribus medicamentis propellentibus non est utendum, quia inde cruciatus ingravescunt; sed contra lenientibus & anodynis.

(*Parturiens tactu exploranda*.) Art. 1466. Obstetrix parturienti advocata, habito brevi examine, illam sine mora *tactu explorare* debet; tactus autem fit duobus prioribus digitis ut eo melius singula sensu distinguantur. Ex quo cognitionem *situs uteri* assequetur: certior facta erit, an os uteri situm sit *super mediam pelvim*, *an in antica ad ossa pubis*, an *in postica ad os sacrum*, *an in dextero*, *an in sinistro latere*, *an os uteri apertum sit*, *& quam late pateat*, *& quid in eo præsentum exhibeatur*, *caputne an aliud membrum*, *seu aquæ protuberantes*. Si os uteri sit in media pelvi & vertix infantis in ostio oris uteri, tunc nullo negotio opus est, & solum expectandum, dum natura parturientem dolorum impetu ad laborandum concitet.

(*Indicia partus difficilis*.) Art. 1467. Sin vero, ore uteri in pelvim inflecto, obstetrix tactu nec caput, nec nates possit sentire, nihil in eo se exhibente præter aquas quæ cœperunt exuberare, isthæc *partus difficilis* indicia sunt, & obstetrici incumbit non otiosam esse, & nisi habilis sit *ad peritum chirurgum obstetricantem* confugiendum est; infans enim transversus prodit, quare mox post *aquarum effluvium* caput in ostium producendum est, aut infans pedibus extrahendus.

(*Prava infantis versio*.) Art. 1468. Si loco capitis altera solum manus, pes, genu, cubitus, vena umbilicalis, aut manus una cum pedibus prodeant, idem periculum imminet. Si podex prævius exhibeatur, tunc minus periculi, siquidem infans cum valentioribus doloribus complicatus excludi potest, at vero si obstetrix egregie callet artem, *sub aquarum effluvium* infantis situm facile mutare potest, pedesque in ostium producere, unde facilior adhuc enixus. Si pes unus prodeat, alter adjungendus est, aliter metus est, ne *coxa luxetur*.

(*Positura uteri tactu exploranda*.) Art. 1469. Si obstetricis tactu depre-

hendatur, quod os uteri ſuper mediam pelvim non ſitum ſit, ſed antica in oſſe pubis, aut in poſtica ad os ſacrum, aut in latere ad o coxendicis nimis converſum ſit; grave periculum imminet, præcip *quanto magis uterus a recta poſitura declinat*: tunc a natura enix non ſperandus eſt; cunctatio nihil commodi ſed multum mali infer poteſt; ideoque maturato opus eſt; iſtiuſmodi enim uteri poſitu mortem afferre ſolent infanti, & parturienti etiam, *ſi ſoli naturæ negotii committatur, aut non niſi vulgares ſuppetiæ ferantur*. Part experto chirurgo excludendus eſt, periculum ſubinde ingraveſcit, op rà fit difficilior, cruciatus parturientis aggravantur, vireſque ad f rendos dolores deficiunt; cunctando remiſque veliſque pleniſſimis diſcrimen fertur parturiens, ſed maturata partus excluſione periculu ſubterfugit.

(*Difficultas ex mala uteri poſitura, & pravo infantis ſitu.*) Art. 147 Licet uteri poſitura ſit percommoda, *ſi fœtus in illo prave ſeſe verſa* difficilem partum ſequi neceſſe eſt: & vice verſa utut infans recte a excluſionem ſitus ſit, uteri tamen perverſa poſitura partum dabit di ficilem, major difficultas pariendi e prava hac uteri poſitura reſulta quam a pravo infantis ſitu, ſed maxima omnium adhuc & fere i ſuperabilis difficultas *ex ambobus ſimul conjunctis exoritur*.

(*Nota bene.*) Art. 1471. Utero denique ſeu recte ſeu plus min oblique poſito, ſi aquis effuſis, membrum aliquod (ſive manus ſi pes, &c.) excluſum ſit, id indicat partum confeſtim ac ſine mo excludendum eſſe.

(*Vis Uteri contractiva.*) Art. 1472. Mirabilis eſt vis uteri contractiv inſtante partu, cum aquæ effluxerunt, illico uterus decreſcit, & ſtr cte adeo coanguſtatur, ut infantem compreſſe concludat: quare mo poſt defluvium aquarum infantem excludi neceſſum eſt, *vel part difficilis expectandus eſt*. Si fœtum excluſum non ſtatim ſecundina ſ quitur, fundo adhuc adhærens, uterus mox contrahitur; & niſi qu ſanguinis concreti remanſerit, poſt aliquot horulas non niſi multo l bore poteſt recludi ad ſecundinam extrahendam. Partu jam edito, ſecundina excluſa, ſi manus aliquandiu in utero retineatur (quod o ſtetricantium eſt officium) ſentiet uterum circa manum *contrahi occludi*, quod ſemper evenit niſi corpus quoddam heterogeneum co tractioni obſtet.

(*Quid faciendum ſit partu excluſo.*) Art. 1473. Quocirca protinus excluſione infantis *manus utero immittenda eſt* extrahendæ ſecundin cauſa; quoniam, ſi hoc fit ſine mora, ſine ullo puerperæ dolore v incommodo fieri poteſt ore uteri adhuc patente; hoc modo puerp rium tutiſſime ac certiſſime penitus abſolvitur; ex hoc enim optim ſcrutinio obſtetrix certior facta eſt, non ſolum an ſecundina libera vel cohæreat, & num unus adhuc vel plures infantes adhuc vivi v mortui reſtent, vel ſi quid alienum excludendum ſit, ſed etiam nu fruſtula quædam ſecundinæ, aut membranarum reſidua ſint in uter aut ſanguinis grumi, &c.

(*Procidentia uteri præcavenda eſt.*) Art. 1474. In pelvi *ampliore* p riculum eſt, ne inter parturiendum uterus ipſe vel vagina ligamen nimium laxatis *una cum fœtu prolabatur*: ad hoc grave malum pr cavendum obſtetricis eſt diligenter operam navare manibus ſuis uteri fortiter ſuſtinendo.

(*Effluxis aquis urgendus eſt partus.*) Art. 1475. Si funiculus umbili lis ſolus, vel cum manu, cubito, humero vel genu prodeat obſtetrici a

cura-

curate observandum est *momentum effluvii humorum*, ut immediate manu immissa in situm infantis inquirat, secum dijudicans, an consultius sit caput in ostium dirigere, aut infantem pedibus extrahere; & quod tutius censet & commodius, efficiendum: præstat enim infantem sine mora *pedibus extrahere*, quam capiti in ostium dirigendo diutius immorari, & nihilominus vel tandem ad pedes quærendos necessitate adigi.

(*In omni fere difficultate tutior methodus est infantem pedibus extrahere.*) Art. 1476. In genere in qualicunque uteri obliqua positura, vel infantis prava versione methodus tutissima, promptissima, minusque dolorifica partum accelerandi, est *infantem pedibus extrahere*, idque in principio laborum, mox post effluvium aquarum, quamprimum constat parturientem genuinis parientium doloribus laborare; hoc pacto plures mulieres ac infantes aliter perituri servarentur.

(*Clysterum usus.*) Art. 1477. Parturientibus solemne est vel *clysterem emollientem* adhibere ad intestina crassioribus excrementis exoneranda, & meatus laxiores reddendos, vel nonnunquam *stimulantem*, ut pigri dolores excitentur. Insuper nonnulli chirurgi obstetricantes maxime commendant *syphonem*, quo inter labores oleum in internos corporis meatus quaquaversum injiciatur, sed hoc tanquam necessarium non est judicandum.

(*Instrumenta.*) Art. 1478. Instrumenta ad partum educendum quod attinet, rarissime dicam, immo ne unquam quidem usui esse possunt, præterquam infantibus incuria neglectis, vel monstris excludendis.

(*Infans in utero mortuus.*) Art. 1479. Pro certo cognosci vix potest vivine an emortui sint infantes in utero: ex tactu maxime signum omnium certissimum obtinetur, viz. *cuticulæ capitis supremæ dissolutio*, quæ non nisi post obitum infantis contingit.

(*Instantibus magnis hæmorrhagiis fœtus exclusio arte præstanda est.*) Art. 1480. Prægnantes quandoque ex vehementi animi affectu, casu, collisione vel nimia extensione hæmorrhagia facile corripiuntur, quæ *profluvia immodica & continua* ex avulsione secundinæ oriuntur, nec sisti possunt, adeo ut sanguis conglobatim distillans deliquia tandem inferat, & nisi fœtus excludatur, convulsiones sequuntur, & mors; quocirca in hoc casu extrema non expectanda, sed in tempore *fœtus extrahendus est*.

(*Fœtus mortuus.*) Art. 1481. „ Inter signa fętus mortui in utero ab „ auctoribus recensita certissimum (inquit *Baglivius*) & fere infalli„ bile est *Tenesmus*, sive crebra voluntas fæces dejiciendi mulieri su„ perveniens.

(*Aneurisma internum.*) „ Puerperæ sæpius inopinato moriuntur, (in„ quit *Waldschmidius*) quatenus ob nimium parturiendi conatum „ aneurisma internum rumpitur, & sanguis in cavitatem nobiliorem „ effunditur, cujus causam sæpe non cognoscunt adstantes & medici, „ nisi post mortem aperto cadavere.

(*Remedia pellentia.*) Art. 1482. Non conveniunt remedia *pellentia* si in partu naturali, in præternaturali ab iisdem abstinendum. Præter media usitata ad partum facilitandum, & fœtum pellendum commentur decoctum *stercoris equini*, item *aurum fulminans*, tanquam singulare & ultimum remedium; *pulvis testiculorum equin.* a practicis laudatur. *Sternutatoria* aliquando fętus exclusionem adjuvant. In casu desperato, fœtu mortuo, *vomitoria fortiora* sunt exhibenda, privatim *mercurius vitæ* ad expellendum fętum. Quidam exhibent *ol. succin. a gr.* xii. ad xx. usurpantur etiam quandoque *balnea emollientia & laxantia*, *missu-*

mistura hysterica spirituosa, *trochisci hysterici*, *trochisci de myrrha*, &

SECUNDINA RETENTA.

Waldschmidii sententia.

(*Secundina retenta.*) Art. 1483. Obstetrices & adstantes sæpius nim. indulgent parturientibus, easque post enixum partum e sella dimi tunt, utut *secundinæ* nondum extractæ sint; verum in eo errant gr vissime, quandoquidem parturiens nunquam dimitti, vel in lectum d duci debet, nisi prius secundinas reddiderit. Hæ autem tutius ac com modius manu perita ab utero divelluntur, & extrahuntur, ubi fun calus umbilicalis, qui indicis loco est, recens adhuc est: Quod si or ficium uteri jam clausum sit, debet apice unius digiti iterum aperir & digitis prudenter circumduci, donec & alter inseri potest: Jam digitos ad fundum uteri usque exporrigere possis, quærendus est lo cus, ubi secundinæ utero adhærent, & digito inter uterum & placen tam inserto caute hæc divellenda: cavendum vero ne forte ipsum ap prehendas uterum, quem facile dignosces, cum placenta ob vasoru congeriem admodum inæqualis & durioris sit superficiei.

(*Symptomata secundinæ retentæ.*) „ Secundina retenta brevi post p „ trescit, hinc febris & dolor ventris insignis & tormina infra umbil „ cum circa uteri regionem superveniunt; sin frustulatim prodeat „ aliquando crudelem hæmorrhagiam excitat, adest difficultas anh „ litus, halitus fœtens intolerabilis, lipothymiæ, & tandem convu „ siones. Quæ per genitalia excernuntur, post aliquot dies sunt s „ niosa, & horrende fœtida, unde etiam lochia fœtorem cadaverosu „ referentia partem secundinarum in utero relictam indicant, qu „ successive sub putrilaginis forma ex utero effluit.

(*Remedia pellentia.*) Art. 1484. „ Remedia secundinas pellentia e „ dem fere sunt ac ea, quæ in partu difficili & fœtu mortuo usurpa „ solent, speciatim *pulvis secundin. human. præp.* item *pulvis sabi.* „ ℥ß. *cum croc.* ℈ß. ut *& oleum succin. borax*, *castoreum*, &c. &c. E „ poriston vulgare pro usu externo est cataplasma *ex sem. lini in ol.* „ *lini coct.* De injectionibus & pessis vide locum p. 1128.

LOCHIA.

Ettmulleri sententia.

(*Lochiorum fluxus ratio.*) Art. 1485. Post partum uterus denuo fibraru suarum beneficio se contrahit, sicque spongiæ instar compressæ liquore contentos exprimit, unde purgamenta seu lochia succedunt. Efflui primo sanguis fere purus, hinc dilutior, & postremo materia mucos alba: quantitas & tempus durationis hujus purgationis varium est nonnullæ ad dies quindecim purgantur, aliæ ad octo solummodo.

(*Sudor.*) Art. 1486. Sudor puerperis est proficuus usque ad dien septimum vel nonum; & si hoc eveniat, incolumes fiunt, aliter vi sine febre aut aliis gravioribus symptomatibus puerperium transigun sed cavendum est, ne *nimius sudor* lochiorum fluxum sistat.

(*Cautela.*) Art. 1487. Cautus sit medicus, ne turbet motum natu ræ, cum lochia per aliena loca excernantur; fit enim aliquando cu euphoria. „

(*De lochiorum suppressione.*) „ Si quando cum lochiorum suppressio „ ne sanguinis perturbatio insignis cum vomitu, siti, & vigiliis adfuerit „ sæpe *laudanum croco* admistum cum felici successu exhibitum nov „ (inquit *Willisius.*) Dolentibus mammis post partum lactis causa, le

„ chia

„ chia ſupprimuntur frequentiſſime: remittente mammarum dolore „ lochia libertati reſtituuntur, ut recte obſervavit *Baglivius*.

(*Remedia ad fluxum promovendum.*) Art. 1488. Ad lochiorum fluxum promovendum conducunt ſequentia, ex *myrrha præparata*, *crocus*, *borax*, *caſtoreum*, *radix zedoariæ*, *antimonium diaphoreticum*, *ſperma ceti*, ad ſanguinem fluidum reddendum in ſymptomatibus gravioribus *laudanum*, *emmenagoga omnia*, *ariſtolochia* fere præ cæteris fœtum mortuum, ſecundinas, & lochia, potenter movet.

(*In fluxu nimio.*) Art. 1489. Ad fluxum lochiorum nimium conducunt *cydoniata*, *tinctura & ſyrupus e coralliis*, *lapis hæmatitis*, *crocus martis aſtringens*, *blanda acida*, *trochiſci de carrabe*, *Alumen ad* ℈j. *in conſerv. roſ. rub.*

DOLORES POST PARTUM.

Ettmulleri ſententia.

(*Remedia ad dolores poſt partum.*) Art. 1490. Dolores poſt partum ſint quaſi *teneſmus uterinus*, & cum vehementiores ſint, fluxum lochiorum impedire ſolent. *Herb. chærefol.* & *ſperma ceti* a practicis valde laudantur, & præcipue *oleum amygdalarum dulc.* item *decoctum flor. chamæm. antihyſterica* & *nervina* (*anodyna* cum cautela adjunctis *antihyſtericis & croco*) „ *Tinctura ſuccini* cum aq. cinnamon. extracta & cum „ *exigua cinnamon. quantitate* temperata eſt ſpecificum (inquit *Baglivius*) egregius etiam eſt *bolus ad caſum*. Cepæ cum vino coctæ, & „ poſtea cum oleo in ſartagine frixæ, contuſæ, & ſupra ventrem calide more cataplaſmatis applicatæ ſtatim dolorem ſedant (inquit „ *Bayrius*.)

DE ACCIDENTIBUS QUIBUSDAM ALIIS, QUIBUS ALIQUANDO OBNOXIÆ SUNT GRAVIDÆ & PARTURIENTES.

Ettmulleri ſententia.

(*Tumores œdematoſi.*) Art. 1491. Gravidæ aliquando circa labia pudendorum œdematoſe intumeſcunt; in tali caſu fotus diſcutiens ex *calce viva* eſt egregius, teſte *Lyſero*. Item convenit fotus ex decoct. *fol. cham. & ſambuc.* in vino & aq. (vel potius in *vino & lixivio ten. coct.*) item *flor. melilot. & ſem. fœnugr.*

(*Alia accidentia.*) Art. 1492. In pudendorum excoriatione vel ruptione prodeſt *oleum hyperici* & *roſar. cum ovis contuſ.* In fiſſuris *decoctum raparum* aut linimentum ſequens, ♃. *cer. alb.* ℥ß. *ol. amygd. dulc.* ℥j. *balſam. Peruv.* ʒiv. M. De ruptura *Perinæi* & curatione per ſuturam vide locum *p.* 1140. „

(*Ruptura Perinæi.*) „ *Ruptura Perinæi* eſt malum miſerabile & valde moleſtum, & ſi non tempeſtive curatur, admodum indecorum „ futurum: ideoque obſtetricis eſt officium (quandocunque iſtud infortunium acciderit) rem non celare, (uti peſſimus mos obtinuit) „ ſed ſtatim auxilium *periti chirurgi* advocare, ut partes diſruptæ ſutura, ut artis eſt, conjungantur.

(*De lacte fugando & mammarum affectibus.*) Art. 1493. Ad lac fugandum applicetur mammis *emplaſtrum de cicuta*, lac imminuet, & indurationem prohibebit, item *diachyl. ſimpl.* & emulſio lactis in *ferrum candens*. „ Solemne eſt etiam mulierculis *lintea duplicata ſpiritu vi-*

„ *ni intincta* auxillis supponere in eundem usum.„ In genere in omnibus mammarum affectibus mammilla affecta raro ad sanitatem perducitur, nisi altera sana lacte exsiccetur. Inflammationes mammarum rarissime discutiuntur; aqua *calcis vivæ* (si quæ alia) forsan cum *sale armoniaco*) inflammationem resolvit, & discutit; prodest etiam *cataplasma ex farinis*, *emplast. e spermate ceti*, *de cicuta*, &c. De tumore duro indolente scirrhoso periculum est, ne in cancrum degeneret, *discutientibus* & *penetrantibus* tractandus est, ut *empl. de ranis cum mercurio*, de *cicuta cum ammoniaco*, &c.

FEBRIS LACTEA.

Ettmulleri sententia.

(*Febris lactea facillime curatur.*) Art. 1494. Circa tertium vel quartum a partu diem supervenire solet febris, quam vocant *lacteam*. biduum vel triduum durans, dum lac perfectum in mammis generetur, circa septimum aut nonum a partu diem sudore blando terminatur, & raro sub praxin medicam cadit. *Pulveres testacei*, & *blanda diaphoretica* indicationi satisfaciunt, promovendus est quoque *lochiorum fluxus*, eodem tempore, si non sufficienter fluant.

(*Febres malignæ puerperarum.*) Art. 1495. In omnibus febribus acutis & malignis puerperarum respiciendum est ad *lochiorum fluxum*, & ad symptomata in primis viis. Admodum periculosæ sunt hæ febres, nisi statim in principio diarrhœa, lochiorum fluxu, aut simili evacuatione solvantur. In specie tinnitus aurium & gravitas capitis tertio aut quarto die supervenientes generis nervosi symptomata graviora innuunt; quibus si accedant summa præcordiorum anxietas, respiratio difficilis cum pulsu debili & inæquali, res desperata est.

(*Curatio.*) Art. 1496. In his febribus summa habenda est ratio lochiorum; nam si suppressa fuerint, fluxus eorum est provocandus; si vero non amplius fluant, & antea rite fluxerint, febres hæ, *ut aliæ*, curandæ sunt. Puerperarum febres sunt plerumque *malignæ*; in quibus *sal. volat. C. C. succin. cinnabaris antimonii*, *antihecticum Poterii*, *tinctura coral.* &c. sunt valde proficua.

FERRIS MILIARIS.

Hamiltoni sententia.

(*Ratio nominis*, *& accurata morbi descriptio.*) Art. 1497. Febris *miliaris* a pustulis sive vesiculis seminis milii speciem referentibus nomen accepit; febris *vesicularis* etiam appellari licet. Vesiculæ primo sunt plenæ sero limpido deinceps subflavo, perlarum colore non absimili. Hæc febris est specie duplex, viz. *simplex*, quoties hæ pustulæ erumpunt solæ; *composita*, cum pustulæ papillares rubræ miliaribus sunt interspersæ, quæ ubi solitariæ sunt, vulgo appellantur *a Rash*.

(*Historia.*) Hanc febrem sæpe comitantur dolores colici, nephritici, pleuritici, rheumatismatici, vel parturientis æmuli; nec non oppressio pectoris cum depressione spirituum, vigiliæ, & spirituum commotio *a Hurry in the Head* vulgo dicta, quoties ægræ ad somnum se componunt, pulsus frequens & debilis, &c. Hæ pustulæ plerumque in pectore, collo & digitorum interstitiis, interdum etiam in toto corpore sunt conspicuæ. Difficillimum est eruptionis diem assignare; quantum autem assequi possum, eas opinor decimo aut undecimo die a principio ple-

plerumque pullulare; si modo febris habet progressum regularem; & circa decimum octavum, vel, ubi materia morbifica abundat, circa vigesimum primum vel secundum diem desiccari.

(*Puerperis frequenter accidit.*) Art. 1498. Est morbus usitatissimus in puerperis (vocatur ab *Ettmullero febris purpurata*, p. 401.) a primo calore interno vel dolore ante partum, ad eruptionem a partu, frequenter dies n. undecim. In puerperis hac febre correptis diarrhœa est symptoma periculosum eruptionem & lochiorum fluxum impediens. Respiratio difficilis, vox faucibus hærens, & linguæ tremor, præcipue dyspnœa nervosa periculosa sunt.

(*Curatio.*) Art. 1499. Ad curationem quod attinet, *testacea* sunt exhibenda, quæ calorem fovent mediocrem, simul & edulcorant, & *diaphoresin* promovent; *vesicatoria* sunt applicanda alia post alia per totum fere morbi decursum. ♃. *Sperm. cet. pulv. e chel. cancror. comp. ana* ℈j. *croc. gr.* v. *syr. paralys.* q. s. m. f. bolus sexta quaque hora sumendus. Spirituum defectus & pectoris oppressio cum suspiriis sunt hujus febris signa pathognomonica. *Antimonium diaphoreticum* est medicamentum ad pustulas miliares emittendas, nec non ad levandum delirium a me sæpissime comprobatum dos. ℈j. sexta quaque hora.

DELIRIUM IN PUERPERIO.

(*Delirium in puerperis.*) Art. 1500. „ Delirium in puerperis est symptoma gravissimum in morte sæpissime desinens, vel in maniam „ diuturnam aliquando perpetuam transiens.

(*Curatio.*) Art. 1501. „ Remediis internis fluxus lochiorum, si opus „ sit, est sedulo promovendus; tibiis applicanda sunt *emplastra epispastica*, & plantis pedum cataplasma sequens. ♃. *Capit. papav. cum* „ *seminibus contus.* ℥iv. *sal. armoniac.* ℥ß. *stercoris bovis recent.* ℔j. „ *sp. vini* q. s. m. f. cataplasma.

UTERI PROCIDENTIA.

Ettmulleri sententia.

(*Uteri procidentia.*) Art. 1503. Uteri procidentia vel magis proprie *prolapsus sinus pudoris*, *seu vaginæ* in initio est tantum exiguus tumor foras propendens inter pudendi labia, in majorem molem concrescere solet ad magnitudinem ovi anserini, aliquando capitis infantis, & ad genua usque propendens; interdum ulceratur, immo gangrænescit. Ortum plerumque ducit a fluore albo vel a partu difficili, vel ab impetu obstetricis; hæc postrema est fere incurabilis.

(*Curatio.*) Art. 1503. Pars prolapsa convenienter in situm naturalem reponenda est; *fotus astringentes* sunt usurpandi in *vino rubro & aqua ferrariorum* decoct. quemadmodum in ano prolapso (1323.) item *fotus metropocticus* Sydenhami sequens; ♃. *Cort. quer.* ℥iv. *coq. in aq. font.* ℔iv. *ad dimid. sub finem addendo cort. granat. contus.* ℥j. *Ros. rub. flor. granat. ana* Mij. *deinde add. vin. rub.* ℔ß. *colatura sit pro fotu.* „ *Pessi* „ *suberei* syndone involuti interdum adhibentur. Interna sunt *Rhabarbarum*, *calomel. chalybeata & amara*, & ut verbo dicam reme- „ dia *ad cachexiam & fluorem album*. Decubitus in lecto ad aliquot „ septimanas nonnullas hoc malo liberavit. „ Abscindi potest imminente *Gangræna*, de qua operatione consulantur scriptores chirurgi. „ Ut- „ cunque recordandum est *peritissimi Barbetti* effatum. Uterum (inquit ille) sine vitæ periculo posse exscindi, quemadmodum multi medici „ scribere ausi fuerunt, perito anatomico intolerabile censetur. „

CAP.

CAP. XV.

Sive Fasciculus Morborum decimus quintus.

MORBI INFANTUM IN GENERE.

Harrisii sententia.

(*Infantum morbi ab una causa nempe acido plerumque oriuntur.*) Art. 1504. TEMPERIES infantum humidissima est, & morbi eorum universi ejusdem generis sunt, & ab una eademque causa ut plurimum producuntur: quemcumque enim affectum pati deprehenduntur infantes, hoc vel illo nomine insignitum, raro aut nunquam iis deesse *fæces acidum redolentes*, & maxime ab initio ructuum acidorum copiam observare potui; ergo symptomata infantum singula, *acido*, ut parenti, ortum suum debent. ,, Ἄρα ὀξὺς χυμὸς ἀνεπιτήδειος τῶν λοιπῶν μάλιστα ἐστι (inquit *Hippocrates de vet. med.*)

(*Diagnosis morborum quibus criteriis investiganda est.*) Art. 1505. Facillime in morbos dilabuntur infantes, & nisi imperitius tractentur, facillime in sanitatem restituuntur. Percunctandum est, an nausea & vomitu, & quandiu laborarint, an lac vel cibum coagulatum ejecerint; an importuni vagitus, vigiliæ & inquietudo torminibus ventris eos excruciari indicarint; an ructus acidi vel singultus emittantur; an tussis adsit; an fæces vel pauciores quam par est, vel frequentiores fuerint; quo colore demum inficiantur, an albidæ, viridescentes, vel bile sint admodum saturatæ; an sitiant & febricitent; an sint ulcuscula in ore (*Aphthæ dictæ*;) an iis solemnis sit ichor depluens pone aures; an epileptici sint; an tempus sit dentitionis; an tumescat abdomen: an color sit ictericus, vel phlegmonoides, &c.

(*Nulla pulsus aut urinæ habenda est ratio.*) Art. 1506. Totidem sunt, quæ infantum pulsum accelerant, vel alias immutant, ut sententia exinde lata ut plurimum fallax futura sit. Urinæ infantum sanitate recta gaudentium sunt crassissimæ; adeo ut fere nulla exinde exsurgat indicatio.

(*Causæ procatarcticæ morborum infantilium.*) Art. 1507. Causæ procatarcticæ morborum infantilium sunt variæ, nimirum interdum præexistunt diatheses morbosæ hæreditariæ a principiorum generationis conditione ac statu deductæ, aut a matre gravida plurimum pendentes; post has, causæ eorum affectus propius respicientes ad quatuor capita referri possunt. 1. Ad *frigus susceptum* quod affectibus febrilibus infantes disponet, &c. 2. *Nutricis lac magis crassum*, quod debetur vel intemperantiæ lactantium circa liquores spirituosos, vel circa amplexus venereos (unde moventur menses,) vel passioni hystericæ, si nutrix sit hysterica. 3. Ad *præmaturam carnium deglutitionem*, quæ cruditates parit, exinde lumbrici & plurima incommoda. 4. Ad *potum liquorum spiritibus abundantium concessum*. Ventriculus infantum, a quacunque causa id primario pendeat, in acidam intemperiem nunquam non facessit, unde fit, quod alimentum suum nequaquam in homogeneam chyli substantiam rite conteratur, verum in quoddam coagulatum transeat, ex quo morbi fere omnes iis contingunt; quodque istiusmodi coagulatio aut cuipiam aciditatis gradui jugiter innitatur, aut saltem exinde proficiscatur multo sæpius, quam ab alia quavis causa, luculentissime constabit, si quæ sensibus ipsis, aut demum curationi (quæ acidum obtundentibus, & coagu-

coagulationes solventibus optime instituitur) fides certo adhiberi possit.

(*Hypothesis de acido confirmatur ex curationis methodo per absorbentia.*) Art. 1508. Saltem si omnimodo vera non sit nostra hypothesis de acido in omnibus puerorum affectibus prædominium habente, votis nostris abunde sufficiet, si per *testacea* & *remedia absorbentia* dicta curationis methodus efficacior ac certior, quam ea, quæ hactenus passim obtinuit, evadat (quod experturo facile patebit.)

(*Prognosis ex conformatione, & corporis habitu, &c.*) Art. 1509. *Corpulenti* & *obesi infantes*, pituita diffluentes, verticis regionem mollem (pulpæ adinstar tremulæ) & apertam, quam dicunt, Anglice *an open Mould*, ab anteriore ad posteriorem cranii suturam persæpe excurrentem diutius retinentes, Rachitidi, tussi convulsivæ, aphthis difficulter cedentibus, ac tandem scrophulis maxime sunt obnoxii. *Macilenti & strigosi* sunt omnium tenerrimi, acerrimo calore aduruntur, & in febres pessimi moris, hoc est, summe inflammatorias (pro ratione ætatulæ) & nervoso generi adversas, sunt ut plurimum proclives. ----- Pueri ex matribus hystericis, teneris, morbosis, &c. orti a graviori aliquo morbo difficilius convalescunt.

(*Curatio.*) Art. 1510. Quod ad infantilium affectuum curationem attinet, in genere semper eorum imbecillitatem naturalem præ oculis habere imprimis oportet; & eligenda sunt medicamenta, quæ tenerrimis maxime conveniunt, etenim quo mitiora ac tutiora sunt remedia, quæ adhibemus, eo certius ex animi sententia succedet eventus.

(*Phlebotomia raro necessaria.*) Art. 1511. Quod ad *venæsectionem* puerorum attinet, quamvis materiæ febrilis in pulmones metathesis insignior, & tusses convulsivæ eam in minimis infantibus quandoque exigant, tamen aperte constat eam non esse medicinam iis natura consentaneam neque magis huic tenerrimæ, quam decrepitæ ætati accommodam. Et proinde minime necessarium duco ejus auxilium implorare in quibuscunque infantum affectibus, nisi in *tussibus istis convulsivis*, vel ubi *febrim* subito exortam *tussis importuna* concomitari solet: vel in *contusionibus* gravioribus, quæ nonnunquam contingunt.

Ettmulleri sententia.

(*Vires mercurii dulcis & auri fulminantis.*) Art. 1512. In infantum cura latet quid singulare in *mercurio dulci*, sed adhuc melius est *aurum fulminans*, dosis lactantibus est gr. j. vel gr. iß. pro dos. ij. horrendas dejectiones efficit, interdum etiam vomitus movet. In epilepsia, asthmate convulsivo, torminibus, convulsionibus, &c. *aurum fulminans* est sacra anchora. *pag.* 1177. & 1179.

(*De meconii purgatione.*) Art. 1513. Infans recens natus purgetur cum *ol. amygd. dulc.* & *syr. violar.* vel *de rhabarbaro*, vel *e spin. cervin.* quod est optimum, idque toties, & tamdiu repetatur, donec liberetur a sero mucilaginoso ventriculum occupante, & a *meconio* nigricante & spisso excremento in intestinis stabulante. *Colostrum* seu lac primum est alimentum medicamentosum, quod natura eum in finem generavit, ut modice nutriendo leviter pro infantis imbecillitate purget per aliquot dies.

Art. 1514. „ *Syrupus flor. malorum persicor.* est optimum, lenissimum, „ ac tutissimum emeticum pro infantulis; alvum quoque blande la- „ xat. Infantibus recens natis apprime propinatur loco *ol. amygd.* „ *dulc.* & *syr. violar. dos. a* ℨij. ad ℥j. *Est* medicamentum praxi mo- „ derna comprobatum. „

EFFLO-

EFFLORESCENTIA PURPUREA.

Ettmulleri sententia.

(*Efflorescentia purpurea.*) Art. 1515. Infantes tertio vel quarto a partu die (aliquando tardius) *efflorescentia cutis miliari purpurea* (Anglice *the Red Gum*) affliguntur quæ cito evanescit. Mulierculæ *pulv. Gasconicum*, *confect. alkerm. crocum in vino generoso*, &c. solent exhibere; ope medica raro indiget.

FEBRES INFANTUM.

Harrisii sententia.

(*In febribus curandis duæ indicationes humorum, præparatio & expurgatio.*) Art. 1516. Prima indicatio in curandis febribus est *acidum* rite præparare, quo melius id eliminetur; hoc autem necessarium videtur antequam humores acidi poterint cum εὐφορίᾳ expurgari: nam secundum *Hippocratem* cocta, non cruda, sunt medicanda; hæc præparatio, non aggredienda est sudoriferis proprie dictis, sed potius *absorbentibus*, scilicet, pulveribus *testaceis*; *salia volatilia*, aut *spiritus volatiles*, in tenellis non sunt usurpanda, utpote ipsorum ætatulæ tenerrimæ minus congruentia.

(*Methodus medendi.*) Art. 1517. Infanti anniculo febricitanti, aut torminibus (ut plerumque fit) excruciato in hunc fere modum succurrere soleo, quarta quaque hora exhibeo chartam *pulv. testac.* ex sequentium nonnullis, *ocul. & chel. cancrorum*, *test. ovorum*, *ostrearum*, *cancrorum*, *os. sepiæ*, *cret. coral. corallin. margar. matr. perlarum*, *lap. bezoar. pulv. Gascon. spec. de hyacinth.* &c. dosis circiter ℈j. cum julap. sequent. exhibere soleo, ℞. *Aq. lact.* ℥iv. *ceras. nigr.* ℥ij. *pæon. comp. epidem. ana* ʒij. *sacchar. perlat.* q. s. m. f. julap. facillime variari potest formula, servata semper eadem intentione. Convenit interdum emulsio *ex amygd. dulc.* &c. ad sitim extinguendam, & humores contemperandos.

(*Catharsis instituenda.*) Art. 1518. Tertio die a quo sum advocatus, nisi variolæ, morbilli, aut febris scarlatina, caput attollant, *purgandum esse* præcipio, infantem unius anni in hunc fere modum: ℞. *Syr. de cichor. cum rheo* ʒij. *rhabarb. elect. pulv. gr.* xv. vel ℈j. *aq. lact. alexiter. cinnam. ten. ana* q. s. ad diluendum, misce. Vel ℞. *Syr. de rhamn. cathartic.* ʒij. *pulv. diasen. gr.* iij. m. vel ℞. *Pulv. cornachin. gr.* vj. sumat in coch. *aq. ceras. nigror.* nullum vero medicamentum magis accommodatum est ætati puerili ac *rhabarbarum*. Ad vim purgationis accelerandam *crystal. tart. genuin.* ℈j. aut ℈ij. in haustul. juscul. avenac. exhiberi potest, & catharsis repeti debet alia atque alia vice pro re nata. „ Sed oportet medicum cavere: Febres etenim infantum „ *tumoribus criticis* terminari non raro aptæ natæ sunt, quales sunt „ *phyma vel phygethlon* sub mento, *parotis* pone aures, &c. Ideoque „ in isto rerum statu catharsis omnino differenda est, & suppuratio „ promovenda. „

(*Quid faciendum in symptomatis dissonis.*) Art. 1519. In symptomatis ἀτάκτοις, ex summa humorum putredine oriundis sæpe ex usu est *Æthiopis mineralis gr.* vj. (imo ad ℈j. vel ʒß.) vel *mercurii dulcis gr.* iv. *cum flor. sulph.* tantundem admixta in syr. alicujus grati cochleari parvo, nocte catharsin præcedente exhibere. His rite peractis plerumque cessant graviora symptomata, vel saltem multum leniuntur, ut proinde in vado jam res sit, quæ in extremo discrimine paulo ante fuerat.

ICTERUS.

Sylvii sententia.

(*Icterus.*) Art. 1520. Icterus plerisque infantibus mox a partu solet

let supervenire, immo nonnunquam illo infecti nascuntur, adeoque ipsius causam quandoque ante nativitatem in se continent; probabile est, quod ab humore glutinoso, pituita scilicet viscosa, ortum ducat. Existimo in his infantibus icterum sæpe fieri posse absque ductus biliarii obstructione, a bilis scilicet spirituositate, & ideo ad effervescendum ineptitudine.

(*Curatio.*) Art. 1521. Omnia remedia icterum curantia infantibus non ita tuto exhibentur, quam adultioribus; pulvis sequens ex lacte materno exhibitus semel aut bis in die intra paucos dies icterum infantium curare solet, ♃. *Pulv. croc. angl. bezoar. min. ana gr.* j. m. quoties alvus est adstrictior, commode sollicitatur ac laxatur *rhabarbaro*, ac imprimis *syrupo de cichor. cum rheo*; prodest etiam *pulvis viperarum* (item *millepedes*, *sal succin.* &c.

(*Plures hoc morbo pereunt.*) Art. 1522. „ Rara est mentio hujus affectus in practicorum libris, nihilominus tamen plures sane infantuli recens nati hoc morbo intereunt, ex muliercularum plerumque negligentia; ajunt enim, flavescunt, & moriuntur, neque ullas suppetias aut quærunt aut explorant.

TORMINA VENTRIS.

Ettmulleri sententia.

(*Tormina ventris.*) Art. 1523. Tormina ventris frequenter mirum in modum affligunt recens natos, continuo plorant, pedibus calcitrant, crepitus copiosi emittuntur, excrementa sunt viridia; sunt plane motus convulsivi intestinorum; aliquando Hernia producitur.

(*Curatio.*) Art. 1524. Præmissis *enemate* & *aliis laxantibus & pulveribus absorbentibus*, *sperma ceti* cum *ol. anisi* est egregium; externe *ol. cham. & rut.* cum gutt. aliquot *ol. anisi*, *junip. nuc. moschat.* cui addi potest *fel. bubul.* q. s. pro linimento. *Enema ad tormina* Fulleri.

(*N. B.*) Art. 1525. „ Hoc duntaxat serio admoneo (inquit *Harris*) „ tormina omnia, inquietudines, & vigilias infantum *testaceis* apte „ exhibitis æque certo demulceri, ac dolores ac vigilias adultorum „ ipsis *narcoticis* ad tempus tolli. „

VOMITUS.

Ettmulleri sententia.

(*Vomitus.*) Art. 1526. Vomitus est utilis in infantibus, ex quacunque causa oriatur, nisi sit nimius; in culpa est lac frequentissime.

(*Curatio.*) Art. 1527. Si sit nimius, & discolorata rejiciantur, *clysma* injiciendum est, & per os *carminativa*, *nux moschat.* &c. sunt exhibenda; externe stomacho frustulum *panis tosti in vino generoso madefacti* & cum *aromatibus conspersi* applicandum, &c.

ALVI ADSTRICTIO, & DIARRHŒA.

Ettmulleri sententia.

(*Alvi adstrictio.*) Art. 1528. Alvus infantum ordinario est laxa, saltem bis in die exonerari debet; adstrictio plerumque oritur ex vitio lactis vel pultis.

(*Curatio.*) Præter usitata *laxantia* in hoc affectu præstantissimum remedium est *muscerda* a N. ij. ad vj. pro ratione ætatis in pulticula exhibitæ; usurpari etiam possunt *linimenta laxativa ex colocynth. scammon.* &c. „ In tenellis sufficit *inunctio ventris cum butyro* ante focum; „ item ablutio quotidiana clunium & femorum, cum *aqua frigida*.

(*Diarrhœa.*) Art. 1529. „ Diarrhœa infantum (inquit *Harris*)

non

„ non *aſtringentibus* aut *narcoticis* cohibenda eſt, ſed potius humores „ ferocientes cum pulveribus *teſtaceis* compeſcendi ſunt, & contempe- „ randi, ut demum *rhabarbaro* expurgentur.

(*Dyſenteria*.) „ Dyſenteria infantibus (inquit *Barbette*) ſæpius per- „ benigna reperitur; illa enim ad menſes aliquot quandoque afficiun- „ tur ſine quovis incommodo, modo res naturæ permittatur.

ATROPHIA INFANTUM.

Ettmulleri ſententia.

(*Macies & atrophia quomodo fit*.) Art. 1530. Macies & atrophia infantum ex denegato nutrimenti tranſitu ab obſtructione lacteorum & glandularum meſenterii accidit. Membra macilenta evadunt, venter tumet, & indureſcit, ut plurimum ſeceſſus liquidi & copioſi obſervantur; cauſa ut plurimum eſt viſcoſitas ingeſtorum; periculoſum eſt malum. „ Quotquot hoc affectu extinctos aperui (inquit *Dolæus*) in iis glan- „ dulas meſenterii tumidas & obſtructas reperi; denegato enim ſic „ nutrimenti tranſitu, neceſſario partes nectare ſuo rorido privantur.

(*Curatio*.) Art. 1531. Alimentum debet eſſe tenuiſſimum & ſubtiliſſimum; conveniunt *volatilia* & *martiata mitiora*; externe linimentum *ex gum. ammoniac.* &c. „ Maraſmus ſeu extenuatio infantum (in- „ quit *Sydenhamus in ſched. mon.* pag. 55.) quaſi phthiſica curatur ex- „ hibitione *infuſ. rhabarbari* in cereviſia ten. quod ipſum ego quoque a- „ liquoties expertus ſum. *Reuſnerus* affirmat *Hillerum* infantes atro- „ phia laborantes cum *tuſſilagine* ad inſtar hormini frixa frequenter „ reſtituiſſe (Succus quoque ejuſdem plantæ eſt maxime efficax.

Art. 1532. (*Aridura partium*.) Pro aridura partium valde commendatur *arcanum aluminis Fœlicis Wurzii* pag. 473. Valet etiam *unguentum ad atrophiam* ut & remedia *ad Rachitidem*.

TUSSIS CONVULSIVA.

Ettmulleri ſententia.

(*Tuſſis convulſiva*.) Art. 1533. Frequens eſt tuſſis infantum ferina, in qua multum ac diu tuſſiunt, donec per vomitum rejiciant mucoſum quid ex ventriculo, poſtea ad tempus ceſſat per dimidium præter propter diem, tum revertit ſimili modo. Ex ventriculo oritur, ut etiam *aſthma infantum*, quod eſt anheloſa & ſibiloſa reſpiratio.

(*Aſthma*.) Tuſſis infantum (ut recte obſervavit *Waldſchmidius*) „ eſt fere ſemper *ſtomachalis*.

(*Cauſæ*.) „ Materia acida, mucilaginoſa & tenax (inquit *Dolæus*) „ in ventriculo hoſpitans ſæpiſſime eſt cauſa hujus affectus; interdum „ vero cauſa ferox advenire videtur, & nihil aliud eſſe, quam ſal „ quoddam mediante aere corporibus tenellulis communicatum lym- „ phamque coagulans, a qua acriori & ſtagnante vel præterfluente la- „ rynx afficitur, unde *tuſſis illa* oritur *convulſiva*.

(*Catarrhus*.) Frequentiſſime infantibus accidunt *catarrhi* cum ſter- „ tore in pectore, a quo malo plures intereunt; febricitant enim, & ſuffocantur: quare muniendi ſunt infantes ab aere frigido; ſi enim „ ventis frigidis exponantur ex incuria nutricum vel matrum, facile „ in hunc morbum incidunt, & dein difficulter curantur.

(*Curatio*.) Art. 1534. Quoad curam hujus tuſſis furibundæ ſemper ad ſtomachum erit reſpiciendum; abſque *vomitu* vix curari poteſt, cum

cum eo tamen facile depellitur, ut & *asthma* dictum; provocari potest cum penna *oleo* tincta, &c. Jusculum *raparum* est mulierum euporiston, *sperma ceti* in jusculo est egregium.

(*Venæ sectio.*) „ Ingens solatium (inquit *Sydenhamus*) adfert *venæ* „ *sectio* infantibus tussi convulsiva laborantibus, & remedia quælibet „ pectori dicata longo post se linquit intervallo *method.* p. 207.

(*Catharsis.*) *Phlebotomia* & repetita *catharsi*, eaque sola expugnatur „ hæc tussis, sed leniora cathartica hic conveniunt, eaque sunt co- „ chleatim ingerenda pro ratione ætatis *Ep. p.* 29. Potus & alimen- „ ta liquida (inquit *Willisius* in) quantitate solito minori sumantur, „ istius vice *bochetum ex sarsa, chin. santal. ras. ebor. C. C. cum in-* „ *gredientibus diureticis & antispasmodicis* usurpetur;

(*Decoctum e lignis.*) „ *Decoctum vel syr. ex castor. & croco* „ item „ *decoct. rad. pæon. mar. visc. quercin. hyssop.* multos juvarunt.

Farrago sententiarum.

(*Remedia nonnulla alia.*) Art. 1535. Caro *murium frixorum* comesta vulgo specificum audit; sed super omnia *muscus pyxidatus*, quocunque modo sumptus, est remedium probatissimum, & raro fallax. Decoctio ex *musco arboris* (inquit *Baglivius*) præsertim *a quercu pendente* omnium præstantissima est, ut nos experti sumus, valet quoque in aliis morbis *convulsivis*. *Aurum Mosaicum* (in aliis morbis *convulsivis* maxime efficax) in paulo ætate provectioribus tentari meretur, ut & *ol. sulph. per campan. serum lactis* recens a caseo pro potu ordinario bibatur. *Expressio millepedum ad tussim julap. moschat. ad tussim convulsivam*, &c. quandoque cum fructu usurpantur. ℞. *Millepe d. in vin. alb. demers. q. v. exprime succum, & add. sacchar. alb. q. s. & f. s. a. syrupus*; hic syrupus cochleatim sumptus (*inquit D. Cheyne in tractatu de Arthritide* pag. 116.) tussim convulsivam *infallibiliter* tollit.

EPILEPSIA.

Willisii sententia.

(*Epilepsia quando potissimum accidit & a qua causa.*) Art. 1536. Epilepsia puerorum circa duo potissimum tempora in pueris convulsionibus maxime obnoxiis reperiri solet, viz. intra primum a partu mensem, & circa dentium eruptiones; quanquam hujus morbi insultus etiam aliis temporibus, & quibusdam aliis de causis, non raro eveniant; cujusmodi sunt nutrix invaletudinaria, aut prægnans, lac in ventriculo coagulatum, aut in putrilaginem acidam aut amaram degenerans, intemperies febrilis, capitis aliarumque partium ulcera, aut exanthemata, subito evanescentia, aeris mutationes, lunationis periodi, &c.

(*Signa præsagientia*,) „ Quando in infantibus (inquit *Dolæus*) „ frequentes oscitationes, pandiculationes, oculorum & palpebrarum „ leves motus, manuum commotiones, brachiorum extensiones, pa- „ vores & tremores, vigilias nimias observamus; epiplesia timenda „ est, quia sunt ejusdem prodromi.

(*Curatio.*) Art. 1537. *Antispasmodica medicamenta* nutrici exhibeantur; sumat mane & vesperi *rad. & sem. pæon. mar. & sem. fœnic. dulc.* in haust. *ser. lact.* coct. Linimentum sequens circa nares, tempora & cervicem infantis epileptici usurpari potest, ℞. *Ol. capivii, castor. ana* ℨij. *succin.* ℨß. m. nuper mihi retulit medicus eruditus se novisse plures hoc remedio curatos, viz. ℞. *Fol. cham. minutim incis.*

cif. Mij. includantur in duobus sacculis e lino tenui aut serico confectis, qui lacti calido intincti & expressi abdomini successive applicentur. *Untzerus* valde commendat *fel catelli* lactantis nempe ut totus succus cisti fellea exemptus puerulo cum pauca *aq. flor. tiliæ* propinetur.

Harrisii sententia.

Ad convulsiones testacea optima remedia.) Art. 1538. Ad convulsiones seu insultus epilepticos tollendos apprime etiam valent *pulveres testacei*, maxime si *castoreum* iis adjiciatur. In convulsionibus quamplurima pro specificis vulgo habita tam ab auctoribus gravissimis quam a practicis celeberrimis decantari solent: veruntamen virtutes eorum (quantum observare licuit) nostram de se expectationem videntur vix ac ne vix quidem explevisse. In paroxysmis infantum convulsivis, utpote a torminum prægredientium materia acri nervos omnes vellicanti jugiter obortis; ea, quæ *acidum* obtundunt, contemperant, aut infringunt, idque sine corporis novo æstu aut calefactione, quæque aciditatem sic infractam atque aculeis orbatam *per inferiora* deducunt, post alia infinita incassum tentata, veras vires huic symptomati horrendo debellando pares tandem agnoscentur.

(*Causæ.*) Art. 1539. Epilepsia infantum plerumque ex his sex causis originem ducit. 1. A meconio retento. 2. A lactis vitio. 3. A dentitione difficili. 4. Ab immoderato animi affectu nutricis. 5. Ab excrementis cohibitis. 6. A lumbricis.

(*Aurum fulminans.*) Art. 1540. Mirabilis est vis *sulphuris antimonii* & *auri fulminantis* in epilepsia dos. *gr. j.* vel in imbecillibus gr. iß. pro dos. ij. cum aliis appropriati. (1512.)

(*Alia remedia.*) „ *Ol. succin. gr.* ij. vel iij. cum pari quantitate „ *spiritus vitrioli* in *aq. ceras. nigr.* exhibiti puerulos a paroxysmo sta„ tim plerumque liberant: sed præ omnibus quotcunque mihi hacte„ nus innotescunt *oleum sulph. per campan.* hunc morbum in infanti„ bus præcipue primo mense feliciter expugnat: sumi potest in jula„ piis cephalicis ad sufficientem aciditatem. *Pulvis de gutet.* utilis est „ ad præcavendam recidivam.

DENTITIO.

Hippocratis sententia.

(*Dentitio.*) Art. 1541. Ad dentitionem accedentibus, gingivarum pruritus, febres, convulsiones, alvi profluvia, & maxime ubi caninos dentes producunt, & iis qui inter pueros sunt crassissimi, qui alvos duras habent. „ De plumis exuendis & novis nascentibus (inquit *Li*„ *ster* in locum) idem gravis dolor atque febricula avibus contingit: „ unde mutæ sunt, & canere desinunt. Idem quoque erucis in vete„ ribus cuticulis deponendis accidit.

(*Modus eruptionis.*) „ Germen dentis (inquit *Dolæus*) in maxil„ lis est instar albuminis ovi, mucosi & tenuis, in cellulis eorum con„ tenti, quod de die in diem durius redditur, usque dum illa materia „ indurata gingivam perrumpat: in hac perruptione miseri tenelli plu„ rimis affliguntur symptomatibus: adsunt enim comites gingivarum „ pruritus, superflua caro, vesiculæ, fungi; maxillarum inflammatio„ nes, terrores, insomnia, vigiliæ, salivatio, vomitus, epilepsia, pa„ vores; diarrhoeæ, febres, convulsiones gingivarum, tubercula, dein „ abscessus, & non raro mors ipsa.

(*Tempus eruptionis.*) Art. 1542. „ Licet nihil certi (inquit *Bonettus*) de

„ de termino eruptionis dentium statui queat, quippe in quibusdam „ citius, in aliis tardius prodeunt; tamen communiter observatum est „ dentes successive biennii spatio exire; ita ut primo septimo mense „ *incisores*, deinde *maxillares*, tum 15. aut 17. mense *canini* vel *ocu-* „ *lares* prorumpant. (Vide Art. 1544.)

Harrisii sententia.

(*Symptomata varia inter dentiendum.*) Art. 1553. Nullus affectus infantibus tot gravia symptomata progenerare solet, quot dentitio difficilis & laboriosa; inter dentiendum enim ex inflammatione gingivarum non raro oriuntur tormina ventris, vigiliæ, inquietudines, profluvium alvi aut ejusdem constipatio, dejectiones & vomitus virides, aphthæ, febres, convulsiones, &c. „ Atque hæc accidentia (ut recte „ observat *Baglivius*) vitio solidi tantummodo succedunt, solidi nem- „ pe gingivarum irritati, puncti, crispatique a quibus ad intestina „ oscillatione producta graves oriuntur diarrhœæ, quæ si non vene- „ rint, pejora veniunt mala (antedicta.)

(*Duo dentitionis sunt tempora.*) Art. 1544. Dentitionis tempus est duplex; *unum*, quo dens osse maxillari primum emergere nititur, & quo gingivæ pars extera & superior absque aliquo ejusdem tumore, albido quodam circulo circumscribi ut plurimum solet; *alterum* est, quo dens mole jam auctior gingivam tumidam reddit, atque eam perrumpere omni vi conatur, atque hoc solummodo postremo casu quandoque licet gingivas incidere. „ Quatuor, quinque vel sex mensibus a nativi- „ tate elapsis dentes ordinario incipiunt erumpere, primo *incisores*, „ deinde *canini*, & postremo *molares*; circa septimum ætatis annum *no-* „ *va series* producitur, & circa vigesimum primum *dentes sapientiæ* di- „ cti, nimirum duo postremi molares egrediuntur. (Vid. Art. 1542.) „ Nonnulli, licet paucissimi, cum dentibus aliquot eruptis nascun- „ tur. Ego novi fœminam *sine dentibus*, non modo in infantia, sed „ per totum vitæ stadium *edentulam* mansisse.

(*Curatio.*) Art. 1545. Symptomata dentientium universa eidem fere methodo, remediis nempe *acidum absorbentibus*, & *contemperantibus*, ac deinde leniter *expurgantibus* plerumque cedunt.

(*Nota bene.*) Art. 1546. „ Ordinario copiose salivant infantes den- „ tibus erumpentibus, & adest plerumque diarrhœa; hæc si eveniant, „ bene præsagiunt: quocirca commode fricandus est dens erumpens „ cum *folio tabaci* circa nutricis digitum obvoluto & cerevisia parum „ madefacto, quod *salivam* & *alvum leniter movet*. *Alvus lubrica* per- „ petuo servanda est; & si adsint convulsiones pulvis sequens *Willisii* „ locum habet, ℞. *Ocul. cancr. margar. præparat. coral. rub. ana* ʒij. „ *ol. sulph.* quantum pulvis imbibendo excipiet f. pulvis. *Spiritus* C. C. „ (inquit *Sydenhamus in sched. mon.* p. 54.) ut ut tritum & plane con- „ temptum remedium (dos. gr. iij. vel iv. *in aq. ceras. nigr.*) præ „ ceteris, quæ mihi innotescunt, medicamentis votis respondet in den- „ titione laborantibus. Convulsiones hinc oriundas minuta *spiritus* „ C. C. *dosis* fœliciter tollit (inquit *Boerhaave*.) In ventris tormini- „ bus apprime convenit *enema ad tormina* seq. ℞. *Cret. pulv.* ℥ß. „ *herb. rut. flor. cham. ana* Mß. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℥iv. *colatur.* „ *add. tinct. castor. diascord. ana* ʒij. *syr. de mecon.* ʒiß. *ol. anis. gut.* x. *m.*

L U M B R I C I.

Ettmulleri sententia.

(*Lumbrici.*) Art. 1547. Lumbrici sponte prodeuntes vel per alvum

vel per os raro sunt sine periculo; nam *malignitatem* in morbis d notant, unde fuga sibi volunt consulere. Authores practici studio monent in omnibus affectibus semper ad *lumbricos* esse attendendum

(*Signa lumbricorum.*) Art. 1548. Primaria signa lumbricorum sun in ore copiosa saliva jejuno stomacho, scalptura narium, pavor i somno, stridor dentium, ventris tumor, tussis sicca, sitis, alvus l brica, tormina ventris jejunis, rubor & pallor faciei alternatim.

(*Remedia ad lumbricos.*) Art. 1549. ℞. *Argenti vivi* ℥j. coq. *aq. simpl.* (vel quod melius est *in decoct. alb.*) ℔ß. vel probe ag tentur invicem in lagena vitrea, post subsidentiam *Mercurii* decantetu liquor, & detur infantibus pro potu ordinario. Est experimentum ce tissimum ad enecandos lumbricos. „ Ejusmodi quoque est medicamen „ tum istud per universam *Italiam* celebratum. ℞. *Argent. viv.* ℥ infund. per noctem *in aq. galegæ* ℥ij. decantetur liquor & propin „ tur mane. *Boyle.* „ Externe utile est linimentum sequens, ℞. *Al* ℥ij. *myrrh.* ʒß. (*ol. absyth. gr.* vj.) *fel. taurin.* q. s. m. f. linimen tum, cui addi possunt ad acuendum *ol. colocynthidos* guttæ aliquot de aliis vermifugis alibi (684.) „ *Cinnabaris nativa* est remediun „ valde efficax, ac tutissimum, vermibus necandis. *Pulvis stamni*, nem „ pe stamnum calcinatum est adhuc efficacius medicamentum, & fe „ inter specifica censetur; hinc *pulv. vermifugus sequens Quincii.* ℞ „ *Stamni calcinat. musc. corallin. sem. sancton. ana* ℥j. *sabin. croc. an* „ ʒj. *m. f. pulv. dos. a* ℈ß. *ad* ℈j. alvum non movet. Author „ ejusdem laudibus copiosior est: vid. locum. *Emplast. vermifug. B* „ *tean.* & *syrupus vermifugus ejusdem* interdum usui esse possunt. I „ extremis utor aliquando *Hydrargyro* (*inquit Chesneau*) quod in ve „ mibus necandis non habet simile. Ad pisi magnitudinem ex c „ chleari cum lacte parvulis sine noxa propinare soleo.

(*Crinones seu comedones.*) Art. 1550. Crinones seu comedones su vermiculi subcutanei infantes ad *atrophiam* disponentes; occupant pl rumque loca musculosa, imprimis dorsi, scapularum humeri, cruru ac surarum; pruritum molestum excitant, indeque inquietos & vig les reddunt infantes, tandemque in tabem adducunt. Cum *lotione me curiali* sunt enecandi. „ Hi forte sunt vermes, quos *Ætius* describit, „ dracunculos vocat; Æthiopes & Indos quandoque infestare solen „ rarissime apud nos inveniuntur.

R A C H I T I S.

Boerhaavii sententia.

(*Rachitis est morbus novus.*) Art. 1551. Medio fere labente secu decimo sexto in *Mediterraneis Britanniæ* primo, deinde per totam *Ge maniam*, denique & per omnia *Europæ borealis* loca, ortus est morb novus, hodie frequentissimus, qui *Rachitis* appellatur; infantibus nu quam connatus est, raro ante nonum ætatis mensem, vix unqua post biennium vitæ, sed spatio hoc medio frequens accidit.

(*Methodus medendi.*) Art. 1552. Curatio optima fit *cibo levi, eup pto, sicciori, minus pingui, aromatibus mitioribus condito, sæpe dato copia moderata*; *Potu pauco, meraco* ex *cerevisia*, imprimis non vet ri quidem, at diu cocta ac spissa: *aere sicco*, & *calidiusculo*; *vesti* accurate *sicco*, *ex lana confecto*; *gestatione*, *concussione*, *oscillatione*, *v ctione in rheda*, *frictione multa*, *calida*, *sicca*, *pannis fumo aromatu perfusis instituta maxime ad abdomen & spinam*; *cantharidum* iterat

quan-

quandoque applicatione; *vomitoriis lenibus* aliquoties cum prudentia repetitis; *purgantibus* deinde *roborantibus* per aliquot dies successivos adhibitis; denique usu diu continuato medicamentorum *roborantium*, *exsiccantium*, *antiscorbuticorum*, & *spiritus excitantium*.

(*Psychrolusia.*) An *immersio in aquam frigidam* prodest? „ Immo „ *psychrolusia* in hoc affectu est valde efficax, ut ex quotidiana expe„ rientia docemur, de qua videatur *Floyer*, pag. 112. 145. 222.

Glissonii sententia.

(*Signa diagnost.*) Art. 1553. Signa diagnostica rachitidis sunt laxitas & mollities partium, debilitas & languor, ignavia & torpor; est in hoc affectu inæqualis partium nutritio: caput justo majus, facies plenior & floridior, partes carnosæ infra caput in progressu morbi magis magisque in dies extenuantur; adsunt protuberantiæ quædam, & nodi circa nonnullos articulos, maximeque in carpis conspicuæ, paulo minus in talis observantur; similes quoque tumores in costarum extremitatibus, quibus cum sterni cartilaginibus committuntur; ossa nonnulla incurvantur, præcipue tibiæ & fibulæ, hinc ossa ulni & radii; sed paulo minus & infrequentius, aliquando etiam ossa femoris & humeri, aliquando decurtatio quædam ossium, & deficiens eorum accretio secundum longitudinem, demum irregularis quædam capitis protuberantia, maxime ossis frontis antrosum, huc quoque referri potest; dentes tum tardius tum molestius erumpunt, levi occasione vacillant, aliquando nigrescunt, aut etiam frustulatim excidunt; pectus in ulteriori morbi gressu a lateribus angustius redditur, anterius acuminatur; adest quoque subtumida quædam abdominis repletio & hypochondriorum tensio; frequenter etiam tussis, respiratio difficilis multaque alia pulmonum vitia inducuntur. Hoc morbo affecti sæpe lateralem decubitum modo sinistrum aversantur ob coalescentiam pulmonum cum pleura vel tumorem in adverso latere.

(*Partes internæ affectæ.*) Art. 1554. „ Interius hepar justo majus „ est, ventriculus & intestina in majorem molem assurgunt; meser„ terium glandulis justo majoribus, si non strumis afficiatur; pulmo„ nes infarcti & tumidi cernuntur, nonnunquam purulenti strumosi „ & pleuræ adhærentes. Venæ jugulares & arteriæ carotides solito „ ampliores, denique partium fere omnium enervatio, item torpor „ quidam & ad motum segnities.

(*Prognosis.*) „ Hic affectus plerumque ex se non est mortalis: „ nonnunquam tamen ingravescentibus symptomatis *in tabem*, *hydro*„ *pem pulmonum*, *aut ascitem* degenerat; quo citius à partu ægrum „ invadit, eo periculosior est, quo major morbus eo deterior. Qui „ ante annum quintum non curantur, postea per totum vitæ spatium „ valetudinarii sunt. Scabies aut pruritus huic morbo supervenien„ tes ad curationem multum conferunt. Mayovv.

(*Remedia simplicia.*) Art. 1555. Ex materia medica in hoc affectu sunt *herbæ omnes capillares*; imprimis *tricomanes*, *radix osmund. regal.* *summæ* dum vix erumpent *filicis maris*, *lingua cervina*, *veronica mas*, *tussilago*, *radix rubiæ tinctorum*, *curcum*, *sarsaparillæ*, *chin.* *lignum guaiaci & ejusdem gummi*, *chalybs*, *sperma ceti*, *vermes terrestres*, *millepedes*.

(*Laus rhabarbari.*) *Rhabarbarum* præ aliis simplicibus commendatus; est enim medicamentum moderate calidum & siccum, spiritibus insitis omnium partium satis familiare & amicum, torporem spirituum benigne excutit, mollitiem laxitatemque partium firmat; internam

lubricitatem nonnihil corrigit, pulsum ad artus evocat, calorem externarum partium auget, internarum & imprimis earum, quæ nutritioni inserviunt, vigorem & activitatem fovet, est medicamentum profecto omni ætati & complexioni satis tutum.

(*Curatio.*) Art. 1556. *Cathartica appropriata* præcipue ex *rhabarbaro* debitis intervallis repetita in hoc morbo prosunt; *fonticuli & vesicatoria* sunt utilia: enema sequens est valde proficuum, ℞. *Fim. equi non castrati* ℥i ß *sem. anis. fœniculi malv. contus. ana* ʒi ß. *flor. cham.* p. j. conq. in q. s. *ser. lact.* incolatur. ℥iv. solv. *syr. violar.* ʒx. *sacchar. rub. ol. rof. ana* ℥ß. m. f. enema.

(*De frictione.*) De *Frictione* hoc observandum est, abstinendum esse a frictione, qua parte ossa prominent, & liberalius fricandum esse partibus eorum cavis; non continuandam esse hanc actionem ultra levem ruborem in partibus excitatum. „ Quantum valet *frictio* in hoc morbo, ut etiam de viribus *tussilaginis* speciatim in hoc effectu & atrophia curandis: vide *Fulleri medicinam gymnastic.* p. 96.

Mayowii sententia.

(*Methodus medendi.*) Art. 1557. Quandoquidem Rachitidis causa in obstructione spinalis medullæ, nervorumque inde oriundorum imbecillitate consistit, præcipuæ indicationes curatoriæ sunt, ut *nervi roborentur & obstructiones tollantur*; in hunc finem venæsectionem, medicamenta cathartica, item digestiva, diuretica, diaphoretica & specifica in usum vocentur. Enemata laxantia injici possunt, nonnumquam corroborantia *ex decoct. fimi equin. flor. rorismarin.* &c. *Enem. terebinth. cum expressione milleped. viv.* &c. Catharsis institui potest cum *rhabarbaro* item cum *calomel.* Fonticuli insuper opem egregiam præstant, præcipue, si inter primam & secundam colli vertebram excitentur. Præter specifica vegetabilia laudatur *ens veneris*, inventum nobilis *Boylei*, *ut & sal. volatilia*, *elixir proprietatis*, *balsamum sulphuris*, nonnunquam etiam *chalybis* usus convenit, utpote qui virtute insigniter aperiente donatur, idemque non tantum concoctionem juvat, sed etiam viscerum tonum firmat roboratque: verum illius usus non sine cautione instituendus est: etenim in tussi, pleuritide, infarctu pulmonum, febre hectica, morbisque id genus aliis a chalybis usu omnino abstinendum est. Ad abdominis intumescentiam sequens fomentatio multum confert nempe ægro in vase satis amplo collato *hordeum fermentatum*, quod in aqua cocta aliquandiu infusum est (ut in cerevisia conficienda fieri assolet) eidem circumcirca tepide apponatur, maneatque æger eodem pene opertus ad sudoris provocationem.

(*Alia remedia*) Art. 1558. „ Succus e limacibus cum testis parum contusis exstillans, vulgo, sed perperam, *oleum limacum* vocatus, in hoc affectu pro usu interno & externo valde celebratur, præcipue *in infantibus hecticis & phthisicis.* Virtutes & usus remediorum sequentium lector ipse expendat; *Flores salis armoniac. martiati Britan. Cervisia ad Rachitidem, aq. limacum pectoralis, emplast. spinale, linimentum spinale, omnium* Fulleri. Consulatur etiam Sydenhamus *de Rachitide Epist.* p. 148.

APHTHÆ.

Sylvii sententia.

(*Aphtha.*) Art. 1559. Aphthæ sunt ulcuscula (satis nota) totam oris superficiem occupantia, neque parcunt œsophago, ipsive ventriculo,

culo, quantum conjectura assequi possumus; ut plurimum albicantes sunt, subinde flavescentes, quandoque nigricantes, quæ postremæ sunt periculosiores. „ Aphthæ (inquit *Dolæus*) quæ vulgo, sed perperam, „ *ulcuscula* judicantur sunt revera *eschara* quædam sed leviusculæ, „ quæ in summitate pustularum quarundam in ore, &c. oriuntur.

(*Causæ & Curatio*) Art. 1560. Aphthæ nobis videntur ortum habere ab acidis humoribus halitibusque ad os delatis; quocirca curatio consistit in acidorum humorum halituumque *correctione* ac *emendatione*, & in partium affectarum ab aphthis *liberatione*, *mundatione*, ac *consolidatione*; *testacea* & *pulveres absorbentes* primario indicantur, & postea leniter expurgandi sunt humores *syrupo de cichor. cum rhabarb.*

(*Remedia varia.*) „ *Mucilago sem. cydon.* (inquit *Ettmullerus*) cum „ succo *sempervivi majoris* subactus linimentum præbet non inconve„ niens pro illinendis aphthis; præ ceteris vero *succus raparum* super „ ignem vase tecto sine aqua assatarum expressus sine saccharo est „ optimus; egregium est *album græcum* & *spiritus sulphuris* cum *mel„ le rosaceo*. In pueris aphthis laborantibus (inquit *Bonetus*) nihil est „ quod tam præsentaneam afferat opem, quam *oleum raparum* cum „ pauco saccharo. Sequens valde commendatur a D. *Boyle*, & pro„ fecto votis interdum respondet; ℞ *Succi semperviv. maj. mellis* „ *opt. ana* p. æ. coq. s. ad clarificand. deinde add. *alum. rup.* q. s. „ ad saporem mediocriter austerum M. cum pluma illinentur os & „ guttur singulis horis vel sæpius. Anthor hoc remedium tamquam „ specificum venditat. *Decoctum corticis interioris ulmi cum paulo mel„ lis rosacei* est revera optimum aphthis curandis gargarisma. Non „ debemus in hoc affectu (inquit *Dolæus*) proclives esse ad purgan„ dum; quia facile diarrhœa sequeretur, quæ pessima est. Sed de „ aphthis plura alibi (1136.)

MORBI CUTANEI.

(*Scabies &c.*) Art. 1561. „ Crusta lactea, scabies (1178.) Tinea „ (995.) &c. sunt affectus, quibus infantes sæpius tentantur. Eru„ ptionibus scabiosis frequenter infestari solent in variis corporis par„ tibus, præsertim facies eorum sicca ac fœdissima scabie incrustari „ solet. *Hildanus* monet hos effectus non temere curandos esse, sed „ potius naturæ aliquandiu relinquendos, nisi periclitantur partes mu„ sculosæ & nervosæ subjacentes. Usurpare licet *leniter purgantia & alte„ rantia*, *antimonium diaphoreticum*, *æthiops minerale*, &c. sunt pro„ ficua.

Ettmulleri sententia.

(*Curatio.*) Art. 1562. Pro his affectibus interne conveniunt medicamenta t *fumaria*, *tinctura coral. Rob. sambuci*, *diaphoretica*, *viperina*, *cinnaaris antimonii*, *mercurius dulcis*. Crusta est *humida & manans*, vel *rassa & sicca*; *in priori casu* inspergendum est cum *lapide calaminari æparato*, *tutia*, *cerussa. flor. sulph. camphora*, &c. In *posteriori* uti licet *eo amygd. dulc.* cum guttis aliquot *ol. tart. per deliquium*, vel *bals. lph. lixiv. vulgar.* &c. est in usurpandis remediis ex *nicotiana*; *merrius dulcis* est tutior quam reliqua mercurialia; sequens est unguenm non inelegans contra tineam, ℞. *Litharg. cerussa. ana* ℥ij *flor. lph. mercur. viv. ana* ℥j. *ol. ros.* q. s. Instituatur cura tineæ decrente luna. De his affectibus alibi (1178.) plura.

Head. mould-schot and Horse shoe-head.

Art. 1563. „ In catalago nostro Londinensi septimanatim morientiun
„ duo insignia morborum nomina sive titulos invenimus, viz. *Head*
„ *mould. schot.* & *Horse-shoe-head*, quos medici scriptores neutiquam
„ quod scio, tractarunt; plures tamen infantes his affectibus obeunt
„ ut ex prædicto calculo constat.

Art. 1564. „ *Head mould schot* est affectus infantulis jugiter conni-
„ tus, in quo ossium cranii margines ad suturas, maxime corona-
„ lem, alii super alios obvolvuntur, unde meningium fibræ tendun-
„ tur & distrahuntur, nec non cerebrum ipsum comprimitur, & in-
„ fantes convulsionibus non raro corripiuntur.

Art. 1565. „ *Horse shoe head* est affectus in quo cranii suturæ sun
„ nimis patentes, & spatia dehiscentia inter ossium margines interce-
„ dunt, quæ hiulca quandoque non nisi annis aliquot supplentur. Si-
„ gnum est frequenter *inbecillitatis ac brevis vitæ*. Nutrices loca af-
„ fecta *spiritu vini* vel *spiritu sacchari* perfricare solent, cui nonnu-
„ læ addunt *albumen ovi & ol. palmæ*.

LUES VENEREA.

Harrisi sententia.

(*Infantes quomodo curantur.*) Art. 1566. Infantes a nutricibus la-
ctantibus infecti, quanquam maculis, pustulis ulceribusque scatent,
quanquam & nocturnis illis doloribus erunt excruciati, facillime o-
mnium restituuntur. *Farina sarsaparillæ* fere insipida, saltem nul-
gustu ingrato, panatellis aut pulticulis suis, ut par est commista,
addito etiam ventriculi gratia *santali citrini* polline, *catharticis* deb-
tis intercalatis, tenerrimæ ætati, ut late nonnunquam observavi, s-
lutem perfectam reddidit.

PHTHIRIASIS.

Ettmulleri sententia.

(*Morbi pedicularis curatio.*) Art. 1567. Phthiriasis est morbus p-
dicularis, cui plerumque obnoxii sunt pueri: Abluatur caput cum *l-*
xivio, in quo coctum fuit *sem. staphisagr.* & inungatur cum linime-
to sequente, ℞. *Ol. spic.* ʒij, *amygd. dulc.* ℥ß. *unguent. nicotia*
ʒvj. misce; pediculi omnes interibunt spatio unius noctis.

(*Cocculus indicus.*) Art. 1568. „ Pulvis baccharum *Cocculi Ind.*
„ capiti inspersus cexto certius pediculos interimit. *Condrochius* (qui p-
„ culiarem de iis tractatum scripsit) millies expertum in pueris tr-
„ dit hunc pulverem etiam in exigua quantitate cum adipe suilla v-
„ pomo cocto & similibus permistum, & capiti appositum egregie p-
„ diculos interficere, & felicius, quam *staphidem agriam*, tutiusq-
„ quam *hydrargyrum*. „

(*Pediculi inguinales.*) Art. 1569. „ In adultis, pro *pediculis ca-*
„ *crosis* inguina incolentibus necandis *sapo nigra* inuncta est remediu-
„ infallibile, neque opus est ut aliud quodcunque exquiramus.
Turner lac. sublimat. proponit; sed est medicamentum non adeo
„ tum genitalibus usurpandum. „

(*The Bugge.*) Art. 1570. „ Est animalculum quoddam fœdissimu-
„ ac maxime invisum, cujus nemo *Græcorum* vel *Romanorum* auth-
„ rum, quod scio, meminit, nomine vernaculo *a Bugg*, civibus Lo-
dinen-

; dinentibus doloroso & venenoso morsu satis superque notum, *Ricino*, insecto livido cruoris pleno, qui canibus, ovibus, & bobus valde infestus est, non multum dissimile est. Nescio an supradictus *Pulvis cocculi Indici* (*Art.* 1568.) circa spondas & stragula conspersus, hoc animalculum maxime detestandum interimeret, necne. D. *Shaw* asseruit, quod, si locus demorsus statim cum alumine rupeo saliva soluto fricetur, virus illico suspenditur, & dolor evanescet.

CAP. XVI.

Sive Fasciculus Morborum decimus sextus.

TRACTATUS DE VENENIS,

Ex pluribus, iisque optimis scriptoribus, more nostro collatitio, non sine propriis aliquot symbolis, quibusdam in locis interjectis, concinnatus.

(*Prooemium*.) Art. 1571. VItam hominum, quibus venenum aliquod illatum sit, in ancipiti esse & in angustiis versari experientia nimis frequenti satis compertum est, veneatorumque symptomata nullam pati *cunctationem*, sed medelam citam ac promptissimam exposcere. Ideoque ne opusculum hocce manuale in tanta rerum præcipitatione ac difficultate *subsidio tam necessario* plane destituatur, schedulam hanc de venenis, tanquam quid desideratum, adjeci.

(*Venenum quid*.) Art. 1572. Utrum quidpiam in se & absolute venenum sit, multum ambigitur: e contra omnia venena esse, nec sine veneno quicquam existere asserere non dubitavit *Paracelsus*; dosis sola (inquit ille) facit, ut venenum sit, vel non: cibus enim vel potus quilibet quantitate majori æqua assumptus, attestante eventu, sæpius venenum fit, vel, quod ad idem redit, mortem violentam affert. Sed quum *de venenis* loquamur, intelligenda sunt illa, quæ in minutissima ut plurimum sui quantitate corporibus nostris insigniter nocent.

(*Veneni definitio*.) Art. 1573. Venenum in genere definiri potest, id, quod intus assumptum, vel extrinsecus admissum qualitate quadam vel agendi ratione corporibus nostris vehementer *nocere* aptum est: non enim est de veneni essentia, ut hominem semper interimat; sed satis est, si illum arcana quadam facultate vehementer lædat; posterioris generis sunt omnia illa, quæ in *insaniam*, *stoliditatem* vel *fatuitatem* inducunt, homines non penitus interficientia.

(*Venena quomodo perimunt*.) Art. 1574. Non est hujus instituti inani speculationi tempus impendere de variis venenorum modis agendi, aut litem movere, utrum venena perimant *nimio calore vel frigore*, *vasorum erosione*, vel *humorum putrefactione*, *lancinante nervorum irritatione*, vel *vehementi spirituum animalium in furorem agitatione*, &c. est enim maxima varietas. Interim tamen operæ pretium erit id adnotare, quod scribit *Sylvius*; quamvis (inquit ille) acrimonia omnis sensum caloris producere videatur in partibus sensibilibus, reperiuntur tamen in nostris corporibus duo acria effervescentiam diversam producentia, tum calidam tum calore destitutam, non tantum sensui manifestam & ideo ab invicem distinctam, sed diversis remediis cedentem. Si quis venenorum effecta & symptomata, quæ in homine so-

lent excitare attenta mente consideraverit, agnoscet illa omnia ortum suum ac efficaciam debere alterutri vel utrique acri, cujus acrimonia vel patet vel latet; quoties patet veneni acrimonia, prompta est ipsius actio humorumque corruptio, sentiturque confestim ejus noxa; quoties latet, lenta & tarda est ejusdem actio, humorumque corruptio, nec nisi paulatim observatur ejus noxa.

(*Venenorum duo genera*) Art. 1575. Quandoquidem duobus modis corpora nostra venenis afficiuntur, nimirum *ore sumptis* vel *extra in corpus immissis*, de utrisque seorsim agendum est, & primo de venenis ore sumptis.

(*Signa veneni sumpti*) Art. 1576. Signa veneno intus assumpto supervenientia sunt quæ sequuntur: ructus fœtidi & mali saporis, mox pulsus & cordis motus insignis mutatio, virium lapsus, cordis angustia, palpitatio, lipothymia, syncope, interdum vertigo, visus obfuscatio, tremores, convulsiones, singultus, stupor, mordicatio & dolores, & quandoque erosiones ventriculi & intestinorum, sitis, urinæ suppressio, vomitus materiæ pravæ, interdum & alvi profluvium, extremorum refrigeratio, sudores frigidi, linguæ intumescentia, labia tumefacta & nigricantia, ventriculi & hypochondriorum intumefactio atque extensio, interdum totum corpus intumescit & inflatur maculis passim in corpore erumpentibus, & postremo mors ipsa. Verum non omnia hæc symptomata in omnibus accidunt.

(*Prognosis*) Art. 1577. Magna est venenorum differentia; alia aliis sunt magis perniciosa, alia citius, alia tardius pro ratione quantitatis, qualitatis & reliquis eorum circumstantiis hominem enecant. Prognosis potissimum a copia & vehementia symptomatum petenda est, si idonea medicamenta statim adhibita fuerint, & ex eorum usu melius æger habeat, de vita non est desperandum. In convalescentibus vero sæpius accidit, quod a veneno maligna diathesis corpori imprimatur, quæ pertinaciter hæret, & longo post tempore sese exerit, & diuturnos ac periculosos morbos parit. Opinio ista vulgaris ficta est ac falsa, quæ *Indos ab iisque Italos ita artem veneficam statuit calluisse, ut in statum diem aut tempus prædeterminatum, sive fuerit septimana, sive mensis, sive annus, venenatos omnes certo conficere possint*: natura enim quibuslibet venenis huic aut altero æque *totis viribus* se opponit, & lethale virus reprimit aut frustratur.

(*Curatio*) Art. 1578. Quoad curationem venenorum in genere, indicationes communes sunt tantum duæ, nempe ut venenum per viam per quam in corpus ingressum est, (si possibile) revocetur & expellatur, & deinde ut idoneis alexipharmacis expugnetur. Ex natura & ratione alexipharmacorum & bezoardicorum, quæ magna ex parte cardiaca audiunt, proclives sumus conjecturam facere illa non proprie in venenum ipsum agere, sed saltem corpus roborare; ut ad venenum expellendum sufficiat, atque ita saltem per accidens in venenatis prodesse. Ex prædictis luculenter patet, quod danda sit opera, ut venena ore sumpta quamprimum e corpore evacuentur: atque ut id commodissime fiat per vomitum, vomitoria autem non debent esse fortiora acria aut corrodentia; sed leniora, & parata ex iis, quæ lentorem obtinent, & naturam mucilaginosam vel oleosam habent, quæ veneni acrimoniam aliquo modo obtundere possunt. In his casibus festinandum est nullaque interposita mora quæ ad manum sunt exhibenda. In hoc negotio, quod cunctationem non patitur, aqua tepida cum multo oleo permista reliquis omnibus quotcunque viribus fere æquipollet;

pollet; deficiente oleo butyrum ejus vices supplere potest; valent etiam juscula mucilaginosa & pinguia, &c. Non autem satis est semel vomitum provocare, sed tamdiu is continuandus est, donec nulla amplius veneni in ventriculo indicia ex sapore, odore, nausea, dolore, & morsu deprehendantur. Si venenum a ventriculo ad intestina descenderit, quod sæpius accidit, iterata clysterum injectione illuenda est alvus, & e veneno emundanda; purgantia quoque lenia propinanda sunt, ut intestina superiora liberentur, conveniunt *cassia*, *manna*, *rhabarbarum* & similia; utiles sunt *emulsiones ex amygd. dulc. sem. melon. cydon. gum. Arab.* &c. *cum syr. de althæa*. Tandem si quæ reliquiæ veneni in corpore supersint, a corde & visceribus avertendæ sunt & ad ambitum corporis pellendæ, & per sudorem evacuandæ, quod alexipharmaca itidem præstant, & omnino utile & necessarium est ab alexipharmacorum usu non statim desistere, sed ea aliquandiu continuare, donec maligna dispositio corpori impressa expugnata sit. *Theriaca Andromachi* contra omnia venena cujuscunque generis præ reliquis quotcunque remediis optimam esse *antidotum* jure merito communi suffragio censetur; sed majori solita dosi ad drachmas duas vel tres exhibenda est (inquit D. *Harris in Pharmacolog. Antiempir.* p. 285.) ab hac vero regula interdum declinandum est; *nam de opio cautione opus est*, quando cum venenis narcoticis rem habeamus. Interim instituendus est conveniens victus; *lac in cibo & potu* a quamplurimis authoribus valde commendatur; reliqui cibi sint *pingues & unctuosi*; utilia sunt *juscula gelatinosa e pedibus vitulinis, rasuris eboris*, C. C. &c.

Art. 1579. Venenorum in specie divisio maxime naturalis a differentia corporum, quibus insunt, petenda est; existunt enim venena *vegetabilia*, *mineralia*, & *animalia*: ex his sufficiet eminentiora quædam tractare, unde ex istis exemplaribus ante oculos positis praxis de reliquis facili negotio derivari potest.

VENENA VEGETABILIA.

(*Cicuta & Aconitum.*) Art. 1580. Ex plantarum classe *cicuta & aconitum* primas obtinent, utpote apud antiquos scriptores frequentissime memoratæ. Cicutam plantam esse venenatam foliis, radicibus, & succo expresso, pluribus exemplis passim apud authores probari potest. Folia interdum errore pernicioso loco chærefolii & petroselini colliguntur, & inter acetaria devorantur, radices pro pastinacis incaute comesæ quosdam interemerunt; succum esse exitialem ex *Atheniensium* consuetudine satis constat, qui mortis sententia damnatis propinabant; ex hoc lethali pharmaco occubuisse dicitur *Socrates ille philosophorum sapientissimus*; verum enim vero quodnam fuisset istud *venenum Atticum*, an merus cicutæ succus, vel ex hoc & aliis pharmacis compositum, haud satis constat, quin in dubium vocari possit; sed hic non est disputandi locus.

(*Cicuta calida & acris.*) Art. 1581. Rationibus & experimentis deprehenditur cicutam esse calidam & acrem (quod contra universæ antiquitatis suffragium *doctissimus Wepferus* indubitate comprobavit) suisque aculeis membranam nerveam potissimum ventriculi ferire ac fibras ejus ad violentam constrictionem irritare, unde tum ob vellicationis vehementiam, tum ob constrictionis atrocitatem maxime circa orificia ventriculi, ubi nervi insigniores disseminantur, præsidem systematis nervosi in furorem agit, unde convulsiones, &c. & cerebrum & cor in consensum rapiuntur.

(*Effe-*

(*Effectus cicutæ intus sumptæ.*) Art. 1582. Effectus cicutæ intus sumptæ sunt præcordiorum & ventriculi dolor cum sensu punctionis & ardoris ibidem; quasi temulentia aliqualis; vertigo, epilepsia cum sensuum abolitione; & mira capitis, artuum & totius corporis succussione & torsione, spasmi universales, affluxus sanguinis ex auribus, tumor pugni virilis magnitudine circa scrobiculum cordis, singultus, inanes vomendi conatus, faciei & abdominis intumescentia, fluxus spumæ viridis ex ore post mortem.

(*Curatio.*) Art. 1583. Indicationes itaque curativæ erunt cicutam quantocius ex ventriculo educendam esse, ejusque acrimoniam infringendam, spiritus vitales consumptos a vehementia symptomatum instaurandos, aut ob motum sanguinis varium vel interceptum oppressos excitandos, labem ventriculo vel intestinis impressam, sive inflammatio sive denudatio membranæ nerveæ, sive exulceratio sit, emendandam, & vires laudabili victus ratione restituendas & conservandas. Cicuta breviore, tutiore & certiore via exturbabitur e ventriculo vomitu tempestive concitato, neque necessum est, ut vomitoriis fortioribus utamur, ut ventriculum vehementer irritent & stimulent, cum jam alias ad constrictionem a *cicuta* pellectus sit; sufficiunt *aquæ & olei tepidi* largi & iterati haustus. Ad vomitum quoque in hoc casu ciendum valent *juscula pinguia*, *decoctum hordei cum oleo simplici*, *aqua tepida cum butyro*, *lac cum oleo & butyro*, *sincerum aut aqua dilutum*, *cerevisia cum oleo & butyro*; *oleum lini vel nucis per se* nauseabunda sunt, ideoque commodiora ad vomitum facilitandum *aqua tepida*, *lacti*, *decocto*, *hordei*, *cerevisiæ*, *aut jusculis cujuscumque generis permista*, quæ una opera cicutæ acrimoniam demulcent & obtundunt. Pergendum est in hoc opere, donec *omnis cicuta* e ventriculo pulsa sit. Si vero ventriculus his in expellendo adjutus voto non respondeat, & vomitus tardetur, ad fortiora vomitoria recurrendum est, ad *oxymel scilliticum*, *sal vitrioli*, *decoctum cort. virid. jugland. decoctum fol. nicotianæ*, &c. Dum hæc tentantur pinguia enemata injiciantur & ano suppositoria intrudantur *ex mele & sale coctis hier. picr. sapone sal. gem. vel alumine*, &c. Clysteres enim & suppositoria motum peristalticum intestinorum sursum vergentem deorsum proliciunt. Vix licitum est catharticum propinare nisi lenissimum. Educta ita e ventriculo & intestinis *cicuta* omni vel maxima parte, tum demum ad *vinum generosum* & *alexipharmaca* deveniendum est. Antidoti magnæ, *Theriaca*, *Mithridatium*, & *electuarium*, *Orvietanum*, &c. prosunt, quatenus dissolvunt sanguinem & lympham alicubi stagnantes. Huc pertinent etiam *aquæ cordiales dictæ*, *confectiones de hyacinth. alkermes*, *lapis bezoardicus*, *item tinctura bezoardica*, *salia volatilia*, *mixtura simplex Paracelsi*. Cum suspicio sit tunicas ventriculi aut intestinorum erosas esse, aut ulcerosas, haud consultum est cibos *aromatibus* condire, multo minus *aceto*, neque vino nimium indulgere; magis prodest *decoctum hordei cum passulis*, *sem. anisi aut decoctum rad. chin. sassafr.* &c.

(*Cicuta, œnanthe & cicutaria.*) Art. 1584. Probabile est (*inquit clarissimus D. Mead*) *cicutam* antiquorum, de qua *Wepferus* tractatum edidit, fuisse nostram *œnanthem cicutæ facie succo viroso*, quæ cicuta vulgari multo exitiosior est. *Raius* vero noster, rei herbariæ peritissimus, *cicutam majorem vulgarem venenum fuisse Atheniense* asserit, & *cicutam aquaticam*, de qua *Wepferus* integrum librum conscripsit, fuisse *cicutariam palustrem. vid. Hist. Plant.* Vol. I. p. 451. 452. *Oenanthem autem cicutæ facie esse plantam ab ambobus diversam*, vid. *eandem*

dem p. 441. Doctissimus vero laudatus author forsan conjecturam suam sustinere potest, &, per me licet, sustineat; non est mihi litigandi otium, nec animus. Interim agnoscendum est has plantas *cognatas esse, nec viribus aut facie valde dissimiles.*

(*Oenanthes aquat. descriptio.*) Art. 1585. Oenanthem aquaticam cicutæ facie apud *Raium* loco citato ad hunc modum descriptam invenimus; „ *Paludapio* foliis non absimilis est rutæ pratensi similior (nostra sententia *apio* aut *petroselino* similior quam *Thalistro*) multo „ pullulatu, virore tetro colore & facie *cicutæ*. Caules bicubitales spar- „ git e radice in pares *asphodeli* albi bulbos multipartita & quasi bra- „ chiata nullius fibræ vinculo aut interventu continuos, teneros, gustu „ acres & ingratos, succo lacteo primum, deinde flavescente viroso & „ exulcerante prægnantes. In rivulis non in septentrionalibus dunta- „ xat, sed & meridionalibus *Angliæ* provinciis copiose provenit. „ An radices hujus plantæ sint venenatæ & malignæ vel salubres *Raius* dubitat, & rem in medio relinquit ulteriori examini subjiciendam. Sed de earundem malignitate sequens historia omnem tollit dubitandi ansam.

(*Historia œnanthes comesæ.*) Art. 1586. Ad tertium lapidem ab oppido ubi jam pluribus annis commoratus sum medicinam faciens, septem circiter abhinc annos, a quatuor pueris comesæ fuerunt *radices œnanthes*, quod in hunc modum eveniebat; hi pueri hora undecima antemeridiana e *Schola alphabetica* egressi, per prata palantes, ad ripam rivuli has radices reperiebant, & cum candelabri fragmento, quod ad manum fuit, effodiebant; opere egregie delectabantur, & plures jam nacti ajebant alii aliis, hæ sunt *radices dauci teneræ*, *young Carrots*, statim mutuis incitamentis, non famis, sed petulantis luxuriæ causa, illas avide devorabant. Quid fit? domum abeunt, ægrotare incipiunt, quod factum fuit, celabant. Hi liberi fuerunt tres filii & una filia ex iisdem parentibus orti, patre vero tunc temporis solo superstite; eorum natu minimus quartum annum nondum compleverat, & maximus nonum non attigerat; filius medius quintum, & puella sextum aut septimum agebat annum. Vagiebant, ejulabant, pater natorum aspectu conterritus, quid mali sit, nesciebat. Porro obtumescebant, vertigine corripiebantur, proni in terram cadebant, superveniebant spasmi horrendi cum tota sensuum abolitione, vomebant omnes, puella supra ac infra violenter purgata est, subinde vero in lucidis intercapedinibus edebant & bibebant. Pater lacrymans miserabilis & subitanea natorum omnium *metamorphosi* vehementer perculsus varia in animo volvebat; secundum vulgi opinionem *incantamentis vel malis artibus* admiranda hæc symptomata inducta fuisse credebat. In lucidis intervallis rogabat, nunquid comedissent? rem nondum agnoscunt; deinde in loculis facto scrutinio inventa sunt frustula quædam *cujusdam radicis*, hoc detecto, qui loqui potuerunt, veritatem fatentur omnes de *istbac radice* esitasse, unde statim de veneno suscepto orta est suspicio: & extemplo nuncius cum radice ad me defertur; forte fortuna *radicem facie agnovi*; ipse autem tunc temporis alias occupatus *pharmacopolam* consilio & subsidiis idoneis instructum mox demisi, qui misellos invenit veneno fere confectos; nunc omnes, nunc hunc, nunc alium paroxysmis epilepticis cum gravissimis spasmis & spuma oris laborantes. Jussu meo multum oleum cum aquæ tepidæ crebris haustibus larga manu propinavit. Exantlato ita ventriculo, medicamentum, quod mihi maxime arridebat, fuit *tinctura* be-

bezoartica, qua fretus alia ascisci fore supervacuum credidi, nisi quod iis modico vino in languoribus indulsi. Dosis tincturæ maximo natu fuit coch. i ʃs. & parvulis diminuta quantitate pro ratione ætatum sexta vel octava quaque hora cum haustulo cerevisiæ; interim brodiis & lacticiniis nutriebantur. Post 24. horas duo ex iis pristinæ sanitati restituti sunt multo tamen debilitati; reliqui duo tardius convalescebant, nec ante quintam vel sextam diem excussa est veneni labes; iis *clysteres* sæpius injici curavi, & fortasse alia nonnulla remedia exhibui, quorum jam mihi excidit memoria; evasere omnes, sed non sine maxima difficultate; & jam, dum hæc scribo, vivi sunt.

(*Porcus ex esu œnanthes interfectus.*) Art. 1587. Idem paterfamilias, vir fidei integerrimæ, mihi narravit se biennio post habuisse *porcum*, qui e propugnaculis prorepens vagus per agros aberravit, & in idem pratum incidit, ubi more istorum animalium ruspantem credibile est has radices gustasse & devorasse: nam post paucas horas vehementer ægrotabat; accersebatur *veterinarius* quidam e vicinio, qui manus auxiliares porrexit, sed frustra; nam animal moriebatur convulsum spumosa ex ore saliva effluente.

(*Corona imperialis*, *esula*, *euphorbium*, *helleborus*.) Art. 1588. Radix bulbosa *coronæ imperialis* intus sumpta affectus fere eosdem habet ac cicuta attestante *Johanne Rhodio apud Wepfferum*; ideoque eandem exigit medendi methodum. *Esula sive tithymali quoque fere omnes* sunt acres & maligni, intro assumpti violenter admodum purgant, ventriculum & intestina excoriant, adurendi vim obtinent, & cicutæ viribus perniciosis propemodum æquipollent. De *Euphorbio & Helleboro* idem dicendum est, si in nimia quantitate exhibeantur, & etiam quibusdam aliis pharmacis emeticis & catharticis usu vulgari nimis frequenter adhibitis.

(*Aconitum sive napellus.*) Art. 1589. Quod *aconitum sive napellus* a tota substantia sua summum sit venenum & perniciosum in necandis hominibus & quadrupedibus, ut vix etiam approbatissimis *antidotis* succurri possit, nisi confestim applicentur præsidia, ex sententia medicorum fere omninm notum est. N*apellus* in jugis montium *Alpinorum* nutritus vires admodum noxias obtinet, adeo ut inter venena vegetabilia jure merito princeps censeatur, delatus vero in hortos in locis humidioribus malignitatem magna ex parte deponit.

(*Effectus intus sumpti.*) Art. 1590 Symptomata ab assumpto *Napello* sunt quæ sequntur, intumescentia labiorum, linguæ & totius faciei, oculorum prominentia, pectoris gravitas, compressiones cordis, tremor partium, vertigines, syncopes, horror, mania, & lethargus, quæ omnia accidunt, & si intoxicatus evaserit, febre hectica tamen miser corripitur.

(*Curatio.*) Art. 1591. De remediis adversus perniciosum hoc venenum (veneno ipso prius vomitione reddito & reliquis de curando veneno in genere (1578.) recte observatis) commendatur *radix contrayerv. a* ℈j. *ad* ʒj. *cum Theriaca vel Mithridatio* exhibita. Sunt qui succum *Raphani* intus sumptum tanquam certissimum remedium decantant; plurimum prodesse aliqui volunt *lapidem bezoar. oriental. ex Matthioli experimento in duobus reis comprobato*, lib. iv. cap. 73. in *Dioscorid.*

(*Coccula officinarum.*) Art. 1592. Cocculæ officinarum sive *baccæ cocci Indici* inter venena merito numerantur; in bestiis etenim (ex experimentis *Wepfferi* constat) symptomata invasionis ordine & sævitia non disparia iis quæ *cicuta aquatica* in hominibus efficit; certum est iis inesse

esse vim deleteriam impense irritantem *helleboro albo* similem. Quamobrem qualis sit medendi methodus ab hoc veneno assumpto supra in sectione de cicuta (1583.) percipienda sit.

(*Taxus.*) Art. 1593. Taxus arbor foliis, succo, & baccis, hominibus & jumentis lethalis est. Hoc veneno infecti frigus in toto corpore percipiunt, strangulationis metum incurrunt, & alvi profluvium dysentericum patiuntur, & plerumque repentina morte moriuntur. Facta per vomitum necessaria evacuatione propinandum est vinum generosum in quo infusa sunt *folia absynthii*, *flores rorismarini*, *rad. zedoariæ*, *serpent. virgin. sem. cardamom.* cum *aliis aromatibus*. Ad febrem & alvi profluvium conducunt *terra sigillata*, *bolus Armenus*, *lapis bezoar. coral. rub. rad. tormentill. &c.*

(*Opium.*) Art. 1594. Opium, quod vi sua polychresta, nunquam satis laudata, qua & somni nobis dulcedinem conciliat, & doloris suave lenimen præstat, & quævis in republica nostra microcosmica turbata pacatiora reddit, in dosi plus justo exhibitum venenum evadere nemini non notum est, in quantum verissimum est, quod etiamsi illius facies una sit *Angelica*, altera tamen sit *Diabolica*; quamobrem prudentia summa & maxima cautela in opiatis exhibendis omnino requiruntur; eorum usus promiscuus & profusus *cane pejus & angue* vitandus est. *Narcotica* enim, quæ stuporem sensui inferunt, non temere in usum ducenda sunt, nec nisi in vehementissimis doloribus, ubi vires dolorum acerbitate concidunt, ut cessantibus doloribus vires recolligant. Adulatoris est medici, aut auram popularem captantis ea ob levissimam aliquam causam nimis frequenter & manu supra modum liberali propinare. Sed hoc obiter dictum sit; de opio veneno dicturus sum.

(*Effectus opii in nimia quantitate.*) Art. 1595. Effectus opii in nimia quantitate sumpti sunt, qui sequuntur, ardor ventriculi, ponderis sensus ibidem, alacritas aliqualis in initio cum risu *Sardonico*, partium omnium relaxatio ac debilitas, mentis alienatio, memoriæ lapsus, oculorum obfuscatio ex tunicarum relaxatione variis coloribus coram oculis apparentibus, ipsa cæcitas, linguæ balbuties, sopor, pulsus rarus, efflorescens faciei rubor, maxillæ inferioris laxitas, labiorum intumescentia, spirandi difficultas, furor & mania, salacitas, cuti pruritus vehemens, nausea, vertigo, affectiones comatosæ, apoplecticæ, vomitus, singultus, pulsus turbatus, spasmi, sudores frigidi, syncopes, & lipothymiæ, expiratio frigida, mors. Omnia hæc symptomata in omnibus vix occurrunt, sed quædam in his, quædam in aliis pro diversitate constitutionum, pharmaci quantitatis, &c.

(*Curatio.*) Art. 1596. Curatio in hoc primario consistit, ut (quod in omnibus venenis faciendum) vomitus provocetur, at, si ad intestina jam penetraverit venenum, clysteres acriores injiciantur, ac demum dosis cremoris tartari propinetur. Et postea *opii antidoti* exhibeantur, inter quas *salia lixivialia* aliis supereminent, ut & *sapo albus vel potius tartareus*, si comparari possit. Commendatur haustus *vini veteris vel spiritus vini* cum *vitello ovi* ad noxiam resinam, opii partem perniciosissimam, ventriculo adhærentem subigendam. Postremo ad medicamenta acida deveniendum est; excitandus est æger omni arte, & se labore aliquo exerceat; aeri frigido se nondum exponat; immo in graviori casu commendatur *immersio in aqua frigida*.

(*Hyoscyamus.*) Art. 1597. Hyoscyamus niger vulgaris est planta soporifera & venenosa odore fœtido facile se prodens. Ex esu *radicis*, *so-*

foliorum, *vel seminum* oriuntur symptomata sequentia, ariditas faucium & linguæ, artuum stupefactio, spirituum languor, pruritus universalis, mentis alienatio, vociferatio, delirium, vertigo, visus depravatio aut abolitio, dyspnœa, suffocatio. Quoad curam vid. opium, *Art.* præcedenti.

(*Solanum.*) Art. 1598. Solanum lethale, *Bella Donna*, est planta maligna & stupefaciens; illius baccæ quandoque a pueris incaute comeduntur, quas vocant *cerasa sylvestria:* symptomata ex his comesis sunt sitis intensa, raucitas, cardialgia, sopor gravis, cæcitas, mentis alienatio, delirium, hypochondriorum tensio, convulsiones, affectus apoplectici, mors.

(*Mandragora & coriandrum.*) Art. 1599. Ejusdem commatis *narcotici est Mandragora*, ut etiam *coriandrum*, sicut a quibusdam affirmatur; sed de hoc haud satis convenit inter *Botanicos & Medicos.*

(*Nux vomica.*) Art. 1600. Nux vomica *narcotica est & virulenta*, ea utuntur ad canes & feles interimendos: hæc animalia *nuce vomica* devorata intra paucas horas convulsi moriuntur. Neque dubitandum est quin eosdem in homine haberet effectus. *Avibus* certe non minus perniciosam esse ex frequenti nostratium experientia constat qui ejus pulvere carnibus insperso corvos, cornices, aliasque aves noxias inescare & perdere solent. Vide opium quoad curam. (1596.)

(*Plantæ narcoticæ.*) Art. 1601. Hæ plantæ *narcoticæ ultimo recitatæ* naturæ fere ejusdem cum opio sunt quoad malignitatis speciem & operandi modum: ideoque non opus est hisce diutius immorari, sed brevitatis causa remittendus est lector ad sectionem de opio. (*Art.* 1595.)

(*Fungi.*) Art. 1602. Fungi sunt infimum & ignobilissimum vegetabilium genus, quorum etsi aliqui simpliciter venenati sunt, & in cibum non veniunt, alii tamen a nimis delicatulis edules sunt: omnes facile nocere possunt, ut non sine causa *Seneca* fungos voluptuarium venenum nominaverit, & *Plinius* cibum *ancipitem* illos dixerit. *Athanasius Kircherus in lib. de peste* hæc habet; *Fungus, qualiscunque sit, semper malignus est, semper exitialium qualitatum apparatu instructus: & si non statim sentiatur, frequenter tamen comesus nescio quid successu temporis occultæ machinationis interiore viscerum administratione molitur.* Apagete ergo perniciosa isthæc gulæ blandimenta. Quæ tanta voluptas ancipitis cibi? An usque adeo vitæ tædet, ut eam tam vili offa permutemus, mortemque semper in procinctu stantem *ultro solicitemus?* ita vitam nostram, quam non accepimus, facimus brevem, nec inopes ejus sed prodigi sumus.

(*Effectus fungorum*) Art. 1603. Fungi (præcipue species venenatæ) comesi sensum suffocationis & strangulationis in faucibus inducunt, ventriculum inflant, singultum excitant, choleram morbum producunt, interdum epilepsiam, syncopen, sudorem frigidum, somnum profundum, &c. immo mortem ipsam, sicut ex plurimis historiis in authoribus fide dignis videre licet.

(*Historia.*) Ego ipse ex improviso imprudenti esu fungorum aliquando in *diarrhœam mali moris* incidi cum gravissimo *Tenesmo*, & perpetuo mejendi desiderio, quod *Tenesmus vesicæ urinariæ* appellari potest. Diarrhœam naturæ prius relinquendam esse, causam ejusdem tunc temporis ignorans judicavi (nulla enim aderat nausea vel ventriculi gravamen) quam die 3. malo persistente & crescente de esu fungorum animo revolventi cogitabam. Quocirca dosin rhababari masticavi, ex

qua

qua tamen nullum juvamen accepi. Die 4. ingravescente morbo cum insigni virium jactura, nec non aliquali affectu virtiginoso, & ani excoriatione dolorifica vesperi emeticum ex infuso *radicis ipecacuan.* propinavi, ex quo ter vel quater evomui, & deinde hora decubitus dosin *Confectionis Fracastorii* deglutivi, unde feliciter omnino liberatus sum.

(*Curatio.*) *Art.* 1604. Quoad curationem, fungi (si fieri possit) statim vomitu rejiciendi sunt, & reliqua de veneno in genere curando jam dicta probe observanda. *Salia lixivialia* ægros mirabiliter juvant, speciatim *lixivium ex cineribus sarmentorum vitis*. Contra nocumenta fungorum nil præstantius invenitur quam *Theriaca Andromachi cum oxymelite simpl. vel scillitic. gallinarum fimum duntaxat candidum decoctum mulso venena fungorum boletorumque astringit ex Plinio*, *Lister de Humoribus* p. 392.

VENENA MINERALIA.

(*Venena mineralia.*) *Art.* 1605. Postquam de venenis e plantis, lectionibus præcedentibus actum est, proximo loco per eminentiora quædam venena in classe *mineralium tum naturalium tum arte factorum* percurrendum est; ac primo de arsenico.

(*Arsenicum.*) *Art.* 1606. Arsenicum primi subsellii esse venenum lippis & tonsoribus notum est; duplex est, nativum, & factitium: nativum iterum est duplex, nempe, *auripigmentum*, seu *arsenicum aureum*, *citrinum* & *sandaracha*, *seu arsenicum rubrum*: factitium itidem duplex ex his per sublimationem conficitur, alterum ex auripigmento, & appellatur *arsenicum album cristallinum*, alterum ex sandaracha, & vocatur simpliciter *arsenicum*. Intra corpus assumpta alterutra arsenici species eadem fere gravissima symptomata infert: sandaracha tamen mitior est auripigmento, auripigmentum arsenico albo crystallino: quod omnium est perniciosissimum.

(*Effectus intus sumpti.*) *Art.* 1607. Arsenicum intra corpus admissum virulentiam suam primum exerit pungendo, vellicando, irritando, urendo: unde ventriculi ardor & dolor atrocissimus, intestinorum cruciatus vehementissimus, vomitus, sitis inextinguibilis, linguæ, faucium, & gulæ ariditas & asperitas, singultus; sequuntur anxietates gravissimæ, cordis palpitatio, lypothymiæ, extremorum frigus, superveniunt interdum vomitus & dejectiones nigræ, fœtidæ, cadaverosæ, ventriculi & intestinorum gangræna aut sphacelus, postremo mors violenta.

(*Curatio.*) *Art.* 1608. Quoad curationem, præmissis universalibus ἄνω & κάτω evacuantibus, quemadmodum in curatione venenorum in genere jam dictum est (1578.) hic valde conferunt diluentia, oleosa, mucilaginosa, &c. Insuper ex observatione *Wepfferi* constat *bezoarticum minerale cum butyro permixtum* acrimoniam hujus veneni infringere.

(*Inunctio.*) *Art.* 1609. Inunctio ejus externa est etiam valde periculosa & perniciosa: extant etenim historiæ in scriptoribus medicis nonnullorum, qui unguento, cui arsenicum commistum est, sese illeverunt, extinctorum, aliorum insanientium, aliorum perpetuo claudicantium, &c.

(*Argentum vivum.* Art. 1610. Argentum vivum in venenorum numerum vix referendum est; notum est enim, quod in quibusdam casibus innoxie hauriatur ad aliquot uncias: pejoris vero perniciei multoties existit ejus usus externus, ut videre est in iis, qui in Lue

Vene-

Venerea vel ſcabie *unguentis mercurialibus* utuntur; quamplurimis exitio inopinato fuit; tremorem, ſtuporem, paralyſin, claudicationem perpetuam, &c. intulit, aliis pravam corporis diatheſin vix unquam ſanabilem produxit.

(*Hiſtoria.* Novi quendam, qui ſcabie laborans curandi gratia *cingulum mercurialem* circa lumbos adhibuit; partes omnes infra cingulum ſtupebant, & paralyticæ evaſere: pro illo reſtituendo variæ methodi incaſſum tentatæ fuerunt; tandem ad *Thermas Bathonienſes* miſſus eſt, ſed reducem parum in melius mutatum, irritis omnibus aliis, *ſalivatione mercurio excitata* & decocto e lignis a morbo penitus liberavi.

(*Mercurius præcipitatus & ſublimatus.*) Art. 1611. Tametſi argentum vivum virulentum non ſit, nonnulla tamen ex illo præparata ſunt maxime venenoſa, ut *mercurius præcipitatus varius;* aſt omnium graviſſima ſymptomata & damna infert *mercurius ſublimatus corroſiv s* intus ſumptus; ſuo contactu inſtar ignis adurentis omnia corrumpit; hinc ſi ſumptus ſit, ſtatim lingua & fauces vehementer exaſperantur; oriuntur dolores ventriculi tormentoſi cum abdominis diſtentione, vomitus vehementiſſimi cum maximo nixu, ejicitur materia mucoſa, ſpumea, interdum cruenta, iſtiuſmodi quoque ſunt dejectiones alvinæ, quæ frequentes ſunt cum doloribus acerbiſſimis, adeſt ſitis ardentiſſima, inſatiabilis, accidit graviſſima inflammatio ac intumeſcentia linguæ ac faucium, ſuperveniunt deliquia, ſudores frigidi, tremores, convulſiones; brevi ventriculo & inteſtinis grangrænam patientibus æger dicto citius obitu miſerabili cadit.

(*Curatio.*) Art. 1612. Proh dolor! tam ingenti malo haud datur *par remedium.* Baſis curæ in ſumma feſtinatione maxime fundatur; quod facto opus eſt omni procraſtinatione ſublata ſuſcipiendum eſt; quantum præſtare poſſumus, adnitendum eſt, ut ventriculus a veneno vomitione provocata liberetur. Non eſt vir fortis, cui animus non creſcit in ipſa rerum difficultate. Armamenta, quæ præ manibus præſto ſunt uſurpanda. Quid vulgarius oleo, butyro, & aqua tepida, quibus raro pauperum caſæ carent; attamen & hæc præſtantiſſima ſunt ad muniendas partes internas contra veneni aculeos; hæc ſi quæ alia hoſtis exturbationem citiſſimam promovent, hæc demulcent, hæc denique magnis *Antidotis* viam ſternunt, illarum uſum tutiorem efficiunt, ut venenoſa labes impreſſa emendetur. Extra corpus noſtrum vidimus in præcipitatione magiſteriorum per oleum tartari a corporibus ſolutis omnem vim corroſivam tolli, unde ſperare licet *oleum tartari per deliquium*, vel *ſal tartari*, *vel abſynthii*, *& ſimilia ſalia fixa alcalia & lixivialia* ad virulentiam hujus veneni domandam aliquid præſtare poſſe, & revera opem præſtant ultra omnia alia *antidota;* quæ hactenus novimus, quod enim ſcribunt de viribus *cryſtalli*, *& ſimilibus*, ego illis vix fidem habeo.

Art. 1613. Sublimatum corroſivum vel aliud quodvis venenum intra ventriculum admiſſum ſtatim emetico aliquo propinato ejiciendum eſt (inquit D. *Shaw*) ideoque *æruginem æris ad gr.* i. *vel* ij. exhiberi ſuadeo; quoniam promptiſſime ac ſine mora operabitur: hoc vero eſſet venenum ingerere ad aliud expellendum; quod tamen quibuſdam fortaſſe minus incongruum videatur; clavus enim clavo pellitur, & ignis igne expellitur; ſed ego malim *tutioribus remediis* malum aggredi. De Ærugine æris proximo articulo.

(*Æs viride & ex antimonio male præparatum.*) Art. 1614. Æs viride intra corpus ſumptum perniicioſiſſimum eſt venenum, & etiam nonnulla ex *anti-*

zimonio male præparata sunt æque virulenta. Hæc sunt ejusdem fere naturæ cum *arsenico*, licet gradu paulo inferiori, similiaque symptomata excitare solent; eandemque itaque curationis methodum requirunt; ideoque non opus est ut de his singulatim disseram.

(*Spiritus acidi aq. fortis &c.*) Art. 1615. Spiritus acidi, ut *aqua fortis*, *spiritus nitri*, *spiritus & oleum vitrioli & similia* vulgo venena audiunt; verum quicquid præstant, potius corrosione quam venenositate facere videntur. Per imprudentiam vel errorem quandocunque in ventriculum dimittantur, statim instar ignis faucium & linguæ, ventriculi ac intestinorum tunicas cum diris cruciatibus erodunt, & suffocationem instantaneam minantur, & hominem in extremum vitæ periculum conjiciunt.

(*Curatio.*) Art. 1616. Cito ac mature idonea auxilia adhiberi debent, lenientia & viscida opem ferunt, item pinguia, oleosa, & mucilaginosa plurimum valent, privatim *mucilago seminum cydoniorum*, *gum. tragacanth.* &c. magnam utilitatem præstant. Sumptis venenis erodentibus (inquit *Montanus*) non est præstantius remedium *lacte bovino*, si bibatur in magna quantitate ad exigentiam sitis, quia semper sequitur sitis ingens tali sumpto veneno; hic quoque *salia fixa* corrosionem minuunt, ut & *pulveres testacei* &c.

(*Lithargyrum, cerussa & minium.*) Art. 1617. Sunt etiam *recrementa quædam metallica ex plumbo, & alia ex illo factitia*, quæ inter venena numerantur, *viz. Lithargyrum utrumque*, *cerussa & minium*: hæc vires *Arsenici* quodammodo æmulantur, sed non adeo exitiosas possident. Qui hæc venena sumpserunt, eodem modo curandi sunt, ac ii qui ipsum *Arsenicum* hauserunt. (1608)

VENENA ANIMALIA.

(*Venena animalia.*) Art. 1618. Restant jam venena, quæ venenosa animalia homini communicant, tractanda: atque hæc *ex morsu*, *ictu*, *vel ipsorum esu* corporibus nostris nocumento sunt.

(*Serpentes & angues.*) Art. 1619. E venenosorum animalium numero *serpentes* imprimis sunt. In omnibus cujuscunque generis serpentum sive anguium, sive viperarum morsibus virus morsus tempore in vulnus infunditur, unde funesta omnia symptomata consequentia excitantur. Authores venenum *viperæ* inter ea quæ, statim enecant, & ea quæ tardius interimunt, medium esse constituunt. Ideoque pro exemplo reliquorum istius generis sit *vipera*.

(*Vipera.*) Art. 1620. Vipera est animal *viviparum*, reliqui serpentes sunt *ovipari*. Demorsi nonnunquam septem horarum spatio, interdum non ante tertium diem intereunt. Viperæ plurimum iratæ, & tempore æstivo sunt magis lethales, item in regionibus calidioribus sunt magis nocivæ, quam in frigidioribus, quod omnino verum est *de omnibus serpentum & anguium generibus*. Culter anatomicus detexit liquorem quendam subflavum a viperarum sanguine secerni glandulis duabus conglomeratis, parte anteriore sincipitis locatis, ex diversis aliis minoribus conflatis, quæ communi membrana teguntur quorum singulæ vas excretorium exhibent, quæ vasa se uniendo ductum formant ad radices dentium incisorum perforatorum decurrentem; ibique in vesicula liquidum hoc deponunt, vix guttulam quantitate superans, constat *ex microscopica observatione Clar. D. Mead* particulis salinis egregie minutis, quasi spiculorum instar hoc liquidum scaturire.

(*Symptomata morsum viperæ consequentia.*) Art. 1621. Symptomata morsum *viperæ* consequentia sunt dolor acutus & punctorius in loco vulnerato, tumorque primo ruber & postea livescens, sensim in partes vicinas latius serpens; cutis æstuat erumpentibus vesiculis; progressu temporis supervenit insignis languor, pulsus celer, debilis, & quandoque intermittens; cordis palpitatio, sensuum stupefactio, præcordiorum anxietas, ventriculi ægritudo summa cum vomitu bilioso, oculorum hebetudo, interdum dolores circa umbilicum, vel circa hepatis regionem, respiratio difficilis, singultus, tremores, convulsiones, sudores gelidi, extremorum frigus, mors ipsa tragœdiam claudens, nisi malo remediis succurratur, vel peculiaris vulnerati vigor, & innatum robur venenum vincant. Si demorsus superstes sit, tumor cum inflammatione aliquandiu manet; interdum sanies e vulnusculo manat, & pustulæ quædam circa idem herpetis exedentis ad instar erumpunt; cutis universa flavescit, tanquam in ictericis.

(*Curatio generalis & particularis.*) Art. 1622. Venenorum extra in corpus admissorum curandi ratio a tribus potissimum indicationibus pendet; primo ut venenum statim extrahatur; secundo ut inhibeatur, ne ad interiora serpat; & tertio ut si quid veneni jam in arterias & venas penetraverit, alexipharmacis expugnetur, eodem plane modo ac in venenis ore sumptis. Id quod habet *Celsus* de serpentum morsu, quicquid fuit in praxi antiquorum, complectitur; imprimis (*inquit ille*) membrum supra vulnus deligandum est, non tamen nimium vehementer, ne torpeat; dein venenum extrahendum est *cucurbitula* applicata facta prius scarificatione profunda, vel alterius hominis in ore ulcus non habentis exsuctione; venena enim serpentum non gustu sed in vulnere nocent (*sed ab hoc experimento sanos cavere suadeo*) neque alienum est circa vulnus scalpello incidere. „ Plaga postea *spiritu vini in quo Theriaca vel Mithridatium dissolutum sit*, abluenda est. Vivum etiam gallinaceum pullum per medium divisum vulneri imponere proficit; huc etiam facit hœdi agnive caro calida loco vulnerato applicata. Necessarium est quoque demorsum exsorbere potionem meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quod calori movendo par est, nec humorem intus coire patitur: nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam urinam moventia, quia materiam extenuant, utilia sunt. Quoad praxin recentiorum animadvertendum est, quod testatur *Boylæus*, scilicet, quod si statim a morsu, paulo eminus a parte *ferrum bene ignitum* teneatur, venenum adeo enervat, ut demorsum sospitem & incolumem conservet, ne quid mali nisi dolorem in parte cito evanescentem patiatur: longe vero melius & tutius videtur quod alii docent, locum profunde exurere *cauterio actuali*. Sed præ omnibus quotcunque *axungiam viperinam* vulneri affrictam (modo extemplo fiat) esse præsentaneum remedium sine ulla internorum ope quam plurimis experimentis constat; sed quoniam hæc axungia non semper in promptu sit, & virus celeriter transiens massam sanguineam contaminare possit, topicis aliis appropriatis, quæ præ manibus sunt non neglectis remedia interna quam ocissime exhibenda sunt, inter quæ instar omnium eminet *sal viperarum*, quod ægro in lecto decumbenti sufficienti quantitate datum, & aliquoties repetitum ad levem sudorem suscitandum sine alio auxilio curam absolvit. Quæ veneno in genere adversantur, hic conferunt; ut *Cardiaca*, *bezoartica*, *Theriacalia*, *alexiteria*, &c. Generale *Antitoxicon prophylacticum* nullum omnino hactenus cognoscitur, quin & repugnat tale esse.

(*Al-*

(*Aspis.*) Art. 1623. Aspis omnium serpentum est longe vehementissimus; tam exiguum infligit vulnus, ut omnem fere oculorum aciem effugiat, vix puncturam acus æquans, per illud tamen tantæ pernicie i venenum infundit, quod intra paucas horas totum corpus pervadit, hominemque citissime e medio tollit, nec tamen dolorem multum infert, sed supervenit capitis gravitas, oculorum caligo, sensuum hebetudo, stupor, segnities, somnolentia, faciei pallor, corporis refrigeratio, crebræ oscitationes, spasmi, & tandem, nisi cito succurratur, *trium horarum spatio* ipsa mors. *Ab Aspide* demorsi eodem modo curantur, ac a vipera, vel aliis serpentibus læsi.

(*Aranei.*) Art. 1624. Araneorum licet plures species reperiantur, alii aliis venenosiores, omnes tamen uno eodemque modo nocent, viz. *ictu* per vulnusculum venenum in corpus infundunt, vel *in esculenta vel potulenta* illapsi & ingesti hominem lædunt, in parte demorsa stupor cum frigoris sensu & horrore, ventris intumescentia, flatus in intestinis, faciei pallor, lacrymæ involuntariæ, partium extremarum tremor, & affectiones spasmodicæ, sudor frigidus, perpetua & vana mingendi cupiditas, membri virilis tensio.

(*Curatio.*) Art. 1625. Ad ictum araneorum eadem observanda est methodus ac in morsibus aliorum animalium venenatorum; privatim autem plane admirandæ sunt vires *foliorum ficus* ad hoc venenum domandum; si icti statim lac ex foliis manans bis aut ter in vulnus instillent, venenum omnino extinguit, & dolores tollit, & reliquorum symptomatum ingruentium occasionem præscindit. Ad *araneos deglutitos* propinandum est vomitorium sicut in aliis venenis intra corpus sumptis, neque omittenda sunt alexipharmaca ordinaria, speciatim vero *resina abietis sicca* multum præstare dicitur; commendatur etiam *allium frequenter comesum, vinumque aromatisatum* &c.

(*Scorpionis ictus.*) Art. 1626. Ab ictu scorpionis acerbissimus dolor non solum in parte affecta, sed & in toto corpore sentitur; locus vulneratus inflammatur & tumet, circa plagam emergunt pustulæ; adest tremor, pallor, frigidus, singultus, vomitiones &c.

(*Curatio*). Art. 1627. Ad scorpionis ictum *scorpio ipse* est pulcherrimum medicamentum (inquit *Celsus*;) quidam contritum cum vino bibunt, quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt; quidam super prunas eo imposito vulnus suffumigant, & carbonem ejus super vulnus deligant; quidam *allium cum ruta mistum oleoque contritum* adhibent. „ Sed præ reliquis externis, quemadmodum axungia „ viperina morsum viperæ sanat, ita *oleum scorpionum* eorundem ictui „ medetur. Interna eadem sunt ac in aliis venenatorum animalium „ morsibus. „

(*Bufo.*) Art. 1628. Bufo sive rubeta est animal veneno plenum, ut non immerito *terrestris toxici & contagiosæ virulentiæ bursa* appelletur. Maximo in hominem odio est *bufo*, & vicissim in *bufonem homo*. Et si bufones dentibus careant, gingivis tamen, quas perduras & scabras habent, partem cui adhæserint, sic recte constringunt, ut venenum suum in partem indeque totum corpus per constrictæ partis poros adigant. Venenositas *bufonum* non videtur in alio consistere, quam vel in eorum furore, vel in eorum excrementis, speciatim urina acri caustico volatili sale prægnata; quam acrimoniam obtinere videtur ex alimentis, nempe minutulis istis *scarabæis*, qui in eorum ventriculo & collo reperiuntur: bufones enim mortui omni veneno carere dicuntur. Venenum suum mictu, saliva & vomitu

n herbas eructant, præsertim vero in *fraga*, quæ vehementer appetescuntur. Bufonum venenum non modo intus ingestum perniciale, sed etiam *cuti aspersum*, nisi locus statim urina vel aqua salsa abluatur.

(*Bufonis veneni effectus & curatio.*) Art. 1629. Admisso bufonis veneno ægri flavescunt, toto corpore intumescunt, labris linguaque nigricantibus balbutiunt, dyspnœa asthmatica corripiuntur, vomitu, sudore frigido, vertigine, convulsione, syncope, & tandem morte prehenduntur. Ideoque procurare *vomitum* quamprimum medicum oportebit, præsertim si venenum ore sumptum fuerit, *clysterem* injicere, veneni vim omnibus *alexiteriis calidis & attenuantibus* infringere, ut *Theriaca & Mithridato in vino generoso dissolutis*; tandem vero *balneis æstuariis*, & valido multoque exercitio ipsum digerere.

(*Cantharides.*) Art. 1630. Cantharides extra corpori applicatæ interdum vesicæ nocent, stranguriam faciunt, immo sanguinis mictionem excitant. Intus sumptæ omnes fere ab ore ad anum usque humani corporis partes internas arrodunt, inflammant, atque exulcerant, unde febris ardens; in ore resinæ cedri vel pini sapor percipitur, imprimis vero partibus urinæ dicatis sua natura infensæ sunt, unde in illis ardorem inflammatorium, excoriationem, penis continuam erectionem, cruentam & dolorificam stranguriam, vel omnimodam ischuriam excitant, quæ tandem vasorum urinariorum gangræna & ipsa mors consequuntur.

(*Curatio.*) Art. 1631. Ad curam primo loco opera danda est, ut *Cantharides* e corpore quamprimum ejiciantur, idque per *vomitorium* cum aqua tepida vel jure pingui; *clysteres* quoque ex diluentibus & oleosis injiciendi sunt; ad acrimoniam etiam obtundendam æger copiose bibat *lacticinia*, *emulsiones*, *oleosa*, & *mucilaginosa*; commendatur etiam *terra Lemnia*, & præ omnibus aliis (attestante D. *Gronvelt*) *camphora*.

(*Venena mechanica.*) Art. 1632. Pulvis *adamantis*, *crystalli*, *vitri*, *metallorum variorum limaturæ*, & similia dici possunt *venena mechanica*, quæ intra corpus admissa, quasi tot *cultelli*, viscera lancinant & incidunt; atque ita mortem vel subitaneam vel lentiorem inducunt, artemque nostram illudunt.

(*Venena distillatoria.*) Art. 1633. Superest adhuc alia venenorum familia, nimirum *spiritus vinosi & potus inebriantes stillatitii*, horum enim nimis frequens & profusa ingurgitatio (uti pessima consuetudo obtinet) tot hominum *Myriades*, quot sunt in cælo *stellæ*, trucidavit; immo plures *decies centenis millibus* ex hoc quam ab omnibus reliquis quotcunque venenis occubuere, minime dubitandum est; unde hoc malum perniciosissimum vocare soleo κατ' ἐξοχὴν *The Harm*, jocone an serio dicam. Quamplurimis non tantum morbos gravissimos parit, sed aliquando etiam quibusdam ipsam mortem subito affert, quo nomine, si non *veneni* appellationem mereatur, quo alio id possit, ego saltem assequi vel conjicere nequeo. (vid. Art. 1572. 1573.) Spiritus vini intus sumptum omnibus fere animantibus vitam adimit; immo vegetabilibus quibuscunque more pabuli exhibitus, *ne parente vitæ exempta*, mortem infert.

(*Malum vix curabile.*) Art. 1634. Ingratum onus medicis generosis incumbit. Istiusmodi spirituum ardentium *belluones* noctes atque dies juxta suum cacoethes detestabile *ignem liquidum* perpetuo pitissantes, quum coctiones omnes deleverunt, solida universa enervarunt, & liquida corruperunt; cum fabrica jamjam diu vacillans collapsura

est,

est, nostram opem petunt. Quid fit? *Scabinorum* munere fungendum est; & forte fortuna exantlatione peracta & lasanis ac scaphiis in sentinam decapulatis, & labe quodammodo resarcita rursus actum agere statim satagunt, & ut canis immundus vel amica luto sus, ad sordem & illuviem se protinus recipiunt; atque ita vitæ suæ non inopes sed prodigi, quam non acceperunt illam faciunt brevem. Quid faciamus *Medici*, vel quid faciant *Theologi*? medicamenta nihil valere possunt, & consiliis auscultare nolunt. Omnia incassum erunt, in impii veneni amplexus ruunt, stupidi & obcæcati evadunt, rationibus & consiliis *Marpessæ cautibus* surdiores; in æternum sitiunt, & sitientes bibunt quasi *dipsade morsi*, & quo plus potæ plus sitiuntur aquæ, *aquæ istæ stillatitiæ mortiferæ*, quibuscum, qua festinatione possunt, scenam claudunt in ipso mortis articulo *lagenam exposcentes*. Proh Dolor!

(*Encomium temperantiæ.*) Art. 1635. O beatam temperantiam! nunquam satis laudandam, nunquam satis admirandam! primævæ ætatis, quam fecisti auream, *decus & tutamen*! tui ipsius suadelam utique & pretium, lætis aliquando *Saturni* temporibus visam! puris piisque animis in omni ævo cultam usque & colendam. Tu es, si quod uspiam in terris, *verum Archæi sedativum*, & conservatrix mentis sanæ in corpore sano. Tu recta deducis tui cultores ad longam & jucundam senectutem vultu placido & juvenili, grato & amabili. Tu denique tui ipsius inimicorum laudibus ornaris, & amabilis etiam ab ipsis diceris, quibus, te imprudentissime repudiata, manet *Satyrici maledictio*, ut, *virtutem hanc videant intabescantque relicta*.

JUDICIUM DE DEFUNCTO VENENATO.

(*Judicium de defuncto Venenato.*) Art. 1636. Adumbratis sic pro instituti ratione venenorum (præcipuorum saltem) natura, agendi modo, & medendi methodo; operæ pretium erit paucis attingere, *quomodo Medicus suum judicium ferat*, si quando vocatus fuerit ad defuncti cadaver inspiciendum, ubi ex repentina morte & aliis circumstantiis de veneno clanculum dato inciderit suspicio. Hoc autem ex supradictis magna ex parte ediscendum est, si ad singula venenorum genera probe attendatur. Testimonia eminentiora hominis veneno corrosivo metallico vel vegetabili enecati, sunt quæ sequuntur, *externus superficiei tumor, maculæque nigræ, fuscæ vel lividæ, linguæ tumor nigricans, ungues nigri, vel lutei, facile labentes, capillorum spontaneus manipularisque casus*. In aperto cadavere *viscerum livor, colorque citrinus, vel nigredo*, ventriculi ac intestinorum *gangrænæ & sphaceli*; hæc sunt manifesta veneni indicia, si adfuerint signa antegressa, nimirum *vomitus, alvi dejectiones cruentæ, urinæ ardores, oscitationes, convulsiones, syncope, sudores frigidi, palpitatio cordis, obmutescentia*, & alia id genus dira symptomata in superioribus passim enumerata. Narcotica & opiata (quantum ego scio) nullum omnino externum sui signum relinquunt, præter *horridum oculorum obtutum*; signa antegressa in Art. 1595. recensentur. Sed in judicio ferendo ex signis supradictis summam inter prudentiam & edicendi parsimoniam medicus versari necessum habeat: namque ea omnia indicia, quæ ex erosis forte per venenum visceribus colligi poterit, ex humore acri intra ipsum hominem generato fieri queunt. Consultius proinde erit, reum, nullo certo ipsum convincente argumento, accusati criminis absolvere, quam insontem morti adjudicare, quod jura divina & humana voluisse patet: dantur tamen interdum casus tam extra dubium positi, ut alia ratione judicandum esse necesse sit.

EPILOGUS.

ATQUE jam tandem ventum eſt ad umbilicum. Æquum eſt igitur, ut lector benevolus ſerio admoneatur hæc commentariola negligenter, confuſe, ruditer, ac memoriæ tantum cauſa, uſui privato primario conſcripta fuiſſe: & nullus dubito, quin omnes fere, qui in praxi medica aliquandiu verſati fuerunt, præſtantioribus adminiculis ex propriis adverſariis ſuppeditentur; ſed quoniam rerum facies obſcura multo major eſt quam illuminata; & de rebus non omnes eodem modo cogitamus; haud incongruum mihi videtur alios fructum aliquem ex hiſce meis laboribus percepturos eſſe, ſicut invicem ego me ex aliorum lucubrationibus uberrimum emolumentum conſecutum eſſe libenter agnoſco.

De unico tantum me hoc loco hortari ſufficiat, ſcilicet, ne quis brevibus hiſce ſtricturis nimiam fidem adhibeat, ſed potius authores ipſos ubicunque conſulat: nam in transferendis eorum ſententiis veriſimile eſt me frequenter erraſſe, aut ſaltem ſenſum obſcure aut imperfecte tradidiſſe. *Dulcius ex ipſo fonte bibuntur aquæ.*

Deus optimus maximus, a quo tanquam fonte æternum inexhauſto omnia bona ac fauſta continuo deſcendunt, a cujus gratia felix medicæ artis ſucceſſus, præ aliis quibuſcunque, jugiter pendet, his quæ ſincero animo ex aliorum operibus fideliter collegi, & quæ ex obſervatione propria & experientia ſcripſi, pro ſua bonitate favere dignetur, quo in publici commodum, privato ſemper anteferendum, cedant.

Δόξα τῷ ἐν ὑψίστοις Θεῷ.

Typo-

Typographus ad Lectorem.

BREVITATIS causa, ne Liber in molem nimis ingentem cresceret, remediorum formulas, in impressione priori editas, *Pharmacopœjæ Londinensis*, *Bateanæ*, *& Fulleri*, nemini fere, ut credidit, ignotas, earundem nuda solummodo recitatione facta, authorumque designatione, in tertia hujus Operis editione omittendas duxit Author. Cum autem omissio ista non parum incommodi Lectoribus afferat, qui usum remediorum hic discunt, formulas vero aliunde quærere coguntur, & sæpe deficientibus citatis libris habere non possunt; formulas ipsas describendas curavi, relicta tamen Authorum designatione, ut si forte aliquis typographicus error irrepat, facile corrigatur, utque cum libris, a quibus desumuntur, si cui libeat, conferri queant. Aliquas Author ipse Operi suo inseruit, hasque, indicatis articulis ubi leguntur, non repetendas judicavi.

Sciat itaque Lector, quod per literam capitalem B Pharmacopœja Bateana designetur, & per reliquas literas initiales, ut infra, indicantur Authorum nomina, *viz.*

B. Pharmacopœja Bat.
Bar. Barbette
Bo. Boerhaave
D. Diemerbroek
E. Ettmuller
F. Fuller
G. Greenfield
H. Harris
L. Lister
M. Morton
Mu. Musgrave
P. Pitcarnius
Pu. Purcell.
P. L. Pharm. Lond.
R. Radcliff
S. Sydenham
Syl. Sylvius
T. Turner
W. Willis.

Acetum Pestilentiale. B.

℞. Rad. angel. zedoar. ana onc. j. bacc. junip. unc. ij. rut. Miij. acet. opt. lib. iij. macera, ac cola. *Pro suffitu, & oris collutione grassante peste.*

Æthiops mineralis. B.

℞. Fl. sulphur. p. ij. mercurii crud. p. j. exactiss. mixta incende, ut f. Pulvis nigerrimus s. a. *Usus in Lue Venerea, Hydrope, &c. Ptyalismum non movet.*

Aluminatum. B.

℞. Succ. limon. lib. j. alumin. unc. sem. coque & despuma. *Valet in rubore faciei, pustulis, &c.*

Antihecticum Poterii. B.

℞. Fit ex regul. antimonii martiati & stan. angl. ana colliquatis cum triplo nitr. detonatis, & aqua edulcoratis s. a.

Apozema Diureticum. G. *Vide* Art. 735.

Aqua Balsamica. F.

℞. Heder. terrest. marrhub. alb. hyssop. puleg. ana M. iij. rad. enul. irid. Florent. ana unc. ij. terebinth. Venet. (cum ol. tart. dissolut.) unc. iv. lact. lib. vj. sp. vin. lib. sem. destillentur in arena. *Apprime convenit in tussi pulmonali & phthisi incipiente.*

Aqua Benedicta. F.

℞. Calcis viv. elect. lib. j. superaffund. aq. fluvial. bullient. lib. viij. post debitam ebullitionem & residentiam filtra ad usum.

Aqua Cosmetica. P. Art. 1147.

Aqua Divina Fernelii. Art. 1147.

Aqua Limacum scorbutica. F.

℞. Limac. cum testis contus. lib. iij. cort. aurant. recent. unc. iij. herb. becabung. nasturt. aquat. aparin. ana M. iij. ser. lact. lib. vj. fiat distillatio, &c.

Aqua Limacum pectoralis. F.

℞. Limac. contus. lib. iij. mic. panis alb. unc. xij. nuc. mosch. dram. vj. herb. heder. terrest. M. vj. ser. lact. lib. vj. distil.

Aqua omnium florum. B.

℞. Fit ex stercore vaccino Majo collect. cum vin. alb. ʒia parte distillato, vel ex stercore vaccin. & limac. cum testis contus. distillatis.

Aqua Ophthalmica Sapphirina. B.

℞. Fit ex aqua calcis viv. lib. j. *salis armoniac.* dram. iij. in pelvi ænea maceratis, donec colorem sapphirinum acquirant. *In quampluri-mis oculorum affectibus valet*.

Aqua Prophylactica. Art. 192.

Aqua Scelotyrbica. F.

℞. Rad. raphan. sylv. ari, cort. aurant. recent. ana unc. iij. herb. cochlear. hortens. persicar. ana M. iv. nasturt. aquat. becabung. salv. menth. ana M. iij. nuc. Mosch. dram. iij. cerevis. annos. lib. xi[j] distill.

Aqua Theriacalis. D. Art. 192.

Arcanum Cosmeticum. B.

℞. Talchi ven. subtilissime pulv. p. j. ol. camphor. p. j. digere i[n] B. M. ad summam albedinem.

Aurum Fulminans. B.

Fit ex auro in aqua reg. solut. & cum oleo tart. præcipitat. edul-cando, siccandoque, s. a.

Aurum Mosaicum. B.

Fit ex stanno, mercurio, sale armoniaco, & sulphure mixtis & sub-limatis s. a.

Balneum Psoricum. Bar.

℞. Rad. lapath. acut. brion. ana unc. vj. fol. fumar. M. vj. flor. cham[om.] M. iij. furfur. lib. j. sulphur. crud. unc. ij. nitri unc. j. alum. unc. j. [&] sem. sal. commun. unc. ij. aq. font. q. s. ad balneum.

Balsamum Rhamelii.

℞. Sapon. Venet. unc. ij. camphor. dram. ij. ad unc. sem. sp. vin[i] q. s. f. s. a. balsamum.

Balsamum Saturninum. B.

Fit ex sacchar. saturn. unc. iv. spir. terebinth. unc. xij. s. a. digestis

Balsamum sulph. Anisatum. B.

℞. Flor. sulphur. p. i. ol. Anis. p. iv. digere (lenissimo calore) donec sulphur solvatur, ut fiat balsamum rubicundum.

Bezoarticum mineral. B.

Fit ex butyro antimonii lib. j. & sp. salis lib. iij. vel q. s. mixtis [&] ternis cohobiis distillatis.

Bolus ad Casum. F.

℞. Sperm. cet. Scrup. j. sal. volat. CC. gr. v. balsam. Peruv. gr. v. theriac. Ven. dram. sem. syr. de mecon. q. s. m.

Cataplasma Anginosum. F.

℞. Ficuum unc. iv. alb. canis unc. sem. flor. sulph. piger. long. ana dram. j. sp. vin. commun. unc. ij. ol. absynth. chym. gut. xvj. diacod. q. s. m.

Cataplasma de Cymino. F.

℞. Cepar. sub ciner. assat. unc. j. & sem. croc. gr. xv. ol. succin. gt. xij. pulv. sem. cymin. ungt. dialth. ana dram. iij. m.

Cataplasma de Halecibus. F.

℞. Rad. brion. alb. unc. ij. sapon. nigr. unc. iij. carn. halec. (vel encrasicularum) ex muria unc. iv. sal. com. unc. j. & sem. m.

Cataplasma Hydropicum. F.

℞. Sterc. bovin. recent. lib. ij. bacc. laur. pulv. lib. sem. rad. brion. alb. rec. lib. j. sem. cymin. pulv. flor. sulph. ana unc. iv. cum aq. calcis (vel lixiv. fort.) f. cataplasma addendo axung. porcin. unc. iv.

Cataplasma ex nido Hirundinis. Art. 207.

Cataplasma de Ovis. F.

℞. Vitel. ov. ad duritiem coct. N. iv. ol. succin. scrup. ij. & sem. lin. q. s. m.

Cataplasma Pestilentiale. F.

℞. Sterc. columb. unc. iv. croc. unc. sem. mithridat. theriac. Lond. sem. sinap. ana unc. j. tereb. q. s. m. *Pro bubonibus rumpendis*.

Cataplasma de Pomis. F.

℞. Pulp. pom. (non auster.) assat. unc. j. panis alb. (in lact. coct. & express.) unc. sem. alb. ov. i. troch. alb. rhas. pulv. dram. ij. m.

Cataplasma de Rapis. F.

℞. Rad. rapar. in furno coct. unc. viij. herb. rut. contus. M. iv. sem. sinap. contus. unc. ij. ol. junip. dram. ij. unguent. nervin. q. s. m. f. cataplasma pulv. euphorb. aspergend.

Cataplasma Soleare. F.

℞. Fol. rut. virid. unc. ij. rad. brion. rec. unc. iv. ferment. acerrim. sal. sapon. nigr. ana unc. j. sem. mustard. unc. iij. contus. add. acet. q. s.

Cataplasma stomachicum. F.

℞. Theriac. Ven. dram. vj. cinnam. garyoph. pulv. ana dram. j. ol. cinnam. menth. gt. vj. absynth. gt. ij. acet. q. s. m.

Cataplasma Suppedale. Mu. Art. 934.

Ceratum de Lapide calaminare. T.

℞. Butyr. recent. mense Maii collect. insals. cer. citrin. ana lib. iij. & sem. ol. oliv. puriss. lib. iv. lapid. calamin. select. subtilissime trit. & cribat. lib. ij. unc. x. liquescant cera & butyrum super ignem lentum una cum oleo, & colatis statim insperge pulverem gradatim, continuo agitando mixturam e fundo vasis, donec frigescere incipiat, & pulvis non amplius subsidere possit.

Cerevisia ad Cancrum. F.

℞. Lign. guaiac. unc. iv. sassafr. rad. sarsap. oxylap. filipend. cynoglos. cort. jugland. ana unc. ij. herb. Robert. Lamii, ana M. iv. milleped. pint. j. præp. pro cong. iv. cerevis.

Cerevisia de Dauco. F.

℞. Sem. dauc. sylv. unc. vj. passul. maj. unc. xij. f. saccul. pro cong. iv. cerevis.

Cerevisia Hydropica. F.

℞. Ciner. genist. cribrat. lib. sem. rad. raphan. sylv. unc. iv. irid.

Flo-

Florent. calam. arom. enul. ana unc. ij. lign. guaiac. ſaſſafr. bacc. junip. ſem. dauc. ſylv. ana unc. j. ſem. ſinap. unc. ij. præp. pro cereviſ. cong. iv.

Cereviſia Hyſterica. F.

2⁊. Raſur. lign. buxi lib. ſem. fol. viſc. querc. conciſ. M. iv. coq. in cereviſ. nov. cong. vj. ad iv. & in doliolo ſuſpend. ſaccul. ſeq.

2⁊. Rad. pæon. mar. recent. lib. ſem. brion. alb. unc. iv. herb. artemiſ. meliſ. ana M. vj. puleg. rut. ana M. ij. ſem. dauc. ſylv. angel. (vel paſtin. ſylv. ana unc. ij. raſur. ſtanni (in nod. liget.) lib. ſem. præp. ſ. a.

Cereviſia Icterica. F.

2⁊. Raſ. ebor. unc. j. marrhub. alb. M. iv. coq. in cereviſ. nov. cong. vj. ad iv. colatur. ſuſpend. ſaccul. ſeq.

2⁊. Rad. oxylap. lib. ſem. curcum. rub. tinct. ana unc. ij. urtic. unc. iv. herb. chelidon. maj. aparin. fragar. cum toto, cort. berber. ana M. iv. ſterc. ovil. (in nodul.) unc. iv. milleped. viv. pint. j. limatur. chalyb. lib. j. præp. ut artis eſt.

Cereviſia melanagoga. Art. 443. *Cereſia ad Melancholiam*. Art. 443.

Cereviſia Purgans Hydropica. F.

2⁊. Rad. irid. noſtrat. unc. iv. raphan. ſylv. unc. ij. enul. ſeil. ana unc. j. ſem. ſinap. bacc. junip. lign. ſaſſafr. ana unc. ij. cort. vvinter. unc. ſem. cort. interior. ſambuc. ebul. ana unc. ij. ſen. unc. iv. rad. hellebor. nigr. jalap. agar. ana unc. ſem. præp. pro cong. iv.

Cereviſia ad Rachitidem, F.

2⁊. Rad. oſmund. reg. (vel ejus defectu filic. mar.) glycyrrhiz. lign. ſaſſafr. ana unc. j. cort. fraxin. heder. arbor. ana unc. ſem. ſummit. tamariſci, herb. ling. cervin. ana M. iv. milleped. viv. N. 250. paſſul. ſol. unc. iv. præp. ſaccul. pro cong. j.

Cereviſia Scorbutica. F.

2⁊. Summit. Pini (vel Abietis) M. iv. coq. in Cereviſ. nov. generoſiſſimæ cong. v. ad iii. ſem. in doliol. repoſit. affunde Succi Becab. Naſturt. aq. Tarax. Aparines ana lib. j. Fermenteſcant ſimul cum ſacculo ſeq. immiſſo. 2⁊. Rad. Oxylap. unc. iv. Sarſæ, Chinæ, Bac. junip. ana unc. ij. Raſ. Sant. citr. & rub. CC. Eboris, Glycyrrh. Sem. Fœnic. dulc. ana unc. j. Herb. Ling. Cerv. Hepat. Agrimon. Hed. terr. ana M. ij. Antimon. crudi lib. j. Præp. ſ. a.

Cereviſia ad Scrophulas. F.

2⁊. Raſur. guaiac. ſaſſafr. cort. jugland. arbor. rad. oxylap. filipend. cynogloſ. ana unc. ij. herb. geran. Robert. Lamii, ana M. iv. paſſul. ſol. lib. j. milleped. viv. pint. j. præp. pro cong. iv.

Chalybs ſine acido. B.

Paratur humectando limaturam martis decies ſale abſynth. in aq. cichor. ſolut. & ſiccando in aere ſicco ac tepido, poſtea f. pulv. ſubtiliſſimus.

Chalybs Tartariſatus. B.

2⁊. Limatur. mart. mund. tart. alb. pulveriſat. ana unc. vi. aq. fumar. q. ſ. f. maſſa, coq. in vaſe fictili in clibano (calore lento) ad ſiccitatem f. pulv. deind. add. aq. fumar. ut ante & coq. iterum ut ante, & ad 3. vicem, & poſtremo f. pulv. ad uſum reſervand.

Cinnabaris Antimonii. B.

Fit ſublimando caput mortuum poſt diſtillationem butyri antimonii relictum, & rectificando ſ. a.

Collyrium Boyleanum.

2⁊. Aqua roriſmarini lib. ii. aloe ſubtiliſſime pulv. unc. ſem. vitriol. alb.

b. vitr. antimon. croc. metallor. ana dram. vi. digere leni calore per ensem; decantetur liquor purus. *In omnibus fere oculorum affectibus ix datur par remedium.*

Collyrium certum R.

2℞. Aq. plantag. euphras. ros. ana unc. j. trochisc. alb. rhas. unc. ii. pid. tut. scrup. ii. vitriol. Roman. gr. ii. m. pro collyrio.

Decoctum amarum febrifugum. M. Art. 36.

Decoctum catechu compositum. F.

2℞. Rasur. guajac. sassaf. ana dram. iii. santal. citr. & rub. ana ram. ii. terræ Japon. pulv. dram. sem. glycyrrhiz. dram. j. salv. sicc. . j. coq. in aq. hord. lib. iii. ad lib. ii. colatur. add. diacod. unc. ol. anis. gr. j. m.

Decoctum Coccineum. F.

2℞. Nitri unc. j. sacchar. alb. unc. iv. coccinel. gr. xvi. f. pulv. ui conjiciatur in aq. font. (vel potius decoct. alb.) bullientis lib. coq. & despuma, & per residentiam depuretur.

Decoctum Ictericum. F.

2℞. Rad. curcum. rub. tinct. ana unc. j. herb. chelidon. maj. cum oto M. ij. lumbric. mundat. N. xx. coq. in aq. & vin. Rhenan. ana b. j. & sem. ad lib. ij. colatur. add. tinct. croc. (aq. theriac. parat.) nc. j. syr. e 5. rad. unc. ij. m.

Decoctum Incrassans. F.

2℞. Gum. Arab. crasse pulv. unc. iij. coq. in aq. hord. q. s. ad lib. . colatur. add. syr. de alth. unc. iij. m.

Decoctum ad morsum canis rabidi. B.

2℞. Fol. rut. unc. vj. rad. allii. theriac. Lond. ana unc. iv. limaur. stanni unc. iv. cerevis. lupulat. veter. lib. iv. coq. ad consumtion. dimid. & macera, & cola. *Demorsus capiat coch.* vj. *bis in die er dies* ix. *& applicetur magma loco affecto.*

Decoctum Nephriticum. F.

2℞. Rad. alth. unc. j. & sem. liquirit. unc. sem. herb. virg. aur. l. ij. alth. parietar. ana N. j. sic N. iv. bacc. junip. sem. petrosel. maedon. bardan. milii sol. (sub med. coction. addit.) ana dram. j. coq. n liquor. posset. vin. alb. alterat. lib. iij. ad tertiæ partis conumption. colatur. add. syr. de alth. unc. iij. vel iv. m.

Decoctum Nigrum. Art. 48.

Decoctum Phthisicum. F.

2℞. Flor. bellid. maj. M. j. limac. mundat. N. iij. rad. eryng. conit. unc. sem. hord. perlat. dram. iij. coq. in aq. font. lib. j. sem. ad b. j. cola.

Decoctum Sistens. F.

2℞. Pulv. bol. Armen. unc. j. cret. puriss. unc. iij. coq. in aq. font. b. iij. ad lib. ij. colaturæ per resident. depurat. add. diascord. unc. em. aq. cinnam. fort. syr. cydon. e ros. sicc. ana unc. ij. ol. nuc. nosch. gr. ij. m.

Decoctum ad Sitim. B.

2℞. Fol. acetos. M. ij. coq. in aq. font. q. s. ad lib. j. colatur. add. ucc. 12. limon. vin. Rhenan. lib. ij. sacchar. alb. q. s. ad gratiam, m.

Decoctum Stypticum. F.

2℞. Rad. urtic. consol. maj. ana unc. j. & sem. herb. millef. plant. ana I. j. cort. granat. gum. Arab. ana dram. ij. & sem. papav. alb. hyosciam. na dram. iij. coq. in aq. font. lib. iij. ad lib. ij. colatur. add. syr. e os. sicc. unc. iv. sacchar. saturn. scrup. j. croc. mart. astring. scrup. iv.

iv. m. dof. unc. iv. bis in die.

Decoctum Variolofum. F.

℞. Rad. fcorzoner. unc. j. & fem. glycyrrhiz. unc. fem. fic. N. paffful. fol. exacinat. unc. j. raf. CC. dram. ij. coccinel. integr. fub fi add. fcrup. iv. coq. in aq. hord. lib. iij. ad lib. ij. colatur. add. caryoph. limon. ana unc. j. m.

Decoctum Ulmi. B.

℞. Cort. interior. ulmi rec. unc. iv. coq. in aq. font. lib. iij. ad mid. colaturæ rubicundæ (inftar. vin. rubelli) add. fyr. de rub. Ida de mor. ana unc. j. & fem. m. f. gargarifm. elegantiff.

Electuarium contra Abortum. F.

℞. Conferv. rof. rub. cydon. nuc. mofch. cond. fucc. chermes, cydon. fyr. e coral. ana unc. fem. fpec. de hyacinth. dram. iij. ar rof. croc. mart. aftring. ana dram. ii. facch. faturn. dram. i. ol. n mofch. gut. iv. m.

Electuarium Boyleanum. F.

℞. Sem. papav. alb. pulverifat. hyofciam. alb. ana unc. fem. f papav. errat. conferv. rof. rub. ana unc. i. & fem. m. f. elect. c quant. jugland. bis in die.

Electuarium Cephalicum. F.

℞. Rad. pæon. mar. pulv. unc. fem. cran. human. cinnab. an mon. ana dram. ij. nuc. mofchat. concif. unc. fem. fyr. pæon. com unc. ij. ol. rorifmarin. falv. ana gr. iv. m. f. electuarium.

Electuarium Chalybeatum. Pu. Art. 405.

Electuarium de Colophonia. F.

℞. Conferv. flor. Lamii. alb. unc. j. & fem. diafcord. zinzib. co dit. pulv. colophon. ana unc. fem. ol. cinnam. gut. iv. fyr. e rof. fi q. f. m.

* *Electuarium Epilepticum*. B.

℞. Sterc. albiffim. pavon. ficcat. rad. pæon. mar. ana unc. ij. ra valerian. unc. j. fem. pæon. excort. unc. iij. carvi unc. fem. pu verifatis add. mel anthofat. q. f. m. f. electuarium.

Electuarium Hydragogum. Syl. Art. 825.

Electuarium Hyftericum. F.

℞. Conferv. atriplic. olid. unc. iv. ol. fuccin. gut. 48. m.

Electuarium Martis. F.

℞. Conferv. abfynth. Roman. cochlear. hortenf. ana unc. iij. zi zib. cond. unc. j. & fem. rubig. chalyb. (in fubtilem pollinem redact dram. vi. ol. caryoph. ol. faffafr. ana gut. vi. fyr. e 5. rad. unc. j. m

Electuarium Peruvianum aftring. F.

℞. Curt. Peruv. pulv. unc. j. balf. de tolu, terr. Japon. pulv. an dram. j. fyr. Boyleanum q. f. m. f. elect. pro dof. x.

* *Electuarium Peruv. epilepticum*. F.

℞. Cort. Peruv. pulv. dram. vi. rad. ferpent. virgin. pulv. unc. i cum q. f. fyr. pæon. comp. f. elect.

Electuarium Stypticum. F.

℞. Conferv. rof. rub. unc. iij. croc. mart. aftring. unc. iii. faccha faturn. dram. j. fyr. cydon. vel e rof. ficc. unc. fem. m. f. elect.

Electuarium e zinzibere. F.

℞. Conferv. rof. rub. unc. iii, zinzib. cond. unc. j. ol. cinam. gut iv. ol. caryoph. gut. ij. m.

Em-

Emplastrum Cephalicum. F.

℞. Empl. de beton. unc. ſem. gum. caran. tacamah. ana unc. iii. alſ. tolutan. ſcrup. j. balſam. Peruv. vel copaiv. ſcrup. j. f. empl.

Emplastrum Iſchiaticum. F.

℞. Pic. Burgund. unc. ii. galban. unc. j. ſulph. viv. dram. ii. ſuc- in. dram. j. hermodact. rad. ireos florent. ſem. cymin. flor. cham. na dram. ſem. petrol. q. ſ. m. f. empl.

Emplastrum Mamillare. F.

℞. Sperm. cet. unc. j. cer. alb. unc. ii. galban. aceto præp. unc. ſem. ol. ambuc. q. ſ. f. empl.

Emplastrum Pleuriticum. F.

℞. Empl. Paracel. de ſapon. ana unc. j. unguent. popul. unc. i. ſem. camphor. dram. iii. m. liqueſcant lento igne perpetuo agitando cum ſpatula, quando frigeſcere incipiant, addatur camphora & f. empl. molle.

Emplastrum de Pyrethro. F.

℞. Galban. colat. ſagapen. ammoniac. (vin. alb. ſolut. & colat.) ana unc. i. pulv. rad. pyreth. ſem. ſinap. ana unc. ſem. tereb. Ven. q. ſ. m.

Emplastrum Roborans. F.

℞. empl. ſtomach. magiſtral. dram. iii. oxycroc. (rite præp.) dram. ii. gum. caran. tacamah. ana dram. i. balſam. tolutan. ſcrup. ii. balſ. Peruv. ſcrup. i. ol. innam. caryoph. nuc. moſch. ana gut. ii. menth. abſynth. ana gut. i. f. empl.

Emplastrum Smecticum. B.

℞. Minii lib. i. & ſem. ol. oliv. lib. ii. ſapon. alb. unc. iv. ceræ dram. ii. coq. ſ. a. & f. empl.

Emplastrum ad Strumas. 1. B.

℞. Empl. de cicuta cum ammoniac. unc. iv. gum. elem. unc. ſem. mercur. ſublimat. corroſiv. dram. x. m. f. empl.

Emplastrum ad Strumas. 2. Bar.

℞. Empl. de ranis cum mercur. unc. ſem. galban. dram. ij. ſacchar. ſa- turn. ſal. volat. ammoniac. ana dram. ſem. ol. rub. q. ſ. f. empl.

Emulſio Aſthmata. F.

℞. Milleped. viv. N. 120. contuſ. ſenſim. affund. aq. puleg. unc. vj. in liquore fortiter expreſſo diſſolv. gum. ammoniac. dram. iii. cola- tur. add. tinct. benzo. dram. iii. m. *doſ. coch. j. ex hauſt. decoct. pectoral. ſæpe in die*.

Emulſio Brunneri. F.

℞. Gum. ammoniac. dram. i. & ſem. diſſolv. (in mortar.) in aq. hyſſop. frigid. unc. iv. & vin. Rhenan. unc. ij. *colatura fit pro hauſt.* ij. *urgente ſuffocationis periculo in aſthmate capiend.*

Emulſio Pæoniata. B.

℞. Sem. pæon. decort. unc. j. contuſ. affund. aq. rut. ceraſ. nigr. pæon. comp. ana unc. vj. f. emulſio, add. ſacchar. perlat. q. ſ.

Emulſio Styptica. F.

℞. Rad. conſolid. maj. unc. iv. coq. in aq. font. lib. iij. ad lib. ij. cum colatura & ſem. papav. alb. hyoſcyam. amygd. dulc. excort. ana unc. ſem. ſal. prunel. dram. ſem. ſacchar. ſaturn. ſcrup. j. & ſacchar. alb. unc. j. f. emulſio.

Enema acre. Bo.

℞. Pulv. colocynth. dram. ſem. fol. tabac. dram. i. ſem. coq. in aq. font. q. ſ. ad unc. x. admiſce ſal. gem. dram. ij. f. enema.

Enema amarum.

℞. Rad. ſerpent. virg. contuſ. dram. j. pulp. colocynth. (in nodulo ligat.)

ligat.) scrup. j. herb. tanacet. summit. sabin. ana M. sem. coq. in aq. fon q. s. ad unc. vj. colatur. add. ol. hyperic. unc. sem. ol. absynth. chyn dram. sem. spec. hier. picr. scrup. sem. m.

Enema Apoplecticum. F.

℞. Rad. pyreth. unc. sem. herb. rut. M ij. pulp. colocynth. (in n dul. ligat.) dram. sem. coq. in aq. font. q. s. ad. unc. xij. colatur. add. i fus. croc. metallor. unc. iij. tinct. castor. unc. sem. ol. succin. sal. gem. a dram. ij. f. enema.

Enema Balsamicum. F.

℞. Rad. alth. unc. j. herb. malv. parietar. mercurial. ana M. j. se lin. unc. sem. coq. in q. s. aq. font. ad unc. xij. colatur. add. tereb. vitel. ov solut. unc. sem. ol. lin. unc. ii. elect. linitiv. unc. j. m. f. enema.

Enema Emolliens. C. Art. 735.

Enema Febrifugum.

℞. Cort. Peruv. subtilissime pulv. unc. ij. coq. multiplici coctione aq. font. donec redeat ad lib. sem. colaturæ turbidæ add. diascord. un sem. ol. anis. gut. j. m.

Enema Hystericum. F.

℞. Rad. aristol. rotund. bryon. alb. ana unc. sem. herb. rut. matrica puleg. flor. cham. ana M. sem. coq. in q. s. aq. font. ad. unc. xij. in colatu dissolv. asæ foetid. dram. j. ol. succin. dram. ii. sacchari rub. unc. j. m.

Enema e quatuor Oleis. F.

℞. Ol. lin. cham. ana unc. vj. ol. scorp. unc. ii. tereb. dram. ii. m.

Enema Terebinthinatum. F.

℞. Urin. sani lib. i. terebinth. Venet. vitel. ov. solut. unc. i. ol. ani dram. i. theriac. januens. unc. i. m.

Enema ad tormina. F.

℞. Cret. pulv. unc. sem. herb. rut. flor. cham. ana M. sem. coq. in q. aq. font. ad unc. iv. colatur. add. tinct. castor. diascord. ana unc. ii. syr de mecon. unc. sem. ol. anis. gut. x. m.

Enema de Verbasco. F.

℞. Herb. cicut. hyoscyam. ana M. j. verbasc. flor. sambuc. ana M sem. coq. in aq. ferrat. q. s. ad unc. xii. in colatura dissolv. vitel. ov N. j. ol. lin. unc. ii. ol. succin. dr. sem. bals. sulph. dr. ii. m.

Ens Veneris. B.

℞. Vitriol. mart. reverberat. & lot. p. j. sal. armoniac. p. ii. subli mentur s. a. cum tribus cohobiis.

Epithema de Calce. F.

℞. Calc. viv. unc. ii. mellis liquid. q. s. f. mistura; aliquando sapo vulgaris addatur.

Epithema de saccharo Saturni. F.

℞. Acet. lib. sem. sacchar. saturn. unc. i. m. *Huic immergatur petia lintea dupla, & frigide cordis regioni applicetur, & quoties tepescet renovetur; ad narium hæmorrhagiam expertus laudo.*

Epithema Saponaceum. F.

℞. Spirit. lumbricor. magistr. unc. vj. sp. cochlear. dram. ij. sp. sal. armoniac. dram. vj. sapon Venet. unc. i. sem. camphor. dram. vj. opii dram. j. croc. dram. sem. digere aliquot dies & cola.

Epithema Stomachicum. F.

℞. Sp. vin. camphorat. unc. iv. theriac. Androm. dram. ij. ol. caryoph. gut. xvj. ol. nuc. mosch. gut. viij. ol. menth. gut. iv. anis. absynth. ana gut. ij.

Ex-

Expressio Asthmatica. F.

℞. Milleped. viv. N. 128. contus. effund. aq. hyssop. unc. iv. puleg. unc. ij. pæon. comp. unc. j. in liquore expresso dissolv. gum. ammoniac. gr. xxxij. colatur. add. tinct. benzo. dram. ij. syr. balsam. unc. j. ol. anis. gr. j. sp. sal. armoniac. q. s. ad justum acorem conciliandum. Detur cochleatim in paroxysmo.

Expressio Diuretica. W.

℞. Milleped. viv. tinct. sal. tart. ana unc. ij. contunde & fortiter exprime. *Dos.* gr. xl. *vel* l.

Expressio Millepedum Simplex. F.

℞. Milleped. viv. unc. iij. sacchar. alb. unc. ij. simul contus. affund. vin. alb. j. probe misceantur, & coletur liquor.

Expressio Millepedum Icterica. F.

℞. Milleped. viv. N. 100. croc. scrup. sem. nuc. mosch. dram. sem. sacchar. alb. unc. sem. contus. affund. aq. chelidon. unc. iv. lumbricor. magistral. unc. j. f. expressio.

Expressio Millepedum ad tussim. F.

℞. Milleped. viv. mund. unc. ij. pulv. sem. anis. dram. j. nuc. mosch. dram. sem. sacchar. alb. unc. j. contus. affund. aq. puleg. unc. vj. bryon. comp. pæon. comp. ana unc. j. f. expressio.

Expressio scorbutica calida. F.

℞. Herb. cochlear. hortens. nasturt. aquat. beccabung. chelidon. maj. ana M. iv. contus. add. vin. alb. lib. sem. aq. raphan. comp. lumbricor. magistr. ana unc. iv. f. expressio, cui add. sp. cochlear. dram. ij. sacchar. alb. unc. ij. m.

Expressio scorbutica temperata. F.

℞. Herb. beccabung. nasturt. aquat. tarax. aparin. ana M. iv. mal. aurant. (cum corticibus) N. iv. contus. affund. vin. alb. aq. flor. sambuc. ana lib. j. per subsidentiam clarificetur & cum sacchar. ad libitum edulcetur.

Extractum Pectorale. F.

℞. Maltæ opt. ex cerev. cong. i. sem. aq. cong. ij. alæ s. a. cong. j. huic claræ & non fermentatæ add. passul. solis exacinat. & concis. lib. sem. glycyrrhiz. unc. j. ter. japon. unc. j. coq. donec lib. iv. sint evaporatæ: postmodum exprimendo coletur; denique (additis coccinel. scrup. iv.) percoq. ad mellaginem. *Est egregium incrassans.*

Flores salis Armoniaci martiati. B.

Fit ex limaturis martis & sale armoniaco ana sublimatis, aeri exponendo caput mortuum, miscendo cum dimid. quant. sal. armoniac. siccando, & sublimando s. a.

Fotus Astringens. F.

℞. Cort. querc. unc. ij. granat. unc. sem. flor. balaust. ros. rub. ana M. j. coq. in aq. lib. iv. ad lib. ij. colatur. add. vin. rub. Lisbon. lib. sem. m. addi possunt alum. dram. ij.

Fotus ad Calculum. G. Art. 735.

Fotus ad Hæmorrhoidum dolorem. F.

℞. Rad. cæpar. unc. ij. sem. lin. unc. j. herb. hyoscyam. verbasc. linar. millefol. ana M. ij. coq. in aq. font. lib. vj. ad lib. iv. in colatura dissolv. opii dram. ij. m.

Fotus ad Hæmorrhoidum fluxum immodicum. F.

℞. Herb. verbasc. millefol. plantag. fol. sambuc. ana M. iv. cort. granat. unc. j. coq. in aq. & vin. rub. astring. ana lib. iij. ad tertiæ partis consumption. in colatura dissolv. alum. unc. sem. sacchar. saturn. dram. ij.

Fotus lateralis. F.

℞. Rad. alth. capit. papav. alb. (ſciſ. & cum ſem. contuſ.) ana unc. ij. ſem. lin. fœnugr. cymin. bacc. lauri ana unc. j. herb. malv. matricar. ana M. iij. coq. in aq. lib. viij. ad dimid. cola.

Fotus Podagricus. F.

℞. Herb. chamæpit. abrot. ana M. iv. coq. in aq. font. lib. vj. ad lib. iv. in colatura diſſol. ſal. tartar. ſal. armoniac. ana unc. iv. m.

Fotus Spirituoſus. F.

℞. Aq. regin. Hungar. unc. vj. ſp. lavend. comp. cochlear. ana unc. j. & ſem. ſp. ſal. armoniac. unc. ſem. camphor. ſcrup. v. ol. terebinth. gut. 80. m. digerantur.

Fotus Stomachicus. F.

℞. Vin. rub. lib. j. ſp. vin. commun. acet. vin. ana lib. ſem. abſynth. menth. ana M. ſem. rad. biſtort. unc. ſem. cort. granat. dram. ij. garyoph. mac. nuc. moſch. cinnam. ana dram. j. theriac. Ven. unc. ſem. macerentur clauſe in baln. mar. duas horas; colatura ſit pro fotu.

Fotus ad Tympanitidem. F.

℞. Nitri unc. ij. ſal. armoniac. unc. j. ſp. vin. tenuioris multo phlegmate imbuti lib. ij. m. & diſſolve in vitro.

Galbanetum Sennerti. B.

℞. Gum. galban. p. j. ſp. terebinth. p. ij. ol. lavend. p. ſem. digere & diſtilla ex retorta ſ. a.

Gargariſma Anginoſum. F.

℞. Herb. aquileg. M. ij. cort. inter. ulmi unc. j. fung. ſambuc. glycyrrhiz. alb. canis ana unc. ſem. coq. in q. ſ. aq. font. ad. lib. ij. in colatura diſſolv. ſal. armoniac. dram. ij. de rub. idæ. mel. roſ. ana unc. ij. m.

Gargariſma Commune. F.

℞. Aq. plantag. unc. x. roſ. rub. unc. iij. ſyr. e mor. unc. ij. mel roſ. unc. j. ol. vitriol. q. ſ. ad aptam aciditatem m.

Gargariſma contra Fœtorem. F.

℞. Myrrh. dram. ij. rad. irid. Florent. cyperi calam. aromat. angel. Hiſpan. ana dram. i. caryoph. dram. ſem. flor. roriſmarin. M. j. infund. clauſe & calide duas horas in aq. font. lib. ſem. vin. alb. unc. iv. colatur. add. aq. regin. Hungar. dram. vj. tinct. benzo. dram. ii. m.

Gargariſma Myrrhiſatum 1. F.

℞. Vin. rub. aſtring. lib. j. myrrh. pulv. dram. ij. m.

Gargariſma Myrrhiſatum. 2. F.

℞. Myrrh. pulv. dram. j. diſſolv. in mortar. cum vitel. ov. dram ij. add. mel. roſ. unc. ii. vin. alb. lib. ſem. m.

Gargariſma ad pituitam. F.

℞. Aq. Hyſſop. unc. x. ſp. vin. rectificat. unc. j. ſp. cochlear. unc. ſem. ſp. caſtor. dram. ii. ſp. ſal. armonian. ſcrup. iv. pulv. rad. pyrethr. dram. j. mel. unc. iv. m.

Gargariſma Prunellorum. F.

℞. Cort. prunellor. ſylveſtr. unc. ij. coq. in q. ſ. aq. font. ad lib. ij. in colatura diſſolve alumin. ſcrup. iv. acet. unc. ij. mel. roſ. unc. iv. m.

Gargariſma in Variolis. S. *Art.* 134.

Gargariſma Varioloſum. 1. M. *Art.* 139.

Gargariſma Varioloſum. 2. F.

℞. Hord. perlat. glycyrrhiz. ana unc. ſem. rad. alth. viciar. ana unc. j. ficuum N. xij. fung. ſambuc. M. j. coq. in q. ſ. aq. font. ad lib. ij. colatur. add. oxymel. ſcillit. mel. roſ. ana unc. ij. m.

Gar-

Gargarisma pro Uvula. F.

♃. Herb. aquileg. M. iv. flor. rof. rub. balauft. ana M. fem. piper. long. fcrup. iv. myrrh. dram. ij. coq. in aq. font. lib. ij. & vin. alb. lib. fem. ad tertiæ partis confumption. colatur. add. fp. vin. fyr. e mor. de rub. de idæ, ana unc. ij. m.

Hauftus Diaphoreticus. F.

♃. Aq. card. ben. unc. ii. & fem. epidem. theriacal. fyr. de mecon. ana unc. fem. antimon. diaphor. fcrup. j. theriac. Androm. fcrup. ij. fp. fal. armoniac. gut. xij. m.

Hauftus Diureticus Acidus. F.

♃. Aq. raphan. comp. unc. i. & fem. fp. vin. gallic. fucc. limon. ana unc. fem. fyr. violar. unc. j. m. f. hauft.

Hauftus contra Fluorem. F.

♃. Alb. ov. N. j. conquaffato add. aq. cinnam. fort. unc. i. fem. m.

Hauftus Hydragogus. F.

♃. Gum. gamand. crem. tart. pulv. ana gr. xiv. ol. junip. gut. iij. diffolv. diligenter in mortar. in vin. alb. unc. iij. addendo facchar. alb. dram. i. & fem. m.

Hauftus Japonicus. F.

♃. Aq. fpermat. ranar. unc. ij. fyr. e rof. ficc. dram. ij. ter. Japon. pulv. fcrup. j. facchar. faturn. gr. iv. ol. cinnam. chym. gut. j. laudan. liquid. gut. xx. m.

Hauftus Pleuriticus.

♃. Ol. fem. lini frigide extract. unc. ii. & fem. fperm. cet. fcrup. ij. ol. nuc. mofch. gut. ij. aq. cinnam. hord. fyr. papav. errat. ana dram. vj. m. f. hauft. quam calidiffime fumend.

Hauftus Saponaceus. F.

♃. Sapon. Venet. raf. a fcrup. ij. ad fcrup. iv. coq. in lact. unc. vj. ad unc. iv. colaturæ add. facchar. alb. tantillum.

Hauftus Saturninus. F.

♃. Aq. fpermat. ranar. unc. i. fem. acet. unc. fem. fucc. urticæ dram. ij. fyr. de mecon. dram. vj. facchar. faturn. gut. vj. alum. gr. iij. fang. dracon. dram. fem. m.

Infufum Cephalicum. F.

♃. Sterc. pavonis alb. unc. iv. milleped. contuf. unc. j. aq. ceraf. nigr. vin. alb. ana lib. i. & fem. infund. per 24. horas frigide, colaturæ per manicam clarificatæ add. aq. Langii unc. iij. fp. lavend. comp. dram. i. & fem. ol. nuc. mofch. gut. iij. fyr. pæon. comp. unc. vj. m.

Infufum Chalybeatum Amarum. Art. 48.

Infufum Fracaftorii.

♃. Theriac. Androm. dram. ij. diafcord. unc. fem. coccinel. fcrup. fem. infund. claufe & calide per horæ quadrant. in aq. lact. alex. unc. vj. colatur. add. aq. cinnam. fort. fyr. cydon. ana unc. j. m. *dofis coch. iv. quarta vel fexta quaque hora pro re nata.*

Infufum Traumaticum. F.

♃. Caulium virid. folani lignofi concif. unc. iv. cocinel. fcrup. j. vin. alb. lib. ii. infund. calide & claufe per noctem, colatur. add. fyr. heder. terreft. unc. iv. theriac. Ven. unc. fem. m.

Injectio ad Gonorrhœam. F.

♃. Aq. calc. viv. unc. iv. merc. dulc. dram. fem. facchar. faturn. fcrup. j. m. pro injectione. *Ufurpetur liquor per refidentiam depuratus.*

Julapium Mofcatum. F.

♃. Aq. rofar. damafcen. unc. vi. naptæ unc. i. cinnam. hord. unc. ii. pæon.

com. unc. i. sem. mosch. ambræ gris. (cum sal. C. C. trit.) ana gr. ii. croci (scissi & in nodul. ligat.) scrup. j. ol. caryoph. gut. j. confect. alkerm. dram. ii. syr. caryoph. unc. i. sem. m.

Julapium Stomachicum. F.

℞. Vin. Xeroensis, aq. cinnamom. hord. unc. iv. aq. menth. gent. comp. syr. cydon. ana unc. ii. ol. caryoph. nuc. mosch. ana gut. ii. m. addi possint theriac. Ven. dram. ii.

Lac Sublimatum.

℞. Aq. calc. viv. unc. iv. mercur. sublimat. corrosiv. gr. xii. dissolv. in vitro leni calore. *Potest augeri vel minui quantitas sublimati, prout fortius aut debilius medicantum efficere volueris.*

Lac Virginale P. L.

℞. Alumin. rupei unc. iv. coq. in aq. font. lib. ii. ad tertias; tum ℞. Litharg. auri lib. sem. vin. alb. lib. i. sem. decoquantur ad lib. i. colentur, ambæque aquæ commisceantur, & agitentur donec albescant.

Linimentum Anodynum. R. Art. 236.

Linimentum Paralyticum. F.

℞. Unguent. martiat. unc. ii. petrol. ol. spicæ, ana dram. iii. pulv. euphorb. scrup. j. ol. succin. dram. i. sem. ol. rorismarin. dram. sem. m.

Linimentum Psoricum. Bar.

℞. Sulph. crud. dram. ii. sapon. Venet. dram. i. sem. nitri præp. dram. sem. litharg. aur. dram. ii. mercur. dulc. dram. i. sem. unguent. alb. camphorat. unc. j. ol. lign. Rhod. gut. iv. m. f. linimentum.

Lohoch Myrrhisatum. F.

℞. Myrrh. pulv. dram. ii. croc. scrup. sem. nuc. mosch. dram. sem. mellis unc. ii. M.

Lohoch ad Raucedinem. F.

℞. Sperm. ceti unc. sem. sacchar. alb. unc. i. optime simul contus. in mortario sensim add. syr. balsam. q. s. m.

Lohoch Rubrum. F.

℞. Conserv. fruct. cynosbat. unc. sem. syr. bac. sambuc. ol. amygd. dulc. ana unc. j. m.

Lohoch Viride. F.

℞. Sapon. Venet. ras. scrup. ii. ol. amygd. dulc. syr. violar. ana unc. j. m.

Lohoch Vitellinum. F.

℞. Sperm. cet. dram. ii. sem. subigatur in mortario cum vitel. ov. N. i. & add. ol. amygd. dulc. syr. de alth. ana unc. j. m.

Lotio Lanfranci. Art. 984.

Mistura Acida.

℞. Aq. plantag. syr. papav. erratic. ana unc. i. sem. ol. vitriol. dram. ii. misce.

Mistura Balsamica Nephritica. F.

℞. Balsam. copaiv. unc. sem. ol. junip. chym. dram. sem. vitel. v. N. ij. syr. de alth. unc. ii. sem. aq. persicar. unc. x. m.

Mistura Consolans. F.

℞. Vin. Xeroens. lib. sem. aq. cinnam. fort. unc. iv. aq. ros. sacchar. cand. alb. ana unc. ij. succ. chermes colat. unc. j. spec. lætif. Galenii dram. ii. fol. auri N. iv. ol. nuc. moschat. gut. iv. m.

Mistura Corallata. F.

℞. Coral. rub. subtilissime lævigat. dram. ii. sal. absynth. scrup. iv. succ. limon. unc. iv. aq. cinnam. fort. unc. ii. M. stent in vitro capaci.

Mistura Ecphractica. F.

℞. Summit. pini concis. M. vj. coq. in aq. font. lib. iv. ad lib. ij. colatu-

laturæ fortiter expressæ add. succ. depurat. cochlear. hortens. lib. i. beccabung. nasturt. aquat. tarax. ana lib. sem. aq. raphan. comp. lib. i. sem. huic misturæ dissolve vitriol. Mart. scrup. viij. per noctem reponatur, ut subsideat fæx lutea; dein liquori claro effuso adde sal. absynth. scrup. iv. sacchar. alb. unc. xij. m.

Mistura Expectorans. F.

℞. Tinctur. benzo. unc. sem. tinct. croc. tinct. myrrh. tinctur, gum. ammoniac. sp. sal. armoniac. ana dram. j. aq. hyssop. unc. vj. lumbricor. magistral. unc. iii. syr. de prassio unc. ij. m.

Mistura simplex Paracelsi. Art. 78.

Mistura Stomachica. F.

℞. Aq. cinnam. fort. unc. j. ol. vitriol. dram. j. ol. caryoph. gut. xxiv. m.

Nitrum Saturnisatum. B.

℞. Sacchar. saturn. nitri ana p. æ. Solve in aceto distillato & crystallisa s. a.

Nodulus Hystericus. B.

℞. Castor. pulv. dram. sem. asæ foetid. scrup. j. ol. succin. scrup. sem. misce, & in serico involve, ut fiat nodulus, &c.

Ol. Ranarum. B.

Coque ranas vivas N. 12. in ol. olivar. lib. i. sem. per horam & deinde exprime. *In cancro specificum perhibetur.*

Oximel Asthmaticum. F.

℞. Rad. zedoar. unc. j. coq. in aq. font. lib. ii. ad lib. i. sem. colaturæ add. gum. ammoniac. (in acet. unc. iv. dissolut.) unc. j. colaturæ add. mellis unc. iv. coq. despuma & cola. *Dentur coch.* iij. *mane & vesperi per menses aliquot.*

Phenigmus. Mu. Art. 934.

Pilulæ Balsamicæ. M.

℞. Milleped. præp. dram. iii. gum. ammoniac. purissim. dram. i. sem. flor. benzoin. scrup. ij. vel dram. j. extract. croc. balsam. Peruv. ana scrup. i. balsam. sulph. terebinth. vel anisat. q. s. f. massa.

Pilulæ Catharticæ in Scorbuto.

℞. Gum. ammoniac. dram. j. calomel. scrup. ij. extract. hellebor. nigr. dram. ij. balsam. Peruv. parum m. f. massa pil. dos. scrup. ij.

Pilulæ ad Colluviem. F.

℞. Calomel. dram. ij. sacchar. saturn. dram. j. camphor. amyl. ana dram. sem. balsam. copaiv. q. s. m. f. pil. pro dos. xij.

Pilulæ de Creta Palmarii. B.

℞. Aloes opt. unc. j. cret. albis. succin. alb. gentian. mirrh. rad. fraxinel. ana dram. j. mithridat. scrup. iv. tereb. lor. dram. ii. syr. de alth. q. s. f. massa pil. *Sunt qui addunt calomel.* unc. sem. *vel.* dram. vj. *Dos.* scrup. ij. *vel* dram. j. *omni nocte ad dies* xv.

Pilulæ Diureticæ. F.

℞. Test. ovor. calcinat. dram. sem. camphor. scrup. j. cantharid. scrup. sem. tereb. Ven. q. s. f. pil. pro dos. iij.

Pilulæ Hydragogæ. F.

℞. Gambog. pulv. a. gr. xii. ad gr. xvi. ol. junip. gut. ij. mithridat. q. s. f. pil. pro una dosi.

Pilulæ Hydropicæ Bontii. Art. 825.

Pilulæ Hystericæ. F.

℞. Galban. colat. asæ foetid. myrr. ana dram. j. castor. camphor. sal. succin. ana scrup. sem. ol. succin. gut. iv. balsam. Peruv. q. s. f. massa, qui (quoties res postulaverit) adjici possunt sal. chalyb. scrup. ij. exindeque dicantur pil. hyster. chalyb.

Pilulæ Volatiles.

℞. Sal. volat. C.C. vel ſal. volat. ammoniac. dram. ij. gum. ammon. dram. j. extract. croc. pulv. carn. viper. ana ſcrup. j. bals. Peruv. q. ſ. m. f. maſſa pil.

Pulvis Diureticus. G. Art. 735.

Pulvis Epilepticus de gutteta dictus. B.

℞. Rad. fraxinel. viſc. quercin. contrayerv. ſerpent. virgin. pæon. mar. (debito tempore collect.) ſem. pæon. mar. magiſt. C. C. magiſt. ungul. alcis ana dram. ij. rad. valerian. ſylv. unc. j. coral. rub. cran. human. ana dram. iij. lapid. hyacinth. dram. j. bezoar. occident. dram. i. ſem. orient. ſcrup. j. m. f. pulvis ſubtilis; adde moſch. gr. v. fol. auri N. 30. m.

Pulvis Hæmoptoicus. F.

℞. Sem. hyoſcyam. papav. alb. ana dram. ij. ter. ſigil. lapid. hæmatit. ana dram. j. ſacchar. roſ. dram. vj. m. f. pulv.

Pulvis Pleuriticus. B.

℞. Flor. ſulph. unc. ij. dent. apri, mandib. lucii piſcis ana unc. j. flor. papav. rhœad. unc. ſem. m. f. pulvis Doſ. dram. i.

Pulvis Uvularis. 1. F.

℞. Ter. Japon. flor. balauſt. ana ſcrup. j. alum. piper. long. ana ſcrup. ſem. m. f. pulvis. *Modus uſurpandi eſt, ut lingua ſpeculo oris depreſſa, pulvis (ope fiſtulæ) inſuffletur uvulæ, & operatio pro re nata repetenda.*

Pulvis Uvularis. 2. B.

℞. Flor. balauſt. rad. biſtor. tormentil. ana dram. ij. alum. dram. j. m. f. pulv.

Semicupium Hildani. Art. 988.

℞. Rad. & fol. alth. rad. & fol. malv. rad. fœnicul. apii, petroſelin. eryng. marin. ana unc. ij. (rad. raparum lib. ij.) herb. parietar. violar. veronic. flor. chamæmelilot. geniſt. ſambuc. ana M. j. ſem. lin. fœnugr. ana unc. j. petroſelin. aniſ. fœnic. geniſt. ana unc. ii. coq. in q. ſ. aq. font. pro ſemicupio.

Stypticum Regis. B.

Vitriolo ſoluto, filtrato, cum aceto diſtillato præcipitato, edulcato, & ſiccato affunde oleum vitrioli, & diſtilla ex retorta ad ſiccitatem; caput mortuum digere cum ſpiritu vini, filtra calide ac abſtrahe. Solve ſalem in fundo remanentem cum quadruplo aquæ per digeſtionem, & f. ſtypticum.

Succi Antiſcorbutici.

℞. Fol. cochlear. hortenſ. beccabung. naſturt. aquat. ana p. æ. contundantur & exprimatur ſuccus ad lib. ij. deinde add. vin. alb. vel Rhenan. lib. j. aq. raphan. comp. ſucc. aurant. acid. ana lib. ſem. miſce *doſ.* unc. iii. *bis in die ſine vel cum pauco ſaccharo.*

Suffitus ad Catarrhum. F.

℞. Oliban. ſuccin. benzo. ſtyrac calam. gum. guaiac. balſam. tolutan. ana ſcrup. ii. f. pulvis craſſus *pro ſuffumigio capitis.*

Syrupus de Peto. F.

℞. Succ. peti Anglic. lib. iv. oxymel. ſimpl. unc. iv. hydromel. lib. ii miſce & digere quatuor dies, ut optime defæcetur: tunc decanta, iterumque digere ut ſupra, donec materia ab omni fæculentia depurata fuerit, adde poſtea ſacchar. lib. ii. & coq. in ſyrup. ſ. a.

Syrupus Vermifugus. B.

℞. Fol. helleboraſtr. rec. unc. ii. Hagioſpermi unc. i. ſem. rad. bryon. rec. unc. ſem. abſynth. Roman. M. ij. coq. in aq. font. q. ſ. ad lib. j. colatur. add. ſacchar. alb. lib. j. & coq. ad ſyrup. ſ. a.

Tabellæ Domeſticæ. S. Art. 488.

Tabellæ Embryonum. B.

℞. Pulv. rad. biſtort. ebor. coral. rub. coriandr. præp. ana unc. ſem. ſuccin. alb. cryſtal. bacc. cherm. ana dram. ij. ſacchar. alb. unc. xvj.

xvj. aq. cydon. q. s. a. coq. s. a. addendo ol. cinnam. gut. vi. affund. & f. tab. s. a.

Tinctura Antiphthisica. F.

℞. Sacchar. saturn. vitriol. mart. ana unc. j. sp. vin. rectific. unc. viii. repone in frigido donec rubescat spiritus.

Tinctura Bezoartica. B.

℞. Rad. enul. angel. zedoar. serpent. virg. ana unc. i. sem. croc. opt. unc. i. myrrh. cinnam. cort. citr. sicc. ana dram. vj. fol. scord. rut. ana M. sem. theriac. Androm. unc. iii. opii Thebaic. dram. ii. sp. tart. rectifi. unc. xv. sp. vitriol. unc. iii. sp. bacc. sambuc. & sp. bacc. junip. rectific. ana unc. xviii. digere s. a. ac filtra, tum add. sal. succin. unc. i. camphor. dram. ii. digere iterum ad usum. Dos. a dram. iii. ad unc. i.

Tinctura Cantharidum, G.

℞. Pulv. cantharid. unc. i. sp. nitri fortissim. unc. ii. digere simul horas 24. Si cantharides plane dissolventur, & liqnor rubicundus erit; huic superaffund. sp. vin. unc. vi. digere simul, quo diutius eo melius: postea filtretur tinctura, & ad usum reservetur. *Dos. a gut.* xii. *ad* xl. *bis in die in haustul. vin. alb. vel Rhenan.*

Tinctura Epileptica. B.

℞. Castor. opt. unc. sem. succin. flav. in tenuissim. pulverem redact. croc. Angl. ana dram. ij. flor. recent. lil. conval. unc. i. his affund. sp. vin. camphorat. sp. lavend. comp. sp. sal. armoniac. ana unc. iv. digerantur absque calore dies vi. in vitro clauso; postea filtretur tinctura, vel decantetur a fæcibus per colum. Dos. a scrup. ad dram. i. in aq. ceras. nigr.

Tinctura Gum. Laccæ. F.

℞. Pulv. gum. lacc. unc. sem. alum. ust. dram. j. sp. cochlear. ultimo extillantis unc. vii. phiala arcte inclusa digerantur, donec tinctura satis rubicunda appareat, quæ leniter effundatur.

Vapor ad Anginam. F.

℞. Piper. pulv. unc. i. lact. lib. ii. coq. ad lib. i. sem. *dein ponatur in lagena stricti orificii, & vapor calidissimus ore hianti excipiatur.*

Vinum Chalybeatum. P. L.

℞. Chalyb. præpar. unc. i. Croci pulverisati & in nodulo inclusi gr. viii. Vini albi odori lib. ii. infunde frigide per triduum, aut quatriduum, sæpe interea agitando, inverso vase. Tum F. colatura per manicam Hipp. serveturque usui.

Vinum chalybeatum. 2. F.

℞. Limatur. chalyb. unc. ii. succ. aurant. acid. N. viii. (vel potius unc. iv.) stent simul horas 24. Dein add. vin. alb. lib. v. cinnam. unc. sem. caryoph. dram. ii. mac. scrup. iv. stent tepide dies iv. dos. unc. iii. bis in die.

Vinum Hydropicum. F.

℞. Rad. irid. florent. unc. ii. enul. scill. ana unc. sem. cort. sambuc. ebul. ana unc. i. cort. winteran. unc. ij. sennæ unc. ii. hellebor. nigr. agar. jalap. ana dram. ii. vin. alb. lib. iv. Infunde frigide. *Dos.* unc. iv.

Vinum Viperinum. B.

℞. Viperas fœmellas vivas tempore verno collect. N. vi. vin. Hispan. opt. lib. vi. macera (vase optime clauso) sine calore per menses 6. dein cola ad usum. Sunt qui macerant viperas excoriatas (rejectis interaneis, cauda, ac capite) in vin. Hispan. per aliquot dies. *Dos.* unc. iii. *vel* iv. *bis in die ad longum tempus.*

Vitriolum Martis. B.

℞. Alcoh. vin. unc. iv. ol. vitriol. unc. ij. serva simul in vase ferreo ad dies xv. vel ad siccitatem. Dos. a gr. ij. ad vj.

Unguentum Digitale. B.

℞. Butyr. majal. lib. iij. flor. digitalis rec. contus. quot infarciri possunt, insolentur dies 20. deinde coq. s. a. & f. expressio.

Unguentum Hæmorrhoidale. F.

℞. Unguent. popul. unc. j. ol. succin. dram. ij. m. f. unguent.

Unguentum Pleuriticum. F.

℞. Unguent. dialth. unc. j. ol. lin. unc. sem. ol. cymin. dram. sem. camphor. scrup. sem. sp. sal. armoniac. dram. i. sem. m.

Unguentum ad ulcera Venerea. P.

℞. Mercur. præcipit. rub. dram. ij. mercur. præcipit. alb. unc. j. ol. tart. per deliq. scrup. ij. unguent. pomat. unc. ij. m.

SYLLABUS

Symptomatum Morborum,

SIVE

Ægrotorum passiones variæ enumeratæ, & ad calculum redactæ, in hunc finem, ut Morbos eorumque Causas Medicus facilius, promptius & certius inveniat, introspiciat & cognoscat, unice constructus.

Usus hujus Indicis neminem latere potest.

MEDICUS juvenis & in Praxi minus exercitatus ægrum suum de omnibus apte interroget, atque ex ipsius, vel cohabitantium ministrantiumve ore Symptomata & Querimonias omnes sedulo expiscetur: hoc facto singula Symptomata in Indice investiget; & librum ipsum (quoties opus sit) variis in locis consulat; indeque de natura Morbi, utcunque obscuri, complicative, judicium justum & raro fallax formare valeat.

Syllabus Symptomatum.

A

Capi-

Cu-

Con-

Fo-

Hu-

Symptoma.	Morbus.	Art.
Totius corporis	*Feb. ardens*	65
	Feb. continua	58
Lateris dolor punctorius	*Pleuritis*	212
	Feb. intermittens	37
Laxitas & mollities partium in pueris	*Rachitis*	1553
Lingua alba	*In febrium initiis morbilli*	123
Sicca, flava, nigra, exusta	*Feb. ardens*	65
	Petechialis	83
	Pestis	170
Linguæ intumescentia	*Venenum*	1576
Linguæ scabrities	*Feb. ardens*	65
	Feb. continua	58. 107
Lipothymia vid. Syncope		
Lipyria	*Febris*	104
Livor vultus	*Angina*	200
Lochia per aliena loca excreta	*Lochia*	1487
Fœtorem cadaverosum referentia	*Secundina retenta*	1483
Lumbago	*Feb. continua*	58. 112
	Feb. intermittens	34
	Rheumatismus	854
Gravativa	*Fluor albus*	1413
Lumborum ardor	*Diabetes*	695
Dolor ardens & pungens	*Nephritis*	708
Dolor fixus gravativus	*Calculus renum*	728
	Rheumatismus	854
Superiorum dolor obtusus	*Pancreatis Morbus*	596
Lumbrici	*Feb. petechialis*	83
	Horrenda Symptomat.	686
	Variolæ. Male ominantur.	

M

Symptoma.	Morbus.	Art.
Macula albescens in oculo	*Albugo*	1049
Maculæ cutaneæ fuscæ	*Ephelides*	1150
Maculæ lividæ in sanguinis superficie	*Lues venerea*	962
	Feb. petechialis	80
Maculæ rubræ pulicum morsibus similes	*Morbilli*	123
	Variolæ	125
Rubescens latiores	*Feb. scarlatina*	120
Mac. Rubræ, majusculæ, rotundæ, distinctæ	*Feb. petechialis*	86
Flavescentes, nigrescentes	*Feb. petechialis*	83. 86
	Pestis	172
Lividæ pallescentes	*Feb. petechialis*	80. 86
	Variolæ	143
Nigræ, fuscæ, vel lividæ	*Venenum*	1636
Maculæ purpureæ	*Pestis*	172
	Scorbutus	869
	Variolæ	132

Nigræ

Symptoma.	Morbus.	Art.
Nigræ violaceæ	Pestis	172
	Variolæ	144
Macularum rubrarum, vel purpurearum eruptiones	Phthisis scorbutica	527
	Scorbutus	869
Maculæ exiguæ more lentiginis rubræ aut flavæ in fronte, temporibus, &c. erumpentes	Lues venerea	961. 962
Mammarum intumescentia	Gravidatio	1420
	Mola	1426
	Uterus inflatus	1429
Detumescentia	Abortus	1441
Meiendi perpetuum desiderium	Variolæ	137
	Calculus vesicæ	720
	Stranguria	761
Memoriæ debilitas	Apoplexia	314
	Paralysis	336
Mensium suppressio	Conceptus	1420
	Uterus inflatus	1429
Mentis alienatio	Chorea Sancti Viti	394
Mictio dolorosa	Ulcus vesicæ	718
Mictio purulenta	Empyema	244
	Gonorrhœa	787
	Fluor albus	ibid.
	Ulcus renum vel vesicæ	720
	Calculus	787
Mictus sanguinis.	Febris ardens	66
	Mictus cruentus	767
	Pestis	170
	Variolæ	132
	Scorbutus	787
	Variolæ	137
Micturitio	Stranguria	761
	Diarrhœa	621
	Mœror	843
Mœror	Phthisis nervosa	518
Motus manuum & pedum depravatio	Colica pictonum	655
Motus tremulus & undulatorius objectorum visibilium	Vertigo	303
	Affect. Hyst.	287
Motus in imo ventre Motus in utero lenis blandus ordinatusque	Conceptus	1420
Tremulus & palpitans	Mola	1426
Muscarum pilorum, &c. simulacra ante oculos volitantia	Gutta serena	1059. 1090
	N	
Narium excrescentia alba rubra vel livida	Polypus narium	1108
Pruritus	In feb. ardente	66
Scalptura	Lumbrici	1548
Nausea & vomitus	Alvi retentio	611
	Calculus renum	736
	Conceptus	1421
	Feb. intermittens	34

Symptoma.	Morbus.	Art.
Palpebra œdematosa	*Hydatis*	1001
Palpebrarum gravitas	*Febris eruptiva*	118
Intumescentia	*Chlorosis*	1393
	Morbilli	123
Pruritus & rubor	*Tracoma*	1009
Pupillarum color in lividum mutatus	*Conceptus.*	1420
Palpitatio cordis vid. cordis palpitatio.		
Paralysis.	*Colica Pictonum*	65
	Scorbutus	88
Parotides	*Post variolas*	14
Pectoris gravitas	*Empyema*	24
Mala conformatio	*Asthma*	54
	Phthisis	49
Ingens oppressio	*Febris eruptiva*	11
	Febris miliaris	149
	Peripneumonia notha.	22
	Peripneumonia vera	21
Stridor	*Hydrops pectoris*	83
Pedum tumor		
In penis summitate dolor exquisitus	*Calculus vesicæ*	730. 739. 74
Pruritus & frequens erectio		
Periodicus symptomatum recursus	*Febris intermittens*	3
	Febris remittens	4
	Arthritis	91
Perineumonia	*Febris ardens*	6
Pervigilium vid. vigiliæ nimiæ		
Petechiæ	*Febris petechialis*	79. 8
	Variolæ	140. 14
Phrenitis	*Febris ardens*	6
	Febris continua	5
Pica	*Conceptus*	142
	Ventriculi morbus	6
Pleuritici dolores	*Febris intermittens*	3
	Febris remittens	5
	Lumbrici	68
Præcordiorum anxietas	*Asthma*	5
	Chlorosis	139
	Febris eruptiva	11
	Febris maligna	
	Febris petechialis	8
	Febris puerperarum	14
Dolor	*Febris ardens*	
	Febris maligna	
	Melancholia	4
Præcord. Inflatio	*Colica hysterica*	6
Perturbatio	*Lues venerea*	9
Præputii inflammatio & tumor	*Tumor flatulentus*	12
Tumor sine coloris mutatione	*Calculus vesicæ*	7
Procidentia ani	*Ascarides*	6
Pruritus ani	*Icterus*	8
Totius corporis	*Psora*	11
Pruritus manuum vel pedum cum ardore, rubore &c.	*Pernio*	12

Symptoma	Morbus.	Art.
Molestus in infantibus	*Crinones*	1550
Circa juncturas	*Psora*	1181
Prunella	*Febris*	107
Ptyalysmus vid. salivatio		
Pubis ardor & dolor &c.	*Inflammatio vesicæ*	717
Pulmonum coarctatio	*Asthma*	545
	Peripneumonia notha	214
Pulsatio in abdomine	*Colica*	646
Subtus ventriculum	*Affectio hysterica*	400
Pulsus velox	*Febris in genere*	20
Fortis uno tenore pergens	*Idem*	32
Celer, debilis, vacillans	*Idem*	32
Celer, inæqualis	*Sudor Anglicus*	194
Debilis ac languidus	*Febris maligna*	74
Durus	*Pleuritis*	227
Fortis	*Apoplexia*	326
Tardus	*Scorbutus*	886
Pupilla angusta	*Cataracta*	1060
Nigrior & amplior	*Gutta serena*	1088
Pus albo-flavescens ab oculis extillans	*Fistula lacrymalis*	1083
Puris viscidi screatio	*Phthisis*	527
Pustulæ albidæ relinquentes crustulas semina millii referentes	*Herpes miliaris*	1162
Pustulæ accumulatim exurgentes	*Serpigo*	1160
Densæ, dolorosæ, rubræ cum inflammatione latius serpentes	*Erysipelas*	1168
Pustulæ Flavæ, siccæ cum arida crusta sparsim per corpus, speciatim in fronte & mento, &c.	*Lues venerea*	962
Inflammatorię partem exulcerantes	*Herpes exedens*	1165
Plures congestæ, squamosæ, &c.	*Impetigo*	1188
Parvæ rubescentes cum cutis duritie & pruritu insigni	*Psora*	1180
Subrubræ	*Variolæ*	131
Variæ in pene & alibi	*Lues venerea*	961
Urticationes referentes	*Erysipelas species*	1168
Pustula (vel potius tuberculum) sublivida, vel subnigra vel alba.	*Epinyctis*	1237

R.

Symptoma	Morbus.	Art.
Raucedo	*Catarrh. suffocativus*	479
	Colica	649
	Febris lenta	69
	Lues venerea	961
	Lumbrici	683
Clangosa	*Catarrh. suffocativus*	482
	Febris eruptiva	118
	Variolæ	155
Recursus poti liquoris per nares	*Angina*	200
Resolutio partium nervosarum	*Paralysis*	332. 335
Respiratio anhelosa, laboriosa, & sibilosa	*Asthma*	545. 554

Symptoma.	Morbus.	Art.
Respiratio ejusmodi in infantibus	*Asthma infantum*	1533
Cita & anhelosa	*Febris eruptiva*	118
	Peripneumonia notha	214
	Secundina retenta	1483
	Variolæ	155
Densa	*Febris ardens*	65
	Peripneumonia vera	216
	Angina	206
	Catarrh. suffocativus	479. 482
Difficilis	*Colica hysterica*	663
	Hydrops	801
	Hydrops pectoris	837
	Icterus	840
	Peripneumonia notha	216. 242
	Phrenitis	25
	Rachitis	155
	Scorbutus	86
	Vomica pulmonis	541. 54
Rheumatici dolores	*Febris remittens*	5
	Lues venerea	96
	Scorbutus	86
Rigor & horror	*Dysenteria*	63
	Febris intermittens	3
	Febris omnis	2
	Pestis	18
	Pleuritis	21
	Rheumatismus	85
Per vices recurrens	*Abortus*	144
Risus Sardonicus	*Melancholia*	4
Rubor genarum	*Phthisis*	49
	Affectio hysterica	39
Ructus	*Scorbutus*	80
Acidi	*Ventriculi morbus*	58
Assidui	*Nephritis*	70
Insipidi	*Asthma*	54
Nidorosi	*Ventriculi morbus*	58
Saporis varii	*Idem*	58
Tetri odoris	*Melancholia*	4
	Venenum	157

S

Symptoma.	Morbus.	Art.
Saliva copiosa	*Lumbrici*	15
Spumosa	*Diabetes*	7
Salivatio	*Febris continua*	
	Phthisis	4
	Scorbutus	8
	Variolæ	1
Saltationes admirandæ	*Chorea Sancti Viti*	3
Sanguis sincerus per alvum	*Dysenteria*	6
	Hæmorrhoides	12
Sapor oris ingratus, vel amarus	*Febris continua*	
Tetrus vel putridus	*Empyema*	2

Sca

Symptoma.	Morbus.	Art.
Scabies ferina & inveterata cum tuberculis mollibus vel indolentibus	*Lepra*	1191
Scotomia	*Apoplexia*	314
Screatus crudus & glutinosus filamentis nigris distinctus	*Asthma*	548
Scrobiculi cordis dolor	*Colica hysterica*	653
Inflatio	*Asthma*	548
Segnities	*Chlorosis*	1393
	Icterus	840
Segnities & torpor in infantibus	*Rachitis*	1553
Siccitas cutis	*Febris ardens*	63
	Icterus	840
Singultus	*Fungorum esus*	1603
	Hepatites	268
	Lumbrici	683
	Scorbutus	869
	Venenum	1576
Sitis intensa	*Febris ardens*	65. 105
	Febris continua	58
	Diabetes	695
	Hydrops	801
	Venenum	1576
Somnolentia	*Morbilli*	123
	Variolæ	131
Sopor gravis	*Apoplexia*	315
	Coma, lethargus, carus 295. 296.	297
	Lumbrici	683
	Pestis	176
	Sudor Anglicus	197
Spasmi	*Affectio hysterica*	396
	Epilepsia	375
	Febris	116
Spirandi difficultas, vid. respiratio difficilis		
Spirituum depressio	*Febris maligna*	74
	Febris miliaris	1497
	Angina	200. 206
Spuma circa os	*Apoplexia*	315
	Epilepsia	379
	Febris ardens	66
Sputum sanguinis vid. hæmoptoe	*Peripneumonia*	216
	Pleuritis	212
Stercoris per os ejectio	*Iliaca passio*	666
Sternutatio	*Morbilli*	123
Stertor insignis	*Apoplexia*	315
Stridor dentium, vid. dentium stridor.		
Stridor pectoris vid. pectoris stridor.		
Stomachi gravedo	*Hydrophobia*	449

Symptoma.	Morbus.	Art.
Stranguria	*Vesicantium applicatio*	110
	Nephritis	713
	Arenæ vel sabulum	746
	Scorbutus	869
Stupor in genere	*Venenum*	1576
Stupor brachii aut pedis	*Apoplexia*	314
Cruris	*Nephritis*	708
Sudores	*Feb. continua*	58. 111
	Feb. intermittens	34
	Scorbutus	869
	Phthisis	499
Colliquativi	*Colica biliosa*	649
Copiosi	*Febris*	91
Critici	*Febris*	97
Glutinosi	*Morbi soporosi*	294
Morbifici	*Sudor Anglicus*	194
Perpetui & copiosissimi	*Scorbutus*	869
Suffocationis periculum	*Angina*	200
	Asthma	554
	Catarrh. suffocativus	479
	Uvulæ procidentia	1133
Superciliorum gravitas	*Gutta serena*	1088
Suppuratio auris interni	*Pleuritis*	228
Surditas	*Febris maligna*	77. 99
Syncope vid. languores gravissimi	*Ascarides*	681
	Lumbrici	683
	Venenum	1576
Tendinum subsultus	*Febris continua*	32
	Febris eruptiva	118
Tenesmus	*Ascarides*	681
	Calculus vesicæ	730. 741
	Fœtus mortuus	1481
	Ulcus vesicæ	718
Testium inflammatio	*Lues venerea*	961
Testiculi retractio	*Calculus renum*	728
	Nephritis	708
	Peripneumonia notha	214
Thoracis totius dolor	*Peripneumonia vera*	216
Gravedo		
Tibiarum dolores	*Scorbutus*	880
Tinnitus aurium. vid. aurium tinnitus		
Tonsillarum tumor	*Angina*	200. 206
Tophi & nodi vid. nodi		
Tormina ventris. vid. ventris tormina	*Lumbrici*	683
	Scorbutus	869
Tremores	*Febris*	32
	Iracundia	358
	In senio confectis	358
	Secundina retenta	359
	Venenum	1576
Tristia	*Icterus*	843

Tuber-

Symptoma.	Morbus.	Art.
Tuberculum acutum inflammatorium	*Carbunculus*	171
	Furunculus	1233
Durum, lividum vel nigricans	*Cancer*	1289
Tumor abdominis	*Aſcites*	801
	Empyema	240
Acuminatus glandularum	*Phyma*	1239
Tumor albicans, frigidus, indolens	*Oedema*	1272
Aquoſus capitis	*Hydrocephalus*	832
Pone aures	*Parotis*	1243
Carnoſus magnus in dorſo	*Natta*	1308
Corporis totius	*Anaſarca*	799
In digitorum extremis manuum vel pedum	*Paronychia*	1247. 1248
Durus, indolens, mobilis, ſine coloris mutatione	*Scrophula*	1277
Durus, liveſcens, indolens	*Scirrhus*	1275
Durus, lividus vel nigricans, punctorius	*Cancer*	1289
In ano varicoſus	*Hæmorrhoides*	1259
Cum inflammatione & dolore pulſatorio	*Phlegmone*	1226
Inflammatorius in inguine vel ſub axilla	*Bubo*	1241
Levis digito cedens & digito preſſus foveam non relinquens	*Tumor flatulentus*	1298
Tumor mollis ſine coloris mutatione plerumque pulſans	*Aneuriſma*	1255
Mollis & latus inter cranium & cutim	*Talpa*	1305
Mollis in juncturis	*Lupia*	1302
Oſſis vel ejuſdem protuberantia	*Spina ventoſa*	1286
In præcordiis	*Inflammatio ventric.*	258
In tendine doloris expers	*Ganglium.*	1301
Varicoſus venarum ſpermaticarum	*Hernia varicoſa*	1270
Ex laxata venarum tunica	*Varix*	1257
Tuſſicula	*Febris ardens*	65
	Lumbrici	683
	Morbilli	123
Tuſſis	*Affectio Hyſterica*	396
	Febris lenta	69
	Pleuritis	212
	Scorbutus	869
	Tuſſis ſtomachalis	485
Cum dolore capitis	*Peripneumonia notha*	214
Humida diuturnior	*Aſthma*	554
	Phthiſis	491
Perpetuo moleſta	*Aſthma*	554
	Febris eruptiva	118
Immanis	*Hydrops*	821
Importuna & ſicca	*Hydrops pectoris*	836. 837

Symptoma.	Morbus.	Art.
Infantum ferina	*Tussis convulsiva*	1533
Sicca & molesta	*Empyema*	240
	Lumbrici	1548
	Vomica pulmonis	543
Stomachalis	*Tussis*	485
Ventriculi ægritudo summa	*Sudor Anglicus*	197
Ventriculi Æstus	*Arthritis*	925
Cum dolore molesto & intensissimo	*Cardialgia*	600
Dolor gravativus	*Ventriculi morbus*	584
Inflatio	*Scorbutus*	869
Inflammatio	*Asthma*	547
	Scorbutus	869
Ventriculi mordicatio & dolor vehemens	*Venenum*	1576
Ventris dolor	*Scorbutus*	880
Ventris intumescentia	*Graviditas*	1420
	Uterus inflatus	1429
Æqualiter in omnem dimensionem	*Mola*	1426
Circa umbilicum minus prominens	*Hydrops peritonæi*	817
Tormina vid. tormina ventris	*Colica*	643
	Dysenteria	631
	Lumbrici	683
	Scorbutus	877. 880
In infantibus	*Dentitio*	1543
	Lumbrici	1548
Circa umbilicum	*Iliaca passio*	666
Infra umbilicum	*Secundina retenta*	1483
Ventris tensio	*Scorbutus*	869
Ventris tumor	*Ascites*	809
	Gravidatio	1420
	Hydrops ovarii	1436
	Mola	1426
	Tympanites	827
	Uterus inflatus	1429
In infantibus	*Rachitis*	1553
Ventris tumor durus cum corporis extenuatione	*Atrophia infantum*	1530
Verrucæ circa anum	*Hæmorrhoides*	1248
	Lues venerea	961
Vertigo	*Apoplexia*	314
	Peripneumonia notha	214
	Venenum	1576
Vesiculæ ambustorum similes	*Variolæ*	135
Aqueæ		140
Miliares		143
Serolæ subflavæ	*Febris miliaris*	1497
Vibices	*Febris petechialis*	79

Vigiliæ

Symptoma.	Morbus.	Art.
Vigiliæ pertinaces	*Febris continua*	58. 113
	Febris maligna	74
	Febris eruptiva	118
	Hydrophobia	445
	Mania	438
	Morbus ſolitarius	289
	Peripneumonia notha	216
Virium proſtratio	*Peſtis*	179
	Icterus	840
	Febris maligna	174
Subitanea	*Febris petechialis*	22
	Peſtis	79
	Sudor Anglicus	194
	Venenum	1576
Viſus abolitio	*Cataracta*	1054
	Gutta ſerena	1088
	Venenum	1576
Obfuſcatio	*Opium*	1596
Viſus hebetudo. vid. hebetudo viſus		
Ulcus palati. vid. palati ulcus		
Ulcus ſinuoſum in oculi cantho	*Fiſtula lacrymalis*	1083
Ulcera cancroſa & calloſa	*Cancer*	1289
	Lues venerea	961
Corroſiva	*Herpes exedens*	1165
	Variolæ	156
Ungues recurvi	*Empyema*	240
	Hydrops pectoris	836
	Phthiſis	493
Ungues nigri vel lutei	*Venenum*	1636
Vomitus	*Affectio Hyſterica*	396
	Colica	643
	Conceptus	1421
	Febris intermittens	37
	Lumbrici	683
	Phthiſis	494
	Variolæ	131. 137
Enormes	*Cholera morbus*	607
	Peſtis	183
Bilioſi & pituitoſi	*Iliaca paſſio*	608
	Renum Inflammatio	713
Cruenti	*Pancreatis morbus*	596
Materiæ nigræ	*Ventriculi morbus*	596
Humorum diverſicolorum	*Melancholia*	426
	Venenum	1576
Stercoris	*Iliaca paſſio*	666
Vox clangoſa	*Catarrh. ſuffocativus*	479
	Febris ardens	65
	Variolæ	155
Vocis privatio	*Catarrh. ſuffocativus*	482
	Colica	649
	Lumbrici	683

Vora-

Symptoma.	Morbus.	Art.
Voracitas nimia	*Affectio Hypochondriaca*	408
	Ventriculi morbus	604
Urina sanorum similis	*Febris maligna*	74
Urina alba	*Infantum febris*	776
	Lumbrici	776
	Variolæ	776
Urina aquosa, tenuis & pallida	*Affectio hysterica*	777
	Asthma	549
	Cachexia	777. 793
	Chlorosis	777
	Colica nephritica vel hysterica	663
	Febris maligna	777
	Nephritis	708
	Variolæ	137
Chylosa	*Diabetes*	697
Copiosa	*Diabetes*	698
	Affectio hysterica	777
Crassa & rubra	*Asthma*	549
	Arthritis	909
	Colica	644
	Scorbutus	663
Crocea & flava	*Icterus*	840
	Hypochondr. affectio	779
	Scorbutus	779
Cruenta vid. mictus sanguinis	*Calculus*	787
	Scorbutus	787
Dulcis	*Diabetes*	663
Nigra & viridis	*Icterus*	843
	Febris quartana	781
	Morbus virulentus vel venenatus	781
Nigra & tenuis	*Febris ardens*	66
Pauca	*Colica biliosa*	646
	Hydrops	801
	Nephritis	708
Urina pinguis	*Diabetes*	695
	Febris ardens	784
	Febris colliquativa	784
	Febris hectica	784
	Uleus renum	784
	Ulcus renum vel vesicæ	718. 72
Purulenta	*Empyema*	787
	Fluor albus	787
	Gonorrhœa	787
Rubicunda	*Pleuritis & Peripneumonia*	78
	Arthritis	78
	Febris continua	58. 9
	Nephritis	70
	Peripneumonia notha	21
	Scorbutus	78
	Variolæ	13

Uri-

INDEX MORBORUM.

Den-

Mam-

Ab

Ci-

